॥ ನಮೋ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅರಹತೋ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ॥

ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕೇ

ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀ-ಮೂಲಟೀಕಾ

ವೀಸತಿಗಾಥಾವಣ್ಣನಾ

೧. ಧಮ್ಮಸಂವಣ್ಣನಾಯಂ ಸತ್ಥರಿ ಪಣಾಮಕರಣಂ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸ್ವಾಕ್ಖಾತಭಾವೇನ ಸತ್ಥರಿ ಪಸಾದಜನನತ್ಥಂ, ಸತ್ಥು ಚ ಅವಿತಥದೇಸನಭಾವಪ್ಪಕಾಸನೇನ ಧಮ್ಮೇ ಪಸಾದಜನನತ್ಥಂ। ತದುಭಯಪ್ಪಸಾದಾ ಹಿ ಧಮ್ಮಸಮ್ಪಟಿಪತ್ತಿ ಮಹತೋ ಚ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಸಿದ್ಧಿ ಹೋತೀತಿ। ಅಥ ವಾ ರತನತ್ತಯಪಣಾಮವಚನಂ ಅತ್ತನೋ ರತನತ್ತಯಪಸಾದಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಪನತ್ಥಂ, ತಂ ಪನ ವಿಞ್ಞೂನಂ ಚಿತ್ತಾರಾಧನತ್ಥಂ, ತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಗಾಹಣತ್ಥಂ, ತಂ ಸಬ್ಬಸಮ್ಪತ್ತಿನಿಪ್ಫಾದನತ್ಥನ್ತಿ। ಇದಂ ಪನ ಆಚರಿಯೇನ ಅಧಿಪ್ಪೇತಪ್ಪಯೋಜನಂ ಅನ್ತರಾಯವಿಸೋಸನಂ। ವಕ್ಖತಿ ಹಿ "ನಿಪಚ್ಚಕಾರಸ್ಸೇತಸ್ಸ...ಪೇ॰... ಅಸೇಸತೋ"ತಿ। ರತನತ್ತಯಪಣಾಮಕರಣಞ್ಹಿ ಅನ್ತರಾಯಕರಾಪುಞ್ಞವಿಘಾತಕರಪುಞ್ಞವಿಸೇಸಭಾವತೋ ಮಙ್ಗಲಭಾವತೋ ಭಯಾದಿಉಪದ್ದವನಿವಾರಣತೋ ಚ ಅನ್ತರಾಯವಿಸೋಸನೇ ಸಮತ್ಥಂ ಹೋತಿ। ಕಥಂ ಪನೇತಸ್ಸಾಪುಞ್ಞವಿಘಾತಕರಾದಿಭಾವೋ ವಿಜಾನಿತಬ್ಬೋತಿ? "ಯಸ್ಮಿಂ ಮಹಾನಾಮ ಸಮಯೇ ಅರಿಯಸಾವಕೋ ತಥಾಗತಂ ಅನುಸ್ಸರತಿ, ನೇವಸ್ಸ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ರಾಗಪರಿಯುಟ್ಠಿತಂ ಚಿತ್ತಂ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಅ॰ ನಿ॰ ೬.೧೦; ೧೧.೧೧), "ಪೂಜಾ ಚ ಪೂಜನೇಯ್ಯಾನಂ, ಏತಂ ಮಙ್ಗಲಮುತ್ತಮ"ನ್ತಿ (ಖು॰ ಪಾ॰ ೫.೩; ಸು॰ ನಿ॰ ೨೬೨) ಚ, "ಏವಂ ಬುದ್ಧಂ ಸರನ್ತಾನಂ, ಧಮ್ಮಂ ಸಙ್ಘಞ್ಚ ಭಿಕ್ಖವೋ। ಭಯಂ ವಾ ಛಮ್ಭಿತತ್ತಂ ವಾ, ಲೋಮಹಂಸೋ ನ ಹೇಸ್ಸತೀ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೯) ಚ ವಚನತೋತಿ।

ತತ್ಥ ಯಸ್ಸ ಸತ್ಥುನೋ ಪಣಾಮಂ ಕತ್ತುಕಾಮೋ, ತಸ್ಸ ಗುಣವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ಕರುಣಾ ವಿಯಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಗುಣವಿಸೇಸವಾ ಹಿ ಪಣಾಮಾರಹೋ ಹೋತಿ, ಪಣಾಮಾರಹೇ ಚ ಕತೋ ಪಣಾಮೋ ವುತ್ತಪ್ಪಯೋಜನಸಿದ್ಧಿಕರೋವ ಹೋತೀತಿ। ಭಗವತೋ ಚ ದೇಸನಾ ವಿನಯಪಿಟಕೇ ಕರುಣಾಪ್ಪಧಾನಾ, ಸುತ್ತನ್ತಪಿಟಕೇ ಪಞ್ಞಾಕರುಣಾಪ್ಪಧಾನಾ। ತೇನೇವ ಚ ಕಾರಣೇನ ವಿನಯಪಿಟಕಸ್ಸ ಸಂವಣ್ಣನಂ ಕರೋನ್ತೇನ ಕರುಣಾಪ್ಪಧಾನಾ ಭಗವತೋ ಥೋಮನಾ ಕತಾ, ಆಗಮಸಂವಣ್ಣನಞ್ಚ ಕರೋನ್ತೇನ ಉಭಯಪ್ಪಧಾನಾ, ಅಭಿಧಮ್ಮದೇಸನಾ ಪನ ಪಞ್ಞಾಪ್ಪಧಾನಾತಿ ಕತ್ವಾ ಪಞ್ಞಾಪ್ಪಧಾನಮೇವ ಥೋಮನಂ ಕರೋನ್ತೋ **"ಕರುಣಾ ವಿಯ ಸತ್ತೇಸೂ"**ತಿ ಕರುಣಂ ಉಪಮಾಭಾವೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ಪಞ್ಞಾಯ ಥೋಮೇತಿ।

ತತ್ಥ **ಕರುಣಾ ವಿಯಾ**ತಿ ನಿದಸ್ಸನವಚನಮೇತಂ, ಯಸ್ಸ ಯಥಾ ಕರುಣಾ ಸಬ್ಬೇಸು ಸತ್ತೇಸು ಪವತ್ತಿತ್ಥ, ಏವಂ ಸಬ್ಬೇಸು ಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮೇಸು ಪಞ್ಞಾಪಿ ಪವತ್ತಿತ್ಥಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸತ್ತೇಸೂ**ತಿ ವಿಸಯನಿದಸ್ಸನಮೇತಂ। **ಪಞ್ಞಾ**ತಿ ನಿದಸ್ಸೇತಬ್ಬಧಮ್ಮನಿದಸ್ಸನಂ। **ಯಸ್ಸಾ**ತಿ ತದಧಿಟ್ಠಾನಪುಗ್ಗಲನಿದಸ್ಸನಂ। **ಮಹೇಸಿನೋ**ತಿ ತಬ್ಬಿಸೇಸನಂ। **ಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮೇಸೂ**ತಿ ಪಞ್ಞಾವಿಸಯನಿದಸ್ಸನಂ। **ಸಬ್ಬೇಸೂ**ತಿ ತಬ್ಬಿಸೇಸನಂ। **ಪವತ್ತಿತ್ಥಾ**ತಿ ಕಿರಿಯಾನಿದಸ್ಸನಂ। **ಯಥಾರುಚೀ**ತಿ ವಸೀಭಾವನಿದಸ್ಸನಂ।

ತತ್ಥ ಕಿರತೀತಿ **ಕರುಣಾ,** ಪರದುಕ್ಖಂ ವಿಕ್ಖಿಪತಿ ಅಪನೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ರೂಪಾದೀಸು ಸತ್ತಾ ವಿಸತ್ತಾತಿ **ಸತ್ತಾ**। ತಸ್ಸಾ ಪನ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಖನ್ಧಸನ್ತಾನೇ ನಿರುಳ್ಹಭಾವತೋ ನಿಚ್ಛನ್ದರಾಗಾಪಿ "ಸತ್ತಾ"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಪಜಾನಾತೀತಿ **ಪಞ್ಞಾ,** ಯಥಾಸಭಾವಂ ಪಕಾರೇಹಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಯಸ್ಸಾ**ತಿ ಅನಿಯಮನಂ। "ತಸ್ಸ ಪಾದೇ ನಮಸ್ಸಿತ್ವಾ"ತಿ ಏತೇನ ನಿಯಮನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಮಹೇಸೀ**ತಿ ಮಹನ್ತೇ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧಾದಯೋ ಏಸಿ ಗವೇಸೀತಿ ಮಹೇಸಿ। ಞಾತಬ್ಬಾತಿ ಞೇಯ್ಯಾ, ಸಭಾವಧಾರಣಾದಿನಾ ಅತ್ಥೇನ

ಧಮ್ಮಾ। ತತ್ಥ "ಞೇಯ್ಯಾ"ತಿ ವಚನೇನ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಞೇಯ್ಯತ್ತಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। "ಧಮ್ಮಾ"ತಿ ವಚನೇನ ಞೇಯ್ಯಾನಂ ಸತ್ತಜೀವಾದಿಭಾವಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಞೇಯ್ಯಾ ಚ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಚಾತಿ **ಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮಾ। ಸಬ್ಬೇಸೂತಿ** ಅನವಸೇಸಪರಿಯಾದಾನಂ। ತೇನ ಅಞ್ಞಾತಾಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಪವತ್ತಿತ್ಥಾ**ತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ಥ। **ಯಥಾರುಚೀ**ತಿ ಯಾ ಯಾ ರುಚಿ ಯಥಾರುಚಿ, ರುಚೀತಿ ಚ ಇಚ್ಛಾ, ಕತ್ತುಕಾಮತಾ ಸಾ। ಯಾ ಯಾ ಪವತ್ತಾ ತಪ್ಪಭೇದಾ, ಯಥಾ ವಾ ರುಚಿ ತಥಾ, ರುಚಿಅನುರೂಪಂ ಪವತ್ತಾ "ಯಥಾರುಚಿ ಪವತ್ತಿತ್ಥಾ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಥಾ ಯಥಾ ವಾ ರುಚಿ ಪವತ್ತಾ, ತಥಾ ತಥಾ ಪವತ್ತಾ ಪಞ್ಞಾ "ಯಥಾರುಚಿ ಪವತ್ತಿತ್ಥಾ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ತತ್ಥ ಭಗವತಿ ಪವತ್ತಾವ ಕರುಣಾ ಭಗವತೋ ಪಞ್ಞಾಯ ನಿದಸ್ಸನನ್ತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಾ। ಸಾ ಹಿ ಅಸಾಧಾರಣಾ ಮಹಾಕರುಣಾ, ನ ಅಞ್ಞಾ। **ಯಸ್ಸಾ**ತಿ ಚ ಕರುಣಾಪಞ್ಞಾನಂ ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಆಧಾರಪುಗ್ಗಲನಿದಸ್ಸನಂ। ನ ಹಿ ನಿರಾಧಾರಾ ಕರುಣಾ ಅತ್ಥೀತಿ "ಕರುಣಾ"ತಿ ವುತ್ತೇ ತದಾಧಾರಭೂತೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ನಿದಸ್ಸೇತಬ್ಬೋ ಹೋತಿ, ಸೋ ಚ ಇಧ ಅಞ್ಞೋ ವುತ್ತೋ ನತ್ಥಿ, ನ ಚ ಆಸನ್ನಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ದೂರಸ್ಸ ಗಹಣೇ ಪಯೋಜನಂ ಅತ್ಥೀತಿ "ಯಸ್ಸಾ"ತಿ ನಿದಸ್ಸಿತಪುಗ್ಗಲೋವ ಕರುಣಾಯ ಆಧಾರೋ। ತೇನ ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ "ಯಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಕರುಣಾ ವಿಯ ಪಞ್ಞಾಪಿ ಪವತ್ತಿತ್ಥಾ"ತಿ। ಕಥಂ ಪನ ಕರುಣಾ ಸತ್ತೇಸು ಪವತ್ತಿತ್ಥ ಯಥಾ ಪಞ್ಞಾಪಿ ಧಮ್ಮೇಸು ಪವತ್ತಿತ್ಥಾತಿ? ನಿರವಸೇಸತೋ ಯಥಾರುಚಿ ಚ। ಭಗವತೋ ಹಿ ಕರುಣಾ ಕಞ್ಚಿ ಸತ್ತಂ ಅವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬೇಸು ಸತ್ತೇಸು ನಿರವಸೇಸೇಸು ಪವತ್ತತಿ, ಪವತ್ತಮಾನಾ ಚ ರುಚಿವಸೇನ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಅನೇಕೇಸು ಚ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಅಸಾಧಾರಣಾ ಪವತ್ತತಿ। ನ ಹಿ ಅಞ್ಞೇಸಂ "ಮಹೋಘಪಕ್ಖನ್ದಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ನತ್ಥಞ್ಞೋ ಕೋಚಿ ಓಘಾ ಉದ್ಧತಾ ಅಞ್ಞತ್ರ ಮಯಾ"ತಿ ಪಸ್ಸನ್ತಾನಂ ಕರುಣೋಕ್ಕಮನಂ ಹೋತಿ ಯಥಾ ಭಗವತೋತಿ। ಪಞ್ಞಾಪಿ ಭಗವತೋ ಸಬ್ಬೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ನಿರವಸೇಸೇಸು ಪವತ್ತತಿ, ಪವತ್ತಮಾನಾ ಚ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಅನೇಕೇಸು ಚ ಧಮ್ಮೇಸು ಸಭಾವಕಿಚ್ಚಾದಿಜಾನನೇನ ಅನಾವರಣಾ ಅಸಾಧಾರಣಾ ಪವತ್ತತಿ ಯಥಾರುಚಿ, ಯಥಾ ಚ ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಕರುಣಾ ಯಥಾರುಚಿ ಪವತ್ತತಿ। ತಂ ಸಬ್ಬಂ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ** ಮಹಾಕರುಣಾಞಾಣವಿಭಙ್ಗವಸೇನ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ, ಪಞ್ಞಾಯ ಚ ಯಥಾರುಚಿ ಪವತ್ತಿ ಸೇಸಾಸಾಧಾರಣಞಾಣವಿಭಙ್ಗಾದಿವಸೇನ। ಪಞ್ಞಾಗಹಣೇನ ಚ ತೀಸು ಕಾಲೇಸು ಅಪ್ಪಟಿಹತಞಾಣಂ ಚತುಸಚ್ಚಞಾಣಂ ಚತುಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣಂ, ಕರುಣಾಗಹಣೇನ ಮಹಾಕರುಣಾಸಮಾಪತ್ತಿಞಾಣಸ್ಸ ಗಹಿತತ್ತಾ ತಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞಾನಿ ಅಸಾಧಾರಣಞಾಣಾನಿ ಚತುವೇಸಾರಜ್ಜಞಾಣಂ ದಸಬಲಾನಿ ಛ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ ಞಾಣವತ್ಥೂನಿ ಸತ್ತಸತ್ತತಿ ಞಾಣವತ್ಥೂನೀತಿ ಏವಮಾದಯೋ ಅನೇಕೇ ಪಞ್ಞಾಪ್ಪಭೇದಾ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸಾ ತಸ್ಸಾ ಪಞ್ಞಾಯ ಪವತ್ತಿವಸೇನ ಯಥಾರುಚಿ ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತೇನಾಹ "ಕರುಣಾ ವಿಯ...ಪೇ॰... ಯಥಾರುಚೀ"ತಿ।

ತತ್ಥ **ಕರುಣಾ**ಗಹಣೇನ ಮಹಾಬೋಧಿಯಾ ಮೂಲಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಮಹಾದುಕ್ಖಸಮ್ಬಾಧಪ್ಪಟಿಪನ್ನಞ್ಹಿ ಸತ್ತನಿಕಾಯಂ ದಿಸ್ವಾ "ತಸ್ಸ ನತ್ಥಞ್ಞೋ ಕೋಚಿ ಸರಣಂ, ಅಹಮೇತಂ ಮುತ್ತೋ ಮೋಚೇಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಕರುಣಾಯ ಸಞ್ಚೋದಿತಮಾನಸೋ ಅಭಿನೀಹಾರಂ ದೀಪಙ್ಕರಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಪಾದಮೂಲೇ ಕತ್ವಾ ಬೋಧಿಸಮ್ಭಾರೇ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ಅನುಪುಬ್ಬೇನ ಸಮ್ಬೋಧಿಂ ಪತ್ತೋತಿ ಕರುಣಾ ಮಹಾಬೋಧಿಯಾ ಮೂಲನ್ತಿ। **ಸತ್ತೇಸೂ**ತಿ ಏತೇನ ಮಹಾಬೋಧಿಯಾ ಪಯೋಜನಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸತ್ತಾ ಹಿ ಮಹಾಬೋಧಿಂ ಪಯೋಜೇನ್ತಿ। ಸತ್ತಸನ್ತಾರಣತ್ಥಞ್ಹಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಾ ಅಭಿಪತ್ಥಿತಾ। ಯಥಾಹ –

> "ಕಿಂ ಮೇ ಏಕೇನ ತಿಣ್ಣೇನ, ಪುರಿಸೇನ ಥಾಮದಸ್ಸಿನಾ।
> ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಂ ಪಾಪುಣಿತ್ವಾ, ಸನ್ತಾರೇಸ್ಸಂ ಸದೇವಕ"ನ್ತಿ॥ (ಬು॰ ವಂ॰ ೨. ೫೬)।

ಪಞ್ಞಾಗಹಣೇನ ಮಹಾಬೋಧಿಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಾಯ ಹಿ ಪದಟ್ಠಾನಭೂತಂ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ, ಮಗ್ಗಞಾಣಪದಟ್ಠಾನಞ್ಚ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ "ಮಹಾಬೋಧೀ"ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ। **ಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮೇಸು ಸಬ್ಬೇಸೂ**ತಿ ಏತೇನ ಸನ್ತಾರೇತಬ್ಬಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ಅಭಿಞ್ಞೇಯ್ಯಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಪಹಾತಬ್ಬಭಾವೇತಬ್ಬಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬೇ ಖನ್ಧಾಯತನಧಾತುಸಚ್ಚಿನ್ದ್ರಿಯಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಸತಿಪಟ್ಠಾನಾದಿಭೇದೇ ಕುಸಲಾದಿಭೇದೇ ಚ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮೇ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಪವತ್ತಿತ್ಥ ಯಥಾರುಚೀ**ತಿ ಏತೇನ ಪಟಿವೇಧಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಪುಬ್ಬಙ್ಗಮದೇಸನಾಞಾಣಪ್ಪವತ್ತಿದೀಪನೇನ ಪಯೋಜನಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಾನಞ್ಹಿ

ಪಟಿವೇಧಞಾಣಂ ಬೋಧಿಪಲ್ಲಙ್ಕೇ ಅಹೋಸಿ। ಮಗ್ಗಞಾಣಮೇವ ಹಿ ತನ್ತಿ। ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞಾಣಞ್ಚ ವಿಸೇಸೇನ ರತನಘರಸತ್ತಾಹೇ ಅಹೋಸಿ। ಏವಂ ಪಟಿವಿದ್ಧಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಧಮ್ಮಚಕ್ಕಪ್ಪವತ್ತನಾದೀಸು ದೇಸನಾಞಾಣಂ ಅಹೋಸಿ, ವಿಸೇಸೇನ ಚ ಪಣ್ಡುಕಮ್ಬಲಸಿಲಾಯಂ ಸತ್ತಪ್ಪಕರಣದೇಸನಾಯನ್ತಿ। ದೇಸನಾಞಾಣೇನ ಚ ದೇಸೇನ್ತೋ ಭಗವಾ ಸತ್ತೇಸು ಹಿತಪಟಿಪತ್ತಿಂ ಪಟಿಪಜ್ಜತೀತಿ। ಏತೇನ ಸಬ್ಬೇನ ಅತ್ತಹಿತಪಟಿಪತ್ತಿಂ ಪರಹಿತಪಟಿಪತ್ತಿಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತಿ। ಮಹಾಬೋಧಿದಸ್ಸನೇನ ಹಿ ಅತ್ತಹಿತಪಟಿಪತ್ತಿ, ಇತರೇಹಿಪಿ ಪರಹಿತಪಟಿಪತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾತಿ। ತೇನ ಅತ್ತಹಿತಪಟಿಪನ್ನಾದೀಸು ಚತೂಸು ಪುಗ್ಗಲೇಸು ಭಗವತೋ ಚತುತ್ಥಪುಗ್ಗಲಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ತೇನ ಚ ಅನುತ್ತರದಕ್ಖಿಣೇಯ್ಯಭಾವಂ ನಿರತಿಸಯಪಣಾಮಾರಹಭಾವಞ್ಚ ಅತ್ತನೋ ಚ ಕಿರಿಯಾಯ ಖೇತ್ತಙ್ಗತಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಏತ್ಥ ಚ **ಕರುಣಾ**ಗಹಣೇನ ಲೋಕಿಯೇಸು ಮಹಗ್ಗತಭಾವಪ್ಪತ್ತಾಸಾಧಾರಣಗುಣದೀಪನತೋ ಸಬ್ಬಲೋಕಿಯಗುಣಸಮ್ಪತ್ತಿ ಭಗವತೋ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋತಿ, **ಪಞ್ಞಾ**ಗಹಣೇನಪಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಪದಟ್ಠಾನಮಗ್ಗಞಾಣದೀಪನತೋ ಸಬ್ಬಲೋಕುತ್ತರಗುಣಸಮ್ಪತ್ತಿ। ಕರುಣಾವಚನೇನ ಚ ಉಪಗಮನಂ ನಿರುಪಕ್ಕಿಲೇಸಂ, ಪಞ್ಞಾವಚನೇನ ಅಪಗಮನಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಉಪಗಮನಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಚ ಲೋಕೇ ಸಞ್ಜಾತಸಂವಡ್ಢಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಅಪಗಮನಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಲೋಕೇನ ಅನುಪಲಿತ್ತತಂ। "ಕರುಣಾ ವಿಯ ಸತ್ತೇಸೂ"ತಿ ಚ ಲೋಕಸಮಞ್ಞಾನುರೂಪಂ ಭಗವತೋ ಪವತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತಿ, "ಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮೇಸು ಸಬ್ಬೇಸು ಯಥಾರುಚಿ ಪಞ್ಞಾ ಪವತ್ತಿತ್ಥಾ"ತಿ ಏತೇನ ಸಮಞ್ಞಾಯ ಅನತಿಧಾವನಂ। ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಸಭಾವಾನವಬೋಧೇ ಹಿ ಸತಿ ಸಮಞ್ಞಂ ಅತಿಧಾವಿತ್ವಾ "ಸತ್ತೋ ಜೀವೋ ಅತ್ಥೀ"ತಿ ಪರಾಮಸನಂ ಹೋತೀತಿ। ಸಬ್ಬೇಸಞ್ಚ ಬುದ್ಧಗುಣಾನಂ ಕರುಣಾ ಆದಿ ತನ್ನಿದಾನಭಾವತೋ, ಪಞ್ಞಾ ಪರಿಯೋಸಾನಂ ತತೋ ಉತ್ತರಿಕರಣೀಯಾಭಾವತೋ। ಆದಿಪರಿಯೋಸಾನದಸ್ಸನೇನ ಚ ಸಬ್ಬೇ ಬುದ್ಧಗುಣಾ ದಸ್ಸಿತಾವ ಹೋನ್ತಿ। ಕರುಣಾಗಹಣೇನ ಚ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೋ ಸಮಾಧಿಕ್ಖನ್ಧೋ ದಸ್ಸಿತೋ ಹೋತಿ। ಕರುಣಾನಿದಾನಞ್ಹಿ ಸೀಲಂ ತತೋ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿವಿರತಿಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ತಸ್ಸಾ ಚ ಝಾನತ್ತಯಸಮ್ಪಯೋಗತೋ। ಪಞ್ಞಾವಚನೇನ ಪಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ। ಸೀಲಞ್ಚ ಸಬ್ಬಬುದ್ಧಗುಣಾನಂ ಆದಿ, ಸಮಾಧಿ ಮಜ್ಝಂ, ಪಞ್ಞಾ ಪರಿಯೋಸಾನನ್ತಿ ಏವಮ್ಪಿ ಆದಿಮಜ್ಝಪರಿಯೋಸಾನಕಲ್ಯಾಣಾ ಸಬ್ಬೇ ಬುದ್ಧಗುಣಾ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋನ್ತಿ।

೨. ಏವಂ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ಸಬ್ಬಬುದ್ಧಗುಣೇಹಿ ಭಗವನ್ತಂ ಥೋಮೇತ್ವಾ ಯಸ್ಸಾ ಸಂವಣ್ಣನಂ ಕತ್ತುಕಾಮೋ, ತಾಯ ಅಭಿಧಮ್ಮದೇಸನಾಯ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಅಸಾಧಾರಣಾಯ ಥೋಮೇತುಂ **"ದಯಾಯ ತಾಯಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತಸ್ಸಾ ಪನ ದೇಸನಾಯ ನಿದಾನಞ್ಚ ಸಮುಟ್ಠಾನಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ದಯಾಯ ತಾಯಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ನಿದಾನಞ್ಚ ದುವಿಧಂ ಅಬ್ಭನ್ತರಂ ಬಾಹಿರಞ್ಚಾತಿ। ಅಬ್ಭನ್ತರಂ ಕರುಣಾ, ಬಾಹಿರಂ ದೇಸಕಾಲಾದಿ। ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ದೇಸನಾಪಞ್ಞಾ। ತತ್ಥ ಅಬ್ಭನ್ತರನಿದಾನಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ದಯಾಯ ತಾಯ ಸತ್ತೇಸು, ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತಮಾನಸೋ"**ತಿ ಆಹ। ತತ್ಥ **ದಯಾ**ತಿ ಕರುಣಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ। ತಾಯ ಹಿ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗಂ ಸಮ್ಪವತ್ತಯೀತಿ। **ತಾಯಾ**ತಿ ಅಯಂ **ತ**-ಸದ್ದೋ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಸ್ಸ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸೋ ಹೋತಿ।

ಪುರಿಮಗಾಥಾಯ ಚ ಪಧಾನಭಾವೇನ ಪಞ್ಞಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾ, ತಬ್ಬಿಸೇಸನಭಾವೇನ ಕರುಣಾ। ಸಾ ಹಿ ತಸ್ಸಾ ನಿದಸ್ಸನಭೂತಾ ಅಪ್ಪಧಾನಾ ತಂ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವಿನಿವತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ "ತಾಯಾ"ತಿ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸಂ ನಾರಹತಿ। ಯಾ ಚ ಪಧಾನಭೂತಾ ಪಞ್ಞಾ, ಸಾ ದೇಸನಾಯ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ, ನ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿನೀತಿ ತಸ್ಸಾ ಚ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸೋ ನ ಯುತ್ತೋತಿ? ಪಞ್ಞಾಯ ತಾವ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸೋ ನ ಯುತ್ತೋತಿ ಸುವುತ್ತಮೇತಂ, ಕರುಣಾಯ ಪನ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸೋ ನೋ ನ ಯುತ್ತೋ "ದಯಾಯ ತಾಯಾ"ತಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಪದಾನಂ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಭಾವತೋ। ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಾನಞ್ಹಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಪದಾನಂ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾದೀನಂ ವಿಯ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಭಾವೋ ಹೋತಿ। ರೂಪ-ಸದ್ದೋ ಹಿ ಅಞ್ಞಕ್ಖನ್ಧನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ವುಚ್ಚಮಾನೋ ವಿಸೇಸನಂ ಹೋತಿ, ಖನ್ಧ-ಸದ್ದೋ ಚ ನಿವತ್ತೇತಬ್ಬಗಹೇತಬ್ಬಸಾಧಾರಣವಚನಭಾವತೋ ವಿಸೇಸಿತಬ್ಬೋ, ಏವಮಿಧಾಪಿ "ದಯಾಯ ತಾಯಾ"ತಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಪದಾನಂ ಏಕವಿಭತ್ತಿಯುತ್ತಾನಂ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಭಾವತೋ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಭಾವೋ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ದಯಾ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿನೀತಿ ಪಧಾನಾ, ನಿವತ್ತೇತಬ್ಬಗಹೇತಬ್ಬಸಾಧಾರಣವಚನಞ್ಚಿದಂ। ತಸ್ಮಾ "ದಯಾಯಾ"ತಿ ವಿಸೇಸಿತಬ್ಬವಚನಮೇತಂ, ತಸ್ಸ ಚ ಯಥಾ

ವಿಸೇಸನಂ ಹೋತಿ "ತಾಯಾ"ತಿ ಇದಂ ವಚನಂ, ತಥಾ ತಸ್ಸ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸಭಾವೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ನ ಹಿ ಪಞ್ಞಾಪಟಿನಿದ್ದೇಸಭಾವೇ ದಯಾವಿಸೇಸನಂ ತ-ಸದ್ದೋ ಹೋತಿ, ಕರುಣಾಪಟಿನಿದ್ದೇಸಭಾವೇ ಚ ಹೋತೀತಿ। ಪಧಾನಞ್ಚ ಪಞ್ಞಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ "ದಯಾಯಾ"ತಿ ಏತೇನ ಸಮ್ಬಜ್ಝಮಾನೋ "ತಾಯಾ"ತಿ ಅಯಂ ತ-ಸದ್ದೋ ಅಪ್ಪಧಾನಾಯ ಕರುಣಾಯ ಪಟಿನಿದ್ದೇಸೋ ಭವಿತುಮರಹತಿ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ - ಯಾಯ ದಯಾಯ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತೋ, ನ ಸಾ ಯಾ ಕಾಚಿ, ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪನ ನಿದಸ್ಸನಭೂತಾ ಮಹಾಕರುಣಾ, ತಾಯ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತೋತಿ।

ಕಥಂ ಪನ ಕರುಣಾ "ದಯಾ"ತಿ ಞಾತಬ್ಬಾ, ನನು ವುತ್ತಂ "ದಯಾಪನ್ನೋ"ತಿ ಏತಸ್ಸ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ದೀ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೮) "ಮೇತ್ತಚಿತ್ತತಂ ಆಪನ್ನೋ"ತಿ, ತಸ್ಮಾ ದಯಾ ಮೇತ್ತಾತಿ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ, ನ ಕರುಣಾತಿ? ಯದಿ ಏವಂ "ಅದಯಾಪನ್ನೋ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ "ನಿಕ್ಕರುಣತಂ ಆಪನ್ನೋ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಯಾ ಮೇತ್ತಾತಿ ಚ ನ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ, ತಸ್ಮಾ ದಯಾ-ಸದ್ದೋ ಯತ್ಥ ಯತ್ಥ ಪವತ್ತತಿ, ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಸೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ದಯಾ-ಸದ್ದೋ ಹಿ ಅನುರಕ್ಖಣತ್ಥಂ ಅನ್ತೋನೀತಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನೋ ಮೇತ್ತಾಯ ಚ ಕರುಣಾಯ ಚ ಪವತ್ತತೀತಿ ನೋ ನ ಯುಜ್ಜತಿ। ಏವಞ್ಚ ಅಟ್ಠಕಥಾನಂ ಅವಿರೋಧೋ ಹೋತೀತಿ। ಕರುಣಾ ಚ ದೇಸನಾಯ ನಿದಾನಭಾವೇನ ವುತ್ತಾ, ನ ಮೇತ್ತಾ "ಅಚ್ಚನ್ತಮೇವ ಹಿ ತಂ ಸಮಯಂ ಭಗವಾ ಕರುಣಾವಿಹಾರೇನ ವಿಹಾಸೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧; ಮ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧ ಮೂಲಪರಿಯಾಯಸುತ್ತವಣ್ಣನಾ; ಸಂ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧.೧; ಅ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧.೧) ಏವಮಾದೀಸು, ತಸ್ಮಾ ಇಧ ಕರುಣಾವ ದಯಾವಚನೇನ ಗಹಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸಾ ಹಿ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿನೀ, ನ ಮೇತ್ತಾ, ಮೇತ್ತಾ ಪನ ಪಞ್ಞಾಗತಿಕಪವತ್ತಿನೀ ಹೋತೀತಿ।

"ಸತ್ತೇಸೂ"ತಿ ಕಸ್ಮಾ ಏವಂ ವುತ್ತಂ, ನನು "ತಾಯಾ"ತಿ ಏತೇನ ವಚನೇನ ಸತ್ತವಿಸಯಾ ಕರುಣಾ ಗಹಿತಾತಿ? ನೋ ನ ಗಹಿತಾ, ಪುರಿಮಗಾಥಾಯ ಪನ "ಸತ್ತೇಸು ಕರುಣಾ ಯಥಾರುಚಿ ಪವತ್ತಿತ್ಥಾ"ತಿ ಸಪ್ಪದೇಸಸತ್ತವಿಸಯಾ ನಿಪ್ಪದೇಸಸತ್ತವಿಸಯಾ ಚ ಸಬ್ಬಾ ವುತ್ತಾ, ಇಧ ಪನ ನಿಪ್ಪದೇಸಸತ್ತವಿಸಯತಂ ಗಹೇತುಂ "ಸತ್ತೇಸೂ"ತಿ ನಿಪ್ಪದೇಸಸತ್ತವಿಸಯಭೂತಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ತೇನ ಸಬ್ಬಸತ್ತವಿಸಯಾಯ ಕರುಣಾಯ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗಂ ದೇವಾನಂ ಸಮ್ಪವತ್ತಯಿ, ನ ದೇವವಿಸಯಾಯ ಏವ, ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಸತ್ತಹಿತತ್ಥಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗಂ ದೇವಾನಂ ಸಮ್ಪವತ್ತಯಿ, ನ ದೇವಾನಂಯೇವ ಅತ್ಥಾಯಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದಸ್ಸಿತೋವ ಹೋತಿ। ಅಥ ವಾ "ಸತ್ತೇಸೂ"ತಿ ಇದಂ ನ ದಯಾಯ ಆಲಮ್ಬನನಿದಸ್ಸನಂ, ಸಮುಸ್ಸಾಹನವಿಸಯೋ ಪನ ಏತೇನ ದಸ್ಸಿತೋ। ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗಪ್ಪವತ್ತನತ್ಥಞ್ಚ ಭಗವಾ ಕರುಣಾಯ ನ ದೇವೇಸುಯೇವ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತೋ , ಸಬ್ಬಬೋಧನೇಯ್ಯೇಸು ಪನ ಸತ್ತೇಸು ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತೋ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಅತ್ಥಾಯ ಪವತ್ತತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ **ಸತ್ತೇಸು ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತಮಾನಸೋ**ತಿ ಸತ್ತೇಸು ವಿಸಯಭೂತೇಸು ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇಸು ವಾ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತಮಾನಸೋ ಉಯ್ಯೋಜಿತಚಿತ್ತೋತಿ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಏವಂ ಅಬ್ಭನ್ತರನಿದಾನಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಬಾಹಿರನಿದಾನಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಪಾಟಿಹೀರಾವಸಾನಮ್ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ ಭಗವತಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗೋ ಪವತ್ತಿತೋ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಪಾಟಿಹೀರಾವಸಾನಮ್ಹಿ ವಸನ್ತೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। "ಅವಸಾನಮ್ಹಿ ವಸನ್ತೋ ತಿದಸಾಲಯೇ"ತಿ ವಚನತೋ ಯಸ್ಸಾವಸಾನಮ್ಹಿ ತಿದಸಾಲಯೇ ವಸಿ, ತಂ ಕಣ್ಡಮ್ಬಮೂಲೇ ಕತಂ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ ಇಧ **"ಪಾಟಿಹೀರ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಬೋಧಿಮೂಲಾದೀಸು ಕತಂ ಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ, ನಾಪಿ ಆದೇಸನಾನುಸಾಸನಿಯೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ಪಾಕಟತ್ತಾ ಚ ಆಸನ್ನತ್ತಾ ಚ ತದೇವ ಗಹಿತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಪಾಟಿಹಾರಿಯಪದಸ್ಸ ವಚನತ್ಥಂ (ಉದಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧; ಇತಿವು॰ ಅಟ್ಠ॰ ನಿದಾನವಣ್ಣನಾ) "ಪಟಿಪಕ್ಖಹರಣತೋ ರಾಗಾದಿಕಿಲೇಸಾಪನಯನತೋ ಪಾಟಿಹಾರಿಯ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ, ಭಗವತೋ ಪನ ಪಟಿಪಕ್ಖಾ ರಾಗಾದಯೋ ನ ಸನ್ತಿ ಯೇ ಹರಿತಬ್ಬಾ। ಪುಥುಜ್ಜನಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ವಿಗತೂಪಕ್ಕಿಲೇಸೇ ಅಟ್ಠಙ್ಗಗುಣಸಮನ್ನಾಗತೇ ಚಿತ್ತೇ ಹತಪಟಿಪಕ್ಖೇ ಇದ್ಧಿವಿಧಂ ಪವತ್ತತಿ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ ಪವತ್ತವೋಹಾರೇನ ಚ ನ ಸಕ್ಕಾ ಇಧ "ಪಾಟಿಹಾರಿಯ"ನ್ತಿ ವತ್ತುಂ। ಸಚೇ ಪನ ಮಹಾಕಾರುಣಿಕಸ್ಸ ಭಗವತೋ ವೇನೇಯ್ಯಗತಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ ಪಟಿಪಕ್ಖಾ, ತೇಸಂ ಹರಣತೋ **"ಪಾಟಿಹಾರಿಯ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಂ ಸತಿ ಯುತ್ತಮೇತಂ। ಅಥ ವಾ ಭಗವತೋ ಚ ಸಾಸನಸ್ಸ ಚ ಪಟಿಪಕ್ಖಾ ತಿತ್ಥಿಯಾ, ತೇಸಂ ಹರಣತೋ ಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ। ತೇ ಹಿ ದಿಟ್ಠಿಹರಣವಸೇನ ದಿಟ್ಠಿಪ್ಪಕಾಸನೇ ಅಸಮತ್ಥಭಾವೇನ ಚ

ಇದ್ಧಿಆದೇಸನಾನುಸಾಸನೀಹಿ ಹರಿತಾ ಅಪನೀತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಅಥ ವಾ **ಪಟೀ**ತಿ ಅಯಂ ಸದ್ದೋ "ಪಚ್ಛಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಬೋಧೇತಿ "ತಸ್ಮಿಂ ಪಟಿಪವಿಟ್ಠಮ್ಹಿ, ಅಞ್ಞೋ ಆಗಞ್ಛಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ"ತಿಆದೀಸು (ಸು॰ ನಿ॰ ೯೮೫; ಚೂಳನಿ॰ ಪಾರಾಯನವಗ್ಗ, ವತ್ಥುಗಾಥಾ ೪) ವಿಯ, ತಸ್ಮಾ ಸಮಾಹಿತೇ ಚಿತ್ತೇ ವಿಗತುಪಕ್ಕಿಲೇಸೇ ಚ ಕತಕಿಚ್ಚೇನ ಪಚ್ಛಾ ಹರಿತಬ್ಬಂ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬನ್ತಿ ಪಟಿಹಾರಿಯಂ, ಅತ್ತನೋ ವಾ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೇಸು ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಮಗ್ಗೇಹಿ ಹರಿತೇಸು ಪಚ್ಛಾ ಹರಣಂ ಪಟಿಹಾರಿಯಂ, ಇದ್ಧಿಆದೇಸನಾನುಸಾಸನಿಯೋ ಚ ವಿಗತುಪಕ್ಕಿಲೇಸೇನ ಕತಕಿಚ್ಚೇನ ಚ ಸತ್ತಹಿತತ್ಥಂ ಪುನ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬಾ, ಹರಿತೇಸು ಚ ಅತ್ತನೋ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸೇಸು ಪರಸತ್ತಾನಂ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಹರಣಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ಪಟಿಹಾರಿಯಾನಿ ಭವನ್ತಿ, ಪಟಿಹಾರಿಯಮೇವ **ಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ**। ಪಟಿಹಾರಿಯೇ ವಾ ಇದ್ಧಿಆದೇಸನಾನುಸಾಸನಿಸಮುದಾಯೇ ಭವಂ ಏಕೇಕಂ **ಪಾಟಿಹಾರಿಯ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಪಟಿಹಾರಿಯಂ ವಾ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಂ ಮಗ್ಗೋ ಚ ಪಟಿಪಕ್ಖಹರಣತೋ, ತತ್ಥ ಜಾತಂ, ತಸ್ಮಿಂ ವಾ ನಿಮಿತ್ತಭೂತೇ, ತತೋ ವಾ ಆಗತನ್ತಿ **ಪಾಟಿಹಾರಿಯಂ**। ಪಾಟಿಹಾರಿಯಮೇವ ಇಧ "ಪಾಟಿಹೀರ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಅವಸಾನಮ್ಹಿ ವಸನ್ತೋ**ತಿ ಏತೇಹಿ ಕಾಲಂ ನಿದಸ್ಸೇತಿ। ಪಾಟಿಹೀರಕರಣಾವಸಾನೇನ ಹಿ ತಿದಸಾಲಯವಾಸೇನ ಚ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗಪ್ಪವತ್ತನಸ್ಸ ಕಾಲೋತಿ । **ತಿದಸಾಲಯೇ**ತಿ ದೇಸಂ ನಿದಸ್ಸೇತಿ। ಸೋ ಹಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗಪ್ಪವತ್ತನಸ್ಸ ದೇಸೋ ತತ್ಥ ವಸನ್ತೇನ ಪವತ್ತಿತತ್ತಾತಿ।

೩. ತತ್ಥಾಪಿ ದೇಸವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ಪಾರಿಚ್ಛತ್ತಕಮೂಲಮ್ಹೀ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಯುಗನ್ಧರೇ**ತಿ ಸೀತಪಬ್ಬತೇಸ್ವೇಕೋ ದ್ವೇಚತ್ತಾಲೀಸಯೋಜನಸಹಸ್ಸುಬ್ಬೇಧೋ, ಆದಿಚ್ಚೋ ಚ ತದುಬ್ಬೇಧಮಗ್ಗಚಾರೀ, ಸೋ ಸತಿ ಸಮ್ಭವೇ ಯಥಾ ಯುಗನ್ಧರೇ ಸೋಭೇಯ್ಯ, ಏವಂ ಸೋಭಮಾನೋ ನಿಸಿನ್ನೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

೪-೫. ಇದಾನಿ ಪುಗ್ಗಲೇ ಧಮ್ಮಪಟಿಗ್ಗಾಹಕೇ ಅಪದಿಸನ್ತೋ **"ಚಕ್ಕವಾಳಸಹಸ್ಸೇಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಸಬ್ಬಸೋ**ತಿ ಸಮನ್ತತೋ ಆಗಮ್ಮ ಸಬ್ಬೇಹಿ ದಿಸಾಭಾಗೇಹಿ, ಸನ್ನಿವೇಸವಸೇನ ವಾ ಸಮನ್ತತೋ ಸನ್ನಿವಿಟ್ಠೇಹಿ ದಸಹಿ ಚಕ್ಕವಾಳಸಹಸ್ಸೇಹೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ನ ಸಬ್ಬಸೋ ಚಕ್ಕವಾಳಸಹಸ್ಸೇಹಿ ದಸಹಿ ದಸಹೀತಿ। ಏವಂ ಸತಿ ಚತ್ತಾಲೀಸಚಕ್ಕವಾಳಸಹಸ್ಸೇಹಿ ಅಧಿಕೇಹಿ ವಾ ಆಗಮನಂ ವುತ್ತಂ ಸಿಯಾ, ನ ಚೇತಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ। ಸಮನ್ತತೋ ಸನ್ನಿಸಿನ್ನೇನಾತಿ ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಸಮಂ, ಸಮ್ಮಾ ವಾ ನಿಸಿನ್ನೇನ **ಸನ್ನಿಸಿನ್ನೇನ,** ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅಬ್ಯಾಬಾಧೇತ್ವಾ ಭಗವತಿ ಗಾರವಂ ಕತ್ವಾ ಸೋತಂ ಓದಹಿತ್ವಾ ನಿಸಜ್ಜದೋಸೇ ವಜ್ಜಿತಬ್ಬೇ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ನಿಸಿನ್ನೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಮಾತರಂ ಪಮುಖಂ ಕತ್ವಾ ಸನ್ನಿಸಿನ್ನೇನ ದೇವಾನಂ ಗಣೇನ ಪರಿವಾರಿತೋತಿ ವಾ, ಮಾತರಂ ಪಮುಖಂ ಕತ್ವಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗಂ ಸಮ್ಪವತ್ತಯೀತಿ ವಾ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ।

ಇದಾನಿ ದೇಸನಾಯ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ತಸ್ಸಾ ಪಞ್ಞಾಯ ತೇಜಸಾ"**ತಿ ಆಹ। ಯಾ ಸಾ ಆದಿಮ್ಹಿ ಕರುಣಾಯ ಉಪಮಿತಾ ಸಬ್ಬಞೇಯ್ಯಧಮ್ಮಾನಂ ಯಥಾಸಭಾವಜಾನನಸಮತ್ಥಾ, ತೇಸಂ ದೇಸೇತಬ್ಬಪ್ಪಕಾರಜಾನನಸಮತ್ಥಾ, ಬೋಧೇತಬ್ಬಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಆಸಯಾಧಿಮುತ್ತಿಯಾದಿವಿಭಾವನಸಮತ್ಥಾ ಚ ಪಞ್ಞಾ, ತಸ್ಸಾ ಚ ಯಥಾವುತ್ತಬಲಯೋಗತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಮೇವ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಯ ಸಮುಟ್ಠಾನಭಾವೇ ಸಮತ್ಥಂ, ನಾಞ್ಞನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದೀಪೇನ್ತೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಯ ಅಸಾಧಾರಣಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಮಗ್ಗೋ**ತಿ ಉಪಾಯೋ। ಖನ್ಧಾಯತನಾದೀನಂ ಕುಸಲಾದೀನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅವಬೋಧಸ್ಸ, ಸಚ್ಚಪ್ಪಟಿವೇಧಸ್ಸೇವ ವಾ ಉಪಾಯಭಾವತೋ **"ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗೋ"**ತಿ ವುತ್ತೋ। ಪಬನ್ಧೋ ವಾ "ಮಗ್ಗೋ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸೋ ಹಿ ದೀಘತ್ತಾ ಮಗ್ಗೋ ವಿಯಾತಿ **ಮಗ್ಗೋ,** ತಸ್ಮಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಪಬನ್ಧೋ **"ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗೋ"**ತಿ ವುತ್ತೋ। **ದೇವಾನಂ ಗಣೇನ ಪರಿವಾರಿತೋ**ತಿ ವತ್ವಾ ಪುನ **ದೇವಾನ**ನ್ತಿ ವಚನಂ ತೇಸಂ ಗಹಣಸಮತ್ಥತಂ ದೀಪೇತಿ। ನ ಹಿ ಅಸಮತ್ಥಾನಂ ಭಗವಾ ದೇಸೇತೀತಿ।

೬. ಏವಂ ಕರುಣಾಪಞ್ಞಾಮುಖೇಹಿ ಗುಣೇಹಿ ಭಗವತೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾಮಗ್ಗಪ್ಪವತ್ತನೇನ ಚ ಹಿತಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಪರಮಪಣಾಮಾರಹತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ ಪಣಾಮಂ ಕರೋನ್ತೋ ಆಹ **"ತಸ್ಸ ಪಾದೇ ನಮಸ್ಸಿತ್ವಾ"**ತಿ। ಭಗವತೋ ಥೋಮನೇನೇವ ಚ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸ್ವಾಕ್ಖಾತತಾ ಸಙ್ಘಸ್ಸ ಚ ಸುಪ್ಪಟಿಪನ್ನತಾ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋತಿ ತಪ್ಪಭವಸ್ಸ ಅನಞ್ಞಥಾಭಾವತೋ,

ತಸ್ಮಾ ಪಣಾಮಾರಹಂ ತಞ್ಚ ರತನದ್ವಯಂ ಪಣಮನ್ತೋ **“ಸದ್ಧಮ್ಮಞ್ಚಸ್ಸ…ಪೇ॰… ಚಞ್ಜಲಿ”**ನ್ತಿ ಆಹ। ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಬುದ್ಧೋ “ಸದೇವಕೇ ಲೋಕೇ ತಥಾಗತೋ ವನ್ದನೀಯೋ”ತಿ, ಸಙ್ಘೋ ಚ “ಸುಪ್ಪಟಿಪನ್ನೋ…ಪೇ॰… ಅಞ್ಜಲಿಕರಣೀಯೋ”ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೬.೧೦) ವುತ್ತೋ, ತಸ್ಮಾ **“ತಸ್ಸ ಪಾದೇ ನಮಸ್ಸಿತ್ವಾ, ಕತ್ವಾ ಸಙ್ಘಸ್ಸ ಚಞ್ಜಲಿ”**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಧಮ್ಮೋ ಪನ ಸ್ವಾಕ್ಖಾತತಾದಿಗುಣಯುತ್ತೋ ತಥಾನುಸ್ಸರಣೇನ ಪೂಜೇತಬ್ಬೋ ಹೋತಿ “ತಮೇವ ಧಮ್ಮಂ ಸಕ್ಕತ್ವಾ ಗರುಂಕತ್ವಾ ಉಪನಿಸ್ಸಾಯ ವಿಹರೇಯ್ಯ”ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೭೩; ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೨೧) ವಚನತೋ, ಕಾಯವಾಚಾಚಿತ್ತೇಹಿ ಸಬ್ಬಥಾ ಪೂಜೇತಬ್ಬೋ, ತಸ್ಮಾ **“ಸದ್ಧಮ್ಮಞ್ಚಸ್ಸ ಪೂಜೇತ್ವಾ”**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಸಿರೀಮತೋ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಸಿರೀ**ತಿ ಪಞ್ಞಾಪುಞ್ಞಾನಂ ಅಧಿವಚನನ್ತಿ ವದನ್ತಿ। ಅಥ ವಾ ಪುಞ್ಞನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಸರೀರಸೋಭಗ್ಗಾದಿಸಮ್ಪತ್ತಿ ಕತಪುಞ್ಞೇ ನಿಸ್ಸಯತಿ, ಕತಪುಞ್ಞೇಹಿ ವಾ ನಿಸ್ಸೀಯತೀತಿ “ಸಿರೀ”ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಸಾ ಚ ಅತಿಸಯವತೀ ಭಗವತೋ ಅತ್ಥೀತಿ ಸಿರೀಮಾ, ಭಗವಾ, ತಸ್ಸ **ಸಿರೀಮತೋ**।

೭. **ನಿಪಚ್ಚಕಾರಸ್ಸಾ**ತಿ ಪಣಾಮಕಿರಿಯಾಯ। **ಆನುಭಾವೇನಾ**ತಿ ಬಲೇನ। **ಸೋಸೇತ್ವಾ**ತಿ ಸುಕ್ಖಾಪೇತ್ವಾ ಅನ್ತರಧಾಪೇತ್ವಾ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಅನ್ತರಾಯೇ**ತಿ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನಸ್ಸ ಉಪಘಾತಕೇ। **ಅಸೇಸತೋ**ತಿ ನಿಸ್ಸೇಸೇ ಸಕಲೇ।

೮. ಇದಾನಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ಗಮ್ಭೀರತ್ಥತ್ತಾ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನಸ್ಸ ದುಕ್ಕರಭಾವಂ ದೀಪೇತುಂ **“ವಿಸುದ್ಧಾಚಾರಸೀಲೇನಾ”**ತಿಆದಿನಾ ಅಭಿಯಾಚನಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಖುಲ್ಲಚ್ಚಯಾದಿವಿಸುದ್ಧಿಯಾ **ವಿಸುದ್ಧಾಚಾರೋ,** ಪಾರಾಜಿಕಸಙ್ಘಾದಿಸೇಸವಿಸುದ್ಧಿಯಾ **ವಿಸುದ್ಧಸೀಲೋ**। ಚಾರಿತ್ತವಾರಿತ್ತವಿಸುದ್ಧಿಯಾ ವಾ **ವಿಸುದ್ಧಾಚಾರಸೀಲೋ,** ತೇನ। **ಸಕ್ಕಚ್ಚ**ನ್ತಿ ಚಿತ್ತಿಂ ಕತ್ವಾ। **ಅಭಿಯಾಚಿತೋ**ತಿ ಅಭಿಮುಖಂ ಯಾಚಿತೋ। ತೇನ ಅನಾದರಿಯಂ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನೇ ಕಾತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

೯. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸೇತುಕಾಮೋ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ಯಂ ದೇವದೇವೋ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಯ**ನ್ತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಂ। **ದೇವದೇವೋ**ತಿ ವಿಸುದ್ಧಿಸಮ್ಮುತಿಉಪಪತ್ತಿದೇವಾನಂ ದೇವೋ। ಲೋಕೇ ಹಿ ಯೇ “ಸರಣಂ ಪರಾಯಣ”ನ್ತಿ ಗನ್ತಬ್ಬಾ ಗತಿಭೂತಾ, ತೇ “ದೇವಾ”ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಭಗವಾ ಚ ಸಬ್ಬದೇವಾನಂ ಗತಿಭೂತೋತಿ । **ನಯತೋ**ತಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋ। **ಸಮಾಚಿಕ್ಖೀ**ತಿ ಸಮ್ಮಾ ಆಚಿಕ್ಖಿ ಯಥಾ ಥೇರೋ ಬುಜ್ಝತಿ। ವೇನೇಯ್ಯಸತ್ತೇ ವಿನೇತೀತಿ **ವಿನಾಯಕೋ,** ನಾಯಕವಿರಹಿತೋ ವಾ, ಸಯಮ್ಭೂತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೦-೧೧. **ಯಞ್ಚಾ**ತಿ ಯಞ್ಚ ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ಭಿಕ್ಖೂನಂ ಪಯಿರುದಾಹಾಸೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಪಯಿರುದಾಹಾಸೀ**ತಿ ಕಥೇಸಿ। **ಇತೀ**ತಿ ಇಮಿನಾ ಅನುಕ್ಕಮೇನ। “ಯೋ ಧಾರಿತೋ”ತಿ **ಯ**ನ್ತಿ ಉಪಯೋಗವಸೇನ ವುತ್ತೋ ಯಂ-ಸದ್ದೋ **ಧಾರಿತೋ**ತಿ ಪಚ್ಚತ್ತೇನ ಸಮ್ಬಜ್ಝಮಾನೋ ಪಚ್ಚತ್ತವಸೇನ ಪರಿಣಮತಿ, ತಸ್ಮಾ ಯೋ ಧಾರಿತೋ, ಯೋ ಚ ಸಙ್ಗೀತೋ, ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ವೇದೇನ ಪಞ್ಞಾಯ ಈಹತಿ ಪವತ್ತತೀತಿ **ವೇದೇಹೋ,** ತೇನ ಮುನಿನಾ। **ಅಭಿಣ್ಹಸೋ**ತಿ ಬಹುಸೋ। **ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸಾ**ತಿ ಏತಂ “ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ ಏತೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಇದಾನಿ ಯೋ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯೋ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ಆದಿತೋ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಆದಿತೋ**ತಿ ಆದಿಮ್ಹಿ ಪಠಮಸಙ್ಗೀತಿಯಂ।

೧೨. ಯಾ ಅಟ್ಠಕಥಾ ಸಙ್ಗೀತಾ, ಕಸ್ಸ ಪನ ಸಾ ಅಟ್ಠಕಥಾತಿ? ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವುತ್ತಸ್ಸ ಅಭಾವಾ “ಯಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮೀ”ತಿ ವುತ್ತಂ, ಅಧಿಕಾರವಸೇನ “ತಸ್ಸ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸಾ”ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। **ಸಙ್ಗೀತಾ**ತಿ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸೇತುಂ ಯುತ್ತಟ್ಠಾನೇ “ಅಯಂ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ, ಅಯಂ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ”ತಿ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತಾ, ಪಚ್ಛಾಪಿ ಚ ದುತಿಯತತಿಯಸಙ್ಗೀತೀಸು **ಅನುಸಙ್ಗೀತಾ**।

೧೪-೧೬. **ಅಭಿಸಙ್ಖತಾ**ತಿ ರಚಿತಾ। **ತತೋ**ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾತೋ। **ತನ್ತಿನಯಾನುಗ**ನ್ತಿ ತನ್ತಿಗತಿಂ ಅನುಗತಂ। **ಭಾಸ**ನ್ತಿ ಮಾಗಧಭಾಸಂ। **ನಿಕಾಯನ್ತರಲದ್ಧೀಹೀ**ತಿ ಅನ್ತರನ್ತರಾ ಅನುಪ್ಪವೇಸಿತಾಹಿ। **ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸ**ನ್ತಿ ಅವೋಕಿಣ್ಣಂ। **ಅನಾಕುಲ**ನ್ತಿ ಸನಿಕಾಯೇಪಿ ಅನಾವಿಲಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂ। ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸೋ ಅನಾಕುಲೋ ಚ ಯೋ ಮಹಾವಿಹಾರವಾಸೀನಂ ಅತ್ಥವಿನಿಚ್ಛಯೋ, ತಂ ದೀಪಯನ್ತೋ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮೀತಿ । ಏತೇನ **ತಿಪಿಟಕಚೂಳನಾಗತ್ಥೇರಾ**ದೀಹಿ ವುತ್ತೋ ಥೇರವಾದೋಪಿ ಸಙ್ಗಹಿತೋ ಹೋತಿ। ಅಥ ವಾ ತಮ್ಬಪಣ್ಣಿಭಾಸಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಮಾಗಧಭಾಸಞ್ಚ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ಪಕಾಸಿಯಮಾನೋ ಯೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸೋ

ಅನಾಕುಲೋಯೇವ ಚ ಹೋತಿ ಮಹಾವಿಹಾರವಾಸೀನಞ್ಚ ವಿನಿಚ್ಛಯಭೂತೋ, ತಂ ಅತ್ಥಂ "ಏಸೋ ಮಹಾವಿಹಾರವಾಸೀನಂ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ"ತಿ ದೀಪಯನ್ತೋ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮಿ। ತಪ್ಪಕಾಸನೇನೇವ ಹಿ ಸೋ ತಥಾ ದೀಪಿತೋ ಹೋತೀತಿ।

೧೭. **ತೋಸಯನ್ತೋ ವಿಚಕ್ಖಣೇ**ತಿ ವಿಚಕ್ಖಣೇ ತೋಸಯನ್ತೋ ಗಹೇತಬ್ಬಂ ಗಹೇತ್ವಾನಾತಿ ಏವಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ "ಗಹೇತಬ್ಬಟ್ಠಾನೇಯೇವ ಗಹಿತಂ ಸುಟ್ಠು ಕತ"ನ್ತಿ ಏವಂ ತೋಸಯನ್ತೋತಿ ಅತ್ಥಂ ವದನ್ತಿ। ಏವಂ ಸತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಗ್ಗಹಣೇನೇವ ತೋಸನಂ ಕತಂ, ನ ಅಞ್ಞೇನ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನೇನಾತಿ ಏತಂ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ। ತೋಸಯನ್ತೋ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಏವಂ ಪನ ಯೋಜನಾಯ ಸತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಗ್ಗಹಣಂ ಅಞ್ಞಞ್ಚ ಸಬ್ಬಂ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನಂ ಹೋತೀತಿ ಸಬ್ಬೇನ ತೇನ ತೋಸನಂ ಕತಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೋಸಯನ್ತೋ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಯುತ್ತರೂಪಾ।

೧೮-೨೦. ಇದಾನಿ ಯಂ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನಂ ಕತ್ತುಕಾಮೋ, ತಸ್ಸ ಮಹತ್ತಂ ಪರಿಹರಿತುಂ **"ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಾನೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಅತ್ಥವಣ್ಣನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ವಣ್ಣನಾ ನಾಮ ವಿವರಿತ್ವಾ ವಿತ್ಥಾರೇತ್ವಾ ವಚನಂ। **ಇತೀ**ತಿ "ಅಪನೇತ್ವಾ ತತೋ ಭಾಸ"ನ್ತಿ ಏವಮಾದಿನಾ ಯಥಾದಸ್ಸಿತಪ್ಪಕಾರೇನ। ಇತಿ ಸೋತೂನಂ ಉಸ್ಸಾಹುಪ್ಪಾದನಸ್ಸ ಹೇತುಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥ**ನ್ತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಟ್ಠಕಥಂ। **ನಿಸಾಮೇಥಾ**ತಿ ಸುಣಾಥ। ಇದಾನಿ ಅವಸ್ಸಂ ಅಯಂ ಸೋತಬ್ಬಾಯೇವಾತಿ ದಳ್ಹಂ ಉಸ್ಸಾಹೇನ್ತೋ ಆಹ **"ದುಲ್ಲಭಾ ಹಿ ಅಯಂ ಕಥಾ"**ತಿ।

ವೀಸತಿಗಾಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನಿದಾನಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಂ ತಾವ ವಣ್ಣೇನ್ತೇಹಿ ಆಚರಿಯೇಹಿ ತಸ್ಸಾ ಸನ್ನಿವೇಸೋ ವಿಭಾವೇತಬ್ಬೋ। ತಸ್ಮಾ ಇದಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ವಚನತ್ಥೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ, ಸನ್ನಿವೇಸೋ ಚ ಪಾಳಿಯಾ।
ಸಾಗರೇಹಿ ತಥಾ ಚಿನ್ತಾ, ದೇಸನಾಹಿ ಗಮ್ಭೀರತಾ॥

"ದೇಸನಾಯ ಸರೀರಸ್ಸ, ಪವತ್ತಿಗ್ಗಹಣಂ ತಥಾ।
ಥೇರಸ್ಸ ವಾಚನಾಮಗ್ಗ-ತಪ್ಪಭಾವಿತತಾಪಿ ಚ॥

"ಪಟಿವೇಧಾ ತಥಾ ಬುದ್ಧ-ವಚನಾದೀಹಿ ಆದಿತೋ।
ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕಭಾವಸ್ಸ, ಸಾಧನಂ ಸಬ್ಬದಸ್ಸಿನೋ॥

"ವಿನಯೇನಾಥ ಗೋಸಿಙ್ಗ-ಸುತ್ತೇನ ಚ ಮಹೇಸಿನಾ।
ಭಾಸಿತತ್ತಸ್ಸ ಸಂಸಿದ್ಧಿ, ನಿದಾನೇನ ಚ ದೀಪಿತಾ॥

"ಪಕಾಸೇತ್ವಾ ಇಮಂ ಸಬ್ಬಂ, ಪಟಿಞ್ಞಾತಕಥಾ ಕತಾ।
ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಾ ಏತಂ, ಸನ್ನಿವೇಸಂ ವಿಭಾವಯೇ"ತಿ॥

ವಚನತ್ಥವಿಜಾನನೇನ ವಿದಿತಾಭಿಧಮ್ಮಸಾಮಞ್ಞತ್ಥಸ್ಸ ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥಾ ವುಚ್ಚಮಾನಾ ಸೋಭೇಯ್ಯಾತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಪರಿಜಾನನಮೇವ ಆದಿಮ್ಹಿ ಯುತ್ತರೂಪನ್ತಿ ತದತ್ಥಂ ಪುಚ್ಛತಿ **"ತತ್ಥ ಕೇನಟ್ಠೇನ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ"**ತಿ। ತತ್ಥ **ತತ್ಥಾ**ತಿ "ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಯದಿದಂ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಿಂ। "ಯಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಪಟಿಞ್ಞಾತಂ, ಸೋ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ

ಕೇನಟ್ಠೇನ ಅಭಿಧಮ್ಮೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತತ್ಥಾತಿ** ವಾ "ಅಭಿಧಮ್ಮಕಥ"ನ್ತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ವಚನೇ ಯೋ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಕೇನಟ್ಠೇನ ಅಭಿಧಮ್ಮೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಧಮ್ಮಾತಿರೇಕಧಮ್ಮವಿಸೇಸಟ್ಠೇನಾತಿ** ಏತ್ಥ ಧಮ್ಮೋ ಅತಿರೇಕೋ ಧಮ್ಮಾತಿರೇಕೋ, ಸುತ್ತನ್ತಾಧಿಕಾ ಪಾಳೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಧಮ್ಮೋ ವಿಸೇಸೋ ಧಮ್ಮವಿಸೇಸೋ ಧಮ್ಮಾತಿಸಯೋ, ವಿಚಿತ್ತಾ ಪಾಳೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ಧಮ್ಮಾತಿರೇಕಧಮ್ಮವಿಸೇಸಾ ಏವ ಅತ್ಥೋ **ಧಮ್ಮಾತಿರೇಕಧಮ್ಮವಿಸೇಸಟ್ಠೋ**। ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಾನಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಭಾವೇನ ಸಾಮಞ್ಞತೋ ಏಕವಚನನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। **ತಸ್ಮಾತಿ** ಯಸ್ಮಾ "ಅಭಿಕ್ಕಮನ್ತಿ, ಅಭಿಕ್ಕನ್ತವಣ್ಣಾ"ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ಅತಿರೇಕವಿಸೇಸಟ್ಠದೀಪಕೋ ಅಭಿಸದ್ದೋ, ತಸ್ಮಾ ಅಯಮ್ಪಿ ಧಮ್ಮೋ ಧಮ್ಮಾತಿರೇಕಧಮ್ಮವಿಸೇಸಟ್ಠೇನ "ಅಭಿಧಮ್ಮೋ"ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ತತ್ಥ ಸಿಯಾ - "ಅಭಿಕ್ಕಮನ್ತಿ, ಅಭಿಕ್ಕನ್ತವಣ್ಣಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಧಾತುಸದ್ದಸ್ಸ ಪುರತೋ ಪಯುಜ್ಜಮಾನೋ ಅಭಿಸದ್ದೋ ಕಿರಿಯಾಯ ಅತಿರೇಕವಿಸೇಸಭಾವದೀಪಕೋ ಹೋತೀತಿ ಯುತ್ತಂ ಉಪಸಗ್ಗಭಾವತೋ, ಧಮ್ಮಸದ್ದೋ ಪನ ನ ಧಾತುಸದ್ದೋತಿ ಏತಸ್ಮಾ ಪುರತೋ ಅಭಿಸದ್ದೋ ಪಯೋಗಮೇವ ನಾರಹತಿ। ಅಥಾಪಿ ಪಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ, ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸಕಾ ಉಪಸಗ್ಗಾ, ನ ಚ ಧಮ್ಮೋ ಕಿರಿಯಾತಿ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅತಿರೇಕವಿಸೇಸಭಾವದೀಪನಂ ನ ಯುತ್ತನ್ತಿ? ನೋ ನ ಯುತ್ತಂ। ಅಞ್ಞಸ್ಸಪಿ ಹಿ ಉಪಸಗ್ಗಸ್ಸ ಅಧಾತುಸದ್ದಾ ಪುರತೋ ಪಯುಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಅಕಿರಿಯಾಯಪಿ ಅತಿರೇಕವಿಸೇಸಭಾವದೀಪಕಸ್ಸ ದಸ್ಸನತೋತಿ ಏತಮತ್ಥಂ ವಿಭಾವೇತುಂ ಅತಿಛತ್ತಾದಿಉದಾಹರಣಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಯಥಾ"**ತಿಆದಿ। **ಏವಮೇವಾತಿ** ಯಥಾ ಛತ್ತಾತಿರೇಕಛತ್ತವಿಸೇಸಾದಿಅತ್ಥೇನ ಅತಿಛತ್ತಾದಯೋ ಹೋನ್ತಿ ಅತಿಸದ್ದಸ್ಸ ಉಪಸಗ್ಗಸ್ಸ ಅಧಾತುಸದ್ದಸ್ಸಪಿ ಪುರತೋ ಪಯುಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಅಕಿರಿಯಾಯ ಚ ತಬ್ಭಾವದೀಪಕತ್ತಾ, ಏವಮಯಮ್ಪಿ ಧಮ್ಮೋ ಧಮ್ಮಾತಿರೇಕಧಮ್ಮವಿಸೇಸಟ್ಠೇನ **"ಅಭಿಧಮ್ಮೋ"**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ ಅಭಿ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಉಪಸಗ್ಗಸ್ಸ ಅಧಾತುಸದ್ದಸ್ಸಪಿ ಪುರತೋ ಪಯುಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಅಕಿರಿಯಾಯ ಚ ತಬ್ಭಾವದೀಪಕತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಏಕದೇಸೇನೇವ ವಿಭತ್ತಾತಿ "ಕತಮೇ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ? ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ। ಕತಮೋ ಚ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ? ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ರೂಪಂ ಅತೀತಾ…ಪೇ॰… ಸನ್ತಿಕೇ ವಾ, ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿಏವಮಾದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೪೮; ವಿಭ॰ ೨) ಉದ್ದೇಸನಿದ್ದೇಸಮತ್ತೇನೇವ ವಿಭತ್ತಾ, "ತತ್ಥ ಕತಮಂ ರೂಪಂ ಅತೀತ"ನ್ತಿಏವಮಾದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೩) ಪಟಿನಿದ್ದೇಸಸ್ಸ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯಸ್ಸ ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕಸ್ಸ ಚ ಅಭಾವಾ ನ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ। ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ಪತ್ವಾ ಪನ…ಪೇ॰… ನಿಪ್ಪದೇಸತೋವ ವಿಭತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಅಯಮ್ಪಿ ಧಮ್ಮೋ ಧಮ್ಮಾತಿರೇಕಧಮ್ಮವಿಸೇಸಟ್ಠೇನ **"ಅಭಿಧಮ್ಮೋ"**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ ನಿಪ್ಪದೇಸಾನಂ ತಿಣ್ಣಮ್ಪಿ ನಯಾನಂ ಅತಿರೇಕಪಾಳಿಭಾವತೋ ವಿಸೇಸಪಾಳಿಭಾವತೋ ಚಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಸುತ್ತನ್ತೇ ಬಾವೀಸತಿಯಾ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಏಕತೋ ಅನಾಗತತ್ತಾ ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಭಙ್ಗೇ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ ನತ್ಥಿ। "ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ಸಮ್ಭವನ್ತೀ"ತಿಆದಿನಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೇ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಉದ್ದಿಟ್ಠೋ, ಉದ್ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ಕುಸಲಾದಿಭಾವೋ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತಬ್ಬೋ, ನ ಚೇತ್ಥ "ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತೋ ಉದ್ದೇಸೋ ಅತ್ಥೀತಿ ಪಞ್ಹಪುಚ್ಛಕಂ ನತ್ಥಿ। ಸುತ್ತನ್ತೇ ಪಞ್ಚ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾನಿ ಉದ್ದಿಟ್ಠಾನಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾ ವೇರಮಣೀತಿಆದೀನಿ। ಸಾ ಪನ ವೇರಮಣೀ ಯದಿ ಸಭಾವಕಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ವಿಭಜೀಯೇಯ್ಯ, "ಆರತಿ ವಿರತೀ"ತಿಆದಿನಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯಮೇವ ಹೋತಿ। ಅಥಾಪಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನ ವಿಭಜೀಯೇಯ್ಯ, ತಥಾಪಿ ಅಭಿಧಮ್ಮಭಾಜನೀಯಮೇವ ಹೋತಿ। ಅಞ್ಞೋ ಪನ ವೇರಮಣೀನಂ ವಿಭಜಿತಬ್ಬಪ್ಪಕಾರೋ ನತ್ಥಿ, ಯೇನ ಪಕಾರೇನ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ತಸ್ಮಾ ಸಿಕ್ಖಾಪದವಿಭಙ್ಗೇ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಂ ನತ್ಥಿ।

ವಚನತ್ಥತೋ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಞಾತೇ ಪರಿಚ್ಛೇದತೋ ಞಾಪೇತುಂ ಆಹ **"ಪಕರಣಪರಿಚ್ಛೇದತೋ"**ತಿಆದಿ। **ಕತಿಪಯಾವ ಪಞ್ಹವಾರಾ ಅವಸೇಸಾತಿ** ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೇ ಅನಾಗತಾ ಹುತ್ವಾ ಮಹಾಧಮ್ಮಹದಯೇ ಆಗತಾ ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗವಚನವಸೇನ ಅವಸೇಸಾ ಕತಿಪಯಾವ ಪಞ್ಹವಾರಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏತ್ಥೇವ ಸಙ್ಗಹಿತಾತಿ **"ಅಪುಬ್ಬಂ ನತ್ಥೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಅಪ್ಪಮತ್ತಿಕಾವ ತನ್ತಿ ಅವಸೇಸಾತಿ** ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೇ ಅನಾಗನ್ತ್ವಾ ಮಹಾಧಮ್ಮಹದಯೇ ಆಗತತನ್ತಿತೋ ಯದಿ

ಪಥವೀಆದೀನಂ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ ಮಹಾಧಾತುಕಥಾ ರೂಪಕಣ್ಡಧಾತುವಿಭಙ್ಗಾದೀಸು, ಅಥ ಧಾತುಕಥಾಯ ವಿತ್ಥಾರಕಥಾ ಧಾತುಕಥಾಯ ಅನಾಗನ್ತ್ವಾ ಮಹಾಧಾತುಕಥಾಯ ಆಗತತನ್ತಿ ಅಪ್ಪಮತ್ತಿಕಾವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ "ಸಾವಕಭಾಸಿತತ್ತಾ ಛಡ್ಡೇಥ ನ"ನ್ತಿ, ತಂ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಭಾವದಸ್ಸನೇನ ಪಟಿಸೇಧೇತುಂ **"ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಚತೂಸು ಪಞ್ಹೇಸೂತಿ** "ಉಪಲಬ್ಭತಿ ನುಪಲಬ್ಭತೀ"ತಿ ಪಟಿಞ್ಞಾಯ ಗಹಿತಾಯ ಪಟಿಕ್ಖೇಪಗಹಣತ್ಥಂ "ಯೋ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠಂ ನಿಸ್ಸಯಂ ಕತ್ವಾ ಉಪಾದಾಯ ಪವತ್ತಾ ದ್ವೇಪಿ ಪಞ್ಹಕಾ ಏಕೋ ಪಞ್ಹೋ, "ಸಬ್ಬತ್ಥಾ"ತಿ ಸರೀರಂ ಸಬ್ಬಂ ವಾ ದೇಸಂ ಉಪಾದಾಯ ಪವತ್ತಾ ಏಕೋ, "ಸಬ್ಬದಾ"ತಿ ಕಾಲಮುಪಾದಾಯ ಏಕೋ, "ಸಬ್ಬೇಸೂ"ತಿ ಯದಿ ಖನ್ಧಾಯತನಾದಯೋ ಗಹಿತಾ, ತೇ ಉಪಾದಾಯ ಪವತ್ತಾ, ಅಥ ಪನ "ಯೋ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠೋ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಬ್ಬದಾ"ತಿ ಏತೇಹಿ ನ ಕೋಚಿ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠೋ ದೇಸೋ ಕಾಲೋ ವಾ ಅಗ್ಗಹಿತೋ ಅತ್ಥಿ, ತೇ ಪನ ಸಾಮಞ್ಞವಸೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ಅನುಯೋಗೋ ಕತೋ, ನ ಭೇದವಸೇನಾತಿ ಭೇದವಸೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ಅನುಯುಞ್ಜಿತುಂ "ಸಬ್ಬೇಸೂ"ತಿ ವುತ್ತಾ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠದೇಸಕಾಲಪ್ಪದೇಸೇ ಉಪಾದಾಯ ಚ ಪವತ್ತಾ ಏಕೋತಿ ಏತೇಸು ಚತೂಸು। **ದ್ವಿನ್ನಂ ಪಞ್ಹಕಾನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ "ಪುಗ್ಗಲೋ ಉಪಲಬ್ಭತಿ…ಪೇ॰… ಮಿಚ್ಛಾ"ತಿ ಏಕಂ, "ಪುಗ್ಗಲೋ ನುಪಲಬ್ಭತಿ…ಪೇ॰… ಮಿಚ್ಛಾ"ತಿ (ಕಥಾ॰ ೧೮) ಏಕಂ, "ತ್ವಂ ಚೇ ಪನ ಮಞ್ಞಸಿ…ಪೇ॰… ಇದಂ ತೇ ಮಿಚ್ಛಾ"ತಿ (ಕಥಾ॰ ೩) ಏಕಂ, "ಏಸೇ ಚೇ ದುನ್ನಿಗ್ಗಹಿತೇ…ಪೇ॰… ಇದಂ ತೇ ಮಿಚ್ಛಾ"ತಿ ಏಕಂ, "ನ ಹೇವಂ ನಿಗ್ಗಹೇತಬ್ಬೇ, ತೇನ ಹಿ ಯಂ ನಿಗ್ಗಣ್ಹಾಸಿ…ಪೇ॰… ಸುಕತಾ ಪಟಿಪಾದನಾ"ತಿ (ಕಥಾ॰ ೧೦) ಏಕನ್ತಿ ಏವಂ ನಿಗ್ಗಹಕರಣಂ, ಪಟಿಕಮ್ಮಕರಣಂ, ನಿಗ್ಗಹಸ್ಸ ಸುನಿಗ್ಗಹಭಾವಂ ಇಚ್ಛತೋ ಪಟಿಞ್ಞಾಠಪನೇನ ಪಟಿಕಮ್ಮವೇಠನಂ, ಪಟಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ದುಪ್ಪಟಿಕಮ್ಮಭಾವಂ ಇಚ್ಛತೋ ತಂನಿದಸ್ಸನೇನ ನಿಗ್ಗಹಸ್ಸ ದುನ್ನಿಗ್ಗಹಭಾವದಸ್ಸನೇನ ನಿಗ್ಗಹನಿಬ್ಬೇಠನಂ, ಅನಿಗ್ಗಹಭಾವಾರೋಪನಾದಿನಾ ಭೇದೋತಿ ಅಯಂ ಏಕೋ ಪಞ್ಹಕೋ, ಯೋ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಅನುಲೋಮಪಞ್ಹಕಪಟಿಕಮ್ಮಚತುಕ್ಕನಿಗ್ಗಹಚತುಕ್ಕಉಪನಯನಚತುಕ್ಕನಿಗಮನಚತುಕ್ಕ ನಾಮೇಹಿ ಸಕವಾದಿಪುಬ್ಬಪಕ್ಖೇ ಅನುಲೋಮಪಚ್ಚನೀಕಪಞ್ಹಕೋತಿ ವುತ್ತೋ, ಪರವಾದಿಪುಬ್ಬಪಕ್ಖೇ ಚ ಏವಮೇವ ಪಚ್ಚನೀಯಾನುಲೋಮಪಞ್ಹಕೋತಿ ವುತ್ತೋ। ಏವಂ ದ್ವೇ ಪಞ್ಹಕಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ಸೇಸಪಞ್ಹೇಸುಪೀತಿ ಅಟ್ಠ ಪಞ್ಹಕಾ **ಅಟ್ಠಮುಖಾ ವಾದಯುತ್ತೀ**ತಿ ವುತ್ತಾ। **ಯುತ್ತೀ**ತಿ ಉಪಾಯೋ, ವಾದಸ್ಸ ಯುತ್ತಿ **ವಾದಯುತ್ತಿ,** ವಾದಪ್ಪವತ್ತನಸ್ಸ ಉಪಾಯೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅನುಲೋಮಪಚ್ಚನೀಕಪಞ್ಹಕೇ ಆದಿನಿಗ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪಚ್ಚನೀಯಾನುಲೋಮಪಞ್ಹಕೇ ಚ ಆದಿನಿಗ್ಗಹಮೇವ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಮಾತಿಕಂ ದೀಪೇತುಂ **"ಸಾ ಪನೇಸಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಪುಗ್ಗಲೋತಿ** ಅತ್ತಾ ಸತ್ತೋ ಜೀವೋ। **ಉಪಲಬ್ಭತೀತಿ** ಪಞ್ಞಾಯ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಲಬ್ಭತಿ। **ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠಪರಮಟ್ಠೇನಾತಿ** ಮಾಯಾಮರೀಚಿಆದಯೋ ವಿಯ ನಾಭೂತಾಕಾರೇನ, ಅನುಸ್ಸವಾದೀಹಿ ಗಹೇತಬ್ಬಾ ವಿಯ ನ ಅನುತ್ತಮತ್ಥಭಾವೇನ, ಅಥ ಖೋ ಭೂತೇನ ಉತ್ತಮತ್ಥಭಾವೇನ ಉಪಲಬ್ಭತೀತಿ ಪುಚ್ಛತಿ। ಇತರೋ ತಾದಿಸಂ ಇಚ್ಛನ್ತೋ ಪಟಿಜಾನಾತಿ। ಪುನ ಯೋ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠಪರಮಟ್ಠೇನ ಉಪಲಬ್ಭತಿ, ಸೋ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠಪರಮಟ್ಠತೋ ಅಞ್ಞೋ ತದಾಧಾರೋ, ಅಞ್ಞತ್ರ ವಾ ತೇಹಿ, ತೇಸಂ ವಾ ಆಧಾರಭೂತೋ, ಅನಞ್ಞೋ ವಾ ತತೋ ರುಪ್ಪನಾದಿಸಭಾವತೋ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಾದಿಸಭಾವತೋ ವಾ ಉಪಲಬ್ಭಮಾನೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಅನುಯುಞ್ಜತಿ **"ಯೋ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠೋ…ಪೇ॰… ಪರಮಟ್ಠೇನಾ"**ತಿ। ಇತರೋ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ರೂಪಾದೀಹಿ ಅಞ್ಞತ್ತಂ ಅನಞ್ಞತ್ತಞ್ಚ ಅನಿಚ್ಛನ್ತೋ **"ನ ಹೇವ"**ನ್ತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಪುನ ಸಕವಾದೀ ಪಟಿಞ್ಞಾಯ ಏಕತ್ತಾಪನ್ನಂ ಅಪ್ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತಬ್ಬಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತೀತಿ ಕತ್ವಾ ನಿಗ್ಗಹಂ ಆರೋಪೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಆಜಾನಾಹಿ ನಿಗ್ಗಹ"**ನ್ತಿ। **"ಪುಗ್ಗಲೋ ನುಪಲಬ್ಭತೀ"**ತಿ ಪುಟ್ಠೋ ಸಕವಾದೀ ಪುಗ್ಗಲದಿಟ್ಠಿಂ ಪಟಿಸೇಧೇನ್ತೋ **"ಆಮನ್ತಾ"**ತಿ ಪಟಿಜಾನಾತಿ। ಪುನ ಇತರೋ ಯೋ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠೇನ ನುಪಲಬ್ಭತಿ ಪುಗ್ಗಲೋ, ಸೋ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠಪರಮಟ್ಠತೋ ಅಞ್ಞೋ ವಾ ಅನಞ್ಞೋ ವಾ ನುಪಲಬ್ಭತೀತಿ ಆಪಜ್ಜತಿ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಪಕಾರಸ್ಸ ಅಭಾವಾತಿ ಅನುಯುಞ್ಜತಿ **"ಯೋ ಸಚ್ಚಿಕಟ್ಠೋ…ಪೇ॰… ಪರಮಟ್ಠೇನಾ"**ತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಪುಗ್ಗಲೋ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ನುಪಲಬ್ಭತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸ ಅಞ್ಞತ್ತಾನಞ್ಞತ್ತಾನುಯೋಗೋ ಅನನುಯೋಗೋ ಪುಗ್ಗಲಲದ್ಧಿಂ ಪಟಿಸೇಧೇನ್ತಸ್ಸ ಅನಾಪಜ್ಜನತೋತಿ **"ನ ಹೇವ"**ನ್ತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ।

ಇತರೋ ಪಟಿಞ್ಞಾಯ ಆಪಜ್ಜನಲೇಸಮೇವ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಅವಿಪರೀತಂ ಅತ್ಥಂ ಅಸಮ್ಬುಜ್ಝನ್ತೋಯೇವ ನಿಗ್ಗಹಂ ಆರೋಪೇತಿ **"ಆಜಾನಾಹಿ ನಿಗ್ಗಹ"**ನ್ತಿ।

ಇತೀತಿ ಯಂ ದಿಸ್ವಾ ಮಾತಿಕಾ ಠಪಿತಾ, ಏವಂ ದೇಸಿತತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಯಥಾ ಕಿ**ನ್ತಿ ಯೇನ ಪಕಾರೇನ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಂ ನಾಮ ಜಾತಂ, ತಂ ನಿದಸ್ಸನಂ ಕಿನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಯತೋನಿದಾನ**ನ್ತಿ ಯಂಕಾರಣಾ ಛಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾಯತನಾದಿನಿದಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪಪಞ್ಚಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾ**ತಿ ತಣ್ಹಾಮಾನದಿಟ್ಠಿಪಪಞ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಞ್ಞಾಕೋಟ್ಠಾಸಾ। **ಸಮುದಾಚರನ್ತೀ**ತಿ ಅಜ್ಝಾಚರನ್ತಿ। **ಏತ್ಥ ಚೇ**ತಿ ಏತೇಸು ಆಯತನಾದೀಸು ತಣ್ಹಾಮಾನದಿಟ್ಠೀಹಿ ಅಭಿನನ್ದಿತಬ್ಬಂ ಅಭಿವದಿತಬ್ಬಂ ಅಜ್ಝೋಸಿತಬ್ಬಞ್ಚ ನತ್ಥಿ ಚೇ । ನನು ನತ್ಥಿಯೇವ, ಕಸ್ಮಾ "ನತ್ಥಿ ಚೇ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ? ಸಚ್ಚಂ ನತ್ಥಿ, ಅಪ್ಪಹೀನಾಭಿನನ್ದನಾಭಿವದನಜ್ಝೋಸಾನಾನಂ ಪನ ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಅಭಿನನ್ದಿತಬ್ಬಾದಿಪ್ಪಕಾರಾನಿ ಆಯತನಾದೀನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ತೇಸಂ ನ ಸಕ್ಕಾ "ನತ್ಥೀ"ತಿ ವತ್ತುಂ, ಪಹೀನಾಭಿನನ್ದನಾದೀನಂ ಪನ ಸಬ್ಬಥಾ ನತ್ಥೀತಿ "ನತ್ಥಿ ಚೇ"ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಏಸೇವನ್ತೋ**ತಿ ಅಭಿನನ್ದನಾದೀನಂ ನತ್ಥಿಭಾವಕರೋ ಮಗ್ಗೋ ತಪ್ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಭೂತಂ ಫಲಂ ವಾ ರಾಗಾನುಸಯಾದೀನಂ ಅನ್ತೋ ಅವಸಾನಂ, ಅಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಜಾನಂ ಜಾನಾತೀತಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣೇನ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ ಜಾನಾತಿ। ನ ಹಿ ಪದೇಸಞಾಣವಾ ಜಾನಿತಬ್ಬಂ ಸಬ್ಬಂ ಜಾನಾತೀತಿ। **ಪಸ್ಸಂ ಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಪಞ್ಞಾಚಕ್ಖುಧಮ್ಮಚಕ್ಖುಬುದ್ಧಚಕ್ಖುಸಮನ್ತಚಕ್ಖುಸಙ್ಖಾತೇಹಿ ಪಞ್ಚಹಿ ಚಕ್ಖೂಹಿ ಪಸ್ಸಿತಬ್ಬಂ ಪಸ್ಸತಿ। ಅಥ ವಾ **ಜಾನಂ ಜಾನಾತೀ**ತಿ ಯಥಾ ಅಞ್ಞೇ ಸವಿಪಲ್ಲಾಸಾ ಕಾಮರೂಪಪರಿಞ್ಞಾವಾದಿನೋ ಜಾನನ್ತಾಪಿ ವಿಪಲ್ಲಾಸವಸೇನ ಜಾನನ್ತಿ, ನ ಏವಂ ಭಗವಾ , ಭಗವಾ ಪನ ಪಹೀನವಿಪಲ್ಲಾಸತ್ತಾ ಜಾನನ್ತೋ ಜಾನಾತಿಯೇವ, ದಿಟ್ಠಿದಸ್ಸನಸ್ಸ ಚ ಅಭಾವಾ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ಪಸ್ಸತಿಯೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಚಕ್ಖುಭೂತೋ**ತಿ ಪಞ್ಞಾಚಕ್ಖುಮಯತ್ತಾ ಸತ್ತೇಸು ಚ ತದುಪ್ಪಾದನತೋ ಲೋಕಸ್ಸ ಚಕ್ಖುಭೂತೋ। **ಞಾಣಭೂತೋ**ತಿ ಏತಸ್ಸ ಚ ಏವಮೇವ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಧಮ್ಮಾ** ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಾ। **ಬ್ರಹ್ಮಾ** ಮಗ್ಗೋ, ತೇಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಲೋಕಸ್ಸ ಚ ತದುಪ್ಪಾದನತೋ ತಬ್ಭೂತೋ। **ವತ್ತಾ**ತಿ ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮೇ ವದತೀತಿ ವತ್ತಾ। **ಪವತ್ತಾ**ತಿ ಚಿರಂ ಸಚ್ಚಪ್ಪಟಿವೇಧಂ ಪವತ್ತೇನ್ತೋ ವದತೀತಿ ಪವತ್ತಾ। **ಅತ್ಥಸ್ಸ ನಿನ್ನೇತಾ**ತಿ ಅತ್ಥಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತಾ, ಪರಮತ್ಥಂ ವಾ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪಾಪಯಿತಾ। **ಅಮತಸ್ಸ ದಾತಾ**ತಿ ಅಮತಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಂ ಸತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತೋ ಅಮತಂ ದದಾತೀತಿ ಅಮತಸ್ಸ ದಾತಾ। ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಧಮ್ಮಾನಂ ತದಾಯತ್ತಭಾವತೋ **ಧಮ್ಮಸ್ಸಾಮೀ**। **ಸುವಣ್ಣಾಲಿಙ್ಗ**ನ್ತಿ ಸುವಣ್ಣಮಯಂ ಆಲಿಙ್ಗಂ ಖುದ್ದಕಮುದಿಙ್ಗಂ। ಸುಪುಪ್ಫಿತಸತಪತ್ತಪದುಮಮಿವ ಸಸ್ಸಿರಿಕಂ ಸಸೋಭಂ **ಸುಪುಪ್ಫಿತಸತಪತ್ತಸಸ್ಸಿರಿಕಂ**।

ಅನುಮೋದಿತಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ...ಪೇ॰... ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಂ ನಾಮ ಜಾತನ್ತಿ ಏತೇನ ಅನುಮೋದನಾ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಭಾವಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ ವಿಯ ದಿಸ್ಸತಿ, ಏವಞ್ಚ ಸತಿ ಕಥಾವತ್ಥುಸ್ಸ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಭಾವೋ ನ ಸಿಯಾ ಅನನುಮೋದಿತತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಏವಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ - "ಮಹಾಕಚ್ಚಾಯನೋ ಏವಂ ವಿಭಜಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ದಿಸ್ವಾ ಭಗವಾ ಮಾತಿಕಂ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವಿಹಾರಂ ಪವಿಟ್ಠೋ, ತಥೇವ ಚ ಥೇರೋ ಭಗವತಾ ದಿನ್ನನಯೇನ ಠಪಿತಮಾತಿಕಾಯ ವಿಭಜೀತಿ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಂ ನಾಮ ಜಾತಂ, ತಂ ಪನ ಅನುಮೋದನಾಯ ಪಾಕಟಂ ಜಾತನ್ತಿ ಏತಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಏವಂ ಸತ್ಥಾರಾ...ಪೇ॰... ನಾಮ ಜಾತ"ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ।

ಇದಾನಿ ಪಾಳಿಯಾ ಸನ್ನಿವೇಸಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ತತ್ಥ ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀಪಕರಣೇ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲತೋ ಅಟ್ಠಾ**ತಿ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲೇ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧೇ ಗಹೇತ್ವಾ ತತೋ ಅಟ್ಠ ಚಿತ್ತಾನಿ ಉದ್ಧರತಿ। ಪರಮಾ ವಿಭತ್ತೀತಿಪಿ ವದನ್ತಿ। **ಏಕೂನನವುತಿ ಚಿತ್ತಾನೀ**ತಿ ಯತ್ಥ ಏತಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ವಿಭತ್ತಾನಿ, ತೇ ಪಾಳಿಪ್ಪದೇಸಾ "ಏಕೂನನವುತಿ ಚಿತ್ತಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಾ। ತೇಸಞ್ಚ ಸಮುದಾಯೋ ಚಿತ್ತವಿಭತ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಉಪಪನ್ನಮೇತಂ **"ಏಕೂನನವುತಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಚಿತ್ತವಿಭತ್ತೀ"**ತಿ। ಮಾತಿಕಞ್ಚ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ತತ್ಥ ಏಕೇಕಂ ಪದಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ಯಸ್ಮಾ ಚಿತ್ತಾನಿ ವಿಭತ್ತಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ಮಾತಿಕಾಪಿ ಚಿತ್ತವಿಭತ್ತಿಅನ್ತೋಗಧಾಯೇವಾತಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡಂ ಮಾತಿಕಾಪದಭಾಜನೀಯವಸೇನ ದುವಿಧನ್ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ವಚನಂ ಯುಜ್ಜತಿ।

ಮೂಲತೋತಿ "ತೀಣಿ ಕುಸಲಮೂಲಾನೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೯೮೫) ಕುಸಲಾದೀನಂ ಮೂಲವಸೇನ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ವಚನಂ। "ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ"ತಿಆದಿನಾ **ಖನ್ಧತೋ।** "ಕಾಯಕಮ್ಮ"ನ್ತಿಆದಿನಾ **ದ್ವಾರತೋ।** "ಸುಖಭೂಮಿಯಂ ಕಾಮಾವಚರೇ"ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೯೮೮) **ಭೂಮಿತೋ। ಅತ್ಥೋತಿ** ಹೇತುಫಲಂ। **ಧಮ್ಮೋತಿ** ಹೇತು । "ತೀಣಿ ಕುಸಲಮೂಲಾನಿ ತೀಣಿ ಅಕುಸಲಮೂಲಾನೀ"ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೯೮೫-೯೮೬) ಹೇತುವಸೇನ ಸಙ್ಗಹೋ **ಧಮ್ಮತೋ** ನಿಕ್ಖೇಪೋ। "ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ, ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಾ ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ"ತಿಆದಿನಾ (ಧ॰ ಸ॰ ೯೮೫-೯೮೬) ಹೇತುಫಲವಸೇನ ಸಙ್ಗಹೋ **ಅತ್ಥತೋ** ನಿಕ್ಖೇಪೋ। ಅಥ ವಾ **ಧಮ್ಮೋತಿ** ಭಾಸಿತೋ। **ಅತ್ಥೋತಿ** ಭಾಸಿತತ್ಥೋ। "ತಯೋ ಕುಸಲಹೇತೂ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೫೯) **ಧಮ್ಮೋ।** "ತತ್ಥ ಕತಮೇ ತಯೋ ಕುಸಲಹೇತೂ ಅಲೋಭೋ"ತಿಆದಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೬೦) **ಅತ್ಥೋ,** ಸೋ ಚ **ಧಮ್ಮೋ।** "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಅಲೋಭೋ"ತಿಆದಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೬೧) **ಅತ್ಥೋತಿ** ಏವಂ ಅತ್ಥಧಮ್ಮವಸೇನ ನಿಕ್ಖೇಪೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ನಾಮತೋತಿ** "ತೀಣಿ ಕುಸಲಮೂಲಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಅಲೋಭೋತಿಆದಿನಾಮವಸೇನ। **ಲಿಙ್ಗತೋತಿ** ಉದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಏಕಸ್ಸೇವ ಧಮ್ಮಸ್ಸ "ಅಲೋಭೋ ಅಲುಬ್ಭನಾ ಅಲುಬ್ಭಿತತ್ತ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೬೧) ಪುರಿಸಾದಿಲಿಙ್ಗವಸೇನ ನಿಕ್ಖೇಪೋ।

ಗಣನಚಾರನ್ತಿ ಗಣನಪ್ಪವತ್ತಿಂ। **ಸಮಾನೇನ್ತೀತಿ** ಸಮಾನಂ ಕರೋನ್ತಿ ಪೂರೇನ್ತಿ, ತಥಾ **ಸಮಾನೇತಬ್ಬನ್ತಿ** ಏತ್ಥಾಪಿ। "ವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ ಅವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ದುಕಮಾತಿಕಾ ೧೦೧) ಏವಮಾದೀಸು ಏತ್ಥ ವಿಞ್ಞಾತೇಸು ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕತ್ಥೇರಾ ಸುತ್ತನ್ತಂ ಸುಣನ್ತಾ ಚಿನ್ತೇನ್ತಾ ಚ ಸುತ್ತನ್ತೇಸು "ವಿಜ್ಜಾಭಾಗಿನೋ"ತಿಆದೀಸು ಆಗತೇಸು ಅತ್ಥಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾತತ್ತಾ ನ ಕಿಲಮನ್ತೀತಿ ಏತಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ **"ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕತ್ಥೇರಾನಂ...ಪೇ॰... ಅಕಿಲಮತ್ಥಂ ಠಪಿತಾ"**ತಿ।

ಅನಮತಗ್ಗೋತಿ ಅಞ್ಞಾತಗ್ಗೋ। **ಖನ್ಧನ್ತರನ್ತಿ** ಖನ್ಧನಾನತ್ತಂ, ಖನ್ಧಮೇವ ವಾ। ಗಹೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ ಸಣ್ಹಂ, ಸುಖುಮಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ಗಹೇತಬ್ಬತೋ ಸುಖುಮಞ್ಚ ಧಮ್ಮಂ **ಸಣ್ಹಸುಖುಮಧಮ್ಮಂ।** ಬಲವತಾ ಞಾಣವೇಗೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಬಲವತೋ ಞಾಣವೇಗಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಭಾವತೋ ಚ **ಬಲವಂ।** ಗಮ್ಭೀರಮೇವ **ಗಮ್ಭೀರಗತಂ,** ಗಮ್ಭೀರಾನಿ ವಾ ಗತಾನಿ ಗಮನಾನಿ ಏತಸ್ಸ ಸನ್ತೀತಿ **ಗಮ್ಭೀರಗತಂ। ಯಥಾನುಪುಬ್ಬನ್ತಿ** ಯಥಾನುಪುಬ್ಬೇನ। **ನಿಖಿಲೇನಾತಿ** ನಿರವಸೇಸೇನ ದೇಸಿತಂ, ಪಞ್ಚಖಿಲರಹಿತೇನ ವಾ ಭಗವತಾ ದೇಸಿತಂ। **ರೂಪಗತಂವಾತಿ** ಹತ್ಥಗತಂ ರೂಪಂ ವಿಯ ಚಕ್ಖುನಾ। "ಪಟಿವೇಧಞಾಣೇನ ಸಮನ್ತಪಟ್ಠಾನಂ ಯೋ ಪಸ್ಸತಿ, ಸೋ ಅತ್ಥೇವ, ನೋ ನತ್ಥೀ"ತಿ ಅತ್ತಾನಂ ಸನ್ಧಾಯ ಥೇರೋ ವದತೀತಿ।

ಖುದ್ದಕವತ್ಥುವಿಭಙ್ಗೇ ಆಗತೇಸು ಏಕಾಧಿಕೇಸು ಅಟ್ಠಸು ಕಿಲೇಸಸತೇಸು ಅಟ್ಠಸತತಣ್ಹಾವಿಚರಿತಾನಿ ಅಪನೇತ್ವಾ ಸೇಸಾ ದ್ವಾಸಟ್ಠಿ ದಿಟ್ಠಿಯೋ ಚ ಉಪ್ಪನ್ನಾನುಪ್ಪನ್ನಭಾವೇನ ದಿಗುಣಿತಾನಿ ದಿಯಡ್ಢಕಿಲೇಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ದಸಾಧಿಕಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಅಪ್ಪಕಂ ಪನ ಊನಮಧಿಕಂ ವಾ ನ ಗಣನೂಪಗಂ ಹೋತೀತಿ **"ದಿಯಡ್ಢಕಿಲೇಸಸಹಸ್ಸ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಇತರೇಸಂ ಅತೀತಾದಿಭಾವಾಮಸನಾ ಅಗ್ಗಹಣಂ ಖೇಪನೇ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಮೇಚಕಪಟಾತಿ ನೀಲನಿಭಾ ಪಟಾ। **ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ವಣ್ಣಧಾತೂತಿ** ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾ ವಣ್ಣಧಾತೂತಿ ಅತ್ಥೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ। ಕಸ್ಮಾ? ನ ಹಿ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ ರೂಪಂ ಬಹಿ ನಿಗಚ್ಛತೀತಿ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಪರಮ್ಪರಾಯ ಆಗತತ್ತಾ ಪನ ಏವಂ ವುತ್ತಂ। ಅಥ ವಾ **ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ವಣ್ಣಧಾತೂತಿ** ಏತ್ಥ ಪಚ್ಚಯಉತುಸದ್ದಾನಂ ಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ ಸೋಯೇವ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತೋ ಅತ್ಥೋ ಸುವಣ್ಣತಾ ಸುಸ್ಸರತಾ ವಿಯ। ಏತ್ಥ ಹಿ "ಸುಸ್ಸರತಾ"ತಿ ಉಪಾದಿನ್ನಕಾಧಿಕಾರೇ ಆಗತಂ, ನ ಚ ಸದ್ದೋ ಉಪಾದಿನ್ನಕೋ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಉಪಾದಿನ್ನಕರೂಪಪಟ್ಟಿತಾಲುಆದಿನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ ಏವಂ ವುತ್ತನ್ತಿ, ಏವಮೇತ್ಥಾಪಿ ಚಿತ್ತಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ವಣ್ಣಧಾತೂ"ತಿ ವದತಿ।

ಕಾಯಸಕ್ಖಿನ್ತಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ। **ದನ್ತಾವರಣನ್ತಿ** ಓಟ್ಠದ್ವಯಂ। **ಮುಖಾದಾನನ್ತಿ** ಮುಖವಿವರಂ। **ಸಿಲಿಟ್ಠನ್ತಿ** ಸಂಗತಂ ಸುಸಣ್ಠಿತಂ। **ಸರೇ ನಿಮಿತ್ತಂ ಗಹೇತ್ವಾತಿ** "ಧಮ್ಮೋ ಏಸೋ ವುಚ್ಚತೀ"ತಿ ಧಮ್ಮಸ್ಸರವಸೇನ ನಿಮಿತ್ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ, ನ ಕಿಲೇಸಾನುಬ್ಯಞ್ಜನವಸೇನ।

ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನಾತಿ ಏತ್ಥ **ಪಹಾರೋ**ತಿ ದಿವಸಸ್ಸ ತತಿಯೋ ಭಾಗೋ ವುಚ್ಚತಿ। **ಏವಂ ಸನ್ತೇ**ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಮಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ವಾಚನಾಮಗ್ಗಸ್ಸ ಥೇರಪ್ಪಭವತ್ತವಚನಮೇವ ಗಹೇತ್ವಾ ತೇನ ಪುರಿಮವಚನಞ್ಚ ಪಟಿಕ್ಖಿಪನ್ತೋ ಚೋದೇತಿ।

ತೇನೇತಮೇತಸ್ಸಾತಿ ವಿನಯಸ್ಸ। **ಅತ್ತತ್ಥಪರತ್ಥಾದಿಭೇದೇ**ತಿ ಯೋ ತಂ ಸುತ್ತಂ ಸಜ್ಝಾಯತಿ ಸುಣಾತಿ ವಾಚೇತಿ ಚಿನ್ತೇತಿ ದೇಸೇತಿ, ಸುತ್ತೇನ ಸಙ್ಗಹಿತೋ ಸೀಲಾದಿಅತ್ಥೋ ತಸ್ಸಪಿ ಹೋತಿ, ತೇನ ಪರಸ್ಸ ಸಾಧೇತಬ್ಬತೋ ಪರಸ್ಸಪಿ ಹೋತೀತಿ ತದುಭಯಂ ತಂ ಸುತ್ತಂ ಸೂಚೇತಿ ದೀಪೇತಿ। ತಥಾ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಿಕಸಮ್ಪರಾಯಿಕತ್ಥೇ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರತ್ಥೇತಿ ಏವಮಾದಿಭೇದೇ ಅತ್ಥೇ **ಆದಿ**ಸದ್ದೇನ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಅತ್ಥ**ಸದ್ದೋ ಚಾಯಂ ಹಿತಪರಿಯಾಯವಚನಂ, ನ ಭಾಸಿತತ್ಥವಚನಂ। ಯದಿ ಸಿಯಾ, ಸುತ್ತಂ ಅತ್ತನೋಪಿ ಭಾಸಿತತ್ಥಂ ಸೂಚೇತಿ ಪರಸುತ್ತಸ್ಸಪೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಸಿಯಾ, ಸುತ್ತೇನ ಚ ಯೋ ಅತ್ಥೋ ಪಕಾಸಿತೋ, ಸೋ ತಸ್ಸೇವ ಹೋತೀತಿ ನ ತೇನ ಪರತ್ಥೋ ಸೂಚಿತೋ ಹೋತಿ, ತೇನ ಚ ಸೂಚೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಪರತ್ಥಸ್ಸ ನಿವತ್ತೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಅತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ನ ಕತ್ತಬ್ಬಂ, ಅತ್ತತ್ಥಪರತ್ಥವಿನಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಭಾಸಿತತ್ಥಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಆದಿಗ್ಗಹಣಞ್ಚ ನ ಕತ್ತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಸುತ್ತೇ ಅಸಮ್ಭವತೋ ಸುತ್ತಾಧಾರಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ವಸೇನ ಅತ್ತತ್ಥಪರತ್ಥಾ ವುತ್ತಾ।

ಅಥ ವಾ ಸುತ್ತಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಯೇ ಅತ್ತತ್ಥಾದಯೋಪಿ ಅತ್ಥಪ್ಪಭೇದಾ ವುತ್ತಾ **ನಿದ್ದೇಸೇ** (ಮಹಾನಿ॰ ೬೯; ಚೂಳನಿ॰ ಮೋಘರಾಜಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೮೫) "ಅತ್ತತ್ಥೋ ಪರತ್ಥೋ ಉಭಯತ್ಥೋ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಿಕೋ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಪರಾಯಿಕೋ ಅತ್ಥೋ ಉತ್ತಾನೋ ಅತ್ಥೋ ಗಮ್ಭೀರೋ ಅತ್ಥೋ ಗುಳ್ಹೋ ಅತ್ಥೋ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನೋ ಅತ್ಥೋ ನೇಯ್ಯೋ ಅತ್ಥೋ ನೀತೋ ಅತ್ಥೋ ಅನವಜ್ಜೋ ಅತ್ಥೋ ನಿಕ್ಕಿಲೇಸೋ ಅತ್ಥೋ ವೋದಾನೋ ಅತ್ಥೋ ಪರಮತ್ಥೋ ಅತ್ಥೋ"ತಿ, ತೇ ಸುತ್ತಂ ಸೂಚೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ "ಅತ್ತನಾ ಚ ಅಪ್ಪಿಚ್ಛೋ ಹೋತೀ"ತಿ ಅತ್ತತ್ಥಂ, "ಅಪ್ಪಿಚ್ಛಕಥಞ್ಚ ಪರೇಸಂ ಕತ್ತಾ ಹೋತೀ"ತಿ ಪರತ್ಥಂ ಸೂಚೇತೀತಿ। ಏವಂ "ಅತ್ತನಾ ಚ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾ ಪಟಿವಿರತೋ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿಸುತ್ತಾನಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೯೯) ಯೋಜೇತಬ್ಬಾನಿ। ವಿನಯಾಭಿಧಮ್ಮೇಹಿ ಚ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ಸುತ್ತಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ, ತಸ್ಮಾ ವೇನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯವಸಪ್ಪವತ್ತಾಯ ದೇಸನಾಯ ಅತ್ತಹಿತಪರಹಿತಾದೀನಿ ಸಾತಿಸಯಂ ಪಕಾಸಿತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಆಣಾಧಮ್ಮಸಭಾವವಸಪ್ಪವತ್ತಾಯಾತಿ ಇದಮೇವ **"ಅತ್ಥಾನಂ ಸೂಚನತೋ ಸುತ್ತ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಸುತ್ತೇ ಚ ಆಣಾಧಮ್ಮಸಭಾವಾ ವೇನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯಂ ಅನುವತ್ತನ್ತಿ, ನ ವಿನಯಾಭಿಧಮ್ಮೇಸು ವಿಯ ವೇನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯೋ ಆಣಾಧಮ್ಮಸಭಾವೇ ಅನುವತ್ತತಿ, ತಸ್ಮಾ ವೇನೇಯ್ಯಾನಂ ಏಕನ್ತಹಿತಪಟಿಲಾಭಸಂವತ್ತನಿಕಾ ಸುತ್ತನ್ತದೇಸನಾ ಹೋತೀತಿ **"ಸುವುತ್ತಾ ಚೇತ್ಥ ಅತ್ಥಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಪಸವತೀ**ತಿ ಫಲತಿ । **"ಸುತ್ತಾಣಾ"**ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ಪಕಾಸೇತುಂ **"ಸುಟ್ಠು ಚ ನೇ ತಾಯತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅತ್ತತ್ಥಪರತ್ಥಾದಿವಿಧಾನೇಸು ಚ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಪಮಾಣಭಾವೋ ತೇಸಞ್ಚ ಸಙ್ಗಾಹಕತ್ತಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ, ತದತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನೇ ಪಧಾನತ್ತಾ ಸುತ್ತಸ್ಸ ಇತರೇಹಿ ವಿಸೇಸನಞ್ಚ। **ಏತ**ನ್ತಿ "ಅತ್ಥಾನಂ ಸೂಚನತೋ"ತಿಆದಿಕಂ ಅತ್ಥವಚನಂ। **ಏತಸ್ಸಾ**ತಿ ಸುತ್ತಸ್ಸ।

ಅಭಿಕ್ಕಮನ್ತೀತಿ ಏತ್ಥ **ಅಭಿ**-ಸದ್ದೋ ಕಮನಸ್ಸ ವುದ್ಧಿಭಾವಂ ಅತಿರೇಕತ್ತಂ ದೀಪೇತಿ। **ಅಭಿಕ್ಕನ್ತೇನಾ**ತಿ ಚ ಏತ್ಥ ಕನ್ತಿಯಾ ಅಧಿಕತ್ತಂ ವಿಸೇಸಭಾವನ್ತಿ ಯುತ್ತಂ ಕಿರಿಯಾವಿಸೇಸಕತ್ತಾ ಉಪಸಗ್ಗಸ್ಸ। **ಅಭಿಞ್ಞಾತಾ, ಅಭಿರಾಜಾ, ಅಭಿವಿನಯೇ**ತಿ ಏತ್ಥ ಲಕ್ಖಣಪೂಜಿತಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇಸು ರತ್ತಿಆದೀಸು **ಅಭಿ**-ಸದ್ದೋ ವತ್ತತೀತಿ ಕಥಮೇತಂ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ? ಲಕ್ಖಣಕರಣಞಾಣಪೂಜನಪರಿಚ್ಛೇದಕಿರಿಯಾದೀಪನತೋ ತಾಹಿ ಚ ಕಿರಿಯಾಹಿ ರತ್ತಿರಾಜವಿನಯಾನಂ ಯುತ್ತತ್ತಾ। ಭಾವನಾಫರಣವುದ್ಧೀಹಿ **ವುದ್ಧಿಮನ್ತೋ। ಆರಮ್ಮಣಾದೀಹೀ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಮ್ಮದ್ವಾರಪಟಿಪದಾದೀಹಿ। **ಅವಿಸಿಟ್ಠ**ನ್ತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿಸಿಟ್ಠೇಸು ವಿನಯಸುತ್ತನ್ತಾಭಿಧಮ್ಮೇಸು ಅವಿಸಿಟ್ಠಂ ಸಮಾನಂ ಪಿಟಕಸದ್ದನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಯಥಾವುತ್ತೇನೇವಾ**ತಿ "ಏವಂ ದುವಿಧತ್ಥೇನಾ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ।

ಕಥೇತಬ್ಬಾನಂ ಅತ್ಥಾನಂ ದೇಸಕಾಯತ್ತೇನ ಆಣಾದಿವಿಧಿನಾ ಅತಿಸಜ್ಜನಂ ಪಬೋಧನಂ **ದೇಸನಾ**। ಸಾಸಿತಬ್ಬಪುಗ್ಗಲಗತೇನ ಯಥಾಪರಾಧಾದಿನಾ ಸಾಸಿತಬ್ಬಭಾವೇನ ಅನುಸಾಸನಂ ವಿನಯನಂ **ಸಾಸನಂ**। ಕಥೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಸಂವರಾಸಂವರಾದಿನೋ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಕಥನಂ ವಚನಪಟಿಬದ್ಧಕರಣಂ **ಕಥಾ**। **ಭೇದ**-ಸದ್ದೋ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ "ದೇಸನಾಭೇದಂ ಸಾಸನಭೇದಂ ಕಥಾಭೇದಞ್ಚ ಯಥಾರಹಂ ಪರಿದೀಪಯೇ"ತಿ। **ಭೇದ**ನ್ತಿ ನಾನತ್ತಂ, ನಾನಾಕರಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಿಕ್ಖಾ ಚ ಪಹಾನಾನಿ ಚ ಗಮ್ಭೀರಭಾವೋ ಚ **ಸಿಕ್ಖಾಪಹಾನಗಮ್ಭೀರಭಾವಂ,** ತಞ್ಚ **ಪರಿದೀಪಯೇ**। **ಯ**ನ್ತಿ ಪರಿಯತ್ತಿಆದಿಂ। **ಯಥಾ**ತಿ ಉಪಾರಮ್ಭಾದಿಹೇತು ಪರಿಯಾಪುಣನಾದಿಪ್ಪಕಾರೇಹಿ।

ತೀಸುಪಿ ಚೇತೇಸು ಏತೇ ಧಮ್ಮತ್ಥದೇಸನಾಪಟಿವೇಧಾತಿ ಏತ್ಥ ತನ್ತಿಅತ್ಥೋ ತನ್ತಿದೇಸನಾ ತನ್ತಿಅತ್ಥಪಟಿವೇಧೋ ಚ ತನ್ತಿವಿಸಯಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ವಿನಯಪಿಟಕಾದೀನಂ ಅತ್ಥದೇಸನಾಪಟಿವೇಧಾಧಾರಭಾವೋ ಯುತ್ತೋ, ಪಿಟಕಾನಿ ಪನ ತನ್ತಿಯೋಯೇವಾತಿ ಧಮ್ಮಾಧಾರಭಾವೋ ಕಥಂ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ? ತನ್ತಿಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಅವಯವತನ್ತಿಯಾ ಆಧಾರಭಾವತೋ, ಧಮ್ಮಾದೀನಞ್ಚ ದುಕ್ಖೋಗಾಹಭಾವತೋ ತೇಹಿ ವಿನಯಾದಯೋ ಗಮ್ಭೀರಾತಿ ವಿನಯಾದೀನಞ್ಚ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಗಮ್ಭೀರಭಾವೋ ವುತ್ತೋ, ತಸ್ಮಾ "ಧಮ್ಮಾದಯೋ ಏವ ದುಕ್ಖೋಗಾಹತ್ತಾ ಗಮ್ಭೀರಾ, ನ ವಿನಯಾದಯೋ"ತಿ ನ ಚೋದೇತಬ್ಬಮೇತಂ। ತತ್ಥ ಪಟಿವೇಧಸ್ಸ ದುಕ್ಕರಭಾವತೋ ಧಮ್ಮತ್ಥಾನಂ, ದೇಸನಾಞಾಣಸ್ಸ ದುಕ್ಕರಭಾವತೋ ದೇಸನಾಯ ಚ ದುಕ್ಖೋಗಾಹಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಪಟಿವೇಧಸ್ಸ ಪನ ಉಪ್ಪಾದೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ ತಬ್ಬಿಸಯಞಾಣುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚ ದುಕ್ಕರಭಾವತೋ ದುಕ್ಖೋಗಾಹತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಹೇತುಮ್ಹಿ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾತಿ ಏತೇನ ವಚನತ್ಥೇನ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವೋ ಕಥಂ ಞಾತಬ್ಬೋತಿ? "ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಸಮಾಸಪದಸ್ಸ ಅವಯವಪದತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ "ಹೇತುಮ್ಹಿ ಞಾಣ"ನ್ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ। "ಧಮ್ಮೇ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಹಿ "ಧಮ್ಮೇ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ "ಹೇತುಮ್ಹೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ, "ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಚ ಅತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ "ಞಾಣ"ನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಹೇತುಧಮ್ಮಸದ್ದಾ ಏಕತ್ಥಾ ಞಾಣಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಸದ್ದಾ ಚಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ಸಾಧಿತೋ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವೋ। ಅತ್ಥಸ್ಸ ಹೇತುಫಲಭಾವೋ ಚ ಏವಮೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಯಥಾಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ **ಧಮ್ಮ**-ಸದ್ದೋ ಹೇತುಂ ಹೇತುಫಲಞ್ಚ ಸಬ್ಬಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಸಭಾವವಾಚಕೋ ಹೇಸ, ನ ಪರಿಯತ್ತಿಹೇತುಭಾವವಾಚಕೋ, ತಸ್ಮಾ **ಯಥಾಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಯೋ ಯೋ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾದಿಧಮ್ಮೋ, ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಧಮ್ಮಾಭಿಲಾಪೋ**ತಿ ಅತ್ಥಬ್ಯಞ್ಜನಕೋ ಅವಿಪರೀತಾಭಿಲಾಪೋ। ಏತೇನ "ತತ್ರ ಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಾಭಿಲಾಪೇ ಞಾಣಂ ನಿರುತ್ತಿಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೧೮-೭೨೦) ಏತ್ಥ ವುತ್ತಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಅನುಲೋಮಾದಿವಸೇನ ವಾ ಕಥನ**ನ್ತಿ ಏತೇನ ತಸ್ಸಾ ಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಿಯಾ ಅಭಿಲಾಪಂ ಕಥನಂ ತಸ್ಸ ವಚನಸ್ಸ ಪವತ್ತನಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ**ತಿ ಏತೇನ "ದೇಸನಾತಿ ಪಞ್ಞತ್ತೀ"ತಿ ಏತಂ ವಚನಂ ಧಮ್ಮನಿರುತ್ತಾಭಿಲಾಪಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ನ ತಬ್ಬಿನಿಮುತ್ತಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಸೋ ಚ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರೋತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಂ ಅಭಿಸಮಯಂ ಯೇನ ಪಕಾರೇನ ಅಭಿಸಮೇತಿ, ಯಞ್ಚ ಅಭಿಸಮೇತಿ, ಯೋ ಚ ತಸ್ಸ ಸಭಾವೋ, ತೇಹಿ ಪಾಕಟಂ ಕಾತುಂ **"ವಿಸಯತೋ ಅಸಮ್ಮೋಹತೋ ಚ ಅತ್ಥಾದಿಅನುರೂಪಂ ಧಮ್ಮಾದೀಸು ಅವಬೋಧೋ"**ತಿ ಆಹ। ತತ್ಥ ಹಿ **ವಿಸಯತೋ** ಅತ್ಥಾದಿಅನುರೂಪಂ ಧಮ್ಮಾದೀಸು ಅವಬೋಧೋ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಧಮ್ಮಸಙ್ಖಾರಾದಿಅತ್ಥತದುಭಯಪಞ್ಞಾಪನಾರಮ್ಮಣೋ ಲೋಕಿಯೋ ಅಭಿಸಮಯೋ। **ಅಸಮ್ಮೋಹತೋ** ಅತ್ಥಾದಿಅನುರೂಪಂ ಧಮ್ಮಾದೀಸು ಅವಬೋಧೋ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣೋ ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಯಥಾವುತ್ತಧಮ್ಮತ್ಥಪಞ್ಞತ್ತೀಸು ಸಮ್ಮೋಹವಿದ್ಧಂಸನೋ ಲೋಕುತ್ತರೋ ಅಭಿಸಮಯೋತಿ। ಅಭಿಸಮಯತೋ ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಪಟಿವೇಧತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ತೇಸಂ ತೇಸಂ ವಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। "ಪಟಿವೇಧನಂ ಪಟಿವೇಧೋ"ತಿ ಇಮಿನಾ ಹಿ ವಚನತ್ಥೇನ ಅಭಿಸಮಯೋ, ಪಟಿವಿಜ್ಝೀಯತೀತಿ ಪಟಿವೇಧೋತಿ ಇಮಿನಾ ತಂತಂರೂಪಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ ಅವಿಪರೀತಸಭಾವೋ ಚ ಪಟಿವೇಧೋತಿ ಯುಜ್ಜತಿ।

ಯಥಾವುತ್ತೇಹಿ ಧಮ್ಮಾದೀಹಿ ಪಿಟಕಾನಂ ಗಮ್ಭೀರಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ಏತೇಸು ಪಿಟಕೇಸೂ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಯೋ ಚೇತ್ಥಾ**ತಿ ಏತೇಸು ತಂತಂಪಿಟಕಗತೇಸು ಧಮ್ಮಾದೀಸು ಯೋ ಪಟಿವೇಧೋ ಏತೇಸು ಚ ಪಿಟಕೇಸು ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಯೋ ಅವಿಪರೀತಸಭಾವೋತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ದುಕ್ಖೋಗಾಹತಾ ಚ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ “ಅವಿಪರೀತಸಭಾವಸಙ್ಖಾತೋ ಪಟಿವೇಧೋ ದುಬ್ಬಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಾಯ ಏವ ದುಕ್ಖೋಗಾಹೋ”ತಿ।

ಯನ್ತಿ ಪರಿಯತ್ತಿದುಗ್ಗಹಣಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। **ಅತ್ಥ**ನ್ತಿ ಭಾಸಿತತ್ಥಂ ಪಯೋಜನತ್ಥಞ್ಚ। **ನ ಉಪಪರಿಕ್ಖನ್ತೀ**ತಿ ನ ವಿಚಾರೇನ್ತಿ। **ನ ನಿಜ್ಝಾನಂ ಖಮನ್ತೀ**ತಿ ನಿಜ್ಝಾನಪಞ್ಞಂ ನ ಖಮನ್ತಿ, ನಿಜ್ಝಾಯಿತ್ವಾ ಪಞ್ಞಾಯ ದಿಸ್ವಾ ರೋಚೇತ್ವಾ ನ ಗಹೇತಬ್ಬಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಇತೀ**ತಿ ಏವಂ ಏತಾಯ ಪರಿಯತ್ತಿಯಾ **ವಾದಪ್ಪಮೋಕ್ಖಾನಿಸಂಸಾ** ಅತ್ತನೋ ಉಪರಿ ಪರೇಹಿ ಆರೋಪಿತವಾದಸ್ಸ ನಿಗ್ಗಹಸ್ಸ ಪಮೋಕ್ಖಪ್ಪಯೋಜನಾ ಹುತ್ವಾ ಧಮ್ಮಂ ಪರಿಯಾಪುಣನ್ತಿ। **ವಾದಪ್ಪಮೋಕ್ಖೋ**ತಿ ವಾ ನಿನ್ದಾಪಮೋಕ್ಖೋ। **ಯಸ್ಸ ಚತ್ಥಾಯಾ**ತಿ ಯಸ್ಸ ಚ ಸೀಲಾದಿಪರಿಪೂರಣಸ್ಸ ಅನುಪಾದಾವಿಮೋಕ್ಖಸ್ಸ ವಾ ಅತ್ಥಾಯ। **ಧಮ್ಮಂ ಪರಿಯಾಪುಣನ್ತೀ**ತಿ ಞಾಯೇನ ಪರಿಯಾಪುಣನ್ತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಅಸ್ಸಾ**ತಿ ಅಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ। **ನಾನುಭೋನ್ತೀ**ತಿ ನ ವಿನ್ದನ್ತಿ। ತೇಸಂ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ದುಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಉಪಾರಮ್ಭಮಾನದಪ್ಪಮಕ್ಖಪಲಾಸಾದಿಹೇತುಭಾವೇನ ದೀಘರತ್ತಂ ಅಹಿತಾಯ ದುಕ್ಖಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತಿ। ಭಣ್ಡಾಗಾರೇ ನಿಯುತ್ತೋ ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕೋ, ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕೋ ವಿಯಾತಿ ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕೋ, ಧಮ್ಮರತನಾನುಪಾಲಕೋ। ಅಞ್ಞಂ ಅತ್ಥಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕಸ್ಸೇವ ಸತೋ ಪರಿಯತ್ತಿ **ಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕಪರಿಯತ್ತಿ**।

ತಾಸಂಯೇವಾತಿ ಅವಧಾರಣಂ ಪಾಪುಣಿತಬ್ಬಾನಂ ಛಳಭಿಞ್ಞಾಚತುಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾನಂ ವಿನಯೇ ಪಭೇದವಚನಾಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ವೇರಞ್ಜಕಣ್ಡೇ ಹಿ ತಿಸ್ಸೋ ವಿಜ್ಜಾವ ವಿಭತ್ತಾತಿ। ದುತಿಯೇ **ತಾಸಂಯೇವಾ**ತಿ ಅವಧಾರಣಂ ಚತಸ್ಸೋ ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಕತಂ, ನ ತಿಸ್ಸೋ ವಿಜ್ಜಾ। ತಾ ಹಿ ಛಸು ಅಭಿಞ್ಞಾಸು ಅನ್ತೋಗಧಾತಿ ಸುತ್ತೇ ವಿಭತ್ತಾಯೇವಾತಿ। ಇತ್ವಾ ಸಙ್ಗಯ್ಹಮಾನನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। **ತೇಸ**ನ್ತಿ ತೇಸಂ ಪಿಟಕಾನಂ। **ಸಬ್ಬಮ್ಪೀ**ತಿ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಬುದ್ಧವಚನಂ।

ಅತ್ಥಾನುಲೋಮನಾಮತೋ **ಅನುಲೋಮಿಕೋ**। ಅನುಲೋಮಿಕತ್ತಂಯೇವ ವಿಭಾವೇತುಂ **“ಕಸ್ಮಾ ಪನಾ”**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಏಕನಿಕಾಯಮ್ಪೀ**ತಿ ಏಕಸಮೂಹಮ್ಪಿ। ಪೋಣಿಕಾ ಚ ಚಿಕ್ಖಲ್ಲಿಕಾ ಚ ಖತ್ತಿಯಾ, ತೇಸಂ ನಿವಾಸೋ **ಪೋಣಿಕನಿಕಾಯೋ ಚಿಕ್ಖಲ್ಲಿಕನಿಕಾಯೋ** ಚ। ಏವಂ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧತೋ ಚತುರಾಸೀತಿ ಧಮ್ಮಕ್ಖನ್ಧಸಹಸ್ಸಾನೀತಿ ಬುದ್ಧವಚನಪಿಟಕಾದೀನಿ ನಿಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾ ಅನೇಕಚ್ಛರಿಯಪಾತುಭಾವಪಟಿಮಣ್ಡಿತಾಯ ಸಙ್ಗೀತಿಯಾ ಪಠಮಬುದ್ಧವಚನಾದಿಕೋ ಸಬ್ಬೋ ವುತ್ತಪ್ಪಭೇದೋ ಅಞ್ಞೋಪಿ ಉದ್ದಾನಸಙ್ಗಹಾದಿಭೇದೋ ಸಙ್ಗೀತಿಯಾ ಞಾಯತೀತಿ ಏತಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ **“ಏವಮೇತಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪೀ”**ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। **ಅಯಂ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ಪಿಟಕತೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕ**ನ್ತಿಆದಿನಾ ಪಿಟಕಾದಿಭಾವದಸ್ಸನೇನೇವ ಮಜ್ಝಿಮಬುದ್ಧವಚನಭಾವೋ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಚ ಆದಿತೋ ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಏತ್ಥ ಸಿಯಾ “ಯದಿ ತಥಾಗತಭಾಸಿತಭಾವೋ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸಿದ್ಧೋ ಸಿಯಾ, ಮಜ್ಝಿಮಬುದ್ಧವಚನಭಾವೋ ಚ ಸಿದ್ಧೋ ಭವೇಯ್ಯ, ಸೋ ಏವ ಚ ನ ಸಿದ್ಧೋ”ತಿ ತಸ್ಸ ವಿನಯಾದೀಹಿ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಭಾವಂ ಸಾಧೇತುಂ ವತ್ಥುಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ತಂ ಧಾರಯನ್ತೇಸು ಭಿಕ್ಖೂಸೂ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಸಬ್ಬಸಾಮಯಿಕಪರಿಸಾಯಾ**ತಿ ಸಬ್ಬನಿಕಾಯಿಕಪರಿಸಾಯ ಪಞ್ಚಪಿ ನಿಕಾಯೇ ಪರಿಯಾಪುಣನ್ತಿಯಾ। **ನ ಉಗ್ಗಹಿತ**ನ್ತಿ ಸಕಲಸ್ಸ ವಿನಯಪಿಟಕಸ್ಸ ಅನುಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಆಹ। **ವಿನಯಮತ್ತಂ ಉಗ್ಗಹಿತ**ನ್ತಿ ವಿಭಙ್ಗದ್ವಯಸ್ಸ ಉಗ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಆಹ। ವಿನಯಂ ಅವಿವಣ್ಣೇತುಕಾಮತಾಯ “ಅಭಿಧಮ್ಮಂ ಪರಿಯಾಪುಣಸ್ಸೂ”ತಿ ಭಣನ್ತಸ್ಸ ಅನಾಪತ್ತಿಂ, ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಅನೋಕಾಸಕತಂ ಭಿಕ್ಖುಂ ಪಞ್ಹಂ ಪುಚ್ಛನ್ತಿಯಾ ಪಾಚಿತ್ತಿಯಞ್ಚ ವದನ್ತೇನ ಭಗವತಾ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತಭಾವೋ ದೀಪಿತೋ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತೇಹಿ ಸುತ್ತಾದೀಹಿಸಹ ವಚನತೋ, ಬಾಹಿರಕಭಾಸಿತೇಸು ಚ ಈದಿಸಸ್ಸ ವಚನಸ್ಸ ಅಭಾವಾ।

ಇತೋಪಿ ಬಲವತರಂ ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕಸ್ಸ ಸಾಧುಕಾರದಾನೇನ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾವಿಚ್ಛೇದಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ। ಕಮ್ಮತೋ ಅಞ್ಞಂ ಕಮ್ಮಂ **ಕಮ್ಮನ್ತರಂ,** ತಂ ಕಾಮಾವಚರಾದಿಂ ರೂಪಾವಚರಾದಿಭಾವೇನ, ಕಣ್ಹವಿಪಾಕಾದಿಂ ಸುಕ್ಕವಿಪಾಕಾದಿಭಾವೇನ ಕಥೇನ್ತೋ ಆಲೋಳೇತಿ।

ಜಿನಚಕ್ಕೇತಿ ಜಿನಸಾಸನೇ। **ವಿಸಂವಾದೇತೀ**ತಿ ವಿಪ್ಪಲಮ್ಭೇತಿ। **ಭೇದಕರವತ್ಥೂಸು ಏಕಸ್ಮಿ**ನ್ತಿ "ಭಾಸಿತಂ ಲಪಿತಂ ತಥಾಗತೇನ ಅಭಾಸಿತಂ ಅಲಪಿತಂ ತಥಾಗತೇನಾತಿ ದೀಪೇತೀ"ತಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಸನ್ದಿಸ್ಸತಿ। **ಉತ್ತರಿಪಿ ಏವಂ ವತ್ತಬ್ಬೋ…ಪೇ॰… ನ ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಿಸಯೋ…ಪೇ॰… ನಿದಾನಕಿಚ್ಚಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀ**ತಿ ಅಪಾಕಟಾನಂ ಕಾಲದೇಸದೇಸಕಪರಿಸಾನಂ ಪಾಕಟಭಾವಕರಣತ್ಥಂ ತದುಪದೇಸಸಹಿತೇನ ನಿದಾನೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅವಿಸಯತ್ತಾ ದೇಸಕೋ ಪಾಕಟೋ, ಓಕ್ಕನ್ತಿಕಾಲಾದೀನಂ ಪಾಕಟತ್ತಾ ಕಾಲೋ ಚ, ದೇವಲೋಕೇ ದೇಸಿತಭಾವಸ್ಸ ಪಾಕಟತ್ತಾ ದೇಸಪರಿಸಾ ಚ ಪಾಕಟಾತಿ ಕಿಂ ನಿದಾನಕಿಚ್ಚಂ ಸಿಯಾತಿ।

ಯತ್ಥ ಖನ್ಧಾದಯೋ ನಿಪ್ಪದೇಸೇನ ವಿಭತ್ತಾ, ಸೋ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ ನಾಮ, ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸ ನಿದಾನೇನ ಖನ್ಧಾದೀನಂ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋಪಿ ಪಟಿವಿದ್ಧಟ್ಠಾನೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಥೇರೋ **"ಮಹಾಬೋಧಿನಿದಾನೋ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ"**ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। "ಸೋ ಏವಂ ಪಜಾನಾಮಿ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಪಚ್ಚಯಾಪಿ ವೇದಯಿತ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೧) ನಯೇನ ಪಚ್ಚಯಾದೀಹಿ ವೇದನಂ ಉಪಪರಿಕ್ಖನ್ತೋ ಖನ್ಧಾದಿಪದೇಸಾನಂ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಾದೀನಂ ವಸೇನ ವಿಹಾಸಿ। **ಧಮ್ಮೇ**ತಿ ಕುಸಲಾದಿಅರಣನ್ತೇ।

ಧಮ್ಮಂ ಪರಿವತ್ತೇನ್ತೋತಿ ಸಾಟ್ಠಕಥಂ ಪಾಳಿಂ ಪರಿವತ್ತೇನ್ತೋ ಏತಂ ಪರವಾದೀಚೋದನಂ ಪತ್ವಾ **"ಅಯಂ ಪರವಾದೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಅಮ್ಬಾದಿಸೇಸು ನಿದಾನಂ ಜಾನನ್ತೇಸು ಪಟಿಸರಣೇಸು ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಅಪ್ಪಟಿಸರಣೋ ಅರಞ್ಞೇ ಕನ್ದನ್ತೋ ವಿಯ ನಿದಾನಸಬ್ಭಾವೇ ಸಕ್ಖಿಭೂತೇಸುಪಿ ಅಮ್ಹೇಸು ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಅಸಕ್ಖಿಕಂ ಅಡ್ಡಂ ಕರೋನ್ತೋ ವಿಯ ಹೋತಿ, ನಿದಾನಸ್ಸ ಅತ್ಥಿಭಾವಮ್ಪಿ ನ ಜಾನಾತಿ, ನನು ಏತಂ ನಿದಾನನ್ತಿ ಕಥೇನ್ತೋ ಏವಮಾಹ। **ಏಕಮೇವಾ**ತಿ ದೇಸನಾನಿದಾನಮೇವ ಅಜ್ಝಾಸಯಾನುರೂಪೇನ ದೇಸಿತತ್ತಾ। **ದ್ವೇ ನಿದಾನಾನೀ**ತಿ ಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬದೇಸೇತಬ್ಬಧಮ್ಮಾನುರೂಪೇನ ದೇಸಿತತ್ತಾ। ಅಭಿಧಮ್ಮಾಧಿಗಮಸ್ಸ ಮೂಲಂ ಅಧಿಗಮಂ ನಿದೇತೀತಿ **ಅಧಿಗಮನಿದಾನಂ। ಬೋಧಿಅಭಿನೀಹಾರಸದ್ಧಾಯಾ**ತಿ ಯಾಯ ಸದ್ಧಾಯ ದೀಪಙ್ಕರದಸಬಲಸ್ಸ ಸನ್ತಿಕೇ ಬೋಧಿಯಾ ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನೀಹರಿ ಪಣಿಧಾನಂ ಅಕಾಸಿ।

ಸುಮೇಧಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಚತುರೋ ಚ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯೇತಿ (ಬು॰ ವಂ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೧-೨) ಉದ್ಧಂ ಆರೋಹನವಸೇನ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಅಮರಂ ನಾಮ ನಗರಂ ಅಹೋಸೀತಿ ವಚನಸೇಸಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। **ದಸಹೀ**ತಿ ಹತ್ಥಿಅಸ್ಸರಥಭೇರೀಸಙ್ಖಮುದಿಙ್ಗವೀಣಾಗೀತಸಮ್ಮತಾಳೇಹಿ "ಅಸ್ನಾಥ ಪಿವಥ ಖಾದಥಾ"ತಿ ದಸಮೇನ ಸದ್ದೇನ। ತೇ ಪನ ಏಕದೇಸೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಹತ್ಥಿಸದ್ದ"**ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಹತ್ಥಿಸದ್ದ**ನ್ತಿ ಕರಣತ್ಥೇ ಉಪಯೋಗೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಭೇರೀಸಙ್ಖರಥಾನಞ್ಚ ಸದ್ದೇಹಿ ಅವಿವಿತ್ತನ್ತಿ ವಾ ಘೋಸಿತನ್ತಿ ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಹತ್ಥಿಸದ್ದ**ನ್ತಿ ವಾ ಹತ್ಥಿಸದ್ದವನ್ತಂ ನಗರಂ। **ಖಾದಥ ಪಿವಥ ಚೇವಾ**ತಿ ಇತಿ-ಸದ್ದೋ ಞಾತತ್ಥತ್ತಾ ಅಪ್ಪಯುತ್ತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಸಬ್ಬಙ್ಗಸಮ್ಪನ್ನಂ ಉಯ್ಯಾನಪೋಕ್ಖರಣೀಆದಿಸಮ್ಪನ್ನತ್ತಾ। **ಲಕ್ಖಣೇ**ತಿ ಇತ್ಥಿಲಕ್ಖಣೇ ಪುರಿಸಲಕ್ಖಣೇ ಚ। **ಇತಿಹಾಸೇ**ತಿ ಪೋರಾಣೇ। **ಸಧಮ್ಮೇ**ತಿ ಅತ್ತನೋ ತೇವಿಜ್ಜಧಮ್ಮೇ ಚ ಯಞ್ಞವಿಧಿಆದಿಕೇ ಚ। **ಪಾರಮಿ**ನ್ತಿ ಪಾರಞಾಣಂ ಪಾರಾಧಿಗಮಂ ಗತೋ। **ಚಿನ್ತೇಸಹ**ನ್ತಿ ಚಿನ್ತೇಸಿಂ ಅಹಂ ಸುಮೇಧಭೂತೋತಿ ಸತ್ಥಾ ವದತಿ। **ಅತ್ಥಿ ಹೇಹಿತೀ**ತಿ ಸೋ ವಿಜ್ಜಮಾನೋ ಭವಿಸ್ಸತಿ। **ನ ಹೇತುಯೇ**ತಿ ಅಭವಿತುಂ। **ಏವಮೇವಾ**ತಿ ಏವಮೇವಂ। **ನ ಗವೇಸತೀ**ತಿ ನ ಗನ್ತುಂ ಏಸತಿ ನ ಇಚ್ಛತಿ ನಾನುಗಚ್ಛತಿ ವಾ। **ಧೋವೇ**ತಿ ಧೋವನ್ತೇ। **ಸೇರೀ**ತಿ ಸಾಯತ್ತಿಕೋ। **ಸಯಂವಸೀ**ತಿ ಸವಸೋ। **ಮಹಾಚೋರಸಮೋ ವಿಯಾ**ತಿ ಕಾಯಸಾರಾಗವಸೇನ ದುಚ್ಚರಿತಾನೇಸನೇಹಿ ಕುಸಲಭಣ್ಡಚ್ಛೇದನಾ। **ನಾಥಾ**ತಿ ನಾಥವನ್ತೋ। **ಪಞ್ಚದೋಸವಿವಜ್ಜಿತ**ನ್ತಿ ಏವಮಾದಿಕಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಕೇಸುಚಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಪೋತ್ಥಕೇಸು ಲಿಖಿತೋತಿ ಕತ್ವಾ ನ ವಕ್ಖಾಮ।

ಸಾಸನೇತಿ ಏತ್ಥ ತಾಪಸಸಾಸನಂ ಝಾನಾಭಿಞ್ಞಾ ಚ। **ವಸೀಭೂತಸ್ಸ** ಸತೋ। ಮಯಿ ಏವಂಭೂತೇ ದೀಪಙ್ಕರೋ ಜಿನೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿ। ಸೋಧೇತಿ ಜನೋ। **ಅಞ್ಜಸಂ ವಟುಮಾಯನನ್ತಿ** ಪರಿಯಾಯವಚನೇಹಿ ಮಗ್ಗಮೇವ ವದತಿ। **ಮಾ ನಂ ಅಕ್ಕಮಿತ್ಥಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ನನ್ತಿ ಪದಪೂರಣಮತ್ತೇ ನಿಪಾತೋ। **ಘಾತಿಯಾಮಹನ್ತಿ** ಏತ್ಥ ಚ **ಅ**-ಇತಿ ಚ **ಹಂ**-ಇತಿ ಚ ನಿಪಾತಾ, **ಅಹಂ**-ಇತಿ ವಾ ಏಕೋ ನಿಪಾತೋ ಸಾನುನಾಸಿಕೋ ಕತೋ। **ಆಹುತೀನನ್ತಿ** ದಕ್ಖಿಣಾಹುತೀನಂ। **ಮನ್ತಿ** ಮಮ, ಮಂ ವಾ ಅಬ್ರಿ।

ಕಪ್ಪೇ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ವುತ್ತೇಪಿ ಬೋಧಿಮ್ಹಿ ಮಾತಾದಿಸಂಕಿತ್ತನೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಿತುಂ "**ಬೋಧಿ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಸುಖೇನಾ**ತಿ ಉತ್ತಮೇನ ಸುಖೇನ। **ಅಸಮೋ**ತಿ ತಾಪಸೇಹಿ ಅಸಮೋ। ಅಭಿಞ್ಞಾಸುಖತೋಪಿ ವಿಸಿಟ್ಠಂ **ಈದಿಸಂ** ಬುದ್ಧತ್ತಬ್ಯಾಕರಣಜಂ **ಸುಖಂ ಅಲಭಿಂ**। **ಯಾ**ತಿ ಯಾನಿ ನಿಮಿತ್ತಾನಿ। **ಆಭುಜತೀ**ತಿ ಆವತ್ತತಿ। **ಅಭಿರವನ್ತೀ**ತಿ ಸದ್ದಂ ಕರೋನ್ತಿ। **ಛುದ್ದಾ**ತಿ ನಿಕ್ಖನ್ತಾ। **ನುದ್ಧಂಸತೀ**ತಿ ನ ಉದ್ಧಂ ಗಚ್ಛತಿ। **ಉಭಯನ್ತಿ** ಉಭಯವಚನಂ। **ಧುವಸಸ್ಸತನ್ತಿ** ಏಕನ್ತಸಸ್ಸತಂ, ಅವಿಪರೀತಮೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಆಪನ್ನಸತ್ತಾನನ್ತಿ** ಗಬ್ಭಿನೀನಂ। **ಯಾವತಾ**ದಸ ದಿಸಾ, ತತ್ಥ। **ಧಮ್ಮಧಾತುಯಾ**ತಿ ಧಮ್ಮಧಾತುಯಂ, ಸಬ್ಬೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ವಿಚಿನಾಮೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಯಸ್ಸ ಸಮ್ಪುಣ್ಣೋ, ತಂ **ವಮತೇವ** ಉದಕಂ ನಿಸ್ಸೇಸಂ। **ಏತೇ**ತಿ ಏಕಿಸ್ಸಾಪಿ ದಾನಪಾರಮಿತಾಯ ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರತಾಯ ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। **ಪಟಿಲಗ್ಗಿತಂ** ರಕ್ಖತೀತಿ ವಚನಸೇಸೋ, ಭುಮ್ಮತ್ಥೇ ವಾ ಉಪಯೋಗೋ । **ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸೂ**ತಿ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಾದೀಸು ಸಂವರಭೂಮೀಸು। **ಅದ್ವೇಜ್ಝಮಾನಸೋ**ತಿ ಕದಾಚಿ ಖಮನಂ ಕದಾಚಿ ಅಕ್ಖಮನಂ, ಕಸ್ಸಚಿ ಖಮನಂ ಕಸ್ಸಚಿ ಅಕ್ಖಮನನ್ತಿ ಏವಂ ದ್ವೇಧಾಭಾವಂ ಅನಾಪನ್ನಮಾನಸೋ ಹುತ್ವಾ। ಸಚ್ಚಸ್ಸ ವೀಥಿ ನಾಮ ದಿಟ್ಠಾದಿ ಚ ಅದಿಟ್ಠಾದಿ ಚ ಯಥಾಭೂತಂವ ವತ್ಥು। **ಅಧಿಟ್ಠಾನನ್ತಿ** ಕುಸಲಸಮಾದಾನಾಧಿಟ್ಠಾನಂ, ಸಮಾದಿನ್ನೇಸು ಕುಸಲೇಸು ಅಚಲತಾ ಅಧಿಟ್ಠಾನಂ ನಾಮ। **ಪಥವಿಯಾ ಉಪೇಕ್ಖನಂ** ನಾಮ ವಿಕಾರಾನಾಪತ್ತಿ। **ಅಞ್ಞತ್ರಾ**ತಿ ಅಞ್ಞಂ। **ಸಭಾವರಸಲಕ್ಖಣೇ**ತಿ ಏತ್ಥ **ಭಾವೋ**ತಿ ಅವಿಪರೀತತಾ ವಿಜ್ಜಮಾನತಾ, ಸಹ ಭಾವೇನ ಸಭಾವೋ, ಅವಿಪರೀತೋ ಅತ್ತನೋ ಬೋಧಿಪರಿಪಾಚನಕಿಚ್ಚಸಙ್ಖಾತೋ ರಸೋ, ಅನವಜ್ಜವತ್ಥುಪರಿಚ್ಚಾಗಾದಿಸಙ್ಖಾತಂ ಲಕ್ಖಣಞ್ಚ **ಸಭಾವರಸಲಕ್ಖಣಂ,** ತತೋ **ಸಮ್ಮಸತೋ**। **ಧಮ್ಮತೇಜೇನಾ**ತಿ ಞಾಣತೇಜೇನ। **ಚಲತಾ**ತಿ ಚಲತಾಯ ಕಮ್ಪನತಾಯ। **ಸೇಸೀ**ತಿ ಸಯಿ। **ಮಾ ಭಾಥಾ**ತಿ ಮಾ ಭಾಯಿತ್ಥ। **ಸಬ್ಬೀತಿಯೋ**ತಿ ಸಬ್ಬಾ ಈತಿಯೋ ಉಪದ್ದವಾ ತಂ ವಿವಜ್ಜನ್ತು।

ಸುಮೇಧಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪವಚ್ಛತೀತಿ ದೇತಿ। **ಯೋಗೇನಾ**ತಿ ಉಪಾಯೇನ। **ಸಮಿಂಸೂ**ತಿ ಸನ್ನಿಪತಿಂಸು। **ಅಪ್ಪತ್ತಮಾನಸಾ**ತಿ ಅಪ್ಪತ್ತಅರಹತ್ತಾ ಭಿಕ್ಖೂ ಗರಹಿತಾ ಭವನ್ತಿ। **ರಿತ್ತಾ**ತಿ ಸುಞ್ಞಾ ಅನ್ತರಹಿತಾ। **ಸಾಲಕಲ್ಯಾಣೀ** ನಾಮ ಏಕೋ ರುಕ್ಖೋ। ಬುದ್ಧಚಕ್ಕವತ್ತಿಕಾಲೇಯೇವ ಕಿರ ಏಕಾಹೇನೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

ಲಿಙ್ಗಸಮ್ಪತ್ತೀತಿ ಪುರಿಸಲಿಙ್ಗತಾ। **ಹೇತೂ**ತಿ ತಿಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿತಾ। **ಗುಣಸಮ್ಪತ್ತೀ**ತಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭಿತಾ। **ಅಧಿಕಾರೋ**ತಿ ಬುದ್ಧಾನಂ ಸಕ್ಕಾರಕರಣಂ। **ಛನ್ದತಾ**ತಿ ಬುದ್ಧತ್ತಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಛನ್ದಸಮಾಯೋಗೋ। **ಸಬ್ಬಙ್ಗಸಮ್ಪನ್ನಾ**ತಿ ಅಟ್ಠಙ್ಗಾನಿ ಸಮೋಧಾನೇತ್ವಾ ಕತಪಣಿಧಾನಾ। **ಪಕ್ಖಿಕಾ**ತಿ ಪೀಠಸಪ್ಪಿಕಾ। **ಪಣ್ಡಕಾ**ತಿ ಉಭಯಲಿಙ್ಗರಹಿತಾ। ಬೋಧಿಸತ್ತಾ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೂಪಪತ್ತಿಪಠಮಕಪ್ಪಿಕೇಸು ಕಾಲೇಸು ಉಭಯಲಿಙ್ಗರಹಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಪನ ಪಣ್ಡಕಪರಿಯಾಪನ್ನಾತಿ ಏತಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ನ ಭವನ್ತೀ**"ತಿ ವುತ್ತಂ, ಯಥಾವುತ್ತೇಸು ವಾ ದೋಸೇಸು ಸಬ್ಬೇಸು **ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ನ ಭವನ್ತಿ,** ಬೋಧಿಸತ್ತೇಸು ವಾ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ತದನ್ತೋಗಧಾ, ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಸಂಸಾರತ್ತಾ ವಾ ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಬೋಧಿಸತ್ತಾ ಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಪಣ್ಡಕಾ ನ ಭವನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸುದ್ಧಗೋಚರಾ** ಯಸ್ಮಾ, ತಸ್ಮಾ **ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ ನ ಸೇವನ್ತಿ**। **ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿನ್ತಿ** ನತ್ಥಿಕಾಹೇತುಕಾಕಿರಿಯದಿಟ್ಠಿಂ। **ಭವಾಭವೇ**ತಿ ಖುದ್ದಕೇ ಚೇವ ಮಹನ್ತೇ ಚ ಭವೇ। **ಭೋಜಪುತ್ತೇ**ತಿ ಲುದ್ದಕೇ। **ಲಗನನ್ತಿ** ಸಙ್ಗೋ।

ಅಳ್ಹಥಾತಿ ಲೀನತಾ। **ಗಾಮಣ್ಡಲಾತಿ** ಗಾಮದಾರಕಾ। **ರೂಪ**ನ್ತಿ ವಿಪ್ಪಕಾರಂ। ಅಯಂ ತಾವ ನಿದಾನಕಥಾ ಯಾಯ ಅಭಿಧಮ್ಮಸ್ಸ ಬುದ್ಧಭಾಸಿತತಾಸಿದ್ಧೀತಿ ಅತ್ಥಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ।

ನಿದಾನಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೧. ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡಂ

ತಿಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ

ಇದಾನಿ ಪಟಿಞ್ಞಾತಕಥಂ ಕಾತುಂ **“ಇದಾನಿ ಇತಿ ಮೇ…ಪೇ॰… ಕಥನೋಕಾಸೋ ಸಮ್ಪತ್ತೋ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಇತೋ ಪಟ್ಠಾಯಾ**ತಿ ಕುಸಲಧಮ್ಮಪದತೋ ಪಟ್ಠಾಯ।

೧. **ಸಬ್ಬಪದೇಹಿ ಲದ್ಧನಾಮೋ**ತಿ ತೀಸುಪಿ ಪದೇಸು ವೇದನಾಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ತೇನ ಲದ್ಧನಾಮೋ ಸಬ್ಬಪದೇಹಿ ಲದ್ಧನಾಮೋ ಹೋತಿ। ನನು ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ಚತ್ತಾರಿ ಪದಾನಿ, ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪೀತಿ ದ್ವಾದಸೇತಾನಿ ಪದಾನಿ, ನ ತೀಣೀತಿ ವೇದನಾಸದ್ದಸ್ಸ ಪದತ್ತಯಾವಯವತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ “ಸಬ್ಬಪದೇಹೀ”ತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ನ ಯುತ್ತಂ। “ವೇದನಾಯಾ”ತಿ ಹಿ ವಿಸುಂ ಪದಂ ನ ಕಸ್ಸಚಿ ಪದಸ್ಸ ಅವಯವೋ ಹೋತಿ, ನಾಪಿ ಸುಖಾದಿಪದಭಾವಂ ಭಜತೀತಿ ತೇನ ಲದ್ಧನಾಮೋ ಕಥಂ ಸಬ್ಬಪದೇಹಿ ಲದ್ಧನಾಮೋ ಸಿಯಾತಿ? ಅಧಿಪ್ಪೇತಪ್ಪಕಾರತ್ಥಗಮಕಸ್ಸ ಪದಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಪದತ್ತಾ। ಪಜ್ಜತಿ ಅವಬುಜ್ಝೀಯತಿ ಏತೇನಾತಿ ಹಿ ಪದಂ, “ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ”ತಿ ಏತೇನ ಚ ಪದಸಮುದಾಯೇನ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತೋ ಅತ್ಥೋ ಸಮತ್ತೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸೋ ಪದಸಮುದಾಯೋ “ಪದ”ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಏವಂ ಇತರೇಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ತಿಣ್ಣಂ ಸಮುದಾಯಾನಂ ಅವಯವೇನ ಲದ್ಧನಾಮೋ ಸಬ್ಬಪದೇಹಿ ಲದ್ಧನಾಮೋತಿ ಯುತ್ತೋ।

ಗನ್ಥತೋ ಚ ಅತ್ಥತೋ ಚಾತಿ ಏತ್ಥ ಹೇತುಪದಸಹೇತುಕಪದಾದೀಹಿ ಸಮ್ಬನ್ಧತ್ತಾ ಗನ್ಥತೋ ಚ ಹೇತುಅತ್ಥಸಹೇತುಕತ್ಥಾದೀಹಿ ಸಮ್ಬನ್ಧತ್ತಾ ಅತ್ಥತೋ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಸಹೇತುಕಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತದುಕಾ ಹಿ ಹೇತುದುಕೇ ಹೇತೂಹಿ ಸಮ್ಬನ್ಧತ್ತಾ ಹೇತುದುಕಸಮ್ಬನ್ಧಾ, ಹೇತುಸಹೇತುಕದುಕೋ ಹೇತುದುಕಸಹೇತುಕದುಕಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಉಭಯೇಕಪದವಸೇನ। ತಥಾ ಹೇತುಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತದುಕೋ ಹೇತುದುಕಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತದುಕಸಮ್ಬನ್ಧೋ , ನಹೇತುಸಹೇತುಕದುಕೋ ಏಕದ್ವಿಪದವಸೇನ ಹೇತುದುಕಸಹೇತುಕದುಕಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ। **ಕಣ್ಣಿಕಾ ವಿಯಾ**ತಿ ಪುಪ್ಫಮಯಕಣ್ಣಿಕಾ ವಿಯ। **ಘಟಾ ವಿಯಾ**ತಿ ಪುಪ್ಫಹತ್ಥಕಾದೀಸು ಪುಪ್ಫಾದೀನಂ ಸಮೂಹೋ ವಿಯ। ಕಣ್ಣಿಕಾಘಟಾದೀಸು ಹಿ ಪುಪ್ಫಾದೀನಿ ವಣ್ಣಾದೀಹಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಬನ್ಧಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ತಥಾಸಮ್ಬನ್ಧತಾ ಏತೇಸಂ ದುಕಾನಂ ವುತ್ತಾ। **ದುಕಸಾಮಞ್ಞತೋ**ತಿ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಹೇತುದುಕಾದೀಹಿ ದುಕವಸೇನ ಸಮಾನಭಾವಾ। **ಅಞ್ಞೇಹೀ**ತಿ ಸಾರಮ್ಮಣದುಕಾದೀಹಿ। ಅಸಙ್ಗಹಿತೋ ಪದೇಸೋ ಯೇಸಂ ಅತ್ಥಿ, ತೇ **ಸಪ್ಪದೇಸಾ**। ಯೇಸಂ ಪನ ನತ್ಥಿ, ತೇ **ನಿಪ್ಪದೇಸಾ**।

“ಕಚ್ಚಿ ನು ಭೋತೋ ಕುಸಲ”ನ್ತಿ ಏವಂ ಪುಚ್ಛಿತಮೇವತ್ಥಂ ಪಾಕಟಂ ಕತ್ವಾ ಪುಚ್ಛಿತುಂ “ಕಚ್ಚಿ ಭೋತೋ ಅನಾಮಯ”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಕುಸಲಸದ್ದೋ ಅನಾಮಯತ್ಥೋ ಹೋತಿ। **ಬಾಹಿತಿಕಸುತ್ತೇ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೩೬೧) ಭಗವತೋ ಕಾಯಸಮಾಚಾರಾದಯೋ ವಣ್ಣೇನ್ತೇನ ಧಮ್ಮಭಣ್ಡಾಗಾರಿಕೇನ “ಯೋ ಖೋ, ಮಹಾರಾಜ, ಕಾಯಸಮಾಚಾರೋ ಅನವಜ್ಜೋ”ತಿ ಕುಸಲೋ ಕಾಯಸಮಾಚಾರೋ ವುತ್ತೋ। ನ ಹಿ ಭಗವತೋ ಸುಖವಿಪಾಕಂ ಕಮ್ಮಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಸಬ್ಬಸಾವಜ್ಜರಹಿತಾ ಕಾಯಸಮಾಚಾರಾದಯೋ ಕುಸಲಾತಿ ವುತ್ತಾ। **ಕುಸಲೇಸು ಧಮ್ಮೇಸೂ**ತಿ ಚ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಧಮ್ಮಾ “ಕುಸಲಾ”ತಿ ವುತ್ತಾ। ತೇ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾಮಗ್ಗಫಲಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ನ ಏಕನ್ತೇನ ಸುಖವಿಪಾಕಾಯೇವಾತಿ ಅನವಜ್ಜತ್ಥೋ ಕುಸಲಸದ್ದೋ। **ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಾನ**ನ್ತಿ ಕುಸಲಸದ್ದಯೋಗೇನ ಭುಮ್ಮತ್ಥೇ ಸಾಮಿವಚನಂ, ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಾನಂ ವಾ ನಾಮಕಿರಿಯಾಪಯೋಜನಾದೀಸೂತಿ ಅತ್ಥೋ। **ನಚ್ಚಗೀತಸ್ಸಾ**ತಿ ಚ ಸಾಮಿವಚನಂ ಭುಮ್ಮತ್ಥೇ, ನಚ್ಚಗೀತಸ್ಸ ವಿಸೇಸೇಸೂತಿ ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮಾದಾನಹೇತು ಏವಮಿದಂ ಪುಞ್ಞಂ ಪವಡ್ಢತೀತಿ ಪುಞ್ಞವಿಪಾಕನಿಬ್ಬತ್ತಕಕಮ್ಮಂ “ಕುಸಲ”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತೀ**ತಿ ಸುಞ್ಞಧಮ್ಮತ್ತಾ ಸಭಾವಮತ್ತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಂ **ಧಮ್ಮೇಸು ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸೀ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಸುಞ್ಞತತ್ಥೋ ಧಮ್ಮಸದ್ದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಸಲಯನ್ತಿ...ಪೇ॰... ವಿದ್ಧಂಸೇನ್ತೀತಿ ಏತ್ಥ ಪುರಿಮಸ್ಸ ಪುರಿಮಸ್ಸ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಅತ್ಥವಚನಂ। ಅಥ ವಾ ಸಲನಸ್ಸ ಅತ್ಥದೀಪನಾನಿ ಚಲನಾದೀನಿ ತೀಣಿ ತದಙ್ಗಪ್ಪಹಾನಾದೀಹಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾನಿ। ಅಪ್ಪಹೀನಭಾವೇನ ಸನ್ತಾನೇ ಸಯಮಾನಾ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ರಾಗಾದಿಅಸುಚಿಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ನಾನಾವಿಧದುಕ್ಖಹೇತುತೋ ಚ **ಕುಚ್ಛಿತೇನ ಆಕಾರೇನ ಸಯನ್ತಿ।** ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಞಾಣಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ **ಕುಸೇನ** ಞಾಣೇನ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬಾತಿ **ಕುಸಲಾ।** ಉಪ್ಪನ್ನಂಸಾನುಪ್ಪನ್ನಂಸಭಾಗೇಸು ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ **ಉಭಯಭಾಗಗತಂ ಸಂಕಿಲೇಸಪಕ್ಖಂ** ಪಹಾನಾನುಪ್ಪಾದನೇಹಿ **ಲುನನ್ತಿ** ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನದ್ವಯಂ ವಿಯ।

ಸತ್ತಾದಿಗಾಹಕಾನಂ ಚಿತ್ತಾನಂ ಗೋಚರಾ ಸತ್ತಾದಯೋ ವಿಯ ಪಞ್ಞಾಯ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿಯಮಾನಾ ನ ನಿಸ್ಸಭಾವಾ, ಕಿನ್ತು ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಂ ಧಾರೇನ್ತೀತಿ **ಧಮ್ಮಾ।** ನ ಚ ಧಾರಿಯಮಾನಸಭಾವಾ ಅಞ್ಞೋ ಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ। ನ ಹಿ ರುಪ್ಪನಾದೀಹಿ ಅಞ್ಞೇ ರೂಪಾದಯೋ, ಕಕ್ಖಳಾದೀಹಿ ಚ ಅಞ್ಞೇ ಪಥವೀಆದಯೋ ಧಮ್ಮಾ ವಿಜ್ಜನ್ತೀತಿ। ಅಞ್ಞಥಾ ಪನ ಅವಬೋಧೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ನಾಮವಸೇನ ವಿಞ್ಞಾತಾವಿಞ್ಞಾತೇ ಸಭಾವಧಮ್ಮೇ ಅಞ್ಞೇ ವಿಯ ಕತ್ವಾ "ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಂ ಧಾರೇನ್ತೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮೇಸು ವಿಸೇಸಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **"ಧಾರೀಯನ್ತಿ ವಾ ಪಚ್ಚಯೇಹೀ"**ತಿ ಆಹ। **ಧಾರೀಯನ್ತೀತಿ** ಉಪಧಾರೀಯನ್ತಿ, ಲಕ್ಖೀಯನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಕುಸಲಾತಿ ಕುಸಲಪಟಿಸೇಧನಮತ್ತಂ ಕುಸಲಾಭಾವಮತ್ತವಚನಂ ತದಞ್ಞಮತ್ತವಚನಂ ವಾ ಏತಂ ನ ಹೋತಿ, ಕಿನ್ತು ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖವಚನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಮಿತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖಾ ಅಮಿತ್ತಾ ವಿಯಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖವಚನತಾ ಚ ಅಬ್ಯಾಕತತತಿಯರಾಸಿವಚನೇನ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ಯದಿ ಹಿ ಕುಸಲಾಭಾವಮತ್ತವಚನಂ ಅಕುಸಲಸದ್ದೋ, ತೇನ ನ ಕೋಚಿ ಧಮ್ಮೋ ವುತ್ತೋತಿ ಅಬ್ಯಾಕತವಚನೇನೇವ ಚ ತತಿಯೋ ರಾಸಿ ವುತ್ತೋ ನ ಸಿಯಾ, ಕುಸಲಾ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಚಾತಿ ದುಕೋವಾಯಂ ಆಪಜ್ಜತಿ, ನ ತಿಕೋ, ಏವಞ್ಚ ಸತಿ ಅಕುಸಲವಚನೇನ ನ ಕೋಚಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ಸಿಯಾ, "ಅನಬ್ಯಾಕತಾ"ತಿ ಚ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ ಕುಸಲಾನಂ ವಿಯ ಅಬ್ಯಾಕತಾನಞ್ಚ ಅಭಾವಮತ್ತಸಮ್ಭವಾ, ತಸ್ಮಾ ಅಭಾವಮತ್ತವಚನೇ ಅಬ್ಯಾಕತಭಾವಮತ್ತಂ ವಿಯ ಕುಸಲಾಭಾವಮತ್ತಂ ಅಕುಸಲಂ ನ ಕೋಚಿ ರಾಸೀತಿ "ಅಬ್ಯಾಕತಾ"ತಿ ತತಿಯೋ ರಾಸಿ ನ ಸಿಯಾ। ತತಿಯರಾಸಿಭಾವೇನ ಚ ಅಬ್ಯಾಕತಾ ವುತ್ತಾತಿ ಅಕುಸಲೋ ಚ ಏಕೋ ರಾಸೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ತಸ್ಮಾ ನಾಭಾವವಚನತಾ, ಸಭಾವಧಾರಣಾದಿಅತ್ಥೇನ ಧಮ್ಮಸದ್ದೇನ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಭಾವತೋ ಚ ಅಕುಸಲಸದ್ದಸ್ಸ ಕುಸಲಾಭಾವಮತ್ತವಚನತಾ ನ ಹೋತಿ, ನಾಪಿ ತದಞ್ಞಮತ್ತವಚನತಾ ತತಿಯರಾಸಿವಚನತೋ ಏವ। ಯದಿ ಹಿ ಕುಸಲೇಹಿ ಅಞ್ಞೇ ಅಕುಸಲಾ ಚೇತಸಿಕೇಹಿ ಅಞ್ಞೇ ಅಚೇತಸಿಕಾ ವಿಯ, ಕುಸಲಾಕುಸಲವಚನೇಹಿ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ ಅಸಙ್ಗಹಿತಸ್ಸ ತತಿಯರಾಸಿಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಚೇತಸಿಕದುಕೋ ವಿಯ ಅಯಞ್ಚ ದುಕೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ "ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ, ನ "ಅಬ್ಯಾಕತಾ"ತಿ ತತಿಯೋ ರಾಸಿ ವತ್ತಬ್ಬೋ, ವುತ್ತೋ ಚ ಸೋ, ತಸ್ಮಾ ನ ತದಞ್ಞಮತ್ತವಚನಂ ಅಕುಸಲಸದ್ದೋ, ಪಾರಿಸೇಸೇನ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖೇಸು ಅ-ಕಾರಸ್ಸ ಪಯೋಗದಸ್ಸನತೋ ಲೋಕೇ "ಅಮಿತ್ತಾ"ತಿ ಸಾಸನೇ "ಅಲೋಭೋ"ತಿ ಇಧಾಪಿ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖವಚನತಾ ಅಕುಸಲಸದ್ದಸ್ಸ ಸಿದ್ಧಾ, ತತ್ಥ ನಿರುಳ್ಹತ್ತಾ ಚ ನ ಇತರವಚನತಾ, ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವೋ ಚ ವಿರುದ್ಧಸಭಾವತ್ತಾ ತಪ್ಪಹೇಯ್ಯಭಾವತೋ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬೋ, ನ ಕುಸಲವಿನಾಸನತೋ। ನ ಹಿ ಕುಸಲಾ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಮಹಾಬಲವತಾಯ ಪನ ಕುಸಲಾಯೇವ ಪಯೋಗನಿಪ್ಫಾದಿತಾ ಸದಾನುಸಯಿತೇ ಅಕುಸಲೇ ತದಙ್ಗವಿಕ್ಖಮ್ಭನಸಮುಚ್ಛೇದವಸೇನ ಪಜಹನ್ತೀತಿ।

ನ ಬ್ಯಾಕತಾತಿ ಅಕಥಿತಾ। ಕಥಂ ಪನೇತೇ ಅಕಥಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ನನು "ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ"ತಿಆದೀಹಿ ತಿಕದುಕಪದೇಹಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿವಚನೇಹಿ ಫಸ್ಸಾದಿವಚನೇಹಿ ಚ ಕಥಿತಾತಿ? ನೋ ನ ಕಥಿತಾ, ತಾನಿ ಪನ ವಚನಾನಿ ಇಧ ಅನಧಿಪ್ಪೇತಾನಿ ಅವುತ್ತತ್ತಾ ಅನನುವತ್ತನತೋ। ನ ಹಿ "ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿಆದಿಂ ವತ್ವಾ "ಅಬ್ಯಾಕತಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ನ ತಾನಿ ಇಧ ಅನುವತ್ತನ್ತೀತಿ ತಬ್ಬಚನೀಯಭಾವೇನ ಅಕಥಿತತಾ ನ ಹೋತಿ, ಕುಸಲಾಕುಸಲವಚನಾನಿ ಪನ ಇಧ ವುತ್ತತ್ತಾ ಅನುವತ್ತನ್ತೀತಿ ತಬ್ಬಚನೀಯಭಾವೇನ ಅಕಥಿತತಾ ಞಾಯತೀತಿ

“**ಕುಸಲಾಕುಸಲಭಾವೇನ ಅಕಥಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ**”ತಿ ಆಹ। **ನ ಬ್ಯಾಕತಾತಿ** ವಾ ಅವಿಪಾಕಾ, ಅಬ್ಯಾಕತವಚನೇನೇವ ಚ ಅವಿಪಾಕತ್ಥಾ ಞಾಯನ್ತಿ। ನ ಹಿ ಭಗವತೋ ವಚನಂ ಞಾಪಕಸಾಧನೀಯಂ, ಆಸಯಾನುಸಯಚರಿಯಾದಿಕುಸಲೇನ ಭಗವತಾ ಯೇಸಂ ಅವಬೋಧನತ್ಥಂ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ ತೇಸಂ ವಚನಾನನ್ತರಂ ತದತ್ಥಪಟಿವೇಧತೋ, ಪಚ್ಛಿಮೇಹಿ ಪನ ಯಥಾ ತೇಸಂ ಅವಬೋಧನತ್ಥಂ ಭಗವತಾ ತಂ ತಂ ವಚನಂ ವುತ್ತಂ, ಯಥಾ ಚ ತೇಹಿ ತದತ್ಥೋ ಪಟಿವಿದ್ಧೋ, ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಆಚರಿಯೇ ಪಯಿರುಪಾಸಿತ್ವಾ ಸುತ್ವಾ ವೇದಿತಬ್ಬಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಕಾರಣಂ ಅವತ್ವಾ “**ಕುಸಲಾಕುಸಲಭಾವೇನ ಅಕಥಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ**”ತಿ ಆಹ। ಯೋ ಚ ವದೇಯ್ಯ “ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಭಾವೇನ ಅಕಥಿತತ್ತಾ, ಕುಸಲಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾತಿ ಆಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಕುಸಲವಿಪಾಕಭಾವೇನ ಅಕಥಿತತ್ತಾ ಅಕುಸಲಾಪೀ”ತಿ, ಸೋಪಿ “ಅಞ್ಞಾಪಕಸಾಧನೀಯವಚನೋ ಭಗವಾ”ತಿ ನಿವಾರೇತಬ್ಬೋ ಅನುವತ್ತಮಾನವಚನವಚನೀಯಭಾವೇನ ಅಕಥಿತಸ್ಸ ಚ ಅಬ್ಯಾಕತಭಾವತೋ। ನ ಹಿ ಅವಿಪಾಕವಚನಂ ವುತ್ತಂ ಕುಸಲವಚನಞ್ಚ ಅವುತ್ತಂ, ಯತೋ ಅವಿಪಾಕವಚನಸ್ಸ ಅಧಿಕತಭಾವೋ ಕುಸಲಸ್ಸ ಚ ತಬ್ಬಚನೀಯಭಾವೇನ ಅಕಥಿತಭಾವೋ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ನ ಕುಸಲಾನಂ ಅಬ್ಯಾಕತತಾ, ಏವಂ ಅಕುಸಲಾನಞ್ಚ ಅನಬ್ಯಾಕತಭಾವೇ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ।

ಅಥ ವಾ **ವಿ**-ಸದ್ದೋ ವಿರೋಧವಚನೋ, **ಆ**-ಸದ್ದೋ ಅಭಿಮುಖಭಾವಪ್ಪಕಾಸನೋ, ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿರೋಧಾಭಿಮುಖಾ ಕತಾ, ಲಕ್ಖಣವಿರೋಧತೋ ವಿನಾಸಕವಿನಾಸಿತಬ್ಬತೋ ಚಾತಿ ಬ್ಯಾಕತಾ, ಕುಸಲಾಕುಸಲಾ। ನ ಬ್ಯಾಕತಾತಿ **ಅಬ್ಯಾಕತಾ**। ತೇ ಹಿ ಲಕ್ಖಣತೋ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾ ವಿಯ ವಿರುದ್ಧಾ ನ ಹೋನ್ತಿ। ನ ಹಿ ಅವಿಪಾಕತಾ ದುಕ್ಖವಿಪಾಕತಾ ವಿಯ ಸುಖವಿಪಾಕತಾಯ ಸುಖವಿಪಾಕತಾ ವಿಯ ಚ ದುಕ್ಖವಿಪಾಕತಾಯ ಸುಖದುಕ್ಖವಿಪಾಕತಾಹಿ ವಿರುಜ್ಝತೀತಿ ನಾಪಿ ತೇ ಕಿಞ್ಚಿ ಪಜಹನ್ತಿ, ನ ಚ ತೇ ಕೇನಚಿ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ತನೋಮತಿ।

ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾತಿ ಏತ್ಥ ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಅವಜ್ಜನ್ತಿ ಅನವಜ್ಜಾ, ಗರಹಿತಬ್ಬಭಾವರಹಿತಾ ನಿದ್ದೋಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತೇನ ನೇಸಂ ಅಗರಹಿತಬ್ಬಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಗಾರಯ್ಹವಿರಹಮತ್ತಂ । ಅಞ್ಞೇಪಿ ಅತ್ಥಿ ನಿದ್ದೋಸಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾತಿ ಅನವಜ್ಜವಚನಮತ್ತೇನ ತೇಸಮ್ಪಿ ಕುಸಲತಾಪತ್ತಿದೋಸಂ ದಿಸ್ವಾ ತಂ ಪರಿಹರಿತುಂ ಸುಖವಿಪಾಕವಚನಂ ಆಹ। ಅವಜ್ಜಪಟಿಪಕ್ಖಾ ವಾ ಇಧ ಅನವಜ್ಜಾತಿ ವುತ್ತಾ, ನ **ಬಾಹಿತಿಕಸುತ್ತೇ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೩೬೧) ವಿಯ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಾವಜ್ಜಾ ವಿರಹಿತಾವಜ್ಜಮತ್ತಾ ವಾ, ತಸ್ಮಾ ಅನವಜ್ಜವಚನೇನ ಅವಜ್ಜವಿನಾಸನಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ಅಬ್ಯಾಕತೇಹಿ ಪನ ವಿಸಿಟ್ಠಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಸಾಧಾರಣಂ ಸವಿಪಾಕತಾಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಲಕ್ಖಣೇ ವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಸುಖವಿಪಾಕವಚನಂ ಅವೋಚ। ಸಿದ್ಧೋ ಹಿ ಪುರಿಮೇನೇವ ಅಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತೇಹಿ ಕುಸಲಾನಂ ವಿಸೇಸೋತಿ। ಸುಖೋ ವಿಪಾಕೋ ಏತೇಸನ್ತಿ ಸುಖವಿಪಾಕಾ। ತೇನ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಸಾಮಞ್ಞೇ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಭಾವೇ ಸುಖವಿಪಾಕವಿಪಚ್ಚನಸಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ತೇಸಂ ಸುಖವಿಪಾಕಸಬ್ಭಾವಮೇವ। ಅನವಜ್ಜಾ ಚ ತೇ ಸುಖವಿಪಾಕಾ ಚಾತಿ ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಾ। ಕುಸಲಾ ಲಕ್ಖೀಯನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ಲಕ್ಖಣಂ, ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾ**। ನನು ತೇ ಏವ ಕುಸಲಾ ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಾ, ಕಥಂ ತೇ ಸಯಮೇವ ಅತ್ತನೋ ಲಕ್ಖಣಂ ಹೋನ್ತೀತಿ? ವಿಞ್ಞಾತಾವಿಞ್ಞಾತಸದ್ದತ್ಥಭಾವೇನ ಲಕ್ಖಣಲಕ್ಖಿತಬ್ಬಭಾವಯುತ್ತಿತೋ। ಕುಸಲಸದ್ದತ್ಥವಸೇನ ಹಿ ಅವಿಞ್ಞಾತಾ ಕುಸಲಾ ಲಕ್ಖಿತಬ್ಬಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಸದ್ದತ್ಥಭಾವೇನ ವಿಞ್ಞಾತಾ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಯುತ್ತಮೇತಂ। ಅಥ ವಾ ಲಕ್ಖೀಯತೀತಿ ಲಕ್ಖಣಂ, ಸಭಾವೋ। ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಾ ಚ ತೇ ಲಕ್ಖಣಞ್ಚಾತಿ **ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾ,** ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಾ ಹುತ್ವಾ ಲಕ್ಖಿಯಮಾನಾ ಸಭಾವಾ ಕುಸಲಾ ನಾಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಥ ವಾ ಅನವಜ್ಜವಚನೇನ ಅನವಜ್ಜತ್ತಂ ಆಹ, ಸುಖವಿಪಾಕವಚನೇನ ಸುಖವಿಪಾಕತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಅನವಜ್ಜಞ್ಚ ಸುಖವಿಪಾಕೋ ಚ ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಂ, ತಂ ಲಕ್ಖಣಂ ಏತೇಸಂ ಕರಣತ್ಥೇ ಚ ಕಮ್ಮತ್ಥೇ ಚ ಲಕ್ಖಣಸದ್ದೇ ಸಭಾವಭೂತನ್ತಿ **ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾ,** ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಸಭಾವೇನ ಲಕ್ಖಿಯಮಾನಾ ತಂಸಭಾವವನ್ತೋ ಚ ಕುಸಲಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ ಅನವಜ್ಜವಚನೇನ ಪವತ್ತಿಸುಖತಂ ಕುಸಲಾನಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಸುಖವಿಪಾಕವಚನೇನ ವಿಪಾಕಸುಖತಂ। ಪುರಿಮಞ್ಚಿ ಅತ್ತನೋ ಪವತ್ತಿಸಭಾವವಸೇನ ಲಕ್ಖಣತಾವಚನಂ, ಪಚ್ಛಿಮಂ ಕಾಲನ್ತರೇ ವಿಪಾಕುಪ್ಪಾದನಸಮತ್ಥತಾಯಾತಿ। ತಥಾ ಪುರಿಮೇನ ಕುಸಲಾನಂ

ಅತ್ತಸುದ್ಧಿಂ ದಸ್ಸೇತಿ , ಪಚ್ಛಿಮೇನ ವಿಸುದ್ಧವಿಪಾಕತಂ। ಪುರಿಮೇನ ಚ ಕುಸಲಂ ಅಕುಸಲಸಭಾವತೋ ನಿವತ್ತೇತಿ, ಪಚ್ಛಿಮೇನ ಅಬ್ಯಾಕತಸಭಾವತೋ ಸವಿಪಾಕತ್ತದೀಪಕತ್ತಾ ಪಚ್ಛಿಮಸ್ಸ। ಪುರಿಮೇನ ವಾ ವಜ್ಜಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವದಸ್ಸನತೋ ಕಿಚ್ಚಟ್ಠೇನ ರಸೇನ ಅಕುಸಲವಿದ್ಧಂಸನರಸತಂ ದೀಪೇತಿ, ಪಚ್ಛಿಮೇನ ಸಮ್ಪತ್ತಿಅತ್ಥೇನ ಇಟ್ಠವಿಪಾಕರಸತಂ। ಪುರಿಮೇನ ಚ ಉಪಟ್ಠಾನಾಕಾರಟ್ಠೇನ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೇನ ವೋದಾನಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನತಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಪಚ್ಛಿಮೇನ ಫಲಟ್ಠೇನ ಸುಖವಿಪಾಕಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನತಂ। ಪುರಿಮೇನ ಚ ಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಂ ಕುಸಲಾನಂ ಪದಟ್ಠಾನಂ ವಿಭಾವೇತಿ। ತತೋ ಹಿ ತೇ ಅನವಜ್ಜಾ ಜಾತಾತಿ। ಪಚ್ಛಿಮೇನ ಕುಸಲಾನಂ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಪದಟ್ಠಾನಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇ ಹಿ ಸುಖವಿಪಾಕಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಸುಖವಿಪಾಕಸದ್ದೇ ಸುಖಸದ್ದೋ ಇಟ್ಠಪರಿಯಾಯವಚನನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಇಟ್ಠಚತುಕ್ಖನ್ಧವಿಪಾಕಾ ಹಿ ಕುಸಲಾ, ನ ಸುಖವೇದನಾವಿಪಾಕಾವ। ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖೂಪಸಮಸುಖವಿಪಾಕತಾಯ ಚ ಸಮ್ಭವೋ ಏವ ನತ್ಥಿ। ನ ಹಿ ತಂವಿಪಾಕೋತಿ। ಯದಿ ಪನ ವಿಪಾಕಸದ್ದೋ ಫಲಪರಿಯಾಯವಚನಂ, ನಿಸ್ಸನ್ದವಿಪಾಕೇನ ಇಟ್ಠರೂಪೇನಾಪಿ ಸುಖವಿಪಾಕತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

ಸಾವಜ್ಜದುಕ್ಖವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾತಿ ಏತ್ಥ ಚ ವುತ್ತವಿಧಿಅನುಸಾರೇನ ಅತ್ಥೋ ಚ ಯೋಜನಾ ಚ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವಿಪಾಕಾರಹತಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಲಕ್ಖಣಭಾವೇನ ವುತ್ತಾ, ತಬ್ಭಾವೇನ ಅಕಥಿತಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಅವಿಪಾಕಾರಹಸಭಾವಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಅವಿಪಾಕಲಕ್ಖಣಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ"**ತಿ। ಯಥೇವ ಹಿ ಸುಖದುಕ್ಖವಿಪಾಕಾರಹಾ ಸುಖದುಕ್ಖವಿಪಾಕಾತಿ ಏವಂಲಕ್ಖಣತಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ವುತ್ತಾ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ಅವಿಪಾಕಾರಹಾ ಅವಿಪಾಕಾತಿ ಏವಂಲಕ್ಖಣತಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾನಂ ವುತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ "ಅಹೋಸಿ ಕಮ್ಮಂ ನಾಹೋಸಿ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ ನತ್ಥಿ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ, ಅತ್ಥಿ ಕಮ್ಮಂ ನತ್ಥಿ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ, ಭವಿಸ್ಸತಿ ಕಮ್ಮಂ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೩೪) ಏವಂಪಕಾರಾನಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಭಾವಾನಾಪತ್ತಿ ಅಬ್ಯಾಕತಭಾವಾಪತ್ತಿ ವಾ ನ ಹೋತಿ। ನ ಹಿ ತೇ ಸುಖದುಕ್ಖವಿಪಾಕಾರಹಾ ನ ಹೋನ್ತಿ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತ್ತಾ, ಅವಿಪಾಕಾರಹಾ ವಾ ನ ಹೋನ್ತಿ ಅವಿಪಾಕಧಮ್ಮತ್ತಾಭಾವಾತಿ।

ಕುಸಲಾತಿ ವಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ವಾತಿಆದೀನೀತಿ ಕುಸಲಧಮ್ಮಪದಾನಿ ದ್ವೇ, ಅಕುಸಲಧಮ್ಮಪದಾನಿ ದ್ವೇ, ಅಬ್ಯಾಕತಧಮ್ಮಪದಾನಿ ದ್ವೇತಿ। **ಏಕತ್ಥನಾನತ್ಥಾನೀ**ತಿ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖಂ ಏಕತ್ಥನಾನತ್ಥತಂ ಚೋದೇತಿ, ನ ಛನ್ನಂ। ದೋಸಮೇತ್ಥ ವತ್ತುಕಾಮೋ ಚೋದಕೋ ಪುಚ್ಛತೀತಿ ಇತ್ವಾ ಆಚರಿಯೋ ಆಹ **"ಕಿಞ್ಚೇತ್ಥಾ"**ತಿ। ಏತ್ಥ ಏಕತ್ಥನಾನತ್ಥತಾಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಅಸಮತ್ತಾ ತೇ ಚೋದನಾ, ಅವಸಿಟ್ಠಂ ತಾವ ಬ್ರೂಹೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಯದಿ ಏಕತ್ಥಾನಿ ಇನ್ದಸಕ್ಕಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ಸದ್ದಮತ್ತೇ ಏವ ಭೇದೋ, ಏವಂ ಕುಸಲಧಮ್ಮಸದ್ದಾನಂ, ನ ಅತ್ಥೇತಿ। ಯಥಾ "ಇನ್ದೋ ಸಕ್ಕೋ"ತಿ ವುತ್ತೇ "ಇನ್ದೋ ಇನ್ದೋ"ತಿ ವುತ್ತಸದಿಸಂ ಹೋತಿ, ಏವಂ "ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ ಇದಂ ವಚನಂ "ಕುಸಲಾ ಕುಸಲಾ"ತಿ ವುತ್ತಸದಿಸಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಇತರೇಸುಪಿ "ಅಕುಸಲಾ ಅಕುಸಲಾ"ತಿ ವುತ್ತಸದಿಸತಾ "ಅಬ್ಯಾಕತಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ"ತಿ ವುತ್ತಸದಿಸತಾ ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಅಥ ನಾನತ್ಥಾನಿ, ಇನ್ದಕುವೇರಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ಸದ್ದತೋ ಅತ್ಥತೋ ಚ ಕುಸಲಧಮ್ಮಸದ್ದಾನಂ ಭೇದೋ, ತಥಾ ಅಕುಸಲಧಮ್ಮಸದ್ದಾದೀನನ್ತಿ ಛಹಿ ಪದೇಹಿ ಚತೂಹಿ ಪದೇಹಿ ಚ ಛ ಚತ್ತಾರೋ ಚ ಅತ್ಥಾ ಭಿನ್ನಾ ವುತ್ತಾತಿ ಕುಸಲತ್ತಿಕಾದೀನಂ ಕುಸಲಛಕ್ಕಾದಿಭಾವೋ, ಹೇತುದುಕಾದೀನಞ್ಚ ಹೇತುಚತುಕ್ಕಾದಿಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ।

ನನು ತಿಣ್ಣಂ ಧಮ್ಮಸದ್ದಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಇನ್ದಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ರೂಪಾಭೇದಾ ಅತ್ಥಾಭೇದೋತಿ ಛಕ್ಕಭಾವೋ ನ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ತಸ್ಮಾ ಏವಮಿದಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ "ತಿಕದುಕಾನಂ ಚತುಕ್ಕತಿಕಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀ"ತಿ, ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತಿಣ್ಣಂ ಧಮ್ಮಸದ್ದಾನಂ ಏಕತ್ಥಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಇನ್ದಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ವಚನೇ ಪಯೋಜನಾಭಾವಾ ವುತ್ತಾನಂ ತೇಸಂ ಮಾಸಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ಅಭಿನ್ನರೂಪಾನಞ್ಚ ಅತ್ಥಭೇದೋ ಉಪಪಜ್ಜತೀತಿ, ಏವಮಪಿ ಯಥಾ ಏಕೋ ಮಾಸಸದ್ದೋ ಅಭಿನ್ನರೂಪೋ ಕಾಲಂ ಅಪರಣ್ಣವಿಸೇಸಂ ಸುವಣ್ಣಮಾಸಞ್ಚ ವದತಿ, ಏವಂ ಧಮ್ಮಸದ್ದೋಪಿ ಏಕೋ ಭಿನ್ನೇ ಅತ್ಥೇ ವತ್ತುಮರಹತೀತಿ ಕಾಲಾದೀನಂ ಮಾಸಪದತ್ಥತಾಯ ವಿಯ ತಬ್ಬಚನೀಯಭಿನ್ನತ್ಥಾನಂ ಧಮ್ಮಪದತ್ಥತಾಯ ಅಭೇದೋತಿ ಚತುಕ್ಕತಿಕಭಾವೋ ಏವ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ, ನಾಪಜ್ಜತಿ ಏಕಸ್ಸ ಸದ್ದಸ್ಸ ಜಾತಿಗುಣಕಿರಿಯಾಭಿನ್ನಾನಂ ಅನಭಿಧಾನತೋ। ನ ಹಿ ಮಾಸ-ಸದ್ದೋ ಏಕೋ ಜಾತಿಭಿನ್ನಾನಂ ಕಾಲಾದೀನಂ ಅನ್ತರೇನ

ಸರೂಪೇಕಸೇಸಂ ವಾಚಕೋ ಹೋತಿ। ಇಧ ಚ ಯದಿ ಸರೂಪೇಕಸೇಸೋ ಕತೋ ಸಿಯಾ, ದುತಿಯೋ ತತಿಯೋ ಚ ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದೋ ನ ವತ್ತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ, ವುತ್ತೋ ಚ ಸೋ, ತಸ್ಮಾ ಕುಸಲಾದಿ-ಸದ್ದಾ ವಿಯ ಅಭಿನ್ನಕುಸಲಾದಿಜಾತೀಸು ರೂಪಸಾಮಞ್ಞೇಪಿ ಮಾಸ-ಸದ್ದಾ ವಿಯ ತಯೋ ವಿನಿವತ್ತಅಞ್ಞಜಾತೀಸು ವತ್ತಮಾನಾ ತಯೋ ದ್ವೇ ಚ ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದಾ ಆಪನ್ನಾತಿ ತಿಕದುಕಾನಂ ಛಕ್ಕಚತುಕ್ಕಭಾವೋ ಏವ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ।

ಪದಾನಞ್ಚ ಅಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ಕುಸಲಧಮ್ಮಪದಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ತಥಾ ಅಕುಸಲಧಮ್ಮಪದಾನಂ ಅಬ್ಯಾಕತಧಮ್ಮಪದಾನಞ್ಚ ಅಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ದ್ವಿನ್ನಂ ದ್ವಿನ್ನಞ್ಹಿ ಇಚ್ಛಿತೋ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ನ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಛನ್ನಂ ಚತುನ್ನಂ ವಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞನ್ತಿ। ಇದಂ ಪನ ಕಸ್ಮಾ ಚೋದೇತಿ, ನನು ನಾನತ್ಥತ್ತೇ ಸತಿ ಅತ್ಥನ್ತರದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುಚ್ಚಮಾನೇಸು ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದೇಸು ಕುಸಲಾಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತ-ಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ಅಸಮ್ಬನ್ಧೋ ವುತ್ತೋ ಯುತ್ತೋ ಏವಾತಿ? ಸಚ್ಚಮೇತಂ, ಅಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಪನ ಸಿದ್ಧಂ ಕತ್ವಾ ಪುರಿಮಚೋದನಾ ಕತಾ "ತಿಕದುಕಾನಂ ಛಕ್ಕಚತುಕ್ಕಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀ"ತಿ, ಇಧ ಪನ ತಂ ಅಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಸಾಧೇತುಂ ಇದಂ ಚೋದಿತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಥ ವಾ ಏವಮೇತ್ಥ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ - ಯದಿ ಪನ ಛಕ್ಕಚತುಕ್ಕಭಾವಂ ನ ಇಚ್ಛಸಿ, ಪದಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ, ಸೋ ಚ ಸಮಾನವಿಭತ್ತೀನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಏಕತ್ಥತ್ತೇ ಸತಿ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ, ತ್ವಂ ಪನ ನಾನತ್ಥತಂ ವದಸೀತಿ ಪದಾನಞ್ಚ ತೇ ಅಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಆಪಜ್ಜತಿ, ನೇವ ನಾಪಜ್ಜತೀತಿ। ನಿಯಮನತ್ಥೋ **ಚ**-ಸದ್ದೋ। **ಪುಬ್ಬಾಪರ...ಪೇ॰... ನಿಪ್ಪಯೋಜನಾನಿ ನಾಮ ಹೋನ್ತೀ**ತಿ ಛಕ್ಕಚತುಕ್ಕಭಾವಂ ಅನಿಚ್ಛನ್ತಸ್ಸ, ನಾನತ್ಥತಂ ಪನ ಇಚ್ಛನ್ತಸ್ಸಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅವಸ್ಸಞ್ಚ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬೋ ಪುಬ್ಬಾಪರವಿರೋಧಾಪತ್ತಿತೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಯಾಪಿ ಚೇಸಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಪುಚ್ಛಾ ಹಿ ಪದವಿಪಲ್ಲಾಸಕರಣೇನ ಧಮ್ಮಾ ಏವ ಕುಸಲಾತಿ ಕುಸಲಧಮ್ಮ-ಸದ್ದಾನಂ ಇಧ ಉದ್ದಿಟ್ಠಾನಂ ಏಕತ್ಥತಂ ದೀಪೇತಿ, ತವ ಚ ನಾನತ್ಥತಂ ವದನ್ತಸ್ಸ ನೇವ ಹಿ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾತಿ ಕತ್ವಾ ತಾಯಪಿ ಪುಚ್ಛಾಯ ವಿರೋಧೋ ಆಪಜ್ಜತಿ, ವುಚ್ಚತಿ ಚ ತಥಾ ಸಾ ಪುಚ್ಛಾತಿ ನ ನಾನತ್ಥತಾ ಯುಜ್ಜತಿ।

ಅಪರೋ ನಯೋತಿ "ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿಆದೀನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಏಕತ್ಥತ್ತಮೇವ ತಿಣ್ಣಂ ಧಮ್ಮಸದ್ದಾನಂ ಏಕತ್ಥನಾನತ್ಥತ್ತೇಹಿ ಚೋದೇತಿ। **ತಿಣ್ಣಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕತ್ತಾ**ತಿಆದಿಮ್ಹಿ ಯಥಾ ತೀಹಿ ಇನ್ದ-ಸದ್ದೇಹಿ ವುಚ್ಚಮಾನಾನಂ ಇನ್ದತ್ಥಾನಂ ಇನ್ದಭಾವೇನ ಏಕತ್ತಾ ತತೋ ಅನಞ್ಞೇಸಂ ಸಕ್ಕಪುರಿನ್ದದಸಹಸ್ಸಕ್ಖಸದ್ದತ್ಥಾನಂ ಏಕತ್ತಂ, ಏವಂ ತಿಣ್ಣಂ ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದತ್ಥಾನಂ ಧಮ್ಮಭಾವೇನ ಏಕತ್ತಾ ತತೋ ಅನಞ್ಞೇಸಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತ-ಸದ್ದತ್ಥಾನಂ ಏಕತ್ತಂ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಧಮ್ಮೋ ನಾಮ ಭಾವೋ**ತಿ ಸಭಾವಧಾರಣಾದಿನಾ ಅತ್ಥೇನ ಧಮ್ಮೋತಿ ವುತ್ತೋ, ಸೋ ಚ ಸಭಾವಸ್ಸೇವ ಹೋತಿ, ನಾಸಭಾವಸ್ಸಾತಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವದತಿ। ಹೋತು ಭಾವೋ, ತತೋ ಕಿನ್ತಿ? ಯದಿ ತಿಣ್ಣಂ ಧಮ್ಮಸದ್ದಾನಂ ನಾನತ್ಥತಾ, ತೀಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಯೋ ಕೋಚಿ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಭಾವೋ, ತತೋ ಅನಞ್ಞಂ ಕುಸಲಂ ಅಕುಸಲಂ ಅಬ್ಯಾಕತಂ ವಾ ಏಕೇಕಮೇವ ಭಾವೋ। ಭಾವಭೂತಾ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ಅಞ್ಞೇ ದ್ವೇ ಅಭಾವಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ತೇಹಿ ಅನಞ್ಞೇ ಕುಸಲಾದೀಸು ದ್ವೇ ಯೇ ಕೇಚಿ ಅಭಾವಾ। ಯೋಪಿ ಚ ಸೋ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಭಾವೋತಿ ಗಹಿತೋ, ಸೋಪಿ ಸಮಾನರೂಪೇಸು ತೀಸು ಧಮ್ಮಸದ್ದೇಸು ಅಯಮೇವ ಭಾವತ್ಥೋ ಹೋತೀತಿ ನಿಯಮಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಭಾವತ್ಥತ್ತೇ ಸತಿ ಅಭಾವೋ ಹೋತೀತಿ ತತೋ ಅನಞ್ಞಸ್ಸಪಿ ಅಭಾವತ್ತಂ ಆಪನ್ನನ್ತಿ ಕುಸಲಾದೀನಂ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಅಭಾವತ್ತಾಪತ್ತಿ ಹೋತಿ। ನ ಹಿ ಇನ್ದಸ್ಸ ಅಮನುಸ್ಸತ್ತೇ ತತೋ ಅನಞ್ಞೇಸಂ ಸಕ್ಕಾದೀನಂ ಮನುಸ್ಸತ್ತಂ ಅತ್ಥೀತಿ।

ನನು ಏವಮಪಿ ಏಕಸ್ಸ ಭಾವತ್ತಂ ವಿನಾ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅಭಾವತ್ತಂ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ತತ್ಥ ಚ ಏಕೇನೇವ ಭಾವೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ನಿಯಮಾಭಾವತೋ ತಿಣ್ಣಮ್ಪಿ ಭಾವತ್ತೇ ಸಿದ್ಧೇ ತೇಹಿ ಅನಞ್ಞೇಸಂ ಕುಸಲಾದೀನಮ್ಪಿ ಭಾವತ್ತಂ ಸಿದ್ಧಂ ಹೋತೀತಿ? ನ ಹೋತಿ ತಿಣ್ಣಂ ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದಾನಂ ನಾನತ್ಥಭಾವಸ್ಸ ಅನುಞ್ಞಾತತ್ತಾ। ನ ಹಿ ತಿಣ್ಣಂ ಭಾವತ್ತೇ ನಾನತ್ಥತಾ ಅತ್ಥಿ, ಅನುಞ್ಞಾತಾ ಚ ಸಾ ತಯಾತಿ। ನನು ತಿಣ್ಣಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಭಾವತ್ತೇಪಿ ನಾನತ್ಥತಾ ನ ಸಿಯಾತಿ? ಮಾ ಹೋತು ನಾನತ್ಥತಾ, ತವ ಪನ ನಾನತ್ಥತಂ ಪಟಿಜಾನನ್ತಸ್ಸ "ಏಸೋ ದೋಸೋ"ತಿ ವದಾಮಿ, ನ ಪನ ಮಯಾ ನಾನತ್ಥತಾ ಏಕತ್ಥತಾ ವಾ ಅನುಞ್ಞಾತಾತಿ ಕುತೋ ಮೇ ವಿರೋಧೋ ಸಿಯಾತಿ। ಅಥ ವಾ **ಅಭಾವತ್ತಂ ಆಪನ್ನೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಅನಞ್ಞೇ ಕುಸಲಾದಯೋಪಿ ಅಭಾವಾ ಏವ ಸಿಯು**ನ್ತಿ ಇದಂ ವಚನಂ ಅನಿಯಮೇನ ಯೇ

ಕೇಚಿ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಭಾವತ್ತಂ ಆಪನ್ನಾ, ತೇಹಿ ಅನಞ್ಞೇಸಂ ಕುಸಲಾದೀಸು ಯೇಸಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ದ್ವಿನ್ನಂ ಕುಸಲಾದೀನಂ ಅಭಾವತ್ತಾಪತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ ಏಕಸ್ಸ ಭಾವತ್ತಾ। ಯಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ **"ತೇಹಿ ಚ ಅಞ್ಞೋ ಕುಸಲಪರೋಪಿ ಅಭಾವೋ ಸಿಯಾ"**ತಿ, ತಂ ಅನಿಯಮದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಅಭಾವಸಾಧನತ್ಥಂ। ಅಯಞ್ಹಿ ತತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ಅಕುಸಲಪರಸ್ಸ ವಾ ಅಬ್ಯಾಕತಪರಸ್ಸ ವಾ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಭಾವತ್ತೇ ಸತಿ ತೇಹಿ ಅಞ್ಞೋ ಕುಸಲಪರೋಪಿ ಅಭಾವೋ ಸಿಯಾತಿ।

ಸಬ್ಬಮೇತಂ ಅಕಾರಣನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಕಾರಣಂ ನಾಮ ಯುತ್ತಿ। ಕುಸಲಕುಸಲಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ಏಕನ್ತಏಕತ್ಥತಂ, ಕುಸಲರೂಪಚಕ್ಖುಮ-ಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ಏಕನ್ತನಾನತ್ಥತಞ್ಚ ವಿಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ಯಾಯಂ ಪುನರುತ್ತಿ ಛಕ್ಕಚತುಕ್ಕಾಪತ್ತಿ ಅಸಮ್ಬನ್ಧವಿರೋಧಾಭಾವಾಪತ್ತಿ ದೋಸಾರೋಪನಯುತ್ತಿ ವುತ್ತಾ, ಸಬ್ಬಾ ಸಾ ಅಯುತ್ತಿ, ತಥಾ ಏಕತ್ಥನಾನತ್ಥತಾಭಾವತೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಯಾ ಯಾ ಅನುಮತಿ **ಯಥಾನುಮತಿ** ಅನುಮತಿಯಾ ಅನುಮತಿಯಾ ವೋಹಾರಸಿದ್ಧಿತೋ। ಅನುಮತಿಯಾ ಅನುರೂಪಂ ವಾ **ಯಥಾನುಮತಿ,** ಯಥಾ ಅನುಮತಿ ಪವತ್ತಾ, ತಥಾ ತದನುರೂಪಂ ವೋಹಾರಸಿದ್ಧಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅನುಮತಿ ಹಿ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಾಭಾವತೋ ಅಚ್ಚನ್ತಮಭಿನ್ನೇಸು ಕತ್ಥಚಿ ಕಿರಿಯಾಗುಣಾದಿಪರಿಗ್ಗಹವಿಸೇಸೇನ ಅವಿವಟಸದ್ದತ್ಥವಿವರಣತ್ಥಂ ಪವತ್ತಾ ಯಥಾ "ಸಕ್ಕೋ ಇನ್ದೋ ಪುರಿನ್ದದೋ"ತಿ। ಕತ್ಥಚಿ ಅಚ್ಚನ್ತಂ ಭಿನ್ನೇಸು ಯಥಾ "ಧವೋ ಖದಿರೋ ಪಲಾಸೋ ಚ ಆನೀಯನ್ತೂ"ತಿ। ಕತ್ಥಚಿ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಭಾವತೋ ಭೇದಾಭೇದವನ್ತೇಸು ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ "ನೀಲುಪ್ಪಲಂ ಪಣ್ಡಿತಪುರಿಸೋ"ತಿ, ತಾಯ ತಾಯ ಅನುಮತಿಯಾ ತದನುರೂಪಞ್ಚ ತೇ ತೇ ವೋಹಾರಾ ಸಿದ್ಧಾ। ತಸ್ಮಾ ಇಹಾಪಿ ಕುಸಲಧಮ್ಮ-ಸದ್ದಾನಂ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಭಾವತೋ ವಿಸೇಸತ್ಥಸಾಮಞ್ಞತ್ಥಪರಿಗ್ಗಹೇನ ಸಮಾನೇ ಅತ್ಥೇ ಭೇದಾಭೇದಯುತ್ತೇ ಪವತ್ತಿ ಅನುಮತಾತಿ ತಾಯ ತಾಯ ಅನುಮತಿಯಾ ತದನುರೂಪಞ್ಚ ಸಿದ್ಧೋ ಏಸೋ ವೋಹಾರೋ। ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ "ಸಬ್ಬಮೇತಂ ಅಕಾರಣ"ನ್ತಿ।

ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಂ ತಸ್ಸ ದೀಪೇನ್ತೀತಿ ಅತ್ತನಾ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಂ ಅತ್ತನಾ ವುಚ್ಚಮಾನಂ ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕಾದಿಕುಸಲಾದಿಭಾವಂ ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದಸ್ಸ ದೀಪೇನ್ತಿ ತದತ್ಥಸ್ಸ ತಬ್ಭಾವದೀಪನವಸೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ನ ಹಿ ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದೋ ಕುಸಲಾದಿಭಾವೋ ಹೋತೀತಿ। **ಇಮಿನಾವಾ**ತಿ "ಧಮ್ಮ-ಸದ್ದೋ ಪರಿಯತ್ತಿಆದೀಸು ದಿಸ್ಸತೀ"ತಿಆದಿನಾ "ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಂ ಧಾರೇನ್ತೀ"ತಿಆದಿನಾ ಚ ನಯೇನ। ಸೋ ಹಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಮಾನೋ, ನ ಕುಸಲ-ಸದ್ದೋ ಆರೋಗ್ಯಾದೀಸು ದಿಸ್ಸತೀತಿ "ಕುಚ್ಛಿತೇ ಸಲಯನ್ತೀ"ತಿಆದಿಕೋ, ಸೋ ಚ ವಿಸೇಸನಯೋ "ಇತೋ ಪರಂ ವಿಸೇಸಮತ್ತಮೇವ ವಕ್ಖಾಮಾ"ತಿ ಏತೇನ ಅಪನೀತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ನ ಹಿ ಕುಸಲಾದಿವಿಸೇಸಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿಆದಯೋ ವಿಸೇಸಾತಿ।

೨. **ಸುಖಸ್ಸ ಚ ಪಹಾನಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ "ಸುಖ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಞ್ಚ ಸುಖವೇದನಾವ ಹೋತೀತಿ **"ಸುಖವೇದನಾಯಂ ದಿಸ್ಸತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಪನ "ತಿಸ್ಸೋ ಇಮಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವೇದನಾ ಸುಖಾ ವೇದನಾ"ತಿಏವಮಾದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೪೯ ಆದಯೋ) ಸುಖ-ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಸುಖವೇದನಾಸದ್ದೇನ ಸಮಾನತ್ಥತ್ತಾ। ಅಯಞ್ಹಿ ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯತ್ಥೋ ಸುಖ-ಸದ್ದೋ ಕಾಯಸುಖನಂ ಕಾಯಾನುಗ್ಗಹಂ ಸಾತವಿಸೇಸಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತೋ, ನ ಪನ ಸುಖಾ ವೇದನಾ "ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ವೇದನಂ ವೇದೇತಿ ಸುಖಂ ವಾ (ಮ॰ ನಿ॰ ෆ.೪೦೯), ಯೋ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖತೋ"ತಿಏವಮಾದೀಸು (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೫೩) ಸುಖ-ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಸಾತಸಾಮಞ್ಞಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತೋತಿ। ಯಸ್ಮಿಂ ಸತಿ ಸುಖಹೇತೂನಂ ಪವತ್ತಿ, ತಂ ಸುಖಮೂಲಂ। ಬುದ್ಧುಪ್ಪಾದೇ ಚ ಕಾಮಸಮತಿಕ್ಕಮಾದಿಕೇ ವಿರಾಗೇ ಚ ಸತಿ ಸುಖಹೇತೂನಂ ಪುಞ್ಞಪಸ್ಸದ್ಧಿಆದೀನಂ ಪವತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ತಂ **"ಸುಖಮೂಲಂ ಸುಖ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸುಖಸ್ಸ ಚ ಆರಮ್ಮಣತ್ತಾ **"ರೂಪಂ ಸುಖ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಪುಞ್ಞಾನೀ**ತಿ ಯದಿದಂ ವಚನಂ, ತಂ **ಸುಖಸ್ಸ ಚ ಅಧಿವಚನಂ** ಇಟ್ಠವಿಪಾಕಸ್ಸ ಅಧಿವಚನಂ ತದತ್ಥಸ್ಸ ಇಟ್ಠವಿಪಾಕವಿಪಚ್ಚನತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸುಖಪಚ್ಚಯಾನಂ** ರೂಪಾದೀನಂ ಇಟ್ಠಾನಂ **ಠಾನಂ** ಓಕಾಸೋ ಸಗ್ಗಾ ನನ್ದನಞ್ಚಾತಿ **"ಸುಖಾ ಸಗ್ಗಾ ಸುಖಂ ನನ್ದನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮೇ**ತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ತಭಾವೇ। **ಸುಖವಿಹಾರಾ**ತಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನವಿಹಾರಾದೀ। ನೀವರಣಾದಿಬ್ಯಾಬಾಧರಹಿತತ್ತಾ **"ಅಬ್ಯಾಬಜ್ಝಾ"**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖನಿಬ್ಬಾಪನತೋ ತಂನಿರೋಧತ್ತಾ ವಾ **"ನಿಬ್ಬಾನಂ ಸುಖ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ "ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಂ ಸನ್ತಂ, ಸುಖಮಿಚ್ಚೇವ ಭಾಸಿತ"ನ್ತಿ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖೇ। "ದ್ವೇಪಿ ಮಯಾ, ಆನನ್ದ,

ವೇದನಾ ವುತ್ತಾ ಪರಿಯಾಯೇನ ಸುಖಾ ವೇದನಾ ದುಕ್ಖಾ ವೇದನಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೬೭) ಸುಖೋಪೇಕ್ಖಾಸು ಚ ಇಟ್ಠಾಸೂತಿ ಏವಮಾದೀಸು ಪವತ್ತಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾ।

ದುಕ್ಖವತ್ಥೂತಿ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಓಕಾಸೋ। ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ತಂ ದುಕ್ಖಂ ಜಾತಿಆದೀಸು ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ತಬ್ಬತ್ಥುಕಂ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। **ದುಕ್ಖಪಚ್ಚಯೇ**ತಿ ದುಕ್ಖಹೇತುಮ್ಹಿ, ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಜನಕೇತಿ ಅತ್ಥೋ। **ದುಕ್ಖಪಚ್ಚಯಟ್ಠಾನೇ**ತಿ ದುಕ್ಖಜನಕಕಮ್ಮಸ್ಸ ಸಹಾಯಭೂತಾನಂ ಅನಿಟ್ಠರೂಪಾದಿಪಚ್ಚಯಾನಂ ಠಾನೇ। ಪಚ್ಚಯಸದ್ದೋ ಹಿ ಜನಕೇ ಜನಕಸಹಾಯೇ ಚ ಪವತ್ತತೀತಿ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ "ಯದನಿಚ್ಚಂ ತಂ ದುಕ್ಖ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೧೫, ೪೫-೪೬, ೭೬) ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಾದೀಸು ಪವತ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ವತ್ಥುಞ್ಚ ಕರಜಕಾಯಂ ಸುಖಯತಿ ಲದ್ಧಸ್ಸಾದೇ ಅನುಗ್ಗಹಿತೇ ಕರೋತೀತಿ **ಸುಖಾ**। ಸುಖಾತಿ ವೇದನಾಸದ್ದಮಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಸುಖಭಾವಮತ್ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪಕಾಸನೇನ ನಪುಂಸಕಲಿಙ್ಗತಾ ನ ಕತಾ। ಸಭಾವತೋ ಸಙ್ಕಪ್ಪತೋ ಚ ಯಂ ಇಟ್ಠಂ, ತದನುಭವನಂ ಇಟ್ಠಾಕಾರಾನುಭವನಂ ವಾ **ಇಟ್ಠಾನುಭವನಂ**।

ಸಮನ್ತಿ ಅವಿಸಮಂ। ಸಮಾ ಏಕೀಭಾವೂಪಗತಾ ವಿಯ ಯುತ್ತಾ, ಸಮಂ ವಾ ಸಹ ಯುತ್ತಾತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಏಕುಪ್ಪಾದಾ**ತಿ ಏಕೋ ಸಮಾನೋ ಉಪ್ಪಾದೋ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಏಕುಪ್ಪಾದಾ,** ಸಮಾನಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿಕಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿಕಾನಂ ರೂಪಾರೂಪಾನಞ್ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ **"ಏಕನಿರೋಧಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಯೇ ಸಮಾನುಪ್ಪಾದಾ ಸಮಾನನಿರೋಧಾ ಚ, ತೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ ರೂಪಾರೂಪಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಪಯೋಗೋ ನಿವಾರಿತೋ ಹೋತಿ। ಏವಮಪಿ ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ **"ಏಕವತ್ಥುಕಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಯೇ ಏಕುಪ್ಪಾದಾ ಏಕನಿರೋಧಾ ಏಕವತ್ಥುಕಾ ಚ, ತೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ। ಏವಮಪಿ ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪೇಸು ಏಕಂ ಮಹಾಭೂತಂ ಸೇಸಮಹಾಭೂತೋಪಾದಾರೂಪಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ತೇನ ತಾನಿ ಏಕವತ್ಥುಕಾನೀತಿ, ಚಕ್ಖಾದಿನಿಸ್ಸಯಭೂತಾನಿ ವಾ ಭೂತಾನಿ ಏಕಂ ವತ್ಥು ಏತೇಸು ಸನ್ನಿಸ್ಸಿತನ್ತಿ ಏಕವತ್ಥುಕಾನೀತಿ ಕಪ್ಪೇನ್ತಸ್ಸ ತೇಸಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾಪತ್ತಿ ಸಿಯಾತಿ ತನ್ನಿವಾರಣತ್ಥಂ **"ಏಕಾರಮ್ಮಣಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಯೇ ಏಕುಪ್ಪಾದಾ...ಪೇ॰... ಏಕಾರಮ್ಮಣಾ ಚ ಹೋನ್ತಿ, ತೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ। ಪಟಿಲೋಮತೋ ವಾ **ಏಕಾರಮ್ಮಣಾ**ತಿ ವುತ್ತೇ ಏಕವೀಥಿಯಞ್ಚ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಾನಂ ನಾನಾವೀಥಿಯಂ ಪರಸನ್ತಾನೇ ಚ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಭಿನ್ನವತ್ಥುಕಾನಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ **"ಏಕವತ್ಥುಕಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಯೇ ಏಕವತ್ಥುಕಾ ಹುತ್ವಾ ಏಕಾರಮ್ಮಣಾ, ತೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ। ಏವಮಪಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣಾದೀನಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ **"ಏಕನಿರೋಧಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಯೇ ಏಕನಿರೋಧಾ ಹುತ್ವಾ ಏಕವತ್ಥುಕಾ ಏಕಾರಮ್ಮಣಾ, ತೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾತಿ। ಕಿಂ ಪನ ನಾನುಪ್ಪಾದಾಪಿ ಏವಂ ತಿವಿಧಲಕ್ಖಣಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅಥ ಏಕುಪ್ಪಾದಾ ಏವಾತಿ ವಿಚಾರಣಾಯ ಏಕುಪ್ಪಾದಾ ಏವ ಏವಂ ತಿವಿಧಲಕ್ಖಣಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ಏಕುಪ್ಪಾದಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

೩. ವಿಪಕ್ಕಭಾವಮಾಪನ್ನಾನಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನನ್ತಿ ಯಥಾ ಸಾಲಿಬೀಜಾದೀನಂ ಫಲಾನಿ ತಂಸದಿಸಾನಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಾನಿ ವಿಪಕ್ಕಾನಿ ನಾಮ ಹೋನ್ತಿ, ವಿಪಾಕನಿರುತ್ತಿಞ್ಚ ಲಭನ್ತಿ, ನ ಮೂಲಙ್ಕುರಪತ್ತಖನ್ಧನಾಳಾನಿ, ಏವಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಫಲಾನಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮಭಾವೇನ ಸಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಸುಕ್ಕಕಣ್ಹಾದಿಭಾವೇನ ಚ ತಂಸದಿಸಾನಿ ವಿಪಕ್ಕಭಾವಮಾಪನ್ನಾನೀತಿ ವಿಪಾಕನಿರುತ್ತಿಂ ಲಭನ್ತಿ, ನ ರೂಪಧಮ್ಮಾ ಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಾಪಿ ಕಮ್ಮಾಸದಿಸಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ। **ಜಾತಿಜರಾಸಭಾವಾ**ತಿ ಜಾಯನಜೀರಣಸಭಾವಾ। **ವಿಪಾಕಪಕತಿಕಾ**ತಿ ವಿಪಚ್ಚನಪಕತಿಕಾ। ವಿಪಚ್ಚನಸಭಾವತಾ ಚ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನಾವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾಮಾನಸನ್ತಾನೇ ಸಬ್ಯಾಪಾರತಾ, ತೇನ ಅಭಿಞ್ಞಾದಿಕುಸಲಾನಂ ಭಾವನಾಯಪಹಾತಬ್ಬಾದಿಅಕುಸಲಾನಞ್ಚ ವಿಪಾಕಾನುಪ್ಪಾದನೇಪಿ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಾ ಸಿದ್ಧಾ ಹೋತಿ। **ವಿಪಕ್ಕಭಾವ**ನ್ತಿ ಚೇತ್ಥ **ಭಾವ**-ಸದ್ದೇನ ಸಭಾವೋ ಏವ ವುತ್ತೋ। ತಂ ಯಥಾವುತ್ತಂ ವಿಪಕ್ಕಸಭಾವಂ ದುತಿಯಸ್ಸ ವುತ್ತಂ ವಿಪಚ್ಚನಸಭಾವಞ್ಚ ಗಹೇತ್ವಾ **"ಉಭಯಸಭಾವಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನಾ"**ತಿ ಆಹ।

೪. **ಉಪೇತೇನ ಆದಿನ್ನಾ ಉಪಾದಿನ್ನಾ**। ಕಿಂ ಪನ ತಂ ಉಪೇತಂ, ಕೇನ ಚ ಉಪೇತಂ, ಕಥಞ್ಚ ಉಪೇತಂ, ಕೇ ಚ ತೇನ ಆದಿನ್ನಾತಿ? ಸತಿ ಚ ಲೋಕುತ್ತರಾನಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇ ತನ್ನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ಉಪೇತಸದ್ದಸಮ್ಬನ್ಧಿನಾ ಉಪಯ-ಸದ್ದೇನ ವುಚ್ಚಮಾನಾಹಿ ಚತುಬ್ಬಿಧುಪಾದಾನಭೂತಾಹಿ ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠೀಹಿ ಉಪೇತಂ, ತೇಹಿ ಚ ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನ ಉಪೇತಂ, ನ ಸಮನ್ನಾಗಮವಸೇನ। ಸತಿ ಚ ಸಬ್ಬತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮಾನಂ ಉಪಾದಾನಾರಮ್ಮಣತ್ತೇ ಯೇಹಿ ವಿಪಾಕಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಿ ಅಮ್ಹೇಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತ್ತಾ ಅಮ್ಹಾಕಂ ಏತಾನಿ ಫಲಾನೀತಿ ಗಣ್ಹನ್ತೇಹಿ ವಿಯ ಆದಿನ್ನಾನಿ, ತಾನಿ ತೇಭೂಮಕಕಮ್ಮಾನಿ ಕಮ್ಮಭಾವೇನ ಏಕತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ ಉಪೇತನ್ತಿ ಇಧ ಗಹಿತಾನಿ। ತೇಹಿ ಚ ನಿಬ್ಬತ್ತಾನಿ ವಿಪಾಕಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಿ ಉಪಾದಿನ್ನಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ಸಬ್ಬಮೇತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನಾ**"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಅಯಞ್ಚ ಅತ್ಥನಯೋ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ, ನ ವಚನಾನುಪುಬ್ಬೇನಾತಿ। ಏತ್ಥಾಹ - ಯದಿ ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನ ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠೀಹಿ ಉಪೇತೇನ ಆದಿನ್ನಾ ಉಪಾದಿನ್ನಾ, ಸಬ್ಬತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮಾ ಚ ತಣ್ಹಾದೀನಂ ಆರಮ್ಮಣಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಚ ಉಪೇತಸದ್ದೋ ಕಮ್ಮೇ ಏವ ನಿರುಳ್ಹೋ, ತೇನ ಕಮ್ಮಸ್ಸೇವ ಗಹಣೇ ಕಾರಣಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಹೇತೂಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಾನಂ ಸಙ್ಖಾರಾದಿಫಲಾನಂ ಉಪಾದಿನ್ನತ್ತಂ ಆಪಜ್ಜತಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ತೇಹಿಫಲಭಾವೇನ ಗಹಿತತ್ತಾ। **ಉಪ**-ಸದ್ದೇನ ಚ ಉಪೇತತಾಮತ್ತಂ ಜೋತಿತಂ, ನ ಆರಮ್ಮಣಕರಣಂ ಸಮನ್ನಾಗಮನಿವತ್ತಕಂ, **ಆದಿನ್ನ**-ಸದ್ದೇನ ಚ ಗಹಿತತಾಮತ್ತಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನತಾವಿಸೇಸೋ। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಉಪಾದಿನ್ನತ್ತಂ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ ಬೋಧನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ದೇಸನಾಪವತ್ತಿತೋ। ಯೇಸಞ್ಹಿ ಬೋಧನತ್ಥಂ "ಉಪಾದಿನ್ನಾ"ತಿ ಏತಂ ವುತ್ತಂ, ತೇ ತೇನೇವ ವಚನೇನ ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇ ಧಮ್ಮೇ ಬುಜ್ಝಿಂಸು, ಏತರಹಿ ಪನ ತಾವತಾ ಬುಜ್ಝಿತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೇನ ಸುತ್ವಾ ತದತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ ಏಸಾ ಅತ್ಥವಿಭಾವನಾ ಕತಾ "**ಕಮ್ಮುನಾ**"ತಿ।

ಅಯಂ ಪನ ಅಪರೋ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ - ಉಪ-ಸದ್ದೋ ಉಪೇತಂ ದೀಪೇತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ ಉಪ-ಸದ್ದೋ ಸಮಾಸೇ ಪಯುಜ್ಜಮಾನೋ "ಅತಿಮಾಲಾ"ತಿಆದೀಸು ಅತಿ-ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಅತಿಕ್ಕಮನಂ ಸಸಾಧನಂ ಉಪಗಮನಂ ಸಸಾಧನಂ ವದತಿ, ಉಪಗಮನಞ್ಚ ಉಪಾದಾನಉಪಯೋ, ತೇನ ಉಪಗತಂ ಉಪೇತಂ। ಕಿಂ ಪನ ತನ್ತಿ? ಯಂ ಅಸತಿ ಉಪಾದಾನೇ ನ ಹೋತಿ, ತಂ "ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ"ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಂ ತೇಭೂಮಕಕಮ್ಮಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಪುರಿಮಜಾತುಪ್ಪನ್ನೇನ ಉಪಾದಾನೇನ ಉಪಗತತ್ತಾ "ಉಪೇತ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ನ ಹಿ ಕೋಚಿ ಅನುಪಗಮ್ಮ ಅನಿಚ್ಛನ್ತೋ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತೀತಿ। ತೇನ **ಉಪೇತೇನ ಕಮ್ಮುನಾ** ಪುನಬ್ಭವಸ್ಸ ಆದಾನಂ ಹೋತಿ। ಕಮ್ಮುನಾ ಹಿ ಸಾಸವೇನ ಸತ್ತಾ ಆದಿಯನ್ತಿ ಪುನಬ್ಭವಂ, ತಸ್ಮಾ ಆದಾತಬ್ಬಭಾವೇನ ಪಾಕಟೋ ಪುನಬ್ಭವೋ। ಸೋ ಚ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ ತೇಭೂಮಕವಿಪಾಕಕಟತ್ತಾರೂಪಸಙ್ಗಹೋ "ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀ"ತಿ ಏತ್ಥ ಜಾತಿವಚನೇ ಸಮವರುದ್ಧೋತಿ ಉಪಾದಿನ್ನವಚನೇನ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ ವುಚ್ಚತಿ, ಉಪಪತ್ತಿಭವೋ ಚ ತೇಭೂಮಕವಿಪಾಕಕಟತ್ತಾರೂಪಾನೀತಿ ಧಾತುಕಥಾಯಂ ಪಕಾಸಿತಮೇತಂ। ತಸ್ಮಾ **ಉಪೇತೇನ ಆದಿನ್ನಾ**ತಿ ತೇ ಏವ ಧಮ್ಮಾ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಸಿದ್ಧೋ ಅಯಮತ್ಥೋತಿ। ಉಪಾದಿನ್ನ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವತ್ವಾ ತಂ ವಿಸ್ಸಜ್ಜೇತ್ವಾ ಉಪಾದಾನಿಯ-ಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಸುಂ ಉಪಾದಿನ್ನಸದ್ದಾನಪೇಕ್ಖಂ ಅತ್ಥಂ ವತ್ತುಂ "**ಆರಮ್ಮಣಭಾವಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। ತಸ್ಮಾ ಏವ ಅವಿಸೇಸೇತ್ವಾ "**ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಭೂತಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಂ ಪನ ಉಪಾದಾನಿಯಂ ಉಪಾದಿನ್ನಂ ಅನುಪಾದಿನ್ನನ್ತಿ ದುವಿಧಂ। ತಸ್ಮಾ ತಂ ವಿಸೇಸನೇನ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ "**ಉಪಾದಿನ್ನಾ ಚ ತೇ ಉಪಾದಾನಿಯಾ ಚಾ**"ತಿಆದಿಮಾಹ।

೫. **ಸಂಕಿಲೇಸೋ**ತಿ ದಸ ಕಿಲೇಸವತ್ಥೂನಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। **ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಾ**ತಿ ತೇಹಿ ವಿಬಾಧಿತಾ ಉಪತಾಪಿತಾ ಚ। ತೇ ಪನ ಯಸ್ಮಾ ಸಂಕಿಲೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಏಕುಪ್ಪಾದಾದೀಹಿ ನಿನ್ನಾನತ್ತಾ ಏಕೀಭಾವಮಿವ ಗತಾ ವಿಸಾದೀಹಿ ವಿಯ ಸಪ್ಪಿಆದಯೋ ವಿದೂಸಿತಾ ಮಲೀನಾ ವಿಬಾಧಿತಾ ಉಪತಾಪಿತಾ ಚ ನಾಮ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಆಹ "**ಸಂಕಿಲೇಸೇನ ಸಮನ್ನಾಗತಾ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಾ**"ತಿ। **ಸಂಕಿಲೇಸಂ ಅರಹನ್ತೀ**ತಿ ಸಂಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ತಂ ಲದ್ಧುಂ ಅರಹನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಆರಮ್ಮಣಭಾವಾನತಿಕ್ಕಮನತೋ**ತಿ ಏತೇನ ಸಂಕಿಲೇಸಾನತಿಕ್ಕಮನಮೇವ ದಸ್ಸೇತಿ, ವತ್ಥಯುಗಿಕಸುಙ್ಕಸಾಲಿಕಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ಸಂಕಿಲೇಸಿಕ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೬. ಸಹ ವಿತಕ್ಕೇನ ಹೋನ್ತೀತಿ ವಚನಸೇಸೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ ಅವುಚ್ಚಮಾನಸ್ಸಪಿ ಭವತಿ-ಅತ್ಥಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನತ್ತಾ। **ಮತ್ತಾತಿ** ಪಮಾಣವಾಚಕಂ ಏಕಂ ಪದನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ **"ವಿಚಾರೋವ ಮತ್ತಾ ಏತೇಸ"**ನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ। ಅಞ್ಞತ್ಥ ಅವಿಪ್ಪಯೋಗೀಸು ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇಸು ವಿಚಾರೋವ ಏತೇಸಂ ಮತ್ತಾ, ತತೋ ಉದ್ಧಂ ವಿತಕ್ಕೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ನ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಯಮಪರೋ ಅತ್ಥೋ - ಮತ್ತ-ಸದ್ದೋ ವಿಸೇಸನಿವತ್ತಿಅತ್ಥೋ। ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಾ ಧಮ್ಮಾ ಹಿ ವಿತಕ್ಕವಿಸಿಟ್ಠೇನ ವಿಚಾರೇನ ಸವಿಚಾರಾ, ಏತೇ ಪನ ವಿಚಾರಮತ್ತೇನ ವಿತಕ್ಕಸಙ್ಖಾತವಿಸೇಸರಹಿತೇನ, ತಸ್ಮಾ **"ವಿಚಾರಮತ್ತಾ"**ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ವಿಚಾರಮತ್ತವನ್ತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿಚಾರಮತ್ತವಚನೇನ ಅವಿತಕ್ಕತ್ತೇ ಸಿದ್ಧೇ ಅವಿತಕ್ಕಾನಂ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ಅತ್ಥಿಭಾವಜೋತನತ್ಥಂ ಅವಿತಕ್ಕವಚನಂ। ಅವಿತಕ್ಕಾ ಹಿ ವಿಚಾರಮತ್ತಾ ಚ ಸನ್ತಿ ಅವಿಚಾರಾ ಚಾತಿ ನಿವತ್ತೇತಬ್ಬಾ ಗಹೇತಬ್ಬಾ ಚ ಹೋನ್ತಿ, ತೇಸು ಅವುಚ್ಚಮಾನೇಸು ನಿವತ್ತೇತಬ್ಬಗಹೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಅದಸ್ಸಿತತ್ತಾ ವಿಚಾರಮತ್ತಾವಅವಿತಕ್ಕಾತಿ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ। ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಭಾವೋ ಪನ ಯಥಾಕಾಮಂ ಹೋತೀತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಅವಿತಕ್ಕಭಾವೇನ ಸಹ ವಿಚಾರಮತ್ತತಾಯ ಧಮ್ಮವಿಸೇಸನಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತಾ"**ತಿ ಪದಾನುಕ್ಕಮೋ ಕತೋ।

ಅಥ ವಾ ಸವಿಚಾರಾ ದುವಿಧಾ ಸವಿತಕ್ಕಾ ಅವಿತಕ್ಕಾ ಚ, ತೇಸು ಅವಿತಕ್ಕೇ ನಿವತ್ತೇತುಂ ಆದಿಪದಂ ವುತ್ತಂ। ಅವಿಚಾರಾ ಚ ದುವಿಧಾ ಸವಿತಕ್ಕಾ ಅವಿತಕ್ಕಾ ಚ, ತೇಸು ಸವಿತಕ್ಕೇ ನಿವತ್ತೇತುಂ ತತಿಯಪದಂ ವುತ್ತಂ। ಯೇ ಪನ ದ್ವೀಹಿಪಿ ನಿವತ್ತಿತಾ ಅವಿತಕ್ಕಾ ಸವಿತಕ್ಕಾ ಚ ಸವಿಚಾರಾ ಅವಿಚಾರಾ ಚ, ತೇಸು ಅಞ್ಞತರದಸ್ಸನಂ ವಾ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ ಉಭಯದಸ್ಸನಂ ವಾ। ಉಭಯದಸ್ಸನೇ ಕರಿಯಮಾನೇ ಯದಿ "ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಾ"ತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ಆದಿಪದತ್ಥತಾವ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಅಥ "ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಾ"ತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ಅನ್ತಪದತ್ಥತಾ। ಅಥ ಪನ "ಅವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಾ ಸವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರಾ"ತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾನಂ ವಿಯ ಅತ್ಥನ್ತರಾಭಾವೋ ವಾ ಸಙ್ಕರದೋಸೋ ವಾ ಏಕಸ್ಸೇವ ಸವಿತಕ್ಕಾವಿತಕ್ಕತಾಸವಿಚಾರಾವಿಚಾರತಾವಿರೋಧೋ ವಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ, ತಸ್ಮಾ ಅಞ್ಞತರದಸ್ಸನೇನ ಇತರಮ್ಪಿ ಪಕಾಸೇತುಂ ಅವಿತಕ್ಕವಚನೇನ ದ್ವಿಪ್ಪಕಾರೇಸು ವತ್ತಬ್ಬೇಸು ಸವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರೇ ನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಅವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರೇ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತಾ"**ತಿ। ಅಥ ವಾ ವಿತಕ್ಕಾಭಾವೇನ ಏತೇ ವಿಚಾರಮತ್ತಾ, ನ ವಿಚಾರತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅಭಾವಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಅವಿತಕ್ಕವಚನೇನ ವಿಚಾರಮತ್ತಾ ವಿಸೇಸಿತಾ।

೭. **ಉಪೇಕ್ಖತೀತಿ** ವೇದಯಮಾನಾಪಿ ಮಜ್ಝತ್ತವೇದನಾ ಸುಖಾಕಾರೇ ದುಕ್ಖಾಕಾರೇ ಚ ಉದಾಸಿನಾ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ ಉಪೇತಾ ಯುತ್ತಾ ಸುಖದುಕ್ಖಾನಂ ಅವಿರುದ್ಧಾ ಇಕ್ಖಾ ಅನುಭವನಂ **ಉಪೇಕ್ಖಾ। ವಿಸೇಸದಸ್ಸನವಸೇನಾತಿ** ನಾನತ್ತದಸ್ಸನವಸೇನ। ಯದಿ ಹಿ ಪೀತಿಸಹಗತಾ ಏವ ಸುಖಸಹಗತಾ ಸಿಯುಂ, "ಪೀತಿಸಹಗತಾ"ತಿ ಏತೇನೇವ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ "ಸುಖಸಹಗತಾ"ತಿ ಇದಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, "ಸುಖಸಹಗತಾ"ತಿ ವಾ ವುಚ್ಚಮಾನೇ "ಪೀತಿಸಹಗತಾ"ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತತೋ ತಿಕಂ ಪೂರೇನ್ತೇನ ದುಕ್ಖಸಹಗತಪದಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ಏವಞ್ಚ ಸತಿ "ವೇದನಾತ್ತಿಕೋ ಏವಾಯ"ನ್ತಿ ವುತ್ತವಚನಂ ಆಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ "ಪೀತಿಸಹಗತಾ"ತಿ ವತ್ವಾ "ಸುಖಸಹಗತಾ"ತಿ ವದನ್ತೋ ಪೀತಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತಮ್ಪಿ ಸುಖಂ ಅತ್ಥೀತಿ ತತಿಯಜ್ಝಾನಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಸುಖಂ ಸಪ್ಪೀತಿಕಸುಖತೋ ಭಿನ್ನಂ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅಥ ವಾ ಪೀತಿಸುಖಾನಂ ದುಬ್ಬಿಞ್ಞೇಯ್ಯನಾನತ್ತಾನಂ ನಾನತ್ತದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಅಯಂ ತಿಕೋ ವುತ್ತೋ। "ಪೀತಿಸಹಗತಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಹಿ ಸುಖೇಕದೇಸೋ ಸಙ್ಗಹಿತೋ, ನ ಪೀತಿ। "ಸುಖಸಹಗತಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಪೀತಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾ, ನ ಸುಖಂ। ಪೀತಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತಸುಖಸಹಗತಾ ಚ ಪುರಿಮೇನ ಅಸಙ್ಗಹಿತಾ ಪಚ್ಛಿಮೇನ ಸಙ್ಗಹಿತಾತಿ ಸಿದ್ಧೋ ಪೀತಿಸುಖಾನಂ ವಿಸೇಸೋತಿ।

೮. **ನಿಬ್ಬಾನಂ ದಸ್ಸನತೋತಿ** ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಅಥ ವಾ ಧಮ್ಮಚಕ್ಖು ಪುನಪ್ಪುನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತನೇನ ಭಾವನಾಭಾವಂ ಅಪ್ಪತ್ತಂ ದಸ್ಸನಂ ನಾಮ, ಧಮ್ಮಚಕ್ಖು ಚ ಪರಿಞ್ಞಾದಿಕಿಚ್ಚಕರಣೇನ ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮದಸ್ಸನಂ ತದತಿಸಯೋ, ತಸ್ಮಾ ನತ್ಥೇತ್ಥ ಗೋತ್ರಭುಸ್ಸ ದಸ್ಸನಭಾವಾಪತ್ತೀತಿ। **ಉಭಯಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನಾತಿ** ದ್ವೀಹಿ ಪದೇಹಿ ವುತ್ತಧಮ್ಮಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ, ನ ಪಹಾಯಕಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ। ತಥಾ ಹಿ ಸತಿ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಹಿ ಅಞ್ಞೋ ಸಮುಚ್ಛೇದವಸೇನ ಪಹಾಯಕೋ ಅತ್ಥಿ, ತೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಆಪಜ್ಜತಿ, ನ ಚ ಅಞ್ಞೋ ಪಹಾಯಕೋ ಅತ್ಥಿ ಅಞ್ಞೇಹಿ

ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತಾನಞ್ಚ ಪುನಪ್ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವಾ, ನಾಪಿ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ತತಿಯಪದೇನ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ಕಿನ್ತು ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಏವಾತಿ। ತಸ್ಮಾ ಪಹಾತಬ್ಬಪದಂ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ ದಸ್ಸನೇನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೇಹಿ ಅಞ್ಞೇ ಗಹಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೯. **ಏವಮತ್ಥಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ**ತಿ ಅತ್ಥಾಯುತ್ತಿತೋ ಚ ಸದ್ದಾಯುತ್ತಿತೋ ಚ ಅಗ್ಗಹೇತಬ್ಬತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ದಸ್ಸನಭಾವನಾಹಿ ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಮತ್ತೇಸು ಹಿ ಗಯ್ಹಮಾನೇಸು ಅಹೇತುಕಾ ಅಸಙ್ಗಹಿತಾತಿ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಅಪರಿಪುಣ್ಣತ್ತಾ ಅತ್ಥಾಯುತ್ತಿ, ಪಹಾತಬ್ಬಸದ್ದಸ್ಸ ನಿಚ್ಚಸಾಪೇಕ್ಖತ್ತೇ ಚ ಸತಿ ನ ಸಮ್ಬನ್ಧೀಸದ್ದತೋ ಪಹಾಯಕತೋ ಅಞ್ಞಂ ಪಟಿಸೇಧಂ ಅಪೇಕ್ಖಮಾನಸ್ಸ ಹೇತುಸದ್ದೇನ ಸಮಾಸೋ ಉಪಪಜ್ಜತೀತಿ ಸದ್ದಾಯುತ್ತಿ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಏವಮತ್ಥೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋ**ತಿ ಪಹಾತಬ್ಬ-ಸದ್ದಂ ಪಟಿಸೇಧೇನ ಅಯೋಜೇತ್ವಾ ಯೇಸಂ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇ ಸಮಾಸೋ, ತಬ್ಬಿಸೇಸನಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಇದಂ ಪಟಿಸೇಧೇನ ಯೋಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಹೇತು ಏತೇಸಂ ನೇವತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏವಞ್ಚ ಸತಿ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥೋ ಸಬ್ಬೋ ಸಙ್ಗಹಿತೋತಿ। ಅತ್ಥಾಯುತ್ತಿ ಮಾ ಹೋತು, ಸದ್ದೋ ಪನ ಇಧಾಪಿ ನ ಯುತ್ತೋ। ಏಕನ್ತಯೋಗೀನಂ ಅತ್ಥಿ-ಸದ್ದಮೇವ ಹಿ ಅಪೇಕ್ಖಮಾನಾನಂ ಉಭಿನ್ನಂ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತು-ಸದ್ದಾನಂ ಸಮಾಸೋ ಯುತ್ತೋ, ನ ಪಟಿಸೇಧಂ ಅಪೇಕ್ಖಮಾನಾನನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಗಹೇತಬ್ಬತ್ಥದಸ್ಸನಮತ್ತಂ ಏತಂ ಕತಂ, ಸದ್ದೋ ಪನ ಯಥಾ ಯುಜ್ಜತಿ, ತಥಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ಏವಂ ಪನ ಯುಜ್ಜತಿ - ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಹೇತು ಏತೇಸಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾ। ಕೇನ ಪಹಾತಬ್ಬೋತಿ? ದಸ್ಸನೇನ ಭಾವನಾಯ ಚ। ತಯಿದಂ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಪದಂ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಪದೇಹಿ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ತೇಹಿ ಯುತ್ತೇನ ಯೇ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾ ನೇವ ಹೋನ್ತಿ, ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾ ಚ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಪಟಿಸೇಧಞ್ಚ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ತೇ ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ನೇವವಿಪಾಕನವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮವಚನಂ ವಿಯ ಹಿ ಪುರಿಮಪದದ್ವಯಸಙ್ಗಹಿತಧಮ್ಮಪಟಿಸೇಧನೇನ ತದಞ್ಞಧಮ್ಮನಿದಸ್ಸನಮೇತಂ ಹೋತಿ, ನ ಅಹೇತುಕಪದಂ ವಿಯ ಹೇತುವಿರಹಪ್ಪಕಾಸನೇನಾತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ದ್ವೇ ಪಟಿಸೇಧಾ ಯುತ್ತಾ ಹೋನ್ತಿ।

ಹೇತುಯೇವ ಹಿ ತೇಸಂ ನತ್ಥಿ, ಯೋ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾತಿ ಪುರಿಮಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಅತ್ಥೇ ಹೇತೂನಂ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬತಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ, ಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ಚ ಪಹಾತಬ್ಬಾಸಙ್ಕಾಸಬ್ಭಾವೇ ಹೋತಿ, ಪಹಾತಬ್ಬಾಸಙ್ಕಾ ಚ ಹೇತುಮ್ಹಿ ಸತಿ ಸಿಯಾ, ತೇಸಂ ಪನ ಅಹೇತುಕಾನಂ ಹೇತುಯೇವ ನತ್ಥಿ, ಯೋ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ, ತದಭಾವಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾಸಙ್ಕಾ ನತ್ಥೀತಿ ತಂನಿವಾರಣತ್ಥೋ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ನ ಸಮ್ಭವತಿ, ತಸ್ಮಾ "ನೇವದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಹೇತು ಏತೇಸ"ನ್ತಿ ಏವಂ ಅಹೇತುಕಾನಂ ಗಹಣಂ ನ ಭವೇಯ್ಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ **ಇತರಥಾ ಹಿ ಅಹೇತುಕಾನಂ ಅಗ್ಗಹಣಂ ಭವೇಯ್ಯಾ**ತಿ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಪಾಕಟತ್ತಾ ನ ಕಾರಣಸಾಧನೀಯೋ ಏಸೋತಿ ಗಹೇತಬ್ಬತ್ಥಸ್ಸೇವ ಕಾರಣಂ ವದನ್ತೋ **"ಹೇತುಯೇವ ಹಿ ತೇಸಂ ನತ್ಥೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತೇಸಞ್ಹಿ ನೇವದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಪದವಚನೀಯಾನಂ ಯೋ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ, ಸೋ ಏವಂಪಕಾರೋ ಹೇತು ನತ್ಥಿ। ತೇ ಹಿ ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರಾ ಸಹೇತುಕಾ ಅಹೇತುಕಾ ಚಾತಿ, ತಸ್ಮಾ ನೇವದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಹೇತು ಏತೇಸಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಗಹೇತಬ್ಬೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೦. **ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ**ತಿ ಇದಂ ಚತುಕಿಚ್ಚಸಾಧನವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಕರಣಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಞ್ಞಥಾ ಗೋತ್ರಭುಫಲಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾದೀನಮ್ಪಿ ಅಪಚಯಗಾಮಿತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ। ಅಥ ವಾ ಹೇತುಭಾವೇನ ಅಪಚಯಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ **ಅಪಚಯಗಾಮಿನೋ**। ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಹಿ ಅನಿಬ್ಬತ್ತನಿಯತ್ತೇಪಿ ಸಮುದಯಪ್ಪಹಾನಸಮುದಯನಿರೋಧಾನಂ ಅಧಿಗಮಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬಭಾವತೋ ಹೇತುಹೇತುಫಲಭಾವೋ ಮಗ್ಗನಿಬ್ಬಾನಾನಂ ಯುಜ್ಜತಿ। ಯಥಾಹ "ದುಕ್ಖನಿರೋಧೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಯಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ (ವಿಭಂ॰ ೭೧೯)। **ಅತ್ಥೋ**ತಿ ಹಿ ಹೇತುಫಲಂ। **ಧಮ್ಮೋ**ತಿ ಹೇತೂತಿ। ಪುರಿಮಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಪುರಿಮೇ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವುತ್ತಾ, ಪಚ್ಛಿಮೇ ಕೇವಲಾ। ಪುರಿಮೇ ವಿಯ ಪನ ಪಚ್ಛಿಮೇ ಅತ್ಥೇಪಿ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸೀಸೇನ ಸಬ್ಬಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಗಹೇತಬ್ಬಾ। ದುತಿಯೇ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ "ಆಚಯಂ

ಗಾಮಿನೋ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಅನುನಾಸಿಕಲೋಪೋ ಕತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಆಚಿನನ್ತೀತಿ ವಾ ಆಚಯಾ, ಆಚಯಾ ಹುತ್ವಾ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿಪಿ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೧೧. ಸತ್ತ ಪನ ಸೇಕ್ಖಾ ಸಿಕ್ಖನಸೀಲಾತಿ ಸೇಕ್ಖಾ, ತೇಸಂ ಇಮೇತಿ **ಸೇಕ್ಖಾ,** ಅಞ್ಞಾಸಾಧಾರಣಾ ಮಗ್ಗಫಲತ್ತಯಧಮ್ಮಾ। **ಸಯಮೇವ ಸಿಕ್ಖನ್ತೀತಿ** ಸಿಕ್ಖನಸೀಲಾನಮೇತಂ ನಿದಸ್ಸನಂ। ಯೇ ಹಿ ಧಮ್ಮಾ ಸಿಕ್ಖನ್ತಿ, ತೇ ಸಿಕ್ಖನಸೀಲಾ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಅಕ್ಖರತ್ಥೋ ಪನ ಸಿಕ್ಖಾ ಏತೇಸಂ ಸೀಲನ್ತಿ ಸೇಕ್ಖಾತಿ। **ನ ಸೇಕ್ಖಾತಿ** ಯತ್ಥ ಸೇಕ್ಖಭಾವಾಸಙ್ಕಾ ಅತ್ಥಿ, ತತ್ಥಾಯಂ ಪಟಿಸೇಧೋತಿ ಲೋಕಿಯನಿಬ್ಬಾನೇಸು ಅಸೇಕ್ಖಭಾವಾನಾಪತ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಸೀಲಸಮಾಧಿಪಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾತಾ ಹಿ ಸಿಕ್ಖಾ ಅತ್ತನೋ ಪಟಿಪಕ್ಖಕಿಲೇಸೇಹಿ ವಿಪ್ಪಮುತ್ತಾ ಪರಿಸುದ್ಧಾ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಭಾವಮ್ಪಿ ಅನುಪಗಮನತೋ ಏತಾ ಸಿಕ್ಖಾತಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತಾ ಅಟ್ಠಸು ಮಗ್ಗಫಲೇಸು ವಿಜ್ಜನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಚತುಮಗ್ಗಹೇಟ್ಠಿಮಫಲತ್ತಯಧಮ್ಮಾ ವಿಯ ಅರಹತ್ತಫಲಧಮ್ಮಾಪಿ ತಾಸು ಸಿಕ್ಖಾಸು ಜಾತಾತಿ ಚ, ತಂಸಿಕ್ಖಾಸಮಙ್ಗಿನೋ ಅರಹತೋ ಇತರೇಸಂ ವಿಯ ಸೇಕ್ಖತ್ತೇ ಸತಿ ಸೇಕ್ಖಸ್ಸ ಏತೇತಿ ಚ, ಸಿಕ್ಖಾ ಸೀಲಂ ಏತೇಸನ್ತಿ ಚ ಸೇಕ್ಖಾತಿ ಆಸಙ್ಕಿತಬ್ಬಾ ಸಿಯುನ್ತಿ ತದಾಸಙ್ಕಾನಿವತ್ತನತ್ಥಂ "ಅಸೇಕ್ಖಾ"ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಸೇಕ್ಖಭಾವಪಟಿಸೇಧೋ ಕತೋ। ಅರಹತ್ತಫಲೇ ಹಿ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಸಿಕ್ಖಾ ಪರಿನಿಟ್ಠಿತಸಿಕ್ಖಾಕಿಚ್ಚತ್ತಾ ನ ಸಿಕ್ಖಾಕಿಚ್ಚಂ ಕರೋನ್ತಿ, ಕೇವಲಂ ಸಿಕ್ಖಾಫಲಭಾವೇನೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಾ ನ ಸಿಕ್ಖಾವಚನಂ ಅರಹನ್ತಿ, ನಾಪಿ ತಂಸಮಙ್ಗಿನೋ ಸೇಕ್ಖವಚನಂ, ನ ಚ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಿಕ್ಖನಸೀಲಾತಿ ಸಿಕ್ಖಾಸು ಜಾತಾತಿಆದಿಅತ್ಥೇಹಿ ಅಗ್ಗಫಲಧಮ್ಮಾ ಸೇಕ್ಖಾ ನ ಹೋನ್ತಿ, ಹೇಟ್ಠಿಮಫಲೇಸು ಪನ ಸಿಕ್ಖಾ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗವಿಪಸ್ಸನಾದೀನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವತೋ ಸಿಕ್ಖಾಕಿಚ್ಚಂ ಕರೋನ್ತೀತಿ ಸಿಕ್ಖಾವಚನಂ ಅರಹನ್ತಿ, ತಂಸಮಙ್ಗಿನೋ ಚ ಸೇಕ್ಖವಚನಂ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚ ಸಿಕ್ಖನಸೀಲವುತ್ತೀತಿ ತತ್ಥ ಧಮ್ಮಾ ಯಥಾವುತ್ತೇಹಿ ಅತ್ಥೇಹಿ ಸೇಕ್ಖಾ ಹೋನ್ತಿ ಏವ।

ಸೇಕ್ಖಾತಿ ವಾ ಅಪರಿಯೋಸಿತಸಿಕ್ಖಾ ದಸ್ಸಿತಾ। ಅನನ್ತರಮೇವ "ಅಸೇಕ್ಖಾ"ತಿ ವಚನಂ ಪರಿಯೋಸಿತಸಿಕ್ಖಾನಂ ದಸ್ಸನನ್ತಿ ನ ಲೋಕಿಯನಿಬ್ಬಾನಾನಂ ಅಸೇಕ್ಖತಾಪತ್ತಿ। **ವುದ್ಧಿಪ್ಪತ್ತಾ ವಾ ಸೇಕ್ಖಾತಿ** ಏತಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಸೇಕ್ಖಧಮ್ಮೇಸು ಏವ ಕೇಸಞ್ಚಿ ವುದ್ಧಿಪ್ಪತ್ತಾನಂ ಅಸೇಕ್ಖತಾ ಆಪಜ್ಜತಿ, ತೇನ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಧಮ್ಮಾ ವುದ್ಧಿಪ್ಪತ್ತಾ ಚ ಯಥಾವುತ್ತೇಹಿ ಚ ಅತ್ಥೇಹಿ ಸೇಕ್ಖಾತಿ ಕತ್ವಾ ಅಸೇಕ್ಖಾ ಆಪನ್ನಾತಿ? ನ, ತಂಸದಿಸೇಸು ತಬ್ಬೋಹಾರಾ। ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗತೋ ಹಿ ನಿನ್ನಾನಾಕರಣಂ ಅರಹತ್ತಫಲಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಪರಿಞ್ಞಾದಿಕಿಚ್ಚಕರಣಂ ವಿಪಾಕಭಾವಞ್ಚ, ತಸ್ಮಾ ತೇ ಏವ ಸೇಕ್ಖಾ ಧಮ್ಮಾ ಅರಹತ್ತಫಲಭಾವಂ ಆಪನ್ನಾತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ಕುಸಲಸುಖತೋ ಚ ವಿಪಾಕಸುಖಂ ಸನ್ತತರತಾಯ ಪಣೀತತರನ್ತಿ ವುದ್ಧಿಪ್ಪತ್ತಾ ಚ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತೀತಿ **ಅಸೇಕ್ಖಾತಿ** ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ।

೧೨. ಕಿಲೇಸವಿಕ್ಖಮ್ಭನಾಸಮತ್ಥತಾದೀಹಿ **ಪರಿತ್ತಾ।** "ಕಿಲೇಸ...ಪೇ॰... ತಾಯಾ"ತಿ ಅತ್ಥತ್ತಯಮ್ಪಿ ಕುಸಲೇಸು ಯುಜ್ಜತಿ, ವಿಪಾಕಕಿರಿಯೇಸು ದೀಘಸನ್ತಾನತಾವ। ಪಮಾಣಕರೇಹಿ ವಾ ಓಳಾರಿಕೇಹಿ ಕಾಮತಣ್ಹಾದೀಹಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ **ಪರಿತ್ತಾ।** ತೇಹಿ ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ ಸುಖುಮೇಹಿ ರೂಪತಣ್ಹಾದೀಹಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ ಪಮಾಣಮಹತ್ತಂ ಗತಾತಿ **ಮಹಗ್ಗತಾ।** ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ **ಅಪ್ಪಮಾಣಾ।**

೧೪. **ಅತಪ್ಪಕಟ್ಠೇನಾತಿ** ದಿವಸಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿಯಮಾನಾ ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಾ ತಿತ್ತಿಂ ನ ಜನೇನ್ತಿ ಸಮಾಪಜ್ಜಿಯಮಾನಾಪಿ ಫಲಧಮ್ಮಾತಿ।

೧೫. ಮಾತುಘಾತಾದೀಸು ಪವತ್ತಮಾನಾಪಿ ಹಿತಸುಖಂ ಇಚ್ಛನ್ತಾವ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಹಿತಸುಖಾವಹಾ ಮೇ ಭವಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಆಸೀಸಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಥಾ ಅಸುಭಾಸುಖಾನಿಚ್ಚಾನತ್ತೇಸು ಸುಭಾದಿವಿಪರಿಯಾಸದಳ್ಹತಾಯ ಆನನ್ತರಿಯಕಮ್ಮನಿಯತಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠೀಸು ಪವತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಸುಭಾದೀಸು ಸುಭಾದಿವಿಪರೀತಪ್ಪವತ್ತಿಕಾ ಹೋನ್ತಿ। **ಮಿಚ್ಛಾಸಭಾವಾತಿ** ಮುಸಾಸಭಾವಾ। ಅನೇಕೇಸು ಆನನ್ತರಿಯೇಸು ಕತೇಸು ಯಂ ತತ್ಥ ಬಲವಂ, ತಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ, ನ ಇತರಾನೀತಿ ಏಕನ್ತವಿಪಾಕಜನಕತಾಯ ನಿಯತತಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ **"ವಿಪಾಕದಾನೇ ಸತೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಖನ್ಧಭೇದಾನನ್ತರನ್ತಿ** ಚುತಿಅನನ್ತರಂ। ಚುತಿ ಹಿ **ಮರಣನಿದ್ದೇಸೇ** (ವಿಭ॰ ೧೯೩) "ಖನ್ಧಾನಂ ಭೇದೋ"ತಿ ವುತ್ತಾತಿ। ಏತೇನ ವಚನೇನ ಸತಿ ಫಲದಾನೇ

ಚುತಿಅನನ್ತರೋ ಏವ, ನ ಅಞ್ಞೋ ಏತೇಸಂ ಫಲಕಾಲೋತಿ ಫಲಕಾಲನಿಯಮೇನೇವ ನಿಯತತಾ ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ, ನ ಫಲದಾನನಿಯಮೇನಾತಿ ನಿಯತಫಲಕಾಲಾನಂ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಾನಂ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮವೇದನೀಯಾನಮ್ಪಿ ನಿಯತತಾ ಆಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮಾನಂ ಪಚ್ಚಯನ್ತರವಿಕಲತಾದೀಹಿ ಅವಿಪಚ್ಚಮಾನಾನಮ್ಪಿ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇನ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮತಾ ವಿಯ ಬಲವತಾ ಆನನ್ತರಿಯೇನ ವಿಪಾಕೇ ದಿನ್ನೇ ಅವಿಪಚ್ಚಮಾನಾನಮ್ಪಿ ಆನನ್ತರಿಯಾನಂ ಫಲದಾನೇ ನಿಯತಸಭಾವಾ ಆನನ್ತರಿಯಸಭಾವಾ ಚ ಪವತ್ತೀತಿ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇನ ಫಲದಾನನಿಯಮೇನೇವ ನಿಯತತಾ ಆನನ್ತರಿಯತಾ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅವಸ್ಸಞ್ಚ ನಿಯತಸಭಾವಾ ಆನನ್ತರಿಯಸಭಾವಾ ಚ ತೇಸಂ ಪವತ್ತೀತಿ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಬ್ಬಮೇತಂ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಬಲವತೋ ಆನನ್ತರಿಯಸ್ಸ ಅಭಾವೇ ಚುತಿಅನನ್ತರಂ ಏಕನ್ತೇನ ಫಲದಾನತೋ।

ನನು ಏವಂ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಾನಂ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ವಿಪಾಕದಾಯಕೇ ಅಸತಿ ಚುತಿಅನನ್ತರಮೇವ ಏಕನ್ತೇನ ಫಲದಾನತೋ ಆನನ್ತರಿಯಸಭಾವಾ ನಿಯತಸಭಾವಾ ಚ ಪವತ್ತಿ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ ಅಸಮಾನಜಾತಿಕೇನ ಚೇತೋಪಣಿಧಿವಸೇನ ಉಪಘಾತಕೇನ ಚ ನಿವತ್ತೇತಬ್ಬವಿಪಾಕತ್ತಾ ಅನನ್ತರೇಕನ್ತಫಲದಾಯಕತ್ತಾಭಾವಾ, ನ ಪನ ಆನನ್ತರಿಯಕಾನಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀನಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದೀನಿ ವಿಯ ಅಸಮಾನಜಾತಿಕಂ ಫಲನಿವತ್ತಕಂ ಅತ್ಥಿ ಸಬ್ಬಾನನ್ತರಿಯಕಾನಂ ಅವೀಚಿಫಲತ್ತಾ, ನ ಚ ಹೇಟ್ಠುಪಪತ್ತಿಂ ಇಚ್ಛತೋ ಸೀಲವತೋ ಚೇತೋಪಣಿಧಿ ವಿಯ ಉಪರೂಪಪತ್ತಿಜನಕಕಮ್ಮಫಲಂ ಆನನ್ತರಿಯಕಫಲಂ ನಿವತ್ತೇತುಂ ಸಮತ್ಥೋ ಚೇತೋಪಣಿಧಿ ಅತ್ಥಿ ಅನಿಚ್ಛನ್ತಸ್ಸೇವ ಅವೀಚಿಪಾತನತೋ, ನ ಚ ಆನನ್ತರಿಯಕೋಪಘಾತಕಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಮ್ಮಂ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂಯೇವ ಅನನ್ತರೇಕನ್ತವಿಪಾಕಜನಕಸಭಾವಾ ಪವತ್ತೀತಿ।

ಅನೇಕಾನಿ ಚ ಆನನ್ತರಿಯಕಾನಿ ಕತಾನಿ ಏಕನ್ತೇ ವಿಪಾಕೇ ಸನ್ನಿಯತತ್ತಾ ಉಪರತಾವಿಪಚ್ಚನಸಭಾವಾಸಙ್ಕತ್ತಾ ನಿಚ್ಛಿತಾನಿ ಸಭಾವತೋ ನಿಯತಾನೇವ। ಚುತಿಅನನ್ತರಂ ಪನ ಫಲಂ ಅನನ್ತರಂ ನಾಮ ತಸ್ಮಿಂ ಅನನ್ತರೇ ನಿಯುತ್ತಾನಿ ತನ್ನಿಬ್ಬತ್ತನೇನ ಅನನ್ತರಕರಣಸೀಲಾನಿ ಅನನ್ತರಪ್ಪಯೋಜನಾನಿ ಚಾತಿ ಸಭಾವತೋ ಆನನ್ತರಿಯಕಾನೇವ ಚ ಹೋನ್ತಿ। ತೇಸು ಪನ ಸಮಾನಸಭಾವೇಸು ಏಕೇನ ವಿಪಾಕೇ ದಿನ್ನೇ ಇತರಾನಿ ಅತ್ತನಾ ಕತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ತೇನೇವ ಕತತ್ತಾ ನ ದುತಿಯಂ ತತಿಯಮ್ಪಿ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಕರೋನ್ತಿ, ನ ಸಮತ್ಥತಾವಿಘಾತತ್ತಾತಿ ನತ್ಥಿ ತೇಸಂ ನಿಯತಾನನ್ತರಿಯತಾನಿವತ್ತೀತಿ। ನ ಹಿ ಸಮಾನಸಭಾವಂ ಸಮಾನಸಭಾವಸ್ಸ ಸಮತ್ಥತಂ ವಿಹನತೀತಿ। ಏಕಸ್ಸ ಪನ ಅಞ್ಞಾನಿಪಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನೀತಿ। **ಸಮ್ಮಾ ಸಭಾವಾ**ತಿ ಸಚ್ಚಸಭಾವಾ।

೧೮. ಪರಿಪುಣ್ಣಮಗ್ಗಕಿಚ್ಚತ್ತಾ ಚತ್ತಾರೋ ಅರಿಯಮಗ್ಗಾವ ಇಧ "ಮಗ್ಗಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ। **ಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನಾ**ತಿ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನ। ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೇಪಿ ಹಿ ಯೇ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಂ ಲಭನ್ತಿ, ನ ಪನ ಸಯಂ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತೇ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ "ಅರಿಯಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಠಪೇತ್ವಾ"ತಿಆದಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೩೯) ವುತ್ತಂ। ಯೋ ಪನ ತತ್ಥೇವ "ಅರಿಯಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋ ಅಮೋಹೋ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಮಗ್ಗಹೇತೂ"ತಿ ಆದಿನಯೋ ವುತ್ತೋ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। "ಅರಿಯಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಮಗ್ಗೋ ಚೇವ ಹೇತು ಚಾ"ತಿಆದಿನಾ ಪನ ವುತ್ತನಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಸಯ"**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ಪನ ಅಸಙ್ಗಹಿತಸಙ್ಗಣ್ಹನವಸೇನ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ತಯೋ ನಯಾ ವುತ್ತಾ, ಹೇತುಬಹುತಾವಸೇನ ತತಿಯೋ ನಯೋ ಇಧ ದುತಿಯೋ ವುತ್ತೋ।

ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಪವತ್ತನಟ್ಠೇನಾತಿ ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿಪಿ ಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರವಸೇನ ಜೇಟ್ಠಕಭಾವೇ ಪವತ್ತಮಾನೋ ಸಹಜಾತೇ ಅತ್ತನೋ ವಸೇ ಅನುವತ್ತಯಮಾನೋ ತೇ ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಪವತ್ತತಿ, ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಪಿ ತದಾರಮ್ಮಣೇ ಧಮ್ಮೇ ತಥೇವ ಅತ್ತಾನಂ ಅನುವತ್ತಯಮಾನೋ ತೇ ಧಮ್ಮೇ ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಪವತ್ತತಿ, ನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಭಾವೇನ, ತಸ್ಮಾ ಅಧಿಪತಿದ್ವಯಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಹಿತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। "ಮಗ್ಗೋ ಅಧಿಪತಿ ಏತೇಸ"ನ್ತಿ ಅಯಞ್ಚ ಅತ್ಥೋ ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೇ ಉದಾಹರಣವಸೇನ ಆಗತಂ ಅತ್ಥನಯಂ

ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ **ಪಟ್ಠಾನೇ** (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೮.೧೧) “ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನಾಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯಾ, ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀ ಖನ್ಧೇ ಪಟಿಚ್ಚ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿ ಅಧಿಪತೀ”ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಮಗ್ಗೋ ಅಧಿಪತಿ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀತಿ ಅಯಮ್ಪಿ ಅತ್ಥೋ ಪಾಳಿಯಂ ಸರೂಪೇಕಸೇಸವಸೇನ ಸಮಾನಸದ್ದತ್ಥವಸೇನ ವಾ ಸಙ್ಗಹಿತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೧೭. **ಅನುಪ್ಪನ್ನಾ**ತಿ ಏತೇನ ಸಬ್ಬೋ ಉಪ್ಪನ್ನಭಾವೋ ಪಟಿಸಿದ್ಧೋ, ನ ಉಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮಭಾವೋ ಏವಾತಿ ತೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ವಿಗತಾ ಅತೀತಾಪಿ ನ ಸಙ್ಗಹಿತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಯದಿ ಹಿ ಸಙ್ಗಹಿತಾ ಸಿಯುಂ, “ಅನುಪ್ಪನ್ನೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿಏವಮಾದಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ನ ತು ವುತ್ತನ್ತಿ। ಅನಾಗತಾನಿ ವಿಪಾಕಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಿ ಅತೀತೇ ಅನಾಗತೇ ವಾ ಕಮ್ಮೇ ಪುರಿಮನಿಪ್ಫನ್ನೇ ಏವ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸನ್ತಿ , ನಾನಿಪ್ಫನ್ನೇತಿ ಪರಿನಿಟ್ಠಿತಕಾರಣೇಕದೇಸಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಾನಿ **“ಅವಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ ಉಪ್ಪಾದಿನೋ ಧಮ್ಮಾ”**ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

೧೮. **ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವ**ನ್ತಿ ಕಕ್ಖಳಫುಸನಾದಿಸಭಾವಂ।

೨೦. **ಏವಂ ಪವತ್ತಮಾನಾ**ತಿ ಏವಂ ಚಕ್ಖಾದಿಭಾವೇನ ಫುಸನಾದಿಭಾವೇನ ಚ ಏಕಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನತಾವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಾ। ಅತ್ತಾನಂ ಅಧಿ **ಅಜ್ಝತ್ತಾತಿ ಅಧಿ**-ಸದ್ದೋ ಸಮಾಸವಿಸಯೇ ಅಧಿಕಾರತ್ಥಂ ಪವತ್ತಿಅತ್ಥಞ್ಚ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅತ್ತಾನಂ ಅಧಿಕಿಚ್ಚ ಉದ್ದಿಸ್ಸ ಪವತ್ತಾ **ಅಜ್ಝತ್ತಾ**। **ತೇನಾ**ತಿ ಯಸ್ಸ ಝಾನಾ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಬಹಿದ್ಧಾ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ಸುಞ್ಞತಂ ಆನೇಞ್ಜಞ್ಚ ಮನಸಿಕರೋತೋ ಅಜ್ಝತ್ತಸುಞ್ಞತಾದೀಸು ಚಿತ್ತಂ ನ ಪಕ್ಖನ್ದತಿ ನ ಪಸೀದತಿ ನ ಸನ್ತಿಟ್ಠತಿ ನಾಧಿಮುಚ್ಚತಿ, ಯೋ ಚ ಇತಿಹ ತತ್ಥ ಸಮ್ಪಜಾನೋ, **ತೇನ ಭಿಕ್ಖುನಾ**। **ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ಸಮಾಧಿನಿಮಿತ್ತೇ**ತಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದಿಸಮಾಧಿನಿಮಿತ್ತೇ। **ಅಜ್ಝತ್ತಮೇವಾ**ತಿ ಝಾನಗೋಚರೇ ಕಸಿಣಾದಿಮ್ಹಿ। **ಚಿತ್ತಂ ಸಣ್ಠಪೇತಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದಿಚಿತ್ತಂ ಸಣ್ಠಪೇತಬ್ಬಂ। **ಅಜ್ಝತ್ತರತೋ**ತಿ ಗೋಚರಜ್ಝತ್ತೇ ನಿಬ್ಬಾನೇ ರತೋ, ಸಮಾಧಿಗೋಚರೇ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇ ವಾ ರತೋ। “ಸಮಾಹಿತೋ ಏಕೋ ಸನ್ತುಸಿತೋ ತಮಾಹು ಭಿಕ್ಖು”ನ್ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೩೬೨) ಗಾಥಾಸೇಸೋ।

ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸಮ್ಪಸಾದನನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಝಾನಂ ಸಕಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ “ಅಜ್ಝತ್ತ”ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತತ್ಥೋ ಅಜ್ಝತ್ತ-ಸದ್ದೋ ಹೋತಿ। **ಅಜ್ಝತ್ತ**ನ್ತಿ ಸಕಸನ್ತತಿನಿಯಕಂ। ಅಜ್ಝತ್ತೇ ಭವಾ **ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾ**ತಿ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತೇಸುಪಿ ಅಬ್ಭನ್ತರಾ ಚಕ್ಖಾದಯೋ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಏತ್ಥ ಪನ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕ-ಸದ್ದೋ ಚಕ್ಖಾದೀಸು ಪವತ್ತಮಾನೋ ದಸ್ಸಿತೋ , ನ ಅಜ್ಝತ್ತಸದ್ದೋ, ಅತ್ಥಿ ಚ ಅಜ್ಝತ್ತಅಜ್ಝತ್ತಿಕಸದ್ದಾನಂ ಬಹಿದ್ಧಾಬಾಹಿರ-ಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ವಿಸೇಸೋ। ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಸದ್ದೋ ಹಿ ಸಪರಸನ್ತಾನಿಕೇಸು ಸಬ್ಬೇಸು ಚಕ್ಖಾದೀಸು ರೂಪಾದೀಸು ಬಾಹಿರ-ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಪವತ್ತತಿ, ಅಜ್ಝತ್ತ-ಸದ್ದೋ ಪನ ಸಕಸನ್ತಾನಿಕೇಸ್ವೇವ ಚಕ್ಖುರೂಪಾದೀಸು ತತೋ ಅಞ್ಞೇಸ್ವೇವ ಬಹಿದ್ಧಾ-ಸದ್ದೋ ವಿಯ ಪವತ್ತತೀತಿ ತಸ್ಮಾ ಸದ್ದತೋ ಅತ್ಥತೋ ಚ ಅಸಮಾನತ್ತಾ ನ ಇದಮೇತ್ಥ ಉದಾಹರಣಂ ಯುತ್ತನ್ತಿ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ - ಅಜ್ಝತ್ತೇ ಭವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾತಿ ಅಯಞ್ಹಿ ವಚನತ್ಥೋ। ಯಞ್ಚ ಅಜ್ಝತ್ತೇ ಭವಂ, ತೇನ ಅಜ್ಝತ್ತೇನೇವ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ತೇನ ತಂವಾಚಕಸ್ಸ ಅಜ್ಝತ್ತ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಚ ಸಮಾನತ್ಥತಾ। ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಸದ್ದಾನಂ ಸಮಾನತ್ಥಭಾವತೋ ಅಜ್ಝತ್ತಜ್ಝತ್ತೇ ಪವತ್ತಮಾನೇ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕ-ಸದ್ದೇ ಅಜ್ಝತ್ತ-ಸದ್ದೋ ತತ್ಥ ಪವತ್ತೋತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ।

ಅಯಂ ಖೋ ಪನಾನನ್ದ, ವಿಹಾರೋತಿ **ವಿಹಾರಸುಞ್ಞತಾಸುತ್ತೇ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೮೭) ಸಙ್ಗಣಿಕಾರಾಮತಾಯ ರೂಪಾದಿರತಿಯಾ ಚ ಆದೀನವಂ ವತ್ವಾ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖವಿಹಾರದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। **ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸುಞ್ಞತ**ನ್ತಿ ವಿಸಯಭೂತಂ ಇಸ್ಸರಿಯಟ್ಠಾನಭೂತಂ ಸುಞ್ಞತಂ, ಸುಞ್ಞತಾಫಲಸಮಾಪತ್ತಿನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಚಿತ್ತಿಸ್ಸರಾ ಹಿ ಬುದ್ಧಾ ಭಗವನ್ತೋ ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇನ್ತಾಪಿ ಯಂ ಮುಹುತ್ತಂ ತುಣ್ಹೀ ಭವಿತಬ್ಬಂ ಹೋತಿ, ತಂ ಮುಹುತ್ತಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಪಗೇವ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಕಾಲೇ, ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಇಸ್ಸರಿಯಾನಂ ಬಹುಲಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಂ ಇಸ್ಸರಿಯಸ್ಸ ಪವತ್ತನತೋ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿ “ಇಸ್ಸರಿಯಟ್ಠಾನ”ನ್ತಿ ವುತ್ತಾ। ಅರಹತ್ತಫಲಾಧಿಗಮೇನ ವಾ ತಥಾಗತಾನಂ ಇಸ್ಸರಿಯಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ತಂಜನಕೇನೇವ ಮಗ್ಗೇನಾತಿ ತಂ ತೇಸಂ ಇಸ್ಸರಿಯಟ್ಠಾನಂ। ವಿಸಯೋ ಚ

ಅನಞ್ಞತ್ಥಭಾವೋವ ಯಥಾ “ಆಕಾಸೇ ಸಕುಣಾ ಉದಕೇ ಮಚ್ಛಾ”ತಿ, ಬುದ್ಧಾ ಚ ಅಞ್ಞತ್ಥ ದಿಸ್ಸಮಾನಾಪಿ ವಿವೇಕಪಬ್ಭಾರತಾಯ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿನಿನ್ನಾವ, ತೇನ ತಸ್ಸಾ ತಸ್ಸಾ ಕಿರಿಯಾಯ ಅನನ್ತರಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಂಯೇವ ಭವನ್ತೀತಿ ಸಾ ತೇಸಂ ವಿಸಯೋ, ತಬ್ಬಿಸಯತಾ ಚ **ಸಚ್ಚಕಸುತ್ತೇನ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೩೮೪ ಆದಯೋ) ದೀಪೇತಬ್ಬಾ।

೧೧. ಯೇಸಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ, ತೇ **ಸನಿದಸ್ಸನಾ**। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಗೋಚರಭಾವೋವ ದಟ್ಠಬ್ಬಭಾವೋ, ತಸ್ಸ ರೂಪಾಯತನಾ ಅನಞ್ಞತ್ತೇಪಿ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ರೂಪಾಯತನಂ ವಿಸೇಸೇತುಂ ಅಞ್ಞಂ ವಿಯ ಕತ್ವಾ “**ಸಹ ನಿದಸ್ಸನೇನಾತಿ ಸನಿದಸ್ಸನಾ**”ತಿ ವುತ್ತಂ। ಧಮ್ಮಸಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ಹಿ ಏಕೀಭೂತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಯೋ ನಾನತ್ತಕರೋ ಸಭಾವೋ, ಸೋ ಅಞ್ಞೋ ವಿಯ ಕತ್ವಾ ಉಪಚರಿತುಂ ಯುತ್ತೋ । ಏವಞ್ಹಿ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಾವಬೋಧೋ ಹೋತೀತಿ। ಸಯಞ್ಚ ನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಚ ಸಮ್ಪತ್ತಾನಂ ಅಸಮ್ಪತ್ತಾನಞ್ಚ ಪಟಿಮುಖಭಾವೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪತನಂ ಪಟಿಹನನಭಾವೋ, ಯೇನ ಬ್ಯಾಪಾರಾದಿವಿಕಾರಪಚ್ಚಯನ್ತರಸಹಿತೇಸು ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ವಿಸಯೇಸು ವಿಕಾರುಪ್ಪತ್ತಿ।

ತಿಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ದುಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ

೧-೬. **ಮೂಲಟ್ಠೇನಾತಿ** ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಭಾವಸಾಧನೇನ ಮೂಲಭಾವೇನ, ನ ಪಚ್ಚಯಮತ್ತಟ್ಠೇನ ಹೇತುಧಮ್ಮಾ ಹೇತೂ ಧಮ್ಮಾತಿ ಸಮಾಸಾಸಮಾಸನಿದ್ದೇಸಭಾವೋ ದ್ವಿನ್ನಂ ಪಾಠಾನಂ ವಿಸೇಸೋ। **ತಥೇವಾತಿ** ಸಮ್ಪಯೋಗತೋವ। ಸಹೇತುಕಾನಂ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಭಾವತೋ "**ಸಮ್ಪಯೋಗತೋ**"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ನ ಸಹಸದ್ದಸ್ಸ ಸಮ್ಪಯೋಗತ್ಥತ್ತಾ। **ಸಹ**-ಸದ್ದೋ ಪನ ಏಕಪುಞ್ಜೇ ಉಪ್ಪಾದತೋ ಯಾವ ಭಙ್ಗಾ ಸಹೇತುಕಾನಂ ಹೇತೂಹಿ ಸಮಾನದೇಸಗಹಣಾನಂ ಹೇತುಆದಿಸಬ್ಭಾವಂ ದೀಪೇತಿ, **ಸಮ್ಪಯುತ್ತ**-ಸದ್ದೋ ಏಕುಪ್ಪಾದಾದಿವಸೇನ ಸಹ ಹೇತೂಹಿ ಏಕೀಭಾವುಪಗಮನಂ, ತತೋ ಏವ ಚ ದ್ವಿನ್ನಂ ದುಕಾನಂ ನಾನತ್ತಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಧಮ್ಮನಾನತ್ತಾಭಾವೇಪಿ ಹಿ ಪದತ್ಥನಾನತ್ತೇನ ದುಕನ್ತರಂ ವುಚ್ಚತಿ। ನ ಹಿ ಹೇತುದುಕಸಙ್ಗಹಿತೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಅಞ್ಞೇ ಸಹೇತುಕದುಕಾದೀಹಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ತೇ ಏವ ಪನ ಸಹೇತುಕಾಹೇತುಕಾದಿಭಾವತೋ ಸಹೇತುಕದುಕಾದೀಹಿ ವುತ್ತಾ। ಏವಂ ಸಹೇತುಕದುಕಸಙ್ಗಹಿತಾ ಏವ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಭಾವತೋ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತದುಕೇನ ವುತ್ತಾ। ನ ಹಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅವುತ್ತತಾಪೇಕ್ಖಂ ದುಕನ್ತರವಚನನ್ತಿ ನತ್ಥಿ ಪುನರುತ್ತಿದೋಸೋ। ದೇಸೇತಬ್ಬಪ್ಪಕಾರಜಾನನಞ್ಹಿ ದೇಸನಾವಿಲಾಸೋ ತಥಾ ದೇಸನಾಞಾಣಞ್ಚಾತಿ। ತೇನ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಪ್ಪಕಾರತಾ ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ। ಸಕಲೇಕದೇಸವಸೇನ ಪಠಮದುಕಂ ದುತಿಯತತಿಯೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಚತುತ್ಥಾದಯೋ ತಯೋ ದುಕಾ ವುತ್ತಾ। ಸಕಲಞ್ಹಿ ಪಠಮದುಕಂ ದುತಿಯದುಕೇಕದೇಸೇನ ಸಹೇತುಕಪದೇನ ತತಿಯದುಕೇಕದೇಸೇನ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಪದೇನ ಚ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಚತುತ್ಥಪಞ್ಚಮದುಕಾ ವುತ್ತಾ, ತಥಾ ಪಠಮದುಕೇಕದೇಸಂ ನಹೇತುಪದಂ ಸಕಲೇನ ದುತಿಯದುಕೇನ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಛಟ್ಠದುಕೋ ವುತ್ತೋ। **ಇದಮ್ಪಿ ಸಮ್ಭವತೀತಿ** ಏತೇನ ಅವುತ್ತಮ್ಪಿ ಸಮ್ಭವವಸೇನ ದೀಪಿತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಸಮ್ಭವೋ ಹಿ ಗಹಣಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ। ಯಥಾ ಹೇತುಸಹೇತುಕಾತಿ ಇದಂ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಗಹಿತಂ, ಏವಂ ಹೇತುಅಹೇತುಕಾತಿ ಇದಮ್ಪಿ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಗಹೇತಬ್ಬಮೇವಾತಿ ಏವಂ ಅಞ್ಞತ್ಥಾಪಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

ಏವಂ ಪಠಮದುಕಂ ದುತಿಯತತಿಯದುಕೇಸು ದುತಿಯಪದೇಹಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ "ಹೇತೂ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಅಹೇತುಕಾ ಚ, ಅಹೇತುಕಾ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ನ ಚ ಹೇತೂ, ಹೇತೂ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ ಚ, ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ನ ಚ ಹೇತೂ"ತಿ ಯೇ ದ್ವೇ ದುಕಾ ಕಾತಬ್ಬಾ, ತೇಸಂ ಸಮ್ಭವವಸೇನೇವ ಸಙ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ **ಖೋ ಪನ**-ಪದೇನ ಅಪರೇಸಮ್ಪಿ ದುಕಾನಂ ಸಙ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ತತ್ರ ಯದೇತ**"ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। **ತತ್ರಾತಿ** ಪಾಳಿಯಂ। **ಅಯಂ ಅತಿರೇಕತ್ಥೋತಿ** ಇದಾನಿ ಯಂ ವಕ್ಖತಿ, ತಮತ್ಥಮಾಹ। ತತ್ಥ ಪನ **ಅಞ್ಞೇಪಿ ಅಞ್ಞಥಾಪೀತಿ** ಏತೇಸಂ ವಿಸುಂ ಪವತ್ತಿಯಾ ದ್ವೇ ದುಕಾ ದಸ್ಸಿತಾ, ಸಹ ಪವತ್ತಿಯಾ ಪನ ಅಯಮ್ಪಿ ದುಕೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ "ಹೇತೂ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಪಿ ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾಪೀ"ತಿ, ಏತೇಸು ಪನ ಪಞ್ಚಸು ದುಕೇಸು ದುತಿಯದುಕೇನ ತತಿಯದುಕೋ ವಿಯ, ಚತುತ್ಥದುಕೇನ ಪಞ್ಚಮದುಕೋ ವಿಯ ಚ ಛಟ್ಠದುಕೇನ ನಿನ್ನಾನತ್ಥತ್ತಾ "ನ ಹೇತು ಖೋ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಪಿ ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾಪೀ"ತಿ ಅಯಂ ದುಕೋ ನ ವುತ್ತೋ। ದಸ್ಸಿತನಿನ್ನಾನತ್ಥನಯೋ ಹಿ ಸೋ ಪುರಿಮದುಕೇಹೀತಿ। ಇತರೇಸು ಚತೂಸು ಹೇತೂ ಚೇವ ಅಹೇತುಕದುಕೇನ ಸಮಾನತ್ಥತ್ತಾ ಹೇತೂ ಚೇವ ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತದುಕೋ, ಹೇತುಸಹೇತುಕದುಕೇನ ಸಮಾನತ್ಥತ್ತಾ ಹೇತುಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತದುಕೋ ಚ ನಹೇತುಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತದುಕೋ ವಿಯ ನ ವತ್ತಬ್ಬೋ। ತೇಸು ಪನ ದ್ವೀಸು ಪಚ್ಛಿಮದುಕೇ "ಹೇತೂ ಖೋ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ಸಹೇತುಕಾ"ತಿ ಪದಂ ಚತುತ್ಥದುಕೇ ಪಠಮಪದೇನ ನಿನ್ನಾನಾಕರಣತ್ತಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ, "ಹೇತೂ ಖೋ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ಅಹೇತುಕಾ"ತಿ ಪದಂ "ಹೇತೂ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಅಹೇತುಕಾ"ತಿ ಏತೇನ ನಿನ್ನಾನತ್ತಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಅವಸಿಟ್ಠೇ ಪನ ಏಕಸ್ಮಿಂ ದುಕೇ "ಅಹೇತುಕಾ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ನ ಚ ಹೇತೂ"ತಿ ಪದಂ ಛಟ್ಠದುಕೇ ದುತಿಯಪದೇನ ಏಕತ್ಥತ್ತಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಇದಾನಿ "ಹೇತೂ ಚೇವ ಧಮ್ಮಾ ಅಹೇತುಕಾ ಚಾ"ತಿ ಇದಮೇವೇಕಂ ಪದಂ ಅವಸಿಟ್ಠಂ, ನ ಚ ಏಕೇನ ಪದೇನ ದುಕೋ ಹೋತೀತಿ ತಞ್ಚ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ। ಚತುತ್ಥದುಕೇ ದುತಿಯಪದೇನ ಪನ ಸಮಾನತ್ಥಸ್ಸ ಛಟ್ಠದುಕೇ ಪಠಮಪದಸ್ಸ ವಚನಂ ದುಕಪೂರಣತ್ಥಂ, ಏತೇನ ವಾ ಗತಿದಸ್ಸನೇನ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಸಮ್ಭವನ್ತಸ್ಸ ಸಙ್ಗಹೋ ಕತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತಥಾ ಹಿ ಸಬ್ಬೋ ಸಮ್ಭವದುಕೋ ಪಠಮದುಕೇ ದುತಿಯತತಿಯದುಕಪಕ್ಖೇಪೇನ ದಸ್ಸಿತೋ, ತೇಸು ಚ ಪಠಮದುಕಪಕ್ಖೇಪೇನಾತಿ।

೭-೧೩. ಸಮಾನಕಾಲೇನ ಅಸಮಾನಕಾಲೇನ ಕಾಲವಿಮುತ್ತೇನ ಚ ಪಚ್ಚಯೇನ ನಿಪ್ಫನ್ನಾನಂ ಪಚ್ಚಯಾಯತ್ತಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವಮತ್ತೇನ ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಅತ್ಥಿತಂ ದೀಪೇತುಂ **ಸಪ್ಪಚ್ಚಯ**ವಚನಂ, ನ ಸಹೇತುಕವಚನಂ ವಿಯ ಸಮಾನಕಾಲಾನಮೇವ, ನಾಪಿ ಸನಿದಸ್ಸನಂ ವಿಯ ತಂಸಭಾವಸ್ಸ ಅನತ್ಥನ್ತರಭೂತಸ್ಸ। **ಸಙ್ಖತ**-ಸದ್ದೋ ಪನ ಸಮೇತೇಹಿ ನಿಪ್ಫಾದಿತಭಾವಂ ದೀಪೇತೀತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ ದುಕನ್ತರವಚನೇ ಕಾರಣಂ। ಏತ್ಥ ಚ **ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಾ ಅಸಙ್ಖತಾ**ತಿ ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸೋ ಅವಿನಿಚ್ಛಿತತ್ಥಪರಿಚ್ಛೇದದಸ್ಸನವಸೇನ ಮಾತಿಕಾಠಪನತೋ ಕತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಉದ್ದೇಸೇನ ಹಿ ಕುಸಲಾದಿಸಭಾವಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅತ್ಥಿತಾಮತ್ತಂ ವುಚ್ಚತಿ, ನ ಪರಿಚ್ಛೇದೋತಿ ಅಪರಿಚ್ಛೇದೇನ ಬಹುವಚನೇನ ಉದ್ದೇಸೋ ವುತ್ತೋತಿ। **ರೂಪ**ನ್ತಿ ರೂಪಾಯತನಂ ಪಥವಿಯಾದಿ ವಾ। ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ ರೂಪಾಯತನಸ್ಸ ಅಸಙ್ಗಹಿತತಾ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ **ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಂ ವಾ ರೂಪ**ನ್ತಿ ಅಯಂ ಅತ್ಥನಯೋ ವುತ್ತೋ। ತತ್ಥ **ರೂಪ**ನ್ತಿ ರುಪ್ಪನಸಭಾವೋ। ನ ಲುಜ್ಜತಿ ನ ಪಲುಜ್ಜತೀತಿ ಯೋ ಗಹಿತೋ ತಥಾ ನ ಹೋತಿ, ಸೋ ಲೋಕೋತಿ ತಂಗಹಣರಹಿತಾನಂ ಲೋಕುತ್ತರಾನಂ ನತ್ಥಿ ಲೋಕತಾ। ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ ವಾ ಲೋಕೋ, ತತ್ಥ ತೇನೇವ ಲೋಕಸಭಾವೇನ ವಿದಿತಾತಿ **ಲೋಕಿಯಾ**।

ಏವಂ ಸನ್ತೇ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಿಜಾನಿತಬ್ಬಸ್ಸ ರೂಪಾಯತನಸ್ಸ ತೇನೇವ ನವಿಜಾನಿತಬ್ಬಸ್ಸ ಸದ್ದಾಯತನಾದಿಕಸ್ಸ ಚ ನಾನತ್ತಾ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ಪದಾನಂ ಅತ್ಥನಾನತ್ತತೋ ದುಕೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಪನ ದುಕೇ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ದುಕಬಹುತಾ ಆಪಜ್ಜತಿ, ಯತ್ತಕಾನಿ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ, ತತ್ತಕಾ ದುಕಾ ವುತ್ತಾ ಸಮತ್ತಾ ಠಪೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಾನಿ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ। ತೇಸು ಚ ದುಕಸ್ಸ ಪಚ್ಛೇದೋ ಆಪಜ್ಜತಿ, ತಥಾ ಚ ಸತಿ "ಕೇನಚೀ"ತಿ ಪದಂ ಸಬ್ಬವಿಞ್ಞಾಣಸಙ್ಗಾಹಕಂ ನ ಸಿಯಾ, ನಿದ್ದೇಸೇನ ಚ ವಿರುದ್ಧಂ ಇದಂ ವಚನಂ। ಯೋ ಚ ತತ್ಥ "ಯೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ, ನ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾತಿ ಅಯಂ ದುಕೋ ನ ಹೋತೀ"ತಿ ಪಟಿಸೇಧೋ ಕತೋ, ಸೋ ಚ ಕಥಂ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ। ನ ಹಿ ಸಮತ್ಥಾ ಅಟ್ಠಕಥಾ ಪಾಳಿಂ ಪಟಿಸೇಧೇತುನ್ತಿ, ನ ಚ **ಕೇನಚಿ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ತೇನೇವಾತಿ ಅಯಂ ಪದತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ, "**ಕೇನಚೀ**"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಆದಿಪದಸ್ಸ ಅನಿಯಮಿತಂ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಏಕಂ ಪದತ್ಥೋ, ತಂ ವತ್ವಾ ವುಚ್ಚಮಾನಸ್ಸ "**ಕೇನಚೀ**"ತಿ ದುತಿಯಪದಸ್ಸ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಪರಂ ಅನಿಯಮಿತಂ ಪದತ್ಥೋತಿ ಲೋಕಸಿದ್ಧಮೇತಂ, ತಥೇವ ಚ ನಿದ್ದೇಸೋ ಪವತ್ತೋ, ನ ಚೇತ್ಥ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಧಮ್ಮಭೇದೇನ ದುಕಭೇದೋ ಸಮತ್ತೋ ಆಪಜ್ಜತಿ ಯತ್ತಕಾ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಾ, ತತ್ತಕಾ ದುಕಾತಿ, ತಸ್ಮಾ ನತ್ಥಿ ದುಕಬಹುತಾ। ನ ಹಿ ಏಕಂಯೇವ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಕೇನಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ ಕೇನಚಿ ನ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಞ್ಚ, ಕಿನ್ತು ಅಪರಮ್ಪಿ ಅಪರಮ್ಪೀತಿ ಸಬ್ಬವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಸಙ್ಗಹೇ ದುಕೋ ಸಮತ್ತೋ ಹೋತಿ, ಏವಞ್ಚ ಸತಿ "ಕೇನಚೀ"ತಿ ಪದಂ ಅನಿಯಮೇನ ಸಬ್ಬವಿಞ್ಞಾಣಸಙ್ಗಾಹಕನ್ತಿ ಸಿದ್ಧಂ ಹೋತಿ, ವಿಞ್ಞಾಣನಾನತ್ತೇನ ಚ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಅಯಂ ದುಕೋ ವುತ್ತೋ, ನ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಾನಂ ಅತ್ಥನ್ತರತಾಯಾತಿ। ಏತಸ್ಸ ಪನ ದುಕಸ್ಸ ನಿಕ್ಖೇಪರಾಸಿನಿದ್ದೇಸೋ ದುಕಸಙ್ಗಹಿತಧಮ್ಮೇಕದೇಸೇಸು ದುಕಪದದ್ವಯಪ್ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನವಸೇನ ಪವತ್ತೋ। ಅತ್ಥುದ್ಧಾರನಿದ್ದೇಸೋ ನಿರವಸೇಸದುಕಸಙ್ಗಹಿತಧಮ್ಮದಸ್ಸನವಸೇನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೧೪-೧೯. **ಚಕ್ಖುತೋಪಿ...ಪೇ॰... ಮನತೋಪೀ**ತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿವೀಥೀಸು ತದನುಗತಮನೋವಿಞ್ಞಾಣವೀಥೀಸು ಚ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಕುಸಲಾದೀನಮ್ಪಿ ಪವತ್ತಿ ಅತ್ಥಿ, ಕಾಮಾಸವಾದಯೋ ಏವ ಪನ ವಣತೋ ಯೂಸಂ ವಿಯ ಪಗ್ಘರಣಕಅಸುಚಿಭಾವೇನ ಸನ್ದನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇ ಏವ "**ಆಸವಾ**"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಹಿ ಪಗ್ಘರಣಕಅಸುಚಿಮ್ಹಿ ನಿರುಳ್ಹೋ ಆಸವಸದ್ದೋತಿ। **ಧಮ್ಮತೋ ಯಾವ ಗೋತ್ರಭು**ನ್ತಿ ತತೋ ಪರಂ ಮಗ್ಗಫಲೇಸು ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ವುತ್ತಂ। ಏತೇ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನ ಧಮ್ಮೇ ಗಚ್ಛನ್ತಾ ತತೋ ಪರಂ ನ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ। ನನು ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಾದೀನಿಪಿ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಚೇ? ನ, ತೇಸಮ್ಪಿ ಪುಬ್ಬೇ ಆಲಮ್ಬಿತೇಸು ಲೋಕಿಯಧಮ್ಮೇಸು ಸಾಸವಭಾವೇನ ಅನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ತತೋ ಪರತಾಭಾವತೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಗೋತ್ರಭುವಚನೇನ ಗೋತ್ರಭುವೋದಾನಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಪುರೇಚಾರಿಕಪರಿಕಮ್ಮಾನಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ, ಪಠಮಮಗ್ಗಪುರೇಚಾರಿಕಮೇವ ವಾ ಗೋತ್ರಭು ಅವಧಿನಿದಸ್ಸನಭಾವೇನ ಗಹಿತಂ, ತತೋ ಪರಂ ಮಗ್ಗಫಲಸಮಾನತಾಯ ಪನ ಅಞ್ಞೇಸು ಮಗ್ಗೇಸು ಮಗ್ಗವೀಥಿಯಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯಂ ನಿರೋಧಾನನ್ತರಞ್ಚ ಪವತ್ತಮಾನೇಸು ಫಲೇಸು ನಿಬ್ಬಾನೇ ಚ ಪವತ್ತಿ ನಿವಾರಿತಾ ಆಸವಾನನ್ತಿ

ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಸವನ್ತೀ**ತಿ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ದುವಿಧೋ ಹಿ ಅವಧಿ ಅಭಿವಿಧಿವಿಸಯೋ ಅನಭಿವಿಧಿವಿಸಯೋ ಚ। ಅಭಿವಿಧಿವಿಸಯಂ ಕಿರಿಯಾ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಪವತ್ತತಿ "ಆಭವಗ್ಗಾ ಭಗವತೋ ಯಸೋ ಗತೋ"ತಿ, ಇತರಂ ಬಹಿ ಕತ್ವಾ "ಆಪಾಟಲಿಪುತ್ತಾ ವುಟ್ಠೋ ದೇವೋ"ತಿ। ಅಯಞ್ಚ **ಆ**-ಕಾರೋ ಅಭಿವಿಧಿಅತ್ಥೋ ಇಧ ಗಹಿತೋತಿ **"ಅನ್ತೋಕರಣತ್ಥೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಚಿರಪಾರಿವಾಸಿಯಟ್ಠೋ ಚಿರಪರಿವುತ್ಥತಾ ಪುರಾಣಭಾವೋ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ "ಪುರಿಮಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕೋಟಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯತಿ ಭವತಣ್ಹಾಯಾ"ತಿ (ಅಂ॰ ನಿ॰ ೧೦.೬೨) ಇದಂ ಸುತ್ತಂ ಸಙ್ಗಹಿತಂ। ಅವಿಜ್ಜಾಸವಭವಾಸವಾನಞ್ಚ ಚಿರಪರಿವುತ್ಥತಾಯ ದಸ್ಸಿತಾಯ ತಬ್ಭಾವಭಾವೀನಂ ಕಾಮಾಸವದಿಟ್ಠಾಸವಾನಞ್ಚ ಚಿರಪರಿವುತ್ಥತಾ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋತಿ। ಅಞ್ಞೇಸುಪಿ ಯಥಾವುತ್ತೇ ಧಮ್ಮೇ ಓಕಾಸಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನೇಸು ಮಾನಾದೀಸು ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಅತ್ತತ್ತನಿಯಾದಿಗ್ಗಾಹವಸೇನ ಅಭಿಬ್ಯಾಪನಂ ಮದಕರಣವಸೇನ ಆಸವಸದಿಸತಾ ಚ ಏತೇಸಂಯೇವ, ನಾಞ್ಞೇಸನ್ತಿ ಏತೇಸ್ವೇವ ಆಸವಸದ್ದೋ ನಿರುಳ್ಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಆಯತಂ ವಾ ಸವನ್ತಿ ಫಲನ್ತೀತಿ **ಆಸವಾ** । ನ ಹಿ ಕಿಞ್ಚಿ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ ಆಸವೇಹಿ ವಿನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಅತ್ಥೀತಿ। ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ವಣೋ ವಿಯ ಆಸವೇ ಪಗ್ಘರನ್ತಿ, ತೇ ಅಸಮ್ಪಯೋಗೇ ಅತಬ್ಭಾವೇಪಿ ಸಹ ಆಸವೇಹೀತಿ **ಸಾಸವಾ,** ಆಸವವನ್ತೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಓಸಾನದುಕೇ "ನೋ ಆಸವಾ ಖೋ ಪನಾ"ತಿ ಅವತ್ವಾ **"ಆಸವವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾ ಖೋ ಪನಾ"**ತಿ ವಚನಂ ಸಾಸವಾನಂ ಸಹೇತುಕಾನಂ ವಿಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ ತಂಸಹಿತತಾ ನ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಏವಂ ಸೇಸಗೋಚ್ಛಕೇಸುಪಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಗ್ಗಹಣೇ ಪಯೋಜನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅಪಿಚ "ನೋ ಆಸವಾ ಖೋ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ಸಾಸವಾ"ತಿ ಇದಂ ಪದಂ ಚತುತ್ಥದುಕೇ ದುತಿಯಪದೇನ ನಿನ್ನಾನಂ, ನ ಚ ಏಕೇನ ದುಕೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಆಸವವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪದಮೇವ ಗಹೇತ್ವಾ ಓಸಾನದುಕಯೋಜನಾ ಞಾಯಾಗತಾತಿ ಕತಾ। ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕೇ ಪನ ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಸಹೇತುಕತಾ ನತ್ಥೀತಿ ತೇ ಗಹೇತ್ವಾ ದುಕಯೋಜನಾಯ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ ನಹೇತುಪದಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಓಸಾನದುಕಯೋಜನಾ ಕತಾ। ಯೇ ವಾ ಪನ ಪಠಮೇ ದುಕೇ ದುತಿಯಸ್ಸ ಪಕ್ಖೇಪೇ ಏಕೋ, ತತಿಯಸ್ಸ ದ್ವೇ, ಪಠಮಸ್ಸ ದುತಿಯೇ ಏಕೋ, ತತಿಯೇ ದ್ವೇ, ದುತಿಯಸ್ಸ ತತಿಯೇ ಏಕೋ, ದುತಿಯೇ ಚ ತತಿಯಸ್ಸ ಏಕೋತಿ ಅಟ್ಠ ದುಕಾ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ತೇಸು ತೀಹಿ ಇತರೇ ಚ ನಯತೋ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏಸ ನಯೋ ಸೇಸಗೋಚ್ಛಕೇಸುಪಿ।

೧೦-೧೫. ಕಿಲೇಸಕಮ್ಮವಿಪಾಕವಟ್ಟಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ತತ್ಥ ಸಂಯೋಜೇನ್ತಿ, ಸತಿಪಿ ಅಞ್ಞೇಸಂ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ನ ವಿನಾ ಸಂಯೋಜನಾನಿ ತೇಸಂ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ, ಓರಮ್ಭಾಗಿಯುದ್ಧಮ್ಭಾಗಿಯಸಙ್ಗಹಿತೇಹಿ ಚ ತಂತಂಭವನಿಬ್ಬತ್ತಕಕಮ್ಮನಿಯಮೋ ಭವನಿಯಮೋ ಚ ಹೋತಿ, ನ ಚ ಉಪಚ್ಛಿನ್ನಸಂಯೋಜನಸ್ಸ ಕತಾನಿಪಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ಭವಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇನ್ತೀತಿ। ಸಂಯೋಜೇತಬ್ಬಾತಿ ವಾ **ಸಂಯೋಜನಿಯಾ,** ಸಂಯೋಜನೇ ನಿಯುತ್ತಾತಿ ವಾ। ದೂರಗತಸ್ಸಪಿ ಆಕಡ್ಢನತೋ ನಿಸ್ಸರಿತುಂ ಅಪ್ಪದಾನವಸೇನ ಬನ್ಧನಂ ಸಂಯೋಜನಂ, ಗನ್ಥಕರಣಂ ಸಙ್ಖಲಿಕಚಕ್ಕಲಕಾನಂ ವಿಯ ಪಟಿಬದ್ಧತಾಕರಣಂ ವಾ ಗನ್ಥನಂ ಗನ್ಥೋ, ಸಂಸಿಲಿಸಕರಣಂ ಯೋಜನಂ ಯೋಗೋತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸಞ್ಞುನಾ ಪನ ಭಗವತಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ತಪ್ಪಚ್ಚಯೇಸು ಚ ತೇಹಿ ತೇಹಿ ನಿಪ್ಫಾದಿಯಮಾನಂ ತಂ ತಂ ಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸಂ ಪಸ್ಸನ್ತೇನ ತೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ತಥಾ ತಥಾ ಆಸವಸಂಯೋಜನಗನ್ಥಾದಿವಸೇನ ವುತ್ತಾತಿ "ಕಿಮತ್ಥಂ ಏತೇಯೇವ ಧಮ್ಮಾ ಏವಂ ವುತ್ತಾ, ಕಸ್ಮಾ ಚ ವುತ್ತಾ ಏವ ಪುನ ವುತ್ತಾ"ತಿ ನ ಚೋದೇತಬ್ಬಮೇತಂ।

೧೬-೩೭. ಗನ್ಥನಿಯಾತಿ ಏತ್ಥ ಅಯಮಞ್ಞೋ ಅತ್ಥೋ "ಗನ್ಥಕರಣಂ ಗನ್ಥನಂ, ಗನ್ಥನೇ ನಿಯುತ್ತಾತಿ ಗನ್ಥನಿಯಾ, ಗನ್ಥಯಿತುಂ ಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾ, ಗನ್ಥಯಿತುಂ ಅರಹನ್ತೀತಿ ವಾ ಗನ್ಥನಿಯಾ"ತಿ। ಏವಂ ಓಘನಿಯಾದೀಸುಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತೇನಾತಿಕ್ಕಮತೀತಿ ಏತಂ ಧಾತ್ವತ್ಥಂ ಗಹೇತ್ವಾ **ಓಘನಿಯಾ**ತಿ ಪದಸಿದ್ಧಿ ಕತಾ।

೫೦-೫೪. ಧಮ್ಮಸಭಾವಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಪರತೋ ಆಮಸನ್ತೀತಿ **ಪರಾಮಾಸಾ। ಪರತೋ**ತಿ ನಿಚ್ಚಾದಿತೋ। **ಆಮಸನ್ತೀ**ತಿ ಸಭಾವಪಟಿಸೇಧೇನ ಪರಿಮಜ್ಜನ್ತಿ।

೫೫-೬೮. ಸಭಾವತೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಂ ವಾ ವಿಚಿತ್ತಸಞ್ಞಾಯ ಸಞ್ಞಿತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಆಲಮ್ಬಮಾನಾ ಧಮ್ಮಾ **ಸಾರಮ್ಮಣಾ**। ಚಿನ್ತನಂ ಗಹಣಂ ಆರಮ್ಮಣೂಪಲದ್ಧಿ। ಚೇತಸಿ ನಿಯುತ್ತಾ, ಚೇತಸಾ ಸಂಸಟ್ಠಾ ವಾ **ಚೇತಸಿಕಾ**। ದುಬ್ಬಿಞ್ಞೇಯ್ಯನಾನತ್ತತಾಯ ಏಕೀಭಾವಮಿವುಪಗಮನಂ ನಿರನ್ತರಭಾವುಪಗಮನಂ। ಯೇಸಂ ರೂಪಾನಂ ಚಿತ್ತಂ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತೇಸಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಚ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯನಾನತ್ತನ್ತಿ ನಿರನ್ತರಭಾವಾನುಪಗಮನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಏಕತೋ ವತ್ತಮಾನಾಪೀತಿ ಅಪಿ**-ಸದ್ದೋ ಕೋ ಪನ ವಾದೋ ಏಕತೋ ಅವತ್ತಮಾನಾತಿ ಏತಮತ್ಥಂ ದೀಪೇತಿ। ಇದಮೇತ್ಥ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಂ - ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪಾನಂ ಕಿಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಂಸಟ್ಠತಾ, ಉದಾಹು ವಿಸಂಸಟ್ಠತಾತಿ? ವಿಸುಂ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯನಾನತ್ತತ್ತಾ ನ ಸಂಸಟ್ಠತಾ, ನಾಪಿ ವಿಸಂಸಟ್ಠತಾ ಸಂಸಟ್ಠಾತಿ ಅನಾಸಙ್ಕನೀಯಸಭಾವತ್ತಾ। ಚತುನ್ನಞ್ಹಿ ಖನ್ಧಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಂಸಟ್ಠಸಭಾವತ್ತಾ ರೂಪನಿಬ್ಬಾನೇಹಿಪಿ ಸೋ ಸಂಸಟ್ಠಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ ನತ್ಥೀತಿ ಸಿಯಾ ಆಸಙ್ಕಾ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ಇತರೇಹಿ, ಇತರೇಸಞ್ಚ ತೇಹಿ ವಿಸಂಸಟ್ಠಸಭಾವತಾ ವುಚ್ಚತಿ, ನ ಪನ ರೂಪಾನಂ ರೂಪೇಹಿ ಕತ್ಥಚಿ ಸಂಸಟ್ಠತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ತದಾಸಙ್ಕಾಭಾವತೋ ವಿಸಂಸಟ್ಠತಾ ಚ ರೂಪಾನಂ ರೂಪೇಹಿ ನ ವುಚ್ಚತೀತಿ। ಏಸ ಹಿ ತೇಸಂ ಸಭಾವೋತಿ। **ಚಿತ್ತಸಂಸಟ್ಠಸಮುಟ್ಠಾನಾ**ದಿಪದೇಸು ಸಂಸಟ್ಠಸಮುಟ್ಠಾನಾದಿಸದ್ದಾ ಚಿತ್ತಸದ್ದಾಪೇಕ್ಖಾತಿ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಚಿತ್ತಸದ್ದಸಮ್ಬನ್ಧತ್ತಾ ಚಿತ್ತಸಂಸಟ್ಠಾ ಚ ತೇ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಚಾತಿ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ। **ಉಪಾದಿಯನ್ತೇವಾ**ತಿ ಭೂತಾನಿ ಗಣ್ಹನ್ತಿ ಏವ, ನಿಸ್ಸಯನ್ತಿ ಏವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಥಾ ಭೂತಾನಿ ಉಪಾದಿಯನ್ತಿ ಗಯ್ಹನ್ತಿ ನಿಸ್ಸೀಯನ್ತಿ, ನ ತಥಾ ಏತಾನಿ ಗಯ್ಹನ್ತಿ ನಿಸ್ಸೀಯನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ **ಉಪಾದಾ**। ಅಥ ವಾ ಭೂತಾನಿ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ತೇಸಂ ವಣ್ಣನಿಭಾದಿಭಾವೇನ ಗಹೇತಬ್ಬತೋ **ಉಪಾದಾ**।

೭೫-೮೨. ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠತ್ತಿಕೇ ವುತ್ತನಯೇನಾತಿ ಸಂ-ಸದ್ದಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಕಿಲಿಸನ್ತೀತಿ ಕಿಲೇಸಾತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ।

೮೩-೧೦೦. **ಕಾಮಾವಚರಾ**ದೀಸು ಅಯಮಪರೋ ಅತ್ಥೋ - ಕಾಮತಣ್ಹಾ ಕಾಮೋ, ಏವಂ ರೂಪಾರೂಪತಣ್ಹಾ ರೂಪಂ ಅರೂಪಞ್ಚ। ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನ ತಾನಿ ಯತ್ಥ ಅವಚರನ್ತಿ, ತೇ **ಕಾಮಾವಚರಾ**ದಯೋತಿ। ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ಅಞ್ಞಭೂಮೀಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಅಕಾಮಾವಚರಾದಿತಾ ಕಾಮಾವಚರಾದಿತಾ ಚ ನಾಪಜ್ಜತೀತಿ ಸಿದ್ಧಂ ಹೋತಿ। **ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೇ**ಪಿ "ಏತ್ಥಾವಚರಾ"ತಿ ವಚನಂ ಅವೀಚಿಪರನಿಮ್ಮಿತಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋಕಾಸಾಯ ಕಾಮತಣ್ಹಾಯ ಆರಮ್ಮಣಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ತದೋಕಾಸತಾ ಚ ತಣ್ಹಾಯ ತನ್ನಿನ್ನತಾಯ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯದಿ ಪರಿಯಾಪನ್ನಸದ್ದಸ್ಸ ಅನ್ತೋಗಧಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ, ಮಗ್ಗಾದಿಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ಲೋಕುತ್ತರನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ಪರಿಯಾಪನ್ನತಾ ಆಪಜ್ಜತಿ। ನ ಹಿ "ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ತೇಭೂಮಕಗಹಣಂ ಅತ್ಥೀತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ ಸಬ್ಬದಾ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಕ್ಖಸ್ಸ ಲೋಕಸ್ಸ ವಸೇನ ಪರಿಯಾಪನ್ನನಿಚ್ಛಯತೋ। ಅಥ ವಾ ಪರಿಚ್ಛೇದಕಾರಿಕಾಯ ತಣ್ಹಾಯ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಆಪನ್ನಾ ಪಟಿಪನ್ನಾ ಗಹಿತಾತಿ **ಪರಿಯಾಪನ್ನಾ**।

ಅನೀಯ-ಸದ್ದೋ ಬಹುಲಾ ಕತ್ತುಅಭಿಧಾಯಕೋತಿ ವಟ್ಟಚಾರಕತೋ ನಿಯ್ಯನ್ತೀತಿ ನಿಯ್ಯಾನೀಯಾ, ನೀ-ಕಾರಸ್ಸ ರಸ್ಸತ್ತಂ ಯ-ಕಾರಸ್ಸ ಚ ಕ-ಕಾರತ್ತಂ ಕತ್ವಾ **"ನಿಯ್ಯಾನಿಕಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ನಿಯ್ಯಾನಕರಣಸೀಲಾ ವಾ **ನಿಯ್ಯಾನಿಕಾ**। ಉತ್ತರಿತಬ್ಬಸ್ಸ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ನಿದ್ದಿಸಿಯಮಾನಾ ಸಉತ್ತರಾ ಧಮ್ಮಾವ ಉತ್ತರಿತಬ್ಬಾತಿ **"ಅತ್ತಾನ"**ನ್ತಿ ಆಹ। **ರಾಗಾದೀನ**ನ್ತಿ ರಾಗಾದೀನಂ ದಸನ್ನಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಸಬ್ಬನಿಯತಾಕುಸಲಾನಂ ವಾ। ತೇಹಿ ನಾನಪ್ಪಕಾರದುಕ್ಖನಿಬ್ಬತ್ತಕೇಹಿ ಅಭಿಭೂತಾ ಸತ್ತಾ ಕನ್ದನ್ತಿ ಅಕನ್ದನ್ತಾಪಿ ಕನ್ದನಕಾರಣಭಾವತೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಪಹಾನೇಕಟ್ಠತಾವಸೇನ ಚ **"ಸರಣಾ"**ತಿ ಆಹ, ತಸ್ಮಾ "ರಾಗಾದೀನ"ನ್ತಿ ವಚನೇನ ರಾಗದೋಸಮೋಹಾವ ಗಹಿತಾತಿ ಞಾಯತಿ। **ರಣ**-ಸದ್ದೋ ವಾ ರಾಗಾದಿರೇಣೂಸು ನಿರುಳ್ಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ರಣಂ ವಾ ಯುದ್ಧಂ, "ಕಾಮಾ ತೇ ಪಠಮಾ ಸೇನಾ"ತಿ (ಸು॰ ನಿ॰ ೪೩೮; ಮಹಾನಿ॰ ೨೮, ೬೮, ೧೪೯; ಚೂಳನಿ॰ ನನ್ದಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೪೭) ಏವಮಾದಿಕಾ ಚ ಅಕುಸಲಾ ಸೇನಾ ಅರಿಯಮಗ್ಗಯುದ್ಧೇನ ಜೇತಬ್ಬತ್ತಾ ಸಯುದ್ಧತ್ತಾ **"ಸರಣಾ"**ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ। **ಅರಣವಿಭಙ್ಗಸುತ್ತೇ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೨೩ ಆದಯೋ) ಪನ ಸದುಕ್ಖಾ ಸಉಪಘಾತಾ ಸಉಪಾಯಾಸಾ ಸಪರಿಳಾಹಾ ಮಿಚ್ಛಾಪಟಿಪದಾಭೂತಾ ಕಾಮಸುಖಾನುಯೋಗಾದಯೋ "ಸರಣಾ"ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ದುಕ್ಖಾದೀನಂ ರಣಭಾವೋ ತನ್ನಿಬ್ಬತ್ತಕಸಭಾವಾನಂ ಅಕುಸಲಾನಂ ಸರಣತಾ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಪಿಟ್ಠಿದುಕಾ ಸಮತ್ತಾ।

ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ

೧೦೧-೧೦೮. ವಿಜ್ಜುರಾಸನ್ತೋಗಧಧಮ್ಮಾ ವಿಜ್ಜುಸಭಾಗತಾಯ ತದೇಕದೇಸೇ ವಿಜ್ಜುಕೋಟ್ಠಾಸೇ ವತ್ತನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಾ। ವಜಿರಸ್ಸ ಯತ್ಥ ತಂ ಪತತಿ, ತತ್ಥ ಅಭೇಜ್ಜಂ ನಾಮ ಕಿಞ್ಚಿ ಮಣಿಪಾಸಾಣಾದಿ ನತ್ಥಿ, ನ ಚ ತೇನ ಗಮನಮಗ್ಗೋ ವಿರುಹತಿ, ಏವಮೇವ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಯತ್ಥ ಸೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಸನ್ತಾನೇ ಅಭೇಜ್ಜೋ ಕಿಲೇಸೋ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ನ ಚ ಭಿನ್ನೋ ಪುನ ವಿರುಹತೀತಿ ವಜಿರುಪಮತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ತದುಪಚಾರೇನ ಬಾಲಾ** ಯಥಾ "ಮಞ್ಚಾ ಘೋಸನ್ತೀ"ತಿ। **ಕಣ್ಹಾಭಿಜಾತೀತಿ** ಅಪಾಯಾ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ಮನುಸ್ಸೇಸು ಚ ದೋಭಗ್ಗಿಯಂ। ತಪನಸ್ಸ ವಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಹಿತಾತಿ **ತಪನಿಯಾ**।

ದಾಸಾದೀಸುಪಿ ಸಿರಿವಡ್ಢಕಾದಿಸದ್ದಾ ವಿಯ ಅತಥತ್ತಾ ವಚನಮತ್ತಮೇವ ಅಧಿಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ **ಅಧಿವಚನಾ**। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಅಧಿವಚನನಿರುತ್ತಿಪಞ್ಞತ್ತಿಪದಾನಿ ಸಮಾನತ್ಥಾನಿ, ಸಬ್ಬಞ್ಚ ವಚನಂ ಅಧಿವಚನಾದಿಭಾವಂ ಭಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸುಪಿ ವಚನವಿಸೇಸೇಸು ವಿಸೇಸೇನ ಪವತ್ತೇಹಿ ಅಧಿವಚನಾದಿಸದ್ದೇಹಿ ಸಬ್ಬಾನಿ ವಚನಾನಿ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನಸಾಮಞ್ಞೇನ ವುತ್ತಾನೀತಿ ಏತೇನಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಅಯಂ ಅತ್ಥಯೋಜನಾ ಕತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಥ ವಾ **ಅಧಿ**-ಸದ್ದೋ ಉಪರಿಭಾಗೇ, ಉಪರಿ ವಚನಂ **ಅಧಿವಚನಂ**। ಕಸ್ಸ ಉಪರಿ? ಪಕಾಸೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸಾತಿ ವಿದಿತೋವಾಯಮತ್ಥೋ। ಅಧೀನಂ ವಾ ವಚನಂ **ಅಧಿವಚನಂ**। ಕೇನ ಅಧೀನಂ? ಅತ್ಥೇನ। ತಥಾ ತಂತಂಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನೇ ನಿಚ್ಛಿತಂ, ನಿಯತಂ ವಾ ವಚನಂ **ನಿರುತ್ತಿ**। ಪಥವೀಧಾತುಪುರಿಸಾದಿತಂತಂಪಕಾರೇನ ಞಾಪನತೋ **ಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ** ಏವಂ ಅಧಿವಚನಾದಿಪದಾನಂ ಸಬ್ಬವಚನೇಸು ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಞ್ಞಥಾ ಸಿರಿವಡ್ಢಕಧನವಡ್ಢಕಪ್ಪಕಾರಾನಮೇವ ಅಭಿಲಾಪಾನಂ ಅಧಿವಚನತಾ, ಅಭಿಸಙ್ಖರೋನ್ತೀತಿ ಏವಂಪಕಾರಾನಮೇವ ನಿದ್ಧಾರಣವಚನಾನಂ ನಿರುತ್ತಿತಾ, ತಕ್ಕೋ ವಿತಕ್ಕೋತಿ ಏವಂಪಕಾರಾನಮೇವ ಏಕಮೇವತ್ಥಂ ತೇನ ತೇನ ಪಕಾರೇನ ಞಾಪೇನ್ತಾನಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿತಾ ಚ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ।

೧೦೯-೧೧೮. ಫಸ್ಸೋ ವೇದನಾತಿ ಸಬ್ಬದಾಪಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಫಸ್ಸಾದಿನಾಮಕತ್ತಾ ಪಥವಿಯಾದೀನಂ ಕೇಸಕುಮ್ಭಾದಿನಾಮನ್ತರಾಪತ್ತಿ ವಿಯ ನಾಮನ್ತರಾನಾಪಜ್ಜನತೋ ಚ ಸದಾ ಅತ್ತನಾವ ಕತನಾಮತಾಯ ಚತುಕ್ಖನ್ಧನಿಬ್ಬಾನಾನಿ **ನಾಮಕರಣಟ್ಠೇನ ನಾಮಂ**। **ನಮನಂ** ಅವಿನಾಭಾವತೋ ಆರಮ್ಮಣಾಭಿಮುಖತಾ, ನಮನಹೇತುಭೂತತಾ **ನಾಮನಂ**। ಅಥ ವಾ ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ವಿಯ ಅಧಿವಚನಂ ನಾಮಮನ್ತರೇನ ಯೇ ಅನುಪಚಿತಬೋಧಿಸಮ್ಭಾರಾನಂ ಗಹಣಂ ನ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತೇ ನಾಮಾಯತ್ತಗ್ಗಹಣಾ **ನಾಮಂ**। ರೂಪಂ ಪನ ವಿನಾಪಿ ನಾಮಸಾಧನಂ ಅತ್ತನೋ ರುಪ್ಪನಸಭಾವೇನ ಗಹಣಂ ಉಪಯಾತೀತಿ **ರೂಪಂ**।

೧೧೯-೧೨೩. ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಪವತ್ತಂ, ಇತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಂ, ಮಜ್ಝೇ ಸಮಾಪತ್ತೀತಿ ಏವಂ ಸಮಾಪತ್ತೀನಂ ಅಪ್ಪನಾಪರಿಚ್ಛೇದಪಞ್ಞಾ **ಸಮಾಪತ್ತಿಕುಸಲತಾ**। **ವುಟ್ಠಾನೇ ಕುಸಲಭಾವೋ** ಪುಬ್ಬೇ ವುಟ್ಠಾನೇ ಪರಿಚ್ಛೇದಕರಣಞಾಣಂ। ಲಕ್ಖಣಾದಿವಸೇನ ಅನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ಚ ಮನಸಿ ಕರಣಂ **ಮನಸಿಕಾರೋ**।

೧೨೪-೧೩೪. ಸುಚಿಸೀಲತಾ **ಸೋರಚ್ಚಂ**। ಸಾ ಹಿ ಸೋಭನಕಮ್ಮರತತಾತಿ। ಸಮ್ಮೋದಕಸ್ಸ, ಸಮ್ಮೋದಕೋ ವಾ ಮುದುಭಾವೋ **ಸಮ್ಮೋದಕಮುದುಭಾವೋ,** ಸಣ್ಹವಾಚತಾ। "**ಅಗುತ್ತದ್ವಾರತಾ**"ತಿ ವುತ್ತೇ ಕೇಸು ದ್ವಾರೇಸೂತಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯತೀತಿ "**ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸೂ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸಮ್ಪಜಾನಾತೀತಿ ಸಮ್ಪಜಾನೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ತದಪಿ ಞಾಣಂ ಯಸ್ಮಾ ಸಮ್ಪಜಾನಾತಿ, ತಸ್ಮಾ "**ಸಮ್ಪಜಾನಾತೀತಿ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞ**"ನ್ತಿ ಆಹ। **ಅಪ್ಪಟಿಸಙ್ಖಾನೇ** ನಿಮಿತ್ತೇ ವಿಸಯೇ ವಾ। **ವೀರಿಯಸೀಸೇನಾತಿ** ವೀರಿಯಪಾಮೋಕ್ಖೇನ। **ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಬಲನ್ತಿ** ವೀರಿಯೋಪತ್ಥಮ್ಭೇನ ಹಿ ಕುಸಲಭಾವನಾ ಬಲವತೀ ಥಿರಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ತಥಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಬಲವತೀ ಕುಸಲಭಾವನಾ ಬಲವನ್ತೋ ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾತಿಪಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಕಸಿಣನಿಮಿತ್ತಂ ವಿಯ ಸಞ್ಞಾಣಂ ವಿಯ ಸವಿಗ್ಗಹಂ

ವಿಯ ಚ ಸುಟ್ಠು ಉಪಲಕ್ಖೇತಬ್ಬಾಕಾರಂ “ನಿಮಿತ್ತ”ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಸಮಥೋ ಚ ಏವಂ ಆಕಾರೋತಿ “ನಿಮಿತ್ತ”ನ್ತಿ ವುತ್ತೋ। ತಥಾ ಹಿ ಸೋ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣತೋ ಗಯ್ಹತೀತಿ। ಉದ್ಧಚ್ಚಮಿವ ಚಿತ್ತಂ ನ ವಿಕ್ಖಿಪತೀತಿ, ವಿಕ್ಖೇಪಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ವಾ **ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ**।

೧೩೫-೧೪೨. ಸೀಲಮೇವ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಆಸೇವಿಯಮಾನಂ ಲೋಕಿಯಂ ಲೋಕುತ್ತರಮ್ಪಿ ಸೀಲಂ ಪರಿಪೂರೇತೀತಿ **“ಸೀಲಪರಿಪೂರಣತೋ”**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಸೀಲಸ್ಸ ಸಮ್ಪದಾ**ತಿ ಕಾರಣಸೀಲಮ್ಪಿ ಫಲಸೀಲಮ್ಪಿ ಸಮ್ಪನ್ನಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಏಕದೇಸವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ಅಥ ವಾ “ಕತಮೇ ಚ ಥಪತಿ ಅಕುಸಲಾ ಸೀಲಾ? ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಪಾಪಕೋ ಆಜೀವೋ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೬೪) ವುತ್ತತ್ತಾ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ “ಸೀಲ”ನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ತತ್ಥ ಕುಸಲಸೀಲಂ ನಿದ್ಧಾರೇತ್ವಾ **“ಸೀಲಸಮ್ಪದಾ”**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ **ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪದಾ**ಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ ಖೋ ಪನ ಯಥಾದಿಟ್ಠಿಸ್ಸ ಚ ಪಧಾನನ್ತಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಞಾಣಾದಿಸಙ್ಖಾತಾ ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ ಚೇವಾತಿ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ ಖೋ ಪನಾತಿ ಚ ಪದದ್ವಯಸ್ಸ ಸಮಾನತ್ತಾ ಪಞ್ಹಾ। **ಯಥಾದಿಟ್ಠಿಸ್ಸಾ**ತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಪ್ಪಕಾರದಿಟ್ಠಿಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತಬ್ಬಪಧಾನಾನುರೂಪದಿಟ್ಠಿಸ್ಸ ವಾ ಯಥಾದಿಟ್ಠಿಪವತ್ತಕಿರಿಯಸ್ಸ ವಾ। **ಸಂವೇಗೋ**ತಿ ಸಹೋತ್ತಪ್ಪಂ ಞಾಣಂ, ಓತ್ತಪ್ಪಮೇವ ವಾ। ಸಮತ್ತಂ ತುಸ್ಸನಂ ತಿತ್ತಿ ಸನ್ತುಟ್ಠಿ, ನತ್ಥಿ ಏತಸ್ಸ ಸನ್ತುಟ್ಠೀತಿ ಅಸನ್ತುಟ್ಠಿ, ಅಸನ್ತುಟ್ಠಿಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅಸನ್ತುಟ್ಠಿತಾ**। ವೀರಿಯಪ್ಪವಾಹೇ ಪವತ್ತಮಾನೇ ಅನ್ತರಾ ಏವ ಪಟಿಗಮನಂ ನಿವತ್ತನಂ ಪಟಿವಾನಂ, ತಂ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಪಟಿವಾನೀ , ನ ಪಟಿವಾನೀ ಅಪ್ಪಟಿವಾನೀ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅಪ್ಪಟಿವಾನಿತಾ**। ವಿಮುಚ್ಚನಂ ನಾಮ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಧಿಮುತ್ತತಾ ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಚ ನಿಸ್ಸಟತಾ ಚ। **ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನಾ**ತಿ ಕಿಲೇಸಾನಂ ತಂತಂಮಗ್ಗವಜ್ಝಾನಂ ಉಪ್ಪನ್ನಮಗ್ಗೇ ಖನ್ಧಸನ್ತಾನೇ ಪುನ ಸಂದಹನವಸೇನ। **ಅನುಪ್ಪಾದಭೂತೇ**ತಿ ತಂತಂಫಲೇ। **ಅನುಪ್ಪಾದಪರಿಯೋಸಾನೇ**ತಿ ಅನುಪ್ಪಾದಕರೋ ಮಗ್ಗೋ ಅನುಪ್ಪಾದೋ, ತಸ್ಸ ಪರಿಯೋಸಾನೇ।

ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ದುಕಮಾತಿಕಾಪದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಪದಭಾಜನೀಯವಣ್ಣನಾ

೧. "ಯೇ ವಾ ಪನ…ಪೇ॰… ಅರೂಪಿನೋ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ ಇದಂ "ಫಸ್ಸೋ ಹೋತೀ"ತಿ ಏವಮಾದಿಕಂ ವಿಯ ನ ವಿಸುಂ "ತೇಪಿ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ ಹೋತಿ-ಸದ್ದೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ, ಉದ್ದಿಟ್ಠಾವಸೇಸೇ ಚ ಪನ ಗಹೇತ್ವಾ "ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ"ತಿ ಅಪ್ಪೇತುಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಪ್ಪನಾಯ ಅವರೋಧಿತಂ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಏತಸ್ಸ ಪದಭಾಜನೀಯಂ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ। ಸರೂಪೇನ ಪನ ಅದಸ್ಸಿತತ್ತಾ "ಅತ್ಥೀ"ತಿ ವತ್ವಾ ದುತಿಯೇನ ಹೋತಿ-ಸದ್ದೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನಿದ್ದೇಸೋ ಚ ನ ಕತೋ, ಸಙ್ಖೇಪೇನ ಪನ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ಸಙ್ಖೇಪೇನೇವ ಯೇ ವಾ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾತಿ ಏತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಉದ್ದೇಸೇ ಅವರೋಧೋ ಯುತ್ತೋ। ಧಮ್ಮನಿದ್ದೇಸೇ ಚ ನಿದ್ದೇಸಾವಸಾನೇ ವುತ್ತಸ್ಸಾತಿ।

ಪುಚ್ಛಾಪರಿಚ್ಛೇದವಚನೇನೇವ ಪುಚ್ಛಾಭಾವೇ ವಿಞ್ಞಾತೇ ಪುಚ್ಛಾವಿಸೇಸಞಾಪನತ್ಥಂ ಆಹ **"ಅಯಂ ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾಪುಚ್ಛಾ"**ತಿ। **ಪಞ್ಚವಿಧಾ ಹೀತಿ ಮಹಾನಿದ್ದೇಸೇ** (ಮಹಾನಿ॰ ೧೫೦; ಚೂಳನಿ॰ ಪುಣ್ಣಕಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೧೨; ಮೇತ್ತಗೂಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೧೮) ಆಗತಾ ಪುಚ್ಛಾ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಲಕ್ಖಣ**ನ್ತಿ ಞಾತುಂ ಇಚ್ಛಿತೋ ಯೋ ಕೋಚಿ ಸಭಾವೋ। **ಅಞ್ಞಾತ**ನ್ತಿ ಯೇನ ಕೇನಚಿ ಞಾಣೇನ ಅಞ್ಞಾತಭಾವಂ ಆಹ। **ಅದಿಟ್ಠ**ನ್ತಿ ದಸ್ಸನಭೂತೇನ ಞಾಣೇನ ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ವಿಯ ಅದಿಟ್ಠತಂ। **ಅತುಲಿತ**ನ್ತಿ "ಏತ್ತಕಂ ಇದ"ನ್ತಿ ತುಲಾಭೂತಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ಅತುಲಿತತಂ। **ಅತೀರಿತ**ನ್ತಿ ತೀರಣಭೂತಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ಅಕತಞಾಣಕಿರಿಯಾಸಮಾಪನತಂ। **ಅವಿಭೂತ**ನ್ತಿ ಞಾಣಸ್ಸ ಅಪಾಕಟಭಾವಂ । **ಅವಿಭಾವಿತ**ನ್ತಿ ಞಾಣೇನ ಅಪಾಕಟೀಕತಭಾವಂ। ಅದಿಟ್ಠಂ ಜೋತೀಯತಿ ಏತಾಯಾತಿ **ಅದಿಟ್ಠಜೋತನಾ**। ಅನುಮತಿಯಾ ಪುಚ್ಛಾ **ಅನುಮತಿಪುಚ್ಛಾ** । "ತಂ ಕಿಂ ಮಞ್ಞಥ, ಭಿಕ್ಖವೇ"ತಿಆದಿಪುಚ್ಛಾಯ ಹಿ "ಕಾ ತುಮ್ಹಾಕಂ ಅನುಮತೀ"ತಿ ಅನುಮತಿ ಪುಚ್ಛಿತಾ ಹೋತಿ। **ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾ**ತಿ ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾಯ।

ಪಭೇದತೋ ಧಮ್ಮಾನಂ ದೇಸನನ್ತಿ ಮಾತಿಕಾದೇಸನಂ ಆಹ। ತತ್ಥ ಹಿ ಪುರತೋ ಕುಸಲಾದಿಕೇ ಪಭೇದೇ ವತ್ವಾ ಪಚ್ಛತೋ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾತಿ **"ಪಭೇದವನ್ತದಸ್ಸನತ್ಥ"**ನ್ತಿ ನಿದ್ದೇಸಂ ಆಹ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ಮಾತಿಕಾಯ ಸವಿಸೇಸನಾ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ, ತೇ ಚ ವಿಸೇಸಿತಬ್ಬತ್ತಾ ಪಧಾನಾ, ಪಧಾನಞ್ಚ ಇತಿಕತ್ತಬ್ಬತಾಯ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಧಮ್ಮಾನಮೇವ ಪಧಾನಾನಂ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬತಾ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿತಬ್ಬತಾ ಚ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬೇ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ತೇ ಪನ ವಿಸೇಸವನ್ತೋ ಪುಚ್ಛಿತಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **"ಕುಸಲಾ"**ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಏವಂ ಪಭೇದವನ್ತದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಅಯಂ ಪದಾನುಕ್ಕಮೋ ಕತೋತಿ। "ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ"ತಿ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನೇಪಿ ಏವಮೇವ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। **"ಪಭೇದತೋ ಧಮ್ಮಾನಂ ದೇಸನಂ ದೀಪೇತ್ವಾ"**ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ವಿವರಿತುಂ **"ಇಮಸ್ಮಿಞ್ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಅನೇಕಪ್ಪಭೇದಾ ದೇಸೇತಬ್ಬಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಅವೋಹಾರದೇಸನತೋ ಧಮ್ಮಾನಮೇವ ದೇಸೇತಬ್ಬತ್ತಾ ತೇಸಞ್ಚ ಘನವಿನಿಬ್ಭೋಗಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಞಾಣಾವಹನತೋ ಪಭೇದವನ್ತಾನಂ ದೇಸೇತಬ್ಬತ್ತಾ "ಕುಸಲಾ…ಪೇ॰… ದೀಪೇತ್ವಾ"ತಿ ಏತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಏವಮೇವ ಹಿ ಯಥಾವುತ್ತದೀಪನಸ್ಸ ಹೇತುಂ ಸಕಾರಣಂ ಪಕಾಸೇತುಂ ಪುನ **"ಧಮ್ಮಾಯೇವಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತನ್ತಿ। **ಧಮ್ಮಾ**ತಿ ಸಾಮಞ್ಞಮತ್ತವಚನೇನ ಸಮೂಹಾದಿಘನವಸೇನ ಏಕತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ಹೋತೀತಿ ಏಕತ್ತವಿನಿಬ್ಭೋಗಕರಣಂ ಘನವಿನಿಬ್ಭೋಗಞಾಣಂ ಆವಹತಿ ಪಭೇದದೇಸನಾ, ತಥಾ ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ ಅಬ್ಯಾಕತಾದಿಅತ್ಥಾನಞ್ಚ ದೀಪನತೋ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾದಿಞಾಣಞ್ಚ ಆವಹತಿ। **"ಪಭೇದವನ್ತದಸ್ಸನತ್ಥ"**ನ್ತಿ ಏತಂ ವಿವರಿತುಂ **"ಇದಾನಿ ಯೇ ತೇನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಪಭೇದ…ಪೇ॰… ಯುಜ್ಜತಿ** ಇತಿಕತ್ತಬ್ಬತಾಯುತ್ತಸ್ಸ ವಿಸೇಸನತ್ತಾ। ಅಥ ವಾ ಉದ್ದೇಸೋ ಧಮ್ಮಪ್ಪಧಾನೋ, ಪುಚ್ಛಾ ಸಂಸಯಿತಪ್ಪಧಾನಾ, ನ ಚ ಧಮ್ಮಭಾವೋ ಸಂಸಯಿತೋ, ಕುಸಲಾದಿಭೇದೋ ಪನ ಸಂಸಯಿತೋತಿ ನಿಚ್ಛಿತಸಂಸಯಿತವಸೇನಾಯಂ ಪದಾನುಕ್ಕಮೋ ಕತೋ।

ಏತ್ಥಾತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ವಚನೇ। ಕಿಮತ್ಥಮಾಹ ಭಗವಾತಿ ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಆಹ **"ಸಮಯೇ ನಿದ್ದಿಸಿ ಚಿತ್ತ"**ನ್ತಿ। **ಪರಿಯೋಸಾನೇ**ತಿ ಸಮಯೇ ಚಿತ್ತನಿದ್ದೇಸಸ್ಸ "ಯಸ್ಮಿಂ…ಪೇ॰… ಆರಬ್ಭಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಪರಿಯೋಸಾನೇ। **ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ**ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸಮಯೇ

। ಚಿತ್ತೇನ ಸಮಯಂ ನಿಯಮೇತ್ವಾನ ಅಥ ಪಚ್ಛಾ ಬೋಧೇತುನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಭೋಜನಗಮನಾದಿಸಮಯನಾನತ್ತೇ ಸಮವಾಯಾದಿನಾನತ್ತೇ ಚ ಯಥಾವುತ್ತಚಿತ್ತನಿಯಮಿತಾ ವಿಸೇಸಿತಾ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಾನಂ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಅಭಾವಾ ಚಿತ್ತನಿಯಮಿತೇ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಬೋಧೇತುಂ ವಿಸೇಸನಮೇವ ತಾವ ಚಿತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಸಮಯೇ ಚಿತ್ತಂ ನಿದ್ದಿಸೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿಸೇಸಿತಬ್ಬೋಪಿ ಹಿ ಸಮಯೋ ಅತ್ತನೋ ಉಪಕಾರತ್ಥಂ ವಿಸೇಸನಭಾವಂ ಆಪಜ್ಜತಿ, ವಿಸೇಸನಭೂತಞ್ಚ ಚಿತ್ತಂ ತದುಪಕಾರತ್ಥಂ ವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಭಾವನ್ತಿ। ಸನ್ತತಿಘನಾದೀನಂ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ - ಪುರಿಮಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ನಿರನ್ತರತಾಯ ಏಕೀಭೂತಾನಮಿವ ಪವತ್ತಿ **ಸನ್ತತಿಘನತಾ,** ತಥಾ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಏಕಸಮೂಹವಸೇನ ದುಬ್ಬಿಞ್ಞೇಯ್ಯಕಿಚ್ಚಭೇದವಸೇನ ಏಕಾರಮ್ಮಣತಾವಸೇನ ಚ ಏಕೀಭೂತಾನಮಿವ ಪವತ್ತಿ **ಸಮೂಹಾದಿಘನತಾ**ತಿ।

ಕಾಲಞ್ಚ ಸಮಯಞ್ಚಾತಿ ಯುತ್ತಕಾಲಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗಿಞ್ಚ। **ಖಣೋ**ತಿ ಓಕಾಸೋ। ತಥಾಗತುಪ್ಪಾದಾದಿಕೋ ಹಿ ಮಗ್ಗಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಸ್ಸ ಓಕಾಸೋ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಪಟಿಲಾಭಹೇತುತ್ತಾ। ಖಣೋ ಏವ ಚ **ಸಮಯೋ। ಯೋ** "ಖಣೋ"ತಿ ಚ "ಸಮಯೋ"ತಿ ಚ ವುಚ್ಚತಿ, ಸೋ **ಏಕೋವಾ**ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಮಹಾಸಮಯೋ**ತಿ ಮಹಾಸಮೂಹೋ। **ಸಮಯೋಪಿ ಖೋ**ತಿ ಸಿಕ್ಖಾಪರಿಪೂರಣಸ್ಸ ಹೇತುಪಿ। **ಸಮಯಪ್ಪವಾದಕೇ**ತಿ ದಿಟ್ಠಿಪ್ಪವಾದಕೇ। ತತ್ಥ ಹಿ ನಿಸಿನ್ನಾ ತಿತ್ಥಿಯಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಸಮಯಂ ಪವದನ್ತೀತಿ। **ಅತ್ಥಾಭಿಸಮಯಾ**ತಿ ಹಿತಪಟಿಲಾಭಾ। ಅಭಿಸಮೇತಬ್ಬೋತಿ ಅಭಿಸಮಯೋ, ಅಭಿಸಮಯೋ ಅತ್ಥೋ **ಅಭಿಸಮಯಟ್ಠೋ**ತಿ ಪೀಳನಾದೀನಿ ಅಭಿಸಮಿತಬ್ಬಭಾವೇನ ಏಕೀಭಾವಂ ಉಪನೇತ್ವಾ ವುತ್ತಾನಿ, ಅಭಿಸಮಯಸ್ಸ ವಾ ಪಟಿವೇಧಸ್ಸ ವಿಸಯಭೂತೋ ಅತ್ಥೋ **ಅಭಿಸಮಯಟ್ಠೋ**ತಿ ತಾನೇವ ತಥಾ ಏಕತ್ತೇನ ವುತ್ತಾನಿ। ತತ್ಥ **ಪೀಳನಂ** ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಸ್ಸ ತಂಸಮಙ್ಗಿನೋ ಹಿಂ ಸನಂ ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕತಾಕರಣಂ। **ಸನ್ತಾಪೋ** ದುಕ್ಖದುಕ್ಖತಾದಿಭಾವೇನ ಸನ್ತಾಪನಂ ಪರಿದಹನಂ।

"ಇಧಾ"ತಿ ವಚನಂ ಅಕುಸಲೇಸು ಅಬ್ಯಾಕತೇಸು ಚ ಕೇಸುಚಿ ಖಣಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವತೋ। ನನು ಕುಸಲಾನಞ್ಚ ನವಮೇನ ಖಣೇನ ವಿನಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ? ನೋ ನ ಹೋತಿ, ನ ಪನ ನವಮೋ ಏವ ಖಣೋ, ಚತುಚಕ್ಕಾನಿಪಿ ಖಣೋತಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಸಬ್ಬನ್ತಿಮೇನ ಪರಿಚ್ಛೇದೇನ ಅತ್ತಸಮ್ಮಾಪಣಿಧಿಖಣಮನ್ತರೇನ ನತ್ಥಿ ಕುಸಲಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಖಣೋ ಇಧ ಗಹಿತೋ। ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಸಯಮನಸಿಕಾರಾಧೀನಂ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಏವಮಾದಿ ಸಾಧಾರಣಫಲಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ನವಮೋ**ತಿ ಅಟ್ಠಕ್ಖಣೇ ಉಪಾದಾಯ ವುತ್ತಂ। **ಚತುಚಕ್ಕಂ ವತ್ತತೀ**ತಿ ಪುನ ಪತಿರೂಪದೇಸವಾಸಾದಿಸಮ್ಪತ್ತಿ ಚತುಚಕ್ಕಂ ವಿಪರಿವತ್ತತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಓಕಾಸಭೂತಾನೀ**ತಿ ಅತ್ತನೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಾ "ಇದಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತು ಕುಸಲಾನೀ"ತಿ ಅನುಮತಿದಾನಂ ವಿಯ ಭೂತಾನಿ।

ಚಿತ್ತಕಾಲೋತಿ ಧಮ್ಮೇನೇವ ಸತಾ ಕಾಲೋ ವಿಸೇಸಿತೋ, ನ ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿತ್ಥ ಪವತ್ತಿಸ್ಸತಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ಏತೇನ ಅವತ್ಥಾವಿಸೇಸೇನ, ನಾಪಿ ತಸ್ಸ ವಿಜಾನನಕಿಚ್ಚೇನ, ತಸ್ಮಾ ಏವಂವಿಧೇ ಧಮ್ಮೇ ಉಪಾದಾಯ ಪಞ್ಞತ್ತೋತಿ ವುತ್ತೋ। ಕಮಪ್ಪವತ್ತಾ ವಿಸೇಸಾ ಏವ ಪಟಿಪಾಟೀತಿ ಬೀಜಭಾವೋ ಚ ಪಟಿಪಾಟೀತಿ ವತ್ತುಮರಹತೀತಿ ಇಮಿನಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ **"ಬೀಜಕಾಲೋತಿ ಧಮ್ಮಪಟಿಪಾಟಿಂ ಉಪಾದಾಯ ಪಞ್ಞತ್ತೋ"**ತಿ ಆಹ। **ಧಮ್ಮಪಟಿಪಾಟಿಂ ವಾ**ತಿ ಅಟ್ಠಕಲಾಪಧಮ್ಮೇ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಸಞ್ಜಿತಾ ವಿಯ ಗಯ್ಹಮಾನಕಾಲಾ ಏವ **ಕಾಲಸಞ್ಞಿಯೋ** , ಯಥಾ ವಾ ತಥಾ ವಾ ಕಾಲೋತಿ ಏಕಂ ಸಭಾವಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಭಿನಿವೇಸಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ತದಭಿನಿವೇಸನಿಸೇಧನತ್ಥಂ **"ಸೋ ಪನೇಸ ಸಭಾವತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿಮತ್ತಕೋ"**ತಿ ಆಹ। ಇತ್ವಾ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಇತರೋ ಪನ ಹೇತೂ**ತಿ ಏಸ ಸಮಯೋ ಪಚ್ಚಯೋಏವ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ। **ಏತ್ಥಾ**ತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಅಧಿಕಾರೇ ನ ಹೇತುಹೇತು ಸಾಧಾರಣಹೇತು ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಮವಾಯೋ ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗೀ, ಹೇತು ಪನ ಏಕೇಕೋ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಅನೇಕಪಚ್ಚಯದಸ್ಸನೇನ ತಂತಂದ್ವಾರಿಕಾನಂ ಕುಸಲಾನಞ್ಚ ತಪ್ಪಚ್ಚಯತಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಪರಿಗ್ಗಹೋ ಕತೋ ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯೇಹಿ। **ಏಕಕಾರಣವಾದೋ**ತಿ ಪಕತಿಕಾರಣವಾದೋ, ಇಸ್ಸರಕಾರಣವಾದೋ ವಾ। **ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖೋ**ತಿ ಅವಯವಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖತಾಯ ಸಮುದಾಯೋ ವುತ್ತೋ। ಅಪೇಕ್ಖಾ ಚ ಯಾವ

ಸಹಾಯಕಾರಣಸಮಾಗಮೋ ನ ಹೋತಿ, ತಾವ ಫಲಸ್ಸ ಅನಿಪ್ಫಾದನಂ ಸಮಾಗಮೇ ನಿಪ್ಫಾದನಸಮತ್ಥಸ್ಸ ನಿಪ್ಫಾದನಞ್ಚ। ಸಮಾಗಮೋ ಚ ಯೇಸು ಯುಜ್ಜಮಾನೇಸು ನಿಬ್ಯಾಪಾರೇಸುಪಿ ಫಲಸ್ಸ ಪವತ್ತಿ, ತೇಸಂ ಸಬ್ಭಾವೋತಿ।

ಅಸಾಮಗ್ಗೀ...ಪೇ॰... ಪತ್ತಿತೋತಿ ಚಕ್ಖುರೂಪಾಲೋಕಮನಸಿಕಾರಾನಂ ಅಸಮವೇತಾನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅಹೇತುಭಾವೇ ಸತಿ ಸಮವೇತಾನಞ್ಚ ತಂಸಭಾವಾವಿನಿವತ್ತಿತೋ ಹೇತುಭಾವಾನಾಪತ್ತಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ನ ಹಿ ಸಭಾವನ್ತರಂ ಅಞ್ಞೇನ ಸಹಿತಂ ಸಭಾವನ್ತರಂ ಹೋತೀತಿ। **ಏಕಸ್ಮಿ**ನ್ತಿ ಅನ್ಧಸತೇ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಅನ್ಧೇತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅಞ್ಞಥಾ ಯಥಾರುತವಸೇನ ಅತ್ಥೇ ಗಯ್ಹಮಾನೇ ಏಕಸ್ಸ ಅನ್ಧಸ್ಸ ದಸ್ಸನಾಸಮತ್ಥತಾ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ನ ಹೋತಿ, ನಾಪಿ ಏಕಸ್ಸ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಅಸಮತ್ಥತಾ ವುತ್ತಾ, ಕಿನ್ತು ಸಬ್ಬೇಸಂ ವಿಸುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ಏವಾತಿ ಉಪಮಾವಚನಂ ನ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ, ನಾಪಿ ಉಪಮೋಪಮಿತಬ್ಬಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ನ ಹಿ ಉಪಮಿತಬ್ಬೇಸು ಚಕ್ಖಾದೀಸು ಏಕಸ್ಸ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಅಸಮತ್ಥತಾ ವುತ್ತಾ, ಕಿನ್ತು ಸಬ್ಬೇಸಂ ವಿಸುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ಸಹಿತಾನಂ ಅಸಮತ್ಥತಾತಿ। **ಅನ್ಧಸತಂ ಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ಚ ಅನ್ಧಸತಂ ಸಹಿತಂ ಪಸ್ಸತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಅಞ್ಞಥಾ ವುತ್ತನಯೇನ ಉಪಮಿತಬ್ಬಾಸಮಾನತಾಪತ್ತಿತೋ। **ಸಾಧಾ...ಪೇ॰... ರಿತಭಾವೋ**ತಿ ಯೇಸು ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಫಲಪ್ಪವತ್ತಿ ತೇಸಂ ಸಮೋಧಾನೇ, ಯಥಾ ಪವತ್ತಮಾನೇಸು ತೇಸು ಫಲಪ್ಪವತ್ತಿ, ತಥಾ ಪವತ್ತಿಮಾಹ। ನ ಯೇಸಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಅನೇಕೇಸಂ ಸಮೋಧಾನಮತ್ತಂ ಸಾಮಗ್ಗೀ। ನ ಹಿ ಸದ್ದಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸಮೋಧಾನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ, ಕಟ್ಠಕಪಾಲಪಾಸಾಣಸಮೋಧಾನಂ ವಾ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಹೇತೂತಿ। **ತನ್ತಿ** ತಂ ದಸ್ಸನಂ। **ಅಸಾ...ಪೇ॰... ಸಿದ್ಧೋ**ತಿ ನಾಯಮತ್ಥೋ ಸಾಧೇತಬ್ಬೋ ವಿಸುಂ ಅಹೇತೂನಂ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಸಹಿತಾನಂ ಹೇತುಭಾವಸ್ಸ ಪಚ್ಚಕ್ಖಸಿದ್ಧತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನ ಹಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖಸಿದ್ಧೇ ಯುತ್ತಿಮಗ್ಗನಂ ಯುತ್ತನ್ತಿ।

ಮನುಸ್ಸತ್ತಾದೀನಂ ಖಣಾವಯವಾನಂ ಸಾಮಗ್ಗೀ ಖಣಸಾಮಗ್ಗೀ, ತಂ ವಿನಾ ಸೋ ನವಮಚಕ್ಕಸಮ್ಪತ್ತಿಸಙ್ಖಾತೋ ಖಣೋ ನತ್ಥಿ। ಸಾ ಏವ ಹಿ ಖಣಸಾಮಗ್ಗೀ ಸೋ ಖಣೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಖಣ...ಪೇ॰... ದೀಪೇತಿ** ಅತ್ತನೋ ದುಲ್ಲಭತಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಖಣತ್ಥೋ ವಾ ಸಮಯಸದ್ದೋ ಖಣಸಙ್ಖಾತೋ ಸಮಯೋತಿ ವುತ್ತೋ। ಸೋ ಯಸ್ಮಿಂ ದುಲ್ಲಭೇ ಖಣೇ ಸತೀತಿ ಇಮಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ವಿಭಾವನವಸೇನ ತದಾಯತ್ತಾಯ ಕುಸಲುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ದುಲ್ಲಭಭಾವಂ ದೀಪೇತಿ। ಏತೇನುಪಾಯೇನ **ಸಮವಾಯ...ಪೇ॰... ವುತ್ತಿಂ ದೀಪೇತೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ಇತೋ ಪರೇಸು ಚ ಯೋಜನಾ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ತಂತಂದೀಪನೇ ಕಾತಬ್ಬಾ।

ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಸ್ಸಾತಿ "ಸೇಯ್ಯಥಾಪಿ ಭಿಕ್ಖವೇ ಚತ್ತಾರೋ ದಳ್ಹಧಮ್ಮಾ ಧನುಗ್ಗಹಾ ಸಿಕ್ಖಿತಾ ಕತಹತ್ಥಾ ಕತುಪಾಸನಾ ಚತುದ್ದಿಸಾ ಠಿತಾ ಅಸ್ಸು, ಅಥ ಪುರಿಸೋ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯ 'ಅಹಂ ಇಮೇಸಂ...ಪೇ॰... ಕತುಪಾಸನಾನಂ ಕಣ್ಡೇ ಖಿತ್ತೇ ಖಿತ್ತೇ ಅಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತೇ ಪಥವಿಯಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಆಹರಿಸ್ಸಾಮೀ'"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೨೮) ಏವಂ ವುತ್ತಜವನಪುರಿಸಸ್ಸ। **ತಾವ ಪರಿತ್ತಕೋ**ತಿ ಗಮನಸ್ಸಾದಾನಂ ದೇವಪುತ್ತಾನಂ ಹೇಟ್ಠುಪರಿಯಾಯೇನ ಪಟಿಮುಖಂ ಧಾವನ್ತಾನಂ ಸಿರಸಿ ಪಾದೇ ಚ ಬದ್ಧಖುರಧಾರಾಸನ್ನಿಪಾತತೋ ಚ ಪರಿತ್ತತರೋ ಕಾಲೋ। ಕಾಲಸಙ್ಖಾತೋ ಸಮಯೋ ಚಿತ್ತಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ವುಚ್ಚಮಾನೋ ತೇನೇವ ಪರಿಚ್ಛೇದಕಚಿತ್ತೇನ "ಏವಂ ಪರಿತ್ತೋ ಅಹ"ನ್ತಿ ಅತ್ತನೋ ಪರಿತ್ತತಂ ದೀಪೇತಿ। ಯಥಾ ಚಾಹಂ, ಏವಂ ಸಬ್ಬೋ ಕುಸಲಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಕಾಲೋತಿ ತಸ್ಸ ಪರಿತ್ತತಂ ದೀಪೇತಿ। ಸದ್ದಸ್ಸ ದೀಪನಾ ವುತ್ತನಯಾನುಸಾರೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಪಕತಿವಾದೀನಂ ಮಹತೋ ವಿಯ ಅಣುವಾದೀನಂ ದ್ವಿಅಣುಕಸ್ಸ ವಿಯ ಚ ಏಕಸ್ಸೇವ। **ಹೇತು...ಪೇ॰... ವುತ್ತಿತಂ ದೀಪೇತೀ**ತಿ ಪಚ್ಚಯಾಯತ್ತವುತ್ತಿದೀಪನತೋ ತಪ್ಪರಭಾವಾ ಹೇತುಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಪರಾಯತ್ತವುತ್ತಿದೀಪನತಾ ವುತ್ತಾ। ಸತಿ ಪನ ಪಚ್ಚಯಾಯತ್ತಭಾವೇ ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗೀಆಯತ್ತತಾ ಸಮವಾಯಸಙ್ಖಾತೇನ ದೀಪಿಯತೀತಿ ಅತಪ್ಪರಭಾವತೋ ತಸ್ಸ ತಂದೀಪನತಾ ನ ವುತ್ತಾ। ಅನೇನ ಸಮಯೇನ ಕತ್ತುಭೂತೇನ, ಅನೇನ ಸಮಯೇನ ವಾ ಕರಣಭೂತೇನ ಭಗವತಾ ಪಟಿಸೇಧಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏಸ ನಯೋ ಪುರಿಮಾಸು ದೀಪನಾಸು।

ಅಧಿಕರಣವಸೇನಾತಿ ಆಧಾರವಸೇನ। **ಏತ್ಥಾ**ತಿ ಕಾಲಸಮೂಹಸಙ್ಖಾತೇ ಸಮಯೇ ಗಹಿತೇತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಾಲೋಪಿ ಹಿ ಚಿತ್ತಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ಸಭಾವತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೋಪಿ ಆಧಾರಭಾವೇನೇವ ಸಞ್ಞಾತೋ "ಅಧಿಕರಣ"ನ್ತಿ ವುತ್ತೋ ತಂಖಣಪ್ಪವತ್ತಾನಂ ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪರತೋ ಚ ಅಭಾವಾ। **ಭಾವೋ**ತಿ ಕಿರಿಯಾ। ಕಿರಿಯಾಯ ಕಿರಿಯನ್ತರಲಕ್ಖಣಂ ಭಾವೇನಭಾವಲಕ್ಖಣಂ। ಯಥಾ ಗಾವೀಸು ದುಯ್ಹಮಾನಾಸು ಗತೋ, ದುದ್ಧಾಸು ಆಗತೋತಿ ದೋಹನಕಿರಿಯಾ ಗಮನಕಿರಿಯಾಯ ಲಕ್ಖಣಂ ಹೋತಿ, ಏವಮಿಹಾಪಿ "ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ"ತಿ ಚ ವುತ್ತೇ ಸತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನೋ ಏವ ಹೋತಿ ಅಞ್ಞಕಿರಿಯಾಸಮ್ಬನ್ಧಾಭಾವೇನ ಪದತ್ಥಸ್ಸ ಸತ್ತಾವಿರಹಾಭಾವತೋತಿ ಸಮಯಸ್ಸ ಸತ್ತಾಕಿರಿಯಾಯ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಿರಿಯಾ ಫಸ್ಸಾದಿಭವನಕಿರಿಯಾ ಚ ಲಕ್ಖೀಯತೀತಿ ಉಭಯತ್ಥ ಸಮಯಸದ್ದೇ ಭುಮ್ಮನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ ಲಕ್ಖಣಭೂತಭಾವಯುತ್ತೋತಿ।

ಉದ್ದಾನತೋತಿ ಉದ್ದೇಸತೋ ಸಙ್ಖೇಪತೋ। ಕಿಲೇಸಕಾಮೋ ವತ್ಥುಕಾಮಭಾವಂ ಭಜನ್ತೋ ಕಾಮನೀಯವಸೇನ ಭಜತಿ, ನ ಕಾಮನವಸೇನಾತಿ ಕಾಮನವಸೇನ ಕಿಲೇಸಕಾಮೋ ಏವ ಹೋತಿ, ನ ವತ್ಥುಕಾಮೋ। **ದುವಿಧೋಪೇಸೋ**ತಿ ವಚನೇನ ದುವಿಧಸ್ಸಪಿ ಸಹಿತಸ್ಸ ಅವಚರಣಪ್ಪದೇಸಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ತೇನ ವತ್ಥುಕಾಮಸ್ಸೇವ ಪವತ್ತಿದೇಸೋ ರೂಪಾರೂಪಧಾತುದ್ವಯಂ ಅಪನೀತಂ ಹೋತಿ। ನನು ಚ ದುವಿಧೋಪಿ ಸಹಿತೋ ರೂಪಾರೂಪಧಾತೂಸು ಪವತ್ತತಿ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಧಮ್ಮಾನಂ ವತ್ಥುಕಾಮತ್ತಾ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಂ ರೂಪಾರೂಪರಾಗಾನಞ್ಚ ಕಿಲೇಸಕಾಮಭಾವಸಿದ್ಧಿತೋತಿ? ತಂ ನ, ಬಹಲಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಕಾಮರಾಗಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಕಾಮಭಾವೇನ ಇಧ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ರೂಪಾರೂಪಧಾತೂಸು ಪವತ್ತಮಾನೇಸು ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇಸು ನಿಕನ್ತಿ ಇಧ ನ ಸಙ್ಗಹಿತಾ ಸುಖುಮತ್ತಾ। "ಉದ್ದಾನತೋ ದ್ವೇ ಕಾಮಾ"ತಿ ಸಬ್ಬಕಾಮೇ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾಪಿ ಹಿ "ದುವಿಧೋಪೇಸೋ"ತಿ ಏತ್ಥ ತದೇಕದೇಸಭೂತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಹಿತತಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾ ಕಾಮರಾಗತಬ್ಬತ್ಥುಕಧಮ್ಮಾವ ಸಙ್ಗಹಿತಾತಿ, ನಿರವಸೇಸೋ ವಾ ಕಿಲೇಸಕಾಮೋ ಕಾಮರಾಗೋ ಕಾಮತಣ್ಹಾರೂಪತಣ್ಹಾಅರೂಪತಣ್ಹಾನಿರೋಧತಣ್ಹಾಭೇದೋ ಇಧ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅನವಸೇಸಪ್ಪವತ್ತಿತಂ ಸನ್ಧಾಯ "ದುವಿಧೋಪೇಸೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ವತ್ಥುಕಾಮೋಪಿ ಚ ಅಪ್ಪಕೋ ಇಧಾಪಿ ನ ವತ್ತತಿ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಮತ್ತೋ, ತಥಾಪಿ ಪರಿಪುಣ್ಣವತ್ಥುಕಾಮತ್ತಾ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮಾವ ಇಧ ಗಹಿತಾ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಸಸತ್ಥಾವಚರೋಪಮಾ ಯುತ್ತಾ ಹೋತಿ। "ರೂಪೂಪಪತ್ತಿಯಾ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೬೩; ವಿಭ॰ ೬೨೫) ಏತ್ಥ ರೂಪಭವೋ ಉತ್ತರಪದಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ "ರೂಪ"ನ್ತಿ ವುತ್ತೋ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ಉತ್ತರಪದಲೋಪೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅಞ್ಞಥಾ ಹಿ ಚಿತ್ತಂ ಕಾಮಾವಚರಾವಚರನ್ತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯಾತಿ। **ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನಾ**ತಿಆದಿಕೇ "ಕಾಮೋ"ತಿ ಸಬ್ಬಂ ತಣ್ಹಮಾಹ, ತಸ್ಮಾ **"ಕಾಮಞ್ಚೇಸಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ, "ಕಾಮೇ ಅವಚಾರೇತೀತಿ ಕಾಮಾವಚಾರ"ನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ **ಚಾ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ರಸ್ಸತ್ತಂ ಕತಂ।

ರುಳ್ಹಿಸದ್ದೇನಾತಿ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು ರುಳ್ಹೇನ ಸದ್ದೇನ, ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು ವಾ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ಅನವಜ್ಜಸುಖವಿಪಾಕತಾಯ ತಂಸದಿಸೇಸು ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸು ರುಳ್ಹೇನ ಸದ್ದೇನ। ಅಥ ವಾ ಕಿಞ್ಚಿ ನಿಮಿತ್ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಸತಿಪಿ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ತಂನಿಮಿತ್ತಯುತ್ತೇ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿದೇವ ವಿಸಯೇ ಸಮ್ಮುತಿಯಾ ಚಿರಕಾಲತಾವಸೇನ ನಿಮಿತ್ತವಿರಹೇಪಿ ಪವತ್ತಿ ರುಳ್ಹಿ ನಾಮ ಯಥಾ "ಮಹಿಯಂ ಸೇತೀತಿ ಮಹಿಂಸೋ, ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಗಾವೋ"ತಿ, ಏವಂ ಕುಸಲಸದ್ದಸ್ಸಪಿ ರುಳ್ಹಿಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಪಞ್ಞಾನಿದ್ದೇಸೇ "ಕೋಸಲ್ಲ"ನ್ತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೬) ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಸ ಚ ಭಾವಾ ಕುಸಲಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ಕೋಸಲ್ಲಯೋಗಾ ಕುಸಲನ್ತಿ ಅಯಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಪರಿಯಾಯೋ ಹೋತಿ। **ಕುಸಲ**ನ್ತಿ ಕುಸಲಭಾವಂ ಆಹ।

ವಿಪಾಕಾದೀನಂ ಅವಜ್ಜಪಟಿಪಕ್ಖತಾ ನತ್ಥೀತಿ ಕುಸಲಮೇವ ಅನವಜ್ಜಲಕ್ಖಣಂ ವುತ್ತಂ। **ಅನವಜ್ಜಲಕ್ಖಣಮೇವಾ**ತಿ ಸುಖವಿಪಾಕಸಭಾವಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣಭಾವನಿವಾರಣತ್ಥಂ ಅವಧಾರಣಂ ಕತಂ, ತಂನಿವಾರಣಞ್ಚ ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನತಂ ವತ್ಥುಕಾಮತಾಯ ಕತಂ। ಸಮ್ಪತ್ತಿಅತ್ಥೇನ ರಸೇನ **ವೋದಾನಭಾವರಸಂ**। ಫಲಟ್ಠೇನ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೇನ **ಇಟ್ಠವಿಪಾಕಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ**। **ಸಭಾವೋ** ಕಕ್ಖಳಾದಿಫುಸನಾದಿಕೋ ಅಸಾಧಾರಣೋ। **ಸಾಮಞ್ಞಂ** ಸಾಧಾರಣೋ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಸಭಾವೋ। ಇಧ ಚ ಕುಸಲಲಕ್ಖಣಂ ಸಬ್ಬಕುಸಲಸಾಧಾರಣಸಭಾವತ್ತಾ ಸಾಮಞ್ಞಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಅಕುಸಲಾದೀಹಿ ಅಸಾಧಾರಣತಾಯ **ಸಭಾವೋ** ವಾ।

ಉಪಟ್ಠಾನಾಕಾರೋತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಭಾವೇನ ಞಾಣಸ್ಸ ಉಪಟ್ಠಹನಾಕಾರೋ। **ಫಲಂ** ಪನ ಅತ್ತನೋ ಕಾರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ತಪ್ಪಟಿಬಿಮ್ಬಭಾವೇನ, ಪಟಿಮುಖಂ ವಾ ಉಪಟ್ಠಾತೀತಿ **ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಂ**।

ವಿಜಾನಾತೀತಿ ಸಞ್ಞಾಪಞ್ಞಾಕಿಚ್ಚವಿಸಿಟ್ಠಂ ವಿಸಯಗ್ಗಹಣಂ ಆಹ। ಸಬ್ಬಚಿತ್ತಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಯತ್ಥ ಯತ್ಥ ಯಥಾ ಯಥಾ ಅತ್ಥೋ ಲಬ್ಭತಿ, ತತ್ಥ ತತ್ಥ ತಥಾ ತಥಾ ಗಹೇತಬ್ಬೋತಿ। ಯಂ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ **ಚಿನೋತಿ,** ಯಞ್ಚ ಕಮ್ಮುನಾ ಅಭಿಸಙ್ಖತತ್ತಾ **ಚಿತಂ,** ತಂ ತಥಾ "**ಚಿತ್ತ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯಂ ಪನ ತಥಾ ನ ಹೋತಿ, ತಂ ಪರಿತ್ತಕಿರಿಯದ್ವಯಂ ಅನ್ತಿಮಜವನಞ್ಚ ಲಬ್ಭಮಾನಚಿನ್ತನವಿಚಿತ್ತತಾದಿವಸೇನ "**ಚಿತ್ತ**"ನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಹಸಿತುಪ್ಪಾದೋ ಪನ ಅಞ್ಞಜವನಗತಿಕೋವ। **ಚಿತ್ತಾನಂ ಪನಾ**ತಿ ವಿಚಿತ್ರಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತದನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ಹಿ ಸಮುದಾಯವೋಹಾರೇನ ಅವಯವೋಪಿ "**ಚಿತ್ತ**"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ ಯಥಾ ಪಬ್ಬತನದೀಸಮುದ್ದಾದಿಏಕದೇಸೇಸು ದಿಟ್ಠೇಸು ಪಬ್ಬತಾದಯೋ ದಿಟ್ಠಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ। **ಚರಣಂ** ನಾಮ ಗಹೇತ್ವಾ ಚರಿತಬ್ಬಚಿತ್ತಪಟೋ। **ರೂಪಾನೀ**ತಿ ಬಿಮ್ಬಾನಿ।

ಅಜ್ಝತ್ತಿಕನ್ತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧಂ ವದತಿ। **ಚಿತ್ತಕತಮೇವಾ**ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಮೂಲಕಾರಣತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಹೇತಂ ಚಿತ್ತಂ ಕಾರಣನ್ತಿ। ತಂ ಪನ ಅತ್ಥಂ ವಿಭಾವೇತುಂ "**ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಭೇದ**"ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಲಿಙ್ಗನಾನತ್ತ**ನ್ತಿ ಸಣ್ಠಾನನಾನತ್ತಂ, ಭಿನ್ನಸಣ್ಠಾನಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗವತೋ ಸರೀರಸ್ಸ ವಾ ನಾನತ್ತಂ। **ವೋಹಾರ**ವಸೇನ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಾದಿಭಾವೇನ **ವೋಹರಿತಬ್ಬೇ**ಸು ಪತ್ಥನಾವಿಸೇಸಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತತೋ ಕಮ್ಮವಿಸೇಸಾ। ಏವಮಿದಂ **ಕಮ್ಮನಾನತ್ತಂ** ವೋಹಾರನಾನತ್ತತೋ ಹೋತಿ। **ಅಪಾ…ಪೇ॰… ಕಾದಿತಾ**ತಿ ಏವಮಾದೀಸು **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇಹಿ ಗತಿಯಾ ಉಪಪತ್ತಿಯಾ ಅತ್ತಭಾವೇ ಲೋಕಧಮ್ಮೇಸು ಚ ನಾನಾಕರಣಾನಿ ಸುತ್ತಾಗತಾನಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

ಕಮ್ಮನಾನತ್ತಾದಿವಸೇನಾತಿ ಏತ್ಥ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಸೇನ **ಕಮ್ಮನಾನತ್ತಂ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವಿಸದಿಸಸಭಾವತಾ ಹಿ ನಾನತ್ತನ್ತಿ। ಕುಸಲಕಮ್ಮಸ್ಸ ದಾನಾದಿವಸೇನ ಕಾಯಸುಚರಿತಾದಿಭಾವೇನ ಚ **ಪುಥುತ್ತಂ,** ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಸ್ಸ ಚ ಮಚ್ಛರಿಯಾದೀಹಿ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀಹಿ ಚ **ಪುಥುತ್ತಂ** ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಬಹುಪ್ಪಕಾರತಾ ಹಿ ಪುಥುತ್ತನ್ತಿ । ಅನ್ನದಾನಾದಿವಸೇನ ದಾನಾದೀನಂ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾವಿರತಿಆದಿವಸೇನ ಕಾಯಸುಚರಿತಾದೀನಂ ಆವಾಸಮಚ್ಛರಿಯಾದಿವಸೇನ ಮಚ್ಛರಿಯಾದೀನಂ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿವಸೇನ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಞ್ಚ **ಪಭೇದೋ** ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಏಕೇಕಸ್ಸ ಹಿ ಪಕಾರಸ್ಸ ಭೇದೋ ಪಭೇದೋತಿ। ನಾನತ್ತಾದೀನಂ **ವವತ್ಥಾನಂ** ತಥಾ ತಥಾ ವವತ್ಥಿತತಾ ನಿಚ್ಛಿತತಾ। ಏತೇನುಪಾಯೇನ ಲಿಙ್ಗನಾನತ್ತಾದೀನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ಕಮ್ಮನಾನತ್ತಾದೀಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಾನಿ ಹಿ ತಾನೀತಿ।

ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಲಿಙ್ಗಸ್ಸ ಕಮ್ಮತೋ ಪವತ್ತಿಂ ತದನುಕ್ಕಮೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಕಮ್ಮಸ್ಸ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತತೋ ಅನಾಗತಲಿಙ್ಗನಾನತ್ತಾದಿನಿಪ್ಫತ್ತಿದಸ್ಸನೇನ ಸಂಸಾರಂ ಘಟೇನ್ತೋ "**ಕಮ್ಮನಾನಾಕರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚಾ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ಪುರಿಮೇನ ಕಮ್ಮವಚನೇನ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾ, ಲಿಙ್ಗಾದಿವಚನೇನ ವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಭವಪರಿಯೋಸಾನಾನಿ, ಗತಿಆದಿವಚನೇನ ಜಾತಿಜರಾಮರಣಾನಿ ಗಹಿತಾನೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। ತತ್ಥ **ಗತೀ**ತಿ ನಿರಯಾದಯೋ ಪಞ್ಚ ಗತಿಯೋ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ತಾಸಂ ನಾನಾಕರಣಂ ಅಪದಾದಿಭಾವೋ। ತಾ ಹಿ ತಥಾ ಭಿನ್ನಾತಿ। **ಉಪಪತ್ತೀ**ತಿ ಗೋಮಹಿಂಸಾದಿಖತ್ತಿಯಾದಿಚಾತುಮಹಾರಾಜಿಕಾದಿಉಪಪತ್ತಿಯೋ, ತಾಸಂ ನಾನಾಕರಣಂ ಉಚ್ಚಾದಿತಾ। ಖತ್ತಿಯೋ ಏವ ಹಿ ಏಕಚ್ಚೋ ಕುಲಭೋಗಇಸ್ಸರಿಯಾದೀಹಿ **ಉಚ್ಚೋ** ಹೋತಿ, ಏಕಚ್ಚೋ **ನೀಚೋ**। ತೇಹಿ ಏವ ಹೀನತಾಯ **ಹೀನೋ,** ಪಧಾನಭಾವಂ ನೀತತಾಯ **ಪಣೀತೋ,** ಅಡ್ಢತಾಯ **ಸುಗತೋ,** ದಲಿದ್ದತಾಯ **ದುಗ್ಗತೋ**। ಕುಲವಸೇನ ವಾ **ಉಚ್ಚನೀಚತಾ,** ಇಸ್ಸರಿಯವಸೇನ **ಹೀನಪಣೀತತಾ,** ಭೋಗವಸೇನ **ಸುಗತದುಗ್ಗತತಾ** ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। **ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣತಾ**ತಿ ಓದಾತಸಾಮಾದಿವಣ್ಣಸುದ್ಧಿಅಸುದ್ಧಿವಸೇನ ವುತ್ತಂ। **ಸುಜಾತದುಜ್ಜಾತತಾ**ತಿ ನಿಗ್ರೋಧಪರಿಮಣ್ಡಲಾದಿಆರೋಹಪರಿಣಾಹೇಹಿ ಲಕ್ಖಣೇಹಿ ವಾ ಅತ್ತಭಾವಪರಿಪುಣ್ಣಾಪರಿಪುಣ್ಣಜಾತತಾವಸೇನ। **ಸುಸಣ್ಠಿತದುಸ್ಸಣ್ಠಿತತಾ**ತಿ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಾನಂ ಸಣ್ಠಾನವಸೇನ।

ಅಪರಮ್ಪಿ ವುತ್ತಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಚಿತ್ತಸ್ಸ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಕತಭಾವಸಾಧಕಂ ಸುತ್ತಂ "**ಕಮ್ಮತೋ**"ತಿಆದಿ। ಕಮ್ಮಞ್ಹಿ ಚಿತ್ತತೋ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ ತತೋ ನಿಪ್ಫಜ್ಜಮಾನಂ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತಕತಮೇವಾತಿ ಸಾಧೇತಿ। ಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತತೋ ಲಿಙ್ಗತೋ ಪವತ್ತಮಾನಲಿಙ್ಗಸಞ್ಞಾ ಮೂಲಕಾರಣತೋ ಕಮ್ಮತೋ ಆಸನ್ನಕಾರಣತೋ ಲಿಙ್ಗತೋ ಚ ಪವತ್ತಾ ಹೋತೀತಿ "**ಕಮ್ಮತೋ...ಪೇ॰... ಪವತ್ತರೇ**"ತಿ ಆಹ। ಅಥ ವಾ ಲಿಙ್ಗಞ್ಚ ಸಞ್ಞಾ ಚ **ಲಿಙ್ಗಸಞ್ಞಾ,** ತಾ ಯಥಾಸಙ್ಖ್ಯಂ ಕಮ್ಮತೋ ಲಿಙ್ಗತೋ ಚ ಪವತ್ತರೇತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸಞ್ಞಾತೋ ಭೇದಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀ**ತಿ ತೇ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಾದಿಲಿಙ್ಗಸಞ್ಞಾತೋ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಾದಿವೋಹಾರಭೇದಂ ಧಮ್ಮಾ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತಥಾ ತಥಾ ವೋಹರಿತಬ್ಬಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇಮಾಯ ಗಾಥಾಯ ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನದ್ಧಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಸೇನ ಚಿತ್ತಕತಂ ಚಿತ್ತಂ ದಸ್ಸಿತಂ।

ಲೋಕೋ ಏವ ಪಜಾತತ್ತಾ **ಪಜಾ**ತಿ ಪುರಿಮಪಾದಸ್ಸ ವಿವರಣಂ ಪಚ್ಛಿಮಪಾದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಯಥಾ ರಥಸ್ಸ ಆಣಿ ನಿಬನ್ಧನಾ, ಏವಂ ಸತ್ತಲೋಕರಥಸ್ಸ ಕಮ್ಮಂ ನಿಬನ್ಧನನ್ತಿ ಉಪಮಾಸಂಸನ್ದನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಇಮಾಯ ಚ ಗಾಥಾಯ ಅದ್ಧದ್ವಯವಸೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಕತತಾ ದಸ್ಸಿತಾ। **ಕಿತ್ತಿ**ನ್ತಿ ಪರಮ್ಮುಖಾ ಕಿತ್ತನಂ ಪತ್ಥಟಯಸತಂ। **ಪಸಂಸ**ನ್ತಿ ಸಮ್ಮುಖಾ ಪಸಂಸನಂ ಥುತಿಂ। **ಕಮ್ಮನಾನಾಕರಣ**ನ್ತಿ ಕಮ್ಮತೋ ನಿಬ್ಬತ್ತನಾನಾಕರಣಂ ಕಮ್ಮಜೇಹಿ ಅನುಮಿಯಮಾನಂ ಕಮ್ಮಸ್ಸೇವ ವಾ ನಾನಾಕರಣಂ।

ಕಮ್ಮಸ್ಸಕಾತಿ ಕಮ್ಮಸಯಾ। ಕಮ್ಮಸ್ಸ ದಾಯಂ ತೇನ ದಾತಬ್ಬಂ ಆದಿಯನ್ತೀತಿ **ಕಮ್ಮದಾಯಾದಾ**। ಅಣ್ಡಜಾದೀನಞ್ಚ ಯೋನೀನಂ ಕಮ್ಮತೋ ನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ ಕಮ್ಮಮೇವ ಯೋನಿ ಅತ್ತಭಾವಪಟಿಲಾಭನಿಮಿತ್ತಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಕಮ್ಮಯೋನೀ**। ಬನ್ಧನಟ್ಠೇನ ಕಮ್ಮಂ ಬನ್ಧು ಏತೇಸನ್ತಿ **ಕಮ್ಮಬನ್ಧೂ**।

ಚಿತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ। ತಸ್ಸ ಪನ ಅಲದ್ಧೋಕಾಸತಾ ಅಞ್ಞೇನ ಕಮ್ಮೇನ ಪಟಿಬಾಹಿತತ್ತಾ ತದವಿಪಚ್ಚನೋಕಾಸೇ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವಿಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಅಪರಾಪರಿಯವೇದನೀಯಕಮ್ಮವಿಞ್ಞಾಣಂ ಕಾಲಗತಿಪಯೋಗಾದಿಸಹಕಾರೀಪಚ್ಚಯವಿಕಲತಾಯ **ಅವಸೇಸಪಚ್ಚಯವೇಕಲ್ಲಂ** ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಏಕಚ್ಚಚಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಚಿತ್ತೇನ ಕತ್ತಬ್ಬಚಿತ್ರೇನ ಏಕಚ್ಚಭೂತಂ ತೇನ ಕತ್ತಬ್ಬಚಿತ್ರಮಾಹ।

ಅನುಭವಿತ್ವಾ ಭವಿತ್ವಾ ಚ ಅಪಗತಂ **ಭೂತಾಪಗತಂ**। ಅನುಭೂತಭೂತತಾ ಹಿ ಭೂತತಾಸಾಮಞ್ಞೇನ ಭೂತಸದ್ದೇನ ವುತ್ತಾ। ಸಾಮಞ್ಞಮೇವ ಹಿ ಉಪಸಗ್ಗೇನ ವಿಸೇಸೀಯತೀತಿ। ಅನುಭೂತಸದ್ದೋ ಚ ಕಮ್ಮವಚನಿಚ್ಛಾಭಾವತೋ ಅನುಭವಕವಾಚಕೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ವಿಕಪ್ಪಗಾಹವಸೇನ ರಾಗಾದೀಹಿ ತಬ್ಬಿಪಕ್ಖೇಹಿ ಚ ಅಕುಸಲಂ ಕುಸಲಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭವತಿ, ನ ವಿಪಾಕೋ ಕಮ್ಮವೇಗಕ್ಖಿತ್ತತ್ತಾ, ನಾಪಿ ಕಿರಿಯಾ ಅಹೇತುಕಾನಂ ಅತಿದುಬ್ಬಲತಾಯ ಸಹೇತುಕಾನಞ್ಚ ಖೀಣಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖಾವತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಅತಿಸನ್ತವುತ್ತಿತ್ತಾ। ಏತ್ಥ ಚ ಪುರಿಮನಯೇ ಕುಸಲಾಕುಸಲಮೇವ ವತ್ತುಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಸೇನ "ಭೂತಾಪಗತ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯಂ "ಉಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಅಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಹಾನಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಕುಸಲಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಠಿತಿಯಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೬೫೧-೬೬೨; ವಿಭ॰ ೩೯೦-೩೯೧) ಏತ್ಥ ಉಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ತಂಸದಿಸಾನಂ ಪಹಾನಂ, ವುದ್ಧಿ ಚ ವುತ್ತಾ, ಪಚ್ಛಿಮನಯೇ ಪನ **ಚ**-ಸದ್ದೇನ ಕುಸಲಾಕುಸಲಞ್ಚ ಆಕಡ್ಢಿತ್ವಾ ಸಬ್ಬಂ ಸಙ್ಖತಂ ವುತ್ತಂ ಭೂತಾಪಗತಭಾವಾಭಿಧಾನಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ।

ವಿಪಚ್ಚಿತುಂ ಓಕಾಸಕರಣವಸೇನ ಉಪ್ಪತಿತಂ ಅತೀತಕಮ್ಮಞ್ಚ ತತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತುಂ ಆರದ್ಧೋ ಅನಾಗತೋ ವಿಪಾಕೋ ಚ "**ಓಕಾಸಕತುಪ್ಪನ್ನ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತೋ। ಯಂ ಉಪ್ಪನ್ನಸದ್ದೇನ ವಿನಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ , ತಂ ಸನ್ಧಾಯ "ನಾಹಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಞ್ಚೇತನಿಕಾನ"ನ್ತಿಆದಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧೦.೨೧೭, ೨೧೯) ವುತ್ತಂ। **ತಾಸು ತಾಸು ಭೂಮೀಸೂ**ತಿ ಮನುಸ್ಸದೇವಾದಿಅತ್ತಭಾವಸಙ್ಖಾತೇಸು ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು। ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಸನ್ತಾನೇ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿಅನಾಪಾದಿತತಾಯ **ಅಸಮೂಹತಂ**। ಏತ್ಥ ಚ ಲದ್ಧಭೂಮಿಕಂ "**ಭೂಮಿಲದ್ಧ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಅಗ್ಗಿಆಹಿತೋ ವಿಯ। ಓಕಾಸಕತುಪ್ಪನ್ನಸದ್ದೇಪಿ ಚ ಓಕಾಸೋ ಕತೋ ಏತೇನಾತಿ, ಓಕಾಸೋ ಕತೋ ಏತಸ್ಸಾತಿ ಚ ದುವಿಧತ್ಥೇಪಿ ಏವಮೇವ ಕತಸದ್ದಸ್ಸ ಪರನಿಪಾತೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಸಬ್ಬದಾ ಅವತ್ತಮಾನಮ್ಹಿ ಗಮಿಯಚಿತ್ತಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಯ ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತತ್ತಾ “**ಉಪ್ಪನ್ನ**”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಅನ್ತರಧಾಪೇತೀ**ತಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿಕಾ ಆನಾಪಾನಸ್ಸತಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇತಿ। **ಅನ್ತರಾಯೇವಾ**ತಿ ಭೂಮಿಲದ್ಧೇ ಸಭೂಮಿಯಂ ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನೇ ವಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅನತೀತಂ ಅನನಾಗತಞ್ಚ ಖಣತ್ತಯೇಕದೇಸಗತಮ್ಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ “**ಖಣತ್ತಯಗತ**”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ದೇಸನಾಯ ಪಧಾನೇನ ಗಹಿತೋ ಅತ್ಥೋ “**ಸೀಸ**”ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಲೋಕಿಯಧಮ್ಮಞ್ಹಿ ದೇಸೇತಬ್ಬಂ ಪತ್ವಾ ದೇಸನಾಯ ಚಿತ್ತಂ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಹೋತಿ, ಧಮ್ಮಸಭಾವಂ ವಾ ಸನ್ಧಾಯೇತಂ ವುತ್ತಂ। **ಅಕುಸಲಾ**ತಿ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ। ಚೇತನಾತಿ ಕೇಚಿ। **ಅಕುಸಲಭಾಗಿಯಾ**ತಿ ರಾಗಾದಯೋ ಏಕನ್ತಅಕುಸಲಾ। **ಅಕುಸಲಪಕ್ಖಿಕಾ**ತಿ ಫಸ್ಸಾದಯೋಪಿ ತಪ್ಪಕ್ಖಿಕಾ। **ಮನೋ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪಠಮಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ**ತಿ ಸಹಜಾತೋಪಿ ಮನೋ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಿತ್ವಾ ಅಧಿಪತಿಭಾವೇನ ಪವತ್ತಮಾನೋ ಪಠಮಂ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ ಏವಂ ವುತ್ತೋ। ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಪಿ ತದನುವತ್ತನತಾಯ ಅನ್ವದೇವ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾತಿ ವುತ್ತಾ, ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಮನಂ ವಾ ಸನ್ಧಾಯ ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮತಾ ವುತ್ತಾ। **ಚಿತ್ತೇನ ನೀಯತೀ**ತಿ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ, ತಣ್ಹಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ವಾ। **ಪಭಸ್ಸರ**ನ್ತಿ ಸಭಾವಪಣ್ಡರತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। **ಅರಕ್ಖಿತೇ**ತಿ ಸತಿಯಾ ಅನುನಯಪಟಿಘಾದೀಹಿ ಅರಕ್ಖಿತೇ, ರಾಗಾದೀಹಿ **ಬ್ಯಾಪನ್ನೇ,** ತೇಹಿ ಏವ **ಅವಸ್ಸುತೇ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಭಾವಸಾಧನೇ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಬಲದಾನವಸೇನ ಸುತ್ತಾನುರಕ್ಖಣಂ, ಇಧ ವಾ ಉಪಸಂಹತಾನಂ ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕೇಹಿ ವಿಞ್ಞಾತಾನಂ ಚಿರಕಾಲಪ್ಪವತ್ತಿವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಕತರಪಞ್ಞಂ ತ್ವನ್ತಿಆದಿ ನ ಪಾಳಿಆರುಳ್ಹಂ, ಏವಂ ಭಗವಾ ಪುಚ್ಛತೀತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಮೇವ ವುತ್ತಂ। **ಪಞ್ಞಾ ಪನ ಕಿಮತ್ಥಿಯಾ**ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ಏಕಂ ಸುತ್ತಂ। “ಅಭಿಞ್ಞತ್ಥಾ ಪರಿಞ್ಞತ್ಥಾ ಪಹಾನತ್ಥಾ”ತಿ ತಸ್ಸ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ।

ಸಾತನ್ತಿ ಸಭಾವವಸೇನ ವುತ್ತಂ, **ಮಧುರ**ನ್ತಿ ಮಧುರಂ ವಿಯಾತಿ ಉಪಮಾವಸೇನ। **ಪೋನೋಬ್ಭವಿಕಾ**ತಿ ಪುನಬ್ಭವಕರಣಸೀಲಾ। ತತ್ರತತ್ರಾಭಿನನ್ದನತೋ ನನ್ದೀ, ನನ್ದಿಭೂತೋ ರಾಗೋ ನನ್ದಿರಾಗೋ, ನನ್ದಿರಾಗಭಾವೇನ ಸಹಗತಾತಿ **ನನ್ದಿರಾಗಸಹಗತಾ**ತಿ ನ ಏತ್ಥ ಸಮ್ಪಯೋಗವಸೇನ ಸಹಗತಭಾವೋ ಅತ್ಥೀತಿ ಸಹಗತಸದ್ದೋ ತಣ್ಹಾಯ ನನ್ದಿರಾಗಭಾವಂ ಜೋತೇತಿ। **ನನ್ದಿರಾಗಭೂತಾ**ತಿ ಚಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ। **ನಿಸ್ಸಯೇ**ತಿ ಪಾದಕೇ। **ರೂಪಾರೂಪಾರಮ್ಮಣಾನ**ನ್ತಿ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದಿಆಕಾಸಾದಿಆರಮ್ಮಣಾನಂ। **ಸಂಸಟ್ಠೇ**ತಿ ಖೀರೋದಕಂ ವಿಯ ಸಮೋದಿತೇ ಏಕೀಭಾವಮಿವ ಗತೇ। **ಸಹಜಾತೇ**ತಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಹಜಾತೇ, ನ ಸಹಜಾತಮತ್ತೇ। **ಇಧಾಪೀ**ತಿ “ಇಮಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಪದೇ ಅಯಮೇವ ಅತ್ಥೋ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ”ತಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಯಥಾದಸ್ಸಿತಸಂಸಟ್ಠಸದ್ದೋ ಸಹಜಾತೇ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ। **ಅರೂಪಂ ರೂಪೇನಾ**ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವತ್ಥುನಾ। **ಉಕ್ಕಟ್ಠನಿದ್ದೇಸೋ**ತಿ ಅನವಸೇಸಸಙ್ಗಹೇನ ಕತೋ ಅತಿಸಯನಿದ್ದೇಸೋ।

ಅನಾಭಟ್ಠತಾಯೇವಾತಿ “ದಿಟ್ಠಂ ಸುತ”ನ್ತಿಆದೀಸು ದಿಟ್ಠತಾದಯೋ ವಿಯ ಅಭಾಸಿತಬ್ಬತಾ ಅನಾಭಟ್ಠತಾ। ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಸದಿಸಸ್ಸ ದುತಿಯಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕತಾವಚನೇನ ಇಮಸ್ಸ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕತಾ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಭಾಸಿತಬ್ಬತಾಯ ನ ಗಹಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತಿ। ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಪನ ಪಾಳಿಯಂ ಅಭಾಸಿತತ್ತಾ ಏವ ತತ್ಥ ದೇಸೇತಬ್ಬಭಾವೇನ **ನ ಗಹಿತೋ** ನ ಸಙ್ಗಹಿತೋ ನ ತಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ಅಭಾವಾತಿ। ಅಥ ವಾ ಪಾಳಿಯಂ ಅನಾಭಟ್ಠತಾಯ ಏವ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ **ನ ಗಹಿತೋ** ನ ತಸ್ಸತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ। **ನಿಯಮೇತ್ವಾವಾ**ತಿ ಪರತೋ ಏವಂವಿಧಸ್ಸೇವ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಭಾವವಚನತೋ ಇಧ ತದವಚನೇನೇವ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಭಾವಂ ನಿಯಮೇತ್ವಾ।

ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಏತ್ಥ ದ್ವಾರಂ ವತ್ಥೂತಿ ವುತ್ತಂ, ದ್ವಾರೇನ ವಾ ತಂಸಹಾಯಭೂತಂ ಹದಯವತ್ಥು ವುತ್ತಂ। **ಸರಸಭಾವೇನಾ**ತಿ ಸಕಿಚ್ಚಭಾವೇನ। ಅವಿಜ್ಜಾ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವಕಿಚ್ಚಾ, ಅಞ್ಞಾಸಾಧಾರಣೋ ವಾ ರಸಿತಬ್ಬೋ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬೋ ಭಾವೋ ಸರಸಭಾವೋ, ಅವಿಜ್ಜಾಸಭಾವೋ ಸಙ್ಖಾರಸಭಾವೋತಿ ಏವಮಾದಿಕೋ। “ಸರಸಸಭಾವೇನಾ”ತಿಪಿ ಪಾಠೋ, ಸೋಯೇವ ಅತ್ಥೋ। ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾತಿ ವಾ ಸರಸೇನ, ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ಸಭಾವೇನ।

ಏಕಸಮುಟ್ಠಾನಾದಿತಾ ರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ಏವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ ತೇಸು ತಬ್ಬೋಹಾರಬಾಹುಲ್ಲತೋ। ಅತೀತಾದಿಭಾವೋ ರೂಪಾರೂಪಧಮ್ಮೇಸು, ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕನಿಬ್ಬಾನಾನಮ್ಪಿ ವಾ ಯಥಾಸಭಾವಂ ಏಕದ್ವಿನಕುತೋಚಿಸಮುಟ್ಠಾನತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। **ಅನಾಪಾಥಗತಾತಿ** ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಅಗೋಚರಗತಾ ಸುಖುಮರಜಾದಿರೂಪಂ ವಿಯ ವತ್ಥುಪರಿತ್ತತಾಯ ತತ್ತಾಯೋಗುಳೇ ಪತಿತೋದಕಬಿನ್ದುರೂಪಂ ವಿಯ ಖಣಪರಿತ್ತತಾಯ ಅತಿದೂರತಾಯ ಅಚ್ಚಾಸನ್ನಾದಿತಾಯ ಅತೀತಾನಾಗತತಾಯ ಚ। ವಿಸಯೋ ಅನಞ್ಞತ್ಥಭಾವೇನ, ಗೋಚರೋ ಚ ತತ್ಥ ಚರಣೇನ ವುತ್ತೋ, ತಬ್ಬಿಸಯನಿಚ್ಛಯೇನ ಮನೋ ಪಟಿಸರಣಂ। ಅಯಮತ್ಥೋ ಸಿದ್ಧೋ ಹೋತಿ ಅಞ್ಞಥಾ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ "ನೇಸಂ ಗೋಚರವಿಸಯಂ ಪಚ್ಚನುಭೋತೀ"ತಿ ವಚನಸ್ಸ ಅನುಪಪತ್ತಿತೋ। ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುದಿಬ್ಬಸೋತಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣೇಹಿ ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ ಅನಾಪಾಥಗತಾನಿ ರೂಪಾದೀನಿ ಆಲಮ್ಬಿಯಮಾನಾನಿ ನ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಕತ್ಥಚಿ ವುಚ್ಚಮಾನಾನಿ ದಿಟ್ಠಾನಿ, ಇತರಥಾ ಚ ದಿಟ್ಠಾನಿ "ದಿಬ್ಬೇನ ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿಆದೀಸೂತಿ।

ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ ಮನಸಾ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ಚ ಗಹೇತಬ್ಬಭಾವೂಪಗಮನೇನ। **ಘಟ್ಟೇತ್ವಾತಿ** ಪಟಿಮುಖಭಾವಾಪಾಥಂ ಗನ್ತ್ವಾ। **ಸರಭಾಣಕಸ್ಸ** ಓಸಾರಕಸ್ಸ। ಪಕತಿಯಾ ದಿಟ್ಠಾದಿವಸೇನ ಆಪಾಥಗಮನಞ್ಚ ಭೋಜನಪರಿಣಾಮಉತುಭೋಜನವಿಸೇಸಉಸ್ಸಾಹಾದೀಹಿ ಕಲ್ಯಂ, ರೋಗಿನೋ ವಾತಾದೀಹಿ ಚ ಉಪದ್ದುತಂ ವಾ ಕಾಯಂ ಅನುವತ್ತನ್ತಸ್ಸ ಜಾಗರಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಚಲನಪಚ್ಚಯಾನಂ ಕಾಯಿಕಸುಖದುಕ್ಖಉತುಭೋಜನಾದಿಉಪನಿಸ್ಸಯಾನಂ ಚಿತ್ತಪಣಿದಹನಸದಿಸಾಸದಿಸಸಮ್ಬನ್ಧದಸ್ಸನಾದಿಪಚ್ಚಯಾನಂ, ಸುತ್ತಸ್ಸ ಚ ಸುಪಿನದಸ್ಸನೇ ಧಾತುಕ್ಖೋಭಾದಿಪಚ್ಚಯಾನಂ ವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅದಿಟ್ಠಸ್ಸ ಅಸುತಸ್ಸ ಅನಾಗತಬುದ್ಧರೂಪಾದಿನೋ ಪಸಾದದಾತುಕಾಮತಾವತ್ಥುಸ್ಸ ತಂಸದಿಸತಾಸಙ್ಖಾತೇನ ದಿಟ್ಠಸುತಸಮ್ಬನ್ಧೇನೇವ। ನ ಕೇವಲಂ ತಂಸದಿಸತಾವ ಉಭಯಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ಕಿನ್ತು ತಬ್ಬಿಪಕ್ಖತಾ ತದೇಕದೇಸತಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾದಿಕೋ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಕೇನಚಿ ವುತ್ತೇ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಸುತೇ ಅವಿಚಾರೇತ್ವಾ ಸದ್ದಹನಂ **ಸದ್ಧಾ,** ಸಯಮೇವ ತಂ ವಿಚಾರೇತ್ವಾ ರೋಚನಂ **ರುಚಿ,** "ಏವಂ ವಾ ಏವಂ ವಾ ಭವಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಆಕಾರವಿಚಾರಣಂ **ಆಕಾರಪರಿವಿತಕ್ಕೋ,** ವಿಚಾರೇನ್ತಸ್ಸ ಕತ್ಥಚಿ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ನಿಜ್ಝಾನಕ್ಖಮನಂ **ದಿಟ್ಠಿನಿಜ್ಝಾನಕ್ಖನ್ತಿ।**

ಗೇರುಕಹರಿತಾಲಞ್ಜನಾದಿಧಾತೂಸು। **ಸುಭನಿಮಿತ್ತಂ** ಸುಭಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಂ। ತಂ ಸುಭನಿಮಿತ್ತತ್ತಾ ರಞ್ಜನೀಯತ್ತಾ ಚ **ಲೋಭಸ್ಸ ವತ್ಥು।** ನಿಯಮಿತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಸೇನ **ನಿಯಮಿತವಸೇನ।** ಏವಮಿತರೇಸು ದ್ವೀಸು। ಆಭೋಗೋ **ಆಭುಜಿತಂ। ಲೂಖಪುಗ್ಗಲಾ** ದೋಸಬಹುಲಾ। ಅದೋಸಬಹುಲಾ **ಸಿನಿದ್ಧಪುಗ್ಗಲಾ। ತದಧಿಮುತ್ತತಾತಿ** ಪೀತಿನಿನ್ನಚಿತ್ತತಾ। **ಇಮೇಹಿ...ಪೇ॰... ವೇದಿತಬ್ಬೋ** ಪೀತಿಯಾ ಸೋಮನಸ್ಸವಿಪ್ಪಯೋಗಾಸಮ್ಭವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಜೀವಿತವುತ್ತಿಯಾ ಆಯತನಭಾವತೋ ಹತ್ಥಾರೋಹಾದಿಸಿಪ್ಪಮೇವ **ಸಿಪ್ಪಾಯತನಂ।** ಕಸಿವಾಣಿಜ್ಜಾದಿಕಮ್ಮಮೇವ **ಕಮ್ಮಾಯತನಂ।** ಆಯುವೇದಾದಿವಿಜ್ಜಾ ಏವ **ವಿಜ್ಜಾಟ್ಠಾನಂ। ಅಬ್ಯಾಪಜ್ಜೇತಿ** ದೋಮನಸ್ಸಬ್ಯಾಪಾದರಹಿತೇ ರೂಪಭವೇ। **ಧಮ್ಮಪದಾತಿ** ಧಮ್ಮಕೋಟ್ಠಾಸಾ। **ಪಿಲವನ್ತೀತಿ** ಉಪಟ್ಠಹನ್ತಿ ಪದಿಸ್ಸನ್ತಿ। **ಯೋಗಾತಿ** ಭಾವನಾಭಿಯೋಗಾ ಸಮಾಧಿತೋ। **ವತ್ಥುವಿಸದಕಿರಿಯಾತಿ** ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾನಂ ವತ್ಥೂನಂ ನಿಮ್ಮಲಭಾವಕಿರಿಯಾ। ಸದ್ಧಾದೀನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾನತಿವತ್ತನಂ **ಇನ್ದ್ರಿಯಸಮತ್ತಪಟಿಪಾದನತಾ** । ಗಮ್ಭೀರಾನಂ ಞಾಣೇನ ಚರಿತಬ್ಬಾನಂ, ಗಮ್ಭೀರಞಾಣೇನ ವಾ ಚರಿತಬ್ಬಾನಂ ಸುತ್ತನ್ತಾನಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ **ಗಮ್ಭೀರಞಾಣಚರಿಯಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ।**

ವಂಸೋತಿ ಅನುಕ್ಕಮೋ। **ತನ್ತೀತಿ** ಸನ್ತತಿ। **ಪವೇಣೀತಿ** ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಸಬ್ಬಮೇತಂ ಚಾರಿತ್ತಕಿರಿಯಾಪಬನ್ಧಸ್ಸ ವಚನಂ। ಚಾರಿತ್ತಸೀಲತ್ತಾ **ಸೀಲಮಯಂ।** "ದಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ವಚೀಭೇದೇನ ವತ್ಥುಸ್ಸ ಪರಿಣತತ್ತಾ ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ದಾನಂ ಆರದ್ಧಂ ನಾಮ ಹೋತಿ , ಯತೋ ತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಪರಿಣಾಮನಾದೀಸು ಆಪತ್ತಿ ಹೋತಿ। ವಿಜ್ಜಮಾನವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಚಿನ್ತನಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ದಾನಂ ಆರದ್ಧನ್ತಿ ತತ್ಥ ದಾನಮಯಂ ಕುಸಲಂ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ನ ಹಿ ದಾನವತ್ಥುಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಕಮ್ಪಿ ಸಙ್ಖರೋನ್ತಸ್ಸ ಕುಸಲಂ ನ ಹೋತೀತಿ। ತಂ ಪನ ದಾನಮಯಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಭಾಗೋತಿ ತದೇವ ಭಜೇಯ್ಯ, ವುತ್ತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ। **ಕುಲವಂಸಾದಿವಸೇನಾತಿ**

ಉದಾಹರಣಮತ್ತಮೇವೇತಂ। ಅತ್ತನಾ ಸಮಾದಿನ್ನವತ್ತವಸೇನ ಸಪ್ಪುರಿಸವತ್ತಗಾಮಜನಪದವತ್ತಾದಿವಸೇನ ಚ ಚಾರಿತ್ತಸೀಲತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಸವತ್ಥುಕನ್ತಿ ಭೇರಿಆದಿವತ್ಥುಸಹಿತಂ ಕತ್ವಾ। **ವಿಜ್ಜಮಾನಕವತ್ಥುನ್ತಿ** ಭೇರಿಆದಿವತ್ಥುಂ। ಧಮ್ಮಸ್ಸವನಘೋಸನಾದೀಸು ಚ ಸವತ್ಥುಕಂ ಕತ್ವಾ ಸದ್ದಸ್ಸ ದಾನಂ ಸದ್ದವತ್ಥೂನಂ ಠಾನಕರಣಾನಂ ಸಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿಕರಣಮೇವಾತಿ ತಸ್ಸ ಚಿನ್ತನಂ ವಿಜ್ಜಮಾನವತ್ಥುಪರಿಚ್ಚಾಗೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇಸಿ ಧಮ್ಮರಾಜಾ ಇಧ ಚ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾದಿಭಾವಂ, ಅಞ್ಞತ್ಥ ಚ "ತೀಣಿಮಾನಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥೂನೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೫) ದಾನಮಯಾದಿಭಾವಂ, ಅಪರತ್ಥ ಚ "ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾ? ತೀಣಿ…ಪೇ॰… ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಭಾವಞ್ಚ ವದನ್ತೋ। **ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಚಾತಿ** ಪರಮತ್ಥತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಅಞ್ಞಾಯತನತ್ತಾ ಚ ಅಸಙ್ಗಹಿತಾ।

ಪರಿಭೋಗರಸೋ ಪರಿಭೋಗಪಚ್ಚಯಂ ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಂ। ಅಯಂ ಪನ ರಸಸಮಾನತಾವಸೇನ ಗಹಣಂ ಉಪಾದಾಯ ರಸಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ವುತ್ತೋ, ನ ಸಭಾವತೋ। ಸಭಾವೇನ ಪನ ಗಹಣಂ ಉಪಾದಾಯ ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಂ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಹೋತೀತಿ "ಸುಖಾ ವೇದನಾ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಆರಮ್ಮಣಮೇವ ನಿಬದ್ಧನ್ತಿ** ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ…ಪೇ॰… ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಏವಂ ನಿಯಮೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। **ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಅನಿಬದ್ಧತ್ತಾತಿ** ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಅನಿಯತತ್ತಾ। ಯಥಾ ಹಿ ರೂಪಾದೀಸು ಏಕಾರಮ್ಮಣಂ ಚಿತ್ತಂ ಅನಞ್ಞಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ನ ಏವಂ ಕಾಯದ್ವಾರಾದೀಸು ಏಕದ್ವಾರಿಕಕಮ್ಮಂ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ದ್ವಾರನಿಯಮರಹಿತತ್ತಾ ದ್ವಾರಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮನಿಯಮರಹಿತನ್ತಿ ಇಧ ಆರಮ್ಮಣಂ ವಿಯ ನಿಯಮೇತ್ವಾ ನ ವುತ್ತಂ। **ವಿನಾ ಆರಮ್ಮಣೇನ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋತಿ** ಏತಸ್ಸಪಿ ಚತ್ಥೋ "ಯಥಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದೀಸು ಏಕಂ ಕಮ್ಮಂ ತೇನ ದ್ವಾರೇನ ವಿನಾ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಚರತಿ, ನ ಏವಂ ರೂಪಾದೀಸು ಏಕಾರಮ್ಮಣಂ ಚಿತ್ತಂ ತೇನಾರಮ್ಮಣೇನ ವಿನಾ ಆರಮ್ಮಣನ್ತರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ನ ಹಿ ಯಥಾ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ "ಕಾಯಕಮ್ಮ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ "ರೂಪಾರಮ್ಮಣ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ

ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಇಮಸ್ಸ ಪನತ್ಥಸ್ಸಾತಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಅನಿಯತತಾಯ "ದ್ವಾರೇ ಚರನ್ತಿ ಕಮ್ಮಾನೀ"ತಿಆದಿನಾ ಪಕಾಸನತ್ಥಂ। **ಪಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಾನೀತಿ** ಏತ್ಥ ಛಟ್ಠಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಚ ದ್ವಾರಸ್ಸ ಅನುದ್ದೇಸೋ ದ್ವಾರದ್ವಾರವನ್ತಾನಂ ಸಹಾಭಾವಾ। ನಿಯತರೂಪರೂಪವಸೇನ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಿಕಕಾಯಾ ವುತ್ತಾತಿ ಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಕಾರರೂಪಾದೀನಞ್ಚ ಅಸಙ್ಗಹೋ।

ಪಠಮಜವನಸಮುಟ್ಠಿತಾ ವಾಯೋಧಾತು ಯದಿಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ರೂಪಾನಂ ದೇಸನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುಭಾವೇನ ಚಾಲೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ತಥಾಪಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿವಿಕಾರಸಹಿತಾವ ಸಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ದಸಸು ಹಿ ದಿಸಾಸು ಯಂ ದಿಸಂ ಗನ್ತುಕಾಮೋ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಾನಿ ವಾ ಖಿಪಿತುಕಾಮೋ, ತಂದಿಸಾಭಿಮುಖಾನೇವ ರೂಪಾನಿ ಸಾ ಸನ್ಥಮ್ಭೇತಿ ಸನ್ಧಾರೇತಿ ಚಾತಿ ತದಭಿಮುಖಭಾವವಿಕಾರವತೀ ಹೋತಿ, ಅಧಿಪ್ಪಾಯಸಹಭಾವೀ ಚ ವಿಕಾರೋ ವಿಞ್ಞತ್ತೀತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಆವಜ್ಜನಸ್ಸಪಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪಕಭಾವೋ ಯಥಾಧಿಪ್ಪಾಯವಿಕಾರರೂಪುಪ್ಪಾದನೇನ ಉಪಪನ್ನೋ ಹೋತಿ, ಯತೋ ಬಾತ್ತಿಂಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ರೂಪಿರಿಯಾಪಥವಿಞ್ಞತ್ತಿಜನಕಾನಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ। ಯೋಜನಂ ಗತೋ, ದಸಯೋಜನಂ ಗತೋತಿ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಆಪಜ್ಜಾಪೇತಿ ಅನೇಕಸಹಸ್ಸವಾರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾ।

ವಾಯೋಧಾತುಯಾ…ಪೇ॰… ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುನ್ತಿ ಥಮ್ಭನಚಲನೇಸು ವಾಯೋಧಾತುಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುಂ ಸಮತ್ಥೋ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಮಹಾಭೂತಾನಂ ಏಕೋ ಆಕಾರವಿಸೇಸೋ ಅತ್ಥಿ, ಅಯಂ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ನಾಮ। ತೇಸಞ್ಹಿ ತದಾಕಾರತ್ತಾ ವಾಯೋಧಾತು ಥಮ್ಭೇತಿ ಚಾಲೇತಿ ಚಾತಿ। **ನ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾತಿ** ಏತೇನ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ನ ಹಿ ರೂಪಂ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ಅತ್ಥಿ, ನ

ಚ ನಿಬ್ಬಾನವಜ್ಜೋ ಅತ್ಥೋ ನಿಚ್ಚೋ ಅತ್ಥೀತಿ। **ವಿಞ್ಞತ್ತಿತಾಯಾತಿ** ವಿಞ್ಞತ್ತಿವಿಕಾರತಾಯ। ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಭಾವೋ ವಿಯ ಮಹಾಭೂತವಿಕಾರತಾಯ ಉಪಾದಾರೂಪಭಾವೋ ಚ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಕಾಯಿಕಕರಣನ್ತಿ ಕಾಯದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಂ ಚಿತ್ತಕಿರಿಯಂ, ಅಧಿಪ್ಪಾಯನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕಾರೇತಿ ಮಞ್ಞೇ**ತಿ ಏತೇನ ವಣ್ಣಗ್ಗಹಣಾನುಸಾರೇನ ಗಹಿತಾಯ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಯಂ ಕರಣಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಸ ವಿಜಾನನೇನ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ವಿಞ್ಞಾತತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ನ ಹಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿರಹಿತೇಸು ರುಕ್ಖಚಲನಾದೀಸು "ಇದಮೇಸ ಕಾರೇತೀ"ತಿ ವಿಜಾನನಂ ಹೋತೀತಿ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಹಿ ರೂಪೇ ಅಭಿನಿಪಾತಮತ್ತಂ ಕಿಚ್ಚಂ, ನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಸಹಭುನೋ ಚಲನವಿಕಾರಸ್ಸ ಗಹಣಂ। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪನ ಲಹುಪರಿವತ್ತಿತಾಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ಅನನ್ತರಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಿಞ್ಞಾತಮ್ಪಿ ಚಲನಂ ಚಕ್ಖುನಾ ದಿಟ್ಠಂ ವಿಯ ಮಞ್ಞನ್ತಿ ಅವಿಸೇಸವಿದುನೋ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ನೀಲಾಭಿನಿಪಾತವಸಪ್ಪವತ್ತಾಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ನೀಲನ್ತಿ ಪವತ್ತಾಯ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ಚ ಅನ್ತರಂ ನ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ಏವಂ ಅವಿಞ್ಞಾಯಮಾನನ್ತರೇನ ಮನೋದ್ವಾರವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಗಹಿತೇ ತಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತೇನ ಸಹೇವ ಅನುಪರಿವತ್ತೇ ಕಾಯಥಮ್ಭನವಿಕಾರಚೋಪನಸಙ್ಖಾತೇ "ಇದಮೇಸ ಕಾರೇತಿ, ಅಯಮಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ"ತಿ ವಿಜಾನನಂ ಹೋತಿ।

ತಾಲಪಣ್ಣಾದಿರೂಪಾನಿ ದಿಸ್ವಾ ತದನನ್ತರಪ್ಪವತ್ತಾಯ ಮನೋದ್ವಾರವೀಥಿಯಾ ಅವಿಞ್ಞಾಯಮಾನನ್ತರಾಯ ತಾಲಪಣ್ಣಾದೀನಂ ಉದಕಾದಿಸಹಚಾರಿಪ್ಪಕಾರತಂ ಸಞ್ಞಾಣಾಕಾರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಉದಕಾದಿಗ್ಗಹಣಂ ವಿಯ। **ಏತ್ಥ ಉದಕಂ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ**ಆದಿನಾ ಚ ಉದಕಾದಿಸಮ್ಬನ್ಧನಾಕಾರೇನ ರೂಪಗ್ಗಹಣಾನುಸಾರವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಯಂ ಉದಕಾದಿ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಸ ವಿಜಾನನೇನ ತದಾಕಾರಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾತತಾ ವುತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಏತಸ್ಸ ಪನ ಕಾಯಿಕಕರಣಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಉದಕಾದಿಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಚ ಪುರಿಮಸಿದ್ಧಸಮ್ಬನ್ಧಗ್ಗಹಣಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಹೋತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅಥ ಪನ ನಾಲಮ್ಬಿತಾಪಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ಕಾಯಿಕಕರಣಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಚ ಪಚ್ಚಯೋ ಪುರಿಮಸಿದ್ಧಸಮ್ಬನ್ಧಗ್ಗಹಣೋಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯವಿಕಾರಭೂತವಣ್ಣಗ್ಗಹಣಾನನ್ತರಂ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಸಹಭೂವಿಕಾರಾಭಾವೇ ಅಭಾವತೋ, ಏವಂ ಸತಿ ವಣ್ಣಗ್ಗಹಣಾನನ್ತರೇನ ಉದಕಾದಿಗ್ಗಹಣೇನೇವ ತಾಲಪಣ್ಣಾದಿಸಞ್ಞಾಣಾಕಾರೋ ವಿಯ ವಣ್ಣಗ್ಗಹಣಾನನ್ತರೇನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಗ್ಗಹಣೇನೇವ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ಪಾಕಟಾ ಹೋತೀತಿ "ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ಏಸ ಕಾರೇತಿ ಮಞ್ಞೇ"ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಿಜಾನನೇನೇವ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ವಿಞ್ಞಾತತಾ ವುತ್ತಾ।

ಅಯಂ ನೋ ಪಹರಿತುಕಾಮೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಿಜಾನನೇನ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಪಾಕಟಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ನ ಹಿ ತದಪಾಕಟಭಾವೇ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಿಜಾನನಂ ಹೋತೀತಿ। **ಸಮ್ಮುಖೀ...ಪೇ॰... ಯೇವ ನಾಮ ಹೋತೀ**ತಿ ಅಸಮ್ಮುಖೀಭೂತತಾಯ ಅನಾಪಾಥಗತಾನಂ ರೂಪಾದೀನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾದಿಭಾವೋ ವಿಯ ಸಭಾವಭೂತಂ ತಂ ದ್ವಿಧಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಭಾವಂ ಸಾಧೇತಿ। ಪರಂ ಬೋಧೇತುಕಾಮತಾಯ ವಿನಾಪಿ ಅಭಿಕ್ಕಮನಾದಿಪ್ಪವತ್ತನೇನ ಸೋ ಚಿತ್ತಸಹಭೂವಿಕಾರೋ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇತಿ, ಸಯಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ದ್ವಿಧಾಪಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯೇವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ತಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಸಿದ್ಧಾತಿ ತೇನ ದ್ವಾರೇನ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಭಾವತೋ ತೇನೇವ ದ್ವಾರೇನ ನಾಮಲಾಭತೋ ತಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಪಾಕಟಭಾವವಸೇನ ಸಿದ್ಧಾ। ಕುಸಲಂ ವಾ ಅಕುಸಲಂ ವಾತಿ ಠಪೇತಬ್ಬಂ। ಕಸ್ಮಾ? ಯಸ್ಮಾ ಪರವಾದಿನೋ ಅವಿಪಾಕಸ್ಸ ಕಮ್ಮಭಾವೋ ನ ಸಿದ್ಧೋ, ಇತರಸ್ಸ ಪನ ಸಿದ್ಧೋತಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪಕಾನಂ ಏಕಾದಸನ್ನಂ ಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಂ ವಸೇನ ತಿಕಂ ಪೂರೇತ್ವಾ ಠಪೇತಬ್ಬಂ।

ದ್ವಾರೇ ಚರನ್ತಿ ಕಮ್ಮಾನೀತಿ ಏತ್ಥ ಅಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ - ಯದಿ ದ್ವಾರಾ ದ್ವಾರನ್ತರಚಾರಿನೋ ಹೋನ್ತಿ, ದ್ವಾರಸಮ್ಭೇದಾ ಕಮ್ಮಸಮ್ಭೇದೋಪೀತಿ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರನ್ತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವವತ್ಥಾನಂ ನ ಸಿಯಾ, ಕಮ್ಮಾನಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮನ್ತರಚರಣೇ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯದಿ ಪನ ದ್ವಾರಾನಮ್ಪಿ ದ್ವಾರಭಾವೇನ ಕಮ್ಮನ್ತರಚರಣಂ ಕಮ್ಮಾನಞ್ಚ ದ್ವಾರನ್ತರಚರಣಂ ನ ಸಿಯಾ, ಸುಟ್ಠುತರಂ ಕಮ್ಮದ್ವಾರವವತ್ಥಾನಂ ಸಿಯಾ। ನ ಪನ ಕಮ್ಮಾನಂ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಅಚರಣಂ ಅತ್ಥಿ, ಕಿನ್ತು ದ್ವಾರೇ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಞ್ಚ ಚರನ್ತಿ

ಕಮ್ಮಾನಿ ಅಞ್ಞಾನಿಪಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ದ್ವಾರೇ ದ್ವಾರಾನಿ ನ ಚರನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅದ್ವಾರಚಾರೀಹಿ ದ್ವಾರೇಹಿ ಕಾರಣಭೂತೇಹಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಚರನ್ತಾನಿಪಿ ವವತ್ಥಿತಾನಿ। ನ ಕೇವಲಂ ಕಮ್ಮಾನೇವ, ತೇಹಿ ಪನ ದ್ವಾರಾನಿಪೀತಿ ಏವಂ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವವತ್ಥಿತಾನಿ "ಯೇಭುಯ್ಯೇನವುತ್ತಿತಾಯ ತಬ್ಬಹುಲವುತ್ತಿತಾಯ ಚಾ"ತಿ ವುಚ್ಚಮಾನಾಯ ವವತ್ಥಾನಯುತ್ತಿಯಾ। ತತ್ಥ ದ್ವಾರಾಪೇಕ್ಖತ್ತಾ ಕಮ್ಮಾನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಭಾವಸ್ಸ ಅದ್ವಾರಚಾರೀಹಿ ದ್ವಾರೇಹಿ ವವತ್ಥಾನಂ ಹೋತಿ, ನ ಪನ ದ್ವಾರನ್ತರಚಾರೀಹಿ ಕಮ್ಮೇಹಿ ದ್ವಾರಾನಂ ಅವವತ್ಥಾನಂ ಕಮ್ಮಾನಪೇಕ್ಖಕಾಯದ್ವಾರಾದಿಭಾವೇಹಿ ದ್ವಾರೇಹಿ ವವತ್ಥಿತಾನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದೀನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಾದಿವವತ್ಥಾನಕರತ್ತಾ। ಅಥ ವಾ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಚರನ್ತಾನಿಪಿ ಕಾಯಾದೀಹಿ ಉಪಲಕ್ಖಿತಾನೇವ ಚರನ್ತಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀನಂ ಏವಂಸಭಾವತ್ತಾ ಆಣತ್ತಿಹತ್ಥವಿಕಾರಾದೀಹಿ ವುಚ್ಚಮಾನಸ್ಸಪಿ ಕಾಯಾದೀಹಿ ಸಾಧೇತಬ್ಬಸಭಾವಾವಬೋಧತೋ, ತಸ್ಮಾ ನ ಕಮ್ಮನ್ತರಸ್ಸ ಅತ್ತನಿ ಚರನ್ತಸ್ಸಪಿ ದ್ವಾರನ್ತರಂ ಸನಾಮಂ ದೇತಿ, ನಾಪಿ ಕಮ್ಮಂ ದ್ವಾರಸ್ಸ, ತಂತಂದ್ವಾರಮೇವ ಪನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಚ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಚರನ್ತಮ್ಪಿ ಅತ್ತನೋಯೇವ ದ್ವಾರಸ್ಸ ನಾಮಂ ದೇತೀತಿ ಸಿದ್ಧಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವವತ್ಥಾನಂ। ಪುಬ್ಬೇ ಪನ ದ್ವಾರೇಸು ಅನಿಬದ್ಧತಾ ಕಮ್ಮಾನಂ ದ್ವಾರನ್ತರಚರಣಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಾ, ನ ಏತಂ ವವತ್ಥಾನನ್ತಿ।

ತತ್ಥಾತಿ ತೇಸು ದ್ವಾರಕಮ್ಮೇಸು। **ಕಾಯಕಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ತಂಸಹಜಾತಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯೇವ ವುಚ್ಚತಿ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಹಿ ಸಾ ತಸ್ಸ ಕೇನಚಿ ಪಕಾರೇನ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತಿ, ತಥಾಪಿ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸಿಕಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ತಂಸಹಜಾತಾ ಹೋತೀತಿ ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನ ವುತ್ತಾ ಯಥಾವುತ್ತನಿಯಮೇನ ಅಞ್ಞವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸನನ್ತರೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿಅಭಾವಾ। **ಕಾಯೇನ ಪನ ಕತತ್ತಾ**ತಿ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ ಜನೇತ್ವಾ ತಾಯ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯುಪಚ್ಛೇದಾದಿನಿಪ್ಫಾದನತೋ ಅತ್ತನೋ ನಿಪ್ಫತ್ತಿವಸೇನ "ಕಾಯೇನ ಕತಂ ಕಮ್ಮ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕಾರಣಭೂತೋ ಹಿ ಪನೇತ್ಥ ಕಾಯೋತಿ।

ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವವತ್ಥಿತಾತಿ ಏತ್ಥ ಕಮ್ಮುನಾ ಕಾಯೋ ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರನ್ತಿ ಏವಂ ವವತ್ಥಿತೋ, ನ ಕಾಯೋ ಇಚ್ಚೇವ। ಯಥಾ ಸೂಚಿಕಮ್ಮುನಾ ಸೂಚಿಕಮ್ಮಕರಣನ್ತಿ ವವತ್ಥಿತಾ, ನ ಸೂಚಿ ಇಚ್ಚೇವ, ತಥಾ ಇದಮ್ಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವವತ್ಥಿತಾ**ತಿ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿಸೇಸಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಏವಂ ಸನ್ತೇ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಂ ವವತ್ಥಾನನಿಯಮಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ "ದ್ವಾರೇ ಚರನ್ತಿ ಕಮ್ಮಾನೀ"ತಿಆದಿವಚನಮೇವ ಗಹೇತ್ವಾ ಚೋದೇತಿ। ತತ್ಥ **ಏವಂ ಸನ್ತೇ**ತಿ ಕಮ್ಮಾನಂ ದ್ವಾರಚರಣೇ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇನ ಚ ವವತ್ಥಾನೇ ನಾಮಲಾಭೇ ವಿಸೇಸನೇ ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ವಚೀಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಚತೂಹಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅಙ್ಗೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಾತಿ ಏತ್ಥ ಸುಭಾಸಿತಭಾಸನಸಙ್ಖಾತಾ ಅಪಿಸುಣವಾಚಾ, ಧಮ್ಮಭಾಸನಸಙ್ಖಾತೋ ಅಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ, ಪಿಯಭಾಸನಸಙ್ಖಾತಾ ಅಫರುಸವಾಚಾ, ಸಚ್ಚಭಾಸನಸಙ್ಖಾತೋ ಅಮುಸಾವಾದೋ ಚಾತಿ ಏತಾ ವಾಚಾ ತಥಾಪವತ್ತಾ ಚೇತನಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಸಹಸದ್ದಾ ಪನಾ**ತಿ ತಸ್ಸ ವಿಕಾರಸ್ಸ ಸದ್ದೇನ ಸಹ ಸಮ್ಭೂತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ಚಿತ್ತಾನುಪರಿವತ್ತಿತಾಯ ಪನ ಸೋ ನ ಯಾವ ಸದ್ದಭಾವೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ವಿತಕ್ಕವಿಪ್ಫಾರಸದ್ದೋ ನ ಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋತಿ ಪವತ್ತೇನ ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾವಾದೇನ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸದ್ದೋ ವಿನಾಪಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಘಟ್ಟನೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಆಪಜ್ಜತಿ। "ಯಾ ತಾಯ ವಾಚಾಯ ವಿಞ್ಞತ್ತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೬೩೬) ಹಿ ವಚನತೋ ಅಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಸದ್ದೇನ ಸಹ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನತ್ಥೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ।

ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಸದ್ದಾಯತನನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಚ ನ ಕೋಚಿ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಸದ್ದೋ ಅಸಙ್ಗಹಿತೋ ನಾಮ ಅತ್ಥೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾವಾದಂ ಪಟಿಸೇಧೇತಿ। ಛಬ್ಬಿಧೇನ ರೂಪಸಙ್ಗಹಾದೀಸು ಹಿ "ಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯ"ನ್ತಿ "ದಿಟ್ಠಂ ಸುತ"ನ್ತಿ ಏತ್ಥ "ಸುತ"ನ್ತಿ ಚ ನ ಕೋಚಿ ಸದ್ದೋ ನ ಸಙ್ಗಯ್ಹತೀತಿ। ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಹಜಮೇವ

ಜಿವ್ಹಾತಾಲುಚಲನಾದಿಕರವಿತಕ್ಕಸಮುಟ್ಠಿತಂ ಸುಖುಮಸದ್ದಂ “ದಿಬ್ಬಸೋತೇನ ಸುತ್ವಾ ಆದಿಸತೀ”ತಿ **ಸುತ್ತೇ ಪಟ್ಠಾನೇ** ಚ ಓಳಾರಿಕಸದ್ದಂ ಸನ್ಧಾಯ “ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಅಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಾ ವುತ್ತಾ ಸಿಯಾ। ಸದ್ದೋ ಚ ಅಸೋತವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೋ ಚಾತಿ ವಿರುದ್ಧಮೇತನ್ತಿ ಪನ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ವಿಞ್ಞತ್ತಿಪಚ್ಚಯಾ ಘಟ್ಟನಾ **ವಿಞ್ಞತ್ತಿಘಟ್ಟನಾ**। ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ಏವ ವಾ। ಘಟ್ಟನಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಭೂತವಿಕಾರೋ ಹಿ “ಘಟ್ಟನಾ”ತಿ ವುತ್ತೋ। ಸಙ್ಘಟ್ಟನೇನ ಸಹೇವ ಸದ್ದೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ಪುಬ್ಬಾಪರಭಾವೇನ। **ಪಥವೀಧಾತುಯಾತಿ** ಇದಂ ವಾಯೋಧಾತುಯಾ ವಿಯ ಚಾಲನಂ ಪಥವೀಧಾತುಯಾ ಸಙ್ಘಟ್ಟನಂ ಕಿಚ್ಚಂ ಅಧಿಕನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ, ವಿಕಾರಸ್ಸ ಚ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತಬ್ಬಿಕಾರಾನಞ್ಹಿ ಭೂತಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋತಿ। ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಂ ವಿಧಾನಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಂ ವಿಯ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತಿಸಮುಟ್ಠಾನಿಕಕಾಯಂ...ಪೇ॰... ನ ಲಬ್ಭತಿ। ನ ಹಿ ಚಾಲನಂ ಉಪಾದಿನ್ನಘಟ್ಟನನ್ತಿ। ಚಾಲನಞ್ಹಿ ದೇಸನ್ತರುಪ್ಪಾದನಪರಮ್ಪರತಾ, ಘಟ್ಟನಂ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸೇನ ಭೂತಕಲಾಪಾನಂ ಆಸನ್ನತರುಪ್ಪಾದೋತಿ। **ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಕಿಚ್ಚಮ್ಪಿ ನತ್ಥೀತಿ** ಉಪತ್ಥಮ್ಭನೇನ ವಿನಾ ಪಠಮಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾಪಿ ಘಟ್ಟನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತತೀತಿ ಘಟ್ಟನತ್ಥಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನೇನ ಪಯೋಜನಂ ನತ್ಥಿ, ಲದ್ಧಾಸೇವನೇನ ಚಿತ್ತೇನೇವ ಘಟ್ಟನಸ್ಸ ಬಲವಭಾವತೋ ಚಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಂ ನತ್ಥಿ ಅತ್ಥೀತಿ ವಿಚಾರೇತ್ವಾ ಗಹೇತಬ್ಬಂ।

ವಚೀಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಅಯಂ ನಾಮ ಚೇತನಾ ಕಮ್ಮಂ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾತಿ ಇದಂ ಯಸ್ಸ ದ್ವಾರಂ ಮನೋ, ತಂದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। **ಕಪ್ಪೇತೀತಿ** “ತ್ವಂ ಫುಸನಂ ಕರೋಹಿ, ತ್ವಂ ವೇದಯಿತ”ನ್ತಿ ಏವಂ ಕಪ್ಪೇನ್ತಂ ವಿಯ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪಕಪ್ಪನಞ್ಚ** ತದೇವ। **ಕಿಂ ಪಿಣ್ಡಂ ಕರೋತೀತಿ** ಆಯೂಹನತ್ಥವಸೇನ ಪುಚ್ಛತಿ। ಫಸ್ಸಾದಿಧಮ್ಮೇ ಹಿ ಅವಿಪ್ಪಕಿಣ್ಣೇ ಕತ್ವಾ ಸಕಿಚ್ಚೇಸು ಪವತ್ತನಂ **ಆಯೂಹನಂ,** ತತ್ಥೇವ ಬ್ಯಾಪಾರಣಂ **ಚೇತಯನಂ,** ತಥಾಕರಣಂ **ಅಭಿಸಙ್ಖರಣನ್ತಿ**। ತೇಭೂಮಕಸ್ಸೇವ ಗಹಣಂ ಲೋಕುತ್ತರಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಮ್ಮಕ್ಖಯಕರತ್ತಾ।

ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಮ್ಮಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಚೇತಯಿತ್ವಾ ಕಮ್ಮಂ ಕರೋತೀತಿ ಏತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಪುರಿಮಚೇತನಾಯ ಚೇತಯಿತ್ವಾ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಚೇತನಾಪುಬ್ಬಕಂ ಕಮ್ಮಂ ತಂಚೇತನಾಸಭಾವಮೇವಾತಿ ಚೇತನಂ ಅಹಂ ಕಮ್ಮಂ ವದಾಮೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ ಸಮಾನಕಾಲತ್ತೇಪಿ ಕಾರಣಕಿರಿಯಾ ಪುಬ್ಬಕಾಲಾ ವಿಯ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತಾ, ಫಲಕಿರಿಯಾ ಚ ಅಪರಕಾಲಾ ವಿಯ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ಚೇತನಾಯ ಚೇತಯಿತ್ವಾ ಕಾಯವಾಚಾಹಿ ಚೋಪನಕಿರಿಯಂ ಮನಸಾ ಚ ಅಭಿಜ್ಝಾದಿಕಿರಿಯಂ ಕರೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸಾ ಕಿರಿಯಾಯ ಕಾರಿಕಂ ಚೇತನಂ ಅಹಂ ಕಮ್ಮಂ ವದಾಮೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕಾಯೇ ವಾತಿ** ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತೇ ಕಾಯೇ ವಾ। **ಸತೀತಿ** ಧರಮಾನೇ, ಅನಿರೋಧಿತೇ ವಾ। ಕಾಯಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಚೇತನಾ **ಕಾಯಸಞ್ಚೇತನಾ**। ಏತ್ಥ ಚ ಸುಖದುಕ್ಖುಪ್ಪಾದಕೇನ ಕಮ್ಮೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಚೇತನಾ ಚ ಸುಖದುಕ್ಖುಪ್ಪಾದಿಕಾ ವುತ್ತಾತಿ ತಸ್ಸಾ ಕಮ್ಮಭಾವೋ ಸಿದ್ಧೋ ಹೋತಿ। **ಸಞ್ಚೇತನಿಯನ್ತಿ** ಸಞ್ಚೇತನಸಭಾವವನ್ತಂ। **ಸಮಿದ್ಧಿತ್ಥೇರೇನ** “ಸಞ್ಚೇತನಿಯಂ, ಆವುಸೋ...ಪೇ॰... ಮನಸಾ ಸುಖಂ ಸೋ ವೇದಯತೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೦೦; ಕಥಾ॰ ೫೩೯) ಅವಿಭಜಿತ್ವಾ ಬ್ಯಾಕತೋ। **ಸುಖವೇದನೀಯನ್ತಿ**ಆದಿನಾ ಪನ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ಬ್ಯಾಕಾತಬ್ಬೋ ಸೋ ಪಞ್ಹೋ, ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಮಾ ಬ್ಯಾಕತೋ

ನಾಮ ನ ಹೋತಿ। ಇತರದ್ವಯೇಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ। ಯಥಾ ಪನ ಸುತ್ತಾನಿ ಠಿತಾನಿ, ತಥಾ ಚೋಪನಕಿರಿಯಾನಿಸ್ಸಯಭೂತಾ ಕಾಯವಾಚಾ ಅಭಿಜ್ಝಾದಿಕಿರಿಯಾನಿಸ್ಸಯೋ ಚ ಮನೋದ್ವಾರಾನಿ, ಯಾಯ ಪನ ಚೇತನಾಯ ತೇಹಿ ಕಾಯಾದೀಹಿ ಕರಣಭೂತೇಹಿ ಚೋಪನಾಭಿಜ್ಝಾದಿಕಿರಿಯಂ ಕರೋನ್ತಿ ವಾಸಿಆದೀಹಿ ವಿಯ ಛೇದನಾದಿಂ, ಸಾ ಚೇತನಾ ಕಮ್ಮನ್ತಿ ದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಿಯಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾಭೇದನಞ್ಚ ಕಮ್ಮದ್ವಾರವವತ್ಥಾನಞ್ಚ ದಿಸ್ಸತಿ, ಏವಞ್ಚ ಸತಿ "ಕಾಯೇನ ಚೇ ಕತಂ ಕಮ್ಮ"ನ್ತಿಆದಿಗಾಥಾಯೋ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧ ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರ) ಅತಿವಿಯ ಯುಜ್ಜನ್ತಿ।

ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗೋ ಇಧ ಲೋಕಿಯಕಮ್ಮಕಥಾಯಂ ಅನಧಿಪ್ಪೇತೋಪಿ ಭಜಾಪಿಯಮಾನೋ ತೀಣಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ಭಜತಿ। **ಮನೇನ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯ**ನ್ತಿ ಕಾಯಿಕವಾಚಸಿಕವೀತಿಕ್ಕಮವಜ್ಜಂ ಸಬ್ಬಂ ಅಕುಸಲಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ, ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಸಙ್ಕಪ್ಪವಾಯಾಮಸತಿಸಮಾಧಿಂ ವಾ। ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ "ಮನಸಾ ಸಂವರೋ ಸಾಧೂ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೧೬; ಧ॰ ಪ॰ ೩೬೧) ವುತ್ತಸ್ಸ ಸಂವರಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ನ ಸೀಲವಿಪತ್ತಿವಸೇನ। ನ ಹಿ ಸಾ ಮಾನಸಿಕಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸೇವ ಭಜಾಪನಂ ಮಹಾವಿಸಯತ್ತಾ। ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ ಹಿ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ ಭಜೇಯ್ಯುಂ, ನ ಚ ನ ಸಕ್ಕಾ ಮಗ್ಗಭಜಾಪನೇನೇವ ತೇಸಂ ಭಜಾಪನಂ ವಿಞ್ಞಾತುನ್ತಿ।

ಕಮ್ಮಪಥಂ ಅಪ್ಪತ್ತಾನಮ್ಪಿ ತಂತಂದ್ವಾರೇ ಸಂಸನ್ದನಂ ಅವರೋಧನಂ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಕಮ್ಮನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿಯಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾಭೇದನಞ್ಚ **ದ್ವಾರಸಂಸನ್ದನಂ** ನಾಮ। "ತಿವಿಧಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಾಯಸಞ್ಚೇತನಾ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮ"ನ್ತಿಆದಿನಾ (ಕಥಾ॰ ೫೩೯) ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಾವ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾಪಕಚೇತನಾ ಕಮ್ಮನ್ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಪುರಿಮಚೇತನಾ ಸಬ್ಬಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ನ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ। **ಆಣಾಪೇತ್ವಾ...ಪೇ॰... ಅಲಭನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಆಣತ್ತೇಹಿ ಅಮಾರಿತಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಂ ನಾಮ ಹೋತಿ ಅಕಮ್ಮಪಥಭಾವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। "ಇಮೇ ಸತ್ತಾ ಹಞ್ಞನ್ತೂ"ತಿ ಪವತ್ತಬ್ಯಾಪಾದವಸೇನ **ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ವಾ ಭವನ್ತಿ** ಕಾಯಕಮ್ಮವೋಹಾರಲಾಭಾ। **ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ ವಾ** ಮನೋಕಮ್ಮವೋಹಾರವಿರಹಾ। ಸಸಮ್ಭಾರಪಥವೀಆದೀಸು ಆಪಾದಯೋ ಏತ್ಥ ನಿದಸ್ಸನಂ।

ಕುಲುಮ್ಬಸ್ಸಾತಿ ಗಬ್ಭಸ್ಸ, ಕುಲಸ್ಸೇವ ವಾ। ತಿಸ್ಸೋಪಿ ಸಞ್ಚೇತಿಯೋ ಆರುಳ್ಹತಾಯ ಅನನುಜಾನನತೋ **"ತವ ಸುತ್ತಸ್ಸಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ದಸವಿಧಾ ಇದ್ಧಿ** ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ ಇದ್ಧಿಕಥಾಯ ಗಹೇತಬ್ಬಾ। **ಭಾವನಾಮಯ**ನ್ತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾನಿದ್ಧಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ವದತಿ। ಘಟಭೇದೋ ವಿಯ ಪರೂಪಘಾತೋ, ಉದಕವಿನಾಸೋ ವಿಯ ಇದ್ಧಿವಿನಾಸೋ ಚ ಹೋತೀತಿ ಉಪಮಾ ಸಂಸನ್ದತಿ। **ತವ ಪಞ್ಹೋ**ತಿ ಭಾವನಾಮಯಾಯ ಪರೂಪಘಾತೋ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತೋ ಞಾಪೇತುಂ ಇಚ್ಛಿತೋ ಅತ್ಥೋ। **ಆಥಬ್ಬಣಿದ್ಧಿ** ವಿಜ್ಜಾಮಯಿದ್ಧಿ ಹೋತಿ। **ಸತ್ತಮೇ ಪದೇ**ತಿ ಮಣ್ಡಲಾದಿತೋ ಸತ್ತಮೇ ಪದೇ।

ವಚನನ್ತರೇನ ಗಮೇತಬ್ಬತ್ಥಂ **ನೇಯ್ಯತ್ಥಂ,** ಸಯಮೇವ ಗಮಿತಬ್ಬತ್ಥಂ **ನೀತತ್ಥಂ। ಕಿರಿಯತೋ ಸಮುಟ್ಠಾತಿ, ಉದಾಹು ಅಕಿರಿಯತೋ**ತಿ ತೇನಾಧಿಪ್ಪೇತಂ ಸಮ್ಪಜಾನಮುಸಾವಾದಂ ಸನ್ಧಾಯ ಪುಚ್ಛತಿ, ನ ಉಪೋಸಥಕ್ಖನ್ಧಕೇ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಅವುತ್ತಮೇವ ಹಿ ಸೋ ಅನರಿಯವೋಹಾರಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ವೋಹರತೀತಿ। **ವಾಚಾಗಿರ**ನ್ತಿ ವಾಚಾಸಙ್ಖಾತಂ ಗಿರಂ, ವಾಚಾನುಚ್ಚಾರಣಂ ವಾ।

ಖನ್ದಸಿವಾದಯೋ ಸೇಟ್ಠಾತಿ **ಖನ್ದಾ**ತಿ ಕುಮಾರಾ। **ಸಿವಾ**ತಿ ಮಹೇಸ್ಸರಾ, ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ನಿದಸ್ಸನತ್ಥಮಿದಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ನತ್ಥಿಕದಿಟ್ಠಾದಯೋ ಏವ ಹಿ ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಾ ಕಮ್ಮನ್ತಿ। **ಚೇತನಾ ಪನೇತ್ಥ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ**ತಿ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಚ ಸಮುಟ್ಠಿತಾಪಿ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀಕಮ್ಮನ್ತಿ ಚ ವೋಹಾರಂ ನ ಲಭತಿ ಅಭಿಜ್ಝಾದಿಪ್ಪಧಾನತ್ತಾ। "ತಿವಿಧಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮ"ನ್ತಿ ಪನ ವಚನತೋ ಸಭಾವೇನೇವ ಸಾ ಮನೋಕಮ್ಮಂ, ನ ಅಭಿಜ್ಝಾದಿಪಕ್ಖಿಕತ್ತಾತಿ "ಅಭಿಜ್ಝಾದಿಪಕ್ಖಿಕಾವಾ"ತಿ ನ ವುತ್ತಂ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ ಕಾಯಙ್ಗವಾಚಙ್ಗಾನಿ ಅಚೋಪೇತ್ವಾ ಚಿನ್ತನಕಾಲೇ ಚೇತನಾಪಿ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾಪಿ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಏವ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಚೇತನಾಯ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಭಾವೋ ಕಥಞ್ಚಿ ನತ್ಥೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

“ತಿವಿಧಾ , ಭಿಕ್ಖವೇ, ಕಾಯಸಞ್ಚೇತನಾ ಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮ”ನ್ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಕಥಾ॰ ೫೩೯) ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾ ತಬ್ಬಿರತಿವಿಸಿಟ್ಠಾ ಚೇತನಾವ ಪಾಣಾತಿಪಾತವಿರತಿಆದಿಕಾ ಹೋನ್ತೀತಿ “ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ವಾ”ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ “ವಿರತಿಪಕ್ಖಿಕಾ”ತಿ। **ರಕ್ಖತೀತಿ** ಅವಿನಾಸೇತ್ವಾ ಕಥೇತಿ। **ಭಿನ್ದತೀತಿ** ವಿನಾಸೇತ್ವಾ ಕಥೇತಿ।

ಕಮ್ಮಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರನ್ತಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ದ್ವಾರಂ। ಚಕ್ಖು ಚ ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರಞ್ಚಾತಿ ವಾ **ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರಂ**। ಚಕ್ಖು ವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರನ್ತಿ ವಾ ಅಸಮಾಸನಿದ್ದೇಸೋ। ತಂ ಪನ ಚಕ್ಖುಮೇವ। ಏಸ ನಯೋ ಸೇಸೇಸುಪಿ। “ಚಕ್ಖುನಾ ಸಂವರೋ ಸಾಧೂ”ತಿಆದಿಕಾಯ (ಧ॰ ಪ॰ ೩೬೦) ಗಾಥಾಯ ಪಸಾದಕಾಯಚೋಪನಕಾಯಸಂವರೇ ಏಕಜ್ಝಂ ಕತ್ವಾ ಕಾಯೇನ ಸಂವರೋ ವುತ್ತೋ, ತಂ ಇಧ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಅಟ್ಠ ಸಂವರಾ, ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವೇನ ಅಸಂವರಾ ಅಟ್ಠ ಕಥಿತಾ। ಸೀಲಸಂವರಾದಯೋಪಿ ಪಞ್ಚೇವ ಸಂವರಾ ಸಬ್ಬದ್ವಾರೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾಪಿ, ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವೇನ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಾದೀನಿ ಅಸಂವರಾತಿ ವುತ್ತಾನಿ। ತತ್ಥ **ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಂ** ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿಚೇತನಾ। **ಮುಟ್ಠಸ್ಸಚ್ಚಂ** ಸತಿಪಟಿಪಕ್ಖಾ ಅಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ। ಪಮಾದನ್ತಿ ಕೇಚಿ। ಸೀತಾದೀಸು ಪಟಿಘೋ **ಅಕ್ಖನ್ತಿ**। ಥಿನಮಿದ್ಧಂ **ಕೋಸಜ್ಜಂ**।

ವಿನಾ ವಚೀದ್ವಾರೇನ ಸುದ್ಧಂ ಕಾಯದ್ವಾರಸಞ್ಞಾತನ್ತಿ ಇದಂ ವಚೀದ್ವಾರಸಲ್ಲಕ್ಖಿತಸ್ಸ ಮುಸಾವಾದಾದಿನೋಪಿ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವಾ ಅಸುದ್ಧತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ತಂನಿವಾರಣತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ನ ಹಿ ತಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ। ಸುದ್ಧವಚೀದ್ವಾರೋಪಲಕ್ಖಿತಂ ಪನ ವಚೀಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತೀತಿ। **ಏತ್ಥ ಅಸಂವರೋತಿ** ಏತೇನ ಸುದ್ಧಕಾಯದ್ವಾರೇನ ಉಪಲಕ್ಖಿತೋ ಅಸಂವರೋ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋಪಿ ವುತ್ತೋ। ದ್ವಾರನ್ತರಾನುಪಲಕ್ಖಿತಂ ಸಬ್ಬಂ ತಂದ್ವಾರಿಕಾಕುಸಲಞ್ಚೇತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಕಮ್ಮಪಥಸಂಸನ್ದನೇ “ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋ ಅಸಂವರೋ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತೀ”ತಿಆದಿ “ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ವಚೀಅಸಂವರವಸೇನ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ”ತಿಆದಿನಾ ಸಹ ಅವಿರುದ್ಧಂ ಹೋತಿ। ಅಸಂವರೋ ಹಿ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋಪಿ ಸದ್ವಾರೇ ಏವಾತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋತಿ ಚ, ಕಮ್ಮಂ ಅಞ್ಞದ್ವಾರೇ ಅಞ್ಞದ್ವಾರವಸೇನ ಚಾತಿ ಏವಂ ಅವಿರುದ್ಧಂ।

ಅಥ ವಾ **ಏತ್ಥಾತಿ** ಸುದ್ಧಂ ಅಸುದ್ಧನ್ತಿ ಏತಂ ಅವಿಚಾರೇತ್ವಾ ಏತಸ್ಮಿಂ ಚೋಪನೇತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಸತಿ ದ್ವಾರನ್ತರೋಪಲಕ್ಖಿತಂ ಕಮ್ಮಪಥಭಾವಪ್ಪತ್ತತಾಯ ವಚೀಮನೋಕಮ್ಮಂ ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರದ್ವಾರೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಂ ತಂದ್ವಾರುಪ್ಪನ್ನಾಕುಸಲಂ ವಿಯ “ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರೋ”ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಕಮ್ಮಪಥಭಾವಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ದ್ವಾರನ್ತರುಪ್ಪನ್ನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಞ್ಚ ತಥಾ ನ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಕಮ್ಮಪಥಸಂಸನ್ದನವಿರೋಧೋ ಸಿಯಾ, ತದವಿರೋಧಂ ತತ್ಥೇವ ವಕ್ಖಾಮ। ಸೀಲಸಂವರಾದಯೋ ಪಞ್ಚ ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೇ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಞಾಣಸಂವರೇ ಪಚ್ಚಯಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಸೀಲಸ್ಸ, ವೀರಿಯಸಂವರೇ ಚ ಆಜೀವಪಾರಿಸುದ್ಧಿಯಾ ಅನ್ತೋಗಧತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಸರಸೇನೇವ ಚ ಪತನಸಭಾವಸ್ಸ ಪಾಣಸ್ಸ ಅನ್ತರಾ ಏವ ಅತೀವ ಪಾತನಂ **ಅತಿಪಾತೋ,** ಸಣಿಕಂ ಪತಿತುಂ ಅದತ್ವಾವ ಸೀಘಂ ಪಾತನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ವಾ ಸತ್ಥಾದೀಹಿ ಅಭಿಭವಿತ್ವಾ ಪಾತನಂ **ಅತಿಪಾತೋ**। ಪಯೋಗವತ್ಥುಮಹನ್ತತಾದೀಹಿ **ಮಹಾಸಾವಜ್ಜತಾ** ತೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾಯ ಚೇತನಾಯ ಬಲವಭಾವತೋ। ಯಥಾವುತ್ತಪಚ್ಚಯವಿಪರಿಯಾಯೇಪಿ ತಂತಂಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾಯ ಚೇತನಾಯ ಬಲವಾಬಲವವಸೇನೇವ ಅಪ್ಪಸಾವಜ್ಜಮಹಾಸಾವಜ್ಜತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಇದ್ಧಿಮಯೋ** ಕಮ್ಮವಿಪಾಕಜಿದ್ಧಿಮಯೋ ದಾಠಾಕೋಟಿಕಾದೀನಂ ವಿಯ।

ಗೋತ್ತರಕ್ಖಿತಾ ಸಗೋತ್ತೇಹಿ ರಕ್ಖಿತಾ। **ಧಮ್ಮರಕ್ಖಿತಾ** ಸಹಧಮ್ಮಿಕೇಹಿ ರಕ್ಖಿತಾ। ಸಸಾಮಿಕಾ **ಸಾರಕ್ಖಾ**। ಯಸ್ಸಾ ಗಮನೇ ರಞ್ಞಾ ದಣ್ಡೋ ಠಪಿತೋ, ಸಾ **ಸಪರಿದಣ್ಡಾ**। **ಅತ್ಥಭಞ್ಜಕೋತಿ** ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಂ ವುತ್ತಂ। ಕಮ್ಮಪಥಕಥಾ ಹೇಸಾತಿ। **ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಕಂ ಅದಾತುಕಾಮತಾಯಾ**ತಿಆದಿ ಮುಸಾವಾದಸಾಮಞ್ಞತೋ ವುತ್ತಂ। ಹಸಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವಿಸಂವಾದನಪುರೇಕ್ಖಾರಸ್ಸೇವ ಮುಸಾವಾದೋ। **ಸುಞ್ಞಭಾವ**ನ್ತಿ ಪೀತಿವಿರಹಿತತಾಯ ರಿತ್ತತಂ। ಅತ್ಥವಿಪನ್ನತಾಯ **ನ ಹದಯಙ್ಗಮಾ**। **ಅಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೇ**ತಿ ಅಸದ್ದಹನ್ತೇ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋ ನ ಹೋತಿ। ಯೋ ಕೋಚಿ ಪನ ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ ದ್ವೀಹಿ ಸಮ್ಭಾರೇಹಿ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ। ಅತ್ತನೋ ಪರಿಣಾಮನಂ ಚಿತ್ತೇನೇವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸತೀ**ತಿ ವಿತಥಂ ಪಸ್ಸತಿ।

ಕೋಟ್ಠಾಸತೋತಿ ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕಾದೀಸು ಚಿತ್ತಙ್ಗಕೋಟ್ಠಾಸೇಸು ಯೇ ಕೋಟ್ಠಾಸಾ ಹೋನ್ತಿ, ತತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ನನು ಚ ಚೇತನಾ ಕಮ್ಮಪಥೇಸು ನ ವುತ್ತಾತಿ ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸತ್ತನ್ನಂ ಕಮ್ಮಪಥಭಾವೋ ನ ಯುತ್ತೋತಿ? ನ, ಅವಚನಸ್ಸ ಅಞ್ಞಹೇತುತ್ತಾ। ನ ಹಿ ಚೇತನಾಯ ಅಕಮ್ಮಪಥತ್ತಾ ಕಮ್ಮಪಥರಾಸಿಮ್ಹಿ ಅವಚನಂ, ಕದಾಚಿ ಪನ ಕಮ್ಮಪಥೋ ಹೋತಿ, ನ ಸಬ್ಬದಾತಿ ಕಮ್ಮಪಥಭಾವಸ್ಸ ಅನಿಯತತ್ತಾ ಅವಚನಂ। ಯದಾ ಪನ ಕಮ್ಮಪಥೋ ಹೋತಿ, ತದಾ ಕಮ್ಮಪಥರಾಸಿಸಙ್ಗಹೋ ನ ನಿವಾರಿತೋತಿ। "ಪಞ್ಚ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ ಏವಾ"ತಿ ಏತೇನ ಅದಿನ್ನಾದಾನಾದೀನಂ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣಭಾವವಿರೋಧಂ "ಸತ್ತಸಙ್ಖಾತೇ ಸಙ್ಖಾರೇ ಏವ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿತೋ"ತಿ ಸಯಮೇವ ಪರಿಹರಿಸ್ಸತಿ। "ನತ್ಥಿ ಸತ್ತಾ ಓಪಪಾತಿಕಾ"ತಿ ಪವತ್ತಮಾನಾ ದಿಟ್ಠಿ ತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮವಿಸಯಾವಾತಿ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾ। ವಿಪಾಕನಿಸ್ಸನ್ದಫಲಾನಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ನಿರಯಾದಿವಿಪಾಕದುಗ್ಗತತಾದೀನಿ।

ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀಹಿ ಪನ ವಿರತಿಯೋತಿ ಏತಂ ಯಾಹಿ ವಿರತೀಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚೇತನಾ "ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಾನೀ"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ತಾಸಞ್ಚ ಕಮ್ಮಪಥಭಾವೋ ಯುತ್ತೋತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಹಿ ವಕ್ಖತಿ "ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ ಸತ್ತ ಚೇತನಾಪಿ ವಟ್ಟನ್ತಿ ವಿರತಿಯೋಪೀ"ತಿ। **ಅಲ್ಲಸಸಮಂಸ**ನ್ತಿ ಜೀವಮಾನಕಸಸಮಂಸಂ। ವೋರೋಪೇತಾ ಹುತ್ವಾ ನಾಭಿಜಾನಾಮಿ। ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಾದಾರಮ್ಮಣಾ ತದಾರಮ್ಮಣಾ। ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಾದಿಆರಮ್ಮಣಾ ಕಥಂ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಾದೀನಿ ಪಜಹನ್ತೀತಿ ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಯಥಾ ಪನಾ**"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಅನಭಿಜ್ಝಾ...ಪೇ॰... ವಿರಮನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಅಭಿಜ್ಝಂ ಪಜಹನ್ತಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನ ಹಿ ಮನೋದುಚ್ಚರಿತಾ ವಿರತಿ ಅತ್ಥಿ ಅನಭಿಜ್ಝಾದೀಹೇವ ತಪ್ಪಹಾನತೋ।

ಕಮ್ಮಪಥಸಂಸನ್ದನಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಾನಂ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಾದೀನಂ ಅಸಂವರಾನಂ ತಥಾ ದುಚ್ಚರಿತಾನಞ್ಚ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥೇಹಿ ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಾನಮೇವ ಚ ಸುಸೀಲ್ಯಾದೀನಂ ಸಂವರಾನಂ ತಥಾ ಸುಚರಿತಾನಞ್ಚ ಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥೇಹಿ ಅತ್ಥತೋ ನಾನತ್ತಾಭಾವದಸ್ಸನಂ। ಅಥ ವಾ ತೇಸಂ ಫಸ್ಸದ್ವಾರಾದೀಹಿ ಅವಿರೋಧಭಾವೇನ ದೀಪನಂ ಕಮ್ಮಪಥಸಂಸನ್ದನನ್ತಿ ಕೇಚಿ ವದನ್ತಿ , ತದೇತಂ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಪಞ್ಚಫಸ್ಸದ್ವಾರಪಞ್ಚಅಸಂವರದ್ವಾರಪಞ್ಚಸಂವರದ್ವಾರೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಅಸಂವರಾನಂ ಸಂವರಾನಞ್ಚ ಕಮ್ಮಪಥತಾ ಅತ್ಥಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀನಂ ಪರಸನ್ತಕವತ್ಥುಲೋಭಪರಸತ್ತಾರಮ್ಮಣಬ್ಯಾಪಾದಅಹೇತುಕದಿಟ್ಠಿಆದೀನಞ್ಚ ತೇಸು ದ್ವಾರೇಸು ಅನುಪ್ಪತ್ತಿತೋ। ತಿವಿಧಕಆಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಿ ಚ ಕಮ್ಮಪಥಾತಿ ಪಾಕಟಾ ಏವಾತಿ ಕಿಂ ತೇಸಂ ಕಮ್ಮಪಥೇಹಿ ನಾನತ್ತಾಭಾವದಸ್ಸನೇನ, ನ ಚ ದುಚ್ಚರಿತಾನಂ ಸುಚರಿತಾನಞ್ಚ ಫಸ್ಸದ್ವಾರಾದಿವಸೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ದೀಪಿತಾ, ನಾಪಿ ಅಸಂವರಾನಂ ಸಂವರಾನಞ್ಚ ಯತೋ ತೇಸಂ ಫಸ್ಸದ್ವಾರಾದೀಹಿ ಅವಿರೋಧಭಾವೇನ ದೀಪನಾ ಸಿಯಾ, ಕೇವಲಂ ಪನ ಫಸ್ಸದ್ವಾರಾದಿವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಅಸಂವರಾನಂ

ಸಂವರಾನಞ್ಚ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿತಾ ದೀಪಿತಾ। ಯದಿ ಚ ಏತ್ತಕಂ ಕಮ್ಮಪಥಸಂಸನ್ದನಂ, "ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಪಞ್ಚಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿಆದಿ ಕಮ್ಮಪಥಸಂಸನ್ದನಂ ನ ಸಿಯಾ। ಏಸಾಪಿ ಛಫಸ್ಸದ್ವಾರಾದೀಹಿ ಅವಿರೋಧದೀಪನಾತಿ ಚೇ, ವುತ್ತಮೇವ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ "ಅಥ ವಾ"ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಸಮುಚ್ಚಯತ್ಥೇ ಚ ಅಥ ವಾ-ಸದ್ದೇ ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಾನೇವ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಾದೀನಿ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿನಾಮೇಹಿ ವದನ್ತೇಹಿ ಮನೋಕಮ್ಮಸ್ಸ ಛಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ। ನ ಹಿ ತಂ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಾದಿವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। ಯದಿ ಚ ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಾ ಏವ ಅಸಂವರಾದಯೋ ಗಹಿತಾ, ದುಚ್ಚರಿತೇಹಿ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅಸಂವರಾನಂ ಅಭಾವಾ ತೇಸಞ್ಚ ತಂತಂಕಮ್ಮಭಾವಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ "ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಅಸಂವರೋ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸಙ್ಕರೋ ಸಿಯಾ, ವಚೀಮನೋಕಮ್ಮಾನಿಪಿ ಹಿ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಥಾ ಸೇಸದ್ವಾರೇಸುಪಿ ಕಮ್ಮನ್ತರಾನೀತಿ।

ಅಥ ಪನ ದ್ವಾರನ್ತರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಕಮ್ಮನ್ತರಮ್ಪಿ ತಂದ್ವಾರಿಕಕಮ್ಮಮೇವ ಸಿಯಾ, "ತಿವಿಧಂ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಂ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವಾ"ತಿಆದಿ, "ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ವಾಚಾಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿಆದಿ ಚ ವಿರುಜ್ಝೇಯ್ಯ। ದುಚ್ಚರಿತಾನಞ್ಹಿ ಅಞ್ಞದ್ವಾರಚರಣಂ ಅತ್ಥಿ, ನ ಚಸ್ಸ ದ್ವಾರನ್ತರುಪ್ಪನ್ನಂ ಕಮ್ಮನ್ತರಂ ಹೋತೀತಿ। ತಸ್ಮಾ ಹೇಟ್ಠಾ ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಾನಂ ಏವ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಭಾವಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ ಸೇಸಾನಞ್ಚ ತಂತಂದ್ವಾರುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ದ್ವಾರಸಂಸನ್ದನೇ ತಂತಂದ್ವಾರಪಕ್ಖಿಕಭಾವಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ಇಧ ಕಮ್ಮಪಥಂ ಅಪ್ಪತ್ತಾನಞ್ಚ ಚೇತನಾಭಾವತೋ ಅಕಮ್ಮಾನಞ್ಚ ಅಸಂವರಾನಂ ಸಂವರಾನಞ್ಚ ಭಜಾಪಿಯಮಾನಾನಂ ಕಮ್ಮಪಥಾನಂ ವಿಯ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿತಾದೀಪನಂ, ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಾನಂ ತಿವಿಧಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಂ ತಿವಿಧಕಾಯಸುಚರಿತಾದೀನಞ್ಚ ದ್ವಾರನ್ತರಚರಣೇಪಿ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಭಾವಾವಿಜಹನದೀಪನಂ, ಯಥಾಪಕಾಸಿತಾನಞ್ಚ ಕಮ್ಮಪಥಭಾವಂ ಪತ್ತಾನಂ ಅಪತ್ತಾನಞ್ಚ ಅಕುಸಲಕಾಯಕಮ್ಮಾದೀನಞ್ಚ ಕುಸಲಕಾಯಕಮ್ಮಾದೀನಞ್ಚ ಫಸ್ಸದ್ವಾರಾದೀಹಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿಪಕಾಸನಞ್ಚ ಕಮ್ಮಪಥಸಂಸನ್ದನಂ ನಾಮ। ಕಸ್ಮಾ? ಅಕಮ್ಮಪಥಾನಂ ಕಮ್ಮಪಥೇಸು ಕಮ್ಮಪಥಾನಞ್ಚ ಅಕಮ್ಮಪಥೇಸು ಸಮಾನನಾಮತಾವಸೇನ, ಕಮ್ಮಪಥಾನಂ ಕಮ್ಮಪಥೇಸು ಸಾಮಞ್ಞನಾಮಾವಿಜಹನವಸೇನ, ಉಭಯೇಸಞ್ಚ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ದ್ವಾರೇಸು ಏತ್ಥ ಸಂಸನ್ದಿತತ್ತಾ।

ತತ್ಥ ತಿವಿಧಕಮ್ಮದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಕಮ್ಮಾನಂ ಞಾತಕಮ್ಮಭಾವತಾಯ ತಂತಂಕಮ್ಮಭಾವಸ್ಸ ಅವಚನೀಯತ್ತಾ ಕಮ್ಮದ್ವಾರೇಸು ತೇಸಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚ ವುತ್ತತ್ತಾ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರವಸೇನ ಅಸಂವರಾದೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಪರಿಯಾಯವಚನಾಭಾವತೋ ಚ ಕಮ್ಮದ್ವಾರವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಾರಾನಿ ವಿರಜ್ಝಿತ್ವಾ **"ಪಞ್ಚಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಹಿ ಉಪ್ಪನ್ನೋ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। "ಯಮ್ಪಿದಂ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಸುಖಂ ವಾ"ತಿಆದಿನಾ "ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಅತ್ಥಿ ಕುಸಲೋ"ತಿಆದಿನಾ ಚ ಪಞ್ಚಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಅಸಂವರಾದೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಪರಿಯಾಯೋ ವುತ್ತೋ, ನ ಚ "ಯಮಿದಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ"ತಿಆದಿವಚನಂ ಅತ್ಥೀತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ "ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸಹಜಾತೋ ಹಿ ಫಸ್ಸೋ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸೋ"ತಿಆದಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧ ಕಮ್ಮಕಥಾ; ಮಹಾನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೮೪)। ತೇನ ಹಿ ಅಸಂವರಾನಂ ಸಂವರಾನಞ್ಚ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದೀಹಿ ಅಸಹಜಾತತ್ತಾ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸಸಹಜಾತಾನಞ್ಚ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸದ್ವಾರಾದಿವಸೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ದೀಪಿತಾತಿ। "ಸೋ ಹಿ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಚೋಪನಂ ಪತ್ತೋ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿನಾ "ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿನಾ ಚ ವಚೀಕಮ್ಮಾದೀನಞ್ಚ ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಾನಂ ಅಸಂವರಭೂತಾನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿಭಾವೇ ಆಪನ್ನೇ "ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ವಚೀದುಚ್ಚರಿತಂ ಅಕುಸಲಂ ವಚೀಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿನಾ ಅಪವಾದೇನ ನಿವತ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಪುಬ್ಬೇ ದಸ್ಸಿತೇಸು ಅಸಂವರವಿನಿಚ್ಛಯೇಸು ದುತಿಯವಿನಿಚ್ಛಯೇಸು ಚ ನ ಕೋಚಿ ವಿರೋಧೋ। ನ ಹಿ ವಚೀಕಮ್ಮಾದಿಭೂತೋ ಚೋಪನಕಾಯಅಸಂವರೋ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿ ಹೋತೀತಿ।

ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಪನ ಛಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಂ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಸು ಚೋಪನಂ ಪತ್ತಂ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತೀತಿ ಏತ್ಥ ಕಿಂ ತಂ ಅಕುಸಲಂ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ನಾಮ, ಹೇಟ್ಠಾ ದಸ್ಸಿತನಯೇನ ಚ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಸು

ಉಪ್ಪನ್ನಂ ತಿವಿಧಂ ಮನೋದುಚ್ಚರಿತಂ ಚೋಪನಂ ಅಪ್ಪತ್ತಂ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಞ್ಚ। ಯದಿ ಏವಂ ತಸ್ಸ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ "ಚೋಪನಪ್ಪತ್ತಂ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಂ ಹೋತೀ"ತಿ ನ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ? ನೋ ನ ಯುಜ್ಜತಿ ಚೋಪನಪ್ಪತ್ತಂ ಕಾಯೇ ವಾಚಾಯ ಚ ಅಕುಸಲಂ ಕಮ್ಮಂ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥಸಿದ್ಧಿತೋ। ಕಮ್ಮಂ ಪನ ಹೋನ್ತಂ ಕಿಂ ಕಮ್ಮಂ ಹೋತೀತಿ? ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ ಹೋತೀತಿ। ಇದಂ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ - ಚೋಪನಪ್ಪತ್ತಂ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಚ ಮನೋಕಮ್ಮಂ ಹೋತೀತಿ। ಅಥ ವಾ ತಂ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಮನೋಕಮ್ಮೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಅಕತ್ವಾ ಛಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಯಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತನ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಉಪ್ಪಾದಮತ್ತಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ಕಾತಬ್ಬೋ। ಕಿಂ ಪನ ತನ್ತಿ? ಕಮ್ಮಕಥಾಯ ಪವತ್ತಮಾನತ್ತಾ ಕಮ್ಮನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ತಞ್ಚ ಮನೋಸಮ್ಫಸ್ಸದ್ವಾರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ತಿವಿಧಂ ಕಮ್ಮಂ ಹೋತೀತಿ। ಯಥಾ ತಂ ಹೋತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಸು ಚೋಪನಂ ಪತ್ತ"**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ನಿಯಮಸ್ಸ ಅಕತತ್ತಾ ಚೋಪನಪ್ಪತ್ತಿ ಉಪಲಕ್ಖಣಭಾವೇನ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮನಾಮಸಾಧಿಕಾವ, ನ ಪನ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಚೋಪನಪ್ಪತ್ತಂ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಮೇವ, ನಾಪಿ ಕುಸಲಪಕ್ಖೇ ಚೋಪನಂ ಅಪ್ಪತ್ತಂ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಸಿದ್ಧೋವ ಹೋತೀತಿ।

ಅಥ ವಾ ತನ್ತಿ ತಂ ಛಫಸ್ಸದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಮನೋಕಮ್ಮನ್ತಿ ಸಬ್ಬಂ ಮನಸಾಪಿ ನಿಪ್ಫಜ್ಜಮಾನಂ ಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮನ್ತಿ ಚೋದಕಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ವದತಿ, ನ ಪುಬ್ಬೇ ದಸ್ಸಿತಮನೋಕಮ್ಮನ್ತಿ। ಯೋ ಹಿ ಪರಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ "ಮನಸಾ ನಿಪ್ಫತ್ತಿತೋ ಸಬ್ಬೇನ ಮನೋಕಮ್ಮೇನೇವ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ನ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮೇನಾ"ತಿ, ತಂ ನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಕಮ್ಮತ್ತಯನಿಯಮಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಇದಮಾರದ್ಧಂ **"ತಂ ಕಾಯವಚೀದ್ವಾರೇಸು ಚೋಪನಂ ಪತ್ತ"**ನ್ತಿಆದಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಸಙ್ಕರಾಭಾವೋ ಪುರಿಮನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅಥ ವಾ ಕಮ್ಮನ್ತಿ ಅವಿಸೇಸೇನ ಕಮ್ಮಸದ್ದಮತ್ತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಕತ್ವಾ ಯಥಾವುತ್ತೋ ಕಮ್ಮಪ್ಪಭೇದೋ ಯಥಾ ಹೋತಿ, ತಂ ಪಕಾರಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಅಸಙ್ಕರೋ ಚ ವುತ್ತನಯೋವ। ಯಂ ಪನ ವದನ್ತಿ "ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಸಹಜಾತಾ ಅಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಯದಾ ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾ ಹೋನ್ತಿ, ತದಾ ತಾನಿ ಮನೋಕಮ್ಮಾನಿ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಾನಿ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ, ತಞ್ಚ ನ, ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾನಂ ಮನೋಕಮ್ಮತ್ತಾಭಾವಾ। ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕತ್ತೇ ಚ ಮನೋಕಮ್ಮತಾ ಸುಟ್ಠುತರಂ ನತ್ಥಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ "ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಾ ವಾ"ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಮನೋಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮತಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ। ಅಭಿಜ್ಝಾದಿಕಿರಿಯಾಕಾರಿಕಾಯ ಏವ ಚೇತನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಮನೋಕಮ್ಮಂ, ನ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿಕಾಯವಚೀಕಿರಿಯಾಕಾರಿಕಾಯಾತಿ ಭಿಯ್ಯೋಪಿ ತೇಸಂ ಮನೋಕಮ್ಮತಾತಿ ನ ತೇಸಂ ಮನೋಕಮ್ಮಾನಂ ಸತಂ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮತಾ ವತ್ತಬ್ಬಾತಿ। ಏವಂ ಕಮ್ಮಾನಂ ದ್ವಾರೇಸು ದ್ವಾರಾನಞ್ಚ ಕಮ್ಮೇಸು ಅನಿಯತತ್ತಾ ದ್ವಾರನಿಬನ್ಧನಂ ನ ಕತಂ। ಇದಾನಿ ಅಕತೇಪಿ ಚ ದ್ವಾರನಿಬನ್ಧನೇ ಯೇಸಂ ದ್ವಾರಾನಂ ವಸೇನ ಇದಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತೇಸಂ ತಂತಂದ್ವಾರಕಮ್ಮಪಥಾನಞ್ಚ ವಸೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಯಥಾಭಟ್ಠಪಾಳಿಯಾ ವುತ್ತಾಯ ಚ ದೀಪನತ್ಥಂ **"ತತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರ"**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಚಿತ್ತಂ ತಿವಿಧಕಮ್ಮದ್ವಾರವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ** ಇದಂ ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಭೂತಸ್ಸ ತೇನ ಸಭಾವೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿಂ ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತಾಧಿಪತೇಯ್ಯನ್ತಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತವಸೇನ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಮಿಧಾಪೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಚೋಪನದ್ವಯರಹಿತಸ್ಸ ಮನೋಪಬನ್ಧಸ್ಸ ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರಭಾವೇ ಪನ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ।

ಕಮ್ಮಪಥಸಂಸನ್ದನಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ದ್ವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಯಂ ಯೋಜನಾತಿ "ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ"ತಿ ಏತೇನ ಸಹ "ಯಂ ಯಂ ವಾ ಪನಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅಯಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕೋ ಪನಾಯಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋತಿ? ಯೇನ ವಚನಾನಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಮ್ಬಜ್ಝನ್ತಿ, ತಂ ಪುಬ್ಬಾಪರವಚನೇ ಪಯೋಜನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಇಧ ಚ ಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತಾದಿದಸ್ಸನಂ "ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ...ಪೇ॰... ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ "ಯಂ ಯಂ ವಾ ಪನಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ವಚನೇ ಪಯೋಜನಂ ಯೋಜನಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತತ್ಥ

“ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ…ಪೇ°… ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ ಆರಬ್ಭಾ”ತಿ ಏತ್ತಕೇನ ಆಪನ್ನಂ ದೋಸಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತನ್ನಿವತ್ತನವಸೇನ “ಯಂ ಯಂ ವಾ ಪನಾ”ತಿ ಏತಸ್ಸ ಪಯೋಜನಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ಹೇಟ್ಠಾ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। ದುತಿಯೇ ಅತ್ಥವಿಕಪ್ಪೇ “ಯಂ ಯಂ ವಾಪನಾ”ತಿ ಏತೇನ ಅಪ್ಪಧಾನಮ್ಪಿ ರೂಪಾದಿಂ ಆಕಡ್ಢತಿ। ನ ಹಿ ಪಧಾನಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋಯೇವ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೋ ಅತ್ಥೀತಿ। **ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನಾ**ತಿ ಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತಾದಿನಯೇನ। “ಹೇಟ್ಠಾ ಗಹಿತಮೇವ ಗಹಿತನ್ತಿ ವತ್ವಾ ತಸ್ಸ ವಚನೇ ಪಯೋಜನಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ‘ರೂಪಂ ವಾ…ಪೇ°… ಇದಂ ವಾ ಇದಂ ವಾ ಆರಬ್ಭಾ’ತಿ ಕಥೇತುಂ ಇದಂ ವುತ್ತ”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ **ಇದಂ ವಾ ಇದಂ ವಾ**ತಿ ಏತಂ ಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತಾದಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ಕಥಿತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರಕಥಾ

ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ಆಚರಿಯಾನನ್ತಿ ರೇವತಾಚರಿಯಸ್ಸ। **ನ ಪನೇತಂ ಸಾರತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ**। ನ ಹಿ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಕಾಮಾವಚರಾದಿಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಇದಮಾರದ್ಧಂ, ಕಿನ್ತು ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸಾದಿಸಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥನ್ತಿ।

ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಠಮಾಭಿನಿಪಾತತ್ತಾತಿ ಸಬ್ಬೇ ಚೇತಸಿಕಾ ಚಿತ್ತಾಯತ್ತಾ ಚಿತ್ತಕಿರಿಯಾಭಾವೇನ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಫಸ್ಸೋ “ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಠಮಾಭಿನಿಪಾತೋ”ತಿ ವುತ್ತೋ। ಕಾಮಂ ಉಪ್ಪನ್ನಫಸ್ಸೋ ಪುಗ್ಗಲೋ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕರಾಸಿ ವಾ ಆರಮ್ಮಣೇನ ಫುಟ್ಠೋ ಫಸ್ಸಸಹಜಾತಾಯ ವೇದನಾಯ ತಂಸಮಕಾಲಮೇವ ವೇದೇತಿ, ಫಸ್ಸೋ ಪನ ಓಭಾಸಸ್ಸ ಪದೀಪೋ ವಿಯ ವೇದನಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸೋ ಹೋತೀತಿ ಪುರಿಮಕಾಲೋ ವಿಯ ವುತ್ತೋ। ಗೋಪಾನಸೀನಂ ಉಪರಿ ತಿರಿಯಂ ಠಪಿತಕಟ್ಠಂ **ಪಕ್ಖಪಾಸೋ**। ಕಟ್ಠದ್ವಯಾದಿ ವಿಯ ಏಕದೇಸೇನ ಏಕಪಸ್ಸೇನ ಅನಲ್ಲೀಯಮಾನೋಪಿ ರೂಪೇನ ಸಹ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಸಾಮಞ್ಞಂ ಅನಲ್ಲೀಯಮಾನಂ ಸಙ್ಘಟ್ಟನಮೇವ, ನ ವಿಸಯಭಾವೋ, ಸಙ್ಘಟ್ಟನಞ್ಚ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನಂ ಸನ್ನಿಪತನಭಾವೋ ಏವ। ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಸನ್ನಿಪಾತೇನ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಸಙ್ಘಟ್ಟನಸಮ್ಪತ್ತಿಕೋ ಫಸ್ಸೋ। ಪಾಣಿದ್ವಯಸ್ಸ ಸನ್ನಿಪಾತೋ ವಿಯ ಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಸನ್ನಿಪಾತೋ ಫಸ್ಸೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸನ್ನಿಪತಿತಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ **ಕಿಚ್ಚಟ್ಠೇನೇವ ರಸೇನ ಸಙ್ಘಟ್ಟನರಸೋ**। ತಥಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಹಿ ತಸ್ಸ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಸಙ್ಘಟ್ಟನಕಿಚ್ಚನ್ತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಪಾಣಿಯಾ ಪಾಣಿಮ್ಹಿ ಸಙ್ಘಟ್ಟನಂ ತಬ್ಬಿಸೇಸಭೂತಾ ರೂಪಧಮ್ಮಾ, ಏವಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸಙ್ಘಟ್ಟನಂ ತಬ್ಬಿಸೇಸಭೂತೋ ಏಕೋ ಚೇತಸಿಕಧಮ್ಮೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಚಿತ್ತೇಯೇವಾ**ತಿ ಏತೇನ ಚೇತಸಿಕಸಭಾವತಂ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ಅಸಂಸಟ್ಠಂ ಸಙ್ಘಟ್ಟನಂ ವೇದನಾಯ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಪನ ವತ್ಥುನಿಸ್ಸಯತಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ತಸ್ಸ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಕಾರಣಭೂತೋ ತದನುರೂಪೋ ಸಮನ್ನಾಹಾರೋ ತಜ್ಜಾಸಮನ್ನಾಹಾರೋ। ಇನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ತದಭಿಮುಖಭಾವೋ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಚ ಆರಮ್ಮಣಕರಣಂ ವಿಸಯಸ್ಸ ಪರಿಕ್ಖತತಾ ಅಭಿಸಙ್ಖತತಾ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವಕರಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸುಖವೇದನಾಯಮೇವ ಲಬ್ಭತಿ ಅಸ್ಸಾದಭಾವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ವಿಸ್ಸವಿತಾಯಾ**ತಿ ಅರಹತಾಯ। ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ಹಿ ಧಾತೂನಂ ಅರಹತ್ಥೋ ವಿಪುಬ್ಬೋ ಸುಸದ್ದೋ। ವಿಸ್ಸವಂ ವಾ ಸಜನಂ ವಸಿತಾ ಕಾಮಕಾರಿತಾ **ವಿಸ್ಸವಿತಾ**। **ಆರಮ್ಮಣರಸೇಕದೇಸಮೇವ ಅನುಭವನ್ತೀ**ತಿ ಇದಂ ಫುಸನಾದಿಕಿಚ್ಚಂ ಏಕದೇಸಾನುಭವನಮಿವ ಹೋತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ವೇದಯಿತಸಭಾವೋ ಏವ ಹಿ ಅನುಭವನನ್ತಿ। ಫುಸನಾದಿಭಾವೇನ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣಂ ಏಕದೇಸಾನುಭವನಂ, ವೇದಯಿತಭಾವೇನ ಗಹಣಂ ಯಥಾಕಾಮಂ ಸಬ್ಬಾನುಭವನಂ। ಏವಂ ಸಭಾವಾನೇವ ತಾನಿ ಗಹಣಾನೀತಿ ನ ವೇದನಾಯ ವಿಯ ಫಸ್ಸಾದೀನಮ್ಪಿ ಯಥಾಸಕಕಿಚ್ಚಕರಣೇನ ಸಾಮಿಭಾವಾನುಭವನಂ ಚೋದೇತಬ್ಬಂ। **ಅಯಂ ಇಧಾ**ತಿ ಏತೇನ ಪಞ್ಚಸು ವೇದನಾಸು ಇಮಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತೇ ಅಧಿಪ್ಪೇತಂ ಸೋಮನಸ್ಸವೇದನಂ ವದತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅಸೋಮನಸ್ಸವೇದನಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಗಹಿತಾಯ ಸೋಮನಸ್ಸವೇದನಾಯ ಸಮಾನಾ ಇಟ್ಠಾಕಾರಸಮ್ಭೋಗರಸತಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ನಿಮಿತ್ತೇನ ಪುನಸಞ್ಜಾನನಕಿಚ್ಚಾ **ಪಚ್ಚಾಭಿಞ್ಞಾಣರಸಾ।** ಪುನಸಞ್ಜಾನನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಪುನಸಞ್ಜಾನನಪಚ್ಚಯೋ, ತದೇವ ನಿಮಿತ್ತಂ ಪುನ...ಪೇ॰... ನಿಮಿತ್ತಂ, ತಸ್ಸ ಕರಣಂ **ಪುನ...ಪೇ॰... ಕರಣಂ।** ಪುನಸಞ್ಜಾನನಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ವಾ ನಿಮಿತ್ತಕರಣಂ **ಪುನ...ಪೇ॰... ಕರಣಂ,** ತದಸ್ಸಾ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪುನಸಞ್ಜಾನನಪಚ್ಚಯನಿಮಿತ್ತಕರಣಂ ನಿಮಿತ್ತಕಾರಿಕಾಯ ನಿಮಿತ್ತೇನ ಸಞ್ಜಾನನ್ತಿಯಾ ಚ ಸಬ್ಬಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಸಮಾನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಞಾಣಮೇವ ಅನುವತ್ತತಿ,** ತಸ್ಮಾ ಅಭಿನಿವೇಸಕಾರಿಕಾ ವಿಪರೀತಗ್ಗಾಹಿಕಾ ಚ ನ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏತೇನುಪಾಯೇನ ಸಮಾಧಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯ ಅಚಿರಟ್ಠಾನತಾ ಚ ನ ಹೋತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಅಭಿಸನ್ದಹತೀತಿ ಪಬನ್ಧತಿ ಪವತ್ತೇತಿ। **ಚೇತನಾಭಾವೋ** ಬ್ಯಾಪಾರಭಾವೋ। **ದಿಗುಣುಸ್ಸಾಹಾತಿ** ನ ದಿಗುಣಂ ವೀರಿಯಯೋಗಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ಅತ್ತನೋ ಏವ ಪನ ಬ್ಯಾಪಾರಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಮಹನ್ತಭಾವಂ ದೀಪೇತಿ। **ಉಸ್ಸಾಹನಭಾವೇನಾತಿ** ಆದರಭಾವೇನ। ಸಾ ಹಿ ಸಯಂ ಆದರಭೂತಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಆದರಯತೀತಿ।

ವಿಜಾನನಂ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಉಪಲದ್ಧಿ। **ಸನ್ಧಹನಂ** ಚಿತ್ತನ್ತರಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧನಂ। **ಚಕ್ಖುನಾ ಹಿ ದಿಟ್ಠ**ನ್ತಿ ಚಕ್ಖುನಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯಥಾ "ದಿಟ್ಠಂ ಸುತಂ ಮುತಂ ವಿಞ್ಞಾತ"ನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾದಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಚಕ್ಖುನಾ ಹೀ**ತಿಆದೀಸು ಚಕ್ಖುನಾ...ಪೇ॰... ಮನಸಾ ದ್ವಾರೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನಗರಗುತ್ತಿಕಸ್ಸ ವಿಯ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣವಿಭಾವನಮತ್ತಂ ಉಪಧಾರಣಮತ್ತಂ ಉಪಲದ್ಧಿಮತ್ತಂ ಕಿಚ್ಚಂ, ಆರಮ್ಮಣಪಟಿವೇಧನಪಚ್ಚಾಭಿಞ್ಞಾಣಾದಿ ಪನ ಕಿಚ್ಚಂ ಪಞ್ಞಾಸಞ್ಞಾದೀನನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಪುರಿಮನಿದ್ದಿಟ್ಠ**ನ್ತಿ ಸಮಯವವತ್ಥಾನೇ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಂ। ಭಾವೇನ್ತೋ ವಿಯ ನ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಕಿನ್ತು ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಚಿತ್ತಂ ಹೋತೀ"**ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಏತಂ ಹೋತಿ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಚ ಸಮಾನತ್ಥತ್ತೇ ಸತಿ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ, ತದತ್ಥತ್ತೇ ಚ ತತ್ಥ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀತಿ ನ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ। ನ ಹಿ ಯುತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ವತ್ತುಂ। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಚ ಉಪ್ಪನ್ನತಾ ಸಮಯವವತ್ಥಾನೇ ವುತ್ತಾ ಏವಾತಿ ಕಿಂ ತಸ್ಸ ಪುನ ಉಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನೇನ। ಯೇನ ಚ ಸಮಯವವತ್ಥಾನಂ ಕತಂ, ತಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೋ ನ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುನ್ತಿ ಕಿಂ ತಂ ನಿದ್ದೇಸತ್ಥಂ ಉದ್ದೇಸೇನ ದುತಿಯೇನ, ನಿದ್ದೇಸೇನೇವ ಚ ಫಸ್ಸಾದೀಹಿ ಚ ಅಞ್ಞತ್ತಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ಕಿಂ ತದತ್ಥೇನ ಪುನ ವಚನೇನ, ಅಞ್ಞಪ್ಪಯೋಜನತ್ತಾ ಪನ ಪುರಿಮಸ್ಸ ಚಿತ್ತವಚನಸ್ಸ ಪಚ್ಛಿಮಂ ವುತ್ತಂ। ಪುರಿಮಞ್ಹಿ ಸಮಯವವತ್ಥಾನತ್ಥಮೇವ ವುತ್ತಂ, ನ ವವತ್ಥಿತಸಮಯೇ ವಿಜ್ಜಮಾನಧಮ್ಮದಸ್ಸನತ್ಥಂ, ಇತರಞ್ಚ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ವಿಜ್ಜಮಾನಧಮ್ಮದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಸಮಯವವತ್ಥಾನತ್ಥಂ, ನ ಚ ಅಞ್ಞದತ್ಥಂ ವಚನಂ ಅಞ್ಞದತ್ಥಂ ವದತಿ, ನ ಚ ಲೇಸೇನ ವುತ್ತೋತಿ ಕತ್ವಾ ಮಹಾಕಾರುಣಿಕೋ ಅತ್ಥಂ ಪಾಕಟಂ ನ ಕರೋತೀತಿ।

ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕರಾಸಿವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಝಾನಙ್ಗರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ವಿತಕ್ಕೇತೀತಿ ಧಮ್ಮತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಕತ್ತುನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ಧಮ್ಮಮೇವ ಕತ್ತಾರಂ ನಿದ್ದಿಸತಿ। ತಸ್ಸ ಪನ ವಸವತ್ತಿಭಾವನಿವಾರಣತ್ಥಂ **"ವಿತಕ್ಕನಂ ವಾ"**ತಿ ಭಾವನಿದ್ದೇಸೋ। ರೂಪಂ ರೂಪನ್ತಿ ಪಥವೀ ಪಥವೀತಿ ವಾ ಆಕೋಟೇನ್ತೋ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ **ಆಕೋಟನಲಕ್ಖಣೋ।** ಆದಿತೋ, ಅಭಿಮುಖಂ ವಾ ಹನನಂ **ಆಹನನಂ,** ಪರಿತೋ, ಪರಿವತ್ತೇತ್ವಾ ವಾ ಆಹನನಂ **ಪರಿಯಾಹನನಂ।** ವಿಚಾರತೋ ಓಳಾರಿಕಟ್ಠೇನ ವಿಚಾರಸ್ಸೇವ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಟ್ಠೇನ ಅನುರವತೋ ಓಳಾರಿಕೋ ತಸ್ಸ ಚ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮೋ **ಘಣ್ಟಾಭಿಘಾತೋ ವಿಯ** ಹೋತಿ **ವಿತಕ್ಕೋ।** ಸೋ ಯಥಾ ಘಣ್ಟಾಭಿಘಾತೋ ಪಠಮಾಭಿನಿಪಾತೋ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಆರಮ್ಮಣಾಭಿಮುಖನಿರೋಪನಟ್ಠೇನ ಪಠಮಾಭಿನಿಪಾತೋ ಹೋತಿ। **ವಿಪ್ಫಾರವಾತಿ** ವಿಚಲನಯುತ್ತೋ। **ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧೇನ ಪವತ್ತಿ**ಯನ್ತಿ ಉಪಚಾರೇ ವಾ ಅಪ್ಪನಾಯಂ ವಾ ಸನ್ತಾನೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ। ತತ್ಥ ಹಿ ವಿತಕ್ಕೋ ನಿಚ್ಚಲೋ ಹುತ್ವಾ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅನುಪವಿಸಿತ್ವಾ ಪವತ್ತತಿ। **ಮಣ್ಡಲ**ನ್ತಿ ಖಲಮಣ್ಡಲಂ।

ಪಿಣಯತೀತಿ ತಪ್ಪೇತಿ, ವಡ್ಢೇತಿ ವಾ। **ಫರಣರಸಾತಿ** ಪಣೀತರೂಪೇಹಿ ಕಾಯಸ್ಸ ಬ್ಯಾಪನರಸಾ। ಉದಗ್ಗಭಾವೋ **ಓದಗ್ಯಂ।** **ಖುದ್ದಿಕಾ** ಲಹುಂ ಲೋಮಹಂಸನಮತ್ತಂ ಕತ್ವಾ ಭಿನ್ನಾ ನ ಪುನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। **ಖಣಿಕಾ** ಬಹುಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಉಬ್ಬೇಗತೋ **ಫರಣಾ**

ನಿಚ್ಚಲತ್ತಾ ಚಿರಟ್ಠಿತಿಕತ್ತಾ ಚ ಪಣೀತತರಾ। ಪಸ್ಸದ್ಧಿಯಾ ನಿಮಿತ್ತಭಾವೇನ ಗಬ್ಭಂ ಗಣ್ಹನ್ತೀ। ಅಪ್ಪನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾವ ಪೀತಿ **ಅಪ್ಪನಾಸಮಾಧಿಪೂರಿಕಾ**ತಿ ಕತ್ವಾ ಸಾ ಠಪಿತಾ। **ಇತರಾ ದ್ವೇ** ಖಣಿಕೋಪಚಾರಸಮಾಧಿಪೂರಿಕಾ ಪೀತೀ।

ಸಮಾಧಿಚಿತ್ತೇನಾತಿ ಸಮಾಧಿಸಹಿತಚಿತ್ತೇನ। **ಅವಿಸಾರೋ** ಅತ್ತನೋ ಏವ ಅವಿಸರಣಸಭಾವೋ। **ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ** ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಅವಿಕ್ಖಿತ್ತತಾ। ಯೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅವಿಕ್ಖಿತ್ತಾ ಹೋನ್ತಿ, ಸೋ ಧಮ್ಮೋ ಅವಿಕ್ಖೇಪೋತಿ। **ವಿಸೇಸತೋ**ತಿ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ। ಸುಖವಿರಹಿತೋಪಿ ಹಿ ಅತ್ಥಿ ಸಮಾಧೀತಿ। ಪದೀಪನಿದಸ್ಸನೇನ ಸನ್ತಾನಟ್ಠಿತಿಭಾವಂ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಝಾನಙ್ಗರಾಸಿವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇನ್ದ್ರಿಯರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ಸದ್ದಹನ್ತಿ ಏತಾಯಾತಿ ಸದ್ದಹನಕಿರಿಯಾಯ ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ತತ್ಥ ಆಧಿಪಚ್ಚಭಾವೇನ ಸದ್ಧಾಯ ಪಚ್ಚಯತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ತಸ್ಸಾ ಹಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ತಥಾಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಸತಿ "ಪುಗ್ಗಲೋ ಸದ್ದಹತೀ"ತಿ **ವೋಹಾರೋ ಹೋತಿ**। ಪಸಾದನೀಯಟ್ಠಾನೇಸು ಪಸಾದಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಂ ಅಕುಸಲಂ ಅಸ್ಸದ್ಧಿಯಂ ಮಿಚ್ಛಾಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಚ। ಪಸಾದಭೂತೋ ನಿಚ್ಛಯೋ ವತ್ಥುಗತೋ ಅಧಿಮೋಕ್ಖಲಕ್ಖಣಂ, ನ ಯೇವಾಪನಕಾಧಿಮೋಕ್ಖೋತಿ। **ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀ**ತಿ "ಮಂ ಅನ್ತರೇನ ತುಮ್ಹಾಕಂ ಅಧಿಮುಚ್ಚನಂ ನತ್ಥಿ, ಮಯಾ ಸದ್ದಹಥಾ"ತಿ ವಿಯ ಅತ್ತಾನಂ ಅನುವತ್ತೇತಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ। **ಪಕ್ಖನ್ದನನ್ತಿ** ಸಂಸೀದನಂ। **ಪಙ್ಕೋ** ಕದ್ದಮತೋ ಘನೀಭೂತೋ **ಹೋತಿ**। **ಪಣಕಂ** ಪಿಚ್ಛಿಲಂ ಉದಕಮಲಂ। ಪೀತಂ ಉದಕಂ। **ಓಕಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಾ**ತಿ ಅನುಪವಿಸಿತ್ವಾ ಏವಮೇತನ್ತಿ ಕಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಾ। ಅಕಲುಸಭಾವೋ **ಅಕಾಲುಸಿಯಂ,** ಅನಾವಿಲಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಬುದ್ಧಾದಿವತ್ಥೂನಿ **ಸದ್ಧೇಯ್ಯಾನಿ**। ಸಪ್ಪುರಿಸೂಪಸೇವನಸದ್ಧಮ್ಮಸವನಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಧಮ್ಮಾನುಧಮ್ಮಪಟಿಪತ್ತಿಯೋ **ಸೋತಾಪತ್ತಿಯಙ್ಗಾನಿ**। ಕುಸಲಧಮ್ಮಾನಂ ಆದಾನೇ **ಹತ್ಥೋ** ವಿಯ, ಸಬ್ಬಸಮ್ಪತ್ತಿನಿಪ್ಫಾದನೇ **ವಿತ್ತಂ** ವಿಯ, ಅಮತಕಸಿಫಲಫಲನೇ **ಬೀಜಂ** ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ವೀರಭಾವೋತಿ ಯೇನ ವೀರೋ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಸೋ ಧಮ್ಮೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅನುಬಲಪ್ಪದಾನಂ **ಪಗ್ಗಹೋ**। ಮಗ್ಗೋ ಗನ್ತಬ್ಬೋ ಹೋತಿ, ಮಗ್ಗೋ ಗತೋ, ಕಮ್ಮಂ ಕತ್ತಬ್ಬಂ, ಕಮ್ಮಂ ಕತಂ, ಅಪ್ಪಮತ್ತಕೋ ಆಬಾಧೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ, ಗಿಲಾನಾ ವುಟ್ಠಿತೋ ಹೋತಿ ಅಚಿರವುಟ್ಠಿತೋ ಗೇಲಞ್ಞಾ, ಗಾಮಂ ವಾ ನಿಗಮಂ ವಾ ಪಿಣ್ಡಾಯ ಚರನ್ತೋ ನ ಲಭತಿ ಲೂಖಸ್ಸ ವಾ ಪಣೀತಸ್ಸ ವಾ ಭೋಜನಸ್ಸ ಯಾವದತ್ಥಂ ಪಾರಿಪೂರಿಂ, ಲಭತಿ...ಪೇ॰... ಪಾರಿಪೂರಿನ್ತಿ ಏತಾನಿ ಅನುರೂಪಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಸಹಿತಾನಿ ಅಟ್ಠ ವೀರಿಯಾರಮ್ಭವತ್ಥೂನಿ ತಂಮೂಲಕಾನಿ ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾನಿ।

ಚಿರಕತಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಠಾನಂ, ಅನಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ **ಉಪಟ್ಠಾನಂ**। ಉದಕೇ ಅಲಾಬು ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣಂ ಪಿಲವಿತ್ವಾ ಗನ್ತುಂ ಅಪ್ಪದಾನಂ ಪಾಸಾಣಸ್ಸ ವಿಯ ನಿಚ್ಚಲಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಠಪನಂ ಸಾರಣಂ ಅಸಮ್ಮುಟ್ಠತಾಕರಣಂ **ಅಪಿಲಾಪನಂ**। ಅಪಿಲಾಪೇ ಕರೋತಿ **ಅಪಿಲಾಪೇತಿ**। **ಗತಿಯೋ**ತಿ ನಿಪ್ಫತ್ತಿಯೋ ಸಮ್ಭವತೋ ಫಲತೋ ಚ। **ಅಪರೋ ನಯೋ**ತಿ ರಸಾದಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಆರದ್ಧಂ। ಸಮ್ಮೋಸಪಚ್ಚನೀಕಂ ಕಿಚ್ಚಂ **ಅಸಮ್ಮೋಸೋ,** ನ ಸಮ್ಮೋಸಾಭಾವಮತ್ತಂ। ಸತಿಯಾ ವತ್ಥುಭೂತಾ ಕಾಯಾದಯೋ **ಕಾಯಾದಿಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ,** ಸತಿಯೋಯೇವ ವಾ ಪುರಿಮಾ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಪದಟ್ಠಾನಂ।

ವಿಕ್ಖೇಪಸ್ಸ ಉದ್ಧಚ್ಚಸ್ಸ। **ಪಞ್ಞಾಪೇತೀ**ತಿ ಪಕಾರೇಹಿ ಜಾನಾಪೇತಿ। **ಏಕಾಲೋಕಾ ಹೋತೀ**ತಿ ವಿಪಸ್ಸನುಪಕ್ಕಿಲೇಸೋಭಾಸಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಮನತೇ ವಿಜಾನಾತಿ ಏತೇನಾತಿ ವಾ **ಮನೋ,** ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ "ಮನಞ್ಚ ಪಟಿಚ್ಚ ಧಮ್ಮೇ ಚಾ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೦೪, ೪೦೦; ೩.೪೨೧, ೪೨೫) ಕಾರಣಭಾವೇನ ಮನೋ ವುತ್ತೋ। ಸಬ್ಬೋ ಹಿ ಮನೋ ಅತ್ತನೋ ಅನನ್ತರಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ। **ವಿಜಾನಾತೀ**ತಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋಪಲದ್ಧಿವಸೇನ ಜಾನಾತಿ, ನ ಸಞ್ಞಾಪಞ್ಞಾ ವಿಯ ಸಞ್ಜಾನನಪಟಿವಿಜ್ಝನವಸೇನ।

ಪೀತಿಸೋಮನಸ್ಸಸಮ್ಪಯೋಗತೋತಿ ವುತ್ತೇ ಯೇನ ಯೋಗಾ ಸುಮನೋ ಹೋತಿ, ತಂ ಸೋಮನಸ್ಸನ್ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಪೀತಿಯಾ ಚ ಸೋಮನಸ್ಸಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಿನಾಪಿ ಕಾಯೇನ ವತ್ಥುನಾ ಸಾತವೇದನಾಸಮ್ಪಯೋಗತೋತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಏವಞ್ಚ ನಿಪ್ಪೀತಿಕಂ ಸೋಮನಸ್ಸಞ್ಚ ಸಙ್ಗಹಿತಂ ಹೋತಿ, ಪೀತಿಉಪಲಕ್ಖಿತಂ ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ಸಪ್ಪೀತಿಕಂ ನಿಪ್ಪೀತಿಕಞ್ಚ ಸೋಮನಸ್ಸನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಪವತ್ತಸನ್ತತಾಧಿಪತೇಯ್ಯನ್ತಿ ಪವತ್ತಸಙ್ಖಾತಾಯ ಸನ್ತತಿಯಾ ಅಧಿಪತಿಭೂತಂ। ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಹಿ ಅತ್ತನೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಕ್ಖಣೇ ಅನುಪಾಲೇನ್ತಸ್ಸ ಅನನ್ತರಞ್ಚ ಸಾನುಪಾಲನಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಹೇತುಭೂತಸ್ಸ ವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ಚಿರಟ್ಠಿತಿಕಂ ಹೋತಿ, ತಂತಂಕಮ್ಮವಿಸೇಸೇನ ವಿಸೇಸಯುತ್ತಂ ಯಾವ ಚುತಿ ಅವಿಸೇಸೇನ ವಾ ಯಾವ ಪರಿನಿಬ್ಬಾನಂ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ ಪವತ್ತತಿ ಜೀವಮಾನತಾವಿಸೇಸಯುತ್ತಞ್ಚಾತಿ ರೂಪಾರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಸಮಾನಲಕ್ಖಣಾದಿಂ ವತ್ತುಂ "**ಅತ್ತನಾ ಅವಿನಿಭುತ್ತಧಮ್ಮಾನ**"ನ್ತಿ ಆಹ। ಅನುಪಾಲೇತಬ್ಬಾನಂ **ಅತ್ಥಿಕ್ಖಣೇಯೇವ**। ಅಸತಿ ಹಿ ಅನುಪಾಲೇತಬ್ಬೇ ಉಪ್ಪಲಾದಿಮ್ಹಿ ಕಿಂ ಉದಕಂ ಅನುಪಾಲೇಯ್ಯಾತಿ। **ತಸ್ಸ ತಸ್ಸಾತಿ** ಅನುಪಾಲನಾದಿಕಸ್ಸ। **ಸಾಧನತೋತಿ** ಸಾಧನೇನ। ತಂಸಾಧನಞ್ಚ ಜೀವಮಾನವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ।

ಇನ್ದ್ರಿಯರಾಸಿವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಮಗ್ಗಙ್ಗರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ಸಮ್ಮಾತಿ ಅವಿಪರೀತನಿಯ್ಯಾನಿಕಭಾವೇನ। **ಪಸತ್ಥತಾ** ಚ ಏವಮೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಬಲರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ಅಸ್ಸದ್ಧಿಯೇತಿ ಅಸ್ಸದ್ಧಿಯಕಾರಣಾ। **ಉಭಯಪದವಸೇನಾತಿ** ಸದ್ಧಾಪದಂ ಬಲಪದನ್ತಿ ಏವಮಾದಿಪದದ್ವಯವಸೇನ। ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಂ ಜಾತಿಆದಿಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ **ಅಜ್ಝತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ**। ಗರುನಾ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ವುತ್ತೇ ಗಾರವವಸೇನ ಪತಿಸ್ಸವನಂ ಪತಿಸ್ಸವೋ, ಸಹ ಪತಿಸ್ಸವೇನ **ಸಪ್ಪತಿಸ್ಸವಂ,** ಪತಿಸ್ಸವಭೂತಂ ತಂಸಭಾಗಞ್ಚ ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಗಾರವನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಜಾತಿ**ಆದಿಮಹತ್ತಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಚ ಹಿರೀ ತತ್ಥ ಗಾರವವಸೇನ ಪವತ್ತತೀತಿ "**ಸಪ್ಪತಿಸ್ಸವಲಕ್ಖಣಾ**"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ವಜ್ಜಂ ಭಾಯತಿ ತಞ್ಚ ಭಯತೋ ಪಸ್ಸತೀತಿ **ವಜ್ಜಭೀರುಕಭಯದಸ್ಸಾವೀ**। ಏವಂಸಭಾವಂ ಓತ್ತಪ್ಪಂ। ಹಿರೀ ಪಾಪಧಮ್ಮೇ ಗೂಥಂ ವಿಯ ಪಸ್ಸತಿ, ಓತ್ತಪ್ಪಂ ಉಣ್ಹಂ ವಿಯ। **ದಾಯಜ್ಜಂ** ನವಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಾದಿ। ಅಜ್ಝತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾದಿತಾ ಚ ಹಿರೀಓತ್ತಪ್ಪಾನಂ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪಾಕಟಭಾವೇನ ವುತ್ತಾ, ನ ಪನ ತೇಸಂ ಕದಾಚಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿಪ್ಪಯೋಗಾ। ನ ಹಿ ಲಜ್ಜನಂ ನಿಬ್ಭಯಂ ಪಾಪಭಯಂ ವಾ ಅಲಜ್ಜನಂ ಹೋತೀತಿ।

ಮೂಲರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ಅಗೇಧೋ ಅನಭಿಜ್ಝನಂ ಅನಭಿಕಙ್ಖನಂ। ಅನಲ್ಲೀನೋ ಭಾವೋ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಅನಲ್ಲೀನಭಾವೋ,** ಏವಞ್ಚ ಉಪಮಾಯ ಸಮೇತಿ। **ಅನುಕೂಲಮಿತ್ತೋ** ಅನುವತ್ತಕೋ। **ವಿನಯರಸೋತಿ** ವಿನಯನರಸೋ। **ಅದೋಸೋ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಮಲಸ್ಸಾತಿ** ಇದಂ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಸ್ಸ ದೋಸಸಮುಟ್ಠಾನತಂ ದೋಸೂಪನಿಸ್ಸಯತಞ್ಚ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। **ಅಭಾವನಾಯಾತಿ** "ತತ್ಥ ಜಾತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅನತಿವತ್ತನಟ್ಠೇನ ಭಾವನಾಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಏಕರಸಟ್ಠೇನ ಭಾವನಾ ತದುಪಗವೀರಿಯವಾಹನಟ್ಠೇನ ಭಾವನಾ ಆಸೇವನಟ್ಠೇನ ಭಾವನಾ"ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಾಯ ಪಞ್ಞಾಸಾಧನಾಯ ಭಾವನಾಯ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ, ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಾ ವಾ ಅಕುಸಲಾ

ಅಭಾವನಾ। ನಿಗ್ಗುಣೇಪಿ ಗುಣಗ್ಗಹಣಂ **ಅಧಿಕಗ್ಗಹಣಂ**। ವಿಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಗುಣಂ ವಿದ್ಧಂಸೇತ್ವಾ ಗಹಣಂ **ಊನಗ್ಗಹಣಂ**। ಚತುವಿಪಲ್ಲಾಸಗ್ಗಹಣಂ **ವಿಪರೀತಗ್ಗಹಣಂ**।

ಯಾಥಾವಸಭಾವೇತಿ "ಏತ್ತಕೋ ಏತಸ್ಸ ಗುಣೋ, ಏತ್ತಕೋ ದೋಸೋ"ತಿ ಗುಣದೋಸಾನಂ ಸಭಾವೇ "ಜರಾಧಮ್ಮೋ ಜೀರತಿ, ತಂ ಕುತೇತ್ಥ ಲಬ್ಭಾ ಮಾ ಜೀರೀ"ತಿ ಏವಮಾದಿಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಸಮ್ಭವತೋ। **ಅಲೋಭೇನ ಚ ಗಹಟ್ಠಾನಂ** ಖೇತ್ತವತ್ಥಾದೀಸು ವಿವಾದಾಭಾವತೋ। **ಅಮೋಹೇನ ಪಬ್ಬಜಿತಾನಂ** ದಿಟ್ಠಿಗತವಿವಾದಾಭಾವತೋ। ಕಾಮರಾಗಾಭಿನಿವೇಸವಿನಿಬನ್ಧಾ ಹಿ ಗಹಟ್ಠಾ ಗಹಟ್ಠೇಹಿ ವಿವದನ್ತಿ, ದಿಟ್ಠಿರಾಗಾಭಿನಿವೇಸವಿನಿಬನ್ಧಾ ಸಮಣಾ ಸಮಣೇಹೀತಿ। ರಾಗವಸೇನ ಮಿತ್ತಸನ್ಥವೋ ದೋಸವಸೇನ ವಿರೋಧೋ ಚ ತಬ್ಬಿಸೇಸೇನ **ಉಪಗಮಾಪಗಮಾ,** ಆರಮ್ಮಣೇ ವಾ ರೂಪಾದಿಮ್ಹಿ ಅನುರೋಧವಿರೋಧಾ। **ಅಮಜ್ಝತ್ತಭಾವಸ್ಸ** ಪಟಿಘಾನುನಯಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಮೋಹೇನ ಪವತ್ತಿ। ಸುಖವಿಪರಿಣಾಮೇ ದುಕ್ಖಸಮಾಯೋಗೇ ಚ ಪಟಿಘಪವತ್ತಿಯಂ ವೇದನಾಪರಿಗ್ಗಹೋ ನ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ ಅದೋಸಾನುಭಾವೇನ ವೇದನಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ ಸಿಜ್ಝತಿ। **ದಿಬ್ಬವಿಹಾರಸ್ಸಾ**ತಿ ಚತುನ್ನಂ ಝಾನಾನಂ। **ಅರಿಯವಿಹಾರೋ** ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿ। ಮೋಹೇನ ಅವಿಚಾರೇನ್ತೋ ಉದಾಸೀನಪಕ್ಖೇಸುಪಿ ಸತ್ತಸಙ್ಖಾರೇಸು ಸಬ್ಬೇಸು ಅಭಿಸಙ್ಗಂ ಕರೋತೀತಿ ಅಮೂಳ್ಹಸ್ಸ ತದಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ದುಕ್ಖದಸ್ಸನಸ್ಸ ಆಸನ್ನಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ ದೋಸಸ್ಸ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖೇನ ಅದೋಸೇನ ದುಕ್ಖದಸ್ಸನಂ ಹೋತಿ।

ಕಮ್ಮಪಥರಾಸಿವಣ್ಣನಾ

ಸುಖಾದೀನಿ ಅತ್ತನೋ **ನ ಬ್ಯಾಪಾದೇತಿ** ನ ವಿನಾಸೇತಿ ಪರಸ್ಸ ಚಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಕಮ್ಮಪಥತಾತಂಸಭಾಗತಾಹಿ **ಕಮ್ಮಪಥವಸೇನ**।

ಪಸ್ಸದ್ಧಾದಿಯುಗಲವಣ್ಣನಾ

ದರಥೋ ಸಾರಮ್ಭೋ, ದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಾದಿಕಾನಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಚತುನ್ನಂ ವಾ ಖನ್ಧಾನಂ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಉದ್ಧಚ್ಚಪ್ಪಧಾನಾ ಕಿಲೇಸಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಾದಿಕಿಲೇಸಾ, ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ವಾ ಆದಿಂ ಕತ್ವಾ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸೇ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। **ಸುವಣ್ಣವಿಸುದ್ಧಿ ವಿಯಾ**ತಿ ಯಥಾ ಸುವಣ್ಣವಿಸುದ್ಧಿ ಅಲಙ್ಕಾರವಿಕತಿವಿನಿಯೋಗಕ್ಖಮಾ, ಏವಂ ಅಯಮ್ಪಿ ಹಿತಕಿರಿಯಾವಿನಿಯೋಗಕ್ಖಮಾ।

ಸಮಂ , ಸಮನ್ತತೋ ವಾ ಪಕಾರೇಹಿ ಜಾನನಂ **ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ಚೇತಿಯವನ್ದನಾದಿಅತ್ಥಂ ಅಭಿಕ್ಕಮಾದೀಸು ಅತ್ಥಾನತ್ಥಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನಂ **ಸಾತ್ಥಕಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ಸತಿ ಚ ಅತ್ಥೇ ಸಪ್ಪಾಯಾಸಪ್ಪಾಯರೂಪಾದಿಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನಂ **ಸಪ್ಪಾಯಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ಗೋಚರಗಾಮಾಭಿಕ್ಕಮನಾದೀಸು ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಾವಿಜಹನಂ **ಗೋಚರಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ಅಭಿಕ್ಕಮನಾದೀನಂ ಧಾತುಆದಿವಸೇನ ಪವಿಚಯೋ **ಅಸಮ್ಮೋಹಸಮ್ಪಜಞ್ಞಂ**। ಸಬ್ಬಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಭಾವನಾನುಯುತ್ತಾನಂ ಸಬ್ಬಯೋಗೀನಂ ಸಬ್ಬದಾ ಉಪಕಾರಕಾ ಇಮೇ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾ ಪಾರಿಪನ್ಥಕಹರಣತೋ ಭಾವನಾವಡ್ಢನತೋ ಚ। ಯಥಾಹ "ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾ ಬಹುಕಾರಾ ಸತಿ ಚ ಸಮ್ಪಜಞ್ಞಞ್ಚಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೩೫೨)। ಯುಗೇ ನದ್ಧಾ ವಿಯಾತಿ **ಯುಗನದ್ಧಾ,** ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ನಿಮಿತ್ತಭಾವೇನ ಸಮಂ ಪವತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಪುನ ಚಪರಂ, ಆವುಸೋ, ಭಿಕ್ಖು ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಂ ಯುಗನದ್ಧಂ ಭಾವೇತೀ"ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೧೭೦; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೨.೧) ಹಿ ಸುತ್ತೇ ಏತೇಸಂ ಯುಗನದ್ಧತಾ ವುತ್ತಾ। ಸಬ್ಬಕುಸಲಧಮ್ಮೇಸು ಲೀನುದ್ಧಚ್ಚಾಭಾವೋ ಏತೇಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಸಮಂ ಯುತ್ತೇಹೀತಿ **"ವೀರಿಯಸಮಾಧಿಯೋಜನತ್ಥಾಯಾ"**ತಿ ಆಹ, ಯೋಗವಚನತ್ಥಾಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಯೇವಾಪನಕವಣ್ಣನಾ

ರೂಪಾಭಾವೇನಾತಿ ರುಪ್ಪನಾಭಾವೇನ। **ಧಮ್ಮಾ**ತಿ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಸಭಾವತೋ ಉಪಲಬ್ಭಮಾನಾತಿ। **ಮೇತ್ತಾಪುಬ್ಬಭಾಗೋ**ತಿ ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಾಯ ಮೇತ್ತಾಯ ಪುಬ್ಬಭಾಗೋ , ಪರಿಕಮ್ಮಮೇತ್ತಾ ಏತಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತೇ ಅತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವಿರತಿವಸೇನಾ**ತಿ ವಚೀಪವತ್ತಿಯಾ ನ ಪೂರೇತಿ, ಕಿನ್ತು ವಿರತಿಯೋಗೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅಪಣ್ಣಕಙ್ಗಾನೀ**ತಿ ಅವಿರದ್ಧಙ್ಗಾನಿ। ಯಥಾ ತಥಾ ವಾ ಆರಮ್ಮಣೇ ವಿನಿಚ್ಛಯನಂ **ಅಧಿಮುಚ್ಚನಂ**। ನ ಹಿ ಅನಧಿಮುಚ್ಚನ್ತೋ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀಸು ದಾನಾದೀಸು ವಾ ಪವತ್ತತಿ, ಸದ್ಧಾ ಪನ ಪಸಾದನೀಯೇಸು ಪಸಾದಾಧಿಮೋಕ್ಖೋತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। ದಾರಕಸ್ಸ ವಿಯ ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಸಂಸಪ್ಪನಸ್ಸ ಕರಿಸ್ಸಾಮಿ ನ ಕರಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಅವಿನಿಚ್ಛಯಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖಕಿರಿಯಾ **ಅಸಂಸಪ್ಪನಂ**। **ಪುರಿಮಮನತೋ**ತಿ ಭವಙ್ಗತೋ। **ವಿಸದಿಸಂ** ವೀಥಿಜವನಂ **ಮನಂ ಕರೋತೀ**ತಿ ಮನಸಿಕಾರಸಾಮಞ್ಞೇನ ವೀಥಿಜವನಪಟಿಪಾದಕೇ ದಸ್ಸೇತಿ। **ತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸೂ**ತಿ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಧಮ್ಮೇಸು। ಅತದಾರಮ್ಮಣತ್ತೇಪಿ ಹಿ ತೇಸು ಸಮಪ್ಪವತ್ತೇಸು ಉದಾಸೀನಭಾವತೋ **ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಅಲೀನಾನುದ್ಧತಪ್ಪವತ್ತಿಪಚ್ಚಯತ್ತಾ **ಊನಾಧಿಕನಿವಾರಣರಸಾ**। **ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿವತ್ಥೂ**ನನ್ತಿ ಪಾಣಾದೀನಂ। **ಅಮದ್ದನಾ** ಮದ್ದನಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವೋವ।

ತಂತಂರಾಸಿಕಿಚ್ಚವಸೇನ ವಿಭಾಗರಹಿತಾ **ಅವಿಭತ್ತಿಕಾ**। **ಏತ್ಥಾ**ತಿ ಏತೇಸು ಸವಿಭತ್ತಿಕೇಸು ದುತಿಯಟ್ಠಾನಾದೀಸುಪಿ ಭಾಜಿಯಮಾನೇಸು ಅಪುಬ್ಬಂ ನತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಪದಂ ಪೂರಿತ**ನ್ತಿ ಝಾನಾದಿಪದಂ ಪಞ್ಚಕಾದಿವಸೇನ ಪೂರಿತಂ। ಪಞ್ಚ ಹಿ ಅಙ್ಗಾನಿ ಝಾನಪದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ, ತೇಸು ಏಕಸ್ಮಿಞ್ಚ ಊನೇ ಝಾನಪದಂ ಊನಂ ಹೋತೀತಿ। ಪದಸಮೂಹೋ ಪದಕೋಟ್ಠಾಸೋ ವಾ ತಂ ತಮೇವ ವಾ ಪದಂ, ಅವುತ್ತಂ ಹಾಪಿತಂ ನಾಮ ಹೋತೀತಿ ವುತ್ತಂ "ಪೂರಿತ"ನ್ತಿ। ವುತ್ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಅನೇಕೇಸಂ ಪುರಿಸಸದ್ದಾನಂ ವಿಯ ಕೋಚಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ನತ್ಥೀತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ ಆಹ **"ಅನನುಸನ್ಧಿಕಾ ಕಥಾ"**ತಿ। ಅನ್ತರನ್ತರಾ ವುತ್ತಸ್ಮಿಞ್ಞೇವ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಧಮ್ಮಾ ಕಥಿತಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಉಪ್ಪಟಿಪಾಟಿಯಾ"**ತಿ। ಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕರಾಸಿ ಸಬ್ಬಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸಾಧಾರಣವಸೇನ ಚತುಕ್ಖನ್ಧತಪ್ಪಚ್ಚಯಸಙ್ಗಹವಸೇನ ಚ ವುತ್ತೋ। ಯಥಾವುತ್ತೇಸು ಪನ ರಾಸೀಸು ಏಕರಾಸಿಕಿಚ್ಚಸ್ಸಪಿ ಅಭಾವಾ ಛನ್ದಾದಯೋ ಯೇವಾಪನಕವಸೇನ ವುತ್ತಾ। ವುತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಯಥಾ ವೇದನಾದೀನಂ ಝಾನಙ್ಗಾದಿಭಾವೋ ವುತ್ತೋ, ನ ಏವಂ ಸೋವಚಸ್ಸತಾಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತತಾದಿವಿಸೇಸೋ ವುತ್ತೋತಿ ತಸ್ಸ ಸಙ್ಗಣ್ಹನತ್ಥಂ ಕೇಚಿ ಧಮ್ಮೇ ವಿಸುಂ ಠಪೇತ್ವಾ ತೇ ಚ ತಞ್ಚ ವಿಸೇಸಂ **"ಯೇ ವಾ ಪನಾ"**ತಿ ಆಹ। ವೇನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ವಾ ಸಾವಸೇಸೇ ಧಮ್ಮೇ ವತ್ವಾ **"ಯೇ ವಾ ಪನಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಯೇವಾಪನಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ

ನಿದ್ದೇಸವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೨. **ಫುಸನಕವಸೇನಾ**ತಿ ಸನ್ತೇ ಅಸನ್ತೇಪಿ ವಿಸಯೇ ಆಪಾಥಗತೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸನ್ನಿಪತನವಸೇನ "ಚಿತ್ತಂ ಮನೋ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೬, ೧೭) ವಿಯ ಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸಂ, "ಮಾನಸ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೬, ೧೭) ವಿಯ ಸಮಾನೇ ಅತ್ಥೇ ಸದ್ದವಿಸೇಸಂ, "ಪಣ್ಡರ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೬, ೧೭) ವಿಯ ಗುಣವಿಸೇಸಂ, "ಚೇತಸಿಕಂ ಸಾತ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೨, ೧೮) ವಿಯ ನಿಸ್ಸಯವಿಸೇಸಂ, "ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತೀ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೧೫, ೨೪) ವಿಯ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅವತ್ಥಾಭಾವವಿಸೇಸಂ, "ಅಲುಬ್ಭನಾ"ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ૩૨) ವಿಯ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾಭಾವವಿಸೇಸಂ, "ಅಲುಬ್ಭಿತತ್ತ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ૩૨) ವಿಯ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾಭಾವಭೂತತಾವಿಸೇಸನ್ತಿಆದಿಕಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಧಮ್ಮಮತ್ತದೀಪನಂ ಸಭಾವಪದಂ। ಫುಸನ್ತಸ್ಸ ಹಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಫುಸನಕಿರಿಯಾ **ಫುಸನಾಕಾರೋ**। **ಸಮ್ಫುಸನಾ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣಸಮಾಗಮಫುಸನಾ, ನ ಪಟಿಲಾಭಸಮ್ಫುಸನಾ। ಸಮ್ಫುಸಿತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣೇನ ಸಮಾಗತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಸಮ್ಫುಸಿತತ್ತಂ**। ಯಸ್ಮಿಂ ಸತಿ ಚಿತ್ತಂ ಸಮ್ಫುಸಿತನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಸೋ ತಸ್ಸ ಭಾವೋ। ಏವಂ ಅಞ್ಞೇಸುಪಿ ಭಾವನಿದ್ದೇಸೇಸು ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಅಪರಸ್ಸ ವೇವಚನಸ್ಸ, ಅಪರೇನ ವಾ ಪುರಿಮತ್ಥಸ್ಸ ದೀಪನಾ **ಅಪರದೀಪನಾ**। "ಪಣ್ಡಿಚ್ಚಂ ಕೋಸಲ್ಲ"ನ್ತಿ ಏವಮಾದಯೋ ಪಞ್ಞಾವಿಸೇಸಾ ನಾನಾಕಾಲೇ ಲಬ್ಭಮಾನಾಪಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತೇ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। ಏಕಸ್ಮಿಞ್ಚ ವಿಸೇಸೇ ಇತರೇಪಿ ಅನುಗತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ತಥಾ ವಿಭತ್ತಿ ಅತ್ಥತೋ ವಿಭತ್ತಿ ಹೋತಿ ಅತ್ಥನಾನತ್ತೇನ ಕತತ್ತಾ। ಅಥ ವಾ ಯಥಾ "ಕೋಧೋ ಕುಜ್ಝನಾ ಕುಜ್ಝಿತತ್ತ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೬೬) ಸಭಾವಾಕಾರಭಾವನಿದ್ದೇಸೇಹಿ ಕೋಧೋತಿ ಏವಮಾಕಾರೋವ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ, ನ ಏವಮಿಧ, ಇಧ ಪನ ಪಣ್ಡಿತಾದಿಭಾವಾಕಾರಭಿನ್ನೋ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋತಿ ಇದಂ ವಿಭತ್ತಿಗಮನಂ ಅತ್ಥವಸೇನ ಹೋತಿ। **ಸಮ್ಫುಸಿತತ್ತ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ನ "ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ಏವಮಾಕಾರೋವ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ। **ಸಮ್ಫಸ್ಸೋ**ತಿ ಏವಮಾಕಾರೋ ಪನ ವುತ್ತೋತಿ ಅತ್ಥತೋ ವಿಭತ್ತಿಗಮನನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ದೋಸೋ ಬ್ಯಾಪಾದೋತಿ ಉದ್ದೇಸೇಪಿ ನಾಮನಾನತ್ತೇನ ನಾನಾಭೂತೋ ಉದ್ದಿಟ್ಠೋ। ನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ತೇನೇವ ನಾನತ್ತೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ। **ಏಕೋವ ಖನ್ಧೋ ಹೋತೀ**ತಿ ಏಕೇನ ಖನ್ಧಸದ್ದೇನ ವತ್ತಬ್ಬತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। **ಚೇತನಾ**ತಿ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಂ ದಸ್ಸೇತಿ ತಪ್ಪಮುಖತ್ತಾ। **ಅಸದ್ಧಮ್ಮಾ**ತಿ ಅಸತಂ, ಅಸನ್ತೋ ವಾ ಧಮ್ಮಾ, ನ ವಾ ಸದ್ಧಮ್ಮಾತಿ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಾತಿ ಅಸದ್ಧಮ್ಮವಚನೀಯಭಾವೇನ ಏಕೀಭೂತೋಪಿ ಅಸದ್ಧಮ್ಮೋ ಕೋಧಗರುತಾದಿವಿಸಿಟ್ಠೇನ ಸದ್ಧಮ್ಮಗರುತಾಪಟಿಕ್ಖೇಪನಾನತ್ತೇನ ನಾನತ್ತಂ ಗತೋತಿ **"ಚತ್ತಾರೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ನ ಸದ್ಧಮ್ಮಗರುತಾ**ತಿ ವುಚ್ಚಮಾನಾ ವಾ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಗರುತಾ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಗರುತಾಭಾವೇನ ಏಕೀಭೂತಾಪಿ ಕೋಧಾದಿವಿಸಿಟ್ಠಪಟಿಕ್ಖೇಪನಾನತ್ತೇನ ನಾನತ್ತಂ ಗತಾ। ಪಟಿಪಕ್ಖೋ ವಾ ಪಟಿಕ್ಖಿಪೀಯತಿ ತೇನ, ಸಯಂ ವಾ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತೀತಿ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೋತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಸದ್ಧಮ್ಮಗರುತಾಪಟಿಕ್ಖೇಪನಾನತ್ತೇನ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಗರುತಾ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಾ ವಾ ನಾನತ್ತಂ ಗತಾ। **ಅಲೋಭೋ**ತಿಆದೀನಂ ಫಸ್ಸಾದೀಹಿ ನಾನತ್ತಂ ಲೋಭಾದಿವಿಸಿಟ್ಠೇನ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೇನ ಲೋಭಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖೇನ ವಾ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಲೋಭಾದೋಸಾಮೋಹಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಾನತ್ತಂ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಪಟಿಕ್ಖೇಪನಾನತ್ತೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಪದತ್ಥಸ್ಸ ಪದನ್ತರೇನ ವಿಭಾವನಂ **ಪದತ್ಥುತಿ**। ತೇನ ಹಿ ತಂ ಪದಂ ಮಹತ್ಥನ್ತಿ ದೀಪಿತಂ ಹೋತಿ ಅಲಙ್ಕತಞ್ಚಾತಿ। ಅತ್ಥವಿಸೇಸಾಭಾವೇಪಿ ಆಭರಣವಸೇನ ಚ ಆದರವಸೇನ ಚ ಪುನ ವಚನಂ **ದಳ್ಹೀಕಮ್ಮಂ**।

೩. **ತಜ್ಜ**ನ್ತಿ ತಸ್ಸ ಫಲಸ್ಸ ಅನುಚ್ಛವಿಕಂ। ನ ಕೇವಲಂ ನಿದ್ದಿಸಿಯಮಾನಂ ಸಾತಮೇವ ಅಧಿಕತಂ , ಅಥ ಖೋ ಯಥಾನಿದ್ದಿಟ್ಠಾನಿ ಆರಮ್ಮಣಾನಿಪೀತಿ **"ತೇಹಿ ವಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸ ವಾ ಜಾತಾ ಕಾರಣಭಾವೇನ ಫಸ್ಸತ್ಥಂ ಪವತ್ತಾತಿ **ತಜ್ಜಾ**। ತಂಸಮಙ್ಗಿಪುಗ್ಗಲಂ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ವಾ ಅತ್ತನಿ ಸಾದಯತೀತಿ **ಸಾತಂ** ದ-ಕಾರಸ್ಸ ತ-ಕಾರಂ ಕತ್ವಾ। ಸುಟ್ಠು ಖಾದತಿ, ಖಣತಿ ವಾ ದುಕ್ಖನ್ತಿ **ಸುಖಂ**।

೫. **ಪಾಸೋತಿ** ರಾಗಪಾಸೋ। ಸೋ ಹಿ ನಿರಾವರಣತ್ತಾ **ಅನ್ತಲಿಕ್ಖಚರೋ**। ಅಕುಸಲಮ್ಪಿ **ಪಣ್ಡರನ್ತಿ** ವುತ್ತಂ, ಕೋ ಪನ ವಾದೋ ಕುಸಲನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತಞ್ಹಿ ಪಣ್ಡರತೋ ನಿಕ್ಖನ್ತಂ ಸಯಞ್ಚ ಪಣ್ಡರನ್ತಿ। ಅಥ ವಾ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಸಭಾವತೋ ಪಣ್ಡರಮೇವ, ಆಗನ್ತುಕೋಪಕ್ಕಿಲೇಸವೋದಾನೇಹಿ ಪನ ಸಾವಜ್ಜಾನವಜ್ಜಾನಂ ಉಪಕ್ಕಿಲಿಟ್ಠವಿಸುದ್ಧತರತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ। ದಾರುಪ್ಪಮಾಣೇಸು ಸಿಲಾದೀಸು ಖನ್ಧಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವಾ ಕಿಞ್ಚಿ ನಿಮಿತ್ತಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ದಾರುಮ್ಹಿ ಪವತ್ತಾ ಖನ್ಧಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ **"ಪಣ್ಣತ್ತಿಮತ್ತಟ್ಠೇನಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಂ-ಸದ್ದೇನ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೇವ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ ನಿದ್ದಿಸಿತಬ್ಬತ್ತಾತಿ ನ ತಸ್ಸಾ ತಜ್ಜತಾ। ತೇಹಿ ಆರಮ್ಮಣೇಹಿ ಜಾತಾ **ತಜ್ಜಾತಿ** ಚ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಸಮ್ಫಸ್ಸಜತಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ। ನ ಹಿ ಸೋ ಆರಮ್ಮಣಂ, ನಾಪಿ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ। "ತಿಣ್ಣಂ ಸಙ್ಗತಿ ಫಸ್ಸೋ"ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ಫಸ್ಸಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋತಿ ವುತ್ತೋತಿ ತಸ್ಮಾ ನ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಸಮ್ಫಸ್ಸಜತಾಯ ತಜ್ಜಾಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾಪಞ್ಞತ್ತಿಂ ಲಭತಿ, ನ ಚ ತದೇವ ತಸ್ಸ ಕಾರಣಭಾವೇನ ಫಲಭಾವೇನ ಚ ವುಚ್ಚಮಾನಂ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ ಹೋತೀತಿ। ಕಿಂ ವಾ ಏತೇನ, ಯಥಾ ಭಗವತಾ ವುತ್ತಾ ತಂಸಭಾವಾಯೇವ ತೇ ಧಮ್ಮಾತಿ ನ ಏವಂವಿಧೇಸು ಕಾರಣಂ ಮಗ್ಗಿತಬ್ಬಂ।

೭. **ಏವಂ ತಕ್ಕನವಸೇನ** ಲೋಕಸಿದ್ಧೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏವಞ್ಚೇವಞ್ಚ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ವಿವಿಧಂ ತಕ್ಕನಂ ಕೂಪೇ ವಿಯ ಉದಕಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಆಕಡ್ಢನಂ ವಿತಕ್ಕನಂ।

೮. ಸಮನ್ತತೋ ಚರಣಂ **ವಿಚರಣಂ**।

೯. **ಅತ್ತಮನತಾತಿ** ಏತ್ಥ **ಅತ್ತ**-ಸದ್ದೇನ ನ ಚಿತ್ತಂ ವುತ್ತಂ। ನ ಹಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಮನೋ ಅತ್ಥೀತಿ। ಅತ್ತಮನಸ್ಸ ಪನ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಭಾವೋ ಅತ್ತಮನತಾತಿ ವತ್ವಾ ಪುನ ಪುಗ್ಗಲದಿಟ್ಠಿನಿಸೇಧನತ್ಥಂ **"ಚಿತ್ತಸ್ಸಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೧. ನ ಬಲವತೀ, ಕಸ್ಮಾ ಅವಟ್ಠಿತಿ ವುತ್ತಾತಿ? ಏಕಗ್ಗಚಿತ್ತೇನ ಪಾಣವಧಾದಿಕರಣೇ ತಥಾ ಅವಟ್ಠಾನಮತ್ತಭಾವತೋ । ವಿರೂಪಂ, ವಿವಿಧಂ ವಾ ಸಂಹರಣಂ ವಿಕಿರಣಂ **ವಿಸಾಹಾರೋ,** ಸಂಹರಣಂ ವಾ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡನಂ, ತದಭಾವೋ **ವಿಸಾಹಾರೋ**।

೧೨. **ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಪರಿಯಾಯೇತಿ** ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಕಾರಣೇ। **ಸಮಾನಾಧಿಕರಣಭಾವೋ** ದ್ವಿನ್ನಂ ಬಹೂನಂ ವಾ ಪದಾನಂ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಪವತ್ತಿ।

೧೩. **ಆರಮ್ಭತಿ ಚಾತಿ** ಆಪಜ್ಜತಿ ಚ। ಉದ್ಧಂ ಯಮನಂ **ಉಯ್ಯಾಮೋ**। **ಧುರನ್ತಿ** ನಿಪ್ಫಾದೇತುಂ ಆರದ್ಧಂ ಕುಸಲಂ, ಪಟಿಞ್ಞಂ ವಾ।

೧೪. **ತಿಣ್ಣನ್ತಿ** ಬುದ್ಧಾದೀನಂ। ಚಿತ್ತೇ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ಜೋತನಞ್ಚ ಸತಿಯೇವಾತಿ ತಸ್ಸಾ ಏತಂ ಲಕ್ಖಣಂ।

೧೬. ಪಾಸಾಣಸಕ್ಖರವಾಲಿಕಾದಿರಹಿತಾ ಭೂಮಿ ಸಣ್ಹಾತಿ **"ಸಣ್ಹಟ್ಠೇನಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೯. **ಅಯನ್ತೀತಿ** ಏಕಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಮನುಸ್ಸಾದಿಸನ್ತತಿಅವಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ಕುಸಲಾಕುಸಲೇಸುಪಿ ಹಿ ಜೀವಿತಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಪವತ್ತಯಮಾನಮೇವ ತದವಿಚ್ಛೇದಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

೩೦. **ಯಂ ಹಿರೀಯತೀತಿ** ಹಿರೀಯತಿ-ಸದ್ದೇನ ವುತ್ತೋ ಭಾವೋ ಯಂ-ಸದ್ದೇನ ವುಚ್ಚತೀತಿ **ಯನ್ತಿ** ಭಾವನಪುಂಸಕಂ ವಾ ಏತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಹಿರಿಯಿತಬ್ಬೇನಾತಿ** ಚ ಹೇತುಅತ್ಥೇ ಕರಣವಚನಂ ಯುಜ್ಜತಿ।

೩೨. **ಅಲುಬ್ಭನಕವಸೇನಾತಿ** ಏತ್ಥ ಅಲುಬ್ಭನಮೇವ ಅಲುಬ್ಭನಕನ್ತಿ ಭಾವನಿದ್ದೇಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೩೩. ಅಬ್ಯಾಪಜ್ಜೋತಿ ಬ್ಯಾಪಾದೇನ ದುಕ್ಖೇನ ದೋಮನಸ್ಸಸಙ್ಖಾತೇನ ದೋಸೇನ ವಿಯ ನ ಬ್ಯಾಪಾದೇತಬ್ಬೋತಿಪಿ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತಿ।

೪೨-೪೩. ಥಿನಮಿದ್ಧಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವೇನ ಕುಸಲಧಮ್ಮೇ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಮನಸಿಕಾರೇ ಚ ಸೀಘಂ ಸೀಘಂ ಪರಿವತ್ತನಸಮತ್ಥತಾ **ಲಹುಪರಿಣಾಮತಾ,** ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣಾನಞ್ಹಿ ತಣ್ಹಾಸಂಯೋಜನಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ ಅಕುಸಲಪ್ಪವತ್ತಿ ಪಕತಿಭೂತಾತಿ ನ ತತ್ಥ ಲಹುಪರಿಣಾಮತಾಯ ಅತ್ಥೋ। ತೇಸಞ್ಚ ಭಾವೋ ಗರುತಾಯೇವಾತಿ ತಬ್ಬಿಧುರಸಭಾವಾನಂ **ಲಹುತಾ** ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಸಾ ಹಿ ಪವತ್ತಮಾನಾ ಸೀಘಂ ಭವಙ್ಗವುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

೪೪-೪೫. ಯೇ ಚ ಧಮ್ಮಾ ಮೋಹಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ವಿಯ ಅವಿಪನ್ನಲಹುತಾ, ತೇಸಞ್ಚ ಕುಸಲಕರಣೇ ಅಪ್ಪಟಿಘಾತೋ ಮುದುತಾ। ಅಪ್ಪಟಿಘಾತೇನ ಮುದುತಾದಿರೂಪಸದಿಸತಾಯ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಮ್ಪಿ ಮುದುತಾ ಮದ್ದವತಾತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ।

೪೬-೪೭. ಸಿನೇಹವಸೇನ ಕಿಲಿನ್ನಂ ಅತಿಮುದುಕಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞಂ ಹೋತಿ ವಿಲೀನಂ ವಿಯ ಸುವಣ್ಣಂ, ಮಾನಾದಿವಸೇನ ಅತಿಥದ್ಧಞ್ಚ ಅತಾಪಿತಂ ವಿಯ ಸುವಣ್ಣಂ, ಯಂ ಪನಾನುರೂಪಮುದುತಾಯುತ್ತಂ, ತಂ ಕಮ್ಮಞ್ಞಂ ಹೋತಿ ಯುತ್ತಮದ್ದವಂ ವಿಯ ಸುವಣ್ಣಂ। ತಸ್ಸೇವ ಮುದುಕಸ್ಸ ಯೋ ಕಮ್ಮಞ್ಞಾಕಾರೋ, ಸಾ **ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ**ತಿ ಮುದುತಾವಿಸಿಟ್ಠಾ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೦-೫೧. ಪಚ್ಛೋಸಕ್ಕನಭಾವೇನ ಪವತ್ತಂ ಅಕುಸಲಮೇವ **ಪಚ್ಚೋಸಕ್ಕನಂ। ಏಕವೀಸತಿ ಅನೇಸನಾ** ನಾಮ ವೇಜ್ಜಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ದೂತಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ಪಹಿಣಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ಗಣ್ಡಂ ಫಾಲೇತಿ, ಅರುಮಕ್ಖನಂ ದೇತಿ, ಉದ್ಧಂವಿರೇಚನಂ ದೇತಿ, ಅಧೋವಿರೇಚನಂ ದೇತಿ, ನತ್ಥುತೇಲಂ ಪಚತಿ, ಚಕ್ಖುತೇಲಂ ಪಚತಿ, ವೇಳುದಾನಂ ದೇತಿ, ಪಣ್ಣದಾನಂ ದೇತಿ, ಪುಪ್ಫದಾನಂ ದೇತಿ, ಫಲದಾನಂ ದೇತಿ, ಸಿನಾನದಾನಂ ದೇತಿ, ದನ್ತಕಟ್ಠದಾನಂ ದೇತಿ, ಮುಖೋದಕದಾನಂ ದೇತಿ, ಚುಣ್ಣದಾನಂ ದೇತಿ, ಮತ್ತಿಕಾದಾನಂ ದೇತಿ, ಚಾಟುಕಕಮ್ಮಂ ಕರೋತಿ, ಮುಗ್ಗಸೂಪಿಯಂ, ಪಾರಿಭಟ್ಯಂ, ಜಙ್ಘಪೇಸನಿಯಂ ದ್ವಾವೀಸತಿಮಂ ದೂತಕಮ್ಮೇನ ಸದಿಸಂ, ತಸ್ಮಾ ಏಕವೀಸತಿ। **ಛ ಅಗೋಚರಾ** ವೇಸಿಯಾಗೋಚರೋ, ವಿಧವಾ, ಥುಲ್ಲಕುಮಾರೀ, ಪಣ್ಡಕ, ಪಾನಾಗಾರ, ಭಿಕ್ಖುನೀಅಗೋಚರೋತಿ। **ಸಙ್ಖೇಪತೋ**ತಿ ಸರೂಪೇನ ಅನುದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ "ತತ್ಥ ಕತಮೋ ಛನ್ದೋ"ತಿಆದಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ "ಯೋ ಛನ್ದೋ ಛನ್ದಿಕತಾ"ತಿಆದಿನಿದ್ದೇಸಂ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ **"ಯೇ ವಾ ಪನಾ"**ತಿ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ನಿದ್ದೇಸವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರವಣ್ಣನಾ

೫೮-೧೨೦. ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ ಪುಚ್ಛಾದೀನಂ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಅನೇಕತ್ತೇಪಿ ಪುಚ್ಛಾದಿಭಾವೇನ ಏಕತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ ಚತುಪರಿಚ್ಛೇದತಾ ವುತ್ತಾ। ಚತ್ತಾರೋ ದ್ವೇತಿ ಏವಮಾದಿಕಂ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಸಹ ವಾ ಗಹಣಂ **ಸಙ್ಗಹೋ। ಠಪೇತ್ವಾ ಯೇವಾಪನಕೇ**ತಿ ಸಙ್ಗಹೇತಬ್ಬೇ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತೇ ಹಿ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಉದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ಚ ವಿಪ್ಪಕಿಣ್ಣಾತಿ ಸಙ್ಗಹೇತಬ್ಬಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಯೇವಾಪನಕಾ ಸಙ್ಗಹಗಮನೇನೇವ ತಥಾ ಅವಿಪ್ಪಕಿಣ್ಣತ್ತಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂನಿದ್ದೇಸೇ ಅಖನ್ಧಭಾವನಿವಾರಣತ್ಥಂ ಯೇವಾಪನಾತ್ವೇವ ವುತ್ತಾತಿ ನ ಯೇವಾಪನಕಾ ಠಪೇತಬ್ಬಾತಿ। **ಪಚ್ಚಯಸಙ್ಖಾತೇನಾ**ತಿ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಸಙ್ಖಾತೇನಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಅಥ ವಾ "ಹೇತು ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಏತೇಸು ದ್ವೀಸು ಜನಕೋ ಹೇತು ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕೋ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಏವಂ ವಿಸೇಸವನ್ತೇಸು **ಪಚ್ಚಯಸಙ್ಖಾತೇನ**। ಯಥಾ ಹಿ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರೋ ಓಜಟ್ಠಮಕರೂಪಾಹರಣೇನ ರೂಪಕಾಯಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇತಿ, ಏವಮಿಮೇಪಿ ವೇದನಾದಿಆಹರಣೇನ ನಾಮಕಾಯನ್ತಿ। **ತಥಾ ಚ ಹೋನ್ತೀ**ತಿ ಸಾಧಾರಣೇ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೇ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। **ಅಞ್ಞಥಾ ಚಾ**ತಿ ಅಞ್ಞೇನ ಚ ಏಕೇನಾಕಾರೇನ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿಯೇವಾತಿ ಆಹಾರಾತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಸ್ಮಾ ಆಹರಣಕಿಚ್ಚರಹಿತಾನಂ ಹೇತುಅಧಿಪತಿಆದೀನಂ ನತ್ಥಿ ಆಹಾರಭಾವಪ್ಪಸಙ್ಗೋ। **ತಿಸ್ಸೋ ಚ ವೇದನಾ**

ಆಹರತೀತಿಆದಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ನ ಇಮಸ್ಮಿಂಯೇವ ಚಿತ್ತೇ ಫಸ್ಸಾದಿವಸೇನ। **ತಯೋ ಚ ಭವೇ**ತಿ ಕಾಮಾದಿಭವಭೂತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಸೇಸೇನ, ಅವಿಸೇಸೇನ ಚ ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇ।

ಆರಮ್ಮಣಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ನಿಜ್ಝಾಯನಂ ಚಿನ್ತನಂ **ಉಪನಿಜ್ಝಾಯನಂ। ಹೇತ್ವಟ್ಠೇನಾ**ತಿ ಉಪಾಯತ್ಥೇನ, ನ ಮೂಲತ್ಥೇನ। ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ಗತೋ ಪಟಿಪನ್ನೋ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಲೋಕುತ್ತರಕ್ಖಣೇವ ಸಹ ಪವತ್ತೋ **ಯಥಾಗತಮಗ್ಗೋ**ತಿ ವುತ್ತೋ। ವಿಪಸ್ಸನಾಕ್ಖಣತೋ ಪುಬ್ಬೇವ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದೀನಂ ಸುಪರಿಸುದ್ಧತಾಯ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಮಗ್ಗುಪನಿಸ್ಸಯಸ್ಸ "ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ ಭಾವನಾಪಾರಿಪೂರಿಂ ಗಚ್ಛತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೪೩೧) ಏವಂ ವುತ್ತೇನ ಪರಿಯಾಯೇನ ಪುಬ್ಬಭಾಗಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕತಾ ಯಥಾಗತವಚನೇನ ದೀಪಿತಾ, ನ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಅಙ್ಗಾನಂ ಸಬ್ಭಾವಾತಿ ಏವಮಸ್ಸಪಿ ಪರಿಯಾಯದೇಸನತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ವಿಜಾನನಮೇವ ಚಿತ್ತವಿಚಿತ್ತತಾತಿ **"ಚಿತ್ತವಿಚಿತ್ತಟ್ಠೇನ ಏಕೋವ ಧಮ್ಮೋ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ"**ತಿ ಆಹ। ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಹೋನ್ತೀತಿಆದೀಸು ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಸಙ್ಗಹೇ ಕತೇಪಿ ಪುನ "ಏಕೋ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಹೋತೀ"ತಿಆದಿವಚನಂ ನ ಅನೇಕೇ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಾದಯೋ ಜಾತಿನಿದ್ದೇಸೇನ ಇಧ ವುತ್ತಾತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು ಚ ಏಕಸ್ಸ ಜಾತಿನಿದ್ದೇಸಭಾವೇ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೇ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಆಹಾರಾದೀನಞ್ಚ ತಪ್ಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ಕತೋ ಹೋತೀತಿ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಸ್ಸ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸೇವ ಕತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಕೋಟ್ಠಾಸವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸುಞ್ಞತವಾರವಣ್ಣನಾ

೧೨೧-೧೪೫. ಏತ್ಥಾತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಯಥಾವುತ್ತೇ ಸಮಯೇ, ಏತೇಸು ವಾ ಧಮ್ಮೇಸು। **ಭಾವೋ**ತಿ ಸತ್ತೋ, ಯೋ ಕೋಚಿ ವಾ ಅತ್ಥೋ।

ದುತಿಯಚಿತ್ತಾದಿವಣ್ಣನಾ

೧೪೬. ಸಪ್ಪಯೋಗೇನಾತಿ ಲೀನಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಸ್ಸಾಹನಪಯೋಗಸಹಿತೇನ। **ಸಉಪಾಯೇನಾ**ತಿ ಕುಸಲಸ್ಸ ಕರಣಾಕರಣೇಸು ಆದೀನವಾನಿಸಂಸಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಂ ಪರೇಹಿ ಉಸ್ಸಾಹನನ್ತಿ ಏವಮಾದಿಉಪಾಯಸಹಿತೇನ।

೧೫೬-೧೫೯. ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಅನುಞ್ಞಾತಾ ನಾತಿಸಮಾಹಿತಾಯ ಭಾವನಾಯಾತಿ ಯೇವಾಪನಕೇಹಿಪಿ ನಿಬ್ಬಿಸೇಸತಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥಾದಿಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಅಪಚಿತಿ ಏವ **ಅಪಚಿತಿಸಹಗತಂ** ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯಾವತ್ಥು ಯಥಾ "ನನ್ದಿರಾಗಸಹಗತಾ"ತಿ। ಅಪಚಿತಿ ವಾ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಧಮ್ಮಾ ಕಾಯವಚೀಕಿರಿಯಾ ವಾ, ತಂಸಹಿತಾ ಚೇತನಾ **ಅಪಚಿತಿಸಹಗತಂ। ಹಿತಫರಣೇನಾ**ತಿ ದೇಸಕೇ ಮೇತ್ತಾಫರಣೇನ, "ಏವಂ ಮೇ ಹಿತಂ ಭವಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಪವತ್ತೇನ ಹಿತಚಿತ್ತೇನ ವಾ। ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಾಞಾಣಂ **ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಂ। ನಿಯಮಲಕ್ಖಣ**ನ್ತಿ ಮಹಪ್ಫಲತಾನಿಯಮಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣಂ। **ಸೀಲಮಯೇ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ** ಚಾರಿತ್ತವಸೇನ। ಅನವಜ್ಜವತ್ಥುಂ ಪರಿಚ್ಚಜನ್ತೋ ವಿಯ ಅಬ್ಭನುಮೋದಮಾನೋಪಿ ಪರಸ್ಸ ಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಮೋದತೀತಿ **ಅಬ್ಭನುಮೋದನಾ ದಾನಮಯೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। ಭಾವೇನ್ತೋಪೀ**ತಿ ಅಸಮತ್ತಭಾವನಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಸಮತ್ತಾ ಹಿ ಅಪ್ಪನಾ ಹೋತೀತಿ। **ಅಟ್ಠೇವ ಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಕತ್ವಾ**ತಿ ಏಕಸ್ಸ ಸತ್ತಸ್ಸ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಮೇಕಂ ಪಠಮಚಿತ್ತಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞಾನಿ ತಾದಿಸಾನಿ ಅದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ಸಬ್ಬಾನಿ ತಾನಿ ಸರಿಕ್ಖಟ್ಠೇನ ಏಕೀಕತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ತಥಾ ಸೇಸಾನಿಪೀತಿ ಏವಂ ಅಟ್ಠ ಕತ್ವಾ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ

ಚತುಕ್ಕನಯೋ

ಪಠಮಜ್ಝಾನಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೧೬೦. ಉತ್ತರಪದಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ **ರೂಪಭವೋ ರೂಪ**ನ್ತಿ ವುತ್ತೋ। ಝಾನಸ್ಸ ಅಮಗ್ಗಭಾವೇಪಿ ಸತಿ ಮಗ್ಗವಚನಂ ಅಞ್ಞಮಗ್ಗಭಾವನಿವಾರಣತ್ಥನ್ತಿ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಮಗ್ಗಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಪಯೋಜನಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಕುಸಲಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಮಗ್ಗಭಾವೋತಿ। ತತ್ಥ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಭಾವನಾಯ ಸಮಯವವತ್ಥಾನಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ಅಮಗ್ಗಭಾವನಾಸಮಯೇ ಪವತ್ತಾನಂ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಕುಸಲಭಾವೋ ನ ದಸ್ಸಿತೋ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಮಗ್ಗಭಾವೋ ದಸ್ಸೇತಬ್ಬೋತಿ। **ಇತೋ ಅಞ್ಞೋ ಮಗ್ಗೋ ನತ್ಥೀ**ತಿ ಏವಂ ಅಞ್ಞಭೂಮಿಕವಿಧುರೋ ಸತಿ ಪಚ್ಚಯನ್ತರೇ ರೂಪೂಪಪತ್ತಿಜನಕಸಭಾವೋ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಸಭಾವೋ ವಿಯ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮವಸೇನ ಸಬ್ಬಸಮಾನೋ ಮಗ್ಗಸದ್ದೇನ ವುತ್ತೋತಿ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಕುಸಲಂ ದಾನ**ನ್ತಿ ಅಲೋಭೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅಥ ವಾ ಚೇತನಾ ದಾನಂ, ತಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಇತರೇ ದ್ವೇ ಚೇತನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾತಿ ವುತ್ತಾ। **ವಟ್ಟನ್ತೀ**ತಿ ಮಗ್ಗಭಾವತೋ ಝಾನವಚನೇನ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ಮಗ್ಗೋತಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಓಕಪ್ಪನಾ**ತಿ ಸದ್ದಹನಾ। ಅಞ್ಞತ್ಥ ದಿಟ್ಠಂ ಅತ್ಥಂ ಪರಿಚ್ಚಜಿತ್ವಾ "ಜನೇತಿ ವಡ್ಢೇತೀ"ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತೋತಿ ನಿರುಪಸಗ್ಗಸ್ಸ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಏವಮತ್ಥಸ್ಸೇವ ದಿಟ್ಠತ್ತಾತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ವಿಭಾವೇತುಂ **"ಪುನ ಚಪರಂ ಉದಾಯೀ"**ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೪೭ ಆದಯೋ) ಸುತ್ತಮಾಹಟಂ। ಕೇಸಞ್ಚಿ ಅರಿಯಾನಂ ಅರಿಯಮಗ್ಗೇನ ಸಿದ್ಧಾನಿ ಅಞ್ಞಾನಿ ಚ ಝಾನಾನಿ ಭಾವನಾಸಭಾವಾನೇವಾತಿ ತೇಸುಪಿ ಭಾವೇನ್ತೇನ ಸಮಯವವತ್ಥಾನಂ ಇಜ್ಝತೀತಿ।

ನಿಸ್ಸರನ್ತಿ ನಿಗ್ಗಚ್ಛನ್ತಿ ಏತೇನ, ಏತ್ಥ ವಾತಿ **ನಿಸ್ಸರಣಂ**। ಕೇ ನಿಗ್ಗಚ್ಛನ್ತಿ? ಕಾಮಾ। ತೇಸಂ ಕಾಮಾನಂ ನಿಸ್ಸರಣಂ ಪಹಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಞ್ಚ "ಕಾಮಾನ"ನ್ತಿ ಕತ್ತರಿ ಸಾಮಿವಚನಂ ಯುಜ್ಜತಿ। **ವತ್ಥುಕಾಮೇಹಿಪೀ**ತಿ ವತ್ಥುಕಾಮೇಹಿ ವಿವಿಚ್ಚೇವಾತಿಪಿ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಏವಂ ಯುಜ್ಜಮಾನತ್ಥನ್ತರಸಮುಚ್ಚಯತ್ಥೋ **ಪಿ**-ಸದ್ದೋ, ನ ಕಿಲೇಸಕಾಮಸಮುಚ್ಚಯತ್ಥೋ। ಕಸ್ಮಾ? ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ ಕಿಲೇಸಕಾಮಾನಂ ದುತಿಯಪದೇನ ವಿವೇಕಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ। ಅಕುಸಲಸದ್ದೇನ ಯದಿಪಿ ಕಿಲೇಸಕಾಮಾ, ಅಥಾಪಿ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಾ ಗಹಿತಾ, ಸಬ್ಬಥಾ ಪನ ಕಿಲೇಸಕಾಮೇಹಿ ವಿವೇಕೋ ವುತ್ತೋತಿ ಆಹ **"ದುತಿಯೇನ ಕಿಲೇಸಕಾಮೇಹಿ ವಿವೇಕವಚನತೋ"**ತಿ। ಕಾಮಗುಣಾಧಿಗಮಹೇತುಪಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿಅಸುದ್ಧಪ್ಪಯೋಗೋ ಹೋತೀತಿ ತಬ್ಬಿವೇಕೇನ ಪಯೋಗಸುದ್ಧಿ ವಿಭಾವಿತಾ। ತಣ್ಹಾಸಂಕಿಲೇಸಸೋಧನೇನ **ಆಸಯಪೋಸನಂ**।

ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ಚಾತಿ ದಿಟ್ಠಿಮಾನಾದೀನಂ ಫಸ್ಸಾದೀನಞ್ಚ। ಉಪರಿ ವುಚ್ಚಮಾನಾನಿ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ **ಉಪರಿಜ್ಝಾನಙ್ಗಾನಿ,** ತೇಸಂ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಚ್ಚನೀಕಾನಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ ತಪ್ಪಚ್ಚನೀಕನೀವರಣವಚನಂ। ಬ್ಯಾಪಾದವಿವೇಕವಚನೇನ "ಅನತ್ಥಂ ಮೇ ಅಚರೀ"ತಿಆದಿಆಘಾತವತ್ಥುಭೇದವಿಸಯಸ್ಸ ದೋಸಸ್ಸ ಮೋಹಾಧಿಕಾನಂ ಥಿನಮಿದ್ಧಾದೀನಂ ವಿವೇಕವಚನೇನ ಪಟಿಚ್ಛಾದನವಸೇನ ದುಕ್ಖಾದಿಪುಬ್ಬನ್ತಾದಿಭೇದವಿಸಯಸ್ಸ ಮೋಹಸ್ಸ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಿವೇಕೋ ವುತ್ತೋ। ಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದತದೇಕಟ್ಠಥಿನಮಿದ್ಧಾದಿವಿಕ್ಖಮ್ಭನಕಞ್ಚೇದಂ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಪಟಿಪಕ್ಖಸಭಾವತ್ತಾ ಸಬ್ಬಕುಸಲಾನಂ ತೇನ ಸಭಾವೇನ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಾನಂ ಪಹಾನಂ ಹೋನ್ತಮ್ಪಿ ಕಾಮರಾಗಾದಿವಿಕ್ಖಮ್ಭನಸಭಾವಮೇವಾತಿ ತಂಸಭಾವತ್ತಾ ಅವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ನೀವರಣಾಕುಸಲಮೂಲಾದೀನಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಿವೇಕೋ ವುತ್ತೋ ಹೋತೀತಿ ಆಹ।

ವಿತಕ್ಕಸ್ಸ ಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸೇನ ಥಿರಭಾವಪ್ಪತ್ತೇ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿಮ್ಹಿ ಪಚ್ಚನೀಕದೂರೀಭಾವಕತೇನ ಥಿರಭಾವೇನ ತಂಸದಿಸೇಸು ವಿತಕ್ಕರಹಿತೇಸು ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದಿಸಮಾಧೀಸು ಚ ಅಪ್ಪನಾತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾವೋಹಾರೋತಿ ವಿತಕ್ಕಸ್ಸ

ಅಪ್ಪನಾಯೋಗೋ ವುತ್ತೋ, ಅಞ್ಞಥಾ ವಿತಕ್ಕೋವ ಅಪ್ಪನಾತಿ ತಸ್ಸ ತಂಸಮ್ಪಯೋಗೋ ನ ಸಿಯಾತಿ। **ಅತ್ಥೋ…ಪೇ॰… ದಟ್ಠಬ್ಬೋ** ಝಾನಸಮಙ್ಗಿನೋ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಸಮಙ್ಗಿತಾದಸ್ಸನೇನ ಝಾನಸ್ಸೇವ ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಭಾವಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ।

ವಿವೇಕಜಂ ಪೀತಿಸುಖನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಪುರಿಮಸ್ಮಿಂ ಅತ್ಥೇ **ವಿವೇಕಜ**ನ್ತಿ ಝಾನಂ। ಪೀತಿಸುಖಸದ್ದತೋ ಚ ಅತ್ಥಿಅತ್ಥವಿಸೇಸವತೋ ಅಸ್ಸ, ಅಸ್ಮಿಂ ವಾತಿ ಏತ್ಥ **ಅ**-ಕಾರೋ ವುತ್ತೋ। ದುತಿಯೇ ಪೀತಿಸುಖಮೇವ ವಿವೇಕಜಂ। **ವಿವೇಕಜಂಪೀತಿಸುಖ**ನ್ತಿ ಚ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥೇ ಸಮಾಸೋ ಪಚ್ಚತ್ತನಿದ್ದೇಸಸ್ಸ ಚ ಅಲೋಪೋ ಕತೋ, ಲೋಪೇ ವಾ ಸತಿ "ವಿವೇಕಜಪೀತಿಸುಖ"ನ್ತಿ ಪಾಠೋತಿ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ। **ಗಣನಾನುಪುಬ್ಬತಾ**ತಿ ಗಣನಾನುಪುಬ್ಬತಾಯ, ಗಣನಾನುಪುಬ್ಬತಾಮತ್ತಂ ವಾ ಪಠಮನ್ತಿ ವಚನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ನಿಚ್ಚಾದಿವಿಪಲ್ಲಾಸಪ್ಪಹಾನೇನ ಮಗ್ಗೋ ಅಸಮ್ಮೋಹತೋ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಲಕ್ಖಣಾನಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀತಿ **ಲಕ್ಖಣೂಪನಿಜ್ಝಾನಂ**। ಅಸಮ್ಮೋಸಧಮ್ಮಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಅವಿಪರೀತಲಕ್ಖಣತ್ತಾ ಅನಞ್ಞಥಾಭಾವತೋ **ತಥಲಕ್ಖಣಂ**।

ದುತಿಯಜ್ಝಾನಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೧೬೧-೨. **ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಂ ವೂಪಸಮಾ**ತಿ ಏತೇನ ಯೇಹಿ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇಹಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಓಳಾರಿಕತಾ, ತೇಸಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಸಮಧಿಗಮೋ, ನ ಸಭಾವತೋ ಅನೋಳಾರಿಕಾನಂ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದೀಪಿತೋ ಹೋತಿ। ಏವಂ "ಪೀತಿಯಾ ಚ ವಿರಾಗಾ"ತಿಆದೀಸು ನಯೋ । ತಸ್ಮಾ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖಸಮತಿಕ್ಕಮವಚನಾನಿ ಓಳಾರಿಕೋಳಾರಿಕಙ್ಗಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ದುತಿಯಾದಿಅಧಿಗಮಪರಿದೀಪಕಾನೀತಿ ತೇಸಂ ಏಕದೇಸಭೂತಂ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಸಮತಿಕ್ಕಮವಚನಂ ತಂದೀಪಕನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಥ ವಾ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರವೂಪಸಮವಚನೇನೇವ ತಂಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ದುತಿಯಾಧಿಗಮದೀಪಕೇನ ಪೀತಿವಿರಾಗಾದಿವಚನಾನಂ ಪೀತಿಯಾದಿಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ತತಿಯಾದಿಅಧಿಗಮದೀಪಕತಾ ಹೋತೀತಿ ತಸ್ಸ ತಂದೀಪಕತಾ ವುತ್ತಾ।

ನೀಲವಣ್ಣಯೋಗತೋ ನೀಲವತ್ಥಂ ವಿಯಾತಿ ನೀಲಯೋಗತೋ ವತ್ಥಂ ನೀಲಂ ವಿಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯೇನ ಸಮ್ಪಸಾದನೇನ ಯೋಗಾ ಝಾನಂ ಸಮ್ಪಸಾದನಂ, ತಸ್ಮಿಂ ದಸ್ಸಿತೇ "ಸಮ್ಪಸಾದನಂ ಝಾನ"ನ್ತಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣನಿದ್ದೇಸೇನೇವ ತಂಯೋಗಾ ಝಾನೇ ತಂಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ಅವಿರೋಧೋ ಯುತ್ತೋ। ಏಕೋದಿಭಾವೇ ಕಥನ್ತಿ ಏಕೋದಿಮ್ಹಿ ದಸ್ಸಿತೇ "ಏಕೋದಿಭಾವಂ ಝಾನ"ನ್ತಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣನಿದ್ದೇಸೇನೇವ ಝಾನಸ್ಸ ಏಕೋದಿವಡ್ಢನತಾ ವುತ್ತಾ ಹೋತೀತಿ। **ಏಕೋದಿಭಾವ**ನ್ತಿ ಪನಿದಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ಏಕೋದಿಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೋ ನ ಕತ್ತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾತಿ ಏಕೋದಿಭಾವಸದ್ದೋ ಏವ ಸಮಾಧಿಮ್ಹಿ ಪವತ್ತೋ ಸಮ್ಪಸಾದನಸದ್ದೋ ವಿಯ ಝಾನಮ್ಹಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ಯುತ್ತಂ।

ಅಪ್ಪಿತಾತಿ ಗಮಿತಾ ವಿನಾಸಂ। ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದಿಅಧಿಗಮುಪಾಯದೀಪಕೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಸಮ್ಪಸಾದನತಾಯ ಚೇತಸೋ ಏಕೋದಿಭಾವತಾಯ ಚ ಹೇತುದೀಪಕೇನ ಅವಿತಕ್ಕಾವಿಚಾರಭಾವಹೇತುದೀಪಕೇನ ಚ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರವೂಪಸಮವಚನೇನೇವ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾಭಾವೋ ದೀಪಿತೋತಿ ಕಿಂ ಪುನ ಅವಿತಕ್ಕಅವಿಚಾರವಚನೇನ ಕತೇನಾತಿ? ನ, ಅದೀಪಿತತ್ತಾ। ನ ಹಿ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರವೂಪಸಮವಚನೇನ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಾನಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ। ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇಸು ಹಿ ತಣ್ಹಾಪಹಾನಞ್ಚ ಏತೇಸಂ ವೂಪಸಮನಂ। ಯೇ ಚ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ತಣ್ಹಾಪಹಾನಂ ಕರೋನ್ತಿ, ತೇಸು ಮಗ್ಗೇಸು ಪಹೀನತಣ್ಹೇಸು ಫಲೇಸು ಚ ಸಙ್ಖಾರಪ್ಪವತ್ತಿ ಹೋತಿ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭಿತವಿತಕ್ಕವಿಚಾರತಣ್ಹಸ್ಸ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಸ್ಸ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಸಮ್ಪಯೋಗೋ ಪುರಿಮೇನ ನ ನಿವಾರಿತೋ ಸಿಯಾತಿ ತಂನಿವಾರಣತ್ಥಂ ಆವಜ್ಜಿತುಕಾಮತಾದಿಅತಿಕ್ಕಮೋವ ತೇಸಂ ವೂಪಸಮೋತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಞ್ಚ **"ಅವಿತಕ್ಕಂ ಅವಿಚಾರ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ತತಿಯಜ್ಝಾನಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೧೬೩. **ಪರಿಸುದ್ಧಪಕತಿ** ಖೀಣಾಸವಪಕತಿ ನಿಕ್ಕಿಲೇಸತಾ। **ಉಪೇಕ್ಖಾನಿಮಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಲೀನುದ್ಧಚ್ಚಪಕ್ಖಪಾತರಹಿತಂ ಮಜ್ಝತ್ತಂ ವೀರಿಯಂ "ಉಪೇಕ್ಖಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತದೇವ ತಂ ಆಕಾರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬಸ್ಸ ತಾದಿಸಸ್ಸ ವೀರಿಯಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಭಾವತೋ ಉಪೇಕ್ಖಾನಿಮಿತ್ತಂ। ಪಠಮಜ್ಝಾನಪ್ಪಟಿಲಾಭತ್ಥಾಯ ನೀವರಣೇ...ಪೇ॰... ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಪಟಿಲಾಭತ್ಥಾಯ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸಞ್ಞಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾಸನ್ತಿಟ್ಠನಾಪಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಸು ಞಾಣನ್ತಿ ಇಮಾ ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಪಟಿಲಾಭತ್ಥಾಯ ಉಪ್ಪಾದಂ ಪವತ್ತಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಆಯೂಹನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಗತಿಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂ ಉಪಪತ್ತಿಂ ಜಾತಿಂ ಜರಾಮರಣಸೋಕಪರಿದೇವದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸಉಪಾಯಾಸೇ। ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಸಮಾಪತ್ತತ್ಥಾಯ ಉಪ್ಪಾದಂ...ಪೇ॰... ಉಪಾಯಾಸೇ...ಪೇ॰... ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಪಟಿಲಾಭತ್ಥಾಯ ಉಪ್ಪಾದಂ...ಪೇ॰... ಉಪಾಯಾಸೇ। ಅರಹತ್ತಫಲಸಮಾಪತ್ತತ್ಥಾಯ...ಪೇ॰... ಸುಞ್ಞತವಿಹಾರಸಮಾಪತ್ತತ್ಥಾಯ...ಪೇ॰... ಅನಿಮಿತ್ತವಿಹಾರಸಮಾಪತ್ತತ್ಥಾಯ ಉಪ್ಪಾದಂ ಪವತ್ತಂ ಆಯೂಹನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ...ಪೇ॰... ಪಟಿಸಙ್ಖಾಸನ್ತಿಟ್ಠನಾ ಪಞ್ಞಾ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಸು ಞಾಣನ್ತಿ ಇಮಾ ದಸ ವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ।

ಯದತ್ಥಿ ಯಂ ಭೂತನ್ತಿ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ, ತಂ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣೇನ ಪಜಹತಿ। ದಿಟ್ಠಸೋವತ್ಥಿಕತ್ತಯಸ್ಸ ಸಪ್ಪಲಕ್ಖಣವಿಚಿನನೇ ವಿಯ ದಿಟ್ಠಲಕ್ಖಣತ್ತಯಸ್ಸ ಭೂತಸ್ಸ ಸಙ್ಖಾರಲಕ್ಖಣವಿಚಿನನೇ ಉಪೇಕ್ಖಂ ಪಟಿಲಭತಿ। **ಅನಾಭೋಗರಸಾ**ತಿ ಪಣೀತಸುಖೇಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ಅವನತಿ ಪಟಿಪಕ್ಖಕಿಚ್ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನಾಮಕಾಯೇನ ಚೇತಸಿಕಸುಖಂ ಕಾಯಿಕಸುಖಹೇತು ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನೇನ ಕಾಯಿಕಸುಖಞ್ಚ ಝಾನಸಮಙ್ಗೀ ಪಟಿಸಂವೇದೇತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ಫುಟತ್ತಾ** ಬ್ಯಾಪಿತತ್ತಾ। ಯಥಾ ಹಿ ಉದಕೇನ ಫುಟಸರೀರಸ್ಸ ತಾದಿಸೇ ನಾತಿಪಚ್ಚನೀಕೇ ವಾತಾದಿಕೇ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬೇ ಫುಟ್ಠೇ ಸುಖಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಏವಂ ಏತೇಹಿ ಫುಟಸರೀರಸ್ಸಪಿ।

ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೧೬೫. **ಅವಿಭೂತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಾ**ತಿ ಸುಖದುಕ್ಖಾನಿ ವಿಯ ಅವಿಭೂತಾಕಾರಾ ಪಿಟ್ಠಿಪಾಸಾಣಗತಮಿಗಮಗ್ಗೋ ವಿಯ ತದನುಮಾತಬ್ಬಾವಿಭೂತಾಕಾರೋಪಟ್ಠಾನಾ।

ಚತುಕ್ಕನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಞ್ಚಕನಯವಣ್ಣನಾ

೧೬೭. **ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಧಮ್ಮಧಾತುಯಾ**ತಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಸ್ಸ। ತೇನ ಹಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಆಕಾರಭೇದಂ ಞತ್ವಾ ತದನುರೂಪಂ ದೇಸನಂ ನಿಯಾಮೇತೀತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಪಞ್ಚಕನಯೇ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಂ ಚತುಕ್ಕನಯೇ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಪಕ್ಖಿಕಂ ಕತ್ವಾ ವಿಭತ್ತಂ "ಯಸ್ಮಿಂ... ಪೇ॰... ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತಿ ಅವಿತಕ್ಕಂ ವಿಚಾರಮತ್ತಂ ಸಮಾಧಿಜಂ ಪೀತಿಸುಖಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರತೀ"ತಿ। ಕಸ್ಮಾ? ಏಕತ್ತಕಾಯನಾನತ್ತಸಞ್ಞೀಸತ್ತಾವಾಸಫಲತಾಯ ದುತಿಯಜ್ಝಾನೇನ ಸಮಾನಫಲತ್ತಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿತೋ ಜಾತತ್ತಾ ಚ। ಪಠಮಜ್ಝಾನಮೇವ ಹಿ ಕಾಮೇಹಿ ಅಕುಸಲೇಹಿ ಚ ವಿವಿತ್ತನ್ತಿ ತದಭಾವಾ ನ ಇಧ "ವಿವಿಚ್ಚೇವ ಕಾಮೇಹಿ ವಿವಿಚ್ಚ ಅಕುಸಲೇಹೀ"ತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ನಾಪಿ "ವಿವೇಕಜ"ನ್ತಿ। ಸುತ್ತನ್ತದೇಸನಾಸು ಚ ಪಞ್ಚಕನಯೇ ದುತಿಯತತಿಯಜ್ಝಾನಾನಿ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಮೇವ ಭಜನ್ತಿ ವಿತಕ್ಕವೂಪಸಮಾ ವಿಚಾರವೂಪಸಮಾ ಅವಿತಕ್ಕತ್ತಾ ಅವಿಚಾರತ್ತಾ ಚಾತಿ।

ಪಟಿಪದಾಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

೧೬೯-೧೮೦. **ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಉಪಚಾರ**ನ್ತಿ ನೀವರಣವಿತಕ್ಕವಿಚಾರನಿಕನ್ತಿಯಾದೀನಂ ವೂಪಸಮಾ ಥಿರಭೂತೋ ಕಾಮಾವಚರಸಮಾಧಿ। **ತದನುಧಮ್ಮತಾ**ತಿ ತದನುರೂಪತಾಭೂತಾ, ಸಾ ಪನ ತದಸ್ಸಾದಸಙ್ಖಾತಾ

ತದಸ್ಸಾದಸಮ್ಪಯುತ್ತಕ್ಖನ್ಧಸಙ್ಖಾತಾ ವಾ ಮಿಚ್ಛಾಸತೀತಿ ವದನ್ತಿ। ಅವಿಗತನಿಕನ್ತಿಕಾ ತಂತಂಪರಿಹರಣಸತೀತಿಪಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತೀತಿ ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ **"ಸತಿಯಾ ವಾ ನಿಕನ್ತಿಯಾ ವಾ"**ತಿ ವಿಕಪ್ಪೋ ಕತೋ। **ಆಗಮನವಸೇನಾಪಿ ಚ ಪಟಿಪದಾ ಹೋನ್ತಿಯೇವಾ**ತಿ ಇದಂ ಕದಾಚಿ ದುತಿಯಾದೀನಂ ಪಠಮಾದಿಆಗಮನಕತಪಟಿಪದತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। **ಅಪಿ**-ಸದ್ದೋ ಹಿ ಅನೇಕನ್ತಿಕತಂ ದೀಪೇತಿ, ಏತಸ್ಸ ಅನೇಕನ್ತಿಕತ್ತಾ ಏವ ಚ ಪಾಳಿಯಂ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಝಾನೇ ಚತಸ್ಸೋ ಪಟಿಪದಾ ಚತ್ತಾರಿ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕಞ್ಚ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಯೋಜಿತಂ। ಅಞ್ಞಥಾ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಪಟಿಪದಾದಿಮ್ಹಿ ನವ ನವ ಝಾನಾನಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾನಿ ಸಿಯುನ್ತಿ।

ಆರಮ್ಮಣಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

೧೮೧. **ಅಪ್ಪಗುಣನ್ತಿ** ಪಞ್ಚಹಿ ವಸಿತಾಹಿ ಅವಸೀಕತಂ।

ಆರಮ್ಮಣಪಟಿಪದಾಮಿಸ್ಸಕವಣ್ಣನಾ

೧೮೬. **ಹೇಟ್ಠಾ**ತಿ ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕತೋ ಪುಬ್ಬೇ। **ಯೇ ಕೇಚಿ ಝಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಿ ನಾಮಾ**ತಿ ವಚನೇನ ಯೇ ಕತಾಧಿಕಾರಾ ಸೇಕ್ಖಾ ಮಗ್ಗೇನೇವ ಉಪ್ಪಾದಿತಜ್ಝಾನಾ, ತೇಸಂ ಝಾನಾನಿ ಮಗ್ಗಪಟಿಬದ್ಧತಾಯ ಸುದ್ಧಿಕನವಕಸಙ್ಗಹಿತಾನೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। ನ ಹಿ ತೇ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಿ ನಾಮಾತಿ।

ಕಸಿಣಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೨೦೨. ನಿರೋಧಪಾದಕತಾವಚನೇನ ಆರುಪ್ಪಪಾದಕತಾ ಚ ದಸ್ಸಿತಾ। ಖಿಪ್ಪದಸ್ಸನಂ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞತಾ **ಖಿಪ್ಪನಿಸನ್ತಿಭಾವೋ।**

ಅಭಿಭಾಯತನಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೨೦೪. **ಅಞ್ಞಮ್ಪೀ**ತಿ ಕೇವಲಂ ಕಸಿಣಾಯತನಸಙ್ಖಾತಮೇವ ಅಹುತ್ವಾ ಅಭಿಭಾಯತನಸಙ್ಖಾತಮ್ಪಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ಸತಿಪಿ ಅಭಿಭಾಯತನಾನಂ ಕಸಿಣಾಯತನತ್ತೇ ಕಸಿಣಾಯತನಭಾವತೋ ಅಞ್ಞೋ ಅಭಿಭಾಯತನಭಾವೋ ಕಸಿಣನಿಮಿತ್ತಾಭಿಭವನಕಭಾವನಾನಿಮಿತ್ತನಾನತ್ತತೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತತ್ಥ ಅಭಿಭವತೀತಿ ಅಭಿಭು, ಪರಿಕಮ್ಮಂ, ಞಾಣಂ ವಾ। ಅಭಿಭು ಆಯತನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಅಭಿಭಾಯತನಂ,** ಝಾನಂ। ಅಭಿಭವಿತಬ್ಬಂ ವಾ ಆರಮ್ಮಣಸಙ್ಖಾತಂ ಆಯತನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಅಭಿಭಾಯತನಂ,** ಝಾನಂ। ಆರಮ್ಮಣಾಭಿಭವನತೋ ಅಭಿಭು ಚ ತಂ ಆಯತನಞ್ಚ ಯೋಗಿನೋ ಸುಖವಿಸೇಸಾನಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಭಾವತೋ ಮನಾಯತನಧಮ್ಮಾಯತನಭಾವತೋ ಚಾತಿಪಿ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಝಾನಂ **ಅಭಿಭಾಯತನಂ।** ಮಗ್ಗಪ್ಪಟಿಬದ್ಧತಾಯ ತದಾ ಸಮಾಪತ್ತಿತೋ ವುಟ್ಠಿತಸ್ಸ ಆಭೋಗೋ ಪುಬ್ಬಭಾಗಭಾವನಾವಸೇನ ಝಾನಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಂ ಅಭಿಭವನಾಕಾರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತೋ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಆಗಮೇಸು ಪನ "ಅಜ್ಝತ್ತಂ ರೂಪಸಞ್ಞೀ ಏಕೋ ಬಹಿದ್ಧಾ ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತಿ ಪರಿತ್ತಾನಿ ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾನಿ। ಅಪ್ಪಮಾಣಾನಿ ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾನಿ। ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅರೂಪಸಞ್ಞೀ ಏಕೋ...ಪೇ॰... ಪರಿತ್ತಾನಿ ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾನಿ। ಅಪ್ಪಮಾಣಾನಿ ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾನೀ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೧೭೩; ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೪೯; ಅ॰ ನಿ॰ ೮.೬೫) ಇಮೇಸಂ ಚತುನ್ನಂ ಅಭಿಭಾಯತನಾನಂ ಆಗತತ್ತಾ **ಆಗಮಟ್ಠಕಥಾಸು** (ದೀ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೧೭೩; ಮ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨. ೨೪೯-೨೫೦; ಅ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩.೮.೬೫) "ವಣ್ಣವಸೇನ ಆಭೋಗೇ ವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಪರಿತ್ತಅಪ್ಪಮಾಣವಸೇನೇವ ಇಮಾನಿ ಅಭಿಭಾಯತನಾನಿ ದೇಸಿತಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಪರಿತ್ತಅಪ್ಪಮಾಣತಾ ಹಿ ಅಭಿಭವನಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ವಣ್ಣಾಭೋಗೇ ಸತಿಪಿ ಅಸತಿಪಿ। ತತ್ಥ ಚ ವಣ್ಣಾಭೋಗರಹಿತಾನಿ ಸಹಿತಾನಿ ಚ ಸಬ್ಬಾನಿ ಪರಿತ್ತಾನಿ "ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಾನಿ, ತಥಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾನೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। ಅತ್ಥಿ ಹಿ ಏಸೋ ಪರಿಯಾಯೋ ಪರಿತ್ತಾನಿ ಅಭಿಭುಯ್ಯ ತಾನಿ ಚೇ ಕದಾಚಿ ವಣ್ಣವಸೇನ ಆಭುಜಿತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾನಿ

ಅಭಿಭುಯ್ಯಾತಿ। ಇಧ ಪನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದೇಸನತ್ತಾ ವಣ್ಣಾಭೋಗರಹಿತಾನಿ ವಿಸುಂ ವುತ್ತಾನಿ ಸಹಿತಾನಿ ಚ। ಅತ್ಥಿ ಹಿ ಉಭಯತ್ಥ ಅಭಿಭವನವಿಸೇಸೋತಿ।

ತತ್ಥ ಚ ಪರಿಯಾಯದೇಸನತ್ತಾ ವಿಮೋಕ್ಖಾನಮ್ಪಿ ಅಭಿಭವನಪರಿಯಾಯೋ ಅತ್ಥೀತಿ "ಅಜ್ಝತ್ತಂ ರೂಪಸಞ್ಞೀ"ತಿ ಅಭಿಭಾಯತನದ್ವಯಂ ವುತ್ತಂ, ತತಿಯಚತುತ್ಥಅಭಿಭಾಯತನೇಸು ದುತಿಯವಿಮೋಕ್ಖೋ ವಣ್ಣಾಭಿಭಾಯತನೇಸು ತತಿಯವಿಮೋಕ್ಖೋ ಚ ಅಭಿಭವನಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಸಙ್ಗಹಿತೋ, ಇಧ ಪನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದೇಸನತ್ತಾ ವಿಮೋಕ್ಖಾಭಿಭಾಯತನಾನಿ ಅಸಙ್ಕರತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ ವಿಮೋಕ್ಖೇ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಅಭಿಭಾಯತನಾನಿ ಕಥಿತಾನಿ। ಸಬ್ಬಾನಿ ಚ ವಿಮೋಕ್ಖಕಿಚ್ಚಾನಿ ವಿಮೋಕ್ಖದೇಸನಾಯ ವುತ್ತಾನಿ, ತದೇತಂ **"ಅಜ್ಝತ್ತಂ ರೂಪಸಞ್ಞೀ"**ತಿ ಆಗತಸ್ಸ ಅಭಿಭಾಯತನದ್ವಯಸ್ಸ ಅಭಿಭಾಯತನೇಸು ಅವಚನತೋ "ರೂಪೀ ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿಆದೀನಞ್ಚ ಸಬ್ಬವಿಮೋಕ್ಖಕಿಚ್ಚಸಾಧಾರಣವಚನಭಾವತೋ ವವತ್ಥಾನಂ ಕತನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ।

ಅಜ್ಝತ್ತರೂಪಾನಂ ಅನಭಿಭವನೀಯತೋತಿ ಇದಂ ಕತ್ಥಚಿಪಿ "ಅಜ್ಝತ್ತಂ ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿ ಅವತ್ವಾ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಯಂ ವುತ್ತಂ "ಬಹಿದ್ಧಾ ರೂಪಾನಿ ಪಸ್ಸತೀ"ತಿ, ತಸ್ಸ ಕಾರಣವಚನಂ। ತೇನ ಯಂ ಅಞ್ಞಹೇತುಕಂ, ತಂ ತೇನ ಹೇತುನಾ ವುತ್ತಂ। ಯಂ ಪನ ದೇಸನಾವಿಲಾಸಹೇತುಕಂ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅರೂಪಸಞ್ಞಿತಾಯ ಏವ ಇಧ ವಚನಂ, ನ ತಸ್ಸ ಅಞ್ಞಂ ಕಾರಣಂ ಮಗ್ಗಿತಬ್ಬನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ಅಜ್ಝತ್ತರೂಪಾನಂ ಅನಭಿಭವನೀಯತಾ ಚ ಬಹಿದ್ಧಾರೂಪಾನಂ ವಿಯ ಅವಿಭೂತತ್ತಾ, ದೇಸನಾವಿಲಾಸೋ ಚ ಯಥಾವುತ್ತವವತ್ಥಾನವಸೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। **ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಾನೀ**ತಿ ಏತೇನೇವ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ ನೀಲಾದಿಅಭಿಭಾಯತನಾನಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾನೀತಿ ಚೇ? ನ, ನೀಲಾದೀಸು ಕತಾಧಿಕಾರಾನಂ ನೀಲಾದಿಭಾವಸ್ಸೇವ ಅಭಿಭವನಕಾರಣತ್ತಾ। ನ ಹಿ ತೇಸಂ ಪರಿಸುದ್ಧಾಪರಿಸುದ್ಧವಣ್ಣಪರಿತ್ತತಾ ತದಪ್ಪಮಾಣತಾ ವಾ ಅಭಿಭವನಕಾರಣಂ, ಅಥ ಖೋ ನೀಲಾದಿಭಾವೋ ಏವಾತಿ।

ಅಭಿಭಾಯತನಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ವಿಮೋಕ್ಖಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೨೪೮. **ರೂಪೀ**ತಿ ಯೇನಾಯಂ ಸಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನೇನ ರೂಪೇನ ಸಮನ್ನಾಗತೋ, ತಂ ಯಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವೇನ ವಿಸಿಟ್ಠಂ ರೂಪಂ ಹೋತಿ। ಯೇನ ವಿಸಿಟ್ಠೇನ ರೂಪೀತಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ತದೇವ ಸಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನರೂಪನಿಮಿತ್ತಂ ಝಾನಮಿವ ಪರಮತ್ಥತೋ ರೂಪೀಭಾವಸಾಧಕನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಕಸಿಣದೇಸನಾ ಝಾನಾನಮೇವ ಕಸಿಣಭಾವೇನ ಪವತ್ತಾ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ, ಸುತ್ತೇ ಪನ ಆರಮ್ಮಣಾನನ್ತಿ **"ಅಭಿಧಮ್ಮವಸೇನಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ವಿಮೋಕ್ಖಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೨೫೧. ಸೋಮನಸ್ಸದೋಮನಸ್ಸರಹಿತಂ ಅಞ್ಞಾಣಮೇವ **ಅಞ್ಞಾಣುಪೇಕ್ಖಾ**। ಕಿಲೇಸೋಧೀನಂ ಮಗ್ಗೋಧೀಹಿ ಅಜಿತತ್ತಾ **ಅನೋಧಿಜಿನಸ್ಸ**। ಸತ್ತಮಭವಾದಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಪವತ್ತವಿಪಾಕಸ್ಸ ಅಜಿತತ್ತಾ **ಅವಿಪಾಕಜಿನಸ್ಸ**। **ನಿದ್ದೋಸಭಾವೇನಾ**ತಿ ನಿಪ್ಪಟಿಘಭಾವೇನ। ಏಕಸ್ಸಪಿ ಸತ್ತಸ್ಸ ಅಪ್ಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತತ್ತಾ ಪರಿಚ್ಛೇದಗ್ಗಹಣಂ ನತ್ಥಿ, ನ ಚ ಸಮ್ಮುತಿಸಚ್ಚವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ಸತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನರೂಪಾದಿಗ್ಗಹಣಂ ಹೋತೀತಿ ಅಪ್ಪನಾಪತ್ತಿಯಾಪಿ ಅಪರಾಮಾಸಸತ್ತಗ್ಗಹಣಮುದ್ಧಭೂತಾನಂ ಮೇತ್ತಾದೀನಂ ಏಕಸತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನಮ್ಪಿ ಅಪ್ಪಮಾಣಗೋಚರತಾ ವುತ್ತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಸುಭಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೨೬೩. ಉದ್ಧಂ ಧುಮಾತತ್ತಾ **ಉದ್ಧುಮಾತಂ**। ಸೇತರತ್ತೇಹಿ ಪರಿಭಿನ್ನಂ ವಿಮಿಸ್ಸಿತಂ ನೀಲಂ **ವಿನೀಲಂ,** ಪುರಿಮವಣ್ಣವಿಪರಿಣಾಮಭೂತಂ ವಾ ನೀಲಂ **ವಿನೀಲಂ**। **ಸಜ್ಝಾಯೋ** ಅಜ್ಝಾನಂ ಸುಸಮ್ಬದ್ಧತಾ। **ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ದುಬ್ಬಲತಾ** ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವೇನ ಚಿತ್ತಂ ಠಪೇತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾ। ಅತ್ತನಿ ಆನಿಸಂಸದಸ್ಸನನೀವರಣರೋಗವೂಪಸಮಾನಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಪುಪ್ಫಛಡ್ಡಕವಮನವಿರೇಚನಉಪಮಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಪಟಿಕೂಲಮನಸಿಕಾರಸಾಮಞ್ಞೇನ ಅಸುಭೇಹಿ ಕೇಸಾದೀಹಿ ಪಟಿಕೂಲಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಗಹಣಂ ಸಿವಥಿಕಾವಣ್ಣಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಚ। ತಮ್ಪಿ ಹಿ ಪಟಿಕೂಲಮನಸಿಕಾರವಸೇನೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ, ಸಿವಥಿಕಪ್ಪಕಾರಾನಿ ವಾ ಸಿವಥಿಕಾವಣ್ಣಾನಿ।

ಅಸುಭಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೨೬೫. **ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನಾತಿ** ಏವಂ ರೂಪನಿಮಿತ್ತಂ ದಣ್ಡಾದಾನಸಮ್ಭವದಸ್ಸನಾದಿನಾ ಸಬ್ಬೇನ ರೂಪರೂಪನಿಮಿತ್ತೇಸು ತದಾರಮ್ಮಣಜ್ಝಾನೇಸು ದೋಸದಸ್ಸನಾಕಾರೇನ, ರೂಪಾದೀಸು ನಿಕನ್ತಿಪ್ಪಹಾನಅನಾವಜ್ಜಿತುಕಾಮತಾದಿನಾ ವಾ। **ವಿರಾಗಾತಿ** ಜಿಗುಚ್ಛನಾ। ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರವಚನಾದೀಹಿ ಆನೇಞ್ಜತಾ "ಸನ್ತಾ ಇಮೇ ಚುನ್ದ ಅರಿಯಸ್ಸ ವಿನಯೇ ವಿಮೋಕ್ಖಾ"ತಿಆದಿನಾ ಸನ್ತವಿಮೋಕ್ಖತಾ ಚ ವುತ್ತಾ। ದೋಸದಸ್ಸನಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವನಾವಸೇನ ಪಟಿಘಸಞ್ಞಾನಂ ಸುಪ್ಪಹೀನತ್ತಾ ಮಹತಾಪಿ ಸದ್ದೇನ ಅರೂಪಸಮಾಪತ್ತಿತೋ ನ ವುಟ್ಠಾತಿ। ತಥಾ ಪನ ನ ಸುಪ್ಪಹೀನತ್ತಾ ಸಬ್ಬರೂಪಸಮಾಪತ್ತಿತೋ ವುಟ್ಠಾನಂ ಸಿಯಾ, ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಪನ ಅಪ್ಪಕಮ್ಪಿ ಸದ್ದಂ ನ ಸಹತೀತಿ ತಂ ಸಮಾಪನ್ನಸ್ಸ ಸದ್ದೋ ಕಣ್ಟಕೋತಿ ವುತ್ತಂ।

ಆರುಪ್ಪಭಾವನಾಯ ಅಭಾವೇ ಚುತಿತೋ ಉದ್ಧಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿರಹಾನಂ ರೂಪಸಞ್ಞಾಪಟಿಘಸಞ್ಞಾನಂ ಯಾವ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಪ್ಪವತ್ತಿ, ತಾವ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿಧಮ್ಮತಾಪಾದನೇನ ಸಮತಿಕ್ಕಮೋ ಅತ್ಥಙ್ಗಮೋ ಚ ವುತ್ತೋ। ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾಸು ಪನ ಯಾ ತಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಾ ಅನೋಕಾಸತಾಯ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ನ ಆರುಪ್ಪಭಾವನಾಯ ನಿವಾರಿತತ್ತಾ। ಅನಿವಾರಿತತ್ತಾ ಚ ಕಾಚಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ತಾಸಂ ಅಮನಸಿಕಾರೋ ಅನಾವಜ್ಜನಂ ಅಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಂ, ಜವನಪಟಿಪಾದಕೇನ ವಾ ಭವಙ್ಗಮನಸ್ಸ ಅನ್ತರೇ ಅಕರಣಂ ಅಪ್ಪವೇಸನಂ ವುತ್ತಂ, ತೇನ ಚ ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾಮನಸಿಕಾರಹೇತೂನಂ ರೂಪಾನಂ ಸಮತಿಕ್ಕಮಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಥಿರಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ರೂಪಸಮತಿಕ್ಕಮಾಭಾವೇನೇವ ಹಿ ರೂಪಸಮಾಪತ್ತೀಸು "ನಾನತ್ತಸಞ್ಞಾನಂ ಅಮನಸಿಕಾರಾ"ತಿ ಏಕಸ್ಸ ಅವಚನನ್ತಿ। ಕೋ ಆನಿಸಂಸೋ, ನ ಹಿ ಸಬ್ಬಸ್ಸಾದವತ್ಥುರಹಿತೇ ಆಕಾಸೇ ಪವತ್ತಿತಸಞ್ಞಾಯ ಆನಿಸಂಸೋ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ರೂಪಸಞ್ಞಾಸಮತಿಕ್ಕಮನಾದಿಕಂ ವಚನಂ ಆನಿಸಂಸಸ್ಸ ಪಕಾಸನಂ, ನ ಅತ್ಥೋ।

ಅಞ್ಞತ್ಥಾತಿ ಸುತ್ತೇಸು। ತತ್ಥ ಹಿ ಪರಿತ್ತಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟನೇಪಿ ರೂಪವಿವೇಕಮತ್ತಗ್ಗಹಣೇನ ಪರಿಚ್ಛೇದಸ್ಸ ಅಗ್ಗಹಣತೋ ಅನನ್ತಫರಣತಾ ಚ ವುತ್ತಾ, ಇಧ ಪನ ಅನನ್ತಫರಣತಾಸಬ್ಭಾವೇಪಿ ಉಗ್ಘಾಟಿತಕಸಿಣವಸೇನ ಪರಿತ್ತಾನನ್ತತಾ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ "ಅನನ್ತೋ ಆಕಾಸೋ"ತಿ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಸಮಯವವತ್ಥಾಪನಝಾನವಿಸೇಸನೇನೇವೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ, ನ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾತಿ ತದವಚನಂ।

೨೬೬. ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅತ್ತನೋ ಫರಣಾಕಾರೇನೇವ ಅನನ್ತನ್ತಿ ಮನಸಿಕಾತಬ್ಬತ್ತಾ **"ಅನನ್ತ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಉಗ್ಘಾಟಭಾವೋ **ಉಗ್ಘಾಟಿಮಂ**।

೧೯೭. **ಅಕಿಞ್ಚನನ್ತಿ** ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಕಿಞ್ಚಿ ಪಕಾರಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ವಿಭಾವನಂ ಆಹ।

೧೯೮. **ಯಾಯಾತಿ** ಸಙ್ಖಾರಾವಸೇಸಸಞ್ಞಾಯ। **ತಂ** ತಾವ ಪಟಿಪತ್ತಿಂ। **ಆವಜ್ಜಿಸ್ಸಾಮೀತಿ**ಆದಿನಾ ತನ್ನಿನ್ನಾವಜ್ಜನಾದಿಪವತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ತದತಿಕ್ಕಮನತ್ಥಾಯ ಆವಜ್ಜನಭಾವನಾಪವತ್ತಿಯಾ। **ನಾಸಞ್ಞಾತಿ** ಸಞ್ಞಾಭಾವೋ ಚ ಏತಿಸ್ಸಾ ಅತ್ಥೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಮೂಹಗಹಣವಸೇನ ಪವತ್ತಂ **ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನಂ**। ಫಸ್ಸಾದಿಏಕೇಕಧಮ್ಮಗಹಣವಸೇನ ಪವತ್ತಾ **ಅನುಪದಧಮ್ಮವಿಪಸ್ಸನಾ**।

ಆಕಾಸೇ ಪವತ್ತಿತವಿಞ್ಞಾಣಾತಿಕ್ಕಮತೋ ತತಿಯಾ। ತದತಿಕ್ಕಮತೋ ಹಿ ತಸ್ಸೇವ ವಿಭಾವನಂ ಹೋತಿ। ದುತಿಯಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣವಿಭಾವನೇ ಹಿ ತದೇವ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಂ ಸಿಯಾ, ನ ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ, ನ ಚಾರಮ್ಮಣೇ ದೋಸಂ ದಿಸ್ವಾ ಅನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಿಭಾವನಾತಿಕ್ಕಮೋ ಯುಜ್ಜತಿ। ಪಾಳಿಯಞ್ಚ ''ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಸತೋ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತೋ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ತಞ್ಞೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅಭಾವೇತೀ''ತಿ (ಚೂಳನಿ॰ ಉಪಸೀವಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೩೯) ತ್ತಂ, ನ ವುತ್ತಂ ''ತಞ್ಞೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ ಅಭಾವೇತೀ''ತಿ, ''ತಞ್ಞೇವ ಅಭಾವೇತೀ''ತಿ ವಾ। ''ಅನನ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜಾ''ತಿ (ವಿಭ॰ ೫೦೮) ಏತ್ಥ ಪನ ದ್ವಯಂ ವುತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಞ್ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಞ್ಚ। ತಸ್ಮಿಂ ದ್ವಯೇ ಯೇನ ಕೇನಚಿ ಯತೋ ವಾ ವುಟ್ಠಿತೋ, ತೇನೇವ ಪಟ್ಠಾನನಿದ್ದಿಟ್ಠೇನ ತಂಸದ್ದಸ್ಸ ಸಮ್ಬನ್ಧೇ ಆಪನ್ನೇ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಸ್ಸ ನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ವಿಞ್ಞಾಣವಚನಂ, ತಸ್ಮಾ ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸೇವ ಅಭಾವನಾತಿಕ್ಕಮೋ ವುತ್ತೋ। **ತನ್ನಿಸ್ಸಿತನ್ತಿ** ತೇನ ನಿಸ್ಸಿತಂ। ತಂ ಮಣ್ಡಪಲಗ್ಗಂ ಅನಿಸ್ಸಾಯ ತೇನ ವಿನಾಭೂತೇ ವಿವಿತ್ತೇ ಬಹಿ ಓಕಾಸೇ ಠಾನಂ ವಿಯ ಆಕಾಸಲಗ್ಗವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಿವೇಕೇ ತದಪಗಮೇ ತತಿಯಾರುಪ್ಪಸ್ಸ ಠಾನಂ।

ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ತೇಭೂಮಕಕುಸಲವಣ್ಣನಾ

೧೯೯. **ಇಮೇ ತಾವ ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯೇ ಪಞ್ಚ ನಯಾತಿ** ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯನಯೇ ಅನ್ತೇ ಪುರಿಮನಯಾನಂ ತಂನಯಾಭಿಮುಖಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ಅಯಂ ಪನ ಪಕಾರೋ ನ ಪಾಳಿಅನುಗತೋ। ನ ಹಿ ಪಾಳಿಯಂ ಸುದ್ಧಿಕನಯಾದಯೋ ವತ್ವಾ ವೀರಿಯಾಧಿಪತೇಯ್ಯಾದಿನಯಾ ವುತ್ತಾತಿ। ಮಹಾಪಕರಣೇ ಸತ್ತಹಿ ಮಹಾವಾರೇಹಿ ಅನುಲೋಮಾದಿನಯವಿಚಿತ್ತೇಹಿ ಹೀನತ್ತಿಕೋ ವಿಭತ್ತೋ। ತತ್ಥ ಚ ಮಜ್ಝಿಮಧಮ್ಮೇಕದೇಸಭೂತಾ ಇಮೇ ವೀಸತಿ ಲೋಕಿಯಮಹಾನಯಾತಿ ಕತ್ವಾ ''ತತ್ಥ ವಿಭತ್ತಾ''ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಏತೇನ ಕಮೇನ ಇಮೇಸಂ ನಯಾನಂ ತತ್ಥ ಆಗತತ್ತಾ।

ಏವಮೇತೇಸಂ ವಿಭತ್ತಟ್ಠಾನಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ತೇಭೂಮಕಕುಸಲಕಥಾವಸಾನಟ್ಠಾನೇ ಅಟ್ಠಾರಸಕಮ್ಮದ್ವಾರದಸ್ಸನತ್ಥಂ **''ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ''**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಅಥ ವಾ ಹೀನಪಣೀತೇಹಿ ವಿನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ಮಜ್ಝಿಮರಾಸಿಅನ್ತೋಗಧಭಾವಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ಏತೇಸಂ ತೇಭೂಮಕಕುಸಲನಯಾನಂ ಹೀನತ್ತಿಕೇ ವಿಭಾಗೋ ಕತೋ। ''ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ಠಾನೇ''ತಿಆದಿಕಸ್ಸ ಯಥಾವುತ್ತೋವ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಹೀನತ್ತಿಕೇ ಮಜ್ಝಿಮರಾಸಿಮ್ಹಿ ಯೇ ಸವಿಪಾಕಾ ವಟ್ಟನಿಸ್ಸಿತೇನೇವ ದಾನಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಿತಾ, ತೇ ಹೀನಾತಿ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಯೇ ವಿವಟ್ಟನಿಸ್ಸಿತೇನ ದಾನಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಿತಾ, ತೇ ಪಣೀತಾತಿ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಅವಿಪಾಕಾ ಮಜ್ಝಿಮಾತಿ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಅವಿಪಾಕತ್ತಾ ಚ ತೇಸು ಮಜ್ಝಿಮರಾಸಿಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಇತರೇ ದ್ವೇ ಏಕನ್ತವಟ್ಟನಿಸ್ಸಿತಾ ನವ, ವಿವಟ್ಟುಪನಿಸ್ಸಯಭೂತಾ ಚ ನವಾತಿ ಅಟ್ಠಾರಸ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಿ, ಕಮ್ಮಾನಿ ಚ ತಾನಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಫಲಸ್ಸ ಕಾರಣಭಾವೇನ ದ್ವಾರಾನಿ ಚಾತಿ **ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನಿ**। ತತ್ಥ ತತ್ಥ ವಾ ಚಿತ್ತಾನಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಾನೀತಿ ಆಹ। ತಂತಂದ್ವಾರಾನಿ ವಾ ಕಾಯಾದೀನಿ। ಅಟ್ಠಾರಸ ಖತ್ತಿಯಾ ಚ ಅಭಬ್ಬಾ ಹೀನಹೀನತ್ತಯಾದಯೋ ನವ, ಭಬ್ಬಾ ಚ ಪಣೀತಪಣೀತತ್ತಯಾದಯೋ ನವಾತಿ ಕಮ್ಮಾನುರೂಪೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏವಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾದಯೋ ದೇವಾ ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಅಟ್ಠಚತ್ತಾಲೀಸ ಗೋತ್ತಚರಣಾನಿ ತೇಸಞ್ಞೇವ ಖತ್ತಿಯಾದೀನಂ

ಭೇದಾ। “ಕಾಮಾವಚರಂ ಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ…ಪೇ॰… ಚಿತ್ತಾಧಿಪತೇಯ್ಯ”ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೮೯-೧೯೦) ಏವಂ ವುತ್ತೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಾಧಿಪತೇಯ್ಯಭಾವೋ, ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಸಮುದಾಯೇ ಸಮಯವವತ್ಥಾಪಕೋ ಚಿತ್ತಸದ್ದೋ ಪವತ್ತೋತಿ **“ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ವಸೇನ ವುತ್ತೋ”**ತಿ ಆಹ।

ತೇಭೂಮಕಕುಸಲವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲವಣ್ಣನಾ

೧೯೯. **ಲೋಕಂ ತರತೀ**ತಿ ಏತೇನ ಲೋಕಸಮತಿಕ್ಕಮಪಟಿಪತ್ತಿಮಾಹ। **ಉತ್ತರತೀ**ತಿ ಏತೇನ ಲೋಕಸ್ಸನ್ತಗಮನಂ ಫಲೇ ಪತಿಟ್ಠಾನಂ ಫಲಂ। **ಸಮತಿಕ್ಕಮ್ಮಾ**ತಿಆದಿನಾ ನಿಬ್ಬಾನಂ। **ಸಮತಿಕ್ಕಮ್ಮಾ**ತಿ ಹಿ ನಿಸ್ಸರಿತ್ವಾ। **ಅಭಿಭುಯ್ಯಾ**ತಿ ವಿಸಂಯುತ್ತಂ ಹುತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಿವಿಧೋಪಿ ಚತ್ಥೋ ಮಗ್ಗಾದೀಸು ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ, ಮಗ್ಗೇಯೇವ ವಾ ಇಧ ತಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। **ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕ**ನ್ತಿ ಏಕಮಗ್ಗಸ್ಸ ದ್ವೇ ವಾರೇ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅನತಿವತ್ತನಾದಿಸಾಧಿಕಾಯ ಪಞ್ಞಾಯ ವಡ್ಢೇತಿ। “ನಿಯ್ಯಾತೀತಿ ನಿಯ್ಯಾನೀಯ”ನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಈ-ಕಾರಸ್ಸ ರಸ್ಸತ್ತಂ ಯ-ಕಾರಸ್ಸ ಚ ಕ-ಕಾರಂ ಕತ್ವಾ **“ನಿಯ್ಯಾನಿಕ”**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ನಿಯ್ಯಾತಿ ಏತೇನಾತಿ ನಿಯ್ಯಾನಂ, ನಿಯ್ಯಾನಮೇವ **ನಿಯ್ಯಾನಿಕಂ** ವೇನಯಿಕೋ ವಿಯ। ಏತ್ಥ “ನೇಯ್ಯಾನಿಕ”ನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಇ-ಕಾರಸ್ಸ ಏ-ಕಾರತ್ತಂ ಅಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ।

ಫಲನ್ತಿ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕರಾಸಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅತ್ತನೋ ಅವಯವಭೂತಾನಂ ನಿಸ್ಸಯೋ ಹೋತಿ। ಫಲಞಾಣಂ ವಾ **ಫಲಂ,** ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದಯೋ ಅಙ್ಗಾನಿ ವಾ। **ಲೋಕುತ್ತರಭಾವೇ**ತಿ ಲೋಕಂ ಉತ್ತಿಣ್ಣಭಾವೇ। ತೇನ ಫಲನಿಬ್ಬಾನಾನಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ತೇಸು ಯಂ ಭವತಿ ಫಲಂ, ತಂ **“ಭೂಮೀ”**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಥಾ ವಾ ಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಕಾಮಭವಾದಯೋ ತಂಸಮಙ್ಗಿನೋ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ “ಭೂಮೀ”ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಏವಂ ಮಗ್ಗೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಫಲಂ ಅರಿಯಸಾವಕಸ್ಸ ಕಾಲೇನ ಕಾಲಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತಬ್ಬತಾಯ ನಿಸ್ಸಯಭಾವತೋ “ಭೂಮೀ”ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತತೋಯೇವ ಅರಿಯಾ ಚಿರತರಂ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ। **ಸಮುಚ್ಛೇದವಿವೇಕವಸೇನಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಅಪಾಯಗಮನೀಯಾನಂ ಅಚ್ಚನ್ತಸಮುಚ್ಛೇದೋ ಇತರೇಸಞ್ಚ ವಿಜ್ಜುತೋಭಾಸೇನ ವಿಯ ತಮಸ್ಸ ಸಮುಚ್ಛೇದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಲೋಕಿಯಜ್ಝಾನಮ್ಪಿ ಪುಥುಜ್ಜನಸ್ಸ ಅರಿಯಸ್ಸ ಚ ಅಕತಾಧಿಕಾರಸ್ಸ ನ ವಿನಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಇಜ್ಝತಿ, ಕತಾಧಿಕಾರಸ್ಸ ಪನ ಅರಿಯಸ್ಸ ಮಗ್ಗೇನೇವ ಸಮಿಜ್ಝನತೋ ವಿಪಾಕಾನಂ ವಿಯ ಕುಸಲೇನ ತಥಾ ಸಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಅರಿಯಮಗ್ಗೇನ ಸದಿಸತಾಯ ಅಭಾವತೋ ಅತಬ್ಬಿಪಾಕತ್ತಾ ಚ ನ ಮಗ್ಗಪಟಿಪದಾ ತಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಪಟಿಪದಾತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ ತತ್ಥ ತಥಾ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಪಟಿಪದಾಹಿ ಏವ ದೇಸನಾ ನ ಕತಾ, ಯಥಾವುತ್ತಜ್ಝಾನಸಙ್ಗಹತ್ಥಂ ಸುದ್ಧಿಕದೇಸನಾಪಿ ಕತಾ।

ಇಧ ಪನ ಕಸ್ಸಚಿ ವಿನಾ ಪಟಿಪದಾಯ ಅಸಿದ್ಧಿತೋ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ **“ದುಕ್ಖಪಟಿಪದ”**ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಯೋ ಕೋಚಿ ವಾರೋ**ತಿ ಸಕಿಂ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಚತುಕ್ಖತ್ತುಂ ಅನೇಕಕ್ಖತ್ತುನ್ತಿ ಏವಮಾದೀಸು ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಾರೇಸು ಯೋ ಕೋಚಿ। ಸಕಿಂ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಞ್ಚ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಾರಾ ಸುಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಏವ, ನ ಚ ತತೋ ಉದ್ಧಂ ಸುಖಾ ಪಟಿಪದಾ ಹೋತೀತಿ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಾರಂ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾತಿ ರೋಚೇಸುಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯಾ। ತಸ್ಮಿಂ ತಥಾರೋಚಿತೇ ತತೋ ಪರೇಸು ಚತುಕ್ಖತ್ತುಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಾರಾದೀಸು ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥೀತಿ। ರೂಪಾರೂಪಾನಂ ಲಕ್ಖಣಾದೀಹಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಗಹಣಂ ರೂಪಾರೂಪಪರಿಗ್ಗಹೋ, ನಾಮರೂಪಮತ್ತಮೇತಂ, ನ ಅಞ್ಞೋ ಕೋಚಿ ಸತ್ತಾದಿಕೋತಿ ವವತ್ಥಾಪನಂ ನಾಮರೂಪವವತ್ಥಾಪನಂ। ಪರಿಗ್ಗಹಿತರೂಪಾರೂಪಸ್ಸ ಮಗ್ಗಪಾತುಭಾವದನ್ಧತಾ ಚ ನಾಮರೂಪವವತ್ಥಾಪನಾದೀನಂ ಕಿಚ್ಛಸಿದ್ಧಿತೋ ಸಿಯಾತಿ ನ ರೂಪಾರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಕಿಚ್ಛತಾಯ ಏವ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದತಾ ವತ್ತಬ್ಬಾತಿ ಚೇ? ತಂ ನ, ನಾಮರೂಪವವತ್ಥಾಪನಾದೀನಂ ಪಚ್ಚನೀಕಕಿಲೇಸಮನ್ದತಾಯ ಸುಖಸಿದ್ಧಿಯಮ್ಪಿ ತಥಾಸಿದ್ಧವಿಪಸ್ಸನಾಸಹಗತಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಮನ್ದತಾಯ ಮಗ್ಗಪಾತುಭಾವದನ್ಧಭಾವತೋ।

ರೂಪಾರೂಪಂ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾತಿ ಅಕಿಚ್ಚೇನಪಿ ಪರಿಗ್ಗಹೇತ್ವಾ। ಕಿಚ್ಚೇನ ಪರಿಗ್ಗಹಿತೇ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ। **ಇಮಂ ವಾರಂ ರೋಚೇಸು**ನ್ತಿ ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನಾವಸಾನೇ ಉದಯಬ್ಬಯಾನುಪಸ್ಸನಾಯ ವತ್ತಮಾನಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ವಿಪಸ್ಸನುಪಕ್ಕಿಲೇಸಸ್ಸ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನೇನ ಕಿಚ್ಛತಾವಾರಂ ದುಕ್ಖಾ ಪಟಿಪದಾತಿ ರೋಚೇಸುಂ ಏತದನ್ತತ್ತಾ ಪಟಿಪದಾಯ। ಏತಸ್ಸ ಅಕಿಚ್ಛತ್ತೇಪಿ ಪುರಿಮಾನಂ ಕಿಚ್ಛತ್ತೇ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದತಾ ವುತ್ತನಯಾವಾತಿ ನ ಪಟಿಸಿದ್ಧಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯಥಾವುತ್ತಂ ವಾ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಾರೂಪಪರಿಗ್ಗಹಾದಿಕಿಚ್ಛತಂ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವಿಕ್ಖಮ್ಭನವಾರತಾವಸೇನ "**ಇಮಂ ವಾರ**"ನ್ತಿ ಆಹ। ಯಸ್ಸ ಪನ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಅಕಿಚ್ಛತಾ, ತಸ್ಸ ಸುಖಾ ಪಟಿಪದಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಮುಸಾವಾದಾದೀನಂ ವಿಸಂವಾದನಾದಿಕಿಚ್ಚತಾಯ ಲೂಖಾನಂ ಅಪರಿಗ್ಗಾಹಕಾನಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ ಪರಿಗ್ಗಾಹಕಸಭಾವಾ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ। ಸಾ ಸಿನಿದ್ಧಭಾವತೋ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹಾತಿ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾಪಚ್ಚಯಸುಭಾಸಿತಸೋತಾರಞ್ಚ ಜನಂ। ಕಾಯಿಕಕಿರಿಯಾಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ಸಯಞ್ಚ ಸಮುಟ್ಠಹನಂ ಘಟನಂ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತಸಙ್ಖಾತಾ ವಿರತಿಪಿ ಸಮುಟ್ಠಾನಸಭಾವಾತಿ ವುತ್ತಾ। ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ವಾ ಉಕ್ಖಿಪನಂ ಸಮುಟ್ಠಹನಂ ಕಾಯಿಕಕಿರಿಯಾಯ ಭಾರುಕ್ಖಿಪನಂ ವಿಯ, ಜೀವಮಾನಸ್ಸ ಸತ್ತಸ್ಸ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ವಾ ಸುದ್ಧಿ ವೋದಾನಂ ಆಜೀವಸ್ಸೇವ ವಾ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯವುತ್ತಿಯಾ।

೧೮೩. **ಮಗ್ಗಸನ್ನಿಸ್ಸಿತ**ನ್ತಿ ಪರಮತ್ಥಮಗ್ಗಸಭಾವತ್ತಾ ಮಗ್ಗಾವಯವಭಾವೇನ ಸಮುದಾಯಸನ್ನಿಸ್ಸಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೮೫. **ಪತಿಟ್ಠಾನಂ** ಕಿಲೇಸವಸೇನ, **ಆಯೂಹನಂ** ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಸೇನ। ತಣ್ಹಾವಸೇನ ವಾ **ಪತಿಟ್ಠಾನಂ,** ದಿಟ್ಠಿವಸೇನ **ಆಯೂಹನಂ। ಬೋಧೀ**ತಿ ಯಾ ಅಯಂ ಧಮ್ಮಸಾಮಗ್ಗೀ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। **ಸೇನಙ್ಗರಥಙ್ಗಾದಯೋ ವಿಯಾ**ತಿ ಏತೇನ ಪುಗ್ಗಲಪಣ್ಣತ್ತಿಯಾ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಣ್ಣತ್ತಿಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಅಙ್ಗ-ಸದ್ದೋ ಕಾರಣತ್ಥೋಪಿ ಹೋತೀತಿ ಚತುಸಚ್ಚ**ಬೋಧಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತೀತಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ**। ಬುಜ್ಝನ್ತೀತಿ ಬೋಧಿಯೋ, ಬೋಧಿಯೋ ಏವ ಅಙ್ಗಾತಿ "**ಅನುಬುಜ್ಝನ್ತೀತಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ವಿಪಸ್ಸನಾದೀನಂ ಕಾರಣಾನಂ ಬುಜ್ಝಿತಬ್ಬಾನಞ್ಚ ಸಚ್ಚಾನಂ ಅನುರೂಪಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಭಾವೇನ ಪಟಿಮುಖಂ ಅವಿಪರೀತತಾಯ ಸಮ್ಮಾ ಚ ಬುಜ್ಝನ್ತೀತಿ ಏವಮತ್ಥವಿಸೇಸದೀಪಕೇಹಿ ಉಪಸಗ್ಗೇಹಿ "**ಅನುಬುಜ್ಝನ್ತೀ**"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಬೋಧಿ-ಸದ್ದೋ ಹಿ ಸಬ್ಬವಿಸೇಸಯುತ್ತಂ ಬುಜ್ಝನಂ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತೀತಿ।

೧೯೯. **ತಿಣ್ಣ**ನ್ತಿ ರಾಗಾದೀನಂ। **ಕರೋತಿ ನಾಮ** ಕಿಂ ದುಚ್ಚರಿತಾನಿ ಅನುವತ್ತಮಾನಾನಿ।

೩೦೧. ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿನಿಪ್ಫಾದಿತಪಚ್ಚಯಾನಂ ನಿಚ್ಚಸೇವನಂ **ಧುವಪಟಿಸೇವನಂ। ಸಕಿಚ್ಚಕೋ**ತಿ ವಿಸುಂ ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚವಾ। **ನ ಹೋತೀ**ತಿ ಅತ್ಥನ್ತರಭಾವಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಪಚ್ಚಯಪಟಿಸೇವನಸಾಮನ್ತಜಪ್ಪನಇರಿಯಾಪಥಪ್ಪವತ್ತನಾನಿ ಪಾಪಿಚ್ಛತಾನಿಬ್ಬತ್ತಾನಿ **ತೀಣಿ ಕುಹನವತ್ಥೂನೀ**ತಿ।

೩೪೩. ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀವಿಪಸ್ಸನಾ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ಸಾನುಲೋಮಾ, ಸಾ ಸುಞ್ಞತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೀ "ಸುಞ್ಞತಾ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ದುಕ್ಖತೋ ಪಸ್ಸನ್ತೀ ತಣ್ಹಾಪಣಿಧಿಸೋಸನತೋ "ಅಪ್ಪಣಿಹಿತ"ನ್ತಿ। ಸಾ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಮಗ್ಗಾಧಿಗಮತ್ಥಂ ಆಗಮನಪಟಿಪದಾಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಸುಞ್ಞತಾಪ್ಪಣಿಹಿತನ್ತಿ ನಾಮಂ ದೇತಿ। ಆಗಮನತೋ ನಾಮೇ ಲದ್ಧೇ ಸಗುಣತೋ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಚ ನಾಮಂ ಸಿದ್ಧಮೇವ ಹೋತಿ, ನ ಪನ ಸಗುಣಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ನಾಮಲಾಭೇ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಆಗಮನತೋ ನಾಮಂ ಸಿದ್ಧಂ ಹೋತೀತಿ ಪರಿಪುಣ್ಣನಾಮಸಿದ್ಧಿಹೇತುತ್ತಾ ಸಗುಣಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ನಾಮತ್ತಯಯೋಗೋ, ನ ಆಗಮನತೋತಿ ವವತ್ಥಾನಕರತ್ತಾ ಚ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯದೇಸನಾಯ ಆಗಮನತೋವ ಇಧ ನಾಮಂ ಲಭತಿ, ನ ಇತರೇಹೀತಿ ವುತ್ತಂ।

೩೫೦. **ಅನಿಮಿತ್ತವಿಪಸ್ಸನ**ನ್ತಿ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಂ। **ನಿಮಿತ್ತಧಮ್ಮೇಸೂ**ತಿ ಸಮೂಹಾದಿಘನವಸೇನ ಚ ಸಕಿಚ್ಚಪರಿಚ್ಛೇದತಾಯ ಚ ಸಪರಿಗ್ಗಹೇಸು ಖನ್ಧೇಸು। **ಅನಿಮಿತ್ತವಿಮೋಕ್ಖೋ**ತಿ ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಮಾಹ। **ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದ**ನ್ತಿ ಕಥಮಿಧ ಉಪಮಾಸಂಸನ್ದನಂ

ಹೋತಿ। ನ ಹಿ ಛನ್ದಚಿತ್ತಾನಂ ಮಗ್ಗಸಙ್ಖಾತಅಧಿಪತಿಭಾವಾಭಾವೋ ವಿಯ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಾಧಿಕಸ್ಸ ಅನಿಮಿತ್ತವಿಮೋಕ್ಖಸ್ಸ ಅನಿಮಿತ್ತಭಾವಾಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ, ನ ಚ ಅಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀನಂ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನಾಮದಾನಾಭಾವೋ ವಿಯ ಅನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಅನಿಮಿತ್ತನಾಮದಾನಾಭಾವೋತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ ಅನಿಮಿತ್ತವಿಮೋಕ್ಖಸ್ಸ ಅನನಿಮಿತ್ತತಾಯ ಅಭಾವತೋ । ಮಗ್ಗೋ ಅಧಿಪತಿ ಏತೇಸನ್ತಿ ಚ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿನೋತಿ ಯುತ್ತೋ ತತ್ಥ ಛನ್ದಚಿತ್ತೇಹಿ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿಭಾವಾಭಾವೋ। ಇಧ ಪನ ಮಗ್ಗೋ ಅನಿಮಿತ್ತಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ ಮಗ್ಗಾನಿಮಿತ್ತೋತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ನ ತೇನ ಅಮಗ್ಗೇನ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅನಿಮಿತ್ತಭಾವೋ ನ ಯುಜ್ಜತಿ, ಕಿಂ ವಾ ಏತ್ಥ ಸಾಮಞ್ಞಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ। ಅಮಗ್ಗಙ್ಗಮಗ್ಗನಾಮಾಭಾವೋ। ಯಥಾ ಸತಿಪಿ ಅಧಿಪತಿಭಾವೇ ಛನ್ದಚಿತ್ತಾನಂ ನ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತೀತಿ ಮಗ್ಗನಾಮಂ, ನ ಚ ತೇಹಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ತೇಸಂ ಅಮಗ್ಗಙ್ಗತ್ತಾ, ತಥಾ ಸತಿಪಿ ಸದ್ಧಾಯ ಆಗಮನಭಾವೇನ ತಸ್ಸಾ ಅನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಮಗ್ಗನಾಮಂ, ನ ಚ ತಾಯ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ತಸ್ಸಾ ಅಮಗ್ಗಙ್ಗತ್ತಾ। ಏವಂ ಅನಿಮಿತ್ತವಿಪಸ್ಸನಾಯಪಿ ಅನಿಮಿತ್ತಭಾವೋ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ನತ್ಥೀತಿ ದೀಪಿತೋ ಹೋತಿ।

ನನು ಚ ಇಧ ಝಾನಂ ಸುಞ್ಞತಾದಿನಾಮೇನ ವುತ್ತಂ, ನ ಮಗ್ಗೋತಿ ಚೇ? ನ, ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಝಾನಸ್ಸ ಸುಞ್ಞತಾದಿನಾಮಕತ್ತಾ। ಸುತ್ತನ್ತಪರಿಯಾಯೇನ ಸಗುಣಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ಇಧ ಅಭಿಧಮ್ಮೇಪಿ ನಾಮಂ ಲಭತೀತಿ ಆಹಂಸು। ತಸ್ಮಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ **“ನ ಪನ ಲಭನ್ತೀ”**ತಿ। **ಕಿಂ ಕಾರಣಾ**? ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಸರಸಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಪಚ್ಚನೀಕತೋವ ನಾಮಲಾಭಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯೋ ಹಿ ಸಗುಣಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ನಾಮಲಾಭೋ, ಸೋ ಸರಸಪ್ಪಧಾನೋ ಹೋತಿ। ಸರಸೇನೇವ ಚ ನಾಮಲಾಭೇ ಸಬ್ಬಮಗ್ಗಾನಂ ಸುಞ್ಞತಾದಿಭಾವೋತಿ ವವತ್ಥಾನಂ ನ ಸಿಯಾ। ತಸ್ಮಾ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಸತಿಪಿ ದ್ವೀಹಿ ನಾಮಲಾಭೇ ಪಚ್ಚನೀಕತೋ ನಾಮವವತ್ಥಾನಕರಂ ಗಹಿತನ್ತಿ ಸಗುಣಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ಸುಞ್ಞತಾಪ್ಪಣಿಹಿತಮಗ್ಗಾ ನಾಮಂ ನ ಲಭನ್ತೀತಿ ಆಹ। ಅಥ ವಾ **ನ ಪನ ಲಭನ್ತೀತಿ** ಅಞ್ಞನಿರಪೇಕ್ಖೇಹಿ ಸಗುಣಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ನ ಲಭನ್ತಿ। **ಕಿಂ ಕಾರಣಾ**? ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಸರಸಪಚ್ಚನೀಕೇಹಿ ಸಹಿತೇಹಿ ನಾಮಲಾಭಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪಚ್ಚನೀಕಞ್ಹಿ ವವತ್ಥಾನಕರಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಕೇವಲಸ್ಸ ಸರಸಸ್ಸ ನಾಮಹೇತುಭಾವೋ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ನತ್ಥಿ ಅವವತ್ಥಾನಾಪತ್ತಿತೋ। ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತಾಭಿನಿವೇಸಪಣಿಧಿಪಟಿಪಕ್ಖವಿಪಸ್ಸನಾನುಲೋಮಾ ಮಗ್ಗಾ ಸತಿಪಿ ಸರಸನ್ತರೇ ಪಚ್ಚನೀಕಸಹಿತೇನ ಸರಸೇನ ನಾಮಂ ಲಭನ್ತಿ। ಅನಿಮಿತ್ತಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾ ನಿಮಿತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖಾ ನ ಹೋತಿ ಸಯಂ ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಹಣತೋ ನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಹಣಾನಿವಾರಣಾತಿ ತದನುಲೋಮಮಗ್ಗೋಪಿ ನ ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ। ಯದಿ ಸಿಯಾ, ನಿಮಿತ್ತಗತವಿಪಸ್ಸನಾಯಪಿ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ ಸಿಯಾತಿ। ತಸ್ಮಾ ವಿಜ್ಜಮಾನೋಪಿ ಸರಸೋ ವವತ್ಥಾನಕರಪಚ್ಚನೀಕಾಭಾವಾ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಅನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ನಾಮದಾಯಕೋ ನ ಗಹಿತೋ। ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾನುಲೋಮೋ ಪನ ಮಗ್ಗೋ ಸುದ್ಧಿಕಪಟಿಪದಾನಯೇಯೇವ ಸಙ್ಗಹಿತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತಸ್ಮಾ ಏವ ಚ ಸೋ ನಯೋ ವುತ್ತೋತಿ। **ಏವನ್ತಿ** ಯಂ ವಕ್ಖತಿ “ಅನಿಚ್ಚತೋ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ಮಗ್ಗೋ ಅನಿಮಿತ್ತೋ ಹೋತೀ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩೫೦), ಏವಂ ಆಹರಿತ್ವಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯೇಹಿ ಸೋ ಅನಿಮಿತ್ತಮಗ್ಗೋ ದೀಪಿತೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ವುಟ್ಠಾನ...ಪೇ॰... ಕಿಮಾರಮ್ಮಣಾತಿ ಅನಿಚ್ಚಾದಿತೋ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿಯಾ ಲಕ್ಖಣಾರಮ್ಮಣತ್ತೇ ಸತಿ ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ವುಟ್ಠಾನಂ ನ ಸಿಯಾ, ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣತ್ತೇ ಚ ಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧೋತಿ ಮಞ್ಞಮಾನೋ ಪುಚ್ಛತಿ। “ಅನಿಚ್ಚ”ನ್ತಿಆದಿನಾ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಪವತ್ತಮಾನೇನ ಞಾಣೇನ ಲಕ್ಖಣಾನಿಪಿ ಪಟಿವಿದ್ಧಾನಿ ಹೋನ್ತಿ ತದಾಕಾರಸಙ್ಖಾರಗಹಣತೋತಿ ಆಹ **“ಲಕ್ಖಣಾರಮ್ಮಣಾ”**ತಿ। ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣಾ ಏವ ಯಥಾವುತ್ತಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ “ಲಕ್ಖಣಾರಮ್ಮಣಾ”ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಲಕ್ಖಣಂ ನಾಮಾ”**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಅನಿಚ್ಚತಾ ದುಕ್ಖತಾ ಅನತ್ತತಾತಿ ಹಿ ವಿಸುಂ ಗಯ್ಹಮಾನಂ ಲಕ್ಖಣಂ **ಪಞ್ಞತ್ತಿಗತಿಕಂ** ಪರಮತ್ಥತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಂ, ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಏವ ಪರಿತ್ತಾದಿವಸೇನ **ನವತ್ತಬ್ಬಧಮ್ಮಭೂತಂ**। ತಸ್ಮಾ ವಿಸುಂ ಗಹೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅಭಾವಾ “ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾ”ತಿ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸಭಾವತೋ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇನ್ತೋವ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತಿ ನಾಮಾತಿ ಆಹ **“ಯೋ ಪನ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಮನತ್ತಾತಿ ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತೀ”**ತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಚ **ಅನಿಚ್ಚನ್ತಿಆದಿನಾ** ಸಙ್ಖಾರಾವ ದಿಸ್ಸಮಾನಾ, ತಸ್ಮಾ ತೇ ಕಣ್ಠೇ ಬದ್ಧಕುಣಪಂ ವಿಯ ಪಟಿನಿಸ್ಸಜ್ಜನೀಯಾ ಹೋನ್ತಿ।

ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಂ

ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ತತ್ರಾತಿ ಲೋಕುತ್ತರಜ್ಝಾನೇ। **ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಚಾತಿ** ಉಪಡ್ಢಗಾಥಾಯ ಅಭಿನಿವಿಸಿತಬ್ಬಂ ವುಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಭೂಮಿಂ ಪಞ್ಚಧಾ ಉದ್ದಿಸತಿ। ಸತ್ತಅಟ್ಠಾದೀನಿ ಅಙ್ಗಾನಿ **ಸತ್ತಟ್ಠಙ್ಗಾನೀತಿ** ಆದಿಸದ್ದಸ್ಸ ಲೋಪೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ** ಯತೋ ವುಟ್ಠಾನಂ, ತಾನಿ ನಿಮಿತ್ತಪವತ್ತಾನಿ ನಿಮಿತ್ತವಚನೇನೇವ ಉದ್ದಿಸತಿ। **ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಮೇವ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾದಿವಿಸೇಸಂ ನಿಯಮೇತಿ।** ಕಸ್ಮಾ? ತತೋ ತತೋ ದುತಿಯಾದಿಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಸಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಸ್ಸ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಾತಿಕ್ಕನ್ತಾನಂ ಅಙ್ಗಾನಂ ಅಸಮಾಪಜ್ಜಿತುಕಾಮತಾವಿರಾಗಭಾವನಾಭಾವತೋ ಇತರಸ್ಸ ಚ ಅತಬ್ಭಾವತೋ। **ತೇಸಮ್ಪಿ ವಾದೇಸು…ಪೇ॰… ವಿಪಸ್ಸನಾವ ನಿಯಮೇತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ**। ಕಸ್ಮಾ? ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೇನೇವ ಹಿ ಪಠಮತ್ಥೇರವಾದೇಪಿ ಅಪಾದಕಪಠಮಜ್ಝಾನಪಾದಕಮಗ್ಗಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಾವ ಹೋನ್ತಿ, ಇತರೇ ಚ ಪಾದಕಜ್ಝಾನವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೇಹಿ ತಂತಂಝಾನಿಕಾ। ಏವಂ ಸೇಸವಾದೇಸುಪಿ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೋ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ।

ಪಕಿಣ್ಣಕಸಙ್ಖಾರೇತಿ ಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ಅಞ್ಞಸಙ್ಖಾರೇ। ತೇನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಸಙ್ಖಾರೇಸು ಸಮ್ಮಸಿತೇಸು ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ತತ್ರಾಪೀತಿ** ದುತಿಯತ್ಥೇರವಾದೇಪಿ। ತಂತಂಝಾನಿಕತಾ ತಂತಂಸಮ್ಮಸಿತಸಙ್ಖಾರವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೇಹಿ ಹೋತಿ। ತತ್ರಾಪಿ ಹಿ ವಿಪಸ್ಸನಾ ತಂತಂವಿರಾಗಾವಿರಾಗಭಾವನಾಭಾವೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಚ ಹುತ್ವಾ ಝಾನಙ್ಗಾದಿನಿಯಮಂ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಕರೋತೀತಿ ಏವಂ **ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೋ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।**

ತನ್ತಿ ತಂತಂಝಾನಸದಿಸಭವನಂ। **ಸ್ವಾಯಮತ್ಥೋ** ಪಾದಕಜ್ಝಾನಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನುಪನಿಸ್ಸಯೇಹಿ ವಿನಾ ಅಜ್ಝಾಸಯಮತ್ತೇನ ಅಸಿಜ್ಝನಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯೇನ ವಿನಾ ಸಙ್ಕಪ್ಪಮತ್ತೇನ ಸಕದಾಗಾಮಿಫಲಾದೀನಂ ಅಸಿಜ್ಝನದೀಪಕೇನ **ನನ್ದಕೋವಾದೇನ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೯೮ ಆದಯೋ) ದೀಪೇತಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ ಹಿ ಸೋತಾಪನ್ನಾಯಪಿ ಪರಿಪುಣ್ಣಸಙ್ಕಪ್ಪಭಾವಂ ವದನ್ತೇನ ಭಗವತಾ ಯಸ್ಸ ಯಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ನಿಯಾಮಕೋ, ನಾಞ್ಞಸ್ಸಾತಿ ತೇನ ತೇನ ಪರಿಪುಣ್ಣಸಙ್ಕಪ್ಪತಾ ಹೋತಿ, ನ ತತೋ ಪರಂ ಸಙ್ಕಪ್ಪಸಬ್ಭಾವೇಪಿ ಅಸಿಜ್ಝನತೋತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದೀಪಿತೋ ಹೋತಿ। ಏವಮಿಧಾಪಿ ಯಸ್ಸ ಯಸ್ಸ ದುತಿಯಾದಿಝಾನಿಕಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಯಥಾವುತ್ತೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ನಿಯಾಮಕೋ, ನಾಞ್ಞಸ್ಸ ಸತಿಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ಅಸಿಜ್ಝನತೋ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪನ ವಾದೇ ಪಾದಕಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನುಪನಿಸ್ಸಯಸಬ್ಭಾವೇ ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ಏಕನ್ತೇನ ಹೋತಿ, ತಂತಂಫಲೂಪನಿಸ್ಸಯಸಬ್ಭಾವೇ ತಂತಂಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ವಿಯಾತಿ ತದಭಾವಾಭಾವತೋ ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ನಿಯಮೇತೀತಿ ವುತ್ತಂ।

ಯಸ್ಮಿಂ ಪನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ನತ್ಥೀತಿ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಿಕವಜ್ಜಾನಂ ಪಾದಕಾನಿ ಲೋಕಿಯಜ್ಝಾನಾನಿ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಿ ಚ ಓಳಾರಿಕಙ್ಗಾತಿಕ್ಕಮನುಪನಿಸ್ಸಯಾಭಾವೇ ಪಞ್ಚಹಿ ಅಙ್ಗೇಹಿ ವಿನಾ ನ ಹೋತೀತಿ "**ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಮಗ್ಗೋ ಹೋತೀ**"ತಿ ಆಹ। **ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಮಗ್ಗೋತಿ** ಏತೇನ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಿಕತಾಪಿ ಸಮಾನಾ ಅನುಸಯಸಮುಗ್ಘಾಟನಸಮತ್ಥಸ್ಸ ನ ಸಙ್ಖಾರಾವಸೇಸತಾತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ತೇ ಚ ವಾದಾ ನ ವಿರುಜ್ಝನ್ತಿ** ಅಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕತಾಯ ಪಠಮಾದಿಜ್ಝಾನಿಕತಾಯ ಚ ಸಮ್ಭವತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ಚ ಸಾತ್ಥಕೋ ಹೋತಿ, ಅಞ್ಞಥಾ ಪಾದಕಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನೇಹೇವ ನಿಯಮಸ್ಸ ಸಿದ್ಧತ್ತಾ ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ನಿಯಾಮಕೋ ವುಚ್ಚಮಾನೋ ನಿರತ್ಥಕೋ ಸಿಯಾತಿ। **ಇಧ ಪನ** ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಾ ನಿಯಾಮನೇ ಏಕನ್ತಿಕಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಸಙ್ಖಾತಂ **ಅತ್ಥಮೇವ** ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ "ತೇಸಮ್ಪಿ ವಾದೇಸು ಅಯಂ…ಪೇ॰… ವಿಪಸ್ಸನಾವ ನಿಯಮೇತೀ"ತಿ ವದನ್ತೇನ ತಯೋಪೇತೇ ವಾದೇ ವಿಪಸ್ಸನಾವ ನಿಯಮೇತೀತಿ ದಸ್ಸಿತಂ। ತಂತಂವಾದಾನಞ್ಹಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಸಹಿತಾನಮೇವ ಸಿದ್ಧಿ, ನಾಞ್ಞಥಾತಿ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ।

ಪವೇಧತೀತಿ ಗೋತ್ರಭುಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯದಿ ಪಚ್ಛಿಮಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ಜವನಂ ಪತಿತಂ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಕಥಂ ತದಾ ಗೋತ್ರಭು ತದನನ್ತರಞ್ಚ ಮಗ್ಗೋ ಜವನಸ್ಸ ಪತಿತಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ? ಅಪುಬ್ಬಸ್ಸ ಜವನನ್ತರಸ್ಸ ಪತಿತತಾಭಾವತೋ। ತದೇವ ಹಿ ಜವನಂ ಅನೇಕಕ್ಖತ್ತುಂ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಪತಿತಂ ಸಿಯಾತಿ, ಗೋತ್ರಭು ಪನ ಆರಮ್ಮಣನ್ತರೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಅಪುಬ್ಬಂ ಜವನಂ, ತಥಾ ಮಗ್ಗೋ ಭೂಮನ್ತರತೋ ಚಾತಿ। ನನು ಚ ಸತ್ತಮಜವನಚೇತನಾಯ ಬಲವತಾಯ ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಭಾವೋ ಹೋತಿ ಆನನ್ತರಿಯತಾಪೀತಿ, ತತ್ಥಾಯಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಸಿಯಾ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವಿನೋ ವಿಪಾಕಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಅನ್ತಿಮಜವನಚೇತನಾಯ ಸುಸಜ್ಜಿತತ್ತಾ ಸಾ ಸತ್ತಮಜವನಚೇತನಾ ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಾ ಆನನ್ತರಿಕಾ ಚ ಹೋತಿ, ನ ಅಪತಿತಜವನಚೇತನಾ ವಿಯ ಬಲವತಾಯಾ"ತಿ।

ಪುನ ಅನುಲೋಮಂ ತಂ ಅನುಬನ್ಧೇಯ್ಯಾತಿ ಗೋತ್ರಭುಸ್ಸ ಹಿ ಸಙ್ಖಾರಾರಮ್ಮಣತ್ತೇ ಸತಿ ತದಪಿ ಅನುಲೋಮಮೇವಾತಿ ಪುರಿಮಅನುಲೋಮಂ ವಿಯ ತಂ ತದಪಿ ಅಞ್ಞಂ ಅನುಲೋಮಂ ಅನುಬನ್ಧೇಯ್ಯ, ನ ಮಗ್ಗೋತಿ ಮಗ್ಗವುಟ್ಠಾನಮೇವ ಚ ನ ಭವೇಯ್ಯ ಅತ್ತನೋ ಸದಿಸಾಲಮ್ಬನಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಟ್ಠಾನಿಯಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಅಲಾಭಾ। ಅಪ್ಪಹೀನಭಾವೇನ ಪಞ್ಚಸು ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ಅನುಸಯಿತಾ ಕಿಲೇಸಾ ಸಾ ಭೂಮಿ ಏತೇಹಿ ಲದ್ಧಾತಿ ಕತ್ವಾ **ಭೂಮಿಲದ್ಧಾ**। ವಟ್ಟಂ ಸಿನೋನ್ತಿ ಬನ್ಧನ್ತೀತಿ ಕತ್ವಾ **ವಟ್ಟಸೇತೂ** ಚ, ತೇಸಂ **ಸಮುಗ್ಘಾತಕರಣ**ನ್ತಿಪಿ ಏತದೇವಸ್ಸ ಲೋಭಕ್ಖನ್ಧಾದಿಪದಾಲನಂ ವುಚ್ಚತಿ। **ತ**ನ್ತಿ ಪವತ್ತಂ। **ಏಕಂ ಭವ**ನ್ತಿ ಅನಾಗಾಮಿನೋ ಅನೇಕಕ್ಖತ್ತುಞ್ಚ ತತ್ಥೇವ ಉಪಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ಹೇಟ್ಠಾ ಅನಾಗಮನವಸೇನ ಏಕೋ ಭವೋತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ।

ಇಮಸ್ಸ ಪನತ್ಥಸ್ಸಾತಿ ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ ಉಪಾದಿನ್ನಕಪವತ್ತತೋ ವುಟ್ಠಾನಸ್ಸ। ಅಪಾಯೇಸು ಸತ್ತಮಭವತೋ ಉದ್ಧಂ ಸುಗತಿಯಞ್ಚ ವಿಪಾಕದಾಯಕಸ್ಸ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಘಾತೋ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಞಾಣೇನ ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿರೋಧೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ದ್ವೀಸು ಭವೇಸೂ**ತಿ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇ ಅಭಾವಿತೇ ಸಕದಾಗಾಮಿಸ್ಸ ಕಾಮಧಾತುಯಂ ಯೇ ದ್ವೇ ಭವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯುಂ, ತೇಸೂತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಚಲತೀ**ತಿ ಏತೇನ ಚಲನಸಭಾವಮೇವ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಅಚಲನಾಭಾವಂ, ತಸ್ಮಾ ಅಚಲನಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪುನ ಚಲನಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ತಥಾಗತಸ್ಸ ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಯೇಪಿ ವಾ ಕತ್ಥಚಿ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಮಗ್ಗೇ ಸಮಾನಪಟಿಪದೇ ದಿಸ್ವಾ ಸಭಾವತೋ ಅಚಲನಮೇವ ಗಣ್ಹೇಯ್ಯುಂ, ತೇಸಂ ತಂಗಹಣನಿವಾರಣತ್ಥಂ "ಚಲತೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಚಲನಾವಧಾರಣತ್ಥನ್ತಿ ಯುತ್ತಂ ಉಭಯದಸ್ಸನಂ। ಅಥ ವಾ ಯದಿಪಿ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಮಗ್ಗಾ ಸಮಾನಪಟಿಪದಾ, ತಥಾಪಿ ಕಿಲೇಸಿನ್ದ್ರಿಯೇಹಿ ಸಿಜ್ಝಮಾನಾ ಪಟಿಪದಾ ತೇಸಂ ವಸೇನ ಚಲನಪಕತಿಕಾ ಏವಾತಿ "ಚಲತಿ"ಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ, ನ "ನ ಚಲತೀ"ತಿ।

ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಠಮಮಗ್ಗವೀಸತಿಮಹಾನಯವಣ್ಣನಾ

೩೫೭. ಯಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ "ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇಮೀ"ತಿ ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ಪವತ್ತೋ, ಸೋ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತಿ। ಏವಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಅಜ್ಝಾಸಯವಿಸೇಸೇನ ತಂತಂಭಾವನಾವಿಸೇಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೩೫೮. **ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯ**ನ್ತಿಆದೀಸು ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣೇ ವತ್ತಮಾನೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಕಥಂ ಛನ್ದಸ್ಸ ತಂಸಹಜಾತಸ್ಸ ಅಧಿಪತಿಭಾವೋ ವೀರಿಯಾದೀನಞ್ಚಾತಿ? ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನ। ಯಸ್ಸ ಹಿ ಸಚೇ ಛನ್ದವತೋ ಕುಸಲಂ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತಿ, "ಅಹಂ ನಿಪ್ಫಾದೇಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಕುಸಲಂ ನಿಪ್ಫನ್ನಂ, ತಸ್ಸ ತಂಸಹಜಾತೋ ಛನ್ದೋ ತೇನ ಪುರಿಮುಪನಿಸ್ಸಯೇನ ವಿಸಿಟ್ಠೋ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮೇ ಅತ್ತನೋ ವಸೇ ವತ್ತೇತಿ। ತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಪವತ್ತಮಾನೇ ತೇ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ನಿವತ್ತಮಾನೇ ನಿವತ್ತನ್ತಿ, ತದನುರೂಪಬಲಾ ಚ ಹೋನ್ತಿ ರಾಜಪುರಿಸಾ ವಿಯಾತಿ। ಏವಂ ವೀರಿಯಾದೀಸು। ಸೇಸಧಮ್ಮಾನಂ ಪನ ಕತ್ಥಚಿ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವೇಪಿ ಅತಂಸಭಾವತ್ತಾ ಅಧಿಪತಿಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ದುತಿಯಮಗ್ಗವಣ್ಣನಾ

೩೬೧. ಆ-ಕಾರಸ್ಸ ರಸ್ಸತ್ತಂ ಕತ್ವಾ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವುತ್ತಂ, ಆ-ಕಾರೋ ಚ ಧಮ್ಮಮರಿಯಾದತ್ಥೋ।

ತತಿಯಚತುತ್ಥಮಗ್ಗವಣ್ಣನಾ

೩೬೨. **ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ನ ಪೂರೇನ್ತಿ** ಅಕಿಚ್ಚಕತ್ತಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಮಾರೇನ್ತೋ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಹಿ ಮಗ್ಗೋ, ನ ಚೇತಾಯ ಮಾರೇತಬ್ಬಂ ಅತ್ಥೀತಿ। ಮಾನಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಿಸದಿಸಾ ಪವತ್ತಿ ಅಹಮಸ್ಮೀತಿ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಿಟ್ಠಾನೇ ಠಾನಂ। **ಆಲೋಕಸ್ಸೇವ ಪವತ್ತಿಕಾಲೋ ವಿಯಾ**ತಿ ಚಿರಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ। ಏಕದೇಸಸಾಮಞ್ಞೇನ ಹಿ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತೇನ ಉಪಮಾ ಹೋತೀತಿ। **ಖಾರೇ ವಾ**ತಿ ಕಟ್ಠಾದೀನಂ ಖಾರಚ್ಛಾರಿಕಾಯಂ। **ಸಮ್ಮದ್ದಿತ್ವಾ**ತಿ ಕಿಲೇದೇತ್ವಾ। **ಛನ್ದೋ**ತಿ ತಣ್ಹಾ। **ಅನುಸಯೋ**ತಿ ತಣ್ಹಾಮಾನಾನುಸಯೋ ಚ। ಏತಸ್ಮಿಞ್ಚ ಸುತ್ತೇ ಅಸಮೂಹತಸ್ಸ ಗನ್ಧಸ್ಸ ಸಮುಗ್ಘಾಟನಂ ವಿಯ ಅಸಮೂಹತಮಾನಾದಿಸಮುಗ್ಘಾತಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪಜಹತೀತಿ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ ಆನೀತಂ, ನ ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ ಉಪಮಾಯ ವುತ್ತತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ನಿರನ್ತರಂ ಪವತ್ತಮಾನೇ ಚಿತ್ತೇ ತಸ್ಸ ಸಂಕಿಲೇಸವೋದಾನಕರಾ ಸಾವಜ್ಜಾನವಜ್ಜಾ ಚೇತಸಿಕಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ತಸ್ಸಙ್ಗಭೂತಾ ಅವಯವಾ ವಿಯ ಹೋನ್ತೀತಿ “**ಚಿತ್ತಙ್ಗವಸೇನಾ**”ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕುಸಲಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಕುಸಲಪದಂ

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರೋ

ಪಠಮಚಿತ್ತಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೩೬೫. ಕುಸಲೇ ವುತ್ತನಯಂ ಅನುಗನ್ತ್ವಾ ಯಥಾನುರೂಪಂ ವೇದಿತಬ್ಬತಾಯ “**ವುತ್ತನಯೇನಾ**”ತಿ ಆಹ। **ಗನ್ತಬ್ಬಾಭಾವತೋ**ತಿ ಬುಜ್ಝಿತಬ್ಬಾಭಾವತೋ। **ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಗತಮತ್ತ**ನ್ತಿ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಗತಿಮತ್ತಂ ಗಹಣಮತ್ತಂ। ಆಸನ್ನಕಾರಣತ್ತಾ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಸ್ಸ ವಿಸುಂ ಗಹಣಂ ಏಕನ್ತಕಾರಣತ್ತಾ ಚ। **ಸತಿಸಂವರೋ**ತಿ ಇಧ ಸೀತಾದೀಹಿ ಫುಟ್ಠಸ್ಸ ಅಪ್ಪಮಜ್ಜನಂ ಖಮನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಪಹಾನಸಂವರೋ**ತಿ ವೀರಿಯಸಂವರೋ।

ಅಸ್ಸಾದದಸ್ಸನನ್ತಿ ಅಸ್ಸಾದದಿಟ್ಠಿ। ಫಲಟ್ಠೇನ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೇನ **ಅಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋಮೋಹೋ,** ಸಮ್ಮಾಪಟಿಪತ್ತಿಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವಗ್ಗಹಣಾಕಾರೋ ವಾ। ಸಬ್ಬಸ್ಸ ಲೋಭಸ್ಸ ಅಭಿಜ್ಝಾಭಾವೇ ಸತಿಪಿ ವಿಸೇಸಯುತ್ತಾಯ ಅಭಿಜ್ಝಾಯ ಕಮ್ಮಪಥಪ್ಪತ್ತಾಯ ಇಧುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾಯ ಲಕ್ಖಣಾದಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಸಾ ಪರಸಮ್ಪತ್ತೀನ**”ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। ಅತ್ತನೋ ಪರಿಣಾಮನಸ್ಸ ಪುರೇಚಾರಿಕಾ ತಣ್ಹಾಭಿರತಿ **ಅಭಿರತಿ।**

ಅನುಪಪರಿಕ್ಖಾ ಮೋಹೋ। ಮೋಹವಸೇನ ಹಿ ದಿಟ್ಠಿವಸೇನ ವಾ ಅವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಸಾನುನಯೋ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। **ಅಸತಿಯಚಿತ್ತೇ**ತಿ ಅಹಿರಿಕಾದೀಹಿ ಆರಕ್ಖರಹಿತಚಿತ್ತೇ। **ಸತಿರಹಿತತ್ತಾ ಸತಿಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ ಚಾ**ತಿ ಏತೇನ ಸತಿರಹಿತಾ ಸತಿಪಟಿಪಕ್ಖಾ ಚ ಅಕುಸಲಾ ಖನ್ಧಾ ಏವ ಮಿಚ್ಛಾಸತೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ತೇ ಪನ ಉಪನಾಹಾದಿಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಚಿರಕತಾದಿಸಲ್ಲಕ್ಖಣೇ ಪಟುಸಞ್ಞಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಸದರಥಾದಿಭಾವೋ** ಅವಿಸೇಸೇನ ಕಿಲೇಸಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ವುತ್ತೋ ಲಹುತಾದಿಏಕನ್ತಪಟಿಪಕ್ಖಾನಂ ಥಿನಮಿದ್ಧಾದೀನಂ

ಕೇಸಞ್ಞಿ ಇಧ ಅಭಾವಾ। **ಅವೂಪಸಮೋ**ತಿ ಅಸನ್ನಿಸಿನ್ನಸಭಾವಮಾಹ। **ಅನವಟ್ಠಾನರಸ**ನ್ತಿ ಚಲನಕಿಚ್ಚಂ। **ಚೇತಸೋ ಅವೂಪಸಮೇ**ತಿ ನಿಪ್ಫಾದೇತಬ್ಬೇ ಪಯೋಜನೇ ಭುಮ್ಮಂ, ಅವೂಪಸಮಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ವಾ "ಅವೂಪಸಮೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನಿದ್ದೇಸವಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೩೭೭. **ಸಹಜಾತಧಮ್ಮೇಸು ಅಕಮ್ಪನಂ** ನ ಕೋಸಜ್ಜೇಸು ಅಕಮ್ಪನಂ ವಿಯ ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ತಂತಂಪಾಪಕಿರಿಯಾಯ ಉಸ್ಸಹನವಸೇನ ಪನ ಥಿರತಾ ತತ್ಥ ಅಕಮ್ಪನಂ।

೩೮೧. **ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿರೂಪಂ ಫನ್ದಿತ**ನ್ತಿ ತಥಾ ತಥಾ ಸಸ್ಸತಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ದಿಟ್ಠಿ ಏವ ವುಚ್ಚತಿ। **ತರನ್ತೀ**ತಿ ತಿತ್ಥೇ ವಿಯ ಪಿಲವನ್ತಿ। **ವಿಪರಿಯೇಸತೋ**ತಿ ವತ್ಥುಸ್ಸ ವಿಪರೀತತೋ।

೩೯೦. ಸಭಾವಪಟಿಚ್ಛಾದನವಸೇನ ಪಕತಿಅತ್ತಾದಿಅಸನ್ತಗಹಣಸ್ಸ ಅನಿಚ್ಚಾದೀನಂ ನಿಚ್ಚಾದಿವಿಸಮಗಹಣಸ್ಸ ಚ ಸಞ್ಞಾದಿವಿಪರಿಯೇಸಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ "**ಅಸನ್ತಂ ಅಸಮಞ್ಚ ಬುಜ್ಝತೀ**"ತಿ ವುತ್ತಂ।

ದುತಿಯಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೩೯೯. **ಕಿಞ್ಚಾಪಿ...ಪೇ॰... ಪರಾಮಸನ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ**ತಿ ಪುರಿಮಚಿತ್ತೇನ ಅವಿಸೇಸಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ಅನುಸ್ಸಾಹನಾವಸೀದನಭಾವೇನ ಸಂಹತಭಾವೋ **ಥಿನಂ**।

ತತಿಯಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೦೦. **ಇಧ ಮಾನೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಪಞ್ಚ ಅಪಣ್ಣಕಙ್ಗಾನೀ**ತಿ ಅವಿರಜ್ಝನಕಙ್ಗಾನಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿಅರಹಙ್ಗಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಮಾನಸ್ಸ ಅನಿಯತತ್ತಾ ನ ನಿಯತಯೇವಾಪನಕಾತಿ । ಪಟ್ಠಾನೇ ಹಿ "ಸಂಯೋಜನಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸಂಯೋಜನೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೩.೪.೧) ಏತ್ಥ "ಚತುಕ್ಖತ್ತುಂ ಕಾಮರಾಗೇನ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಪಟಿಘೇನ ಚ ಮಾನೋ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಭವರಾಗೋ ತಯೋಪೇತೇ ಸಕದಾಗಾಮಿನೋ ಸಂಯೋಜನಾನಂ ಸಂಯೋಜನೇಹಿ ದಸವಿಧಾ ಯೋಜನಾ"ತಿ ದಸ್ಸಿತಾಯ ದಸವಿಧಾಯ ಯೋಜನಾಯ "ಕಾಮರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಮಾನಸಂಯೋಜನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನ"ನ್ತಿ ವತ್ವಾ "ಕಾಮರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನ"ನ್ತಿ "ಮಾನಸಂಯೋಜನಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಭವರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನ"ನ್ತಿ ಚ ವತ್ವಾ "ಭವರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಾಹಿ ಯೋಜನಾಹಿ ಮಾನಸ್ಸ ಅನಿಯತಭಾವೋ ಪಕಾಸಿತೋ, ತಥಾ ಕಿಲೇಸದುಕೇಪಿ। ಇಧ ಚ ವಕ್ಖತಿ "ದಸವಿಧಾ ಸಂಯೋಜನಾನಂ ಯೋಜನಾ, ತಥಾ ದಸವಿಧಾ ಕಿಲೇಸಾನ"ನ್ತಿ ಚ। ಉನ್ನಮನವಸೇನೇವ **ಸಮ್ಪಗ್ಗಹರಸೋ** , ನ ವೀರಿಯಂ ವಿಯ ತಂತಂಕಿಚ್ಚಸಾಧನೇ ಅಬ್ಭುಸ್ಸಾಹನವಸೇನ। ಓಮಾನಸ್ಸಪಿ ಅತ್ತಾನಂ ಅವಂಕತ್ವಾ ಗಹಣಂ ಸಮ್ಪಗ್ಗಹೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಚತುತ್ಥಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೦೨. ಪರಿಹರಣತ್ಥಂ ವಿಕ್ಖಿತ್ತಾ ಹುತ್ವಾ ಉಸ್ಸಾಹಂ ಜನೇನ್ತಾ "**ಪರಿಹರಣತ್ಥಂ ಸಉಸ್ಸಾಹಾ**"ತಿ ವುತ್ತಾ, ತೇಸಂ।

ನವಮಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೧೩. ವಿಸಪ್ಪನಅನಿಟ್ಠರೂಪಸಮುಟ್ಠಾನವಸೇನ ಅತ್ತನೋ ಪವತ್ತಿಆಕಾರವಸೇನ ಚ **ವಿಸಪ್ಪನರಸೋ**। ದೋಸೋ ಉಪಯೋಗಫಲೇಸು ಅನಿಟ್ಠತ್ತಾ ವಿಸಸಂಸಟ್ಠಪೂತಿಮುತ್ತಂ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಅನಭಿರತಿರಸಾ**ತಿ ಏವಂಪಕಾರೇಸು ಪಟಿಕ್ಖೇಪೇನ ರಸವಚನೇಸು ತಂತಂಪಟಿಪಕ್ಖಕಿಚ್ಚಗಹಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಕಟುಕಾಕಾರಗತಿ **ಕಟುಕಞ್ಚುಕತಾ, ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿ** ಆವಾಸಾದಿ, ಪರಾಯತ್ತತಾಯ **ದಾಸಬ್ಯಂ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ**। ಯಥಾ ಹಿ ದಾಸಬ್ಯೇ ಸತಿ ದಾಸೋ ಪರಾಯತ್ತೋ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚೇ ಸತಿ ತಂಸಮಙ್ಗೀ। ನ ಹಿ ಸೋ ಅತ್ತನೋ ಧಮ್ಮತಾಯ ಪವತ್ತಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ ಕುಸಲೇತಿ। ಅಥ ವಾ ಕತಾಕತಾಕುಸಲಕುಸಲಾನುಸೋಚನೇ ಆಯತ್ತತಾಯ ತದುಭಯವಸೇನ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚೇನ ತಂಸಮಙ್ಗೀ ಹೋತೀತಿ ದಾಸಬ್ಯಂ ವಿಯ ತಂ ಹೋತಿ।

೪೧೮. **ವಿರುದ್ಧಾಕಾರೋ**ತಿ ವಿರುದ್ಧಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ, ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಾ ಆಕಾರೋ ವಿರುದ್ಧಭಾವೋ। ತೇನ ವಿರುಜ್ಝನಂ ವಿರೋಧೋತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। **ವಚನ**ನ್ತಿ ಏತಂ ನಿದಸ್ಸನಮತ್ತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬಮೇವ ಹಿ ಕಿಚ್ಚಂ ಏತೇನ ಕರಿಯಮಾನಂ ಸುರೋಪಿತಂ ಸುಜನಿತಂ ನ ಹೋತೀತಿ। ರೋಪಸದ್ದವಚನತ್ಥಮೇವ ಕೇಚಿ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ। **ತಂ ಅಪ್ಪಮಾಣ**ನ್ತಿ ಕೋಧಸ್ಸ ತಥಾಪವತ್ತನಸಭಾವಾಭಾವಾ ಅಞ್ಞೇನ ಕೇನಚಿ ಕಾರಣೇನ ಪರಿಪುಣ್ಣತಾ ಸಿಯಾತಿ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

ಏಕಾದಸಮಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೨೨. **ವಿಗತಾ ಚಿಕಿಚ್ಛಾ**ತಿ ಚಿಕಿಚ್ಛಿತುಂ ದುಕ್ಕರತಾಯ ವುತ್ತಂ, ನ ಸಬ್ಬಥಾ ಚಿಕಿಚ್ಛಾಭಾವಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಯಾತಿ ತದತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

೪೨೪. ನಿಚ್ಛಯಾಭಾವಾ ಅಸಣ್ಠಹನತೋ ಚೇತಸೋ ಪವತ್ತಿಪಚ್ಚಯಮತ್ತತಾಯ "**ಪವತ್ತಿಟ್ಠಿತಿಮತ್ತ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

೪೨೫. ಏಕಂ ಆಕಾರಂ ಗನ್ತುಂ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ಅತ್ತನೋ ಆಮುಖಂ ಸಪ್ಪನತೋ **ಓಸಕ್ಕತಿ**।

ದ್ವಾದಸಮಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೨೯. ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅತ್ತನೋ ಗಹಿತಾಕಾರೇ ಏವ ಠತ್ವಾ ಭಮತೀತಿ **ಏಕಾರಮ್ಮಣಸ್ಮಿಂಯೇವ ವಿಪ್ಫನ್ದನಂ** ಹೋತಿ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಪನ ಯದಿಪಿ ರೂಪಾದೀಸು ಏಕಸ್ಮಿಞ್ಞೇವಾರಮ್ಮಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಥಾಪಿ "ಏವಂ ನು ಖೋ, ಇದಂ ನು ಖೋ"ತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ "ನನು ಖೋ, ಅಞ್ಞಂ ನು ಖೋ"ತಿ ಅಞ್ಞಂ ಗಹೇತಬ್ಬಾಕಾರಂ ಅಪೇಕ್ಖತೀತಿ **ನಾನಾರಮ್ಮಣೇ** ಚಲನಂ ಹೋತಿ।

"**ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ವೇದಿತಬ್ಬ**"ನ್ತಿ ಏತ್ತಾವತಾ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತದ್ವಯೇ ವುತ್ತಪಕಿಣ್ಣಕಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ದ್ವಾದಸಸು ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಸಬ್ಬೇಸುಪೀ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। ಕುಸಲೇಸುಪಿ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಂ ಅನುದ್ಧರಿತ್ವಾ ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿನೋ ಏವ ಉದ್ಧಟತ್ತಾ ಇಧಾಪಿ ಸೋ ಏವ ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾತಿ "**ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿ ಲಬ್ಭಮಾನೋಪಿ ನ ಉದ್ಧಟೋ**"ತಿ ವುತ್ತಂ ನಾರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿನೋ ಅಲಬ್ಭಮಾನತ್ತಾ। ಸೋಪಿ ಹಿ ಅಟ್ಠಸು ಲೋಭಸಹಗತೇಸು ಲಬ್ಭತೀತಿ। **ಸೇಸೋಪೀ**ತಿ ವೀಮಂಸತೋ ಅಞ್ಞೋಪಿ ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿ ನತ್ಥಿ, ಯೋ ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ। ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಮ್ಹಿ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ। **ಕಞ್ಚಿ ಧಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಛನ್ದಾದೀಸು ಏಕಮ್ಪಿ ಸಹಜಾತಂ। ಕುಸಲತ್ತಿಕೇ ತಾವ ಪಟಿಚ್ಚವಾರಾದೀಸು "ನ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಾ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ ಏಕಸ್ಸಪಿ ಪಞ್ಹಸ್ಸ ಅನುದ್ಧಟತ್ತಾ ಪಟ್ಠಾನೇ ಪಟಿಸಿದ್ಧತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಞ್ಞಥಾ ಹಿ "ಅಕುಸಲಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಅಕುಸಲೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಾ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೮೭) ಏತಸ್ಸ ವಸೇನ "ಏಕ"ನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ।

ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾಭಾವತೋತಿ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ, ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ವಾ ಅಭಾವತೋ। ಏತೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಅನಾಕಡ್ಢನತೋ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ಅನಾಗಮನನ್ತಿ ತತ್ಥ ಅನಾಗಮನೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಅನಾಕಡ್ಢನಂ ಸಾಧೇತಿ। ಅನಾಕಡ್ಢನತೋ ಅನಾಗಮನಂ ಪನ ಸಾಧೇತುಂ "**ತೇಸು ಹೀ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। ಏತ್ಥೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಂ ಭವೇಯ್ಯ। ತಥಾ ಚ ಸತಿ

ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ ಅಪಾಯಗಮನೀಯಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಭಾವತೋ। ನ ಚೇತಂ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬವಿಭಙ್ಗೇ ನಾಗತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಕಥಂ ಪನೇತಂ ಞಾಯತಿ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಅನಾಕಡ್ಢನತೋ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ಅನಾಗಮನ"ನ್ತಿ? ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಞ್ಞೇವ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ। ದುವಿಧಾ ಹಿ ಅಕುಸಲಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ। ತತ್ಥ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಚೇತನಾನಂ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ನ ವುತ್ತೋ, ಇತರಾಸಞ್ಞೇವ ವುತ್ತೋ। "ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಧಮ್ಮೋ ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಏತ್ಥ ಹಿ ಸಹಜಾತಮೇವ ವಿಭತ್ತಂ, ನ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕನ್ತಿ। ತಥಾ ಪಚ್ಚನೀಯೇಪಿ "ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ಧಮ್ಮೋ ನೇವ ದಸ್ಸನೇನ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ…ಪೇ॰… ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ…ಪೇ॰… ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ…ಪೇ॰…। ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಏತ್ತಕಮೇವ ವುತ್ತಂ, ನ ವುತ್ತಂ "ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ। ಇತರತ್ಥ ಚ ವುತ್ತಂ। ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಾ ಚ ಚೇತನಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ಏವ ಆಗತಾತಿ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ ನ ಸಿಯಾತಿ। ಯದಿ ಸಿಯಾ, ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಚೇತನಾಯ ಚ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ನ ತು ವುತ್ತೋ। ತಸ್ಮಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಾ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ಸತಿ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾ, ತದಭಾವಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಅನಾಕಡ್ಢನತೋ ತತ್ಥ ಅನಾಗತಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಾವಚನೇನ ಪನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕತಾ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ। ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಸ್ಸಪಿ ಹಿ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯತಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ನಿವಾರೇತುಂ। ವುತ್ತಞ್ಚ "ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಧಮ್ಮೋ ದುಕ್ಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ, ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಾ"ತಿಆದಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೩.೫೬-೫೭)। ಯದಿ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಂ ವಿಪಾಕದಾನಂ ನತ್ಥಿ, ಕಥಂ ತೇ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತೀತಿ? ಅಭಿಞ್ಞಾಚಿತ್ತಾದೀನಂ ವಿಯ ವಿಪಾಕಾರಹಸಭಾವತ್ತಾ। ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ "ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಅಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ…ಪೇ॰… ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಹೋತಿ, ಇಮೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ, ತೇಸಂ ವಿಪಾಕೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೩೦-೭೩೧) ಇದಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ವಿಪಾಕಾರಹತಞ್ಞೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ ಸಿಯಾ। ಇದಂ ಪನ ಠಾನಂ ಸುಟ್ಠು ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಂ। ಅತ್ಥಿ ಹಿ ಏತ್ಥ ವಚನೋಕಾಸೋ। ನ ಹಿ ವಿಪಾಕೇತಿ ವಚನಂ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮವಚನಂ ವಿಯ ವಿಪಾಕಾರಹತಂ ವದತೀತಿ।

ಅಕುಸಲಪದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಬ್ಯಾಕತಪದಂ

ಅಹೇತುಕಕುಸಲವಿಪಾಕವಣ್ಣನಾ

೪೩೧. ತೇಸು ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತನ್ತಿಆದೀನಂ "ಭಾಜೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾತಿಆದಿ ಆರದ್ಧ"ನ್ತಿ ಏತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ತಸ್ಸಾಪೀತಿ** ಏತಸ್ಸ "ಉಪ್ಪತ್ತಿಂ ದೀಪೇತುಂ ಕಾಮಾ…ಪೇ॰… ಆದಿ ವುತ್ತ"ನ್ತಿ ಏತೇನ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। **ಉಪಚಿತತ್ತಾತಿ** ಯಥಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವಿಪಾಕಂ ಪಟಿಬಾಹಿತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಾಭಿಮುಖಂ ಹೋತಿ ತಥಾ ವಡ್ಢಿತತ್ತಾ। ರೂಪಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಅಞ್ಞವಿಞ್ಞಾಣಸಾಧಾರಣತ್ತಾ ಅಸಾಧಾರಣೇನ ವತ್ಥುನಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ನಾಮಂ ಉದ್ಧಟಂ। ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ತಿಕ್ಖಮನ್ದಭಾವೇ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ತಿಕ್ಖಮನ್ದಭಾವಾ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಚ।

ಚಕ್ಖುಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಞ್ಚ ತಂ ರೂಪವಿಜಾನನಞ್ಚಾತಿ **ಚಕ್ಖುಸನ್ನಿಸ್ಸಿತರೂಪವಿಜಾನನಂ**। ಏವಂಲಕ್ಖಣಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ। ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುಸನ್ನಿಸ್ಸಿತವಚನೇನ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಅಞ್ಞವಿಞ್ಞಾಣಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ರೂಪವಿಜಾನನವಚನೇನ ಚಕ್ಖುನಿಸ್ಸಯೇ ಫಸ್ಸಾದಯೋ

ನಿವತ್ತೇತಿ। ಚಕ್ಖುರೂಪವಚನೇಹಿ ಚ ನಿಸ್ಸಯತೋ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಚ ವಿಜಾನನಂ ವಿಭಾವೇತಿ। ರೂಪಮತ್ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಗಹಣಂ ಕಿಚ್ಚಮೇತಸ್ಸಾತಿ **ರೂಪಮತ್ತಾರಮ್ಮಣರಸಂ**। **ಝಾನಙ್ಗವಸೇನಾ**ತಿ ಇದಂ ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವಜ್ಜೇಸು ವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸುಖದುಕ್ಖೇಕಗ್ಗತಾನಂ ಝಾನಙ್ಗಿಕತ್ತಾ ಇಧಾಪಿ ತಂಸದಿಸಾನಂ ತದುಪಚಾರಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ನ ಹಿ ಝಾನಪಚ್ಚಯತ್ತಾಭಾವೇ ಝಾನಙ್ಗತಾ ಅತ್ಥಿ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ "ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಝಾನಸಮ್ಪಯುತ್ತ...ಪೇ॰... ರೂಪಾನಂ ಝಾನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೩.೧೧೨)। ಏತೇಸಞ್ಚ ಝಾನಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋ। ಯಥಾಹ "ಅಬ್ಯಾಕತಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಅಬ್ಯಾಕತೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನ ಝಾನಪಚ್ಚಯಾ। ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸಹಗತಂ ಏಕಂ ಖನ್ಧಂ ಪಟಿಚ್ಚ ತಯೋ ಖನ್ಧಾ"ತಿಆದಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೯೮)। ಝಾನಪಚ್ಚಯತ್ತಾಭಾವೇಪಿ ವೇದನಾಚಿತ್ತಟ್ಠಿತೀನಂ ಉಪೇಕ್ಖಾದಿಭಾವತೋ ತಥಾಭೂತಾನಂ ವಚನೇ ಅಞ್ಞಟ್ಠಾನಾಭಾವತೋ ಚ ದುತಿಯರಾಸಿನಿದ್ದೇಸೋ।

೪೩೮. **ವತ್ಥುಪಣ್ಡರತ್ತಾ**ತಿ ಸಯಂ ಕಣ್ಹಧಮ್ಮಾನಂ ಅಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ ಸಭಾವಪರಿಸುದ್ಧಾನಂ ಪಸಾದಹದಯವತ್ಥುನಿಸ್ಸಯಾನಂ ವಸೇನ ಪಣ್ಡರಸಭಾವಂ ಜಾತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅಯಂ ಪನ ನಯೋ ಚತುವೋಕಾರೇ ನ ಲಬ್ಭತೀತಿ ತತ್ಥ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ತತೋ ನಿಕ್ಖನ್ತಾಕುಸಲಸ್ಸ ಚ ಪಣ್ಡರತಾ ನ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ ಪಣ್ಡರತಾಯ ಕಾರಣಂ ವತ್ತಬ್ಬಂ। ಸಭಾವೋ ವಾಯಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಣ್ಡರತಾತಿ।

೪೩೯. **ಇದಮ್ಪೀತಿ ಪಿ**-ಸದ್ದೋ ಠಿತಿಮತ್ತಸಹಿತಂ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಂ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ವುತ್ತೋ। **ಪಕತಿಯಾ**ತಿ ಅನತಿಕ್ಕಮನೇನ। **ಸೋಪಿ** ವಿಸೇಸೋ। **ಕಾಯಪ್ಪಸಾದಂ ಘಟ್ಟೇತ್ವಾ ಪಸಾದಪಚ್ಚಯೇಸು ಮಹಾಭೂತೇಸು ಪಟಿಹಞ್ಞತೀ**ತಿ ಆಪಾಥಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಪಟಿಹಞ್ಞತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಥಾ ಚ "ರೂಪಂ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತೇ ನ ಆರಮ್ಮಣುಪ್ಪಾದಾನಂ ಪುಬ್ಬಾಪರಕಾಲತಾ ಹೋತಿ, ಏವಮಿಧಾಪಿ ಘಟ್ಟನಪಟಿಹನನೇಸು ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಉಪಮಾಪಿ ಉಭಯಘಟ್ಟನದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾ, ನ ನಿಸ್ಸಿತನಿಸ್ಸಯಘಟ್ಟನಾನಂ ಪುಬ್ಬಾಪರತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಏತ್ಥ ಚ **ಬಹಿದ್ಧಾ**ತಿ ಏತಂ ನಿದಸ್ಸನಮತ್ತಂ। ಅಜ್ಝತ್ತಮ್ಪಿ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ। ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುನಿಸ್ಸಯಭೂತೇಹಿ ವಾ ಅಞ್ಞಂ "ಬಹಿದ್ಧಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಪಟಿಘಟ್ಟನಾನಿಘಂಸೋ ಬಲವಾ ಹೋತಿ, ತತೋ ಏವ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸಮಾಯೋಗೇ ಸುಖದುಕ್ಖಪಚ್ಚಯಾ ಧಾತುಅನುಗ್ಗಹಧಾತುಕ್ಖೋಭಾ ಚಿರಂ ಅನುವತ್ತನ್ತಿ।

೪೫೫. ಅಞ್ಞೇಸಂ ಚಿತ್ತಾನಂ ಸಭಾವಸುಞ್ಞತಸಬ್ಭಾವಾ ಮನೋಧಾತುಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಚೇ? ನ, ವಿಸೇಸಸಬ್ಭಾವಾ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಞ್ಹಿ ಚಕ್ಖಾದಿನಿಸ್ಸಿತತಾ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಸವಿಸಯೇಸು ದಸ್ಸನಾದಿಪ್ಪವತ್ತಿಭಾವತಾ ಚ ವಿಸೇಸೋ। ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪನ ಅನಞ್ಞನಿಸ್ಸಯಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮತಾಯ ಅಞ್ಞನಿಸ್ಸಯವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯತ್ತಾಭಾವೇನ ಮನೋದ್ವಾರನಿಗ್ಗಮನಮುಖಭಾವಾಭಾವತೋ ಚ ಸಾತಿಸಯವಿಜಾನನಕಿಚ್ಚತಾ ವಿಸೇಸೋ। ತಬ್ಬಿಸೇಸವಿರಹಾ ಮನೋಮತ್ತಾ ಧಾತು ಮನೋಧಾತೂತಿ ತಿವಿಧಾ ಮನೋಧಾತು ಏವ ವುಚ್ಚತಿ, ನ ವಿಸೇಸಮನೋ। ತಸ್ಮಾ ಏತ್ಥ **ಮನೋ ಏವ ಧಾತು ಮನೋಧಾತೂತಿ ಏವ**-ಸದ್ದೋ ಮತ್ತಸದ್ದತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ವಿಸೇಸನಿವತ್ತನತ್ಥೋ ಹಿ ಸೋ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸಾತಿ। ಮನೋದ್ವಾರನಿಗ್ಗಮನಪವೇಸಮುಖಭಾವತೋ ಪನ ಮನೋಧಾತುಯಾ ವಿಜಾನನವಿಸೇಸವಿರಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ತತೋ ಏವ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿಪಿ ನ ವುಚ್ಚತಿ। ನ ಹಿ ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಮನತೋ ಪವತ್ತಂ ಮನಸೋ ಪಚ್ಚಯೋ, ನಾಪಿ ಮನಸೋ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಮನತೋ ಪವತ್ತಂ, ದಸ್ಸನಾದೀನಂ ಪನ ಪಚ್ಚಯೋ, ತೇಹಿ ಚ ಪವತ್ತಂ ತೇಸಂ ಪುರೇಚರಂ ಅನುಚರಞ್ಚಾತಿ। ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋತಿ ಅವಚನಂ ಮಹಾವಿಪಾಕಾನಂ ವಿಯ ಜನಕಸದಿಸತ್ತಾಭಾವತೋ। ತತ್ಥ ಹಿ ತಿಹೇತುಕತೋ ದುಹೇತುಕಮ್ಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪತಾದೀಹಿ ಸದಿಸಂ ಸಹೇತುಕತಾಯಾತಿ। **ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸೋತೇ**ತಿ ಏತ್ಥ ಯಥಾ ಪಗುಣಂ ಗನ್ಥಂ ಸಜ್ಝಾಯನ್ತೋ ಸಜ್ಝಾಯಸೋತೇ ಪತಿತಂ ಕಞ್ಚಿ ಕಞ್ಚಿ ವಾಚನಾಮಗ್ಗಂ ನ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತಿ, ಏವಂ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಅಸಲ್ಲಕ್ಖಣಾ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ನ ಚ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸೋತೇ ಝಾನಙ್ಗಾಭಾವೋ ಇಧ ಅವಚನಸ್ಸ ಕಾರಣಂ। ಯದಿ ತದನನ್ತರಂ ನಿದ್ದೇಸೋ ತಂಸೋತಪತಿತತಾ, ಇತೋ ಪರೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂನಂ ತಂಸೋತಪತಿತತಾ ನ ಸಿಯಾ। ತಸ್ಮಾ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ವಿಯ ಅಹೇತುಕತಾಯ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯವಿರಹಾ ಚ ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸುಪಿ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇಸು ಝಾನಙ್ಗಧಮ್ಮಾನಂ ದುಬ್ಬಲತ್ತಾ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಸು ವಿಯ ಅಗಣನುಪಗಭಾವಾ ಚ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸೋತಪತಿತತಾ। ತತೋ ಏವ ಹಿ ಅಹೇತುಕಕಿರಿಯತ್ತಯೇಪಿ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಬಲಾನಿ ಚ

ಸಙ್ಗಹವಾರೇ ನ ಉದ್ಧಟಾನಿ, ಝಾನಪಚ್ಚಯಕಿಚ್ಚಮತ್ತತೋ ಪನ ಪಟ್ಠಾನೇ ದುಬ್ಬಲಾನಂ ಏತ್ಥ ವಿತಕ್ಕಾದೀನಂ ಝಾನಪಚ್ಚಯತಾ ವುತ್ತಾ।

೪೮೯. ಸಮಾನವತ್ಥುಕಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಸನ್ತೀರಣಂ ಮನೋಧಾತುತೋ ಬಲವತರಂ ಹೋತೀತಿ ತಂ ಯಥಾರಮ್ಮಣಂ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭವನ್ತಂ ಇಟ್ಠೇ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಹೋತಿ, ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಸಾತಿಸಯಾನುಭವತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ **"ಅಯಞ್ಹಿ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಸ್ಮಿಂ ಯೇವಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ಫೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ ಪನ ಸತಿಪಿ ಬಲವಭಾವೇ ವಿಪಾಕಪ್ಪವತ್ತಿಂ ನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ವಿಸದಿಸಂ ಮನಂ ಕರೋನ್ತಂ ಮನಸಿಕಾರಕಿಚ್ಚನ್ತರಯೋಗತೋ ವಿಪಾಕೋ ವಿಯ ಅನುಭವನಮೇವ ನ ಹೋತೀತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಮೇವ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಞ್ಚ ಕಿಚ್ಚವಸೇನ ಅಪುಬ್ಬತ್ತಾ।

ಅಹೇತುಕಕುಸಲವಿಪಾಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಟ್ಠಮಹಾವಿಪಾಕಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪೯೮. **ಅಲೋಭೋ ಅಬ್ಯಾಕತಮೂಲ**ನ್ತಿಆದೀಸು ಕುಸಲಪಕ್ಖೇ ತಾವ ಅಲೋಭಾದೋಸಾನಂ ನಿದ್ದೇಸೇಸು "ಯೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಅಲೋಭೋ ಅಲುಬ್ಭನಾ…ಪೇ॰… ಅಲೋಭೋ ಕುಸಲಮೂಲ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೩೨), "ಯೋ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಅದೋಸೋ ಅದುಸ್ಸನಾ…ಪೇ॰… ಅದೋಸೋ ಕುಸಲಮೂಲ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೩೩) ಚ ವುತ್ತತ್ತಾ ಇಧಾಪಿ ತಂನಿದ್ದೇಸೇಸು "ಅಲೋಭೋ ಅಬ್ಯಾಕತಮೂಲ"ನ್ತಿ "ಅದೋಸೋ ಅಬ್ಯಾಕತಮೂಲ"ನ್ತಿ ವಚನಂ ಯುಜ್ಜೇಯ್ಯ। ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಾದಿನಿದ್ದೇಸೇಸು ಪನ "ಪಞ್ಞಾರತನಂ ಅಮೋಹೋ ಧಮ್ಮವಿಚಯೋ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೩೪, ೩೭) ಏವಂ ತತ್ಥಪಿ ವುತ್ತಂ, ನ ವುತ್ತಂ "ಅಮೋಹೋ ಕುಸಲಮೂಲ"ನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಇಧಾಪಿ "ಅಮೋಹೋ ಅಬ್ಯಾಕತಮೂಲ"ನ್ತಿ ಪಾಠೇನ ನ ಭವಿತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ಅಲೋಭಾದೋಸಾನಂ ವಿಯ ಅಮೋಹಸ್ಸಪಿ ಅಬ್ಯಾಕತಮೂಲದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪನೇತಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। **ಅವಿಞ್ಞತ್ತಿಜನಕತೋ**ತಿ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮದ್ವಾರನಿವಾರಣಂ ಕರೋತಿ। **ಅವಿಪಾಕಧಮ್ಮತೋ**ತಿ ಮನೋಕಮ್ಮದ್ವಾರನಿವಾರಣಞ್ಚ। ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಾನಞ್ಹಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರಂ ವುತ್ತನ್ತಿ। **ತಥಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ**ತಿ ದಾನಾದಿಪುಞ್ಞಕಿರಿಯಭಾವೇನ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ। ಏತೇನ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥುಭೇದಮೇವ ನಿವಾರೇತಿ।

ಬಲವಪಚ್ಚಯೇಹೀತಿ ಪಯೋಗೇನ ವಿನಾ ನಿಪ್ಫನ್ನೇಹಿ ಆರಮ್ಮಣಾದಿಪಚ್ಚಯೇಹಿ। ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಾದೀಸು ಹಿ ಯೇನ ಕೇನಚಿ ಚಿತ್ತೇನ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇ ಅಸಙ್ಖಾರೇನ ಅಪ್ಪಯೋಗೇನ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಗತಿನಿಮಿತ್ತಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಾ ಹೋತಿ, ಸಸಙ್ಖಾರೇನ ಸಪ್ಪಯೋಗೇನ ಕಮ್ಮಾದಿಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೇ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಾ। ಭವಙ್ಗಚುತಿಯೋ ಪನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಸದಿಸಾವ। ತದಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಿ ವಿಯ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಞ್ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬನ್ತಿ। ಏತೇಸು ಬಲವಂ ದುಬ್ಬಲಞ್ಚ ವಿಚಾರೇತುಂ **"ತತ್ಥ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುಬೋಧಿಸತ್ತಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಕಾಲವಸೇನ ಪನ ಪರಿಣಮತೀ**ತಿ ಅಪ್ಪಾಯುಕಸಂವತ್ತನಿಕಕಮ್ಮಬಹುಲೇ ಕಾಲೇ ತಂಕಮ್ಮಸಹಿತಸನ್ತಾನಜನಿತಸುಕ್ಕಸೋಣಿತಪಚ್ಚಯಾನಂ ತಂಮೂಲಕಾನಂ ಚನ್ದಸೂರಿಯವಿಸಮಪರಿವತ್ತಾದಿಜನಿತಉತಾಹಾರಾದಿವಿಸಮಪಚ್ಚಯಾನಞ್ಚ ವಸೇನ ಪರಿಣಮತಿ।

ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ

ಯತೋ ಯತ್ತಕೋ ಚ ವಿಪಾಕೋ ಹೋತಿ, ಯಸ್ಮಿಞ್ಚ ಠಾನೇ ವಿಪಚ್ಚತಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾ ಆರದ್ಧಾ। **ಏತ್ಥೇವಾ**ತಿ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಕಮ್ಮೇ ಆಯೂಹಿತೇಯೇವ। ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ದ್ವಾದಸಕಮಗ್ಗೋಪಿ ಹೋತಿ , ದ್ವಾದಸಕಪ್ಪಕಾರೋಪೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕಮ್ಪಿ। ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಸಸಙ್ಖಾರಿಕಾನಂ

ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಅಸಙ್ಖಾರಿಕವಿಪಾಕಸಙ್ಕರಂ ಅನಿಚ್ಛನ್ತೋ ದುತಿಯತ್ಥೇರೋ "**ದ್ವಾದಸಾ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। ಪುರಿಮಸ್ಸ ಹಿ ಪಚ್ಚಯತೋಸಸಙ್ಖಾರಿಕಅಸಙ್ಖಾರಿಕಭಾವೋ, ಇತರೇಸಂ ಕಮ್ಮತೋ। ತತಿಯೋ ತಿಹೇತುಕತೋ ದುಹೇತುಕಮ್ಪಿ ಅನಿಚ್ಛನ್ತೋ "**ದಸಾ**"ತಿಆದಿಮಾಹ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಟ್ಠಾನೇ ಕಮ್ಮಪಟಿಸನ್ಧಿವವತ್ಥಾನತ್ಥಂ **ಸಾಕೇತಪಞ್ಹಂ ಗಣ್ಹಿಂಸು**। ಕಮ್ಮವಸೇನ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ತಂತಂಗುಣದೋಸುಸ್ಸದನಿಮಿತ್ತತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಉಸ್ಸದಕಿತ್ತನಂ ಗಣ್ಹಿಂಸು**। **ಹೇತುಕಿತ್ತನಂ** ಇಧ ಪಠಮತ್ಥೇರಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವುತ್ತಂ। ದುತಿಯತ್ಥೇರವಾದಾದೀಸು ವಿಸೇಸಂ ತತ್ಥ ತತ್ಥೇವ ವಕ್ಖಾಮಿ। ಞಾಣಸ್ಸ ಜಚ್ಚನ್ಧಾದಿವಿಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ ತಿಹೇತುಕಂ ಅತಿದುಬ್ಬಲಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಆಕಡ್ಢನ್ತಂ ದುಹೇತುಕಂ ಆಕಡ್ಢೇಯ್ಯಾತಿ "**ಅಹೇತುಕಾ ನ ಹೋತೀ**"ತಿ ಆಹ। ಯಂ ಪನ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ** ಸುಗತಿಯಂ ಜಚ್ಚನ್ಧಬಧಿರಾದಿವಿಪತ್ತಿಯಾ ಅಹೇತುಕಉಪಪತ್ತಿಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಗತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಸಹೇತುಕೋಪಪತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೇನ "ಗತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಕತಮೇಸಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೋತೀ"ತ್ಯೇವ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೩೨) ವುತ್ತಂ। ತೇನ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇನ ಕಮ್ಮುನಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಪಟಿಸನ್ಧಿ ನ ಹೋತೀತಿ ದೀಪಿತಂ ಹೋತಿ। ಅಞ್ಞಥಾ "ಸತ್ತನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೋತೀ"ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ। ತಥಾ ಹಿ "ಗತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಕತಮೇಸಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೋತಿ? ಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಜವನಕ್ಖಣೇ ತಯೋ ಹೇತೂ ಕುಸಲಾ ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಜಾತಚೇತನಾಯ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಕುಸಲಮೂಲಪಚ್ಚಯಾಪಿ ಸಙ್ಖಾರಾ। ನಿಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇ ದ್ವೇ ಹೇತೂ ಅಕುಸಲಾ ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಜಾತಚೇತನಾಯ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಅಕುಸಲಮೂಲಪಚ್ಚಯಾಪಿ ಸಙ್ಖಾರಾ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ತಯೋ ಹೇತೂ ಅಬ್ಯಾಕತಾ ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಜಾತಚೇತನಾಯ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾಪಿ ನಾಮರೂಪ"ನ್ತಿ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೋಪಪತ್ತಿಯಂ।

ಏವಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತತೋ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತುಪಪತ್ತಿಯಾ ಚ ವಿಜ್ಜಮಾನಾಯ "ಗತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಕತಮೇಸಂ ಸತ್ತನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೋತಿ? ಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಜವನಕ್ಖಣೇ ದ್ವೇ ಹೇತೂ ಕುಸಲಾ"ತಿ ವತ್ವಾ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಚ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಸಕ್ಕಾ ವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಕಾತುನ್ತಿ। ಯಥಾ ಪನ "ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಸತ್ತನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ ಅವಚನತೋ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತತೋ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ನ ಹೋತಿ, ಏವಂ "ಗತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇ ಛನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೋತೀ"ತ್ಯೇವ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೩೩) ವತ್ವಾ "ಸತ್ತನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ ಅವಚನತೋ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತತೋ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ನ ಹೋತೀತಿ ಆಪನ್ನಂ। ಏತ್ಥಾಪಿ ಹಿ ನ ನ ಸಕ್ಕಾ ಕಮ್ಮನಿಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇಸು ತಯೋ ಚ ದ್ವೇ ಚ ಹೇತೂ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ದ್ವೇ ಯೋಜೇತುನ್ತಿ। ಇಮಸ್ಸ ಪನ ಥೇರಸ್ಸ ಅಯಮಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಸಿಯಾ "ಕಮ್ಮಸರಿಕ್ಖಕವಿಪಾಕದಸ್ಸನವಸೇನ ಇಧ ಪಾಠೋ ಸಾವಸೇಸೋ ಕಥಿತೋ"ತಿ। "ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಪಾಠಸ್ಸ ಸಾವಸೇಸತಾಪತ್ತೀತಿ ಚೇ? ನ, ದುಬ್ಬಲಸ್ಸ ದುಹೇತುಕಕಮ್ಮಸ್ಸ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪಾಕದಾನೇ ಅಸಮತ್ಥತ್ತಾ। ತಿಹೇತುಕಸ್ಸ ಪನ ಅಹೇತುಕವಿಪಚ್ಚನೇ ವಿಯ ದುಹೇತುಕವಿಪಚ್ಚನೇಪಿ ನತ್ಥಿ ಸಮತ್ಥತಾವಿಘಾತೋತಿ। **ಆರಮ್ಮಣೇನ ವೇದನಾ ಪರಿವತ್ತೇತಬ್ಬಾ**ತಿ ಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣೇ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ವಿಭಾಗಗ್ಗಹಣಸಮತ್ಥತಾಭಾವತೋ ಹಿ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇಸು ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ, ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚ ಸುಖಸಹಗತಮೇವ ಪಟಿಘಟ್ಟನಾವಿಸೇಸೇನಾತಿ।

ವಿಸೇಸವತಾ ಕಾಲೇನ ತದಾರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಸಬ್ಬಜವನವತಾ ವಿಪಾಕಪ್ಪವತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಸಂವರಾಸಂವರೇ...ಪೇ॰... ಉಪಗತಸ್ಸಾ**"ತಿ ವುತ್ತಂ ಅಞ್ಞಕಾಲೇ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಪರಿಪುಣ್ಣವಿಪಾಕಪ್ಪವತ್ತಿಅಭಾವಾ। **ಕಕ್ಕಟಕ...ಪೇ॰... ಭವಙ್ಗೋತರಣ**ನ್ತಿ ಏತೇನ ಇದಂ ದಸ್ಸೇತಿ - ಕೇದಾರೇ ಪೂರೇತ್ವಾ ನದೀಪವೇಸನಮಗ್ಗಭೂತಂ ಮಾತಿಕಂ ಅಪ್ಪವಿಸಿತ್ವಾ ಕಕ್ಕಟಕಮಗ್ಗಾದಿನಾ ಅಮಗ್ಗೇನ ನದೀಓತರಣಂ ವಿಯ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಜವಿತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಪ್ಪವೇಸನಮಗ್ಗಭೂತೇ ತದಾರಮ್ಮಣೇ ಅನುಪ್ಪನ್ನೇ ಮಗ್ಗೇನ ವಿನಾ ಭವಙ್ಗೋತರಣನ್ತಿ।

ಏತೇಸು ತೀಸು ಮೋಘವಾರೇಸು ದುತಿಯೋ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿತ್ವಾ ಗಹೇತಬ್ಬೋ। ಯದಿ ಹಿ ಅನುಲೋಮೇ ವೇದನಾತ್ತಿಕೇ ಪಟಿಚ್ಚವಾರಾದೀಸು “ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಾ ನ ಮಗ್ಗೇ ದ್ವೇ”ತಿ “ನ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಾ ಆಸೇವನೇ ದ್ವೇ”ತಿ ಚ ವುತ್ತಂ ಸಿಯಾ, ಸೋಪಿ ಮೋಘವಾರೋ ಲಬ್ಭೇಯ್ಯ। ಯದಿ ಪನ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಮ್ಪಿ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೋ ಸಿಯಾ, ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಮ್ಪಿ ಸಿಯಾ। ನ ಹಿ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಂ ಲದ್ಧುಂ ಯುತ್ತಸ್ಸ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಭಾವೀ ಧಮ್ಮೋ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೋತಿ ಅವುತ್ತೋ ಅತ್ಥಿ। ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಸ್ಸ ಪನ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಅವುತ್ತೋ। “ಕುಸಲಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಕುಸಲೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನಾಸೇವನಪಚ್ಚಯಾ। ಅಕುಸಲಂ ಧಮ್ಮಂ...ಪೇ॰... ನಾಸೇವನಪಚ್ಚಯಾ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೯೩) ವಚನತೋ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋವ। ಅಥಾಪಿ ಸಿಯಾ “ಅಸಮಾನವೇದನಾನಂ ವಸೇನ ಏವಂ ವುತ್ತ”ನ್ತಿ, ಏವಮಪಿ ಯಥಾ “ಆವಜ್ಜನಾ ಕುಸಲಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಅಕುಸಲಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೧೭) ವುತ್ತಂ, ಏವಂ “ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋತಿ”ಪಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ಜಾತಿಭೇದಾ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಚೇ? ಭೂಮಿಭಿನ್ನಸ್ಸ ಕಾಮಾವಚರಸ್ಸ ರೂಪಾವಚರಾದೀನಂ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವಿಯ ಜಾತಿಭಿನ್ನಸ್ಸಪಿ ಭವೇಯ್ಯಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬೋ ಏವ ಸಿಯಾ। ಅಭಿನ್ನಜಾತಿಕಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ಯಥಾ “ಆವಜ್ಜನಾ ಸಹೇತುಕಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಂ “ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿಪಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ನ ತು ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ವೇದನಾತ್ತಿಕೇಪಿ ಸಙ್ಖಿತ್ತಾಯ ಗಣನಾಯ “ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಾ ನ ಮಗ್ಗೇ ಏಕಂ, ನ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಾ ಆಸೇವನೇ ಏಕ”ನ್ತಿ ಏವಂ ಗಣನಾಯ ನಿದ್ಧಾರಿಯಮಾನಾಯ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಸ್ಸ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯತ್ತಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೋ ದುತಿಯೋ ಮೋಘವಾರೋ ವೀಮಂಸಿತಬ್ಬೋ।

ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ ಪನ ವೀಥಿವಿಪಾಕಸನ್ತತಿಯಾ ಆವಟ್ಟನತೋ ಆವಜ್ಜನಾ, ತತೋ ವಿಸದಿಸಸ್ಸ ಜವನಸ್ಸ ಕರಣತೋ ಮನಸಿಕಾರೋ ಚ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಪಟ್ಠಾನೇ “ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ ಕುಸಲಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿಆದಿ ನ ವುತ್ತಂ, “ಆವಜ್ಜನಾ”ಇಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಮಾ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನತೋ ಚತುನ್ನಂ ವಾ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ವಾ ಜವನಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಪುರೇಜಾತಂ ಭವಿತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಂ ರೂಪಾದಿಆವಜ್ಜನಾದೀನಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಭವಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಅಯಮೇತಸ್ಸ ಸಭಾವೋತಿ ಜವನಾಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ದುತಿಯೋ ಮೋಘವಾರೋ ದಸ್ಸೇತುಂ ಯುತ್ತೋ ಸಿಯಾ, ಅಯಮ್ಪಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಅನಾಗತತ್ತಾ ಸುಟ್ಠು ವಿಚಾರೇತಬ್ಬೋ। ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಜವನಾನುಬನ್ಧನಭೂತತ್ತಾ **“ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಭವಙ್ಗ”**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಪಟ್ಠಾನೇ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೩.೧.೧೦೨) ಚ ವುತ್ತಂ “ಸಹೇತುಕಂ ಭವಙ್ಗಂ ಅಹೇತುಕಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ, “ಅಹೇತುಕಂ ಭವಙ್ಗಂ ಸಹೇತುಕಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ ಚ। ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಸುಖದುಕ್ಖವಿಪಾಕಮತ್ತೋ ವಿಪಾಕೋ ನ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾನಂ ವಿಭಾಗಂ ಕರೋತಿ, ಜವನಂ ಪನ ರಜ್ಜನವಿರಜ್ಜನಾದಿವಸೇನ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠವಿಭಾಗಂ ಕರೋತೀತಿ **“ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಜವನಮೇವ ಅನುಭವತೀ”**ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಕಾರಕೇ ಕಥಂ ಆವಜ್ಜನಾದಿಭಾವೇನ ಪವತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಪಞ್ಚವಿಧಂ ನಿಯಾಮಂ ನಾಮ ಗಣ್ಹಿಂಸು**। ನಿಯಾಮೋ ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವಕಿಚ್ಚಪಚ್ಚಯಭಾವವಿಸೇಸೋವ। **ತಂತಂಸದಿಸಫಲದಾನ**ನ್ತಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಅನುರೂಪಫಲಸ್ಸ ದಾನಂ। **ಸದಿಸವಿಪಾಕದಾನ**ನ್ತಿ ಚ ಅನುರೂಪವಿಪಾಕದಾನನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಇದಂ ವತ್ಥು**ನ್ತಿ ಏಕವಚನನಿದ್ದೇಸೋ ಏಕಗಾಥಾವತ್ಥುಭಾವೇನ ಕತೋ। **ಜಗತಿಪ್ಪದೇಸೋ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತತೋ ಅಞ್ಞೋಪಿ ಲೋಕಪ್ಪದೇಸೋ। ಕಾಲಗತಿಉಪಧಿಪಯೋಗಪಟಿಬಾಳ್ಹಞ್ಹಿ ಪಾಪಂ ನ ವಿಪಚ್ಚೇಯ್ಯ, ನ ಪದೇಸಪಟಿಬಾಳ್ಹನ್ತಿ। ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಪದಟ್ಠಾನಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ ನಿಯಾಮೋ ದಸಸಹಸ್ಸಿಕಮ್ಪನಪಚ್ಚಯಭಾವೋ **ಧಮ್ಮನಿಯಾಮೋ**। **ಅಯಂ ಇಧ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ**ತಿ ಏತೇನ ನಿಯಾಮವಸೇನ ಆವಜ್ಜನಾದಿಭಾವೋ, ನ ಕಾರಕವಸೇನಾತಿ ಏತಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇತಿ ಸೋಳಸವಿಪಾಕಕಥಾಠಾನೇ। ದ್ವಾದಸಹಿ ವಾಹೇತಬ್ಬಾ ನಾಳಿಯನ್ತೋಪಮಾ ನ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಚಿತ್ತಾನಂ ಏಕಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಏಕಾರಮ್ಮಣೇ ಸಹ ಕಿಚ್ಚಕರಣವಸೇನ ವುತ್ತಾ, ಅಥ ಖೋ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಏಕಸ್ಮಿಂ ದ್ವಾರೇ ಸಕಿಚ್ಚಕರಣಮತ್ತವಸೇನ। ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕಸದಿಸಜವನಾನನ್ತರಂ ಅಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ **“ಚತುನ್ನಂ ಪನ**

ದುಹೇತುಕಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞತರಜವನಸ್ಸ...ಪೇ॰... ಪತಿಟ್ಠಾತೀ"ತಿ ಆಹ। ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ಪನ ತಿಹೇತುಕಜವನೇ ಜವಿತೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾಯಕೇನ ಕಮ್ಮೇನ ಅಹೇತುಕಸ್ಸ ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ನ ಪಟಿಸೇಧಿತಾ। ಏವಂ ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸಪಿ ತಿಹೇತುಕಾನನ್ತರಂ ದುಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಂ ಅಪ್ಪಟಿಸಿದ್ಧಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಪರಿಪುಣ್ಣವಿಪಾಕಸ್ಸ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಸೇನಾಯಂ ವಿಪಾಕವಿಭಾವನಾ ತಸ್ಸಾ ಮುಖನಿದಸ್ಸನಮತ್ತಮೇವಾತಿ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಸ್ಸ ಚ ಏಕಸ್ಸ ತಿಹೇತುಕಾದಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ಸೋಳಸವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾದೀನಿ ವುತ್ತನಯೇನ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾನಿ। ತಸ್ಮಾ ಯೇನ ಕೇನಚಿ ಕಮ್ಮುನಾ ಏಕೇನ ಅನೇಕಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಕಮ್ಮವಿಸೇಸಾಭಾವಾ ಯೇಸಂ ತಂ ಅನುಬನ್ಧಭೂತಂ, ತೇಸಂ ಜವನಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ ವಿಸೇಸೇನ ವಿಸಿಟ್ಠಂ ಹೋತೀತಿ ಜವನೇನಾಯಂ ತದಾರಮ್ಮಣನಿಯಾಮೋ ವುತ್ತೋ, ನ ನಾನಾಕಮ್ಮುನಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಸ್ಸ ವಸೇನ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಪಟ್ಠಾನೇ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೩.೧.೯೮) "ಸಹೇತುಕೇ ಖನ್ಧೇ ಅನಿಚ್ಚತೋ ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ವಿಪಸ್ಸತಿ। ಕುಸಲಾಕುಸಲೇ ನಿರುದ್ಧೇ ಅಹೇತುಕೋ ವಿಪಾಕೋ ತದಾರಮ್ಮಣತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ಞಾಣಾನನ್ತರಂ ಅಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಂ, "ಕುಸಲಾಕುಸಲೇ ನಿರುದ್ಧೇ ಸಹೇತುಕೋ ವಿಪಾಕೋ ತದಾರಮ್ಮಣತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ಅಕುಸಲಾನನ್ತರಞ್ಚ ಸಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಚ "ತಂ ಏತೇನ ಥೇರೇನ ಅದಸ್ಸಿತ"ನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಪಟಿಸೇಧೋ ಕತೋ ಹೋತೀತಿ।

ಯಂ ಪನ ಜವನೇನ...ಪೇ॰... ತಂ ಕುಸಲಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇದಂ ಕುಸಲಸ್ಸ ವಿಯ ಅಕುಸಲಸ್ಸ ಸದಿಸೋ ವಿಪಾಕೋ ನತ್ಥೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಾಸಙ್ಖಾರಿಕನಿಯಮನಂ ಪನ ಸನ್ಧಾಯ ತಸ್ಮಿಂ ವುತ್ತೇ ಅಕುಸಲೇಪಿ ನ ತಂ ನ ಯುಜ್ಜತೀತಿ। **ಅಟ್ಠಾನಮೇತ**ನ್ತಿ ಇದಂ ನಿಯಮಿತಾದಿವಸೇನ ಯೋನಿಸೋ ಅಯೋನಿಸೋ ವಾ ಆವಟ್ಟಿತೇ ಅಯೋನಿಸೋ ಯೋನಿಸೋ ವಾ ವವತ್ಥಾಪನಸ್ಸ ಅಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

ಪಟಿಸಿದ್ಧನ್ತಿ ಅವಚನಮೇವ ಪಟಿಸೇಧೋತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಕಾಮತಣ್ಹಾನಿಬ್ಬತ್ತೇನ ಕಮ್ಮುನಾ ಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಾನುಭವನವಿಪಾಕೋ ನ ಹೋತೀತಿ ತತ್ಥ ತದಾರಮ್ಮಣಾಭಾವೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಆಪಾಥಗತೇ ವಿಸಯೇ ತನ್ನಿನ್ನಂ ಭವಙ್ಗಂ ಆವಜ್ಜನಂ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ಆವಜ್ಜನಂ ವಿಸಯೇ **ನಿನ್ನತ್ತಾ** ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಭವಙ್ಗಂ ಪನ ಸಬ್ಬದಾ ಸವಿಸಯೇ ನಿನ್ನಮೇವಾತಿ ವಿಸಯನ್ತರವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹುತ್ವಾಪಿ ತದಭಾವಾ ವಿನಾ ಆವಜ್ಜನೇನ ಸವಿಸಯೇ ನಿನ್ನತ್ತಾವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। **ಚಿಣ್ಣತ್ತಾ**ತಿ ಆವಜ್ಜನೇನ ವಿನಾ ಬಹುಲಂ ಉಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬತ್ತಾ। **ಸಮುದಾಚಾರತ್ತಾ**ತಿ ಆಪಾಥಗತೇ ವಿಸಯೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಸಯೇ ಚ ಬಹುಲಂ ಉಪ್ಪಾದಿತಪುಬ್ಬತ್ತಾ। **ಚಿಣ್ಣತ್ತಾ**ತಿ ವಾ ಪುಗ್ಗಲೇನ ಆಸೇವಿತಭಾವೋ ವುತ್ತೋ। **ಸಮುದಾಚಾರತ್ತಾ**ತಿ ಸಯಂ ಬಹುಲಂ ಪವತ್ತಭಾವೋ। **ನಿರೋಧಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನ**ನ್ತಿ ಇದಂ ತದನನ್ತರಮೇವ ನಿರೋಧಫುಸನಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ನ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾನಂ ವಿಯ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವಂ। ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಪನ ಕಿಞ್ಚಿ ಪರಿಕಮ್ಮೇನ ವಿನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ನತ್ಥಿ। ಪರಿಕಮ್ಮಾವಜ್ಜನಮೇವ ತಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನನ್ತಿ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವಿಯ ಏತಸ್ಸಪಿ ಸಾವಜ್ಜನತಾಯ ಭವಿತಬ್ಬಂ।

ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ - ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ ನ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ನಿನ್ನಾದಿತಾ ಅಞ್ಞತ್ಥ ದಿಟ್ಠಾ ಅತದತ್ಥಪರಿಕಮ್ಮಭಾವೇ ಚ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ, ಅಥ ಚ ತಂ ತಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಏವಂ ಯಥಾವುತ್ತಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಅಸತಿಪಿ ನಿರಾವಜ್ಜನುಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ನಿನ್ನಾದಿಭಾವೇ ನಿರಾವಜ್ಜನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ **"ಅರಿಯಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಾನಿ ಫಲಚಿತ್ತಾನೀ**"ತಿ ಇದಂ ವುತ್ತಂ। ಯದಿ ಹಿ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಾವಜ್ಜನಾಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯೇತಂ ವುತ್ತಂ ಸಿಯಾ, ಗೋತ್ರಭುವೋದಾನಾನಿ ನಿದಸ್ಸನಾನಿ ಸಿಯುಂ ತೇಹೇವ ಏತೇಸಂ ನಿರಾವಜ್ಜನತಾಸಿದ್ಧಿತೋ। ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಕಾಲೇ ಚ "ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಂ ಅನುಲೋಮಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ವಚನತೋ ಸಮಾನಾರಮ್ಮಣಾವಜ್ಜನರಹಿತತ್ತಾ "ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಾನಿ ಫಲಚಿತ್ತಾನೀ"ತಿ ಏವಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಚಿತ್ತಾನಿ ನ ವಜ್ಜೇತಬ್ಬಾನಿ ಸಿಯುಂ, ಗೋತ್ರಭುವೋದಾನಾನಿ ಪನ ಯದಿಪಿ ನಿಬ್ಬಾನೇ ಚಿಣ್ಣಾನಿ ಸಮುದಾಚಾರಾನಿ ಚ ನ ಹೋನ್ತಿ, ಆರಮ್ಮಣನ್ತರೇ ಚಿಣ್ಣಸಮುದಾಚಾರಾನೇವ। ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಚಿತ್ತಾನಿ ಚ ಮಗ್ಗವೀಥಿತೋ ಉದ್ಧಂ ತದತ್ಥಪರಿಕಮ್ಮಸಬ್ಭಾವಾತಿ ತೇಸಂ ಗಹಣಂ ನ ಕತಂ, ಅನುಲೋಮಾನನ್ತರಞ್ಚ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಚಿತ್ತಂ ಚಿಣ್ಣಂ

ಸಮುದಾಚಾರಂ, ನ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಾನನ್ತರಂ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಸ್ಸ ವಿಯ ತದತ್ಥಪರಿಕಮ್ಮಾಭಾವಾತಿ "ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ ತಞ್ಚ ನಿದಸ್ಸನಂ। **ಆರಮ್ಮಣೇನ ಪನ ವಿನಾ ನುಪ್ಪಜ್ಜತೀ**ತಿ ಇದಂ ಏತಸ್ಸ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾಭಾವಾ ಪುಚ್ಛಂ ಕಾರೇತ್ವಾ ಆರಮ್ಮಣನಿದ್ಧಾರಣತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ।

ತತ್ಥಾತಿ ವಿಪಾಕಕಥಾಯಂ। ಜಚ್ಚನ್ಧಪೀಠಸಪ್ಪಿಉಪಮಾನಿದಸ್ಸನಂ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯೇನ ವಿನಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ। **ವಿಸಯಗ್ಗಾಹೋ**ತಿ ಇದಂ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಸವಿಸಯಗ್ಗಹಣೇನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿವಿಪಾಕಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ಉಪನಿಸ್ಸಯತೋ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ದಸ್ಸನಾದಿಅತ್ಥತೋ ಚ ತಸ್ಸೇವ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ಉಪನಿಸ್ಸಯಮತ್ಥಸೋ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಹದಯವತ್ಥುಮೇವಾ**ತಿ ಯಥಾ ಪುರಿಮಚಿತ್ತಾನಿ ಹದಯವತ್ಥುನಿಸ್ಸಿತಾನಿ ಚ ಪಸಾದವತ್ಥುಅನುಗತಾನಿ ಚ ಅಞ್ಞಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಏವಂ ಭವಙ್ಗಂ, ತಂ ಪನೇತಂ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣನ್ತರರಹಿತಂ ಕೇವಲಂ ಹದಯವತ್ಥುಮೇವ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪವತ್ತತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ಹದಯರೂಪವತ್ಥುಕ**ನ್ತಿ ಇಧಾಪಿ ಅಞ್ಞವತ್ಥಾನುಗತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಮಕ್ಕಟಕಸ್ಸ ಹಿ ಸುತ್ತಾರೋಹಣಂ ವಿಯ ಪಸಾದವತ್ಥುಕಂ ಚಿತ್ತಂ, ಸುತ್ತೇನ ಗಮನಾದೀನಿ ವಿಯ ತದನುಗತಾನಿ ಸೇಸಚಿತ್ತಾನೀತಿ। ಸುತ್ತಘಟ್ಟನಮಕ್ಕಟಕಚಲನಾನಿ ವಿಯ ಪಸಾದಘಟ್ಟನಭವಙ್ಗಚಲನಾನಿ ಸಹ ಹೋನ್ತೀತಿ ದೀಪನತೋ **"ಏಕೇಕಂ...ಪೇ॰... ಆಗಚ್ಛತೀ"**ತಿಪಿ ದೀಪೇತಿ।

ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಆವಟ್ಟಿತಕಾಲೋತಿ ಇದಂ ದೋವಾರಿಕಸದಿಸಾನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಪಾದಪರಿಮಜ್ಜಕಸದಿಸಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಸ್ಸ ಸಞ್ಞಾದಾನಸದಿಸೋ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಏವ ಭವಙ್ಗಾವಟ್ಟನನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ವಿಪಾಕಮನೋಧಾತುಆದೀನಂ ಅದಿಸ್ವಾವ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಾದಿಕರಣಂ ಗಾಳ್ಹಗ್ಗಹಣಮತ್ತಪುಥುಲಚತುರಸ್ಸಭಾವವಿಜಾನನಮತ್ತಕಹಾಪಣಭಾವವಿಜಾನನಮತ್ತಕಮ್ಮೋಪನಯನಮತ್ತಸಾಮಞ್ಞವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ನ ಗಾಳ್ಹಗ್ಗಾಹಕಾದೀನಂ ಕಹಾಪಣದಸ್ಸನಸ್ಸ ಅಭಾವೋ ತಂಸಮಾನಭಾವೋ ಚ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಾದೀನಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಪಣ್ಡರಂ ಏತನ್ತಿ ಪಣ್ಡರರೂಪದಸ್ಸನಸಾಮಞ್ಞತೋ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತೀತಿ ದೀಪನಂ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸುಪಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ ಸವನಾದಿವಸೇನ। ಸನ್ತಾಪನವಸೇನ ಗುಳಸೀಲೋ ಗುಳಪ್ಪಯೋಜನೋ ವಾ **ಗೋಳಿಯಕೋ। ಉಪನಿಸ್ಸಯತೋ**ತಿ ನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಯಸ್ಮಿಂ ಪನ ಅಸತಿ ಯೋ ನ ಹೋತಿ, ಸೋ ಇಧ "ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ"ತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। **ಆಲೋಕಸನ್ನಿಸ್ಸಿತ**ನ್ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ಆಲೋಕೇ ಸತಿ ಸಬ್ಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ನ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯತಂ। **ಮನ್ದಥಾಮಗತಂ** ನಾಮ ಕಿರಿಯಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಅನುಪಗನ್ತ್ವಾ ಸಯಮೇವ ಪವತ್ತಮಾನಂ।

ಅಸಞ್ಚಾರಿಕಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸು ದೋಸಂ ದಿಸ್ವಾತಿ ನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿರುದ್ಧಸಭಾವೇನ ವಿಪಾಕೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಕಮ್ಮಸ್ಸ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕವಿಪಾಕೇಸು, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಕಮ್ಮಸ್ಸ ಚ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕವಿಪಾಕೇಸು ದೋಸಂ ದಿಸ್ವಾ। ಅಹೇತುಕಾನಂ ಪನ ರೂಪಾದೀಸು ಅಭಿನಿಪಾತಮತ್ತಾದಿಕಿಚ್ಚಾನಂ ನ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕವಿರುದ್ಧೋ ಸಭಾವೋತಿ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕತಾ ನತ್ಥಿ, ಅಸಙ್ಖಾರಿಕವಿರುದ್ಧಸಭಾವಾಭಾವಾ ನಾಪಿ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕತಾತಿ ಉಭಯಾವಿರೋಧಾ ಉಭಯೇನಪಿ ತೇಸಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಂ ಅನುಜಾನಾತಿ। **ಚಿತ್ತನಿಯಾಮ**ನ್ತಿ ತದಾರಮ್ಮಣನಿಯಾಮಂ। **ಕಿರಿಯತೋ ಪಞ್ಞಾತಿ ಇಮೇಸಂ...ಪೇ॰... ಪತಿಟ್ಠಾತೀ**ತಿ ಕಿರಿಯಜವನಾನನ್ತರಞ್ಚ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ವುತ್ತಂ। ಪಟ್ಠಾನೇ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೩.೯೪) ಪನ "ಕುಸಲಾಕುಸಲೇ ನಿರುದ್ಧೇ ವಿಪಾಕೋ ತದಾರಮ್ಮಣತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮಾನಮೇವ ಅನನ್ತರಾ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ವುತ್ತಂ। ಕುಸಲತ್ತಿಕೇ ಚ "ಸೇಕ್ಖಾ ವಾ ಪುಥುಜ್ಜನಾ ವಾ ಕುಸಲಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ"ತಿಆದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೦೬) ಕುಸಲಾಕುಸಲಜವನಮೇವ ವತ್ವಾ ತದನನ್ತರಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಅಬ್ಯಾಕತಾನನ್ತರಂ, ನ ಚ ಕತ್ಥಚಿ ಕಿರಿಯಾನನ್ತರಂ ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವುತ್ತಟ್ಠಾನಂ ದಿಸ್ಸತಿ। ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಚ ತಸ್ಮಿಂ ಅವಚನೇ ಕಾರಣಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಉಪಪರಿಕ್ಖಿತಬ್ಬೋ ಏಸೋ ಥೇರವಾದೋ। ವಿಪ್ಫಾರಿಕಞ್ಹಿ ಜವನಂ ನಾವಂ ವಿಯ ನದೀಸೋತೋ ಭವಙ್ಗಂ ಅನುಬನ್ಧತೀತಿ ಯುತ್ತಂ, ನ ಪನ ಛಳಙ್ಗುಪೇಕ್ಖವತೋ ಸನ್ತವುತ್ತಿಂ ಕಿರಿಯಜವನಂ ಪಣ್ಣಪುಟಂ ವಿಯ ನದೀಸೋತೋತಿ।

ಪಿಣ್ಡಜವನಂ ಜವತೀತಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಿರಿಯಜವನಾನಿ ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ಕಥಿತಾನೀತಿ ತಥಾ ಕಥಿತಾನಿ ಜವನಾನಿ ಪಿಣ್ಡಿತಾನಿ ವಿಯ ವುತ್ತಾನಿ, ಏಕಸ್ಮಿಂ ವಾ ತದಾರಮ್ಮಣೇ ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ದಸ್ಸಿತಾನಿ ಹುತ್ವಾ ಜವಿತಾನೇವ ವುತ್ತಾನಿ। ಇಮಞ್ಹಿ ಪನ ಪಿಣ್ಡಜವನಂ ವದನ್ತೇನ ಅಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರಿಯೇವ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನಿ ಗಹೇತ್ವಾ ದ್ವಾದಸುಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಜವನಾನಿ ಪಿಣ್ಡಿತಾನಿ ವಿಯ ವುತ್ತಾನಿ। ಪಟ್ಠಾನೇ ಪನ "ಕುಸಲಂ ಅಸ್ಸಾದೇತಿ ಅಭಿನನ್ದತಿ, ತಂ ಆರಬ್ಭ ರಾಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ದಿಟ್ಠಿ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ , ಉದ್ಧಚ್ಚಂ, ದೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಅಕುಸಲೇ ನಿರುದ್ಧೇ ವಿಪಾಕೋ ತದಾರಮ್ಮಣತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ಇತರಾನಿ ದ್ವೇ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಾನಿಪಿ ಕುಸಲವಿಪಾಕೇ ತದಾರಮ್ಮಣೇ ಪಿಣ್ಡೇತಬ್ಬಾನಿ ಸಿಯುಂ। ತೇಸಂ ಪನ ಅನನ್ತರಂ ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕೇನೇವ ತದಾರಮ್ಮಣೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ಸೋ ಚ ಸನ್ತೀರಣಭಾವೇನೇವ ಗಹಿತೋತಿ ಅಪುಬ್ಬಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ ನತ್ಥಿ। ಅಹೇತುಕೇ ಚ ಪಿಣ್ಡೇತಬ್ಬಂ ನಾರಹನ್ತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ನ ಪಿಣ್ಡೇತೀತಿ।

ತಿಹೇತುಕಜವನಾವಸಾನೇ ಪನೇತ್ಥಾತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ದುತಿಯವಾದೇ ತಿಹೇತುಕಜವನಾವಸಾನೇ ತಿಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಂ ಯುತ್ತನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಯುತ್ತಂ ವದತಿ ಜವನಸಮಾನತ್ತಾ, ನಾಲಬ್ಭಮಾನತ್ತಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸ। ಪಠಮತ್ಥೇರೇನ ಅಕುಸಲಾನನ್ತರಂ ವುತ್ತಸ್ಸ ಅಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ, ಕುಸಲಾನನ್ತರಂ ವುತ್ತಸ್ಸ ಚ ಸಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಕುಸಲಾನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಂ ವದನ್ತಸ್ಸ ಹಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕಂ ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮಂ ದುಹೇತುಕಾಹೇತುಕಂ ವಿಪಾಕಂ ಜನಯನ್ತಮ್ಪಿ ತಿಹೇತುಕಜವನಾನನ್ತರಂ ನ ಜನೇತೀತಿ ನ ಏತ್ಥ ಕಾರಣಂ ದಿಸ್ಸತೀತಿ ಏವಂ ಯುತ್ತಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ ಅವುತ್ತಮ್ಪೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅಥ ವಾ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಥೇರವಾದೇ ಯೇನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಸಸಙ್ಖಾರಾಸಙ್ಖಾರವಿಧಾನಾದಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ತೇನೇವ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಯುತ್ತಂ ಗಹೇತಬ್ಬಂ, ನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯನ್ತರಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯನ್ತರೇನ ಆಲೋಳೇತಬ್ಬನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಹೇತುಸದಿಸಮೇವಾ**ತಿ ಜನಕಕಮ್ಮಹೇತುಸದಿಸಮೇವ। **ಮಹಾಪಕರಣೇ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತೀ**ತಿ ಮಹಾಪಕರಣೇ ಆಗತಪಾಳಿಯಾ ಪಾಕಟಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಿಧಾನಂ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವದತಿ।

ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲವಿಪಾಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೪೯೯. **ಅನನ್ತರಾಯೇನಾ**ತಿ ಪರಿಹಾನಿಪಚ್ಚಯವಿರಹೇನ। **ಪಟಿಪದಾದಿಭೇದೋ**ತಿ ಪಟಿಪದಾರಮ್ಮಣಭೇದೋ। ತಥಾ ಹಿ ದುಕ್ಖಪಟಿಪದಂ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಂ ಝಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ತಂ ಝಾನಂ ತಂಪಟಿಪದಮೇವ ಹೋತಿ। ಏತಸ್ಮಿಂ ಅಪರಿಹೀನೇ ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನೋ ತಪ್ಪಟಿಪದೋವ ಭವಿತುಂ ಅರಹತೀತಿ। ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯಾದಿಭಾವೋ ಪನ ತಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಛನ್ದಾದೀನಂ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಹೋತಿ, ನ ಆಗಮನವಸೇನ। ತಥಾ ಹಿ ಏಕಮೇವ ಝಾನಂ ನಾನಾಕ್ಖಣೇಸು ನಾನಾಧಿಪತೇಯ್ಯಂ ಹೋತಿ। ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸ್ಸೇವ ಹಿ ಚತುರಿದ್ಧಿಪಾದಭಾವೇನ ಭಾವನಾ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಆಗಮನವಸೇನ ಛನ್ದಾಧಿಪತೇಯ್ಯಾದಿತಾ ನ ವುತ್ತಾ।

ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೫೦೫. ಯಥಾ ವಟ್ಟಂ ಆಚಿನತಿ, ತಥಾ ತಣ್ಹಾದೀಹಿ ಅಭಿಸಙ್ಖತಂ ಲೋಕಿಯಕಮ್ಮಂ **ಉಪಚಿತ**ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ । ಲೋಕುತ್ತರಂ ಪನ ಏವಂ ನ ಹೋತೀತಿ ತಥಾ ನ ವುತ್ತಂ। **ಸುದ್ಧಾಗಮನವಸೇನಾ**ತಿ ಅನಿಮಿತ್ತಾಪ್ಪಣಿಹಿತನಾಮದಾಯಕೇಹಿ ಸಗುಣಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ವಿಜ್ಜಮಾನೇಹಿಪಿ ಫಲಸ್ಸ ಸುಞ್ಞತನಾಮದಾನದೀಪನೇ ಅಗ್ಗಹಿತಭಾವೇನೇವ ಅವೋಮಿಸ್ಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಆಗಮನತೋ ಸುಞ್ಞತಾಪ್ಪಣಿಹಿತನಾಮವತೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ನಾಮತ್ತಯದಾನಂ ಯೋಜಿತಂ, ಇತರಸ್ಸಪಿ ಪನ ತಥೇವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ನಯಮತ್ತದಸ್ಸನಞ್ಹೇತಂ। ಸಗುಣಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ಪನ ನಾಮತ್ತಯವತೋ

ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾನನ್ತರಸ್ಸಪಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಗಮನೀಯಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ನಾಮತ್ತಯದಾನಂ ನ ನಿವಾರಿತನ್ತಿ। ವಳಞ್ಜನಕಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನವಸೇನ ನಾಮಲಾಭೇ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಿಯ ಅನಿಮಿತ್ತನಾಮಲಾಭೋ ನ ಸಿಯಾ। ಯಥಾ ಪನ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಸ್ಸ ವಿಯ ವಳಞ್ಜನಕಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾಪಿ ಝಾನಪಟಿಪದಾಭೇದೋ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಸುಞ್ಞತಾದಿನಾಮಲಾಭೇ ಸತಿ ಅನಿಮಿತ್ತನಾಮಞ್ಚ ಲಭತೀತಿ। **ಅವೂಪಸನ್ತಾಯಾ**ತಿ ಇದಂ ಕೇನಚಿ ಅಞ್ಞೇನ ಅನನ್ತರಿತತ್ತಾ ತಾದಿಸಾಯ ಏವ ಸದ್ಧಾಯ...ಪೇ॰... ಪಞ್ಞಾಯ ಚ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತೇನ ಛನ್ದಾದಯೋಪಿ ಅತ್ತನೋ ಅನನ್ತರಸದಿಸಾನಂ ಛನ್ದಾದೀನಂ ಉಪ್ಪಾದಕಾ ಅಧಿಪತಿಭೂತಾ ಅಧಿಪತಿಭೂತೇ ಏವ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದೀಪೇತಿ।

೫೫೫. ಕಿಲೇಸಸಮುಚ್ಛೇದಕಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದಿಕಸ್ಸ ನಿಯ್ಯಾನಿಕಸಭಾವಸ್ಸ ಫಲೇನಪಿ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಕಿಲೇಸೇನ ನಿಯ್ಯಾನಸಭಾವೇನೇವ ಭವಿತಬ್ಬಂ, ತಸ್ಮಾ ಫಲೇಪಿ "**ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ ಮಗ್ಗಪರಿಯಾಪನ್ನ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಮಗ್ಗವಿಭಙ್ಗೇ ಫಲೇಸು ಚ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋ ಚ ಮಗ್ಗೋ ಉದ್ಧಟೋ, ಏವಂ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾಪೀತಿ। **ಮಗ್ಗಂ ಉಪಾದಾಯಾ**ತಿ ಮಗ್ಗಸದಿಸತಾಯ ಮಗ್ಗೋತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ।

ಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೫೫೬. ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇಸು ವಿಯ ನ ಅನಿಟ್ಠಅನಿಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇಸು ಸನ್ತೀರಣವಿಸೇಸೋ ಅತ್ಥಿ, ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಪನ ಅಧಿಮತ್ತಂ ಮನ್ದಞ್ಚ ಏವಂ ದ್ವಿಧಾ ವುತ್ತಂ।

ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಂ

ಮನೋಧಾತುಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೫೬೬. **ವಾತಪುಪ್ಫ**ನ್ತಿ ಮೋಘಪುಪ್ಫಂ। ತಂ ಅಚ್ಛಿನ್ನೇಪಿ ರುಕ್ಖೇ ನ ಫಲತಿ, ಛಿನ್ನರುಕ್ಖಪುಪ್ಫಂ ಪನ ಅಚ್ಛಿನ್ನೇ ಫಲೇಯ್ಯ। ಏವಂ ಅಚ್ಛಿನ್ನಭವಮೂಲಸ್ಸಪಿ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಯಂ ನ ಫಲತಿ, ತಂ ವಾತಪುಪ್ಫಸದಿಸಂ। ಇತರಸ್ಸೇವ ಪನ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಛಿನ್ನರುಕ್ಖಪುಪ್ಫಸದಿಸಂ। ತಞ್ಹಿ ಅಚ್ಛಿನ್ನೇ ಭವಮೂಲೇ ಫಲೇಯ್ಯಾತಿ।

ಕಿರಿಯಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೫೬೮. **ಲೋಲುಪ್ಪತಣ್ಹಾ ಪಹೀನಾ**ತಿ ಇಮಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ಪುರಿಮಾ ಪವತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾ। ಇದಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ವಿಚಾರಣಪಞ್ಞಾರಹಿತನ್ತಿ ಕೇವಲಂ ಸೋಮನಸ್ಸಮತ್ತಂ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಸ್ಸ ಹೋತೀತಿ। ಏವಂ ಚೇತಿಯಪೂಜಾದೀಸುಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ವತ್ತಂ ಕರೋನ್ತೋ**ತಿ ಇದಂ ವತ್ತಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣೇ ಕಾಯದ್ವಾರಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾನುಗತಂ ಹುತ್ವಾ ಲಬ್ಭಮಾನಂ ಸನ್ಧಾಯ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಏವ ವಾ ಲೋಲುಪ್ಪತಣ್ಹಾಪಹಾನಾದಿಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಹೇತುಭೂತಂ ಇದಮೇವ ಪವತ್ತಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ತತ್ಥ ತತ್ಥ "**ಇಮಿನಾ ಚಿತ್ತೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಿತೋ ಹೋತೀ**"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ "**ಏವಂ ತಾವ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಲಬ್ಭತೀ**"ತಿ ಆಹ। ಅತೀತಂಸಾದೀಸು ಅಪ್ಪಟಿಹತಂ ಞಾಣಂ ವತ್ವಾ "ಇಮೇಹಿ ತೀಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಸ್ಸ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಸಬ್ಬಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಞಾಣಾನುಪರಿವತ್ತೀ"ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಮಹಾನಿ॰ ೧೫೬ ಅತ್ಥತೋ ಸಮಾನಂ) "ಭಗವತೋ ಇದಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ವುತ್ತವಚನಂ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬಂ। ಅಹೇತುಕಸ್ಸ ಮೂಲಾಭಾವೇನ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತತಾ ನತ್ಥೀತಿ ಬಲಭಾವೋ ಅಪರಿಪುಣ್ಣೋ,

ತಸ್ಮಾ ಉದ್ದೇಸವಾರೇ "ಸಮಾಧಿಬಲಂ ಹೋತಿ, ವೀರಿಯಬಲಂ ಹೋತೀ"ತಿ ನ ವುತ್ತಂ। ತತೋ ಏವ ಹಿ ಅಹೇತುಕಾನಂ ಸಙ್ಗಹವಾರೇ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ಚ ನ ಉದ್ಧಟಾನಿ। ತೇನೇವ ಇಮಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅಹೇತುಕದ್ವಯೇ ಬಲಾನಿ ಅನುದ್ದೇಸಾಸಙ್ಗಹಿತಾನಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ವೀರಿಯಸ್ಸ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಸೇಸಾಹೇತುಕೇಹಿ ಬಲವಂ, ಯಸ್ಮಾ ಚ ಏತ್ಥ ವಿತಕ್ಕಾದೀನಂ ಝಾನಪಚ್ಚಯಮತ್ತತಾ ವಿಯ ಸಮಾಧಿವೀರಿಯಾನಂ ಬಲಮತ್ತತಾ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ನಿದ್ದೇಸವಾರೇ "ಸಮಾಧಿಬಲಂ ವೀರಿಯಬಲ"ನ್ತಿ ವತ್ವಾ ಠಪಿತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ನೇವ ಕುಸಲಂ ನಾಕುಸಲಂ, ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ ಮಿಚ್ಛಾಸಮಾಧೀತಿ, ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ ಮಿಚ್ಛಾವಾಯಾಮೋತಿ ಚ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏವಂ ಸತಿ ಮಹಾಕಿರಿಯಚಿತ್ತೇಸು ಚ ಏತಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ವುತ್ತಞ್ಚ, ತಸ್ಮಾ ಸಮ್ಮಾ, ಮಿಚ್ಛಾ ವಾ ನಿಯ್ಯಾನಿಕಸಭಾವಾಭಾವತೋ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಅಪ್ಪತ್ತಾ ಸಮಾಧಿವಾಯಾಮಾ ಇಧ ತಥಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೫೭೪. ಇನ್ದ್ರಿಯಪರೋಪರಿಯತ್ತಆಸಯಾನುಸಯಸಬ್ಬಞ್ಞುತಾನಾವರಣಞಾಣಾನಿ ಇಮಸ್ಸಾನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಿ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಮಹಾಕರುಣಾಸಮಾಪತ್ತಿಞಾಣಾನಿ ಚ ಇಮಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಪರಿಕಮ್ಮಾನನ್ತರಾನಿ ಇಮಿನಾ ಆವಜ್ಜಿತಾರಮ್ಮಣೇಯೇವ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಛ...ಪೇ॰... ಗಣ್ಹನ್ತೀ"**ತಿ। ಮಹಾವಿಸಯತ್ತಾ ಮಹಾಗಜೋ ವಿಯ ಮಹನ್ತನ್ತಿ **ಮಹಾಗಜಂ**।

ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಕಿರಿಯಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೫೭೭. ಇದಾನಿ ಯಾನಿ ಕಿರಿಯಾನಿ ಜಾತಾನಿ, ತಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನೀತಿ ಏವಂ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। **ಅತ್ತಭಾವೋ**ತಿ ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೧. ರೂಪಕಣ್ಡಂ

ಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

ಇದಾನಿ ರೂಪಮಬ್ಯಾಕತಂ ಭಾಜೇತಬ್ಬಂ, ತಞ್ಚ ಕೇನಚಿ ಸಮಯವವತ್ಥಾನಂ ಕತ್ವಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ಭಾಜೇತುಂ। ನ ಹಿ ರೂಪಸ್ಸ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇನ ಸಮಯವವತ್ಥಾನಂ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ ಅಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸಬ್ಭಾವತೋ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಚ ಅನೇಕಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನತಾಯ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪಕಚಿತ್ತಾನಞ್ಚ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಕತ್ಥಚಿ ಅಸಮುಟ್ಠಾಪನತಾಯ ವವತ್ಥಾನಾಭಾವತೋ, ವಿಞ್ಞತ್ತಿದ್ವಯವಜ್ಜಿತಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಅಚಿತ್ತಸಹಭುಭಾವತೋ ಚ, ನ ಚ ರೂಪಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹರಣೇನ ಸಮಯವವತ್ಥಾನಂ ಯುಜ್ಜತಿ ಮಹಗ್ಗತಪ್ಪಮಾಣಾನಂ ಝಾನಾನಂ ವಿಯ ರೂಪಾನಂ ಉಪಸಮ್ಪಜ್ಜ ವಿಹಾತಬ್ಬತಾಭಾವಾ, ಉಪಾದಾರೂಪೇಹಿ ಚ ನ ಯುಜ್ಜತಿ ತೇಸಂ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಅಪ್ಪವತ್ತನತೋ, ನಾಪಿ ಮಹಾಭೂತೇಹಿ ಯುಜ್ಜತಿ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಕೇಹಿಚಿ ಉಪಾದಾರೂಪೇಹಿ ವಿನಾ ಪವತ್ತಿತೋ ಅಸಮಾನಕಾಲಾನಞ್ಚ ಸಬ್ಭಾವತೋ। ನ ಹಿ ''ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಪಥವೀಧಾತು ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ಹೋತೀ''ತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ ಸೋತಾದಿನಿಸ್ಸಯಭೂತಾಯ ಪಥವಿಯಾ ಚಿತ್ತಾದಿಸಮುಟ್ಠಾನಾಯ ಚ ಸಹ ಚಕ್ಖಾಯತನಸ್ಸ ಅಭಾವಾ। ಏವಂ ಸೋತಾಯತನಾದೀಸುಪಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

ಮಹಾಭೂತೇಹಿ ಅಸಮಾನಕಾಲಾನಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಉಪಚಯಾದೀನಿಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಹೋನ್ತೀತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ। ಏಕಸ್ಮಿಞ್ಚ ಕಾಲೇ ಅನೇಕಾನಿ ಕಲಾಪಸಹಸ್ಸಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ ಚ, ನ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಯ ರೂಪಾನಂ ಕಲಾಪದ್ವಯಸಹಾಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ। ಏಕಸ್ಮಿಞ್ಚ ಕಲಾಪೇ ವತ್ತಮಾನೇ ಏವ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ನಿರೋಧೋ, ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಚುಪ್ಪತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ಸಬ್ಬಥಾ ರೂಪಾಬ್ಯಾಕತಂ ಸಮಯವವತ್ಥಾನಂ ಕತ್ವಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ವಿಭಜಿತುಂ। ಏಕಕಾದೀಹಿ ಪನ ನಯೇಹಿ ನ ಹೇತುಆದಿನಾ ಸಭಾವೇನ ವಿಭಜಿತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ ತಥಾ ವಿಭಜನತ್ಥಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡೇ ತಾವ ಅವಿಭತ್ತಂ ಅಬ್ಯಾಕತಂ ಅತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಸಮಯವವತ್ಥಾನೇನ ವಿನಾ ಅಬ್ಯಾಕತಸ್ಸ ಸಭಾವತೋಯೇವ ನಿದ್ದೇಸೇ ಏಕದೇಸಂ ನಿದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ನಿಗಮನಕರಣಸ್ಸ ಅನುಪಪತ್ತಿತೋ ಚ ವಿಭತ್ತಞ್ಚ ಅವಿಭತ್ತಞ್ಚ ಸಬ್ಬಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹನ್ತೋ ಆಹ ''ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ? ಕುಸಲಾ…ಪೇ॰… ಅಸಙ್ಖತಾ ಚ ಧಾತು। ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ''ತಿ। ಅವಿಭತ್ತೇ ಹಿ ವಿಭಜಿತಬ್ಬೇ ದಸ್ಸಿತೇ ವಿಭಜನಂ ಯುತ್ತಂ ಞಾತುಂ ಇಚ್ಛಾಯ ಉಪ್ಪಾದಿತಾಯಾತಿ। ಏತ್ಥ ಪನ ವಿಪಾಕಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಂ ವಿಭತ್ತತ್ತಾ ನ ವಿಭಜಿತಬ್ಬಂ, ಅಸಙ್ಖತಾ ಚ ಧಾತು ಭೇದಾಭಾವತೋ। ಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಭೇದಯುತ್ತತ್ತಾ ಅವಿಭತ್ತತ್ತಾ ಚ ವಿಭಜಿತಬ್ಬಂ, ತಂ ವಿಭಜನ್ತೋ ಆಹ **''ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪ''**ನ್ತಿಆದಿ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಪಾಳಿಯೋಜನಾ।

ನಯಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾತಿ ಏತ್ಥ ಹೇಟ್ಠಾ ಗಹಣಮೇವ ನಯದಸ್ಸನಂ। ತಂ ವಿಪಾಕೇಸು ಕತ್ವಾ ವಿಞ್ಞಾತತ್ತಾ ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತೇಸು ನಿಸ್ಸಟ್ಠಂ। ಕಾಮಾವಚರಾದಿಭಾವೇನ ವತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ಕಿರಿಯಾಬ್ಯಾಕತಸ್ಸ ವಾ ದಸ್ಸನಂ, ತಂ ಕತ್ವಾ ಕಾಮಾವಚರಾತಿಆದಿಕಂ ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತತ್ತಾ ನಿಸ್ಸಟ್ಠಂ। **ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ರೂಪಾನೀ**ತಿ ಪಾಳಿಯಂ ವುತ್ತಾನಿ ದಸಾಯತನಾನಿ ಪಞ್ಚದಸ ಚ ಸುಖುಮರೂಪಾನಿ, ಉಪಚಯಸನ್ತತಿಯೋ ವಾ ಏಕನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಹದಯವತ್ಥುಞ್ಚ। **ಛನ್ನವುತೀ**ತಿ ಚಕ್ಖಾದಿದಸಕಾ ಸತ್ತ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾದಯೋ ತಯೋ ಅಟ್ಠಕಾ ಉತುಚಿತ್ತಜಾ ದ್ವೇ ಸದ್ದಾ ಚ। ಕಲಾಪಭಾವೇನ ಪವತ್ತರೂಪರೂಪಾನಿ ''ರೂಪಕೋಟ್ಠಾಸಾ''ತಿ ವುತ್ತಾನಿ ರೂಪಕಲಾಪಕೋಟ್ಠಾಸಭಾವತೋ। **ಕೋಟ್ಠಾಸಾ**ತಿ ಚ ಅಂಸಾ, ಅವಯವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಕೋಟ್ಠ**ನ್ತಿ ವಾ ಸರೀರಂ, ತಸ್ಸ ಅಂಸಾ ಕೇಸಾದಯೋ ಕೋಟ್ಠಾಸಾತಿ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಅವಯವಾ ಕೋಟ್ಠಾಸಾ ವಿಯ **ಕೋಟ್ಠಾಸಾ**। **ನಿಬ್ಬಾನಂ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ಗಹಿತ**ನ್ತಿ ಸೋಪಾದಿಸೇಸನಿರುಪಾದಿಸೇಸರಾಗಕ್ಖಯಾದಿಅಸಙ್ಖತಾದಿವಚನೀಯಭಾವೇನ ಭಿನ್ನಂ ನಿಪ್ಪದೇಸತೋ ಗಹಿತಂ। ಅತ್ಥತೋ ಹಿ ಏಕಾವ ಅಸಙ್ಖತಾ ಧಾತೂತಿ।

೫೮೪. **ಸಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಸಕಲಂ ಚಕ್ಕವಾಳಂ। **ಪರಿಮಣ್ಡಲಂ** ಪರಿಮಣ್ಡಲಸಣ್ಠಾನಂ, ಪರಿಕ್ಖೇಪತೋ ಛತ್ತಿಂಸ ಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ ದಸ ಚೇವ ಸಹಸ್ಸಾನಿ ಅಡ್ಢಚತುತ್ಥಾನಿ ಚ ಯೋಜನಸತಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏತ್ಥ ಚ ವಟ್ಟಂ ''ಪರಿಮಣ್ಡಲ''ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಚತ್ತಾರಿ ನಹುತಾನೀ**ತಿ

ಚತ್ತಾಲೀಸ ಸಹಸ್ಸಾನಿ। **ನಗವ್ಹಯಾ**ತಿ ನಗಾತಿ ಅವ್ಹಾತಬ್ಬಾ ನಗಸದ್ದನಾಮಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ದೇವದಾನವಾದೀನಂ ತಿಗಾವುತಾದಿಸರೀರವಸೇನ ಮಹನ್ತಾನಿ ಪಾತುಭೂತಾನಿ। ತತ್ಥಾಯಂ ವಚನತ್ಥೋ - ಭೂತಾನಿ ಜಾತಾನಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಾನಿ ಮಹನ್ತಾನಿ **ಮಹಾಭೂತಾನೀ**ತಿ। ಅನೇಕಚ್ಛರಿಯದಸ್ಸನೇನ ಅನೇಕಾಭೂತವಿಸೇಸದಸ್ಸನವಸೇನ ಚ ಮಾಯಾಕಾರೋ ಮಹನ್ತೋ ಭೂತೋತಿ **ಮಹಾಭೂತೋ**। ಯಕ್ಖಾದಯೋ ಜಾತಿವಸೇನೇವ ಮಹನ್ತಾ ಭೂತಾತಿ **ಮಹಾಭೂತಾ**। ನಿರುಳ್ಹೋ ವಾ ಅಯಂ ಮಹಾಭೂತಸದ್ದೋ ತೇಸು ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಪಥವಿಯಾದಯೋ ಪನ ಮಹಾಭೂತಾ ವಿಯ **ಮಹಾಭೂತಾ**। ಭೂತಸದ್ದಸ್ಸ ಉಭಯಲಿಙ್ಗತ್ತಾ ನಪುಂಸಕತಾ ಕತಾ। **ಮಹಾಪರಿಹಾರತೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ವಚನತ್ಥಂ ವದನ್ತೋ ಆಹ "**ಮಹನ್ತೇಹಿ ಭೂತಾನಿ, ಮಹಾಪರಿಹಾರಾನಿ ವಾ ಭೂತಾನೀ**"ತಿ। ತತ್ಥ ಪಚ್ಛಿಮತ್ಥೇ ಪುರಿಮಪದೇ ಉತ್ತರಪದಸ್ಸ ಪರಿಹಾರಸದ್ದಸ್ಸ ಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ "**ಮಹಾಭೂತಾನೀ**"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

ಅಚ್ಚಿಮತೋತಿ ಅಗ್ಗಿಸ್ಸ। ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸಂ ಏಕಂ **ಕೋಟಿಸತಸಹಸ್ಸೇಕಂ**। **ಚಕ್ಕವಾಳ**ನ್ತಿ ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಆಣಾಕ್ಖೇತ್ತವಸೇನ ಏಕಂ ಕತ್ವಾ ವೋಹರನ್ತಿ। **ವಿಲೀಯತಿ** ಖಾರೋದಕೇನ। **ವಿಕಿರತೀ**ತಿ ವಿದ್ಧಂಸತಿ। ಉಪಾದಿನ್ನಕೇಸು ವಿಕಾರಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ "**ಪತ್ಥದ್ಧೋ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಕಟ್ಠಮುಖೇನ ವಾ**ತಿ **ವಾ**-ಸದ್ದೋ ಉಪಮತ್ಥೋ। ಯಥಾ ಕಟ್ಠಮುಖಸಪ್ಪೇನ ದಟ್ಠೋ ಪತ್ಥದ್ಧೋ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಪಥವೀಧಾತುಪ್ಪಕೋಪೇನ ಸೋ ಕಾಯೋ ಕಟ್ಠಮುಖೇವ ಹೋತಿ, ಕಟ್ಠಮುಖಮುಖಗತೋ ವಿಯ ಪತ್ಥದ್ಧೋ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ **ವಾ**-ಸದ್ದೋ ಏವಸದ್ದಸ್ಸತ್ಥೇ। "ಪಥವೀಧಾತುಪ್ಪಕೋಪೇನಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ಚ ಪರತೋ ಆಹರಿತ್ವಾ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ತತ್ರಾಯಮತ್ಥೋ - "ಕಟ್ಠಮುಖೇನ ದಟ್ಠೋಪಿ ಕಾಯೋ ಪಥವೀಧಾತುಪ್ಪಕೋಪೇನೇವ ಪತ್ಥದ್ಧೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಥವೀಧಾತುಯಾ ಅವಿಯುತ್ತೋ ಸೋ ಕಾಯೋ ಸಬ್ಬದಾ ಕಟ್ಠಮುಖಮುಖಗತೋ ವಿಯ ಹೋತೀ"ತಿ। ಅಥ ವಾ ಅನಿಯಮತ್ಥೋ **ವಾ**-ಸದ್ದೋ। ತತ್ರಾಯಮತ್ಥೋ - "ಕಟ್ಠಮುಖೇನ ದಟ್ಠೋ ಕಾಯೋ ಪತ್ಥದ್ಧೋ ಹೋತಿ ವಾ ನ ವಾ ಹೋತಿ ಮನ್ತಾಗದವಸೇನ, ಪಥವೀಧಾತುಪ್ಪಕೋಪೇನ ಪನ ಮನ್ತಾಗದರಹಿತೋ ಸೋ ಕಾಯೋ ಕಟ್ಠಮುಖಮುಖಗತೋ ವಿಯ ಹೋತಿ ಏಕನ್ತಪತ್ಥದ್ಧೋ"ತಿ। **ಪೂತಿಯೋ**ತಿ ಕುಥಿತೋ। **ಮಹಾವಿಕಾರಾನಿ ಭೂತಾನೀ**ತಿ ಮಹಾವಿಕಾರಾನಿ ಜಾತಾನಿ, ವಿಜ್ಜಮಾನಾನೀತಿ ವಾ ಅತ್ಥೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಪುರಿಮಪದೇ ಉತ್ತರಪದಸ್ಸ ವಿಕಾರಸದ್ದಸ್ಸ ಲೋಪಂ ಕತ್ವಾ "**ಮಹಾಭೂತಾನೀ**"ತಿ ವುತ್ತಾನಿ।

ಪಥವೀತಿಆದಿನಾ ಸಬ್ಬಲೋಕಸ್ಸ ಪಾಕಟಾನಿಪಿ ವಿಪಲ್ಲಾಸಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಯಥಾಸಭಾವತೋ ಪರಿಗ್ಗಯ್ಹಮಾನಾನಿ ಮಹನ್ತೇನ ವಾಯಾಮೇನ ವಿನಾ ನ ಪರಿಗ್ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ ಪಾಕಟಾನಿಪಿ ದುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಸಭಾವತ್ತಾ "**ಮಹನ್ತಾನೀ**"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ತಾನಿ ಹಿ ಸುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾನಿ ಅಮಹನ್ತಾನೀತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಠಿತೋ ತೇಸಂ ದುಪ್ಪರಿಗ್ಗಹಿತತಂ ದಿಸ್ವಾ "ಅಹೋ ಮಹನ್ತಾನಿ ಏತಾನೀ"ತಿ ಪಜಾನಾತಿ। **ಉಪಾದಾಯಾ**ತಿ ಏತೇನ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನಾ ಪಚ್ಛಿಮಕಾಲಕಿರಿಯಾ ಪವತ್ತೀತಿ ಕತ್ವಾ "**ಪವತ್ತರೂಪ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಞ್ಚ "ಉಪಾದಾಯಾ"ತಿ ಏತೇನ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನತಾ ವುತ್ತಾ ಹೋತೀತಿ। ಅಥ ವಾ ಉಪಾದಾಯತಿ ನಿಸ್ಸಯತೀತಿ ಉಪಾದಾಯಂ, ಉಪಾದಾಯಮೇವ ರೂಪಂ **ಉಪಾದಾಯರೂಪಂ,** ಅಞ್ಞನಿಸ್ಸಯಸ್ಸ ಏಕನ್ತನಿಸ್ಸಿತಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ತಂ ಪನ ನ ಸತ್ತಸ್ಸ, ನಾಪಿ ವೇದನಾದಿನೋ ತದಭಾವೇಪಿ ಭಾವತೋತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಚತುನ್ನಂ ಮಹಾಭೂತಾನ**"ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। ಭವತಿ ಹಿ ನಿಸ್ಸಯರೂಪಾನಂ ಸಾಮಿಭಾವೋತಿ।

ತಿವಿಧರೂಪಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೯೮೬. ಪಕಿಣ್ಣಕದುಕೇಸು ಅಜ್ಝತ್ತಿಕದುಕಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಅಞ್ಞೋ ಸಬ್ಬದುಕೇಹಿ ತಿಕವಸೇನ ಯೋಜನಂ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ನತ್ಥಿ, ವಿಞ್ಞತ್ತಿದುಕೋ ಚ ಯೋಜನಂ ನ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಸಬ್ಬದುಕಯೋಗೀಸು ಆದಿಭೂತಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕದುಕಮೇವ ಗಹೇತ್ವಾ ಸೇಸೇಹಿ ಸಬ್ಬದುಕೇಹಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ತಿಕಾ ವುತ್ತಾ। ಸಕ್ಕಾ ಹಿ ಏತೇನ ನಯೇನ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ದುಕಾನಂ ದುಕನ್ತರೇಹಿ ಲಬ್ಭಮಾನಾ ತಿಕಯೋಜನಾ ವಿಞ್ಞಾತುನ್ತಿ।

ಚತುಬ್ಬಿಧಾದಿರೂಪಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೫೮೬. ಚತುಕ್ಕೇಸು ಏಕನ್ತಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ವಿಞ್ಞತ್ತಿದ್ವಯಭಾವತೋ ವಿಞ್ಞತ್ತಿದುಕಾದೀಹಿ ಸಮಾನಗತಿಕೋ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನದುಕೋತಿ ತೇನ ಸಹ ಉಪಾದಾದುಕಸ್ಸ ಯೋಜನಾಯ ಲಬ್ಭಮಾನೋಪಿ ಚತುಕ್ಕೋ ನ ವುತ್ತೋ, ತಥಾ ಸನಿದಸ್ಸನದುಕಾದೀನಂ ತೇನ ತಸ್ಸ ಚ ಓಳಾರಿಕದೂರದುಕೇಹಿ ಯೋಜನಾಯ ಲಬ್ಭಮಾನಾ ನ ವುತ್ತಾ, ಧಮ್ಮಾನಂ ವಾ ಸಭಾವಕಿಚ್ಚಾನಿ ಬೋಧೇತಬ್ಬಾಕಾರಞ್ಚ ಯಾಥಾವತೋ ಜಾನನ್ತೇನ ಭಗವತಾ ತೇನ ಅಞ್ಞೇಸಂ ತಸ್ಸ ಚ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಯೋಜನಾ ನ ಕತಾತಿ ಕಿಂ ಏತ್ಥ ಕಾರಣಪರಿಯೇಸನಾಯ, ಅದ್ಧಾ ಸಾ ಯೋಜನಾ ನ ಕಾತಬ್ಬಾ, ಯತೋ ಭಗವತಾ ನ ಕತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅಞ್ಞೇ ಪನ ಪಕಿಣ್ಣಕದುಕಾ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಪಕಿಣ್ಣಕದುಕೇಹಿ ಯೋಜೇತುಂ ಯುತ್ತಾ, ತೇಹಿ ಯೋಜಿತಾ ಏವ। ವತ್ಥುದುಕಾದೀಸು ಪನ ಸೋತಸಮ್ಫಸ್ಸಾರಮ್ಮಣದುಕಾದಯೋ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಆರಮ್ಮಣಬಾಹಿರಾಯತನಾದಿಲಬ್ಭಮಾನದುಕೇಹಿ ಉಪಾದಿನ್ನಕದುಕಸ್ಸ ಉಪಾದಿನ್ನುಪಾದಾನಿಯದುಕಸ್ಸ ಚ ಯೋಜನಾಯ ಚತುಕ್ಕಾ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನದುಕಸ್ಸ ಚ ಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಬಾಹಿರಾಯತನಾದಿಲಬ್ಭಮಾನದುಕೇಹಿ। ಅವಸೇಸೇಹಿ ಪನ ತೇಸಂ ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ಸಬ್ಬವತ್ಥುದುಕಾದೀಹಿ ಯೋಜನಾಯ ನ ಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಉದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ರೂಪವಿಭತ್ತಿ

ಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೫೯೪. ಅವಿಜ್ಜಮಾನವಿಭಾಗಸ್ಸ ವಿಭಾಗಾಭಾವದಸ್ಸನಮೇವ **ನಿದ್ದೇಸೋ** ನಿಚ್ಛಯಕರಣತೋ, ತಸ್ಮಾ ''ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ನ ಹೇತುಮೇವಾ''ತಿಆದಿನಾ ವಿಭಾಗಾಭಾವಾವಧಾರಣೇನ ಏವ-ಸದ್ದೇನ ನಿದ್ದೇಸಂ ಕರೋತಿ। **ಹೇತುಹೇತೂತಿ** ಮೂಲಹೇತು, ಹೇತುಪಚ್ಚಯಹೇತೂತಿ ವಾ ಅಯಮತ್ಥೋ। **ಮಹಾಭೂತಾ ಹೇತೂತಿ** ಅಯಮೇವತ್ಥೋ **ಮಹಾಭೂತಾ ಪಚ್ಚಯೋತಿ** ಏತೇನಪಿ ವುತ್ತೋತಿ। ಹೇತುಪಚ್ಚಯಸದ್ದಾನಂ ಸಮಾನತ್ಥತ್ತಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಏವ ಹೇತು **ಪಚ್ಚಯಹೇತು**। ಯೋ ಚ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಹೇತು, ಸೋ ಏವ ತಸ್ಸ ಪಞ್ಞಾಪನಾಯ ಹೇತೂತಿ ವುತ್ತೋ ತದಭಾವೇ ಅಭಾವತೋ। **ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಕಮ್ಮಸಮಾದಾನಾನಂ ಠಾನಸೋ ಹೇತುಸೋ ವಿಪಾಕ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸುಪಿ ಅಞ್ಞೇಸು ಪಚ್ಚಯೇಸು ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠವಿಪಾಕನಿಯಾಮಕತ್ತಾ ಉತ್ತಮಂ ಪಧಾನಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ ಗತಿಉಪಧಿಕಾಲಪಯೋಗಸಮ್ಪತ್ತಿವಿಪತ್ತಿಟ್ಠಾನನಿಪ್ಫಾದಿತಂ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಕಮ್ಮಮಿವ ಪಧಾನತ್ತಾ ''ಹೇತೂ''ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಕಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಾನಿ **''ಉತ್ತಮಹೇತೂ''**ತಿ ವುತ್ತಾನಿ। ವಕ್ಖತಿ ಚ ''ಗತಿಉಪಧಿಕಾಲಪಯೋಗಾ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಠಾನಂ, ಕಮ್ಮಂ ಹೇತೂ''ತಿ। ಇಧ ಪನ ಕಮ್ಮಮಿವ ಉತ್ತಮತ್ತಾ ಆರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಹೇತುವಚನಂ ಅರಹತೀತಿ **''ಉತ್ತಮಹೇತೂ''**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಸಙ್ಖಾರಾನ**ನ್ತಿ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರಾದೀನಂ ಅವಿಜ್ಜಾ ಸಾಧಾರಣಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ''ಹೇತೂ''ತಿ ವುತ್ತಾ। **ಘರತೀತಿ** ಗಚ್ಛತಿ ಪಾಪುಣಾತಿ। **ಪಟಿಕ್ಖೇಪನಿದ್ದೇಸೋತಿ** ಇದಂ ಮಾತಿಕಾಯ ಆಗತಪಟಿಕ್ಖೇಪವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ಇಧ ಪನ ಮಾತಿಕಾಯ ನ ಹೇತುಪದಾದಿಸಙ್ಗಹಿತತಾ ಚ ರೂಪಸ್ಸ ವುತ್ತಾ ತಂತಂಸಭಾವತ್ತಾ, ಅವಧಾರಿತತಾ ಚ ಅನಞ್ಞಸಭಾವತೋ।

ರೂಪೀದುಕೇ ರೂಪೀಪದಮೇವ ಇಧ ''ರೂಪ''ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತೇನ ರೂಪೀರೂಪಪದಾನಂ ಏಕತ್ಥತಾ ಸಿದ್ಧಾ ಹೋತಿ ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಯುತ್ತಸ್ಸೇವ ರೂಪೀರೂಪಭಾವತೋ। **ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಛಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯ**ನ್ತಿ ಅರೂಪತೋ ವಿಧುರಂ ರೂಪಸ್ಸ ಸಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ನ ಹಿ ಅರೂಪಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಛಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ ಯಥಾ ರೂಪಂ, ತೇನ ರೂಪಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಛಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ, ನ ಅರೂಪನ್ತಿ ಅರೂಪತೋ ನಿವತ್ತೇತ್ವಾ ರೂಪೇ ಏವ ಏತಂ ಸಭಾವಂ ನಿಯಮೇತಿ, ನ ರೂಪಂ ಏತಸ್ಮಿಂ ಸಭಾವೇ। ಅತ್ಥಿ ಹಿ ರೂಪಂ ಅತೀತಾನಾಗತಂ ಯಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಛಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಸಭಾವಂ ನ ಹೋತೀತಿ। ಏತಮೇವ ಚ

ನಿಯಮಂ ಪುನ ಏವಸದ್ದೇನ ನಿಯಮೇತಿ "ಯಥಾವುತ್ತೋ ನಿಯಮೋ ರೂಪೇ ಅತ್ಥಿ ಏವ, ಅರೂಪೇ ವಿಯ ನ ನತ್ಥೀ"ತಿ। ಅಥ ವಾ **ಸಬ್ಬಂ ರೂಪ**ನ್ತಿ ಭೂತುಪಾದಾಯರೂಪಂ ಕಾಲಭೇದಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ "ಸಬ್ಬ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಅರೂಪೇಹಿ ಸಮಾನವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಸಭಾವಂ ಅತೀತಾನಾಗತಂ ನಿವತ್ತೇತುಂ ಉಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಏತೇನ ವಿಸೇಸೇತಿ, ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಂ ಛಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಮೇವಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ನನು ಏವಂ ರೂಪಾಯತನಸ್ಸಪಿ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಹಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಾ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ ರೂಪಂ ಸಬ್ಬಂ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ಏಕನ್ತಲಕ್ಖಣದಸ್ಸನವಸೇನ ಏಕೀಭಾವೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ಅರೂಪತೋ ವಿಧುರಸ್ಸ ಛಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಸಭಾವಸ್ಸ ದಸ್ಸನತೋ। ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನರೂಪಮೇವ ಛಹಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯನ್ತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಪನ ನಿಯಮೇ "ಸಬ್ಬಂ ರೂಪ"ನ್ತಿ ಏತ್ಥಾಯಂ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಭಾವನಿಯಮೋ ನ ವುತ್ತೋ, ಅಥ ಖೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಸಬ್ಬರೂಪಸ್ಸ ಏಕನ್ತಲಕ್ಖಣನಿಯಮೋ ದಸ್ಸಿತೋ ನ ಸಿಯಾ। ಪಾಳಿಯಞ್ಚ **ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಮೇವಾತಿ ಏವ**-ಕಾರೋ ವುತ್ತೋ, ನ ಉಪ್ಪನ್ನಮೇವಾತಿ। ತಸ್ಮಾ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸೇವ ಮನೋವಿಞ್ಞೇಯ್ಯನಿಯಮಾಪತ್ತಿ ನತ್ಥೀತಿ ಕಿಂ ಸೋತಪತಿತತ್ತೇನ, ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತನಯೇನತ್ಥೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ।

ಕಥಂವಿಧನ್ತಿ ಗುಣೇಹಿ ಕಥಂ ಸಣ್ಠಿತಂ। ಞಾಣಮೇವ **ಞಾಣವತ್ಥು**। ಸಮಾನಜಾತಿಕಾನಂ ಸಙ್ಗಹೋ, ಸಮಾನಜಾತಿಯಾ ವಾ ಸಙ್ಗಹೋ **ಸಜಾತಿಸಙ್ಗಹೋ**। ಸಞ್ಜಾಯನ್ತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಸಞ್ಜಾತಿ, ಸಞ್ಜಾತಿಯಾ ಸಙ್ಗಹೋ **ಸಞ್ಜಾತಿಸಙ್ಗಹೋ,** ಸಞ್ಜಾತಿದೇಸೇನ ಸಙ್ಗಹೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಞ್ಞಮಞ್ಞೋಪಕಾರವಸೇನ ಅವಿಪ್ಪಯೋಗೇನ ಚ ಸಮಾಧಿದೇಸೇ ಜಾತಾ ಸಮ್ಮಾಸತಿಆದಯೋ ಸಮಾಧಿಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾ। ಯತ್ಥ ಚ ಸತಿಆದಿಸಹಾಯವತೋ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಕಿಚ್ಚಕರಣಂ, ಸೋ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಸಮಾಧಿದೇಸೋ। ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಸ್ಸ ಚ ಅಪ್ಪನಾಭಾವತೋ ಪಟಿವೇಧಸದಿಸಂ ಕಿಚ್ಚನ್ತಿ ಸಮಾನೇನ ಪಟಿವೇಧಕಿಚ್ಚೇನ ದಿಟ್ಠಿಸಙ್ಕಪ್ಪಾ ಪಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೇ ಸಙ್ಗಹಿತಾ।

ರೂಪವಿಭತ್ತಿಏಕಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ದುಕನಿದ್ದೇಸೋ

ಉಪಾದಾಭಾಜನೀಯಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೫೯೭. ಅಪ್ಪರಜಕ್ಖಾದಿಸತ್ತಸಮೂಹದಸ್ಸನಂ **ಬುದ್ಧಚಕ್ಖು,** ಛಸು ಅಸಾಧಾರಣಞಾಣೇಸು ಇನ್ದ್ರಿಯಪರೋಪರಿಯತ್ತಞಾಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸಬ್ಬಸಙ್ಖತಾಸಙ್ಖತದಸ್ಸನಂ **ಸಮನ್ತಚಕ್ಖು**। "ದುಕ್ಖಂ ಪರಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ ಪರಿಞ್ಞಾತ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೦೮೧; ಮಹಾವ॰ ೧೫) ಏವಮಾದಿನಾ ಆಕಾರೇನ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣದಸ್ಸನಂ **ಞಾಣಚಕ್ಖು,** ತಮ್ಪಿ ಪುರಿಮದ್ವಯಮಿವ ಕಾಮಾವಚರಂ। ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮದಸ್ಸನಂ **ಧಮ್ಮಚಕ್ಖು**। ಉಪತ್ಥಮ್ಭಭೂತಾ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನಿಕರೂಪಸನ್ತತಿಯೋ ಸಮ್ಭಾರಾ। ಸಹ ಸಮ್ಭಾರೇಹಿ **ಸಸಮ್ಭಾರಂ,** ಸಮ್ಭಾರವನ್ತಂ। **ಸಮ್ಭವೋ**ತಿ ಆಪೋಧಾತುಮೇವ ಸಮ್ಭವಸಮ್ಭೂತಮಾಹ। **ಸಣ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ವಣ್ಣಾಯತನಮೇವ ಪರಿಮಣ್ಡಲಾದಿಸಣ್ಠಾನಭೂತಂ। ತೇಸಂ ಪನ ವಿಸುಂ ವಚನಂ ತಥಾಭೂತಾನಂ ಅತಥಾಭೂತಾನಞ್ಚ ಆಪೋಧಾತುವಣ್ಣಾಯತನಾನಂ ಯಥಾವುತ್ತೇ ಮಂಸಪಿಣ್ಡೇ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ। ಚುದ್ದಸಸಮ್ಭಾರೋ ಹಿ ಮಂಸಪಿಣ್ಡೋ। ಸಮ್ಭವಸ್ಸ ಚತುಧಾತುನಿಸ್ಸಿತೇಹಿ ಸಹ ವುತ್ತಸ್ಸ ಧಾತುತ್ತಯನಿಸ್ಸಿತತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಆಪೋಧಾತುವಣ್ಣಾಯತನಾನಮೇವ ವಾ ಸಮ್ಭವಸಣ್ಠಾನಾಭಾವಾ ವಿಸುಂ ವುತ್ತಾತಿ ಚತುಧಾತುನಿಸ್ಸಿತತಾ ಚ ನ ವಿರುಜ್ಝತಿ। ಯಂ ಮಂಸಪಿಣ್ಡಂ ಸೇತಾದಿನಾ ಸಞ್ಜಾನನ್ತೋ ನ ಪಸಾದಚಕ್ಖುಂ ಸಞ್ಜಾನಾತಿ, ಪತ್ಥಿಣ್ಣತಾದಿವಿಸೇಸಂ ವತ್ತುಕಾಮೋ "ಪಥವೀಪಿ ಅತ್ಥೀ"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಮ್ಪಿ ವದತಿ।

ಸರೀರಸಣ್ಠಾನುಪ್ಪತ್ತಿದೇಸಭೂತೇತಿ ಏತೇನ ಅವಸೇಸಂ ಕಣ್ಹಮಣ್ಡಲಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಸ್ನೇಹಮಿವ ಸತ್ತಕ್ಖಿಪಟಲಾನಿ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಠಿತಾಹೇವ ಅತ್ತನೋ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾಹಿ ಚತೂಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಕತೂಪಕಾರಂ ತಂನಿಸ್ಸಿತೇಹಿ ಏವ ಆಯುವಣ್ಣಾದೀಹಿ

ಅನುಪಾಲಿತಪರಿವಾರಿತಂ ತಿಸನ್ತತಿರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪಕೇಹಿ ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಿಯಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ। ಸತ್ತಕ್ಖಿಪಟಲಾನಂ ಬ್ಯಾಪನವಚನೇನ ಚ ಅನೇಕಕಲಾಪಗತಭಾವಂ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಪಮಾಣತೋ ಊಕಾಸಿರಮತ್ತ**ನ್ತಿ ಊಕಾಸಿರಮತ್ತೇ ಪದೇಸೇ ಪವತ್ತನತೋ ವುತ್ತಂ। **ರೂಪಾನಿ ಮನುಪಸ್ಸತೀತಿ ಮ**-ಕಾರೋ ಪದಸನ್ಧಿಕರೋ। ಅಥ ವಾ **ಮನೂ**ತಿ ಮಚ್ಚೋ। ಉಪಕಾರಭೂತೇಹಿ **ಸಙ್ಗಹಿತೋ। ಪರಿಯಾಯೇನಾ**ತಿ ಚತುನ್ನಂ ಪಸಾದೋ ತೇಸು ಏಕಸ್ಸ ದ್ವಿನ್ನಞ್ಚಾತಿಪಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತೋ ಸಮಾನಧನಾನಂ ಧನಂ ವಿಯಾತಿ ಏತೇನ ಪರಿಯಾಯೇನ। **ಸರೀರಂ** ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ ಏವ। ಪಟಿಘಟ್ಟನಮೇವ ನಿಘಂಸೋ **ಪಟಿಘಟ್ಟನಾನಿಘಂಸೋ।** ರೂಪಾಭಿಮುಖಭಾವೇನ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭಾವಾಪತ್ತಿಸಙ್ಖಾತೋ ಪಟಿಘಟ್ಟನತೋ ಜಾತೋ ವಾ ನಿಘಂಸೋ **ಪಟಿಘಟ್ಟನಾನಿಘಂಸೋ।**

ಪರಿಕಪ್ಪವಚನಂ "ಸಚೇ ಆಪಾಥಂ ಆಗಚ್ಛೇಯ್ಯಾ"ತಿ ಹೇತುಕಿರಿಯಂ, "ಪಸ್ಸೇಯ್ಯಾ"ತಿ ಫಲಕಿರಿಯಞ್ಚ ಪರಿಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ತೇನ ಪರಿಕಪ್ಪೇನ ವಚನಂ। ಏತ್ಥ ಚ ಹೇತುಕಿರಿಯಾ ಅನೇಕತ್ತಾ ಅವುತ್ತಾಪಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। "ಪಸ್ಸೇ ವಾ"ತಿ ಇಮಿನಾ ವಚನೇನ ತೀಸುಪಿ ಕಾಲೇಸು ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭಾವಂ ಅನುಪಗಚ್ಛನ್ತಂ ಚಕ್ಖುಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ದಸ್ಸನೇ ಪರಿಣಾಯಕಭಾವೋ **ದಸ್ಸನಪರಿಣಾಯಕಟ್ಠೋ।** ಯಥಾ ಹಿ ಇಸ್ಸರೋ "ಇದಞ್ಚಿದಞ್ಚ ಕರೋಥಾ"ತಿ ವದನ್ತೋ ತಸ್ಮಿಂ ತಸ್ಮಿಂ ಕಿಚ್ಚೇ ಸಪುರಿಸೇ ಪರಿಣಾಯತಿ ಪವತ್ತಯತಿ, ಏವಮಿದಮ್ಪಿ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ ತೇ ಧಮ್ಮೇ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚೇ ಆಣಾಪೇನ್ತಂ ವಿಯ ಪರಿಣಾಯತೀತಿ ಚಕ್ಖೂತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಚಕ್ಖತೀತಿ ಹಿ **ಚಕ್ಖು,** ಯಥಾವುತ್ತೇನ ನಯೇನ ಆಚಿಕ್ಖತಿ ಪರಿಣಾಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ ಸಮವಿಸಮಾನಿ ರೂಪಾನಿ ಚಕ್ಖತಿ ಆಚಿಕ್ಖತಿ, ಪಕಾಸೇತೀತಿ ವಾ **ಚಕ್ಖು**। ಸಞ್ಜಾಯನ್ತಿ ಏತ್ಥಾತಿ **ಸಞ್ಜಾತಿ।** ಕೇ ಸಞ್ಜಾಯನ್ತಿ? ಫಸ್ಸಾದೀನಿ । ತಥಾ **ಸಮೋಸರಣಂ।** ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಅತ್ತನೋ ತಿಕ್ಖಮನ್ದಭಾವಾನುಪವತ್ತನೇನ **ಇನ್ದಟ್ಠಂ ಕಾರೇತೀ**ತಿ। ನಿಚ್ಚಂ ಧುವಂ ಅತ್ತಾತಿ ಗಹಿತಸ್ಸಪಿ **ಲುಜ್ಜನಪಲುಜ್ಜನಟ್ಠೇನ।** ವಳಞ್ಜನ್ತಿ ಪವಿಸನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ವಳಞ್ಜನಂ, ತಂದ್ವಾರಿಕಾನಂ ಫಸ್ಸಾದೀನಂ **ವಳಞ್ಜನಟ್ಠೇನ।**

೫೯೭. ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತೋ ಪರಿಕಪ್ಪೋ ಏವ **ವಿಕಪ್ಪನತ್ಥೋ। ಘಟ್ಟಯಮಾನಮೇವಾ**ತಿ ಪಸಾದಸ್ಸ ಅಭಿಮುಖಭಾವವಿಸೇಸಂ ಗಚ್ಛನ್ತಮೇವ।

೫೯೯. ರೂಪಂ ಆರಬ್ಭ ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಚನೇನೇವ ತೇಸಂ ತಂದ್ವಾರಿಕಾನಂ ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ರೂಪಂ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಚ ತೇಸಂ ರೂಪಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತೇನ ಪಚ್ಚಯೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವುತ್ತಾ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ **"ಇಮಿನಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ **ಚಕ್ಖುಪಸಾದವತ್ಥುಕಾನಂ ಫಸ್ಸಾದೀನ**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ವಚನೇನ ತದಾಲಮ್ಬನರೂಪಾರಮ್ಮಣತಾಯ ತಂಸದಿಸಾನಂ ಮನೋಧಾತುಆದೀನಞ್ಚ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೇನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಯತ್ಥ ಪನ ವಿಸೇಸೋ ಅತ್ಥಿ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಜವನವೀಥಿಪರಿಯಾಪನ್ನಾನ"**ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। ತಾನಿ ಹಿ ರೂಪಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸಾದನಾಭಿನನ್ದನಭೂತಾನಿ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಿ ಚ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಅಞ್ಞಾನಿ ಆರಮ್ಮಣಪುರೇಜಾತೇನೇವಾತಿ ಏವಂ "ಆರಬ್ಭಾ"ತಿ ವಚನಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯತೋ ಅಞ್ಞಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸಪಿ ದೀಪಕಂ, ಆರಮ್ಮಣವಚನಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸೇವಾತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ।

೬೦೦. **ಸುಣಾತೀ**ತಿ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ ಸುಣಾತಿ। ಜಿವ್ಹಾಸದ್ದೇನ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನಾ ಕಿರಿಯಾ ಸಾಯನನ್ತಿ ಕತ್ವಾ **"ಸಾಯನಟ್ಠೇನಾ"**ತಿ ಆಹ। ಕುಚ್ಛಿತಾನಂ ದುಕ್ಖಸಮ್ಪಯುತ್ತಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಆಯೋತಿ **ಕಾಯೋ,**
ದುಕ್ಖದುಕ್ಖವಿಪರಿಣಾಮದುಕ್ಖಾನಂ ವಾ। ಕಾಯಾಯತನಸ್ಸ ಬ್ಯಾಪಿತಾಯ ಚಕ್ಖುಪಸಾದೇ ಕಾಯಪಸಾದಭಾವೋಪಿ ಅತ್ಥಿ, ತೇನ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಸ್ಸ ಅನುವಿದ್ಧತ್ತಾ ನೋ ಬ್ಯಾಪಿತಾ ಚ ನ ಸಿಯಾ, ವುತ್ತಾ ಚ ಸಾ। ತಸ್ಮಾ ಚಕ್ಖುಪಸಾದಸ್ಸ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾವಭಾಸನಂ ಕಾಯಪಸಾದಸ್ಸ ಚ ರೂಪಾವಭಾಸನಂ ಆಪನ್ನನ್ತಿ ಲಕ್ಖಣಸಮ್ಮಿಸ್ಸತಂ ಚೋದೇತಿ। ಚಕ್ಖುಕಾಯಾನಂ ಅಞ್ಞನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ

ಕಲಾಪನ್ತರಗತತಾಯ “**ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಅಭಾವತೋ**”ತಿ ಆಹ। ರೂಪರಸಾದಿನಿದಸ್ಸನಂ ಸಮಾನನಿಸ್ಸಯಾನಞ್ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಭಾವಾನುಪಗಮೇನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಅಭಾವೋ, ಕೋ ಪನ ವಾದೋ ಅಸಮಾನನಿಸ್ಸಯಾನನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ।

ರೂಪಾಭಿಘಾತಾರಹೋ ಚ ಸೋ ಭೂತಪ್ಪಸಾದೋ ಚಾತಿ **ರೂಪಾಭಿಘಾತಾರಹಭೂತಪ್ಪಸಾದೋ**। ಏವಂಲಕ್ಖಣಂ ಚಕ್ಖು। **ರೂಪಾಭಿಘಾತೋ**ತಿ ಚ ರೂಪೇ, ರೂಪಸ್ಸ ವಾ ಅಭಿಘಾತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಪರಿಪುಣ್ಣಾಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನತ್ತಭಾವನಿಬ್ಬತ್ತಕಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ನಿದಾನಭೂತಾ ಕಾಮತಣ್ಹಾ ರೂಪತಣ್ಹಾ ಚ ತದಾಯತನಿಕಭವಪತ್ಥನಾಭಾವತೋ ದಟ್ಠುಕಾಮತಾದಿವೋಹಾರಂ ಅರಹತೀತಿ ದುತಿಯೋ ನಯೋ ಸಬ್ಬತ್ಥ ವುತ್ತೋ। ತತ್ಥ ದಟ್ಠುಕಾಮತಾನಿದಾನಂ ಕಮ್ಮಂ ಸಮುಟ್ಠಾನಮೇತೇಸನ್ತಿ **ದಟ್ಠುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ,** ಏವಂವಿಧಾನಂ ಭೂತಾನಂ ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ ಚಕ್ಖು, ಏವಂವಿಧೋ ವಾ ಭೂತಪ್ಪಸಾದೋ **ದಟ್ಠುಕಾಮತಾನಿ...ಪೇ॰... ಪಸಾದೋ**। ಏವಂಲಕ್ಖಣಂ ಚಕ್ಖು। ರೂಪೇಸು ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ವಾ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ವಾ **ಆವಿಞ್ಛನರಸಂ**।

ಕಾಯೋ ಸಬ್ಬೇಸನ್ತಿ ಕೋ ಏತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ, ನನು ತೇಜಾದಿಅಧಿಕಾನಞ್ಚ ಭೂತಾನಂ ಪಸಾದಾ ಸಬ್ಬೇಸಂಯೇವಾತಿ? ಸಚ್ಚಮೇತಂ, ಇದಂ ಪನ “ಸಬ್ಬೇಸ”ನ್ತಿ ವಚನಂ “ಸಮಾನಾನ”ನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ದೀಪೇತಿ ಅನುವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಏಕದೇಸಾಧಿಕಭಾವಸ್ಸ ನಿವಾರಣವಸೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ। **ತೇಜಾದೀನ**ನ್ತಿ ಪದೀಪಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ತೇಜಸ್ಸ ಓಭಾಸೇನ ವಾಯುಸ್ಸ ಸದ್ದೇನ ಪಥವಿಯಾ ಗನ್ಧೇನ ಖೇಳಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಉದಕಸ್ಸ ರಸೇನಾತಿ ಪುರಿಮವಾದೇ ಪಚ್ಛಿಮವಾದೇ ಚ ಯಥಾಯೋಗಂ ತಂತಂಭೂತಗುಣೇಹಿ ಅನುಗ್ಗಯ್ಹಭಾವತೋ ರೂಪಾದಿಗ್ಗಹಣೇ ಉಪಕರಿತಬ್ಬತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ರೂಪಾದೀನಂ ಅಧಿಕಭಾವದಸ್ಸನತೋ**ತಿ ಅಗ್ಗಿಮ್ಹಿ ರೂಪಸ್ಸ ಪಭಸ್ಸರಸ್ಸ ವಾಯುಮ್ಹಿ ಸದ್ದಸ್ಸ ಸಭಾವೇನ ಸುಯ್ಯಮಾನಸ್ಸ ಪಥವಿಯಾ ಸುರಭಿಆದಿನೋ ಗನ್ಧಸ್ಸ ಆಪೇ ಚ ರಸಸ್ಸ ಮಧುರಸ್ಸ ವಿಸೇಸಯುತ್ತಾನಂ ದಸ್ಸನತೋ “**ರೂಪಾದಯೋ ತೇಸಂ ಗುಣಾ**”ತಿ ಪಠಮವಾದೀ ಆಹ। ತಸ್ಸೇವ ಚ “**ಇಚ್ಛೇಯ್ಯಾಮಾ**”ತಿಆದಿನಾ ಉತ್ತರಮಾಹ। ಇಮಿನಾವುಪಾಯೇನ ದುತಿಯವಾದಿಸ್ಸಪಿ ನಿಗ್ಗಹೋ ಹೋತೀತಿ।

ಅಥ ವಾ ರೂಪಾದಿವಿಸೇಸಗುಣೇಹಿ ತೇಜಆಕಾಸಪಥವೀಆಪವಾಯೂಹಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಕತಾನೀತಿ ವದನ್ತಸ್ಸ ಕಣಾದಸ್ಸ ವಾದಂ ತತಿಯಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ತಂ ನಿಗ್ಗಹೇತುಂ “**ಅಥಾಪಿ ವದೇಯ್ಯು**”ನ್ತಿಆದಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಆಸವೇ ಉಪಲಬ್ಭಮಾನೋಪಿ ಗನ್ಧೋ ಪಥವಿಯಾ ಆಪೋಸಂಯುತ್ತಾಯ ಕಪ್ಪಾಸತೋ ವಿಸದಿಸಾಯಾತಿ ನ ಕಪ್ಪಾಸಗನ್ಧಸ್ಸ ಅಧಿಕಭಾವಾಪತ್ತೀತಿ ಚೇ? ನ, ಅನಭಿಭೂತತ್ತಾ। ಆಸವೇಹಿ ಉದಕಸಂಯುತ್ತಾ ಪಥವೀ ಉದಕೇನ ಅಭಿಭೂತಾ, ನ ಕಪ್ಪಾಸಪಥವೀತಿ ತಸ್ಸಾಯೇವ ಅಧಿಕೇನ ಗನ್ಧೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ। ಉಣ್ಹೋದಕಸಞ್ಞಿತ್ತೋ ಚ ಅಗ್ಗಿ ಉಪಲಬ್ಭನೀಯೋ ಮಹನ್ತೋತಿ ಕತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಫಸ್ಸೋ ವಿಯ ವಣ್ಣೋಪಿ ಪಭಸ್ಸರೋ ಉಪಲಬ್ಭಿತಬ್ಬೋತಿ ಉಣ್ಹೋದಕವಣ್ಣತೋ ಅಗ್ಗಿನಾ ಅನಭಿಸಮ್ಬನ್ಧಸ್ಸ ಸೀತುದಕಸ್ಸ ವಣ್ಣೋ ಪರಿಹಾಯೇಥ। **ತಸ್ಮಾ**ತಿ ಏತಸ್ಸುಭಯಸ್ಸ ಅಭಾವಾ। ತದಭಾವೇನ ಹಿ ರೂಪಾದೀನಂ ತೇಜಾದಿವಿಸೇಸಗುಣತಾ ನಿವತ್ತಿತಾ, ತಂನಿವತ್ತನೇನ “ತೇಜಾದೀನಂ ಗುಣೇಹಿ ರೂಪಾದೀಹಿ ಅನುಗ್ಗಯ್ಹಭಾವತೋ”ತಿ ಇದಂ ಕಾರಣಂ ನಿವತ್ತಿತನ್ತಿ। ಏವಂ ಪರಮ್ಪರಾಯ ಉಭಯಾಭಾವೋ ವಿಸೇಸಕಪ್ಪನಪ್ಪಹಾನಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ಹೋತೀತಿ ಆಹ “**ತಸ್ಮಾ ಪಹಾಯೇಥೇತ**”ನ್ತಿಆದಿ। ಏಕಕಲಾಪೇಪಿ ರೂಪರಸಾದಯೋ ವಿಸದಿಸಾ, ಕೋ ಪನ ವಾದೋ ನಾನಾಕಲಾಪೇ ಚಕ್ಖಾದಯೋ ಭೂತವಿಸೇಸಾಭಾವೇಪೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **ರೂಪರಸಾದಿನಿದಸ್ಸನಂ** ವುತ್ತಂ।

ಯದಿ ಭೂತವಿಸೇಸೋ ನತ್ಥಿ, ಕಿಂ ಪನ ಚಕ್ಖಾದಿವಿಸೇಸಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಯಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸಾ**”ತಿಆದಿಮಾಹ। ಏಕಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮಂ ಪಞ್ಚಾಯತನಿಕತ್ತಭಾವಪತ್ಥನಾನಿಪ್ಫನ್ನಂ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ವಿಸೇಸಹೇತುತ್ತಾ “ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸ್ಸ ಅಸಾಧಾರಣ”ನ್ತಿ ಚ “ಕಮ್ಮವಿಸೇಸೋ”ತಿ ಚ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ತಂ ಯೇನ ವಿಸೇಸೇನ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ, ತೇನೇವ ಸೋತಸ್ಸ ಹೋತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯನ್ತರಾಭಾವಪ್ಪತ್ತಿತೋ। “ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಮಹಗ್ಗತಾ ಏಕಾ ಚೇತನಾ ಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಂ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧೨.೭೮) ವಚನೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಂ ಏಕಾ ಚೇತನಾ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ನಾನಾಚೇತನಾಯ ಹಿ ತದಾ ಇನ್ದ್ರಿಯುಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಸತಿ ಪರಿತ್ತೇನ ಚ ಮಹಗ್ಗತೇನ ಚ ಕಮ್ಮುನಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಂ

ಕಟತ್ತಾರೂಪಂ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ ನ ಚೇಕಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಅನೇಕಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಹೋತೀತಿ ಸಿದ್ಧಮೇಕೇನ ಕಮ್ಮೇನ ಅನೇಕಿನ್ದ್ರಿಯುಪ್ಪತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ। ಅನಲ್ಲೀನೋ ನಿಸ್ಸಯೋ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಅನಲ್ಲೀನನಿಸ್ಸಯೋ,** ರೂಪಸದ್ದಸಙ್ಖಾತೋ ವಿಸಯೋ। ಗನ್ಧರಸಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಾ ಘಾನಜಿವ್ಹಾನಿಸ್ಸಯೇ ಅಲ್ಲೀಯನ್ತೀತಿ ತೇ ನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಅಲ್ಲೀನಾ, ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ ಸಯಂ ಕಾಯನಿಸ್ಸಯಅಲ್ಲೀನಂ ಭೂತತ್ತಯತ್ತಾ। **ದೂರೇ...ಪೇ॰... ಸಮ್ಪತ್ತೋ ಏವ ನಾಮ** ಪಟಿಘಟ್ಟನನಿಘಂಸಜನಕತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಸದ್ದೋ ಪನ **ಧಾತುಪರಮ್ಪರಾಯ** ವಾಯು ವಿಯ **ಆಗನ್ತ್ವಾ** ನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಸೋತನಿಸ್ಸಯೇ ಅಲ್ಲೀಯಿತ್ವಾ **ಸೋತಂ ಘಟ್ಟೇತ್ವಾ** ವವತ್ಥಾನಂ ಗಚ್ಛನ್ತೋ **ಸಣಿಕಂ ವವತ್ಥಾನಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ** ವುತ್ತೋ। ಏವಂ ಪನ ಸತಿಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಸದ್ದಾಯತನಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಕದಾಚಿಪಿ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ ನ ಸಿಯಾ। ನ ಹಿ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನುಪ್ಪತ್ತಿ ಉಪಪಜ್ಜತೀತಿ।

ಚಿರೇನ ಸುಯ್ಯೇಯ್ಯಾತಿ ಕಸ್ಮಾ ಏತಂ ವುತ್ತಂ, ನನು ದೂರೇ ಠಿತೇಹಿ ರಜಕಾದಿಸದ್ದಾ ಚಿರೇನ ಸುಯ್ಯನ್ತೀತಿ? ನ, ದೂರಾಸನ್ನಾನಂ ಯಥಾಪಾಕಟೇ ಸದ್ದೇ ಗಹಣವಿಸೇಸತೋ। ಯಥಾ ಹಿ ದೂರಾಸನ್ನಾನಂ ವಚನಸದ್ದೇ ಯಥಾ ಪಾಕಟೀಭೂತೇ ಗಹಣವಿಸೇಸತೋ ಆಕಾರವಿಸೇಸಾನಂ ಅಗ್ಗಹಣಂ ಗಹಣಞ್ಚ ಹೋತಿ, ಏವಂ ರಜಕಾದಿಸದ್ದೇಪಿ ಆಸನ್ನಸ್ಸ ಆದಿತೋ ಪಭುತಿ ಯಾವಾವಸಾನಾ ಕಮೇನ ಪಾಕಟೀಭೂತೇ ದೂರಸ್ಸ ಚಾವಸಾನೇ ಮಜ್ಝೇ ವಾ ಪಿಣ್ಡವಸೇನ ಪವತ್ತಿಪಾಕಟೀಭೂತೇ ನಿಚ್ಛಯಗಹಣಾನಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ಪರತೋ ಪವತ್ತಾನಂ ವಿಸೇಸತೋ ಲಹುಕಂ ಸುತೋ ಚಿರೇನ ಸುತೋತಿ ಅಭಿಮಾನೋ ಹೋತಿ। ಸೋ ಪನ ಸದ್ದೋ ಯತ್ಥ ಉಪ್ಪನ್ನೋ, ತಂ ನಿಸ್ಸಿತೋವ ಅತ್ತನೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಕ್ಖಣೇ ಸೋತಸ್ಸ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ। ದೂರೇ ಠಿತೋ ಪನ ಸದ್ದೋ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಪಟಿಘೋಸುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಭಾಜನಾದಿಚಲನಸ್ಸ ಚ ಅಯೋಕನ್ತೋ ವಿಯ ಅಯೋಚಲನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಯಥಾ ವಾ ಘಣ್ಟಾಭಿಘಾತಾನುಜಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಅನುರವಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾನಿ ಘಟ್ಟನಸಭಾವಾನಿ, ಏವಂ ಘಟ್ಟನಾನುಜಾನಿ ಯಾವ ಸೋತಪ್ಪಸಾದಾ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ಆಗತಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಘಟ್ಟನಸಭಾವಾನೇವಾತಿ ತಂನಿಸ್ಸಿತೋ ಸದ್ದೋ ನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಧಾತುಪರಮ್ಪರಾಯ ಘಟ್ಟೇತ್ವಾ ಸಣಿಕಂ ವವತ್ಥಾನಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ವುತ್ತೋ। **ಅಸುಕದಿಸಾಯ ನಾಮಾತಿ ನ ಪಞ್ಞಾಯೇಯ್ಯ**। ಕಸ್ಮಾ? ಸೋತಪ್ಪದೇಸಸ್ಸೇವ ಸದ್ದಸ್ಸ ಗಹಣತೋ।

ವಿಸಮೇ ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ಏತಸ್ಸಾತಿ ವಿಸಮಜ್ಝಾಸಯೋ, ಅಜ್ಝಾಸಯರಹಿತಮ್ಪಿ ಚಕ್ಖು ವಿಸಮನಿನ್ನತ್ತಾ ವಿಸಮಜ್ಝಾಸಯಂ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ "**ವಿಸಮಜ್ಝಾಸಯ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಚಕ್ಖುಮತೋ ವಾ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಅಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ಚಕ್ಖು "**ವಿಸಮಜ್ಝಾಸಯ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ಕಣ್ಣಕೂಪಛಿದ್ದೇಯೇವ ಪವತ್ತನತೋ ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣಹೇತುತೋ ಚ ತತ್ಥೇವ "**ಅಜ್ಝಾಸಯಂ ಕರೋತೀ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಸ್ಸ ಸೋತಸ್ಸ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ ಸದ್ದಸವನೇ। **ಅಜಟಾಕಾಸೋಪಿ ವಟ್ಟತೀತಿ** ಏತಸ್ಸ ಅಟ್ಠಕಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಅತ್ಥಂ ವದನ್ತೋ "**ಅನ್ತೋಲೇಣಸ್ಮಿ**"ನ್ತಿಆದಿಮಾಹ। ಅತ್ತನೋ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವದನ್ತೋ "**ಕಿಂ ಏತಾಯ ಧಮ್ಮತಾಯಾ**"ತಿಆದಿಮವೋಚ।

ವಾತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಗನ್ಧೋ ಗೋಚರೋ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ವಾತೂಪನಿಸ್ಸಯಗನ್ಧಗೋಚರಂ**। ಏತ್ಥ ಚ ಗನ್ಧಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ವಾತೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ, ತಬ್ಬೋಹಾರೇನ ಪನ ಗನ್ಧೋ "ವಾತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ"ತಿ ವುತ್ತೋ। ಅಥ ವಾ ವಾತೋ ಏವ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ವಾತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ। ಕಸ್ಸಾತಿ? ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ। ಸೋ ಸಹಕಾರೀಪಚ್ಚಯನ್ತರಭೂತೋ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ **ವಾತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ,** ಗನ್ಧೋ ಪಚ್ಚಯೋ।

ಆಪೋ ಚ ಸಹಕಾರೀಪಚ್ಚಯನ್ತರಭೂತೋ ಖೇಳಾದಿಕೋ। ತಥಾ ಪಥವೀ। ಗಹೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಹಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸ್ಸ ಉಪ್ಪೀಳಿಯಮಾನಸ್ಸ ಆಧಾರಭೂತಾ ಪಥವೀ ಕಾಯಸ್ಸ ಚ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬೇನ ಉಪ್ಪೀಳಿಯಮಾನಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾನಂ ಆಧಾರಭೂತಾ ಸಬ್ಬದಾ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಗಹಣಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ। ಉಪ್ಪೀಳನೇನ ಪನ ವಿನಾ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಗಹಣೇ ಕಾಯಾಯತನಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾ ಪಥವೀ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಸಬ್ಬದಾಪಿ ಚ ತಸ್ಸಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವೋ ಯುತ್ತೋ ಏವ।

ಪಞ್ಚವಣ್ಣಾನನ್ತಿ ವಚನಂ ತದಾಧಾರಾನಂ ಸುತ್ತಾನಂ ನಾನತ್ತದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಪಞ್ಚಪ್ಪಕಾರಾ ಪಞ್ಚವಣ್ಣಾ। **ಏಕನ್ತತೋತಿ** ಇದಂ ಸಬ್ಬದಾ ಉಪ್ಪೀಳನೇನ ವಿನಿಬ್ಭುಜ್ಜಿತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಾನಂ ಕಲಾಪನ್ತರರೂಪಾನಂ ಸಬ್ಭಾವಾ ತೇಸಂ ನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ವುತ್ತಂ। ನ ಹಿ ತಾನಿ ಏಕನ್ತೇನ ಅವಿನಿಭುತ್ತಾನಿ ಕಲಾಪನ್ತರಗತತ್ತಾತಿ।

೬೧೬. **ವಣ್ಣನಿಭಾತಿ** ರೂಪಾಯತನಮೇವ ನಿದ್ದಿಟ್ಠನ್ತಿ ತದೇವ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ "**ಸನಿದಸ್ಸನ**"ನ್ತಿ ನಪುಂಸಕನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। **ತಸ್ಮಾತಿ** ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯರೂಪಾನಂ ನೀಲಾದೀನಂ ಫುಸಿತ್ವಾ ಅಜಾನಿತಬ್ಬತೋ ದೀಘಾದೀನಞ್ಚ ಫುಸಿತ್ವಾ ಜಾನಿತಬ್ಬತೋ **ನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯೇನ ದೀಘಂ ರೂಪಾಯತನಂ। ತಂ ತಂ ನಿಸ್ಸಾಯಾತಿ** ದೀಘಾದಿಸನ್ನಿವೇಸಂ ಭೂತಸಮುದಾಯಂ ನಿಸ್ಸಾಯ। **ತಥಾ ತಥಾ ಠಿತ**ನ್ತಿ ದೀಘಾದಿಸನ್ನಿವೇಸೇನ ಠಿತಂ ವಣ್ಣಸಮುದಾಯಭೂತಂ ರೂಪಾಯತನಮೇವ ದೀಘಾದಿವೋಹಾರೇನ ಭಾಸಿತಂ। **ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಂ** ಏಕಸ್ಮಿಂ ಇತರಸ್ಸ ಅಭಾವಾ। ವಿಸಯಗೋಚರಾನಂ ವಿಸೇಸೋ ಅನಞ್ಞತ್ಥಭಾವೋ ತಬ್ಬಹುಲಚಾರಿತಾ ಚ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ।

೬೨೦. ಭೇರಿಸದ್ದಾದೀನಞ್ಚ ವಾದಿತಸದ್ದತ್ತಾ "**ವುತ್ತಾವಸೇಸಾನ**"ನ್ತಿ ಆಹ। ಅಮನುಸ್ಸವಚನೇನ ನ ಮನುಸ್ಸೇಹಿ ಅಞ್ಞೇ ಪಾಣಿನೋ ಏವ ಗಹಿತಾ, ಅಥ ಖೋ ಕಟ್ಠಾದಯೋಪೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ "**ಸೇಸೋ ಸಬ್ಬೋಪೀ**"ತಿ ಆಹ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ವತ್ಥುವಿಸೇಸಕಿತ್ತನವಸೇನ ಪಾಳಿಯಂ ಅನಾಗತೋ ತಥಾ ಕಿತ್ತೇತಬ್ಬೋ **ಯೇ ವಾ ಪನಾತಿ** ವುತ್ತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೬೨೪. **ವಿಸ್ಸಗನ್ಧೋತಿ** ವಿರೂಪೋ ಮಂಸಾದಿಗನ್ಧೋ। **ಲಮ್ಬಿಲನ್ತಿ** ಮಧುರಮ್ಬಿಲಂ।

೬೩೨. ಸಞ್ಜಾನನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಸಞ್ಜಾನನಂ,** ಉಪಲಕ್ಖಣಂ। ಸಕೇನ ಸಕೇನ ಕಮ್ಮಚಿತ್ತಾದಿನಾ ಪಚ್ಚಯೇನ ಸಮುಟ್ಠಿತಾನಿಪಿ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಸಹಿತೇ ಸರೀರೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಿ ತಂತದಾಕಾರಾನಿ ಹುತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ "**ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತೀ**"ತಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದೀಸು ಏವ ಚ ಅಧಿಪತಿಭಾವಾ ಏತಸ್ಸ ಇನ್ದ್ರಿಯತಾ ವುತ್ತಾ, ಇನ್ದ್ರಿಯಸಹಿತೇ ಸನ್ತಾನೇ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದಿಆಕಾರರೂಪಪಚ್ಚಯಾನಂ ಅಞ್ಞಥಾ ಅನುಪ್ಪಾದನತೋ ಇತ್ಥಿಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಚ ತೇಸಂ ರೂಪಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಭಾವದಸಕೇಪಿ ರೂಪಾನಂ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ ನ ಜನಕಂ, ನಾಪಿ ಅನುಪಾಲಕಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಂ ವಾ, ನ ಚ ಅಞ್ಞಕಲಾಪರೂಪಾನಂ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವಿಯ ಸಕಲಾಪರೂಪಾನಂ ಆಹಾರೋ ವಿಯ ವಾ ಕಲಾಪನ್ತರರೂಪಾನಞ್ಚ ಇನ್ದ್ರಿಯಅತ್ಥಿಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋತಿ ನ ವುತ್ತಂ। ಏಸ ನಯೋ ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯೇಪಿ। ಲಿಙ್ಗಾದಿಆಕಾರೇಸು ರೂಪೇಸು ರೂಪಾಯತನಸ್ಸ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ ಲಿಙ್ಗಾದೀನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಾ ವುತ್ತಾ।

೬೩೩. **ಉಭಯಮ್ಪಿ...ಪೇ॰... ಕುಸಲೇನ ಪತಿಟ್ಠಾತೀತಿ** ಸುಗತಿಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ದುಗ್ಗತಿಯಞ್ಹಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಅಕುಸಲೇನೇವಾತಿ ತದಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋ ಭಾವೋಪಿ ಅಕುಸಲೇನೇವ ಭವೇಯ್ಯ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ವಿಯ ಪವತ್ತೇಪೀತಿ। ತಯಿದಂ ದ್ವಯಂ ಯಸ್ಮಾ ಸನ್ತಾನೇ ಸಹ ನ ಪವತ್ತತಿ "ಯಸ್ಸ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಸ ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ? ನೋ"ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಯಮ॰ ೩.ಇನ್ದ್ರಿಯಯಮಕ.೧೮೮), ತಸ್ಮಾ ಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಕಸ್ಸಪಿ **ಏಕಮೇವಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಹೋತೀತಿ** ವುತ್ತಂ।

೬೩೫. ಏಕನ್ತಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಂ ಕಾಯವೋಹಾರಸ್ಸ ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ "**ಕಾಯೇನ ಸಂವರೋ ಸಾಧೂ**"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೩೬೧; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೧೬) ಸಾಧಕಸುತ್ತಂ ಆಹಟಂ। ಭಾವಸ್ಸ ಗಮನಂ ಪಕಾಸನಂ **ಚೋಪನಂ। ಥಮ್ಭನಾತಿ** ವಾಯೋಧಾತುಅಧಿಕಾನಂ ಭೂತಾನಂ ಥಮ್ಭನಾಕಾರೋ ವಿಞ್ಞತ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಉದ್ಧಙ್ಗಮವಾತಾದಯೋ ವಿಯ ಹಿ ಯೋ ವಾತಾಧಿಕೋ ಕಲಾಪೋ, ತತ್ಥ ಭೂತಾನಂ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಆಕಾರತಾ ಹೋತೀತಿ। ತೇನೇವ "**ಕಾಯಂ ಥಮ್ಭೇತ್ವಾ ಥದ್ಧಂ ಕರೋತೀತಿ ಥಮ್ಭನಾ**"ತಿ ವಾಯೋಧಾತುಕಿಚ್ಚವಸೇನ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ವುತ್ತಾ। ತತೋ ಏವ ಚ "ವಾಯೋಧಾತುಯಾ ಆಕಾರೋ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತೀ"ತಿ ಚ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತಿ, ತಥಾ "ಪಥವೀಧಾತುಯಾ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತೀ"ತಿ ಪಥವೀಧಾತುಅಧಿಕಭೂತವಿಕಾರತೋ।

೬೩೬. ಪಭೇದಗತಾ ವಾಚಾ ಏವಾತಿ ತಿಸ್ಸ ಫುಸ್ಸಾತಿ ಪಭೇದಗತಾ। ಅಥ ವಾ ವಚೀಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇಹಿ ಪರಿಗ್ಗಹಿತಾ ಸವನವಿಸಯಭಾವಂ ಅನುಪನೀತತಾಯ ಅಭಿನ್ನಾ ತಬ್ಭಾವಂ ನೀಯಮಾನಾ ವಾಚಾ "**ವಚೀಭೇದೋ**"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ಇರಿಯಾಪಥಮ್ಪಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇನ್ತೀ**ತಿ ಯಥಾಪವತ್ತಂ ಇರಿಯಾಪಥಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇನ್ತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಅಬ್ಬೋಕಿಣ್ಣೇ ಭವಙ್ಗೇ ವತ್ತಮಾನೇ ಅಙ್ಗಾನಿ ಓಸೀದನ್ತಿ ಪವಿಟ್ಠಾನಿ ವಿಯ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಏವಂ "ದ್ವತ್ತಿಂಸ ಛಬ್ಬೀಸಾ"ತಿ ವುತ್ತೇಸು ಜಾಗರಣಚಿತ್ತೇಸು ವತ್ತಮಾನೇಸು। ತೇಸು ಪನ ವತ್ತಮಾನೇಸು ಅಙ್ಗಾನಿ ಉಪತ್ಥದ್ಧಾನಿ ಯಥಾಪವತ್ತಿರಿಯಾಪಥಭಾವೇನೇವ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ। **ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಚುತಿಚಿತ್ತ**ನ್ತಿ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ, "ಕಾಮಾವಚರಾನಂ ಪಚ್ಛಿಮಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಯಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನನ್ತರಾ ಕಾಮಾವಚರಾನಂ ಪಚ್ಛಿಮಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತಿ, ರೂಪಾವಚರೇ ಅರೂಪಾವಚರೇ ಪಚ್ಛಿಮಭವಿಕಾನಂ, ಯೇ ಚ ರೂಪಾವಚರಂ ಅರೂಪಾವಚರಂ ಉಪಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯಿಸ್ಸನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಚವನ್ತಾನಂ ತೇಸಂ ವಚೀಸಙ್ಖಾರೋ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸತಿ, ನೋ ಚ ತೇಸಂ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರೋ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸತೀ"ತಿ (ಯಮ॰ ೨.ಸಙ್ಖಾರಯಮಕ.೮೮) ಪನ ವಚನತೋ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ರೂಪಂ ನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ನ ಹಿ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪಕಚಿತ್ತಸ್ಸ ಗಬ್ಭಗಮನಾದಿವಿನಿಬದ್ಧಾಭಾವೇನ ಕಾಯಸಙ್ಖಾರಾಸಮುಟ್ಠಾಪನಂ ಅತ್ಥಿ, ನ ಚ ಯುತ್ತಂ "ಚುತೋ ಚ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಞ್ಚಸ್ಸ ಪವತ್ತತೀ"ತಿ, ನಾಪಿ "ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀ"ತಿ ಪಾಳಿ ಅತ್ಥೀತಿ।

೬೩೮. ನ ಕಸ್ಸತೀತಿ ನ ವಿಲೇಖಿಯತಿ। **ಗತ**ನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾತಂ। **ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಂ ಚತೂಹಿ ಮಹಾಭೂತೇಹೀ**ತಿ ಯಸ್ಮಿಂ ಕಲಾಪೇ ಭೂತಾನಂ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ, ತೇಹೇವ ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಂ। ವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಹಿ ಕಲಾಪನ್ತರಭೂತಾನಂ ಕಲಾಪನ್ತರಭೂತಸಮ್ಫುಟ್ಠಭಾವೇ ತಂತಂಭೂತವಿವಿತ್ತತಾ ರೂಪಪರಿಯನ್ತೋ ಆಕಾಸೋತಿ ಯೇಸಂ ಯೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ, ತೇಹಿ ಸೋ ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠೋವ, ಅಞ್ಞಥಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಭಾವೋ ನ ಸಿಯಾ ತೇಸಂ ಭೂತಾನಂ ಬ್ಯಾಪಿತಭಾವಾಪತ್ತಿತೋ। ಅಬ್ಯಾಪಿತಾ ಹಿ ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠತಾತಿ।

೬೩೮. ಲಹುತಾದೀನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾವಿಜಹನೇನ ದುಬ್ಬಿಞ್ಞೇಯ್ಯನಾನತ್ತತಾ ವುತ್ತಾತಿ ತಂತಂವಿಕಾರಾಧಿಕರೂಪೇಹಿ ತಂತಂನಾನತ್ತಪ್ಪಕಾಸನತ್ಥಂ "**ಏವಂ ಸನ್ತೇಪೀ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। ಯಥಾವುತ್ತಾ ಚ ಪಚ್ಚಯಾ ತಂತಂವಿಕಾರಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ ವುತ್ತಾ, ಅವಿಸೇಸೇನ ಪನ ಸಬ್ಬೇ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಾತಿ।

೬೪೧. ಆದಿತೋ ಚಯೋ **ಆಚಯೋ,** ಪಠಮುಪ್ಪತ್ತಿ। ಉಪರಿ ಚಯೋ **ಉಪಚಯೋ**। ಪಬನ್ಧೋ **ಸನ್ತತಿ**। ತತ್ಥ ಉದ್ದೇಸೇ ಅವುತ್ತೋಪಿ ಆಚಯೋ ಉಪಚಯಸದ್ದೇನೇವ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ "**ಯೋ ಆಯತನಾನಂ ಆಚಯೋ ಪುನಪ್ಪುನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಾನಂ, ಸೋವ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ**"ತಿ ಆಹ। ಪಾಳಿಯಂ ಪನ **ಉಪ**-ಸದ್ದೋ ಪಠಮತ್ಥೋ ಉಪರಿಅತ್ಥೋ ಚ ಹೋತೀತಿ "ಆದಿಚಯೋ ಉಪಚಯೋ, ಉಪರಿಚಯೋ ಸನ್ತತೀ"ತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ। ಅಞ್ಞಥಾ ಹಿ ಆಚಯಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಪಠಮುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಅವುತ್ತತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ।

ಏವನ್ತಿ "ಯೋ ಆಯತನಾನಂ ಆಚಯೋ"ತಿಆದಿನಿದ್ದೇಸೇನ ಕಿಂ ಕಥಿತಂ ಹೋತಿ? ಆಯತನೇನ ಆಚಯೋ ಕಥಿತೋ। ಆಚಯೂಪಚಯಸನ್ತತಿಯೋ ಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಭಾವೇನ ಆಚಯೋ ಏವಾತಿ ಆಯತನೇಹಿ ಆಚಯಾದೀನಂ ಪಕಾಸಿತತ್ತಾ ತೇಹಿ ಆಚಯೋ ಕಥಿತೋ। ಆಯತನಾನಂ ಆಚಯಾದಿವಚನೇನೇವ ಆಚಯಸಭಾವಾನಿ ಉಪ್ಪಾದಧಮ್ಮಾನಿ ಆಯತನಾನೀತಿ ಆಚಯೇನ ತಂಪಕತಿಕಾನಿ ಆಯತನಾನಿ ಕಥಿತಾನಿ। ಲಕ್ಖಣಞ್ಚ ಉಪ್ಪಾದೋ, ನ ರೂಪರೂಪನ್ತಿ। ತೇನೇವಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ "**ಆಯತನಮೇವ ಕಥಿತ**"ನ್ತಿ। ಆಚಯಞ್ಹಿ ಲಕ್ಖಣಂ ಕಥಯನ್ತೇನ ತಂಲಕ್ಖಣಾನಿ ಆಯತನಾನೇವ ಕಥಿತಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ। **ಏವಮ್ಪಿ ಕಿಂ ಕಥಿತಂ ಹೋತೀ**ತಿ ಆಯತನಾಚಯೇಹಿ ಆಚಯಾಯತನೇಹಿ ಆಚಯಮೇವ ಆಯತನಮೇವ ಕಥೇನ್ತೇನ ಉದ್ದೇಸೇ ನಿದ್ದೇಸೇ ಚ ಆಚಯೋತಿ ಇದಮೇವ ಅವತ್ವಾ ಉಪಚಯಸನ್ತತಿಯೋ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ತೇಸಂ ವಿಭಜನವಸೇನ ಆಯತನೇನ ಆಚಯಕಥನಾದಿನಾ ಕಿಂ ಕಥಿತಂ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಆಚಯೋ**ತಿ ಉಪಚಯಮಾಹ, **ಉಪಚಯೋ**ತಿ ಚ ಸನ್ತತಿಂ। ತದೇವುಭಯಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ವಿವರನ್ತೋ "**ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ವಡ್ಢಿ ಕಥಿತಾ**"ತಿ ಆಹ। ಉಪಚಯಸನ್ತತಿಯೋ ಹಿ ಅತ್ಥತೋ ಏಕತ್ತಾ ಆಚಯೋವಾತಿ ತದುದ್ದೇಸವಿಭಜನವಸೇನ ಆಯತನೇನ ಆಚಯಕಥನಾದಿನಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿವಡ್ಢಿಆಕಾರನಾನತ್ತಂ ಆಚಯಸ್ಸ ಕಥಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇಮಮೇವತ್ಥಂ ವಿಭಾವೇತುಂ "**ಅತ್ಥತೋ**

ಹೀ’’ತಿಆದಿಮಾಹ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ಉಭಯಮ್ಪಿ ಏತಂ ಜಾತಿರೂಪಸ್ಸೇವಾಧಿವಚನಂ, ತಸ್ಮಾ ಜಾತಿರೂಪಸ್ಸ ಲಕ್ಖಣಾದಿವಿಸೇಸೇಸು ಆಚಯಾದೀಸು ಪವತ್ತಿಆದೀಸು ಚ ಆಚಯಾದಿಲಕ್ಖಣಾದಿಕೋ ಉಪಚಯೋ, ಪವತ್ತಿಆದಿಲಕ್ಖಣಾದಿಕಾ ಸನ್ತತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೬೪೩. **ಪಕತಿನಿದ್ದೇಸಾತಿ** ಫಲವಿಪಚ್ಚನಪಕತಿಯಾ ನಿದ್ದೇಸಾ, ಜರಾಯ ಪಾಪುಣಿತಬ್ಬಂ ಫಲಮೇವ ವಾ ಪಕತಿ। **ನ ಚ ಖಣ್ಡಿಚ್ಚಾದೀನೇವ ಜರಾತಿ** ಕಲಲಕಾಲತೋ ಪಭುತಿ ಪುರಿಮರೂಪಾನಂ ಜರಾಪತ್ತಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಿ ಪಚ್ಛಿಮರೂಪಾನಿ ಪರಿಪಕ್ಕರೂಪಾನುರೂಪಾನಿ ಪರಿಣತಪರಿಣತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಸುಪರಿಣತರೂಪಪರಿಪಾಕಕಾಲೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಿ ಖಣ್ಡಿಚ್ಚಾದಿಸಭಾವಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ। ತಾನಿ ಉದಕಾದಿಮಗ್ಗೇಸು ತಿಣರುಕ್ಖಸಂಭಗ್ಗತಾದಯೋ ವಿಯ ಪರಿಪಾಕಗತಮಗ್ಗಸಞ್ಞಾತೇಸು ಪರಿಪಕ್ಕರೂಪೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನಾನಿ ಜರಾಯ ಗತಮಗ್ಗೋಇಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಾನಿ, ನ ಜರಾತಿ। ಅವಿಞ್ಞಾಯಮಾನನ್ತರಜರಾ **ಅವೀಚಿಜರಾ**। ಮರಣೇ **ಉಪನಯನರಸಾ**।

೬೪೪. **ತಂ ಪತ್ವಾತಿ** ತಂ ಅತ್ತನೋ ಏವ ಖಯವಯಸಞ್ಞಾತಂ ಸಭಾವಂ ಪತ್ವಾ ರೂಪಂ ಖೀಯತಿ ವೇತಿ ಭಿಜ್ಜತಿ। ಪೋಥೇತ್ವಾ ಪಾತಿತಸ್ಸ ದುಬ್ಬಲತಾ ಪರಾಧೀನತಾ ಸಯನಪರಾಯಣತಾ ಚ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಜರಾಭಿಭೂತಸ್ಸಾತಿ ಪೋಥಕಸದಿಸೀ ಜರಾ।

೬೪೫. **ಕತ್ತಬ್ಬತೋತಿ** ಕತ್ತಬ್ಬಸಭಾವತೋ। ವಿಸಾಣಾದೀನಂ ತರಚ್ಛಖೇಳತೇಮಿತಾನಂ ಪಾಸಾಣಾನಂ ವಿಯ ಥದ್ಧಭಾವಾಭಾವತೋ ಅಹಿವಿಚ್ಛಿಕಾನಂ ವಿಯ ಸವಿಸತ್ತಾಭಾವತೋ ಚ ಸುಖುಮತಾ ವುತ್ತಾ। **ಓಜಾಲಕ್ಖಣೋತಿ** ಏತ್ಥ ಅಙ್ಗಮಙ್ಗಾನುಸಾರಿನೋ ರಸಸ್ಸ ಸಾರೋ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಬಲಕಾರೋ ಭೂತನಿಸ್ಸಿತೋ ಏಕೋ ವಿಸೇಸೋ ಓಜಾತಿ।

ಉಪಾದಾಭಾಜನೀಯಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನೋಉಪಾದಾಭಾಜನೀಯಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೬೪೬. **ನ ಉಪಾದಿಯತೇವಾತಿ** ನ ನಿಸ್ಸಯತಿ ಏವ, ಕಿನ್ತು ನಿಸ್ಸಯತಿ ಚ ನಿಸ್ಸೀಯತಿ ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೬೪೭. **ಪುರಿಮಾ ಪನಾತಿ** ಪಞ್ಚವಿಧಸಙ್ಗಹೇ ಪಥವೀಧಾತುಆಪೋಧಾತುತೇಜೋಧಾತುವಾಯೋಧಾತೂನಂ ಪುರಿಮುದ್ದೇಸವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನನಿದ್ದೇಸೇ ವಾ ವುತ್ತಾನಂ ಪಥವೀಧಾತುಆದೀನಂ ಪುರಿಮಾ ಉದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತಾ ಆಪೋಧಾತೂತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ, ವುತ್ತಸ್ಸ ವಾ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಸ್ಸ ಅತೀತತಾಯ ಪಚ್ಛಿಮತಾ, ಅನಾಗತತಾಯ ಚ ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಪುರಿಮತಾ ವುತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಆಯೂತಿ** ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ಕಮ್ಮಜತೇಜಂ **ಉಸ್ಮಾ**। **ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಧಾತುಂ...ಪೇ॰... ಏಕಪ್ಪಹಾರೇನ ನುಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ** ಏಕಸ್ಮಿಂ ಖಣೇ ಅನೇಕಾಸು ಪಥವೀಸು ಆಪಾಥಗತಾಸು ತಾಸು ತಾಸು ಸಹ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಥಾ ತೇಜವಾಯೂಸು ಚಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅನೇಕೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಸನ್ನಿಪತಿತೇಸು ಆಭುಜಿತವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣಪಸಾದಾಧಿಮತ್ತತಾವಸೇನ ಚ ಪಠಮಂ ಕತ್ಥಚಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾ, ಅಞ್ಞತ್ಥ ಚ ಪನ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಅತ್ಥಿ ಏವ। ಸಾಯಂ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಆರಮ್ಮಣನ್ತರಸಙ್ಕನ್ತಿ ಯೇನ ಉಪಾಯೇನ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ವಿಜಾನನತ್ಥಂ ಪುಚ್ಛತಿ ‘‘**ಕಥಂ ಪನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಸಙ್ಕನ್ತಿ ಹೋತೀ**’’ತಿ।

೬೫೧. ಅಯಪಿಣ್ಡಿಆದೀಸು ಪಥವೀಧಾತು ತಾದಿಸಾಯ ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಅನಾಬದ್ಧಾ ಸನ್ತೀ ವಿಸರೇಯ್ಯ, ತಸ್ಮಾ ‘‘**ತಾನಿ ಆಪೋಧಾತು ಆಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಬದ್ಧಾನಿ ಕರೋತೀ**’’ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ಹಿ ಯುತ್ತಪ್ಪಮಾಣಂ ಉದಕಂ ಪಂಸುಚುಣ್ಣಾನಿ ಆಬನ್ಧಿತ್ವಾ

ಮತ್ತಿಕಾಪಿಣ್ಡಂ ಕತ್ವಾ ಠಪೇತಿ, ಏವಂ ಅಯೋಪಿಣ್ಡಿಆದೀಸುಪಿ ತದನುರೂಪಪಚ್ಚಯೇಹಿ ತತ್ಥೇವ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಆಪೋಧಾತು ತಥಾ ಆಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಠಪೇತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಅಫುಸಿತ್ವಾ ಪತಿಟ್ಠಾ ಹೋತೀತಿ ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಅಫೋಟ್ಠಬ್ಬಭಾವತೋ ವುತ್ತಂ, ತಥಾ "**ಅಫುಸಿತ್ವಾವ ಆಬನ್ಧತೀ**"ತಿ। ನ ಹಿ ಯಥಾ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಧಾತೂನಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಭಾವೇನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯತಾ, ಏವಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಫೋಟ್ಠಬ್ಬಧಾತೂನಂ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗವುತ್ತೀಸು ಹಿ ಭೂತೇಸು ಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯಭೂತೇಸು ನ ಸಕ್ಕಾ ನಿವಾರೇತುಂ, ನಾಪಿ ಸಹಜಾತೇಸು ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗತಾಯ ಏಕೀಭೂತೇಸು ಫುಸನಾಫುಸನಾನಿ ವಿಚಾರೇತುಂ ಯುತ್ತಾನೀತಿ। ನ **ಉಣ್ಹಾ ಹುತ್ವಾ ಝಾಯತೀತಿ** ತೇಜೋಸಭಾವತಂಯೇವ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ, ನ ಸೀತತ್ತಂ ಅನುಜಾನಾತಿ, ತೇಜೋಸಭಾವಪಟಿಕ್ಖೇಪೇನೇವ ಚ ಸೀತತ್ತಞ್ಚ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತೇಜೋ ಏವ ಹಿ ಸೀತಂ ಹಿಮಪಾತಸಮಯಾದೀಸು ಸೀತಸ್ಸ ಪರಿಪಾಚಕತಾದಸ್ಸನತೋ, ಸೀತುಣ್ಹಾನಞ್ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ ಉಣ್ಹೇನ ಸಹ ನ ಸೀತಂ ಭೂತನ್ತರಂ ಪವತ್ತತೀತಿ ಯುಜ್ಜತಿ। ಉಣ್ಹಕಲಾಪೇ ಪನ ಸೀತಸ್ಸ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ ಸೀತಕಲಾಪೇ ಚ ಉಣ್ಹಸ್ಸ ದ್ವಿನ್ನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ ತೇಜೋವಿಸೇಸಭಾವೇ ಯುಜ್ಜತೀತಿ। **ಭಾವಞ್ಞಥತ್ತ**ನ್ತಿ ಖರಾನಂ ಗುಳಾದೀನಂ ದವತಾ ಮುದುತಾ ರಸಾದೀನಞ್ಚ ದವಾನಂ ಖರತಾ ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸೇಹಿ ಓಮತ್ತಾಧಿಮತ್ತಪಥವೀಧಾತುಆದಿಕಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ। **ಲಕ್ಖಣಞ್ಞಥತ್ತಂ** ಕಕ್ಖಳಾದಿಲಕ್ಖಣವಿಜಹನಂ, ತಂ ಏತೇಸಂ ನ ಹೋತಿ, ಓಮತ್ತಾಧಿಮತ್ತತಾಸಙ್ಖಾತಂ ಭಾವಞ್ಞಥತ್ತಂಯೇವ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೬೫೨. **ಅನುಪಾದಿನ್ನಾದೀನಂಯೇವಾತಿ** ಏಕನ್ತಅನುಪಾದಿನ್ನಏಕನ್ತನಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾದೀನಂ ನಿದ್ದೇಸೇಸು ಗಹಣೇಸು ಗಹಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಯಂ ವಾ ಪನಞ್ಞಮ್ಪೀತಿ** ಪನ ವಚನೇನ ಪುರಿಮಾನಮ್ಪಿ ನಕಮ್ಮಸ್ಸಕತತ್ತಾಭಾವಾದಿಕಂ ದೀಪೇತಿ। ತಾ ಹಿ ಅನುಪಾದಿನ್ನಾದಿನಕಮ್ಮಸ್ಸಕತತ್ತಾದಿವಚನಾನಂ ಸಮಾನತ್ಥತ್ತಾ ಏಕೇನ ಅವತ್ತಬ್ಬತ್ತೇ ಇತರೇನಪಿ ಅವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯುಂ, ವತ್ತಬ್ಬತ್ತೇ ವಾ ವತ್ತಬ್ಬಾ। ತಸ್ಮಾ ಏಕನ್ತಾಕಮ್ಮಜಾದೀಸ್ವೇವ ಗಹೇತಬ್ಬತ್ತಾ ತಾ ಅನೇಕನ್ತೇಸು ನ ಗಹಿತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

೬೬೬. **ಏಕನ್ತ ...ಪೇ॰... ಪಞ್ಞಾಯತಿ** ತೇಸಂ ವಿಕಾರತ್ತಾ, ಅನಿಪ್ಫನ್ನತ್ತಾ ಪನ ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದೋ ನ ಕೇನಚಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ದುಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಚತುಕ್ಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೬೬. **ಪಚ್ಛಿಮಪದಸ್ಸಾತಿ** ವಿಞ್ಞಾತಪದಸ್ಸ। ಸಬ್ಬಮೇವ ಹಿ ರೂಪಂ ವಿಞ್ಞಾತನ್ತಿ ತಸ್ಸ ಅಭಿನ್ದಿತಬ್ಬತ್ತಾ ವಿಞ್ಞಾತತೋ ಅಞ್ಞಂ ದಿಟ್ಠಂ ಸುತಂ ಮುತಞ್ಚ ನ ಹೋತೀತಿ ಪುಚ್ಛಂ ಅಕತ್ವಾವ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿತಂ। ನ ಹಿ ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾತತೋ ಅಞ್ಞಂ "ಕತಮಂ ರೂಪಂ ದಿಟ್ಠ"ನ್ತಿ ಪುಚ್ಛಿತುನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯಥಾ ಹಿ ದ್ವೀಸು ಉದ್ದಿಟ್ಠೇಸು ನೋಪಾದತೋ ಅಞ್ಞತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಕತಮಂ ತಂ ರೂಪಂ ಉಪಾದಾ"ತಿ ಪುಚ್ಛಿತಂ, ಏವಂ ದಿಟ್ಠಾದೀಸು ಚತೂಸು ಉದ್ದಿಟ್ಠೇಸು ಸುತಾದೀಹಿ ತೀಹಿಪಿ ಅಞ್ಞತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಕತಮಂ ತಂ ರೂಪಂ ದಿಟ್ಠ"ನ್ತಿ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ತದಭಾವೋ ನ ಪುಚ್ಛಿತಂ, ಏವಂ ಸುತಾದೀಸುಪೀತಿ। ದಸ್ಸನಾದಿಗ್ಗಹಣವಿಸೇಸತೋ ಪನ ದಿಟ್ಠಾದೀಹಿ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾತಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವತೋ ಚ ಚತುಕ್ಕೋ ವುತ್ತೋ।

ಪಞ್ಚಕನಿದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೯೬೯. **ತೇಜೋಭಾವಂ ಗತ**ನ್ತಿ ಸಭಾವೇನೇವ ತೇಜೋಭಾವಂ ಪತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ವುತ್ತಸ್ಸಪಿ ಅಞ್ಞೇನ ಪಕಾರೇನ ಸಙ್ಗಹಾರಹಸ್ಸ ಸಙ್ಗಣ್ಹನಂ ನಯಕರಣಂ ಇಧ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ತಯಿದಂ "ವಿಞ್ಞಾತ"ನ್ತಿ ಚತುಕ್ಕಪದೇಪಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸ್ಸ ಭೇದಸಬ್ಭಾವೋ

ಅಟ್ಠಕೇ ನಯೋ।

ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೯೭೫. ನತ್ಥಿ ನೀವರಣಾತಿ ವಚನೇನ ಮಿದ್ಧಸ್ಸಪಿ ನೀವರಣಸ್ಸ ಪಹಾನಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಚ ರೂಪಂ ಪಹಾತಬ್ಬಂ, ನ ಚ ರೂಪಕಾಯಗೇಲಞ್ಞಂ ಮುನಿನೋ ನತ್ಥೀತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ "ಪಿಟ್ಠಿ ಮೇ ಆಗಿಲಾಯತಿ, ತಮಹಂ ಆಯಮಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೨) ವಚನತೋ। **ಸವಿಞ್ಞಾಣಕಸದ್ದೋ**ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಪವತ್ತಿತೋ ವಚೀಘೋಸಾದಿಸದ್ದೋ। **ನ ಹಿ ಏತಾನಿ ಜಾಯನ್ತೀ**ತಿ ಪರಿಪಚ್ಚಮಾನಸ್ಸ ರೂಪಸ್ಸ ಪರಿಪಚ್ಚನಂ ಜರಾ , ಖೀಯಮಾನಸ್ಸ ಖಯೋ ಅನಿಚ್ಚತಾತಿ ರೂಪಭಾವಮತ್ತಾನಿ ಏತಾನಿ, ನ ಸಯಂ ಸಭಾವವನ್ತಾನೀತಿ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಜಾಯಮಾನಸ್ಸ ಜನನಂ ಜಾತಿ, ಸಾ ಚ ರೂಪಭಾವೋವ, ನ ಸಯಂ ಸಭಾವವತೀತಿ "**ನ ಪನ ಪರಮತ್ಥತೋ ಜಾತಿ ಜಾಯತೀ**"ತಿ ವುತ್ತಂ।

ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯೋ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾ, ತಪ್ಪಚ್ಚಯಾಯ ಭಾವೋ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ, ತಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಪವತ್ತೋ ವೋಹಾರೋ **ತಪ್ಪಚ್ಚಯಭಾವವೋಹಾರೋ,** ತಂ ಲಭತಿ। **ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿತಧಮ್ಮಕ್ಖಣಸ್ಮಿ**ನ್ತಿ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಮಾನಧಮ್ಮಕ್ಖಣಸ್ಮಿನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ನ ಹಿ ತದಾ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ನ ಜಾಯನ್ತೀತಿ ಜಾಯಮಾನಭಾವೋವ ಜಾತೀತಿ ಯುತ್ತಾ ತಸ್ಸಾ ಕಮ್ಮಾದಿಸಮುಟ್ಠಾನತಾ ತಂನಿಬ್ಬತ್ತತಾ ಚ, ನ ಪನ ತದಾ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ಜೀಯನ್ತಿ ಖೀಯನ್ತಿ ಚ, ತಸ್ಮಾ ನ ತೇಸಂ ತೇ ಜೀರಣಭಿಜ್ಜನಭಾವಾ ಚಿತ್ತಾದಿಸಮುಟ್ಠಾನಾ ತಂನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಚಾತಿ ವಚನಂ ಅರಹನ್ತಿ। ಏವಮಪಿ ಉಪಾದಿನ್ನ-ಸದ್ದೋ ಉಪೇತೇನ ಕಮ್ಮುನಾ ಆದಿನ್ನತಂ ವದತಿ, ನ ನಿಬ್ಬತ್ತಿನ್ತಿ ಉಪಾದಿನ್ನಪಾಕಭೇದಾನಂ ಉಪಾದಿನ್ನತಾ ತೇಸಂ ವತ್ತಬ್ಬಾತಿ ಚೇ? ನ, ಆದಿನ್ನ-ಸದ್ದಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತಿವಾಚಕತ್ತಾ। ಉಪೇತೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಞ್ಹಿ ಉಪಾದಿನ್ನನ್ತಿ ಪಚ್ಚಯಾನುಭಾವಕ್ಖಣಞ್ಚ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಞ್ಚ ಗಹೇತ್ವಾವ ಪವತ್ತೋ ಅಯಂ ವೋಹಾರೋ ತದಾ ಅಭಾವಾ ಜರಾಮರಣೇ ನ ಪವತ್ತತೀತಿ। ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಜರಾಮರಣತ್ತಾ ತೇಸಂ ಉಪ್ಪಾದೇ ಸತಿ ಜರಾಮರಣಂ ಹೋತಿ, ಅಸತಿ ನ ಹೋತಿ। ನ ಹಿ ಅಜಾತಂ ಪರಿಪಚ್ಚತಿ ಭಿಜ್ಜತಿ ವಾ, ತಸ್ಮಾ ಜಾತಿಪಚ್ಚಯತಂ ಸನ್ಧಾಯ "**ಜರಾಮರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

ನಿಸ್ಸಯಪಟಿಬದ್ಧವುತ್ತಿತೋತಿ ಜಾಯಮಾನಪರಿಪಚ್ಚಮಾನಭಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಜಾಯಮಾನಾದಿಭಾವಮತ್ತತ್ತಾ ಜಾಯಮಾನಾದಿನಿಸ್ಸಯಪಟಿಬದ್ಧವುತ್ತಿಕಾ ಜಾತಿಆದಯೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಯದಿ ಏವಂ ಉಪಾದಾಯರೂಪಾನಞ್ಚ ಚಕ್ಖಾಯತನಾದೀನಂ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಸಭಾವಭೂತಾ ಜಾತಿಆದಯೋ ತಂನಿಸ್ಸಿತಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಭೂತನಿಸ್ಸಿತಾನಂ ತೇಸಂ ಲಕ್ಖಣಾನಂ ಉಪಾದಾಯಭಾವೋ ವಿಯ ಉಪಾದಾಯರೂಪನಿಸ್ಸಿತಾನಂ ಉಪಾದಾಯುಪಾದಾಯಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಚೇ? ನ, ಭೂತಪಟಿಬದ್ಧಉಪಾದಾಯರೂಪಲಕ್ಖಣಾನಞ್ಚ ಭೂತಪಟಿಬದ್ಧಭಾವಸ್ಸ ಅವಿನಿವತ್ತನತೋ। ಅಪಿಚ ಏಕಕಲಾಪಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಂ ರೂಪಾನಂ ಸಹೇವ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಏಕಸ್ಸ ಕಲಾಪಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಾದಯೋ ಏಕೇಕಾವ ಹೋನ್ತೀತಿ ಯಥಾ ಏಕೇಕಸ್ಸ ಕಲಾಪಸ್ಸ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಕಲಾಪಾನುಪಾಲಕಂ "ಉಪಾದಾಯರೂಪ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಏವಂ ಕಲಾಪುಪ್ಪಾದಾದಿಸಭಾವಾ ಜಾತಿಆದಯೋ "ಉಪಾದಾಯರೂಪಾನಿ"ಚ್ಚೇವ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಏವಂ ವಿಕಾರಪರಿಚ್ಛೇದರೂಪಾನಿ ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾನಿ।

ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಸಮ್ಬನ್ಧಂ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಕಮ್ಮವಿಸೇಸೇನ ಸುವಣ್ಣದುಬ್ಬಣ್ಣಸುಸಣ್ಠಿತದುಸ್ಸಣ್ಠಿತಾದಿವಿಸೇಸಂ ಹೋತೀತಿ "**ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕಮ್ಮವಿಪಾಕಾನುಭವನಸ್ಸ ಕಾರಣಭೂತಂ ಬಾಹಿರಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ **ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಂ।** ಕಮ್ಮಸಹಾಯೋ ಪಚ್ಚಯೋ, ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಾ ಸಹಾಯಭೂತೋ ಪಚ್ಚಯೋ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ, ಸೋವ ಉತು ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಉತು, ಸೋ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ವಚನತ್ಥೋ। ಸೀತೇ ಉಣ್ಹೇ ವಾ ಕಿಸ್ಮಿಞ್ಚಿ ಉತುಮ್ಹಿ ಸಮಾಗತೇ ತತೋ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಸ ಸೋ ಉತು ಸಮುಟ್ಠಾನಂ। ದುತಿಯಸ್ಸ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಸ್ಸ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಿಕಪಟಿಬನ್ಧಕಸ್ಸ ಸೋ ಏವ ಪುರಿಮೋ ಉತು ಪಚ್ಚಯೋ। ತತಿಯಂ ಪನ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ ಪುರಿಮಉತುಸಹಾಯೇನ ಉತುನಾ ನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ ಪುಬ್ಬೇ

ವುತ್ತನಯೇನೇವ “**ಉತುಪಚ್ಚಯಉತುಸಮುಟ್ಠಾನ**”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಮಯಂ ಪುರಿಮೋ ಉತು ತಿಸ್ಸೋ ಸನ್ತತಿಯೋ ಘಟ್ಟೇತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಅಞ್ಞಉತುಸಮಾಗಮೇ ಅಞ್ಞಸನ್ತತಿತ್ತಯಂ, ತತೋ ಚ ಅಞ್ಞೇನ ಅಞ್ಞನ್ತಿ ಏವಂ ಪವತ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ತದೇತಂ ಸೀತುಣ್ಹಾನಂ ಅಪ್ಪಬಹುಭಾವೇ ತಂಸಮ್ಫಸ್ಸಸ್ಸ ಅಚಿರಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಚಿರಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, ಅನುಪಾದಿನ್ನೇನ ದೀಪನಾ ನ ಸನ್ತತಿತ್ತಯವಸೇನ, ಅಥ ಖೋ ಮೇಘಸಮುಟ್ಠಾಪಕಮೂಲಉತುವಸೇನ ಪಕಾರನ್ತರೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನೋ ನಾಮ ವಲಾಹಕೋ**”ತಿಆದಿಮಾಹ। ರೂಪರೂಪಾನಂ ವಿಕಾರಾದಿಮತ್ತಭಾವತೋ ಅಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನತಾ ವುತ್ತಾ। ತೇಸಞ್ಹಿ ರೂಪವಿಕಾರಾದಿಭಾವತೋ ರೂಪತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ರೂಪವಿಕಾರಾದಿಭಾವತೋ ಏವ ಪನ ರೂಪೇ ಸತಿ ಸನ್ತಿ, ಅಸತಿ ನ ಸನ್ತೀತಿ ಅಸಙ್ಖತಭಾವನಿವಾರಣತ್ಥಂ ಪರಿನಿಪ್ಫನ್ನತಾ ವುತ್ತಾತಿ।

ರೂಪಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೩. ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡಂ

ತಿಕನಿಕ್ಖೇಪಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೯೮೫. ಸಬ್ಬೇಸನ್ತಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನ ರೂಪಾಸಙ್ಖತವಸೇನ ಚ ಭಿನ್ನಾನಂ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಫಸ್ಸಾದಿಚಕ್ಖಾದಿಪದಭಾಜನನಯೇನ ವಿತ್ಥಾರಿತೋ। ತತ್ಥ ಪನ ಅಸಙ್ಖತಸ್ಸ ಭೇದಾಭಾವತೋ ಅಸಙ್ಖತಾ ಧಾತೂತ್ವೇವ ಪದಭಾಜನಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯೇವಾಪನಕಾನಂ ಪನ ಸುಖುಮುಪಾದಾಯರೂಪಸ್ಸ ಚ ಇನ್ದ್ರಿಯವಿಕಾರಪರಿಚ್ಛೇದಲಕ್ಖಣರೂಪುಪತ್ಥಮ್ಭಕಭಾವರಹಿತಸ್ಸ ಹದಯವತ್ಥುಸ್ಸ ಪದುದ್ಧಾರೇನ ಇಧ ನಿದ್ದೇಸಾನರಹತ್ತಾ ನಿದ್ದೇಸೋ ನ ಕತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ನ ಹಿ ತಥಾಗತಸ್ಸ ಧಮ್ಮೇಸು ಆಚರಿಯಮುಟ್ಠಿ ಅತ್ಥೀತಿ। **ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾತಿ** ವಿತ್ಥಾರದೇಸನಂ ಠಪೇತ್ವಾ, ಅಪನೇತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ವಿತ್ಥಾರದೇಸನಂ ಅನ್ತೋಗಧಂ ಕತ್ವಾತಿ ವಾ। ಗಾಥಾತ್ಥೋ ನಿದಾನೇ ವುತ್ತೋ ಏವ।

ಮೂಲವಸೇನ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ **ಹೇತುಪಚ್ಚಯತ್ಥೋ**। ಪಭವತಿ ಏತಸ್ಮಾತಿ **ಪಭವೋ,** ಸೋ ಏವ **"ಜನಕೋ"**ತಿ ವಿಸೇಸಿತೋ। ಸಮುಟ್ಠಾತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಸಮುಟ್ಠಾನಂ,** ತಸ್ಸ ವಿಸೇಸನಂ **ನಿಬ್ಬತ್ತಕನ್ತಿ**। ಸಬ್ಬಾನಿ ವಾ ಏತಾನಿ ಪರಿಯಾಯವಚನಾನಿ। **ಅತ್ಥವಸೇನಾತಿ** ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ಕುಸಲಮೂಲಾನಂ ಹೇತುಭಾವತೋ ಧಮ್ಮವಸೇನಾತಿ ಯುತ್ತನ್ತಿ? ಸಚ್ಚಮೇತಂ, ಅಲೋಭಾದೀನಂ ಪನ ತಿಣ್ಣಂ ಸಮಾನಸ್ಸ ಮೂಲಟ್ಠಸ್ಸ ವಸೇನ ದಸ್ಸಿತತಂ ಸನ್ಧಾಯ "ಅತ್ಥವಸೇನಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಇಮಿನಾ **ಧಮ್ಮೋತಿ** ಭಾವೋ, **ಅತ್ಥೋತಿ** ಧಮ್ಮಕಿಚ್ಚಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। "ಅಲೋಭೋ ನಿದಾನಂ ಕಮ್ಮಾನಂ ಸಮುದಯಾಯಾ"ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೩೪) ತಾನಿ ಕುಸಲಮೂಲಾನಿ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿಪಿ **ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಂ**। ತಂ ಪನ ತೇಹಿ ಸಮುಟ್ಠಿತಂ ಹೋತೀತಿ **"ಅಲೋಭಾದೀಹಿ ಸಮುಟ್ಠಿತ"**ನ್ತಿ ಆಹ। ತೇ ಕುಸಲಮೂಲತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿಪಿ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ। ಏತ್ಥ ಪನ ಚೇತನಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞೇ "ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ"ತಿ ಸಮುಟ್ಠಾನಭಾವೇ ವತ್ತಬ್ಬಾ। ತತ್ಥ ಮೂಲೇಹಿ ಅತ್ತನೋ ಪಚ್ಚಯತೋ ಕುಸಲೇ ಪರಿಯಾದಿಯತಿ, ಖನ್ಧೇಹಿ ಸಭಾವತೋ , ಕಮ್ಮೇಹಿ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ನಿಬ್ಬತ್ತನಕಿಚ್ಚತೋ। ಮೂಲೇಹಿ ಚ ಕುಸಲಾನಂ ಅನವಜ್ಜತಾಯ ಹೇತುಂ ದಸ್ಸೇತಿ, ಖನ್ಧೇಹಿ ತಂಸಮ್ಪಯೋಗಕತಂ ಅನವಜ್ಜಸಭಾವಂ, ಕಮ್ಮೇಹಿ ಸುಖವಿಪಾಕತಂ। ಮೂಲೇಹಿ ವಾ ನಿದಾನಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಆದಿಕಲ್ಯಾಣತಂ, ಖನ್ಧೇಹಿ ಸಭಾವಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಮಜ್ಝೇಕಲ್ಯಾಣತಂ, ಕಮ್ಮೇಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪರಿಯೋಸಾನಕಲ್ಯಾಣತಂ।

೯೮೬. ತಂ ...ಪೇ॰... ಉದ್ಧಂ ಅಕುಸಲಂ ನಾಮ ನತ್ಥೀತಿ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ, ನನು ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಮೋಹೋ ಅತ್ಥೀತಿ? ಸಚ್ಚಮೇತಂ, ತೇನ ಪನ ವಿನಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ ನತ್ಥೀತಿ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಗಹಿತೇಸು ಮೋಹೋ ಗಹಿತೋ ಏವಾತಿ ಕತ್ವಾ "ತತೋ ಉದ್ಧಂ ನತ್ಥೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಅಭಾವಾ। ಏಕಸ್ಮಿಂ ಠಿತಂ ಏಕಟ್ಠಂ, ಸಹಜಭಾವೇನ ಏಕಟ್ಠಂ **ಸಹಜೇಕಟ್ಠಂ**। ಪಹಾತಬ್ಬನ್ತಿ ಪಹಾನಂ, ಪಹಾನಭಾವೇನ ಏಕಟ್ಠಂ **ಪಹಾನೇಕಟ್ಠಂ**। ಯೇನ ಹಿ ಯಂ ಸಹ ಪಹಾತಬ್ಬಂ, ತೇನ ತಂ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಪುಗ್ಗಲೇ ಠಿತಂ ಹೋತಿ, ಏಕಸ್ಮಿಂ ಸಮುಚ್ಛಿನ್ನೇ ಅಸಮುಚ್ಛಿನ್ನೇ ಚ ಇತರಸ್ಸ ಸಮುಚ್ಛಿನ್ನತಾಯ ಅಸಮುಚ್ಛಿನ್ನತಾಯ ಚ ವಸೇನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಾವಿರಹಿತತೋ।

೯೮೭. ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನೀತಿ ಅನಿಚ್ಚದುಕ್ಖಅನತ್ತತಾ। ನಾಮಕಸಿಣಸತ್ತಪಞ್ಞತ್ತಿಯೋ **ತಿಸ್ಸೋ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯೋ**। ಪರಮತ್ಥೇ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ವೋಹರಿಯಮಾನಾ ವಿಹಾರಮಞ್ಚಾದಿಕಾ ಉಪಾದಾಪಞ್ಞತ್ತಿ ಸತ್ತಪಞ್ಞತ್ತಿಗ್ಗಹಣೇನ ಗಹಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ, ಏತಾನಿ ಚ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಿ ಹೇಟ್ಠಾ ದ್ವೀಸು ಕಣ್ಡೇಸು ವಿಞ್ಞತ್ತಿಆದೀನಿ ವಿಯ ನ ವುತ್ತಾನಿ, ನ ಚ ಸಭಾವಧಮ್ಮಾತಿ ಕತ್ವಾ ನ ಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಾನಿ। ನ ಹಿ ಕೋಚಿ ಸಭಾವೋ ಕುಸಲತ್ತಿಕಾಸಙ್ಗಹಿತೋತಿ ವತ್ತುಂ ಯುತ್ತನ್ತಿ।

೯೮೮. ಸುಖಭೂಮೀತಿ ಕಾಮಾವಚರಾದಯೋಪಿ ಯುಜ್ಜನ್ತಿ। ಸುಖಸಹಗತಾ ಹಿ ಕಾಮಾವಚರಾದಿಭೂಮಿ ಸುಖಭೂಮಿ। **ಕಾಮಾವಚರಾದಿಭೂಮೀತಿ** ಚ ಕಾಮಾವಚರಾದಿತಾಯ ಧಮ್ಮಾ ಏವ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಕಾಮಾವಚರಾದಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸೂತಿ ಅತ್ಥತೋ

ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ "ಸುಖಭೂಮಿಯ"ನ್ತಿ ವತ್ವಾ ತಸ್ಸಾ ಏವ ವಿಭಾಗದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ಕಾಮಾವಚರೇ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಭೂಮಿ-**ಸದ್ದೋ ಚ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಕಾಮಾವಚರಾದೀಸು ನಿರುಳ್ಹೋತಿ "ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು ಕುಸಲ"ನ್ತಿಆದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೧೩೮೪) ಅಞ್ಞಭೂಮಿಗ್ಗಹಣಂ ನ ಹೋತೀತಿ। **ಪಾಳಿತೋ ಚಾತಿ** "ವಿಸಿಟ್ಠಾನಂ ಪಾಕಾತಿ ವಿಪಾಕಾ"ತಿಆದಿವಚನತ್ಥವಿಭಾವನೇನ ಪಾಳಿತೋ। "ವಿಪಕ್ಕಭಾವಮಾಪನ್ನಾನಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನ"ನ್ತಿಆದಿನಾ ಭಾಸಿತತ್ಥವಿಭಾವನೇನ **ಅತ್ಥತೋ ಚ**। ನಾಮಪರಿಚ್ಛೇದಾದೀಹಿ ತಿಕದುಕಾನಂ ವವತ್ಥಾನದಸ್ಸನೇನ ವಾ **ಪಾಳಿತೋ,** ತದತ್ಥವಿಞ್ಞಾಪನೇನ **ಅತ್ಥತೋ**।

೯೯೧. **ಸಾಲಿಫಲ**ನ್ತಿ ಸಾಲಿಪಾಕಮಾಹ।

೯೯೪. **ಅಮ್ಹಾಕಂ ಮಾತುಲತ್ಥೇರೋ**ತಿ ಪುಗ್ಗಲಾರಮ್ಮಣಸ್ಸಪಿ ಉಪಾದಾನಸ್ಸ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ ಏವ ಪಚ್ಚಯೋ, ನ ಲೋಕುತ್ತರಾ, ಕೋ ಪನ ವಾದೋ ಖನ್ಧಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ। ತೇನಾಹ **"ಅಗ್ಗಹಿತಾನೀ"**ತಿ।

೯೯೮. ಯಥಾ ಉಪಾದಾನೇಹಿ ಅಗ್ಗಹೇತಬ್ಬಾ ಅನುಪಾದಾನಿಯಾ, ಏವಂ ಸಂಕಿಲೇಸೇಹಿ ಅಗ್ಗಹೇತಬ್ಬಾ ಅಸಂಕಿಲೇಸಿಕಾತಿ ಕತ್ವಾ **"ಅಸಂ...ಪೇ॰... ಏಸೇವ ನಯೋ"**ತಿ ಆಹ।

೧೦೦೬. ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಗಹಿತೋ ಅತ್ತಾ ನ ವಿಜ್ಜತಿ। ಯೇಸು ಪನ ವಿಪಲ್ಲತ್ಥಗಾಹೋ, ತೇ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾವ ವಿಜ್ಜನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಯಸ್ಮಿಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನನಿಚ್ಚಾದಿವಿಪರಿಯಾಸಾಕಾರಗಹಣಂ ಅತ್ಥಿ, ಸೋವ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಸಙ್ಖಾತೋ ಕಾಯೋ। ತತ್ಥ ನಿಚ್ಚಾದಿಆಕಾರಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ ರುಪ್ಪನಾದಿಸಭಾವಸ್ಸೇವ ಚ ವಿಜ್ಜಮಾನತಾದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವಿಜ್ಜಮಾನೋ ಕಾಯೋತಿ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವುತ್ತೋ, ಲೋಕುತ್ತರಾ ಪನ ನ ಕದಾಚಿ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾಕಾರೇನ ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ ನ ಇದಂ ವಿಸೇಸನಂ ಅರಹನ್ತಿ। ಸಕ್ಕಾಯೇ ದಿಟ್ಠಿ, ಸತೀ ವಾ ಕಾಯೇ ದಿಟ್ಠಿ **ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿ**। ಅತ್ತನಾ ಗಹಿತಾಕಾರಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತಾಯ ಸಯಮೇವ ಸತೀ, ನ ತಾಯ ಗಹಿತೋ ಅತ್ತಾ ಅತ್ತನಿಯಂ ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಯಂ ಪನತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತೋ, ಪುರಿಮೋ ಏವ ಪನ ಪಧಾನೋ। ದುತಿಯೇ ಹಿ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವತ್ಥು ಅವಿಸೇಸಿತಂ ಹೋತಿ। ಕಾಯೋತಿ ಹಿ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕೇ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಲೋಕುತ್ತರಾಪನಯನಂ ನತ್ಥಿ। ನ ಹಿ ಲೋಕುತ್ತರೇಸು ಕಾಯ-ಸದ್ದೋ ನ ವತ್ತತಿ। ಕಾಯಪಸ್ಸದ್ಧಿಆದೀಸು ಹಿ ಲೋಕುತ್ತರೇಸು ಕಾಯ-ಸದ್ದೋಪಿ ಲೋಕುತ್ತರಕ್ಖನ್ಧವಾಚಕೋತಿ। **ಸೀಲೇನಾತಿ** ಸುದ್ಧಿಯಾ ಅಹೇತುಭೂತೇನ ಸೀಲೇನ। **ಗಹಿತಸಮಾದಾನ**ನ್ತಿ ಉಪ್ಪಾದಿತಪರಾಮಾಸೋವ। ಸೋ ಹಿ ಸಮಾದಿಯನ್ತಿ ಏತೇನ ಕುಕ್ಕುರಸೀಲವತಾದೀನೀತಿ "ಸಮಾದಾನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತೋ। ತತ್ಥ ಅವೀತಿಕ್ಕಮನೀಯತಾಯ **ಸೀಲಂ,** ಭತ್ತಿವಸೇನ ಸತತಂ ಚರಿತಬ್ಬತಾಯ **ವತಂ** ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೧೦೦೭. **ಇಧೇವ ತಿಟ್ಠಮಾನಸ್ಸಾತಿ** ಇಮಿಸ್ಸಾಯೇವ ಇನ್ದಸಾಲಗುಹಾಯಂ ತಿಟ್ಠಮಾನಸ್ಸ। ವಾಚುಗ್ಗತಕರಣಂ **ಉಗ್ಗಹೋ**। ಅತ್ಥಪರಿಪುಚ್ಛನಂ **ಪರಿಪುಚ್ಛಾ**। ಕುಸಲೇಹಿ ಸಹ ಚೋದನಾಪರಿಹರಣವಸೇನ ವಿನಿಚ್ಛಯಕರಣಂ **ವಿನಿಚ್ಛಯೋ**। ಬಹೂನಂ ನಾನಪ್ಪಕಾರಾನಂ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠೀನಂ ಅವಿಹತತ್ತಾ ತಾ ಜನೇನ್ತಿ, ತಾಹಿ ಜನಿತಾತಿ ವಾ **ಪುಥುಜ್ಜನಾ**। ಅವಿಘಾತಮೇವ ವಾ ಜನ-ಸದ್ದೋ ವದತಿ। **ಪುಥು ಸತ್ಥಾರಾನಂ ಮುಖುಲ್ಲೋಕಿಕಾತಿ** ಏತ್ಥ ಪುಥೂ ಜನಾ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಪುಥುಜ್ಜನಾತಿ** ವಚನತ್ಥೋ। **ಪುಥು...ಪೇ॰... ಅವುಟ್ಠಿತಾತಿ** ಏತ್ಥ ಜನೇತಬ್ಬಾ, ಜಾಯನ್ತಿ ವಾ ಏತ್ಥಾತಿ ಜನಾ, ಗತಿಯೋ। ಪುಥೂ ಜನಾ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಪುಥುಜ್ಜನಾ**। ಇತೋ ಪರೇ ಜಾಯನ್ತಿ ಏತೇಹೀತಿ ಜನಾ, ಅಭಿಸಙ್ಖಾರಾದಯೋ। ತೇ ಏತೇಸಂ ಪುಥೂ ವಿಜ್ಜನ್ತೀತಿ **ಪುಥುಜ್ಜನಾ**। ಅಭಿಸಙ್ಖರಣಾದಿಅತ್ಥೋ ಏವ ವಾ ಜನ-ಸದ್ದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ರಾಗಗ್ಗಿಆದಯೋ **ಸನ್ತಾಪಾ**। ತೇ ಏವ ಸಬ್ಬೇಪಿ ವಾ ಕಿಲೇಸಾ **ಪರಿಳಾಹಾ**। **ಪುಥು ಪಞ್ಚಸು ಕಾಮಗುಣೇಸೂತಿ** ಏತ್ಥ ಜಾಯತೀತಿ ಜನೋ, "ರಾಗೋ ಗೇಧೋ"ತಿ ಏವಮಾದಿಕೋ। ಪುಥು ಜನೋ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಪುಥುಜ್ಜನಾ**। ಪುಥೂಸು ವಾ ಜನಾ ಜಾತಾ ರತ್ತಾತಿ ಏವಂ ರಾಗಾದಿಅತ್ಥೋ ಏವ ಜನ-ಸದ್ದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಪಲಿಬುದ್ಧಾತಿ** ಸಮ್ಬುದ್ಧಾ ಉಪದ್ದುತಾ ವಾ। **ಅಸ್ಸುತವಾತಿ** ಏತೇನ ಅನ್ಧತಾ ವುತ್ತಾತಿ **"ಅನ್ಧಪುಥುಜ್ಜನೋ ವುತ್ತೋ"**ತಿ ಆಹ।

ಅನಯೇತಿ ಅವಡ್ಢಿಯಂ। ಸಬ್ಬತ್ಥ ನಿರುತ್ತಿಲಕ್ಖಣೇನ ಪದಸಿದ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಅನೇಕೇಸು ಚ ಕಪ್ಪಸತಸಹಸ್ಸೇಸು ಕತಂ ಜಾನನ್ತಿ, ಪಾಕಟಞ್ಚ ಕರೋನ್ತಿ ಉಪಕಾರಂ ಸತಿಜನನಆಮಿಸಪಟಿಗ್ಗಹಣಾದಿನಾ ಪಚ್ಚೇಕಸಮ್ಬುದ್ಧಾ, ತಥೇವ ದುಕ್ಖಿತಸ್ಸ ಸಕ್ಕಚ್ಚಂ ಕಾತಬ್ಬಂ ಕರೋನ್ತಿ। ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ ಪನ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಅಪ್ಪಮೇಯ್ಯೇಸುಪಿ ಕತಂ ಉಪಕಾರಂ ಮಗ್ಗಫಲಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಞ್ಚ ಜಾನಾತಿ, ಪಾಕಟಞ್ಚ ಕರೋತಿ, ಸೀಹೋ ವಿಯ ಚ ಜವಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಕ್ಕಚ್ಚಮೇವ ಧಮ್ಮದೇಸನಂ ಕರೋತಿ। **ಅರಿಯಭಾವೋ**ತಿ ಯೇಹಿ ಯೋಗತೋ ಅರಿಯಾ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ತೇ ಮಗ್ಗಫಲಧಮ್ಮಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। **ಅರಿಯಕರಧಮ್ಮಾ** ಅನಿಚ್ಚದಸ್ಸನಾದಯೋ, ವಿಪಸ್ಸಿಯಮಾನಾ ವಾ ಅನಿಚ್ಚಾದಯೋ।

ಸೋತಾನೀತಿ ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠಿಕಿಲೇಸದುಚ್ಚರಿತಅವಿಜ್ಜಾಸೋತಾನಿ। “**ಸೋತಾನಂ ಸಂವರಂ ಬ್ರೂಮೀ**”ತಿ ವತ್ವಾ “**ಪಞ್ಞಾಯೇತೇ ಪಿಧೀಯರೇ**”ತಿ ವಚನೇನ ಸೋತಾನಂ ಸಂವರೋ ಪಿದಹನಂ ಸಮುಚ್ಛೇದಞಾಣನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। **ಖನ್ತೀ**ತಿ ಅಧಿವಾಸನಾ, ಸಾ ಚ ತಥಾಪವತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ। ಪಞ್ಞಾತಿ ಏಕೇ, ಅದೋಸೋ ಏವ ವಾ। **ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನ**ನ್ತಿ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಕಾಯವಚೀದುಚ್ಚರಿತಾನಂ ಮುಟ್ಠಸ್ಸಚ್ಚಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಪಮಾದಸ್ಸ ಅಭಿಜ್ಝಾದೋಮನಸ್ಸಾನಂ ಪಾಪಕಾನಂ ಅಕ್ಖನ್ತಿಅಞ್ಞಾಣಕೋಸಜ್ಜಾನಞ್ಚ। **ಅನುಪೇಕ್ಖಾ** ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಅವಿವಟ್ಟನಂ, ಸಾಲಯತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಧಮ್ಮಟ್ಠಿತಿಯಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೇ ಪಟಿಲೋಮಭಾವೋ ಸಸ್ಸತುಚ್ಛೇದಗಾಹೋ, ತಪ್ಪಟಿಚ್ಛಾದಕಮೋಹೋ ವಾ। **ನಿಬ್ಬಾನೇ ಪಟಿಲೋಮಭಾವೋ** ಸಙ್ಖಾರೇಸು ರತಿ, ನಿಬ್ಬಾನಪಟಿಚ್ಛಾದಕೋ ಮೋಹೋ ವಾ। **ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಾಹೋ**ತಿ ಯಾದಿಸಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಅಪ್ಪಹೀನತ್ತಾ ವಿಪಸ್ಸನಾ ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಂ ನ ಮುಞ್ಚತಿ, ಸೋ ಕಿಲೇಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಅತಿಕ್ಕಮನಂ ವಾ **ಪಹಾನಂ**।

ಚತುನ್ನಂ ಅರಿಯಮಗ್ಗಾನಂ ಭಾವಿತತ್ತಾ ಅಚ್ಚನ್ತಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಭಾವೇನ ಯಂ ಪಹಾನನ್ತಿ ಯೋಜನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಕೇನ ಪನ ಪಹಾನನ್ತಿ? ಅರಿಯಮಗ್ಗೇಹೇವಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಯಮಾನೋ ಅಯಮತ್ಥೋ ತೇಸಂ ಭಾವಿತತ್ತಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿವಚನೇನ। **ಸಮುದಯಪಕ್ಖಿಕಸ್ಸಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಮಗ್ಗಾ ಚತುಸಚ್ಚಾಭಿಸಮಯಾತಿ ಕತ್ವಾ ತೇಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬೇನ ತೇನ ತೇನ ಸಮುದಯೇನ ಸಹ ಪಹಾತಬ್ಬತ್ತಾ ಸಮುದಯಸಭಾಗತ್ತಾ ಚ ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೇ ಚ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸಾನಂ ಸಮುದಯಭಾವಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ “ಸಮುದಯಪಕ್ಖಿಕಾ”ತಿ ದಿಟ್ಠಿಆದಯೋ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಕಾಯವಾಚಾಚಿತ್ತಾನಂ ವಿರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ನಯನಂ ಅಪಯಾಪನಂ, ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಂ ವಿನಾಸನಯನಂ ವಾ ವಿನಯೋ, ತೇಸಂ ವಾ ಜಿಮ್ಹಪ್ಪವತ್ತಿಂ ವಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಉಜುಕನಯನಂ **ವಿನಯನಂ**। **ಏಸೇಸೇ**ತಿ ಏಸೋ ಸೋ ಏವ, ಅತ್ಥತೋ ಅನಞ್ಞೋತಿ ಅತ್ಥೋ। **ತಜ್ಜಾತೇ**ತಿ ಅತ್ಥತೋ ತಂಸಭಾವೋವ। ಸಪ್ಪುರಿಸೋ ಅರಿಯಸಭಾವೋ, ಅರಿಯೋ ಚ ಸಪ್ಪುರಿಸಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅದ್ವಯನ್ತಿ ದ್ವಯತಾರಹಿತಂ, ವಣ್ಣಮೇವ “ಅಚ್ಚೀ”ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಚ್ಚಿಂ ವಾ “ವಣ್ಣೋ ಏವಾ”ತಿ ತೇಸಂ ಏಕತ್ತಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ವಿಯ ಯಥಾತಕ್ಕಿತಂ ಅತ್ತಾನಂ “ರೂಪ”ನ್ತಿ, ಯಥಾದಿಟ್ಠಂ ವಾ ರೂಪಂ “ಅತ್ತಾ”ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ತೇಸಂ ಏಕತ್ತಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಏತ್ಥ ಚ “ರೂಪಂ ಅತ್ತಾ”ತಿ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವೇಪಿ ರೂಪೇ ಅತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಅಚ್ಚಿಯಂ ವಣ್ಣಗ್ಗಹಣಂ ವಿಯ। ಉಪಮಾಯೋ ಚ ಅನಞ್ಞತ್ತಾದಿಗ್ಗಹಣನಿದಸ್ಸನವಸೇನೇವ ವುತ್ತಾ, ನ ವಣ್ಣಾದೀನಂ ವಿಯ ಅತ್ತನೋ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಸ್ಸ, ಅತ್ತನೋ ವಿಯ ವಾ ವಣ್ಣಾದೀನಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ।

೧೦೦೮. **ಸರೀರನಿಪ್ಫತ್ತಿಯಾ**ತಿ ಸರೀರಪಾರಿಪೂರಿಯಾ। ನಿಚ್ಛೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ವಿಚಿನನ್ತೋ ಕಿಚ್ಛತೀತಿ **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ**। **ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯಾನಂ ಭಾವೋ**ತಿ ಜಾತಿಆದಿಸಭಾವಮೇವ ಆಹ, ಜಾತಿಆದೀನಂ ವಾ ಜರಾಮರಣಾದಿಉಪ್ಪಾದನಸಮತ್ಥತಂ। ಸಾ ಪನ ಜಾತಿಆದಿವಿನಿಮುತ್ತಾ ನತ್ಥೀತಿ ತೇಸಂಯೇವಾಧಿವಚನಂ ಹೋತಿ “ಇದಪ್ಪಚ್ಚಯತಾ”ತಿ।

೧೦೦೯. ಇಧ ಅನಾಗತಕಿಲೇಸಾ “ತದೇಕಟ್ಠಾ ಕಿಲೇಸಾ”ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ತೇ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಇಮಿಸ್ಸಾ ಚ ಪಾಳಿಯಾ**”ತಿಆದಿ ಆರದ್ಧಂ। **ಸಹಜೇಕಟ್ಠವಸೇನಾ**ತಿ ತತ್ಥ ಉಪ್ಪನ್ನದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಹಜೇಕಟ್ಠವಸೇನಾತಿ ಅತ್ಥತೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। **ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ**ತಿ ತೇಹಿ

ಸಂಯೋಜನಕಿಲೇಸೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋತಿಪಿ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತಿ। ತಥಾ ತೇ ಸಂಯೋಜನಕಿಲೇಸಾ ಸಮುಟ್ಠಾನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ತಂಸಮುಟ್ಠಾನ**ನ್ತಿ ವಾ। ಸಂಯೋಜನರಹಿತೇಹಿ ಚ ಪನ ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಸಮುಟ್ಠಿತಾನಞ್ಚ ಸಬ್ಭಾವತೋ ಕಿಲೇಸೇಹೇವ ಯೋಜನಾ ಕತಾ।

೧೦೧೧. **ಸಂಯೋಜನಾದೀನಂ ವಿಯಾ**ತಿ ಸಂಯೋಜನತದೇಕಟ್ಠಕಿಲೇಸಾದೀನಂ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ವಿಯ। **ತೇಹೀ**ತಿ ದಸ್ಸನಭಾವನಾಮಗ್ಗೇಹಿ। **ಅಭಿಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಂ** ಕುಸಲಾಕುಸಲಂ, ನಾಮರೂಪಞ್ಚ ವಿಪಾಕನ್ತಿ ಕತ್ವಾ "**ಕುಸಲಾದೀನಮ್ಪಿ ಪಹಾನಂ ಅನುಞ್ಞಾತ**"ನ್ತಿ ಆಹ।

೧೦೧೩. **ಹೇತೂ ಚೇವಾ**ತಿ "ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾ"ತಿ ಏತಸ್ಮಿಂ ಸಮಾಸಪದೇ ಏಕದೇಸೇನ ಸಮಾಸಪದತ್ಥಂ ವದತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ಪುರಿಮನಯೇನ "ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾ"ತಿ ಇಮೇಯೇವ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾ, ನ ಇತೋ ಅಞ್ಞೇತಿ ಅಯಂ ನಿಯಮೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ನ ಇಮೇ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾಯೇವಾತಿ। ತಸ್ಮಾ ಇಮೇಸಂ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಭಾವೋ ಅನಿಯತೋ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಮೋಹಸ್ಸ ಅಹೇತುಕತ್ತಾತಿ ಪುರಿಮನಯೋ ವಿವರಣೀಯತ್ಥವಾ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಪುರಿಮನಯೇನ ಧಮ್ಮತೋ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕೇ ನಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಅತ್ಥತೋ ನಿಕ್ಖಿಪಿತುಂ ದುತಿಯನಯೋ ವುತ್ತೋ।

೧೦೨೯. **ಮಹಗ್ಗತಾ ವಾ** ಇದ್ಧಿವಿಧಾದಯೋ। **ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಾ ಮಹಗ್ಗತಾ** ಚೇತೋಪರಿಯಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನಾಗತಂಸಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ।

೧೦೩೫. ಅನನ್ತರೇ ನಿಯುತ್ತಾನಿ, ಅನನ್ತರಫಲಪ್ಪಯೋಜನಾನಿ, ಅನನ್ತರಫಲಕರಣಸೀಲಾನಿ ವಾ **ಆನನ್ತರಿಕಾನಿ**। ತಾನಿ ಪನ ಪಟಿಪಕ್ಖೇನ ಅನಿವಾರಣೀಯಫಲತ್ತಾ ಅನ್ತರಾಯರಹಿತಾನೀತಿ "**ಅನನ್ತರಾಯೇನ ಫಲದಾಯಕಾನೀ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅನನ್ತರಾಯಾನಿ ವಾ **ಆನನ್ತರಿಕಾನೀ**ತಿ ನಿರುತ್ತಿವಸೇನ ಪದಸಿದ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಏಕಸ್ಮಿಮ್ಪೀ**ತಿ ಪಿ-ಸದ್ದೇನ ಅನೇಕಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಆಯೂಹಿತೇ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವನತ್ಥೀತಿ ದಸ್ಸೇತಿ। ನ ಚ ತೇಸಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಟಿಬಾಹಕತ್ತಂ ಅತ್ಥಿ ಅಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ, ಅಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತಾ ಚ ಸಮಾನಫಲತ್ತಾ ಅನುಬಲಪ್ಪದಾನತೋ ಚ। "ನತ್ಥಿ ಹೇತು ನತ್ಥಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಸತ್ತಾನಂ ಸಂಕಿಲೇಸಾಯಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೧೬೮) ಏವಮಾದಿಕೋ **ಅಹೇತುಕವಾದೋ**। "ಕರೋತೋ ಖೋ ಕಾರಯತೋ ಛಿನ್ದತೋ ಛೇದಾಪಯತೋ…ಪೇ॰… ಕರೋತೋ ನ ಕರೀಯತಿ ಪಾಪ"ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೧೬೬) ಏವಮಾದಿಕೋ **ಅಕಿರಿಯವಾದೋ**। "ನತ್ಥಿ ದಿನ್ನ"ನ್ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೧೭೧; ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೯೪; ೩.೯೧) ಏವಮಾದಿಕೋ **ನತ್ಥಿಕವಾದೋ**। ಏತೇಸು ಪುರಿಮವಾದೋ ಬನ್ಧಮೋಕ್ಖಾನಂ ಹೇತುಂ ಪಟಿಸೇಧೇತಿ, ದುತಿಯೋ ಕಮ್ಮಂ, ತತಿಯೋ ವಿಪಾಕನ್ತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। **ತಞ್ಹೀ**ತಿ ಅಹೇತುಕಾದಿನಿಯತಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ, ನ ಪನ ನಿಯತಭಾವಂ ಅಪ್ಪತ್ತಂ।

೧೦೩೯. **ಪಚ್ಚಯಟ್ಠೇನಾ**ತಿ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಸಙ್ಖಾತೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗವಿಸಿಟ್ಠೇನ ಪಚ್ಚಯಭಾವೇನಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಏತ್ಥ ಚ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಂ ಠಪನಂ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಭಾವರಹಿತೇ ಮಗ್ಗಹೇತುಕೇ ದಸ್ಸೇತುಂ, ತೇನ ಮಗ್ಗಹೇತುಕೇ ಅಸಙ್ಕರತೋ ವವತ್ಥಪೇತಿ। ಸಚೇ ಪನ ಕೋಚಿ ವದೇಯ್ಯ "ಏಕೇಕಂ ಅಙ್ಗಂ ಠಪೇತ್ವಾ ತಂತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಭಾವೇಪಿ 'ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಠಪೇತ್ವಾ'ತಿ ಇದಂ ವಚನಂ ಯುಜ್ಜತೀ"ತಿ। ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ತತಿಯನಯೇ ವಿಯ ಇಧಾಪಿ "ಠಪೇತ್ವಾ"ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ವುತ್ತಞ್ಚೇತಂ, ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಮಗ್ಗಙ್ಗಾಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಞ್ಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥೋ ಅಯಂ ನಯೋತಿ। **ಸೇಸಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಂ** ಪುಬ್ಬೇ ಠಪಿತಾನನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಫಸ್ಸಾದೀನಞ್ಹಿ ಪುರಿಮನಯೇಪಿ ಮಗ್ಗಹೇತುಕತಾ ಸಿದ್ಧಾತಿ।

ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ದುತಿಯನಯೇಪಿ ಠಪಿತಾಯ ತತಿಯನಯೇ ಸಹೇತುಕಭಾವೋ ದಸ್ಸಿತೋ। ಕಥಂ ದಸ್ಸಿತೋ, ನನು ಅರಿಯಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ "ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಮಗ್ಗಹೇತೂ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೩೯) ಅವತ್ವಾ "ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋ ಅಮೋಹೋ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಮಗ್ಗಹೇತೂ"ತಿ ವಿಸುಂ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಆದಿಕೇ ಮಗ್ಗಹೇತೂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ

“ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೩೯) ವಿಸುಂ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾನಂ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ “ಮಗ್ಗಹೇತೂಸು ಅಮೋಹೋ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೩೯) ವುತ್ತಾಯ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಮಗ್ಗಹೇತುಕತಾ ನ ದಸ್ಸಿತಾ ಸಿಯಾ? ನೋ ನ ದಸ್ಸಿತಾ। ಯಥಾ ಹಿ ತೀಣಿ ಸಂಯೋಜನಾನಿ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ “ತದೇಕಟ್ಠೋ ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತೂ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೧೭) ವಿಸುಂ ಪಹಾತಬ್ಬಹೇತೂ ನಿಯಮೇತ್ವಾ “ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ”ತಿಆದಿವಚನೇನ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೦೧೭) ಲೋಭದೋಸಮೋಹಾ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಹಜೇಕಟ್ಠಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಭೂತಾ ಚ ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬಹೇತುಕಾತಿ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ಏವಮಿಧಾಪಿ “ಅಲೋಭಾದಯೋ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಮಗ್ಗಹೇತೂ”ತಿ ನಿಗಮಿತಾಪಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಭಾವತೋ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧವಚನೇನ “ಮಗ್ಗಹೇತುಕಾ”ತಿ ದಸ್ಸಿತಾ ಏವಾತಿ ಸಿದ್ಧಂ ಹೋತಿ, ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾಪಿ ಅಮೋಹೋತಿ ವುತ್ತಾಯ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಭಾವದಸ್ಸನಂ। ಸಚೇ ಪನ ಯೋ ದುತಿಯನಯೇ ಮಗ್ಗೋ ಚೇವ ಹೇತು ಚಾತಿ ವುತ್ತೋ, ತತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸೇವ ಅಞ್ಞೇನ ಅಸಾಧಾರಣೇನ ಪರಿಯಾಯೇನ ಮಗ್ಗಹೇತುಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತಂಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥೋ ತತಿಯನಯೋ ಸಿಯಾ। “ಅರಿಯಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಮಗ್ಗಹೇತೂ”ತಿಆದಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ “ಮಗ್ಗಹೇತೂ”ತಿ ಇಮಿನಾ ಅಞ್ಞೇನ ಸಾಧಾರಣೇನ ಪರಿಯಾಯೇನ ಯೇಸಂ ಮಗ್ಗಹೇತುಭಾವೋ ಸಮ್ಭವತಿ, ತೇ ಸಬ್ಬೇ “ಮಗ್ಗಹೇತೂ”ತಿ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ತೇಸಂ ಅಞ್ಞೇಸಞ್ಚ ಮಗ್ಗಹೇತುಕಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥೋ ತತಿಯನಯೋ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ “ಅಮೋಹೋ”ತಿಪಿ ವುತ್ತಂ। ನ ಹಿ ಸೋ ಮಗ್ಗಹೇತು ನ ಹೋತೀತಿ। ಇಮೇ ಪನ ತಯೋಪಿ ನಯಾ ಅತ್ಥವಿಸೇಸವಸೇನ ನಿಕ್ಖಿತ್ತತ್ತಾ ಅತ್ಥತೋ ನಿಕ್ಖೇಪಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಅಥ ವಾ ಸರೂಪೇನ ವಚನಂ ಧಮ್ಮತೋ ನಿಕ್ಖೇಪೋ, ಅತ್ಥೇನ ಅತ್ಥತೋತಿ ಏವಮ್ಪಿ ಯೋಜನಾ ಸಮ್ಭವತಿ। ತತ್ಥ ದುತಿಯತತಿಯನಯಾ ಸರೂಪತೋ ಹೇತುಹೇತುಮನ್ತುದಸ್ಸನವಸೇನ ಧಮ್ಮತೋ ನಿಕ್ಖೇಪೋ। ಪಠಮನಯೋ ತಥಾಅದಸ್ಸನತೋ ಅತ್ಥೇನ ಚ ಮಗ್ಗಙ್ಗತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಹೇತುಹೇತುಮನ್ತುಭಾವಾವಗಮನತೋ ಅತ್ಥತೋ ನಿಕ್ಖೇಪೋತಿ।

೧೦೪೦. ಯಸ್ಮಿಂ ಸಭಾವಧಮ್ಮೇ ನಿನ್ನಪೋಣಪಬ್ಭಾರಭಾವೇನ ಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತತಿ, ಸೋ ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣೇನ ಜಾನಿತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಮಾನೋ ತೇನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಮಾನೋತಿ ವುತ್ತೋ। **ಏತ್ಥಾಪೀತಿ** ಏತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅಟ್ಠಕಥಾವಚನೇ, **ಏತ್ಥ** ವಾ ಪಟ್ಠಾನೇ ಮಗ್ಗಾದೀನಿ ಠಪೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸ ಅವಚನೇನೇವ ಪಟಿಕ್ಖೇಪಪಾಳಿಯಂ। **ಅಯಮೇವತ್ಥೋತಿ** ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಫಲಂ ಠಪೇತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವೀಮಂಸಾಧಿಪತೇಯ್ಯನ್ತಿ** ಪಧಾನೇನ ಅಧಿಪತಿನಾ ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿ ನಿದಸ್ಸಿತೋ, ತಯಿದಂ ನಯದಸ್ಸನಮತ್ತಮೇವ ಹೋತೀತಿ ಅಞ್ಞೋಪಿ ಏವಂಪಕಾರೋ ಸಹಜಾತೋ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿ ನಿದಸ್ಸಿತೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ವೀರಿಯಾಧಿಪತೇಯ್ಯನ್ತಿ ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಇದಮ್ಪಿ ಹಿ ಅತ್ಥತೋ ವುತ್ತಮೇವಾತಿ।

೧೦೪೧. ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೋ **ಅತ್ತಭಾವೋ**। ಲದ್ಧೋಕಾಸಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋ ಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾತಿಕ್ಕಮೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಅನೇಕಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾಯುಕಾನಂ ಸತ್ತಾನಂ, ಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾತಿಕ್ಕಮೇಪಿ ವಾ ಲದ್ಧೋಕಾಸಂ ಯಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ತದಪಿ ಲದ್ಧೋಕಾಸಮೇವಾತಿ ಅತ್ತನೋ ವಿಪಾಕಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುಚ್ಚತಿ। **ನತ್ಥಿ ನಾಮ ನ ಹೋತೀತಿ** ಅನುಪ್ಪನ್ನೋ ನಾಮ ನ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಉಪ್ಪಾದೀಸು ಅನ್ತೋಗಧತ್ತಾ “ಉಪ್ಪಾದಿನೋ ಧಮ್ಮಾ”ತಿ ಏತೇನ ವಚನೇನ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **“ಉಪ್ಪಾದಿನೋ ಧಮ್ಮಾ ನಾಮ ಜಾತೋ”**ತಿ। **ಅರೂಪಸಙ್ಖಾತೋ ಅತ್ತಾತಿ** ಅರೂಪಭವಙ್ಗಂ ಆಹ। ತತ್ಥ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಸಞ್ಞಾದಿಮಯೋ ಅತ್ತಾತಿ ಹಿ ಅತ್ಥತೋ ವೋಹಾರೋ ಪವತ್ತೋತಿ।

ಯದಿ ಪನ ಆಯೂ…ಪೇ॰… ಸಬ್ಬಂ ವಿಪಾಕಂ ದದೇಯ್ಯ, ಅಲದ್ಧೋಕಾಸಞ್ಚ ವಿಪಾಕಂ ದೇತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವಿಪಕ್ಕವಿಪಾಕಞ್ಚ ದದೇಯ್ಯ, ತತೋ ಏಕಸ್ಸೇವ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಸಬ್ಬವಿಪಾಕೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಓಕಾಸೋ ನ ಭವೇಯ್ಯ ನಿರತ್ಥಕತ್ತಾ , ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾಯೇವ ಓಕಾಸೋ ನ ಭವೇಯ್ಯ, ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ವಾ ಫಲದಾನೇ। ಅಥ ವಾ ಅಲದ್ಧೋಕಾಸಸ್ಸ ವಿಪಾಕದಾನೇ ಪಚ್ಚಯನ್ತರರಹಿತಸ್ಸಪಿ ವಿಪಾಕದಾನಂ ಆಪನ್ನನ್ತಿ ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾದಿಪಚ್ಚಯನ್ತರಖೇಪಕಸ್ಸ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅಪಚಯಗಾಮಿಕಮ್ಮಸ್ಸ

ಕಮ್ಮಕ್ಖಯಕರಸ್ಸ ಓಕಾಸೋ ನ ಭವೇಯ್ಯ। ಭಾವಿತೇಪಿ ಮಗ್ಗೇ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಪಚ್ಚಯನ್ತರರಹಿತಸ್ಸ ಚ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಚ್ಚನತೋ ಸಮತ್ಥತಾ ನ ಸಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಬ್ಬದಾ ವಾ ವಿಪಾಕಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಏವ ಭವಿತಬ್ಬತ್ತಾ ವಿಪಾಕತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಓಕಾಸೋ ನ ಭವೇಯ್ಯ। **ತಂ ಪನಾತಿ** ಆಯೂಹಿತಂ ಕಮ್ಮಂ। ಇದಂ ಪನ ಧುವವಿಪಾಕಸ್ಸ ವಿಪಾಕೇನ ಅಧುವವಿಪಾಕಸ್ಸಪಿ ಲದ್ಧೋಕಾಸಸ್ಸ ವಿಪಾಕಂ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ ಆರದ್ಧನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅಟ್ಠ ಸಮಾಪತ್ತಿಯೋ ಚ ಬಲವವಿರಹೇ ಅಗ್ಗಮಗ್ಗಭಾವನಾವಿರಹೇ ಚ ಅಪ್ಪಹೀನಸಭಾವತೋ ಧುವಂ ವಿಪಚ್ಚನ್ತೀತಿ **ಧುವವಿಪಾಕಾತಿ** ವುತ್ತಾ। ಆಯೂಹಿತಕಮ್ಮೇ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಅನುಪ್ಪನ್ನಂ ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತನ್ತಿ? ಯಂ ಆಯೂಹಿತಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ತತ್ಥಾಪಿ ಆಯೂಹಿತ-ಸದ್ದಪ್ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವಾ।

೧೦೫೦. **ಉಪಾದಿನ್ನಾತಿ** ಏತ್ಥ ನ ಉಪೇತೇನ ಆದಿನ್ನಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ, ಉಪಸದ್ದೋ ಪನ ಉಪಸಗ್ಗಮತ್ತಮೇವ, ತಸ್ಮಾ ಉಪಾದಾನಾರಮ್ಮಣಾ ಉಪಾದಾನೇಹಿ, ಅಞ್ಞೇ ಚ ಅನಭಿನಿವೇಸೇನ "ಅಹಂ ಮಗ್ಗಂ ಭಾವಯಿಂ, ಮಮ ಮಗ್ಗೋ ಉಪ್ಪನ್ನೋ"ತಿಆದಿಕೇನ ಗಹಣೇನ ಆದಿನ್ನಾ ಇಚ್ಚೇವ ಉಪಾದಿನ್ನಾ। **ಉಪಾದಿನ್ನ**-ಸದ್ದೇನ ವಾ ಅಮಗ್ಗಫಲಧಮ್ಮಾಯೇವ ವುತ್ತಾ, ಇತರೇಹಿ ಮಗ್ಗಫಲಧಮ್ಮಾ ಚಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ತಿಕನಿಕ್ಖೇಪಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ದುಕನಿಕ್ಖೇಪಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೧೦೬೨. **ಮೇತ್ತಾಯನವಸೇನಾತಿ** ಮೇತ್ತಾಫರಣವಸೇನ। "ಮೇತ್ತಯನವಸೇನಾ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ ದೀಘಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಮೇತ್ತಾ, ಮೇದನಂ ವಾ ಮೇತ್ತಾಯನಂ, ತಞ್ಚ ಸಿನೇಹವಸೇನ। ಅನುದಯತೀತಿ ಅನುದಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬೇ **"ಅನುದ್ದಾ"**ತಿ ದ-ಕಾರಾಗಮನಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। **ಅನುದ್ದಾಯನಾಕಾರೋತಿ** ಅನುರಕ್ಖಣಾಕಾರೋ। ರಕ್ಖಣಞ್ಹಿ ದಾಯನಾ। **ಅನುದ್ದಾಯಿತಸ್ಸಾತಿ** ಅನುದ್ದಾಯ ಅಯಿತಸ್ಸ। "ಜಾತಿಪಿ ದುಕ್ಖಾ"ತಿಆದಿಂ ಸುಣನ್ತಸ್ಸ ಸವನೇ, ಅನಿಚ್ಚಾದಿತೋ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸ ಸಮ್ಮಸನೇ, ಮಗ್ಗೇನೇತ್ಥ ಸಮ್ಮೋಹಂ ವಿದ್ಧಂಸೇನ್ತಸ್ಸ ಪಟಿವೇಧೇ, ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖನ್ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣೇತಿ ಚತೂಸು ಕಾಲೇಸು ದುಕ್ಖೇ ಞಾಣಂ ವತ್ತತಿ।

೧೦೬೫. ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಂರಞ್ಜನಂ **ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಾರಾಗೋ। ಗಿಜ್ಝನ್ತೀತಿ** ಅಭಿಕಙ್ಖನ್ತಿ। **ಸಞ್ಜನ್ತೀತಿ** ಬನ್ಧನ್ತಿ। **ಲಗ್ಗನಟ್ಠೇನಾತಿ** ಸಂವರಣಟ್ಠೇನ, ಓಲಮ್ಬನಟ್ಠೇನ ವಾ। **ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ಭವಸ್ಸಾತಿ** ಕಾಮಭವಾದಿಸಞ್ಞಿತಸ್ಸ ವಿಪಾಕಕಟತ್ತಾರೂಪಸ್ಸ ಅಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಿಅತ್ಥಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವವಸೇನ ಪರಿಕಡ್ಢತಿ। **ಚಿತ್ತಮಸ್ಸ** ಭವನ್ತರೇ **ವಿಧಾವತಿ** ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ। **ತಣ್ಹಾವಿಪ್ಫನ್ದಿತನಿವೇಸೋ** ಅಟ್ಠಸತತಣ್ಹಾವಿಚರಿತಾದಿಭಾವೇನ ತಣ್ಹಾಪವತ್ತಿಯೇವ।

ಸರಿತಾನೀತಿ ರಾಗವಸೇನ ಅಲ್ಲಾನಿ। ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಪೀತಿವಸೇನ ಸಿನಿದ್ಧಾನಿ **ಸಿನೇಹಿತಾನಿ। ವಿಸತಾತಿ** ವಿತ್ಥತಾ। ರೂಪಾದೀಸು ತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮೇಸು ಬ್ಯಾಪನವಸೇನ **ವಿಸಟಾ**। ಪುರಿಮವಚನಮೇವ ತ-ಕಾರಸ್ಸ ಟ-ಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। **ವಿಸಾಲಾತಿ** ವಿಪುಲಾ। **ವಿಸಕ್ಕತೀತಿ** ಪರಿಸಪ್ಪತಿ, ಸಹತಿ ವಾ। ರತ್ತೋ ಹಿ ರಾಗವತ್ಥುನಾ ಪಾದೇನ ತಾಲಿಯಮಾನೋಪಿ ಸಹತೀತಿ। ಓಸಕ್ಕನಂ, ವಿಪ್ಫನ್ದನಂ ವಾ ವಿಸಕ್ಕನನ್ತಿ ವದನ್ತಿ । ಅನಿಚ್ಚಾದಿಂ ನಿಚ್ಚಾದಿತೋ ಗಣ್ಹನ್ತೀ **ವಿಸಂವಾದಿಕಾ** ಹೋತಿ। **ವಿಸಂಹರತೀತಿ** ತಥಾ ತಥಾ ಕಾಮೇಸು ಆನಿಸಂಸಂ ಪಸ್ಸನ್ತೀ ವಿವಿಧೇಹಾಕಾರೇಹಿ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಾಭಿಮುಖಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಚಿತ್ತಂ ಸಂಹರತಿ ಸಙ್ಖಿಪತಿ। **ವಿಸಂ** ವಾ ದುಕ್ಖಂ, ತಂ **ಹರತಿ** ವಹತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ದುಕ್ಖನಿಬ್ಬತ್ತಕಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವತೋ **ವಿಸಮೂಲಾ,** ವಿಸಂ ವಾ ದುಕ್ಖವೇದನಾಮೂಲಂ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ **ವಿಸಮೂಲಾ**। ದುಕ್ಖಸಮುದಯತ್ತಾ ವಿಸಂ ಫಲಂ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ **ವಿಸಫಲಾ**। ತಣ್ಹಾಯ ರೂಪಾದಿಕಸ್ಸ ದುಕ್ಖಸ್ಸೇವ ಪರಿಭೋಗೋ ಹೋತಿ, ನ ಅಮತಸ್ಸಾತಿ ಸಾ **"ವಿಸಪರಿಭೋಗಾ"**ತಿ ವುತ್ತಾ। ಸಬ್ಬತ್ಥ ನಿರುತ್ತಿವಸೇನ ಪದಸಿದ್ಧಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಯೋ ಪನೇತ್ಥ ಪಧಾನೋ ಅತ್ಥೋ, ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ **"ವಿಸತಾ ವಾ ಪನಾ"**ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಇತ್ಥಭಾವಞ್ಞಥಾಭಾವನ್ತಿ** ಮನುಸ್ಸಭಾವದೇವಾದಿಭಾವಭೂತಂ।

ಪಣಿಧಾನಕವಸೇನಾತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ರೂಪಾದೀಸು ಠಪನಕವಸೇನ। ಅಞ್ಞೋಪಿ ಬನ್ಧು ತಣ್ಹಾಯ ಏವ ಹೋತಿ, ಸೋ ಪನ ಅಬನ್ಧುಪಿ ಹೋತಿ। ತಣ್ಹಾ ಪನ ನಿಚ್ಚಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಾತಿ "**ಪಾಟಿಯೇಕ್ಕೋ ಬನ್ಧೂ**"ತಿ ವುತ್ತಾ। **ಅಸನತೋತಿ** ಬ್ಯಾಪನತೋ ಭುಞ್ಜನತೋ ಚ। ತದುಭಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ "**ಅಜ್ಝೋತ್ಥರಣತೋ**"ತಿಆದಿನಾ। **ಆಸೀಸನವಸೇನಾತಿ** ಇಚ್ಛನವಸೇನ। **ಅಞ್ಞೇನಾಕಾರೇನಾತಿ** ಜಪ್ಪನಾಜಪ್ಪಿತತ್ತಾನಂ ಜಪ್ಪಾಯ ಅನಞ್ಞತ್ತದಸ್ಸನಾಕಾರೇನ। **ಚಿತ್ತಂ ಪರಿಯುಟ್ಠಾತೀತಿ** ಚಿತ್ತಂ ಮೂಸತಿ। **ಮಾರಪಾಸೋತಿ** ಮಾರೇನ ಗಹಿತತಾಯ ರಾಗೋ ಮಾರಪಾಸೋ।

೧೦೬೬. **ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದಂ ನ ಕರೋತೀತಿ** ಏತೇನ ಸತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಅಟ್ಠಾನಕೋಪೋ ಕರೋತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। "ಅತ್ಥಂ ಮೇ ನಾಚರಿ , ನ ಚರತಿ, ನ ಚರಿಸ್ಸತಿ, ಪಿಯಸ್ಸ ಮೇ ಮನಾಪಸ್ಸ ಅತ್ಥಂ ನಾಚರಿ, ನ ಚರತಿ, ನ ಚರಿಸ್ಸತಿ, ಅಪ್ಪಿಯಸ್ಸ ಮೇ ಅಮನಾಪಸ್ಸ ಅನತ್ಥಂ ನಾಚರಿ, ನ ಚರತಿ, ನ ಚರಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೋಪಿ ಹಿ ಕೋಪೋ ಅವತ್ಥುಸ್ಮಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಾ ಅಟ್ಠಾನಕೋಪೋ ಏವ ಭವಿತುಂ ಯುತ್ತೋ। **ಆಘಾತೇನ್ತೋತಿ** ಹನನ್ತೋ। **ಪುನರುತ್ತಿದೋಸೋ ಪಟಿಸೇಧಿತೋತಿ** ದೋಸ-ಪದಸ್ಸ ಪಟಿವಿರೋಧ-ಪದಸ್ಸ ಚ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಆಗತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ಪಟಿಘಸ್ಸ ವಾ ವಿಸೇಸನತ್ಥಂ ಪುಬ್ಬೇ "ಪಟಿವಿರೋಧೋ"ತಿ, ಪದೋಸಾದಿವಿಸೇಸನತ್ಥಂ "ದೋಸೋ"ತಿ ಚ ವುತ್ತಂ, ದುಸ್ಸನಾದಿವಿಸೇಸನತ್ಥಂ ಪಚ್ಛಾ "ದೋಸೋ"ತಿ, ವಿರೋಧವಿಸೇಸನತ್ಥಞ್ಚ "ಪಟಿವಿರೋಧೋ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ನತ್ಥಿ ಪುನರುತ್ತಿದೋಸೋ।

೧೦೯೧. ಅನಿದ್ಧಾರಿತಪರಿಚ್ಛೇದೇ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅತ್ಥಿತಾಮತ್ತದೀಪಕೇ ಮಾತಿಕುದ್ದೇಸೇ ಅಪರಿಚ್ಛೇದೇನ ಬಹುವಚನೇನ ಉದ್ದೇಸೋ ಕತೋತಿ ಬಹುವಚನೇನೇವ ಪುಚ್ಛತಿ - "ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಪ್ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ। ಸಭಾವಸಙ್ಖಾಪರಿಚ್ಛೇದಾದಿವಸೇನ ಹಿ ಧಮ್ಮೇ ಅಜಾನನ್ತಸ್ಸ ವಸೇನ ಉದ್ದೇಸೋ ಪುಚ್ಛಾ ಚ ಕರೀಯತೀತಿ। ತಸ್ಮಾ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಅಕತ್ವಾ ಉದ್ದಿಟ್ಠಾ ಪುಚ್ಛಿತಾ ಚ। **ಇಮೇತಿ** ಅಸಙ್ಖತಧಾತುತೋ ಉದ್ಧಂ ನತ್ಥೀತಿ ದೀಪನತ್ಥಂ ಏಕಮ್ಪಿ ತಂ ನಿದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ಬಹುವಚನೇನೇವ ನಿಗಮನಂ ಕತಂ ನಿದ್ದೇಸತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಬೋಧನೇಯ್ಯಸ್ಸ ಅಜಾನನಕಾಲಂ ಉಪಾದಾಯ।

೧೧೦೧. ಕಿಂ ಪನ ನತ್ಥಿ, ಕಿಂ ತೇನ ನ ವುತ್ತಾತಿ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾ। ಇದಮೇವ ಮನೋವಿಞ್ಞೇಯ್ಯನ್ತಿ ನಿಯಮಾಭಾವೋ **ವವತ್ಥಾನಾಭಾವೋ**। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಿವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಮೇವ ಚಕ್ಖಾದಿವಿಞ್ಞೇಯ್ಯನ್ತಿ ಪಾಳಿಯಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೇನಪಿ ಮನೋವಿಞ್ಞೇಯ್ಯೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ "**ಕಿಂ ಪನ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣೇನಾ**"ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। **ಕೇಹಿಚಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಕೇಹಿಚಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾತಿ** ಇದಂ ಕಾಮಾವಚರಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಂ ಆರಮ್ಮಣಾದಿವಸೇನ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ರೂಪಾವಚರಾದಿಆರಮ್ಮಣೇನ ಹಿ ಕಾಮಾವಚರಮನೋವಿಞ್ಞಾಣೇನ ರೂಪರಾಗಾದಿಸಮ್ಪಯುತ್ತೇನ ಚ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮಾ ನ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ, ಇತರೇನ ಚ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ಏವಂ ಕಾಮಾವಚರಾನಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಸದ್ದಾದೀನಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಾದೀಹಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಾ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತಾ ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ, ತಥಾ ದ್ವಾರಭೇದವಸೇನ। ಅಥ ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಮೇವಾತಿ ಇತರಂ ತೇನ ನ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಂ। ಏವಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತೇ ಕುಸಲವಿಪಾಕೇ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕೇ ಚಾತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ರೂಪಾವಚರಾದಯೋ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಾದೀಹಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ, ಕೇಚಿದೇವ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ಅರೂಪಾವಚರೇಹೀತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ ಅನುವತ್ತಮಾನತ್ತಾ। **ನಿಬ್ಬಾನೇನ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾತಿ** "ಕೇಹಿಚಿ ಅವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ"ತಿ ಇಮಸ್ಸ ಪದಸ್ಸ ಅತ್ಥಸಮ್ಭವಮತ್ತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ನ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಅನುವತ್ತಮಾನಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಭಾವತೋ।

೧೧೦೭. **ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಿಕರಾಗೋತಿ** ಉಕ್ಕಟ್ಠವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ಭವಾಸವಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬೋ ಲೋಭೋ ಕಾಮಾಸವೋತಿ ಯುತ್ತಂ ಸಿಯಾ। ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಸಹಗತೋ ರಾಗೋ ಭವದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತತ್ತಾ "ಭವಾಸವೋ"ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತೋ। ಭವಾಸವೋ ಪನ "ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಏವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ಪಾಳಿಯಂ ವುತ್ತೋ। ಸೋಪಿ ರಾಗೋ ಕಾಮಾಸವೋ ಭವಿತುಂ ಯುತ್ತೋ। ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಿಕಸಮ್ಪರಾಯಿಕದುಕ್ಖಾನಂ ಕಾರಣಭೂತಾ ಕಾಮಾಸವಾದಯೋಪಿ ದ್ವಿಧಾ ವುತ್ತಾ।

೧೧೦೩. ಕಾಮಾಸವನಿದ್ದೇಸೇ ಚ **ಕಾಮೇಸೂತಿ** ಕಾಮರಾಗದಿಟ್ಠಿರಾಗಾದಿಆರಮ್ಮಣಭೂತೇಸು ತೇಭೂಮಕೇಸು ವತ್ಥುಕಾಮೇಸೂತಿ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ। ತತ್ಥ ಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಸಾ ತಣ್ಹಾ ಸಬ್ಬಾಪಿ ನ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಾದಿನಾಮಂ ನ ಲಭತೀತಿ। ಕತ್ತುಕಮ್ಯತಾಛನ್ದೋ ಅಕುಸಲೇಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ನ ಪನ ಧಮ್ಮಚ್ಛನ್ದೋ।

೧೧೦೫. ಅಞ್ಞಂ ಜೀವನ್ತಿ ಗಹಣಂ ಯದಿಪಿ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸ್ವೇವ ಪವತ್ತತಿ, ರೂಪೇ…ಪೇ॰… ವಿಞ್ಞಾಣೇ ವಾ ಪನ ನ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ತತೋ ಅಞ್ಞಂ ಕತ್ವಾ ಜೀವಂ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ **ಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿ** ಹೋತೀತಿ। ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಂ ಏಕಚ್ಚಂ ಅತ್ತಾನಂ "ಹೋತೀ"ತಿ ನಿಚ್ಚತೋ ಅಞ್ಞಞ್ಚ "ನ ಹೋತೀ"ತಿ ಅನಿಚ್ಚತೋ ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ "ಹೋತಿ ಚ ನ ಚ ಹೋತೀ"ತಿ **ಏಕಚ್ಚಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿ**। "ಹೋತೀ"ತಿ ಚ ಪುಟ್ಠೇ "ನೇವಾ"ತಿ, "ನ ಹೋತೀ"ತಿ ಚ ಪುಟ್ಠೇ "ನ"ಇತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪಟಿಕ್ಖಿಪನ್ತಸ್ಸ **ಅಮರಾವಿಕ್ಖೇಪದಿಟ್ಠಿ,** ಅಮರಾ ಅನುಪಚ್ಛೇದಾ, ಅಮರಮಚ್ಛಸದಿಸೀ ವಾ ವಿಕ್ಖೇಪದಿಟ್ಠೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಪಞ್ಚಕಾಮಗುಣಿಕೋ ರಾಗೋ ಕಾಮಾಸವೋತಿ ವುತ್ತೋತಿ ಕತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ವಿಮಾನಾದೀಸು ರಾಗಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಿರಾಗಸ್ಸ ಚ ಕಾಮಾಸವಭಾವಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಯದಿ ಪನ ಲೋಭೋ ಕಾಮಾಸವಭವಾಸವವಿನಿಮುತ್ತೋ ಅತ್ಥಿ, ಸೋ ಯದಾ ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತದಾ ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಸವೋ ಆಸವವಿಪ್ಪಯುತ್ತೋತಿ ದೋಮನಸ್ಸವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ವಿಯ ತಸ್ಸಪಿ ಆಸವವಿಪ್ಪಯುತ್ತತಾ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾ "ಚತೂಸು ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸು ಲೋಭಸಹಗತೇಸು ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೋ ಮೋಹೋ ಸಿಯಾ ಆಸವಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಸಿಯಾ ಆಸವವಿಪ್ಪಯುತ್ತೋ"ತಿ। "ಕಾಮಾಸವೋ ಅಟ್ಠಸು ಲೋಭಸಹಗತೇಸು ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ, "ಕಾಮಾಸವಂ ಪಟಿಚ್ಚ ದಿಟ್ಠಾಸವೋ ಅವಿಜ್ಜಾಸವೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೩.೩.೧) ಚ ವಚನತೋ ದಿಟ್ಠಿಸಹಗತೋ ರಾಗೋ ಕಾಮಾಸವೋ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। **ಕಿಲೇಸಪಟಿಪಾಟಿಯಾಪಿ ಆಹರಿತುಂ ವಟ್ಟತೀತಿ** ಆಸವಾನಂ ವಚನಂ ಪಹಾತಬ್ಬದಸ್ಸನತ್ಥನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ತೇ ಪಹಾನೇ ಆಹರಿಯಮಾನಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾನಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಉದ್ದೇಸಕ್ಕಮೇನ ಆಹರಿತುಂ ವಟ್ಟನ್ತಿ ಪಜಹನಕಾನಂ ಮಗ್ಗಾನಮ್ಪೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೧೨೧. **ಪಠಮಕಮಾನಭಾಜನೀಯೇತಿ** "ಸೇಯ್ಯೋಹಮಸ್ಮೀ"ತಿ ಮಾನಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೇ। ತತ್ಥ ಹಿ "ಏಕಚ್ಚೋ ಜಾತಿಯಾ ವಾ ಗೋತ್ತೇನ ವಾ ಕೋಲಪುತ್ತಿಯೇನ ವಾ ವಣ್ಣಪೋಕ್ಖರತಾಯ ವಾ ಧನೇನ ವಾ ಅಜ್ಝೇನೇನ ವಾ ಕಮ್ಮಾಯತನೇನ ವಾ ಸಿಪ್ಪಾಯತನೇನ ವಾ ವಿಜ್ಜಾಟ್ಠಾನೇನ ವಾ ಸುತೇನ ವಾ ಪಟಿಭಾನೇನ ವಾ ಅಞ್ಞತರಞ್ಞತರೇನ ವಾ ವತ್ಥುನಾ ಮಾನಂ ಜಪ್ಪೇತಿ, ಯೋ ಏವರೂಪೋ ಮಾನೋ ಮಞ್ಞನಾ…ಪೇ॰… ಕೇತುಕಮ್ಯತಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೮೬೬) ಸೇಯ್ಯಸ್ಸ ಸದಿಸಸ್ಸ ಹೀನಸ್ಸ ಚ ಪವತ್ತಮಾನೋ ಪುಗ್ಗಲವಿಸೇಸಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಸೇಯ್ಯಮಾನೋ ವಿಭತ್ತೋತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ **"ಏಕೋ ಮಾನೋ ತಿಣ್ಣಂ ಜನಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಕಥಿತೋ"**ತಿ ಆಹ। ನ ಕೇವಲಞ್ಚಾಯಂ ಪಠಮಕಮಾನಭಾಜನೀಯೇ ಏವ ಏವಂ ಕಥಿತೋ, ದುತಿಯಕತತಿಯಕಮಾನಭಾಜನೀಯೇಪಿ ಕಥಿತೋ ಏವಾತಿ ನಿದಸ್ಸನಮತ್ಥಂ ಏತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅಥ ವಾ ಪುಗ್ಗಲೇ ಅನಿಸ್ಸಾಯ ವುತ್ತಾನಂ ತಿಣ್ಣಮ್ಪಿ ಮಾನಾನಂ ಭಾಜನೀಯಂ **"ಪಠಮಕಮಾನಭಾಜನೀಯೇ"**ತಿ ಆಹ। ಸೇಯ್ಯಸ್ಸ "ಸೇಯ್ಯೋಹಮಸ್ಮೀತಿ ಮಾನೋ"ತಿಆದೀನಞ್ಹಿ ಪುಗ್ಗಲಂ ಆಮಸಿತ್ವಾ ವುತ್ತಾನಂ ನವನ್ನಂ ಮಾನಾನಂ ಭಾಜನೀಯಂ ದುತಿಯಕಮಾನಭಾಜನೀಯಂ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ಮಾನರಾಸಿಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ವುತ್ತಮಾನರಾಸಿತೋ ದುತಿಯತತಿಯಕತ್ತಾತಿ, ಅಥಾಪಿ ಚ ಯಥಾವುತ್ತೇ ದುತಿಯಕಮಾನಭಾಜನೀಯೇ "ಏಕೇಕಸ್ಸ ತಯೋ ತಯೋ ಮಾನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಕಥಿತ"ನ್ತಿ ಇಧ ವುತ್ತಾಯ ಅತ್ಥವಣ್ಣನಾಯ ಸಮಾನದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ಪಠಮಕಮಾನಭಾಜನೀಯೇ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಸೋ ಏವ ಮಾನೋ ಇಧಾಗತೋತಿ ತತ್ಥ ಕಥಿತೋ ಏವ ಅತ್ಥೋ ಯುಜ್ಜತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಮಾನಕರಣವಸೇನಾತಿ** "ಸೇಯ್ಯೋ"ತಿಆದಿಕಿಚ್ಚಕರಣವಸೇನ। **ಅಪರಾಪರೇ ಉಪಾದಾಯಾತಿ** ಇದಂ ಪುರಿಮಪುರಿಮಾ ಮಾನಾ ಅಪರಾಪರೇ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ ತೇ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತಾ ಅಚ್ಚುಗ್ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। ಕೇತುಕಮ್ಯತಾಚಿತ್ತಂ ಅಚ್ಚುಗ್ಗತಭಾವಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಚಿತ್ತೇನೇವ ವಿಸೇಸಿತಂ।

೧೧೨೯. ಅಕ್ಖಮನಭಾವಪ್ಪಕಾಸನಂ **ಖಿಯ್ಯನಂ। ಮನೇನ ಪಿಯಕರಣನ್ತಿ** ಏವಂಪಕಾರಂ ಪೂಜನಂ ಮಾನನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಇಸ್ಸಾಕರಣವಸೇನಾತಿ** ಲಾಭಾದಿಅಕ್ಖಮನಕಿಚ್ಚವಸೇನ।

೧೧೨೮. **ಅರಿಯಸಾವಕಾತಿ** ವಚನಂ "ಅರಿಯಸಾವಕಾನಂಯೇವ ಪಟಿವೇಧೋ ಅತ್ಥಿ, ತೇ ಚ ತಂ ನ ಮಚ್ಛರಾಯನ್ತೀ"ತಿ ಪಟಿವೇಧಧಮ್ಮೇ ಮಚ್ಛರಿಯಾಭಾವದಸ್ಸನತ್ಥಂ। **ಗನ್ಥೋತಿ** ಪಾಳಿ। **ಕಥಾಮಗ್ಗೋತಿ** ಅಟ್ಠಕಥಾಪಬನ್ಧೋ। **ಧಮ್ಮನ್ತರನ್ತಿ** ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮಂ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಅಕುಸಲಾದಿಂ ಅತ್ತನೋ ಲೋಲತಾಯ ತಥಾಗತಭಾಸಿತಂ ತಿತ್ಥಿಯಭಾಸಿತಂ ವಾ ಕರೋನ್ತೋ ಆಲೋಲೇಸ್ಸತಿ। **ಅತ್ತಾನಂ ಆವಿಕತ್ವಾತಿ** ಅತ್ತಾನಂ ಅಞ್ಞಥಾ ಸನ್ತಂ ಅಞ್ಞಥಾ ಪವೇದಯಿತ್ವಾ। **ಯೋ ಪನಾತಿ** ತಿತ್ಥಿಯೋ ಗಹಟ್ಠೋ ವಾ ಅತ್ತನೋ ಸಮಯಸ್ಸ ಸದೋಸಭಾವಂ ದಟ್ಠುಂ ಅನಿಚ್ಛನ್ತೋ ಅಞ್ಞಾಣೇನ ಅಭಿನಿವೇಸೇನ ವಾ।

ಬ್ಯಾಪಿತುಮನಿಚ್ಛೋತಿ ವಿವಿಚ್ಛೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ವೇವಿಚ್ಛಂ। ಅನಾದರೋತಿ** ಮಚ್ಛರಿಯೇನ ದಾನೇ ಆದರರಹಿತೋ। ಕಟಚ್ಛುನಾ ಗಾಹೋ ಭತ್ತಸ್ಸ ಕಟಚ್ಛುಗ್ಗಾಹೋ, ಕಟಚ್ಛುಗ್ಗಾಹೋ ವಿಯ **ಕಟಚ್ಛುಗ್ಗಾಹೋ।** ಯಥಾ ಹಿ ಕಟಚ್ಛುಗ್ಗಾಹೋ ಯಥಾವುತ್ತೇ ಭತ್ತೇ ನ ಸಂಪಸಾರಯತಿ, ಏವಂ ಮಚ್ಛರಿಯಮ್ಪಿ ಆವಾಸಾದೀಸೂತಿ। ಗಯ್ಹತಿ ಏತೇನಾತಿ ವಾ ಗಾಹೋ, ಕಟಚ್ಛು ಏವ ಗಾಹೋ **ಕಟಚ್ಛುಗ್ಗಾಹೋ।** ಸೋ ಯಥಾ ಸಙ್ಕುಟಿತಗ್ಗೋ ನ ಸಂಪಸಾರಯತಿ, ಏವಂ ಮಚ್ಛರಿಯಮ್ಪೀತಿ। ಆವರಿತ್ವಾ ಗಹಿತಂ ಅಗ್ಗಹಿತಂ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅಗ್ಗಹಿತತ್ತಂ,** ಮಚ್ಛರಿಯಂ। "ಆವಾಸಾದಿ ಪರೇಹಿ ಸಾಧಾರಣಮಸಾಧಾರಣಂ ವಾ ಮಯ್ಹೇವ ಹೋತೂ"ತಿ ಪವತ್ತಿವಸೇನ ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿಗ್ಗಹಣಲಕ್ಖಣತಾ, "ಮಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸಾ"ತಿ ಪವತ್ತಿವಸೇನ ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿನಿಗೂಹಣಲಕ್ಖಣತಾ ಚ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ। ಯಂ ಪನ "ಪರಸನ್ತಕಂ ಗಣ್ಹಿತುಕಾಮೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಮಚ್ಛರಿಯಸ್ಸ ಪರಸನ್ತಕಲೋಭಸ್ಸ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯದಿ ಹಿ ತಂ ಮಚ್ಛರಿಯಪ್ಪವತ್ತಿದಸ್ಸನಂ, ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಗ್ಗಹಣಲಕ್ಖಣತಾ ಚ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾತಿ।

೧೧೪೦. ಅಭಿಜ್ಝಾಕಾಮರಾಗಾನಂ ವಿಸೇಸೋ ಆಸವದ್ವಯಏಕಾಸವಭಾವೋ ಸಿಯಾ, ನಅಭಿಜ್ಝಾಯ ನೋಆಸವಭಾವೋ ಚಾತಿ ನೋಆಸವಲೋಭಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವೋ ವಿಚಾರೇತಬ್ಬೋ। ನ ಹಿ ಅತ್ಥಿ "ಆಸವೋ ಚ ನೋಆಸವೋ ಚ ಧಮ್ಮಾ ಆಸವಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಆಸವಸ್ಸ ಚ ನೋಆಸವಸ್ಸ ಚ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಸತ್ತಮೋ ಚ ನವಮೋ ಚ ಪಞ್ಹೋ। ಗಣನಾಯ ಚ "ಹೇತುಯಾ ಸತ್ತಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ "ನವಾ"ತಿ। ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಪನ ಲೋಭೇ ನೋಆಸವೇ ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಸತ್ತಮನವಮಾಪಿ ಪಞ್ಹವಿಸ್ಸಜ್ಜನಂ ಲಭೇಯ್ಯುಂ, ಗಣನಾ ಚ "ಹೇತುಯಾ ನವಾ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾ। ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇ ಚ ಲೋಭೇ ನೋಆಸವೇ ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಪುಬ್ಬೇ ದಸ್ಸಿತೋ ದೋಸೋತಿ।

೧೧೫೧. ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣನಿದ್ದೇಸೇ **ಕಾಮೇಸೂತಿ** ತೇಭೂಮಕೇಸು ಸಾಸವೇಸು ಸಬ್ಬೇಸು ವತ್ಥುಕಾಮೇಸು। ಸಬ್ಬೋ ಹಿ ಲೋಭೋ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣಂ। ತೇನೇವ ತಸ್ಸ ಆರುಪ್ಪೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವುತ್ತಾ "ನೀವರಣಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿಚ್ಚ ನೀವರಣೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯಾ। ಆರುಪ್ಪೇ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಉದ್ಧಚ್ಚನೀವರಣಂ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣಂ। ಆರುಪ್ಪೇ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಥಿನಮಿದ್ಧನೀವರಣಂ ಉದ್ಧಚ್ಚನೀವರಣಂ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣ"ನ್ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೩.೮.೧)।

೧೧೬೨. **ಇರಿಯಾಪಥಿಕಚಿತ್ತನ್ತಿ** ಇರಿಯಾಪಥೂಪತ್ಥಮ್ಭಕಂ ಅಟ್ಠಪಞ್ಞಾಸವಿಧಂ ಚಿತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಪನ ಬಲವಥಿನಮಿದ್ಧಸಹಗತಂ ಚಿತ್ತಂ **"ಇರಿಯಾಪಥಂ ಸನ್ಧಾರೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಓಲೀಯತೀತಿ** ಓಲಮ್ಬತಿ।

೧೧೬೩. **ಓನಯ್ಹತೀತಿ** ಛಾದೇತಿ, ಅವತ್ಥರತಿ ವಾ। ನಾನಾರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತಿನಿವಾರಣೇನ, ವಿಪ್ಫಾರಿಕತಾನಿವಾರಣೇನೇವ ವಾ **ಅನ್ತೋಸಮೋರೋಧೋ। ಏಕಚ್ಚಾನನ್ತಿ** ಸಿರೀಸಾದಿರುಕ್ಖಾನಂ। **ರೂಪಕಾಯೇನೇವ ಸಿಯುಂ,** ತೇನ ಸುಖಪ್ಪಟಿಸಂವೇದನನಿಬ್ಬಾನಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಾನಂ ರೂಪತಾಪತ್ತಿ ಸಿಯಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ತಸ್ಮಾತಿ** "ಕಾಯಸ್ಸಾ"ತಿ ವಚನಸ್ಸ ರೂಪತ್ತಾಸಾಧಕತ್ತಾ। **ನ ಹಿ ನಾಮಕಾಯೋ ಸುಪತೀತಿ** ಇದಂ ಥಿನಮಿದ್ಧಸಮುಟ್ಠಿತರೂಪೇಹಿ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ ಗರುಭಾವಪ್ಪತ್ತಂ ಅಙ್ಗಪಚ್ಚಙ್ಗಾದೀನಂ ಸಂಸೀದನಂ ಸೋಪ್ಪನ್ತಿ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ನ ಜಾಗರಣಚಿತ್ತರಹಿತಂ ಭವಙ್ಗಸನ್ತತಿನ್ತಿ। **ತಸ್ಸ ಫಲತ್ತಾತಿ**

ಫಲೂಪಚಾರೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ ವಿಯ ಮಿದ್ಧಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಫಲತ್ತಾ ಇನ್ದ್ರಿಯನಿದ್ದೇಸೇ ವಿಯ ಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ಮಿದ್ಧನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಸೋಪ್ಪಾದೀನಿ ವುತ್ತಾನೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ ಅನ್ತೋಸಮೋರೋಧೋ ನತ್ಥೀತಿ ಸೋ ನಾಮಕಾಯೇ ವುತ್ತೋತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ತೇನ ಸಹ ವುತ್ತಾ ಓನಾಹಪರಿಯೋನಾಹಾ ಚ। ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ ವಾ ವಿಪ್ಫಾರಿಕಾವಿಪ್ಫಾರಿಕಭಾವೋ ನಾಮ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇನ ನತ್ಥಿ, ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ ನಾಮಕಾಯೇ ವಿಪ್ಫಾರಿಕೇ ಲಹುಕೋ, ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕೇ ಗರುಕೋತಿ ಅವಿಪ್ಫಾರಿಕಭಾವೇನ ಓನಾಹನಾದಿ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸೇವ ಹೋತೀತಿ ಓನಾಹನಾದಯೋಪಿ ನಾಮಕಾಯೇ ವಿಞ್ಞಾಯನ್ತಿ। ತೇನಾಹ **"ನ ಹಿ ರೂಪಂ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸ ಓನಾಹೋ...ಪೇ॰... ಹೋತೀ"**ತಿ। ಆವರಣಭಾವೋ ವಿಯ ಹಿ ಓನಾಹನಾದಿಭಾವೋಪಿ ನಾಮಕಾಯಸ್ಸೇವ ಹೋತೀತಿ। ಇತರೋ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ಅಜಾನನ್ತೋ ಮೇಘಾದೀಹಿ ರೂಪೇಹಿ ರೂಪಾನಂ ಓನಾಹನಾದಿಂ ಪಸ್ಸನ್ತೋ **"ನನು ಚಾ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಯದಿ ಏವನ್ತಿ** ಯದಿ ರೂಪಸ್ಸ ಓನಾಹನಾದಿತಾ ಸಿದ್ಧಾ, ಅರೂಪಸ್ಸ ನ ಸಿಯಾ , ಸೇತುಬನ್ಧಾದೀಸು ರೂಪಸ್ಸ ಆವರಣಂ ದಿಟ್ಠನ್ತಿ ಆವರಣಮ್ಪಿ ಅರೂಪಸ್ಸ ನ ಭವೇಯ್ಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸುರಾಮೇರಯಪಾನಂ ಅಕುಸಲನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಯುತ್ತೋ ತಸ್ಸ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಭಾವೋ, ಸುರಾ...ಪೇ॰... ಪಮಾದಟ್ಠಾನಾನುಯೋಗಸ್ಸ ಚ ಅಕುಸಲತ್ತಾ ಪಞ್ಞಾಯ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣಭಾವೋ ಯುತ್ತೋ, ತಥಾಪಿ ಪರಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ಅನುಜಾನಿತ್ವಾ ಸುರಾಮೇರಯಸ್ಸ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸತಾ ಪಞ್ಞಾಯ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣತಾ ಚ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಞ್ಞಾಯ ದುಬ್ಬಲೀಕರಣಾನಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಫಲವೋಹಾರೇನ ವುತ್ತಾತಿ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ನ, ಪಚ್ಚಯನಿದ್ದೇಸತೋ"**ತಿ। **ಏವಮೇವ ಖೋತಿ** ಯಥಾ ಜಾತರೂಪಸ್ಸ ಅಯೋ ಲೋಹಂ ತಿಪು ಸೀಸಂ ಸಜ್ಝನ್ತಿ ಪಞ್ಚುಪಕ್ಕಿಲೇಸೇಹಿ ಉಪಕ್ಕಿಲಿಟ್ಠಂ ಜಾತರೂಪಂ ನ ಚೇವ ಮುದು ಹೋತಿ, ನ ಚ ಕಮ್ಮನಿಯಂ, ನ ಚ ಪಭಸ್ಸರಂ ಪಭಙ್ಗು ಚ, ನ ಚ ಸಮ್ಮಾ ಉಪೇತಿ ಕಮ್ಮಾಯ, ಏವಮೇವ। **ಪಚ್ಚಯನಿದ್ದೇಸತೋತಿ** ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸಪಞ್ಞಾದುಬ್ಬಲೀಕರಣಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವನಿದ್ದೇಸತೋ, ಪಚ್ಚಯೇ ಫಲನಿದ್ದೇಸತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಯಮೇವ ಕಿಲೇಸೋ ಉಪಕ್ಕಿಲೇಸನಿದ್ದೇಸೇಸು ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ನೀವರಣಂ ಹುತ್ವಾವ ನೀವರಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ದಸ್ಸಿಯಮಾನೇ ನ ನೀವರಣತಾದಸ್ಸನತ್ಥೋ ಆರಮ್ಭೋ, ಅಥ ಖೋ ಸಿದ್ಧನೀವರಣಭಾವಸ್ಸ ನೀವರಣಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾದಸ್ಸನತ್ಥೋತಿ ಯಥಾಲಾಭವಸೇನ ಚ ಅಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ವಚನಂ ನ ಯುಜ್ಜತಿ। ಯಥಾ ಹಿ **ತಿಟ್ಠನ್ತಮ್ಪಿ ಚರನ್ತಮ್ಪೀತಿ** ಸಿಪ್ಪಿಸಮ್ಬುಕಾದೀಸು ಯಥಾಲಾಭಸಮ್ಭವಂ ತಂ ದ್ವಯಂ ವುತ್ತಂ, ನ ಏವಂ "ಥಿನಮಿದ್ಧನೀವರಣಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಮ್ಪಿ ಅಸಮ್ಪಯುತ್ತಮ್ಪೀ"ತಿ ವಚನಂ ಅತ್ಥಿ, ಯಂ ಯಥಾಲಾಭಂ ಸಮ್ಭವೇಯ್ಯಾತಿ। **ಚಿತ್ತಜಸ್ಸಾಸಮ್ಭವವಚನತೋತಿ** "ಚತ್ತತ್ತಾ"ತಿಆದಿವಚನಸ್ಸ ಝಾನಕ್ಖಣೇ ಚಿತ್ತಜಸ್ಸ ಥಿನಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವವಚನಭಾವತೋತಿ ಅತ್ಥೋ, "ಚತ್ತತ್ತಾ"ತಿಆದಿವಚನೇನ ವಾ ಅಸಮ್ಭವಸ್ಸ ವಚನತೋ ಪಕಾಸನತೋತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಕಾಮೇಸು ಖೋ ಪನ...ಪೇ॰... ಸುದಿಟ್ಠೋತಿ ಇಮಿನಾ ಕಾಮಾದೀನವೇ ಅಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಹಾನಮಾಹ। **ತಂ ತತ್ಥ ಪಹಾನನ್ತಿ** ತಂ ತತ್ಥ ರೂಪೇ ಪಹಾನನ್ತಿ ಪಹಾನಂ ಅಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ "ತ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ವಿನಯನನ್ತಿ ವಾ ಅತ್ಥೋ। ತೇನ ರೂಪಸ್ಸ ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬತ್ತಮೇವ ದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಪನ "ಛ ಧಮ್ಮೇ ಪಹಾಯಾ"ತಿಆದೀಸು ಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬತಾದಸ್ಸನತೋ ಅಞ್ಞೋ ಪಕಾರೋ ವುತ್ತೋ। **ನ ಯಥಾ...ಪೇ॰... ವುತ್ತನ್ತಿ** ಛ ಧಮ್ಮಾ ಪಞ್ಚ ನೀವರಣಾನಿ ಚ ಯಥಾ ಪಹಾತಬ್ಬಾನೇವ ಹೋನ್ತಾನಿ "ಪಹಾತಬ್ಬಾನೀ"ತಿ ವುತ್ತಾನಿ, ನ ಏವಂ ರೂಪಂ ಪಹಾತಬ್ಬಮೇವ ಹೋನ್ತಂ "ಪಹಾತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಞ್ಞೇಹಿ ಚ ಸುತ್ತೇಹೀತಿ ವುತ್ತಸುತ್ತಾನಂ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ತಥಾ ಹೀ"**ತಿಆದಿಮಾಹ। ಕುಸಲಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಆವರನ್ತೀತಿ **ಆವರಣಾ।** ನೀವಾರೇನ್ತೀತಿ **ನೀವರಣಾ।** ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿಭವನ್ತಾ ಆರೋಹನ್ತೀತಿ **ಚೇತಸೋ ಅಜ್ಝಾರುಹಾ।** ಆವರಣಾದಿಕಿಚ್ಚಞ್ಚ ಅರೂಪಸ್ಸೇವ ಯುಜ್ಜತಿ, ತಥಾ ಅನ್ಧಕರಣಾದಿಕಿಚ್ಚಂ। ತತ್ಥ ಚತೂಸು ಪದೇಸು ಪುರಿಮಪುರಿಮಸ್ಸ ಪಚ್ಛಿಮಪಚ್ಛಿಮೋ ಅತ್ಥೋ। ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ

ವಿಘಾತೋ, ತಂಜನಕತಾಯ **ವಿಘಾತಪಕ್ಖಿಕಂ**। ಚೇತಸೋ ಪರಿಯುಟ್ಠಾನಂ ಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರತೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಅಕುಸಲರಾಸಿಭಾವೋ ಚ ಅರೂಪಸ್ಸೇವ ಹೋತೀತಿ ಅರೂಪಮೇವ ಮಿದ್ಧಂ।

೧೧೬೬. ಗಣಭೋಜನಾದಿಅಕಪ್ಪಿಯಭೋಜನಂ ಕಪ್ಪಿಯಸಞ್ಞೀ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಪುನ ಜಾನಿತ್ವಾ ಕೋಚಿ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೀ ಹೋತಿ, ಅನವಜ್ಜಞ್ಚ ಭಿಕ್ಖುದಸ್ಸನಚೇತಿಯವನ್ದನಾದಿಂ ವಜ್ಜಸಞ್ಞೀ ಅಕತ್ವಾ ಕತ್ವಾ ಚ ಕೋಚಿ ಅಸ್ಸದ್ಧೋ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೀ ಹೋತಿ। **ವತ್ಥುನ್ತಿ** ಮೂಲಂ। **ಏವರೂಪನ್ತಿ** ಮೂಲವಸೇನ ಏವಂಪಕಾರನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಪದಂ ಯೇವಾಪನಕೇಸು "ಕುಚ್ಛಿತಂ ಕತಂ ಕುಕತಂ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ"ತಿ ವುತ್ತತ್ಥಮೇವ। **ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾಯನಾಕಾರೋತಿ** ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಭಾವನಾಕಾರೋ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಕರಣಾಕಾರೋ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಗಮನಾಕಾರೋ ವಾ। ಏತೇನ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ ಕಿರಿಯಭಾವೇನ ದಸ್ಸೇತಿ। "ಕಪ್ಪತಿ ನ ಕಪ್ಪತೀ"ತಿ ಪವತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋವ **ವಿನಯಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ**।

೧೧೮೬. ಚಿತ್ತವಿಕ್ಖಿಪನಕಿಚ್ಚಸಾಮಞ್ಞೇನ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಞ್ಚ ಸಹ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಸ್ಸ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಪಹಾನಂ ಉಕ್ಕಟ್ಠನೀವರಣವಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಯದಿ ಹಿ ಲೋಭೋ ನೋನೀವರಣೋ ಸಿಯಾ, "ನೋನೀವರಣೋ ಧಮ್ಮೋ ನೀವರಣಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಆದಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ನ ಚೇತಂ ವುತ್ತಂ। ಗಣನಾಯ ಚ "ಹೇತುಯಾ ಚತ್ತಾರೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ "ನವಾ"ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬೋ ಲೋಭೋ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣನ್ತಿ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನಸ್ಸ ಪಹಾನವಚನಂ ಯುತ್ತಂ।

೧೨೧೯. **ಕಾಮೋ ಚಾತಿ** ಕಿಲೇಸಕಾಮೋ ಚ। **ಪುರಿಮದಿಟ್ಠಿಂ ಉತ್ತರದಿಟ್ಠಿ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ** ಪುರಿಮದಿಟ್ಠಿಂ "ಸಸ್ಸತೋ"ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತೀ ಉಪಾದಿಯತಿ, ಪುರಿಮದಿಟ್ಠಿಆಕಾರೇನೇವ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ಉತ್ತರದಿಟ್ಠಿ ತೇನೇವ ಪುರಿಮದಿಟ್ಠಿಂ ದಳ್ಹಂ ಕರೋನ್ತೀ ತಂ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ ವುತ್ತಂ। **ಗೋಸೀಲಗೋವತಾದೀನೀತಿ** ತಥಾಭೂತಂ ದಿಟ್ಠಿಮಾಹ। **ಅಭಿನಿವೇಸತೋತಿ** ಅಭಿನಿವೇಸಭಾವತೋ, ಅಭಿನಿವಿಸನತೋ ವಾ। **ಅತ್ತವಾದಮತ್ತಮೇವಾತಿ** ಅತ್ತಸ್ಸ ಅಭಾವಾ "ಅತ್ತಾ"ತಿ ಇದಂ ವಚನಮತ್ತಮೇವ। **ಉಪಾದಿಯನ್ತಿ** ದಳ್ಹಂ ಗಣ್ಹನ್ತಿ। ಕಥಂ? **ಅತ್ತಾತಿ**। ಅತ್ತಾತಿ ಹಿ ಅಭಿನಿವಿಸನ್ತಾ ವಚನಮೇವ ದಳ್ಹಂ ಕತ್ವಾ ಗಣ್ಹನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏವಂ ಅತ್ತವಾದಮತ್ತಮೇವ ಉಪಾದಿಯನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ। "ಅತ್ತವಾದಮತ್ತ"ನ್ತಿ ವಾ ವಾಚಾವತ್ಥುಮತ್ತಮಾಹ। ವಾಚಾವತ್ಥುಮತ್ತಮೇವ ಹಿ "ಅತ್ತಾ"ತಿ ಉಪಾದಿಯನ್ತಿ ಅತ್ಥಸ್ಸ ಅಭಾವಾತಿ।

೧೨೨೧. **ದಿನ್ನನ್ತಿ** ದಾನಮಾಹ, ತಂ ಅಫಲತ್ತಾ ರೂಪಂ ವಿಯ ದಾನಂ ನಾಮ ನ ಹೋತೀತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ। ಮಹಾವಿಜಿತಯಞ್ಞಸದಿಸೋ ಯಞ್ಞೋ **ಮಹಾಯಾಗೋ**। ಆಮನ್ತೇತ್ವಾ ಹವನಂ ದಾನಂ **ಆಹುನಂ,** ಪಾಹುನಾನಂ ಅತಿಥೀನಂ ಅತಿಥಿಕಿರಿಯಾ **ಪಾಹುನಂ,** ಆವಾಹಾದೀಸು ಮಙ್ಗಲತ್ಥಂ ದಾನಂ **ಮಙ್ಗಲಕಿರಿಯಾ**। **ಪರಲೋಕೇ ಠಿತೋ ಇಮಂ ಲೋಕಂ "ನತ್ಥೀ"ತಿ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ** ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಅವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಪರಲೋಕೋ, ಪರಞ್ಚ ಅವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಅಯಂ ಲೋಕೋ ಹೋತಿ ಗನ್ತಬ್ಬತೋ ಆಗನ್ತಬ್ಬತೋ ಚಾತಿ ಪರಲೋಕತೋ ಇಧಾಗಮನಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ತತ್ಥೇವ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜನತೋ ಚಿತ್ತೇನ ಪರಲೋಕೇ ಠಿತೋ ಇಮಂ ಲೋಕಂ "ನತ್ಥೀ"ತಿ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ನ ಹಿ ಅಯಂ ದಿಟ್ಠಿ ಪರಲೋಕೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಸ್ಸೇವ ಹೋತೀತಿ। **ಇಧಲೋಕೇ ಠಿತೋತಿ** ಏತ್ಥಾಪಿ ಅಯಮೇವ ನಯೋ। ಅಯಂ ವಾ ಏತ್ಥ ಅತ್ಥೋ "ಸಂಸರಣಪ್ಪದೇಸೋ ಇಧಲೋಕೋ ಚ ಪರಲೋಕೋ ಚ ನಾಮ ಕೋಚಿ ನತ್ಥಿ ಸಂಸರಣಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥೇವ ಉಚ್ಛಿಜ್ಜನತೋ"ತಿ। ಪುರಿಮಭವತೋ ಪಚ್ಛಿಮಭವೇ ಉಪಪತನಂ ಉಪಪಾತೋ, ಸೋ ಯೇಸಂ ಸೀಲಂ, ತೇ **ಓಪಪಾತಿಕಾ**। ತೇ ಪನ ಚವನಕಾ ಉಪಪಜ್ಜನಕಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಆಹ **"ಚವನಕಉಪಪಜ್ಜನಕಸತ್ತಾ ನತ್ಥೀತಿ ಗಣ್ಹಾತೀ"**ತಿ। **ಅನುಲೋಮಪ್ಪಟಿಪದನ್ತಿ** ನಿಬ್ಬಾನಾನುಕೂಲಂ ಸೀಲಾದಿಪ್ಪಟಿಪದಂ।

೧೨೩೬. **ನಿಪ್ಪದೇಸತೋವ ಗಹಿತೋತಿ** ಇಮಿನಾ ಯಂ ಆಸವಗೋಚ್ಛಕೇ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ಕಪ್ಪರುಕ್ಖಾದೀಸು ರಾಗಸ್ಸ ಚ ದಿಟ್ಠಿರಾಗಸ್ಸ ಚ ಅಸಙ್ಗಹಣೇನ ನೀವರಣಗೋಚ್ಛಕೇ ಚ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಸ್ಸ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಪಹಾತಬ್ಬತಾದಸ್ಸನೇನ ಸಪ್ಪದೇಸತ್ತಂ

ವುತ್ತಂ, ತಂ ನಿವಾರಿತಂ ಹೋತಿ। **ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನಾ**ತಿ ವಚನೇನ ಚತೂಹಿ ಮಗ್ಗೇಹಿ ಪಹಾತಬ್ಬತಾ ವುತ್ತಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಪುರಿಮೇಹಿ ಅತನುಕತಾ ಮೋಹಾದಯೋ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೇನ ಪಹೀಯನ್ತೀತಿ।

೧೨೮೭. **ನಿರತಿಅತ್ಥೇನಾ**ತಿ ಪೀತಿವಿರಹೇನ, ಬಲವನಿಕನ್ತಿವಿರಹೇನ ವಾ। ನ ಹಿ ದುಕ್ಖಾಯ ವೇದನಾಯ ರಜ್ಜನ್ತೀತಿ। ಅವ-ಸದ್ದೇನ ಅವಗಾಹತ್ಥೋ ಅಧೋಅತ್ಥೋ ಚಾತಿ ದ್ವಿಧಾ **ಅವ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ।

೧೩೦೧. ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತೋ ಮೋಹರಣೋ ಪಹಾನೇಕಟ್ಠೇನ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತೇನ ರಾಗರಣೇನ **ಸರಣೋ,** ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೋ ರೂಪರಾಗಅರೂಪರಾಗಸಙ್ಖಾತೇನ। **ಅರಣವಿಭಙ್ಗಸುತ್ತೇ** (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೨೩) ಪನ "ಯೋ ಕಾಮಪಟಿಸನ್ಧಿಸುಖಿನೋ ಸೋಮನಸ್ಸಾನುಯೋಗೋ ಹೀನೋ ಗಮ್ಮೋ ಪೋಥುಜ್ಜನಿಕೋ ಅನರಿಯೋ ಅನತ್ಥಸಂಹಿತೋ, ಸದುಕ್ಖೋ ಏಸೋ ಧಮ್ಮೋ ಸಉಪಘಾತೋ ಸಉಪಾಯಾಸೋ ಸಪರಿಳಾಹೋ ಮಿಚ್ಛಾಪಟಿಪದಾ। ತಸ್ಮಾ ಏಸೋ ಧಮ್ಮೋ ಸರಣೋ"ತಿಆದಿವಚನತೋ ಫಲಭೂತದುಕ್ಖಉಪಘಾತಉಪಾಯಾಸಪರಿಳಾಹಸಭಾವಭೂತೋ ಮಿಚ್ಛಾಪಟಿಪದಾಭಾವೋವ "ಸರಣೋ"ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ತೇಹಿ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಾನಂ ಸರಣತಾ ಸಿದ್ಧಾ ಹೋತೀತಿ।

ಸುತ್ತನ್ತಿಕದುಕನಿಕ್ಖೇಪಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೧೩೦೩. **ವಿವೇಚಿತತ್ತಾ**ತಿ ವಿಸುಂ ಕತತ್ತಾ ಪಕಾಸಿತತ್ತಾ। **ಅಸೇಸೇತ್ವಾ ಖೇಪೇತೀ**ತಿ ವಜಿರಂ ಅತ್ತನಾ ಪತಿತಟ್ಠಾನಂ ಅಸೇಸೇತ್ವಾ ಖೇಪೇತಿ ಪುನ ಅಪಾಕತಿಕತಾಆಪಾದನೇನ।

೧೩೧೧. **ತಪ್ಪತೀ**ತಿ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರೀ ಹೋತಿ, ಅನುಸೋಚತಿ ವಾ।

೧೩೧೩. **ಅಹ**ನ್ತಿ ಇತಿ-ಸದ್ದಪರೇನ ಅಹಂ-ಸದ್ದೇನ ಹೇತುಭೂತೇನ ಯೋ ಅತ್ಥೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ, ಸೋ ಸಂಕಥೀಯತಿ, ಉದೀರೀಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅಞ್ಞಥಾ ಹಿ ವುಚ್ಚಮಾನಸ್ಸ ವಚನೇನ ಪಕಾಸಿಯಮಾನಸ್ಸ ಪದತ್ಥಸ್ಸ **ಸಙ್ಖಾ**ದಿಭಾವೇ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ ಅಧಿವಚನಾದಿತಾ ಸಿಯಾತಿ। **ಭಾವೋ**ತಿ ಸತ್ತವೇವಚನನ್ತಿ ಭಣನ್ತಿ, ಧಾತುಯಾ ವಾ ಏತಂ ಅಧಿವಚನಂ। **ದತ್ತೋ**ತಿ ಏತ್ತಾವತಾ ಸತ್ತಪಞ್ಞತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಉಪಾದಾಪಞ್ಞತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಮಞ್ಚೋ**"ತಿಆದಿಮಾಹ। **ಅಹ**ನ್ತಿ ಚ ಪವತ್ತಂ ಅಧಿವಚನಂ ವದನ್ತೇನ ಸುಣನ್ತೇನ ಚ ಪುಬ್ಬೇ ಗಹಿತಸಞ್ಞೇನ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾಸನಭಾವೇನ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ನ ಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ಅವಿಞ್ಞಾತೇ ತದತ್ಥವಿಜಾನನಂ ಅತ್ಥೀತಿ ವಿಸೇಸೇನ ಅಧಿವಚನಂ "ಞಾಯತೀತಿ **ಸಮಞ್ಞಾ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏತಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ಅಹನ್ತಿ ಇದಂ ಅಧಿವಚನನ್ತಿ ಏವಂ ವಾ ಸಞ್ಞಾಗಹಣವಸೇನ ಞಾಯತಿ ಸಮಞ್ಞಾಯತಿ ಪಾಕಟಾ ಹೋತೀತಿ **ಸಮಞ್ಞಾ**। **ಪಞ್ಞಾಪೀಯತೀ**ತಿ ಅಹನ್ತಿ ಇದಂ ಏತಸ್ಸ ಅಧಿವಚನನ್ತಿ ಏವಂ ಠಪೀಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ವೋಹರೀಯತೀ**ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ಉದ್ಧೇಯ್ಯ**ನ್ತಿ ಉದ್ಧರಿತಬ್ಬಂ। **ಅಪಿ ನಾಮಸಹಸ್ಸತೋ**ತಿ ಅನೇಕೇಹಿಪಿ ನಾಮಸಹಸ್ಸೇಹೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಸಯಮೇವ ಉಪಪತನಸೀಲಂ ನಾಮಂ "**ಓಪಪಾತಿಕನಾಮ**"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ।

ಕರೀಯತೀತಿ ಕಮ್ಮಂ, ನಾಮಮೇವ ಕಮ್ಮಂ **ನಾಮಕಮ್ಮಂ**। ತಥಾ **ನಾಮಧೇಯ್ಯಂ**। ಕರಣಠಪನಸದ್ದಾಪಿ ಹಿ ಕಮ್ಮತ್ಥಾ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಅಥ ಕರಣತ್ಥಾ, ಕರೀಯತಿ ಚ ಠಪೀಯತಿ ಚ ಏತೇನ ಅತ್ಥೋ ಏವಂನಾಮೋತಿ ಪಞ್ಞಾಪೀಯತೀತಿ ಕರಣಂ ಠಪನಞ್ಚ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಅಥ ಭಾವತ್ಥಾ, ಞಾಪನಮತ್ತಮೇವ ಕರಣಂ ಠಪನನ್ತಿ ಚ ವುತ್ತಂ। **ನಾಮನಿರುತ್ತಿ ನಾಮಬ್ಯಞ್ಜನ**ನ್ತಿ ನಾಮಮಿಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ನ ಹಿ ಪಥವೀಸಙ್ಖಾತಂ ಅತ್ಥಪ್ಪಕಾರಮತ್ತಂ ನಿವದತಿ ಬ್ಯಞ್ಜಯತಿ ವಾ ಪಥವೀತಿ ನಾಮಂ ನಿವದತಿ ಬ್ಯಞ್ಜಯತಿ ವಾ, ತಸ್ಮಾ ಅನಾಮಸ್ಸ ನಿರುತ್ತಿಬ್ಯಞ್ಜನಭಾವನಿವಾರಣತ್ಥಂ "ನಾಮನಿರುತ್ತಿ ನಾಮಬ್ಯಞ್ಜನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ **ನಾಮಾಭಿಲಾಪೋ**ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ನಯೋ। ಏತ್ಥ ಪನ ಸಙ್ಖಾ ಸಮಞ್ಞಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ವೋಹಾರೋತಿ ಚತೂಹಿ ಪದೇಹಿ ಪಞ್ಞಾಪಿತಬ್ಬತೋ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ವುತ್ತಾ, ಇತರೇಹಿ ಪಞ್ಞಾಪನತೋ।

ತತ್ಥ ಚ “ಪುರಿಮಾ ಉಪಾದಾಪಞ್ಞತ್ತಿ ಉಪ್ಪಾದವಯಕಿಚ್ಚರಹಿತಾ ಲೋಕಸಙ್ಕೇತಸಿದ್ಧಾ, ಪಚ್ಛಿಮಾ ನಾಮಪಞ್ಞತ್ತಿ, ಯಾಯ ಪುರಿಮಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ರೂಪಾದಯೋ ಚ ಸೋತದ್ವಾರವಿಞ್ಞಾಣಸನ್ತಾನಾನನ್ತರಮುಪ್ಪನ್ನೇನ ಗಹಿತಪುಬ್ಬಸಙ್ಕೇತೇನ ಮನೋದ್ವಾರವಿಞ್ಞಾಣಸನ್ತಾನೇನ ಗಹಿತಾಯ ಪಞ್ಞಾಪೀಯನ್ತೀ”ತಿ ಆಚರಿಯಾ ವದನ್ತಿ। ಏತಸ್ಮಿಂ ಪನ ಇಮಿಸ್ಸಾ ಪಾಳಿಯಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಚ ಅತ್ಥೇ ಸತಿ ಯಂ ವುತ್ತಂ ಮಾತಿಕಾಯಂ “ವಚನಮತ್ತಮೇವ ಅಧಿಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ ಅಧಿವಚನಾ ನಾಮ, ಸಹೇತುಕಂ ಕತ್ವಾ ವುಚ್ಚಮಾನಾ ಅಭಿಲಾಪಾ ನಿರುತ್ತಿ ನಾಮ, ಪಕಾರೇನ ಞಾಪನತೋ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ನಾಮಾ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೦೧-೧೦೮), ತೇನ ವಿರೋಧೋ ಸಿಯಾ। ನ ಹಿ ಉಪ್ಪಾದವಯಕಿಚ್ಚರಹಿತಸ್ಸ ವಚನಮತ್ತಂ ಅಧಿಕಾರಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಿ ಅತ್ಥಿ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಸಹಿತಸ್ಸೇವ ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವತೋ, ನ ಚ ವಚನವಚನತ್ಥವಿಮುತ್ತಸ್ಸ ನಾಮಸ್ಸ ನಿದ್ಧಾರೇತ್ವಾ ಸಹೇತುಕಂ ಕತ್ವಾ ವುಚ್ಚಮಾನತಾ ಅತ್ಥಿ, ನಾಪಿ ಅನಿದ್ಧಾರಿತಸಭಾವಸ್ಸ ಪದತ್ಥಸ್ಸ ತೇನ ತೇನ ಪಕಾರೇನ ಞಾಪನಂ ಅತ್ಥೀತಿ।

ದುವಿಧಾ ಚಾಯಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾವಚನಞ್ಚ ನ ದಿಸ್ಸತಿ, ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿಆದಯೋ ಛ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯೋವ ವುತ್ತಾ। ತತ್ಥ “ರೂಪಂ ವೇದನಾ”ತಿಆದಿಕಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ। “ಇತ್ಥೀ ಪುರಿಸೋ”ತಿಆದಿಕಾ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ। “ತೇವಿಜ್ಜೋ ಛಳಭಿಞ್ಞೋ”ತಿಆದಿಕಾ ವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ। “ಇತ್ಥಿಸದ್ದೋ ಪುರಿಸಸದ್ದೋ”ತಿಆದಿಕಾ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ। “ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣ”ನ್ತಿಆದಿಕಾ ವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ। “ಖತ್ತಿಯಕುಮಾರೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕುಮಾರೋ”ತಿಆದಿಕಾ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ। ನ ಚೇತ್ಥ ಯಥಾವುತ್ತಪ್ಪಕಾರಾ ದುವಿಧಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ವುತ್ತಾತಿ ಸಕ್ಕಾ ವಿಞ್ಞಾತುಂ। ವಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಹಿ ಸಙ್ಖಾ…ಪೇ॰… ಅಭಿಲಾಪೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ। ಅವಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಚ ಸಙ್ಖಾದಿಕಾ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ। ತೇಸಂಯೇವ ವಿಸೇಸನವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಭಾವೇನ ಪವತ್ತಾ ಸಙ್ಖಾದಯೋ ಇತರಾತಿ।

ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿವಚನೇನ ಪಞ್ಞಾಪಿತಬ್ಬಾ ಉಪಾದಾಪಞ್ಞತ್ತಿ, ತಸ್ಸಾ ಪಞ್ಞಾಪನಭೂತಾ ನಾಮಪಞ್ಞತ್ತಿ ಚ ವುತ್ತಾ, ಇತರೇಹಿ ನಾಮಪಞ್ಞತ್ತಿಯೇವ ಯಥಾವುತ್ತಾತಿ ಚೇ? ನ, ಅಸಿದ್ಧತ್ತಾ। ಸತಿ ಹಿ ಉಜುಕೇ ಪುರಿಮೇ ಪಾಳಿಅನುಗತೇ ಅತ್ಥೇ ಅಯಮತ್ಥೋ ಇಮಾಯ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ವುತ್ತೋತಿ ಅಸಿದ್ಧಮೇತಂ। ಯದಿ ಚ ಸತ್ತರಥಘಟಾದಿದಿಸಾಕಾಲಕಸಿಣಅಜಟಾಕಾಸಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನವಿಸಯನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಆದಿಪ್ಪಕಾರಾ ಉಪಾದಾಪಞ್ಞತ್ತಿ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ, ಏತೇನೇವ ವಚನೇನ ತಸ್ಸಾ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತಾ ವುತ್ತಾತಿ ನ ಸಾ ಅತ್ಥೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬಾ। ಯಥಾ ಚ ಪಞ್ಞಾಪಿತಬ್ಬತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಸತ್ತಾದೀನಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿಭಾವೋ, ಏವಂ ರೂಪಾದೀನಂ ವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಪಞ್ಞಪೇತಬ್ಬತೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ। ತತೋ “ಸಬ್ಬೇ ಧಮ್ಮಾ ಪಞ್ಞತ್ತೀ”ತಿ ಪಞ್ಞತ್ತಿಪಥೇಹಿ ಅವಿಸಿಟ್ಠೋ ಪಞ್ಞತ್ತಿಧಮ್ಮನಿದ್ದೇಸೋ ವತ್ತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ। ಅಥಾಪಿ ಪಞ್ಞಾಪಿತಬ್ಬಪಞ್ಞಾಪನವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥೋ ಸಙ್ಖಾದಿನಿದ್ದೇಸೋ, ತಥಾಪಿ “ಏಕಧಮ್ಮೋ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮೇಸು ನಿಪತತಿ, ಸಬ್ಬಧಮ್ಮಾ ಏಕಧಮ್ಮಸ್ಮಿಂ ನಿಪತನ್ತೀ”ತಿಆದಿನಾ ಪಞ್ಞಾಪಿತಬ್ಬಾನಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿಪಥಭಾವಸ್ಸ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ ಪಞ್ಞಾಪಿತಬ್ಬಾನಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿಭಾವೇ ಪಞ್ಞತ್ತಿಪಥಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿಸದ್ದೇನೇವ ವುತ್ತಾತಿ ಪಞ್ಞತ್ತಿಪಥಪದಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ನಾಪಿ ಸಕ್ಕಾ ಪಞ್ಞಾಪಿತಬ್ಬಪಞ್ಞಾಪನವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥೋ ಸಙ್ಖಾದಿನಿದ್ದೇಸೋತಿ ವತ್ತುಂ ಸಙ್ಖಾದಿಸದ್ದಾನಂ ಸಮಾನತ್ಥತ್ತಾ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ “ಮರಣೇನಪಿ ತಂ ಪಹೀಯತಿ, ಯಂ ಪುರಿಸೋ ಮಮಿದನ್ತಿ ಮಞ್ಞತೀ”ತಿ (ಮಹಾನಿ॰ ೪೧) ಏತ್ಥ “ಪುರಿಸೋತಿ ಸಙ್ಖಾ ಸಮಞ್ಞಾ… ಪೇ॰… ಅಭಿಲಾಪೋ”ತಿ (ಮಹಾನಿ॰ ೪೧)। ತಥಾ “ಮಾಗಣ್ಡಿಯೋತಿ ತಸ್ಸ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಸ ನಾಮಂ ಸಙ್ಖಾ ಸಮಞ್ಞಾ”ತಿಆದಿ (ಮಹಾನಿ॰ ೭೩)। ನ ಚ “ಅಯಂ ಇತ್ಥನ್ನಾಮೋ”ತಿ ಸಙ್ಕೇತಗ್ಗಹಣಂ “ರೂಪಂ ತಿಸ್ಸೋ”ತಿಆದಿವಚನಗ್ಗಹಣಞ್ಚ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಅಸಿದ್ಧಸಭಾವಸ್ಸ ಅತ್ಥಪಞ್ಞಾಪನೇ ಸಮತ್ಥತಾ ಸಮ್ಭವತಿ, ತೇಸಞ್ಚ ಅಸಮತ್ಥತಾ। ಯದಿ ಹಿ ತೇಸಂ ವಿನಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಅತ್ಥಪಞ್ಞಾಪನೇ ಅಸಮತ್ಥತಾ ಸಿಯಾ, ಪಞ್ಞತ್ತಿಪಞ್ಞಾಪನೇ ಚ ಅಸಮತ್ಥತಾತಿ ತಸ್ಸಾ ಅಞ್ಞಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಸಾ ತಸ್ಸಾತಿ ಅನವತ್ಥಾನಂ, ತತೋ ಅತ್ಥವಿಜಾನನಮೇವ ನ ಸಿಯಾ, ನಾಪಿ ಸಙ್ಕೇತಗ್ಗಹಣಂ ಸಙ್ಕೇತಸ್ಸ ಪಞ್ಞತ್ತಿಭಾವೇ “ಅಯಂ ಇಮಸ್ಸ ಭಾಸಿತಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ”ತಿ ವಾ, “ಇಮಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ಇದಂ ವಚನಂ ಜೋತಕ”ನ್ತಿ ವಾ। ಸಞ್ಞುಪ್ಪಾದಮತ್ತೇ ಪನ ಸಙ್ಕೇತಗ್ಗಹಣೇ

ವಚನಸ್ಸ ವಚನತ್ಥವಿನಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಕಪ್ಪನೇ ಪಯೋಜನಂ ನತ್ಥಿ। “ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಭಗವತೋ ವೋಹಾರೋ ಲೋಕಿಯೇ ಸೋತೇ ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ” (ಕಥಾ॰ ೩೪೭), “ಅಭಿಜಾನಾಸಿ ನೋ ತ್ವಂ ಆನನ್ದ ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಏವರೂಪಂ ನಾಮಧೇಯ್ಯಂ ಸುತಂ ಯದಿದಂ ಜನವಸಭೋ”ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೨೮೦), “ನಾಮಞ್ಚ ಸಾವೇತಿ ಕೋಣ್ಡಞ್ಞೋ ಅಹಂ ಭಗವಾ”ತಿಆದೀಹಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೨೧೭) ಚ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ವಚನಭಾವೋ ಸಿದ್ಧೋ। ತಸ್ಮಾ ಪಾಳಿಯಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯ ಚ ಅವಿರುದ್ಧೋ ಅತ್ಥೋ ವಿಚಾರೇತ್ವಾ ಗಹೇತಬ್ಬೋ।

ಯದಿ ಸತ್ತಾದಯೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ ನ ಹೋನ್ತಿ, ಕಾ ಪನ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ ನಾಮಾತಿ? ಪಕಾಸಿತೋ ಅಯಮತ್ಥೋ “ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಸತ್ತಾದೀನಂ ಸಙ್ಖಾ…ಪೇ॰… ಅಭಿಲಾಪೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತೀ”ತಿ। ಸತ್ತಾದೀನಞ್ಚ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಅತ್ಥಿತಾ ನೇವ ವತ್ತಬ್ಬಾ, ಯೇ ಚ ವದೇಯ್ಯುಂ “ರೂಪಾದೀನಿ ವಿಯ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತಾ ವುತ್ತಾ, ನ ನತ್ಥಿಭಾವತೋ”ತಿ, ಅಯಞ್ಚ ವಾದೋ ಹೇವತ್ಥಿಕಥಾಯ ಪಟಿಸಿದ್ಧೋ, ನ ಚ ರೂಪಂ ವೇದನಾ ನ ಹೋತೀತಿ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಂ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಸತ್ತಾದಯೋಪಿ ಯದಿ ಅತ್ಥಿ, ರೂಪಾದಯೋ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಯೇಸು ರೂಪಾದೀಸು ಚಕ್ಕಾದೀಸು ಚ ತಥಾ ತಥಾ ಪವತ್ತಮಾನೇಸು “ಸತ್ತೋ ಇತ್ಥೀ ರಥೋ ಘಟೋ”ತಿಆದಿಕಾ ವಿಚಿತ್ತಸಞ್ಞಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಸಞ್ಞಾನುಲೋಮಾನಿ ಚ ಅಧಿವಚನಾನಿ, ತೇಹಿ ರೂಪಚಕ್ಕಾದೀಹಿ ಅಞ್ಞೋ ಸತ್ತರಥಾದಿಸಞ್ಞಾವಲಮ್ಬಿತೋ ವಚನತ್ಥೋ ವಿಜ್ಜಮಾನೋ ನ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸತ್ತರಥಾದಿಅಭಿಲಾಪಾ “ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತೀ”ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ನ ಚ ತೇ “ಮುಸಾ”ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ಲೋಕಸಮಞ್ಞಾವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ। ತತೋ ಏವ ತೇ ಅಭಿಲಾಪಾ “ಸಮ್ಮುತಿಸಚ್ಚ”ನ್ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಸೋ ಚ ವಚನತ್ಥೋ ಸಯಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೋಪಿ ವಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ವಚನಸ್ಸೇವ ವಸೇನ ಪಞ್ಞತ್ತಿವೋಹಾರಂ ಲಭತಿ, “ಸಮ್ಮುತಿಸಚ್ಚ”ನ್ತಿ ಚ ವುಚ್ಚತಿ ಯಥಾಗಹಿತಸಞ್ಞಾವಸೇನ ಪವತ್ತವಚನತ್ಥಭಾವತೋ। “ಸಮ್ಮುತಿಞಾಣಂ ಸಚ್ಚಾರಮ್ಮಣಮೇವ, ನಾಞ್ಞಾರಮ್ಮಣ”ನ್ತಿ (ಕಥಾ॰ ೪೩೪) ಕಥಾಯ ಚ “ಪಥವೀಕಸಿಣಾದಿ ಚೇವರಾದಿ ಚ ಸಮ್ಮುತಿಸಚ್ಚಮ್ಹೀ”ತಿ ಇಮಿನಾವ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ಯಸ್ಮಾ ರೂಪಾದೀಸು ಸನ್ತಾನೇನ ಪವತ್ತಮಾನೇಸು ಏಕತ್ತಗ್ಗಹಣವಸೇನ ತೇ ಅಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಪವತ್ತಂ ಸತ್ತಾದಿಗ್ಗಹಣಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ವಿಯ ರೂಪಾದೀಸು ತೇಸು ಖನ್ಧೇಸು ಚಕ್ಕಾದೀಸು ಚ ಅಸನ್ತಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಸತ್ತರಥಾದಿಂ ಗಣ್ಹಾತಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾದಿಭಾವೇನ ನ ವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಯಂ ಖನ್ಧಸಮೂಹಸನ್ತಾನಂ ಏಕತ್ತೇನ ಗಹಿತಂ ಉಪಾದಾಯ “ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತೋ ಪಾಪಮಿತ್ತೋ ಪುಗ್ಗಲೋ”ತಿ ಗಹಣಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಚ ಪವತ್ತತಿ, ತಂ ತದುಪಾದಾನಭೂತಂ ಪುಗ್ಗಲಸಞ್ಞಾಯ ಸೇವಮಾನಸ್ಸ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ “ಪುಗ್ಗಲೋಪಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೯) ವುತ್ತಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಪುಗ್ಗಲೋ ನಾಮ ಕೋಚಿ ಭಾವೋ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ಆಪೋಧಾತುಆದೀನಿ ಚಿತ್ತೇನ ವಿವೇಚೇತ್ವಾ ಪಥವೀಧಾತು ಉಪಲಬ್ಭತಿ, ನ ಏವಂ ರೂಪಾದಯೋ ಖನ್ಧೇ ವಿವೇಚೇತ್ವಾ ಪುಗ್ಗಲೋ ಉಪಲಬ್ಭತಿ। ಪಟಿಸೇಧಿತಾ ಚ ಪುಗ್ಗಲಕಥಾಯ ಪುಗ್ಗಲದಿಟ್ಠಿ। ವಜಿರಾಯ ಚ ಭಿಕ್ಖುನಿಯಾ ವುತ್ತಂ –

“ಕಂ ನು ಸತ್ತೋತಿ ಪಚ್ಚೇಸಿ, ಮಾರ ದಿಟ್ಠಿಗತಂ ನು ತೇ।
ಸುದ್ಧಸಙ್ಖಾರಪುಞ್ಜೋಯಂ, ನಯಿಧ ಸತ್ತುಪಲಬ್ಭತೀ”ತಿ॥ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೭೧; ಮಹಾನಿ॰ ೧೮೬; ಕಥಾ॰ ೨೩೩)।

ಸತ್ತೋತಿ ಪನ ವಚನಸ್ಸ ಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಪವತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಸಾ ಏವಮಾಹ –

“ಯಥಾಪಿ ಅಙ್ಗಸಮ್ಭಾರಾ, ಹೋತಿ ಸದ್ದೋ ರಥೋ ಇತಿ।
ಏವಂ ಖನ್ಧೇಸು ಸನ್ತೇಸು, ಹೋತಿ ಸತ್ತೋತಿ ಸಮ್ಮುತೀ”ತಿ॥ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೭೧; ಮಹಾನಿ॰ ೧೮೬; ಕಥಾ॰ ೨೩೩)।

ಯದಿ ಪುಗ್ಗಲೋ ನ ವಿಜ್ಜತಿ, ಕಥಂ ಪುಗ್ಗಲಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಸಾರಮ್ಮಣತಾ ಸಿಯಾತಿ? ಅವಿಜ್ಜಮಾನಸ್ಸಪಿ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಗಹಣತೋ। ಅವಿಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ಪರಿಕಪ್ಪಿತಂ ಲೋಕಸಞ್ಞಾತಂ ವಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ವಾ ಸಭಾವಭೂತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಗಹೇತ್ವಾವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಸಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾ। ಸಾರಮ್ಮಣಾತಿ ಹಿ ವಚನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಆರಮ್ಮಣೇನ ವಿನಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಞ್ಞೇವ ದೀಪೇತಿ, ನ ತೇಹಿ

ಗಹಿತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಿಜ್ಜಮಾನತಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತಂ ವಾತಿ। ಅಯಂ ಸಙ್ಖತಾಸಙ್ಖತವಿನಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಅತ್ಥಿತಾಪಟಿಸೇಧಂ ಸಬ್ಬಥಾ ಅನುವತ್ತನ್ತಾನಂ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

೧೩೧೭. **ನಾಮಕರಣಟ್ಠೇನಾ**ತಿ ಅಞ್ಞಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಸಯಮೇವ ಅತ್ತನೋ ನಾಮಕರಣಸಭಾವತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಞ್ಹಿ ಪರಸ್ಸ ನಾಮಂ ಕರೋತಿ, ತಸ್ಸ ಚ ತದಪೇಕ್ಖತ್ತಾ ಅಞ್ಞಾಪೇಕ್ಖಂ ನಾಮಕರಣನ್ತಿ ನಾಮಕರಣಸಭಾವತಾ ನ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಞಾತೀನಂ ಗುಣಾನಞ್ಚ ಸಾಮಞ್ಞನಾಮಾದಿಕಾರಕಾನಂ ನಾಮಭಾವೋ ನಾಪಜ್ಜತಿ। ಯಸ್ಸ ಚ ಅಞ್ಞೇಹಿ ನಾಮಂ ಕರೀಯತಿ, ತಸ್ಸ ಚ ನಾಮಕರಣಸಭಾವತಾ ನತ್ಥೀತಿ ನತ್ಥಿಯೇವ ನಾಮಭಾವೋ, ವೇದನಾದೀನಂ ಪನ ಸಭಾವಸಿದ್ಧತ್ತಾ ವೇದನಾದಿನಾಮಸ್ಸ ನಾಮಕರಣಸಭಾವತೋ ನಾಮತಾ ವುತ್ತಾ। ಪಥವೀಆದಿನಿದಸ್ಸನೇನ ನಾಮಸ್ಸ ಸಭಾವಸಿದ್ಧತಂಯೇವ ನಿದಸ್ಸೇತಿ, ನ ನಾಮಭಾವಸಾಮಞ್ಞಂ, ನಿರುಳ್ಹತ್ತಾ ಪನ ನಾಮಸದ್ದೋ ಅರೂಪಧಮ್ಮೇಸು ಏವ ವುತ್ತೋ, ನ ಪಥವೀಆದೀಸೂತಿ ನ ತೇಸಂ ನಾಮಭಾವೋ। ಮಾತಿಕಾಯ ಚ ಪಥವೀಆದೀನಂ ನಾಮತಾನಾಪತ್ತಿ ವುತ್ತಾವ। ನ ಹಿ ಪಥವೀಆದಿನಾಮಂ ವಿಜಹಿತ್ವಾ ಕೇಸಾದಿನಾಮೇಹಿ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಯ ವೇದನಾದಿನಾಮಂ ವಿಜಹಿತ್ವಾ ಅಞ್ಞೇನ ನಾಮೇನ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವೋಹರಿತಬ್ಬೇನ ಪಿಣ್ಡಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತಿ ಅತ್ಥೀತಿ।

ಅಥ ವಾ ರೂಪಧಮ್ಮಾ ಚಕ್ಖಾದಯೋ ರೂಪಾದಯೋ ಚ ತೇಸಂ ಪಕಾಸಕಪಕಾಸಿತಬ್ಬಭಾವತೋ ವಿನಾ ನಾಮೇನ ಪಾಕಟಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಏವಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾತಿ ಅಧಿವಚನಸಮ್ಫಸ್ಸೋ ವಿಯ ನಾಮಾಯತ್ತಗಹಣೀಯಭಾವೇನ "ನಾಮ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಾ, ಪಟಿಘಸಮ್ಫಸ್ಸೋಪಿ ನ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ವಿಯ ನಾಮೇನ ವಿನಾ ಪಾಕಟೋತಿ "ನಾಮ"ನ್ತಿ ವುತ್ತೋ। ಅರೂಪತಾಯ ವಾ ಅಞ್ಞನಾಮಸಭಾಗತ್ತಾ ಸಙ್ಗಹಿತೋಯಂ, ಅಞ್ಞಫಸ್ಸಸಭಾಗತ್ತಾ ವಾ। ವಚನತ್ಥೋಪಿ ಹಿ "ರೂಪಯತೀತಿ ರೂಪಂ, ನಾಮಯತೀತಿ ನಾಮ"ನ್ತಿ ಇಧ ಪಚ್ಛಿಮಪುರಿಮಾನಂ ಸಮ್ಭವತಿ। **ರೂಪಯತೀ**ತಿ ವಿನಾಪಿ ನಾಮೇನ ಅತ್ತಾನಂ ಪಕಾಸಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, **ನಾಮಯತೀ**ತಿ ನಾಮೇನ ವಿನಾ ಅಪಾಕಟಭಾವತೋ ಅತ್ತನೋ ಪಕಾಸಕಂ ನಾಮಂ ಕರೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯತಾಯಾ**ತಿ ಸತಿಪಿ ರೂಪಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯಭಾವೇ ನ ಪರಮಸ್ಸಾಸಭೂತಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ವಿಯ ಸಾತಿಸಯಂ ತಂನಾಮನಸಭಾವೇನ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ನಿಬ್ಬಾನಮೇವ "ನಾಮ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೩೧೮. **ವಟ್ಟಮೂಲಸಮುದಾಚಾರದಸ್ಸನತ್ಥ**ನ್ತಿ ಸತ್ತಾನಂ ವಟ್ಟಮೂಲಸಮುದಾಚಾರೋ ನಾಮ ಅವಿಜ್ಜಾ ಚ ಭವತಣ್ಹಾ ಚ, ತಂದಸ್ಸನತ್ಥನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ಸಮುದಾಚರತೀತಿ ಸಮುದಾಚಾರೋ, ವಟ್ಟಮೂಲಮೇವ ಸಮುದಾಚಾರೋ ವಟ್ಟಮೂಲಸಮುದಾಚಾರೋ, ವಟ್ಟಮೂಲದಸ್ಸನೇನ ವಟ್ಟಮೂಲಾನಂ ಪವತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋತೀತಿ ವಟ್ಟಮೂಲಾನಂ ಸಮುದಾಚಾರಸ್ಸ ದಸ್ಸನತ್ಥನ್ತಿಪಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೩೨೦. ಏಕೇಕಸ್ಮಿಞ್ಚ ಅತ್ತಾತಿ ಚ ಲೋಕೋತಿ ಚ ಗಹಣವಿಸೇಸಂ ಉಪಾದಾಯ **"ಅತ್ತಾ ಚ ಲೋಕೋ ಚಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏಕಂ ವಾ ಖನ್ಧಂ ಅತ್ತತೋ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞಂ ಅತ್ತನೋ ಉಪಭೋಗಭೂತೋ ಲೋಕೋತಿ ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತಾನಂ "ಅತ್ತಾ"ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಪರಸ್ಸ ಅತ್ತಾನಂ "ಲೋಕೋ"ತಿ ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ವಾ ವಸೇನ **"ಅತ್ತಾ ಚ ಲೋಕೋ ಚಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ತಂ ಭವಿಸ್ಸತೀ**ತಿ ತಂ ದ್ವಿಧಾಪಿ ಗಹಿತಂ ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಂ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ ನಿವಿಟ್ಠಾ ಪರಾಮಸನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೩೨೧. ಸಹ ಸಿಕ್ಖಿತಬ್ಬೋ ಧಮ್ಮೋ ಸಹಧಮ್ಮೋ, ತತ್ಥ ಭವಂ **ಸಹಧಮ್ಮಿಕಂ**। ಕಮ್ಮತ್ಥೇ ವತ್ತಮಾನತೋ ದೋವಚಸ್ಸಸದ್ದತೋ ಆಯ-ಸದ್ದಂ ಅನಞ್ಞತ್ಥಂ ಕತ್ವಾ "ದೋವಚಸ್ಸಾಯ"ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ **"ದುಬ್ಬಚಸ್ಸ ಕಮ್ಮ"**ನ್ತಿ ಆಹ। ದೋವಚಸ್ಸಸ್ಸ ವಾ ಅಯನಂ ಪವತ್ತಿ **ದೋವಚಸ್ಸಾಯಂ**। ವಚನಸ್ಸ ಪಟಿವಿರುದ್ಧವಚನಂ **ಪಟಾಣಿಕಗಹಣಂ** । ಗುಣೇಹಿ ಗರೂಸು ಗಾರವೇನ ವಸನಂ **ಗರುವಾಸೋ**। ಜಾತಿಆದೀಹಿ ಜೇಟ್ಠಕೇಸು ಪಟಿಸ್ಸುಣಿತಬ್ಬೇಸು ವಸನಂ **ಸಜೇಟ್ಠಕವಾಸೋ**। ಓತ್ತಪ್ಪಿತಬ್ಬಾ ವಾ

ಗರುನೋ। ಹಿರಿಯಿತಬ್ಬಾ **ಜೇಟ್ಠಕಾ**। ಯಾಯ ಚೇತನಾಯ ದುಬ್ಬಚೋ ಹೋತಿ, ಸಾ ದೋವಚಸ್ಸತಾ ಭವಿತುಂ ಅರಹತೀತಿ "**ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋಯೇವಾ**"ತಿ ಆಹ।

೧೩೩೩. ದು-ಸದ್ದೇನ ಯುತ್ತಂ ನಾಮಂ **ದುನ್ನಾಮಂ**। ಅನುಪಸಙ್ಕಮನ್ತಸ್ಸಪಿ ಅನುಸಿಕ್ಖನಂ ಸೇವನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ "**ಭಜನಾತಿ ಉಪಸಙ್ಕಮನಾ**"ತಿ ಆಹ। **ಸಬ್ಬತೋಭಾಗೇನಾತಿ** ಕಾಯವಾಚಾಚಿತ್ತೇಹಿ ಆವಿ ಚೇವ ರಹೋ ಚ।

೧೩೩೯. **ವಿನಯೋತಿ** ವಿಭಙ್ಗಖನ್ಧಕಾ ವುತ್ತಾ। ವತ್ಥುವೀತಿಕ್ಕಮತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪರತೋ ಚ ಆಪತ್ತಿಂ ಆಪಜ್ಜನ್ತೋ ನಾಮ ನ ಹೋತೀತಿ ಸಹ ವತ್ಥುನಾ ಆಪತ್ತಿಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದತಿ। ತೇನಾಹ "**ಸಹ ವತ್ಥುನಾ...ಪೇ॰... ಆಪತ್ತಿಕುಸಲತಾ ನಾಮಾ**"ತಿ। **ಸಹ ಕಮ್ಮವಾಚಾಯಾತಿ** ಅಬ್ಭಾನತಿಣವತ್ಥಾರಕಕಮ್ಮವಾಚಾಯ "ಅಹಂ, ಭನ್ತೇ, ಇತ್ಥನ್ನಾಮಂ ಆಪತ್ತಿಂ ಆಪಜ್ಜಿ"ನ್ತಿಆದಿಕಾಯ ಚ। ಸಹೇವ ಹಿ ಕಮ್ಮವಾಚಾಯ ಆಪತ್ತಿವುಟ್ಠಾನಞ್ಚ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದತೀತಿ। ಆಪತ್ತಿಯಾ ವಾ ಕಾರಣಂ **ವತ್ಥು**, ವುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಕಾರಣಂ **ಕಮ್ಮವಾಚಾತಿ** ಕಾರಣೇನ ಸಹ ಫಲಸ್ಸ ಜಾನನವಸೇನ "**ಸಹ ವತ್ಥುನಾ ಸಹ ಕಮ್ಮವಾಚಾಯಾ**"ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೩೩೮. ಅಯಮೇವತ್ಥೋ **ಸಹ ಪರಿಕಮ್ಮೇನಾತಿ** ಏತ್ಥ ವುತ್ತೋ। **ವುಟ್ಠಾನಕಪಞ್ಞಾಯಾತಿ** ವುಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಕಾರಣಭೂತಾಯ ಪರಿಕಮ್ಮಪಞ್ಞಾಯ।

೧೩೪೦. ಧಾತುವಿಸಯಾ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಪಞ್ಞಾ **ಧಾತುಕುಸಲತಾ,** ತದೇಕದೇಸಾ ಮನಸಿಕಾರಕುಸಲತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಪುರಿಮಪದೇಪಿ **ಉಗ್ಗಹಮನಸಿಕಾರಜಾನನಪಞ್ಞಾ** ವುತ್ತಾ। ಪುರಿಮಪದೇ ವಾ ವಾಚುಗ್ಗತಾಯ ಧಾತುಪಾಳಿಯಾ ಮನಸಿಕರಣಂ "ಮನಸಿಕಾರೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಉಗ್ಗಣ್ಹನ್ತೀ ಮನಸಿಕರೋನ್ತೀ ಧಾತುಪಾಳಿಯಾ ಅತ್ಥಂ ಸುಣನ್ತೀ ಗನ್ಥತೋ ಚ ಅತ್ಥತೋ ಚ ಧಾರೇನ್ತೀ "ಅಯಂ ಚಕ್ಖುಧಾತು ನಾಮಾ"ತಿಆದಿನಾ ಸಭಾವತೋ ಅಟ್ಠಾರಸೇವಾತಿ ಗಣನತೋ ಚ ಪರಿಚ್ಛೇದಂ ಜಾನನ್ತೀ ಚ ಪಞ್ಞಾ **ಉಗ್ಗಹಪಞ್ಞಾದಿಕಾ** ವುತ್ತಾ। ಪಚ್ಛಿಮಪದೇ ಪಞ್ಚವಿಧಾಪಿ ಸಾ ಪಞ್ಞಾ ಉಗ್ಗಹೋತಿ ತತೋ ಚ ಪವತ್ತೋ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಮನಸಿಕಾರೋ "ಉಗ್ಗಹಮನಸಿಕಾರೋ"ತಿ ವುತ್ತೋ, ತಸ್ಸ ಜಾನನಂ ಪವತ್ತನಮೇವ, ಯಥಾ ಪವತ್ತಂ ವಾ ಉಗ್ಗಹಂ, ಏವಮೇವ ಪವತ್ತೋ ಉಗ್ಗಹೋತಿ ಜಾನನಂ **ಉಗ್ಗಹಜಾನನಂ**। ಮನಸಿಕಾರೋಪಿ "ಏವಂ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬೋ ಏವಞ್ಚ ಪವತ್ತೋ"ತಿ ಜಾನನಂ **ಮನಸಿಕಾರಜಾನನಂ**। ತದುಭಯಮ್ಪಿ ಮನಸಿಕಾರಕೋಸಲ್ಲನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಉಗ್ಗಹೋಪಿ ಹಿ ಮನಸಿಕಾರಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಮನಸಿಕಾರನಿರುತ್ತಿಂ ಲದ್ಧುಂ ಯುತ್ತೋತಿ ಯೋ ಚ ಮನಸಿ ಕಾತಬ್ಬೋ, ಯೋ ಚ ಮನಸಿಕರಣುಪಾಯೋ, ಸಬ್ಬೋ ಸೋ ಮನಸಿಕಾರೋತಿ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತೀತಿ। ತತ್ಥ ಚ ಕೋಸಲ್ಲಂ **ಮನಸಿಕಾರಕುಸಲತಾತಿ**।

೧೩೪೧. **ತೀಸುಪಿ ವಾ...ಪೇ॰... ವಟ್ಟತೀತಿ** ತಸ್ಸಾ ಚ ಉಗ್ಗಹಾದಿಭಾವೋ ವುತ್ತೋ। **ಸಮ್ಮಸನಂ** ಪಞ್ಞಾ , ಸಾ ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಸಮ್ಮಸನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತಿ ನಿಚ್ಚಸಞ್ಞಾದಿಪಜಹನತೋ। **ಮನಸಿಕಾರೋ** ಸಮ್ಮಸನಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ತಥೇವ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಮನಸಿಕಾರಕಿಚ್ಚಂ ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಸಾಧೇತಿ। ತೇನಾಹ "**ಸಮ್ಮಸನಮನಸಿಕಾರಾ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಮಿಸ್ಸಕಾ**"ತಿ। **ಇಮಿನಾ ಪನ ಪಚ್ಚಯೇನ ಇದಂ ಹೋತೀತಿ** ಏವಂ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಸಙ್ಖಾರಾದಿಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವಜಾನನಂ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಕುಸಲತಾತಿ** ದಸ್ಸೇತಿ।

೧೩೪೪. **ಅಮ್ಬಬೀಜಾದೀನಿ** ಅನುಪಾದಿನ್ನಕದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತಾನಿ। ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ವಿಸಭಾಗಾ ಅನನುರೂಪಾ ಅನುಪ್ಪಾದಕಾಯೇವ ಚಕ್ಖಾದಯೋ "**ವಿಸಭಾಗಪಚ್ಚಯಾ**"ತಿ ವುತ್ತಾ, ತೇಹಿ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನೇವ ಚ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ "**ವಿಸಭಾಗಪಚ್ಚಯಸಮುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮಾ**"ತಿ। ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ವಿಸಭಾಗಸ್ಸ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ವಿಸಭಾಗಪಚ್ಚಯೋ, ಚಕ್ಖಾಯತನಸ್ಸ ವಿಸಭಾಗೇನ ಸೋತಾಯತನೇನ ಪಚ್ಚಯೇನ ಸಮುಪ್ಪನ್ನೋ **ವಿಸಭಾಗಪಚ್ಚಯಸಮುಪ್ಪನ್ನೋ**।

೧೩೪೭. ಅಜ್ಜವನಿದ್ದೇಸೇ **ಅಜ್ಜವೋ ಅಜ್ಜವತಾತಿ** ಉಜುತಾ ಉಜುಕತಾ ಇಚ್ಚೇವ ವುತ್ತಂ ಹೋತೀತಿ ಅಜ್ಜವಮದ್ದವನಿದ್ದೇಸೇಸು ಉಜುಕತಾಮುದುತಾನಿದ್ದೇಸೇಹಿ ವಿಸೇಸಂ ಮದ್ದವನಿದ್ದೇಸೇ ವುತ್ತಂ **"ನೀಚಚಿತ್ತತಾ"**ತಿಪದಮಾಹ। ತತ್ಥ "ನೀಚಚಿತ್ತತಾ ಮುದುತಾ"ತಿ ಪುನ ಮುದುತಾವಚನಂ ನೀಚಚಿತ್ತತಾಯ ವಿಸೇಸನತ್ಥಂ। ಓಮಾನೋಪಿ ಹಿ ನೀಚಚಿತ್ತತಾ ಹೋತಿ, ನ ಪನ ಮುದುತಾತಿ।

೧೩೪೮. ಪರೇಸಂ ದುಕ್ಕಟಂ ದುರುತ್ತಞ್ಚ ಪಟಿವಿರೋಧಾಕರಣೇನ **ಅತ್ತನೋ ಉಪರಿ ಆರೋಪೇತ್ವಾ ವಾಸೇನ್ತಿ**। **ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಕಮನತಾತಿ** ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಬ್ಯಾಪನ್ನೋ ಸಕೋ ಮನೋಭಾವೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಚಿತ್ತನ್ತಿ ವಾ ಚಿತ್ತಪ್ಪಬನ್ಧಂ ಏಕತ್ತೇನ ಗಹೇತ್ವಾ ತಸ್ಸ ಅನ್ತರಾ ಉಪ್ಪನ್ನೇನ ಪೀತಿಸಹಗತಮನೇನ ಸಕಮನತ್ತಂ ಆಹ। ಅತ್ತಮನೋ ವಾ ಪುಗ್ಗಲೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ಅತ್ತಮನತಾ। ಸಾ ನ ಸತ್ತಸ್ಸಾತಿ ಪುಗ್ಗಲದಿಟ್ಠಿನಿವಾರಣತ್ತಂ **"ಚಿತ್ತಸ್ಸಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೩೪೯. ಕಾಯವಾಚಾಹಿ ಕತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ಅಕರಣೇನ ಅಸಾದಿಯಿತಬ್ಬಸ್ಸ ಸಾದಿಯನೇನ ಚ **ಮನಸಾಪಿ ಆಚರತಿ** ಏವ, ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಾದಿಭೇದನವಸೇನ ವಾ ಏತಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೧೩೫೦. ಸದೋಸವಣೇ ರುಕ್ಖೇ ನಿಯ್ಯಾಸಪಿಣ್ಡಿಯೋ, ಅಹಿಚ್ಛತ್ತಕಾನಿ ವಾ ಉಟ್ಠಿತಾನಿ **"ಅಣ್ಡಕಾನೀ"**ತಿ ವದನ್ತಿ। ಫೇಗ್ಗುರುಕ್ಖಸ್ಸ ಪನ ಕುಥಿತಸ್ಸ ಅಣ್ಡಾನಿ ವಿಯ ಉಟ್ಠಿತಾ ಚುಣ್ಣಪಿಣ್ಡಿಯೋ ಗಣ್ಠಿಯೋ ವಾ **"ಅಣ್ಡಕಾನೀ"**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಪದುಮನಾಳಂ ವಿಯ ಸೋತಂ ಘಂಸಯಮಾನಾ ವಿಯ ಪವಿಸನ್ತೀ **ಕಕ್ಕಸಾ** ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಕೋಧೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ತಸ್ಸ ಪರಿವಾರಭೂತಾ **ಕೋಧಸಾಮನ್ತಾ**। ಪುರೇ ಸಂವಡ್ಢನಾರೀ ಪೋರೀ, ಸಾ ವಿಯ ಸುಕುಮಾರಾ ಮುದುಕಾ ವಾಚಾ ಪೋರೀ ವಿಯಾತಿ **ಪೋರೀ**। **ತಥಾತಿ** "ಭಾಸಿತಾ ಹೋತೀ"ತಿ ವುತ್ತಾಯ ಕಿರಿಯಾಯಾತಿಪಿ ಯೋಜನಾ ಸಮ್ಭವತಿ, **ತತ್ಥ** ವಾಚಾಯಾತಿ ವಾ। **ಸಣ್ಹವಾಚತಾತಿ**ಆದಿನಾ ತಂ ವಾಚಂ ಪವತ್ತಯಮಾನಂ ಚೇತನಂ ದಸ್ಸೇತಿ।

೧೩೫೧. ಆಮಿಸಾಲಾಭೇನ ಯಂ ಛಿದ್ದಂ ಹೋತಿ, ತಂ ಆಮಿಸಾಲಾಭೇನ **"ಛಿದ್ದ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। **ದ್ವೇಯೇವ ಹೀ**ತಿ ಯಥಾವುತ್ತಾನಿ ಆಮಿಸಧಮ್ಮಾಲಾಭೇಹಿ ಪವತ್ತಮಾನಾನಿ ಛಿದ್ದಾನಿ ಆಹ। **ಗಮನಸಭಾಗೇನಾತಿ** ಗಮನಮಗ್ಗಸ್ಸ ಅನುಚ್ಛವಿಕದಿಸಾಭಾಗೇನ। **ಸಙ್ಗಹಪಕ್ಖೇ ಠತ್ವಾತಿ** ಸಙ್ಗಹಂ ಕರೋಮಿಚ್ಚೇವ ಕಥೇತಬ್ಬಂ, ನ ಲಾಭಸಕ್ಕಾರಕಾಮತಾದೀಹೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅವಸ್ಸಂ ಕಾತಬ್ಬಂ **ಕಿಚ್ಚಂ,** ಇತರಂ **ಕರಣೀಯಂ**। ಅಬ್ಭಾನತೋ ಅಞ್ಞಂ ಆಪತ್ತಿವುಟ್ಠಾನಂ **"ವುಟ್ಠಾನ"**ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೩೫೨. **ಸಸಮ್ಭಾರಕಥಾತಿ** ದಸ್ಸನಸ್ಸ ಕಾರಣಸಹಿತಾತಿ ಅತ್ಥೋ, ಸಸಮ್ಭಾರಸ್ಸ ವಾ ದಸ್ಸನಸ್ಸ ಕಥಾ **ಸಸಮ್ಭಾರಕಥಾ**। **ಯಸ್ಸ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಾಸಂವರಸ್ಸ ಹೇತೂತಿ** ವತ್ವಾ ಪುನ **"ತಸ್ಸ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಸತಿಕವಾಟೇನ ಪಿದಹನತ್ಥಾಯಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಅಸಂವರಸ್ಸಾತಿ। ತದಿದಂ ಯಂ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಾಸಂವರಸ್ಸ ಹೇತು ಅಭಿಜ್ಝಾದಿಅನ್ವಾಸ್ಸವನಂ ದಸ್ಸಿತಂ, ತಂ ಅಸಂವುತಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸೇವ ಹೇತುಪವತ್ತಂ ದಸ್ಸಿತನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ, **ಯತ್ವಾಧಿಕರಣನ್ತಿ** ಹಿ ಯಸ್ಸ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಕಾರಣಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಕಸ್ಸ ಚ ಕಾರಣಾತಿ? ಅಸಂವುತಸ್ಸ। ಕಿಞ್ಚ ಅಸಂವುತಂ? ಯಸ್ಸ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಾಸಂವರಸ್ಸ ಹೇತು ಅನ್ವಾಸ್ಸವನ್ತಿ ತದುಪಲಕ್ಖಿತಂ, ತಸ್ಸ ಸಂವರಾಯಾತಿ ಅಯಮತ್ಥಯೋಜನಾ।

ಜವನಕ್ಖಣೇ ಪನ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಂ ವಾತಿಆದಿ ಪುನ ಅವಚನತ್ಥಂ ಇಧೇವ ಸಬ್ಬಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಛಸು ದ್ವಾರೇಸು ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಕಾಯವಚೀದುಚ್ಚರಿತಸಙ್ಖಾತಂ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಂ ಅತ್ಥೀತಿ। **ಯಥಾ ಕಿನ್ತಿ**ಆದಿನಾ ನಗರದ್ವಾರೇ ಅಸಂವರೇ ಸತಿ ತಂಸಮ್ಬನ್ಧಾನಂ ಘರಾದೀನಂ ಅಸಂವುತತಾ ವಿಯ ಜವನೇ ಅಸಂವರೇ ಸತಿ ತಂಸಮ್ಬನ್ಧಾನಂ ದ್ವಾರಾದೀನಂ ಅಸಂವುತತಾತಿ ಏವಂ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಸಂವರೇ, ಅಞ್ಞೇಸಂ ಸಂವುತತಾಸಾಮಞ್ಞಮೇವ ನಿದಸ್ಸೇತಿ, ನ ಪುಬ್ಬಾಪರಸಾಮಞ್ಞಂ ಅನ್ತೋ ಬಹಿ ಸಾಮಞ್ಞಂ ವಾ। ಸತಿ ವಾ ದ್ವಾರಭವಙ್ಗಾದಿಕೇ ಪುನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಜವನಂ ಬಾಹಿರಂ ವಿಯ ಕತ್ವಾ ನಗರದ್ವಾರಸಮಾನಂ ವುತ್ತಂ, ಇತರಞ್ಚ ಅನ್ತೋನಗರದ್ವಾರಸಮಾನಂ। ಜವನೇ ವಾ ಅಸಂವರೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ತತೋ ಪರಂ ದ್ವಾರಭವಙ್ಗಾದೀನಂ

ಅಸಂವರಹೇತುಭಾವಾಪತ್ತಿತೋ ನಗರದ್ವಾರಸದಿಸೇನ ಜವನೇನ ಪವಿಸಿತ್ವಾ ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಾದಿಚೋರಾನಂ ದ್ವಾರಭವಙ್ಗಾದಿಮೂಸನಂ ಕುಸಲಭಣ್ಡವಿನಾಸನಂ ಕಥಿತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೧೩೫೩. ಇಮಿನಾ ಆಹಾರೇನ ನಿತ್ಥರಣತ್ಥೇನ ಅತ್ಥಿಕಭಾವೋ **ಇದಮತ್ಥಿಕತಾ। ಆಹಾರಪರಿಭೋಗೇ ಅಸನ್ತುಸ್ಸನಾತಿ** ಆಹಾರಪರಿಭೋಗಕ್ಖಣೇ ಪವತ್ತಾ ಅಸನ್ತುಸ್ಸನಾ, ದವತ್ಥಾದಿಅಭಿಲಾಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏತ್ಥ ಚ **ಅಸನ್ತುಟ್ಠಿತಾ** ಲೋಭೋ, **ಅಮತ್ತಞ್ಞುತಾ ಅಪ್ಪಟಿಸಙ್ಖಾ** ಚ ಮೋಹೋತಿ ಇಮೇ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾ **"ಭೋಜನೇ ಅಮತ್ತಞ್ಞುತಾ"**ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೧೩೫೫. "ಸೇಯ್ಯೋಹಮಸ್ಮೀ"ತಿಆದಿನಾ ಪವತ್ತಮಾನೋವ **ಮಾನಮದೋ।** ಅಸದ್ಧಮ್ಮಸೇವನಾಸಮತ್ಥತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪವತ್ತೋ ಮಾನೋ, ರಾಗೋ ಏವ ವಾ **ಪುರಿಸಮದೋ।** ಸಕ್ಕರಸಪ್ಪಿಖೀರಾದೀನಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಬಹಲಪಕ್ಕಂ ಭೋಜನಂ **ಪಿಣ್ಡರಸಭೋಜನಂ,** ಬಹಲಪಕ್ಕಂ ವಾ ಮಂಸರಸಾದಿಭೋಜನಂ। **ಮನ್ದನ್ತಿ** ಅಪ್ಪಂ। **ರಿತಿಯಾತಿ** ರಿತತ್ಥಂ। ತದತ್ಥಞ್ಹಿ ಭುಞ್ಜನ್ತೋ ಯಸ್ಮಾ "ಕಾಯಂ ರಪೇಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಭುಞ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ **"ರಪನತ್ಥಾಯಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ಅಭುತ್ತಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಾತಿ** ಇದಂ ಖುದಾಯ ವಿಸೇಸನಂ ಯಸ್ಸಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿ ಭೋಜನೇನ ಕಾತಬ್ಬಾ, ತಸ್ಸಾ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ। **ಸಕಲಂ ಸಾಸನನ್ತಿ** ಪಾಳಿಧಮ್ಮಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಕುಸಲೇಪಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ಅಭುತ್ತಪಚ್ಚಯಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕವೇದನಾ, ಭುತ್ತಪಚ್ಚಯಾ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕವೇದನಾತಿ ಏತಾಸಂ ಕೋ ವಿಸೇಸೋ? ಪುರಿಮಾ ಯಥಾಪವತ್ತಾ ಜಿಘಚ್ಛಾನಿಮಿತ್ತಾ ವೇದನಾ। ಸಾ ಹಿ ಅಭುಞ್ಜನ್ತಸ್ಸ ಭಿಯ್ಯೋ ಪವತ್ತನವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ। ಪಚ್ಛಿಮಾಪಿ ಖುದಾನಿಮಿತ್ತಾವ ಅಙ್ಗದಾಹಸೂಲಾದಿವೇದನಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಾ। ಸಾ ಹಿ ಭುತ್ತಪಚ್ಚಯಾ ಪುಬ್ಬೇ ಅನುಪ್ಪನ್ನಾವ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತಿ। ವಿಹಿಂಸಾನಿಮಿತ್ತತಾ ಚೇತಾಸಂ ವಿಹಿಂಸಾಯ ವಿಸೇಸೋ।

ಯಾತ್ರಾತಿ ಯಾಪನಾ ವುತ್ತಾ, ಪುಬ್ಬೇಪಿ "ಯಾಪನಾಯಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ಕೋ ಏತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ? ಪುಬ್ಬೇ "ಯಾಪನಾಯಾತಿ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಯಾಪನತ್ಥಾಯಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ಇಧ ಪನ ಚತುನ್ನಂ ಇರಿಯಾಪಥಾನಂ ಅವಿಚ್ಛೇದಸಙ್ಖಾತಾ ಯಾಪನಾ ಯಾತ್ರಾತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸೇಸೋ । ದಾಯಕದೇಯ್ಯಧಮ್ಮಾನಂ ಅತ್ತನೋ ಚ ಪಮಾಣಂ ಅಜಾನಿತ್ವಾ ಪಟಿಗ್ಗಹಣಂ, ಸದ್ಧಾದೇಯ್ಯವಿನಿಪಾತನತ್ಥಂ ವಾ ಪಟಿಗ್ಗಹಣಂ **ಅಧಮ್ಮಿಕಪಟಿಗ್ಗಹಣಂ,** ಯೇನ ವಾ ಆಪತ್ತಿಂ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ। ಅಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತಪರಿಭೋಗೋ **ಅಧಮ್ಮೇನ ಪರಿಭೋಗೋ।** ಅನವಜ್ಜೇ ಅನಿನ್ದಿತಬ್ಬೇ ಪಚ್ಚಯೇ ಸಾವಜ್ಜಂ ಸನಿನ್ದಂ ಪರಿಭೋಗೇನ ಅತ್ತಾನಂ ಕರೋತಿ। **ಅನವಜ್ಜತಾ ಚ ಭವಿಸ್ಸತೀತಿ** ಅತ್ತನೋ ಪಕತಿಅಗ್ಗಿಬಲಾದಿಂ ಜಾನಿತ್ವಾ "ಏವಂ ಮೇ ಅಗರಹಿತಬ್ಬತಾ ಚ ಭವಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಪಮಾಣಯುತ್ತಂ ಆಹಾರೇತೀತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಸುಖೋ ಇರಿಯಾಪಥವಿಹಾರೋ **ಫಾಸುವಿಹಾರೋ। ಏತ್ತಕಞ್ಹಿ ಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ...ಪೇ॰... ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ** ಇರಿಯಾಪಥಾನಂ ಸುಖಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಕಾರಣಭೂತಂ ಭುಞ್ಜನಂ ಪಿವನಞ್ಚ ಇರಿಯಾಪಥೇಹಿ ಕಾರಣಭಾವೇನ ಗಹಿತತ್ತಾ ತೇಹಿ ಸಾಧಿತಂ ವಿಯ ವುತ್ತಂ। "ಅಭುತ್ವಾ ಉದಕಂ ಪಿವೇ"ತಿ ಲಿಖನ್ತಿ, "ಭುತ್ವಾನಾ"ತಿ ಪನ ಪಾಠೋ। ಪುನಪಿ ಹಿ ಅಪ್ಪಸ್ಸೇವ ಅನುಜಾನನವಸೇನ -

"ಕಪ್ಪಿಯಂ ತಂ ಚೇ ಛಾದೇತಿ, ಚೀವರಂ ಇದಮತ್ಥಿಕಂ।
ಅಲಂ ಫಾಸುವಿಹಾರಾಯ॥

"ಪಲ್ಲಙ್ಕೇನ ನಿಸಿನ್ನಸ್ಸ, ಜಣ್ಣುಕೇ ನಾಭಿವಸ್ಸತಿ।
ಅಲಂ ಫಾಸುವಿಹಾರಾಯಾ"ತಿ॥ (ಥೇರಗಾ॰ ೯೮೨-೯೮೫) -

ಆಹ।

ಭೋಜನಾನಿಸಂಸೋತಿ ಯಥಾವುತ್ತೇಹಿ ಅಟ್ಠಹಙ್ಗೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಸ್ಸ ಭೋಜನಸ್ಸ ಅಗರಹಿತಬ್ಬತಾ ಸುಖವಿಹಾರೋ ಚ ಆನಿಸಂಸೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯುತ್ತಸ್ಸ ನಿದ್ದೋಸಸ್ಸ ಭೋಜನಸ್ಸ ಪರಿಮಾಣಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ಜಾನನಂ **ಯುತ್ತಪಮಾಣಜಾನನಂ** ನಾಮ।

೧೩೫೯. ವಿನಾಸಂ ಪತ್ತಿಯಾ ನಟ್ಠಾ, ಪಟಿಪಕ್ಖೇಹಿ ಅಭಿಭೂತತ್ತಾ ಮುಟ್ಠಾ ಚ ಸತಿ ಯಸ್ಸ, ಸೋ ನಟ್ಠಮುಟ್ಠಸ್ಸತಿ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ನಟ್ಠಮುಟ್ಠಸ್ಸತಿತಾ**।

೧೩೬೮. **ವಿಸುದ್ಧಿಪ್ಪತ್ತ**ನ್ತಿ ಮಗ್ಗಫಲಸೀಲಂ ವುಚ್ಚತಿ। **ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಾ**ವಾತಿ ಲೋಕುತ್ತರಸತಿಆದಿಧಮ್ಮಾವ। ಸೀಲಸಮ್ಪದಾ ಪನ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಾ ನತ್ಥೀತಿ ಸಮ್ಭವತೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

೧೩೭೩. ಭೋಗೂಪಕರಣೇಹಿ **ಸಭೋಗೋ**। **ಚತುನ್ನಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ಅನುಲೋಮ**ನ್ತಿ ಚತುಸಚ್ಚಪ್ಪಟಿವೇಧಸ್ಸ ಅನುಲೋಮನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। "ಸಚ್ಚಾನ"ನ್ತಿ ಹಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬೇಹಿ ಪಟಿವೇಧೋ ವುತ್ತೋ, ಚತುಸಚ್ಚಪ್ಪಟಿವೇಧಸ್ಸ ವಾ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭೂತಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬಾನಂ ಚತುನ್ನಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ಅನುಲೋಮನ್ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೩೭೮. "ಮಮ ಘರಂ ಧುರಂ ಕತ್ವಾ ಭಿಕ್ಖಂ ಪವಿಸಥಾ"ತಿ ದಿಯ್ಯಮಾನಂ **ಧುರಭತ್ತ**ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ। ನಿಚ್ಚಭತ್ತಾದಿ ವಾ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಆಣಾಪೇತ್ವಾ ಸಯಂ ಧುರಂ ಹುತ್ವಾ ದಿನ್ನಂ **ಧುರಭತ್ತಂ**।

೧೩೭೯. **ಪಟಿವಾಸೇತಿ ನಾಮಾ**ತಿ ನಿವತ್ತೇತಿ ನಾಮ ಓಸಕ್ಕೇತಿ ನಾಮ।

೧೩೮೦. **ಪುಬ್ಬೇ ನಿವುತ್ಥಕ್ಖನ್ಧಾ**ತಿ ಪುರಿಮಜಾತೀಸು ಸನ್ತತಿಪರಿಯಾಪನ್ನೇ ಖನ್ಧೇ ಆಹ। **ಖನ್ಧಪಟಿಬದ್ಧ**ನ್ತಿ ವತ್ಥಾಭರಣಯಾನಗಾಮಜನಪದಾದಿ। **ಖಯಸಮಯೇ**ತಿ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣಂ ಆಹ।

೧೩೮೧. **ಅಧಿಮುಚ್ಚನಟ್ಠೇನಾ**ತಿ ಅನಿಗ್ಗಹಿತಪಕ್ಖನ್ದನಸಙ್ಖಾತೇನ ಯಥಾಸುಖಂ ಪವತ್ತನಟ್ಠೇನ।

೧೩೮೨. ಖೀಣಾನಂ ಅನ್ತೋ ಅವಸಾನಂ ನಿಟ್ಠಿತಭಾವೋ ಖೀಣನ್ತೋ, ಖೀಣಾನಂ ವಾ ಆದಿಕಾಲೋ, ತಸ್ಮಿಂ **ಖೀಣನ್ತೇ**। ಏಸ ನಯೋ **ನಿರುದ್ಧನ್ತೇ**ತಿಆದೀಸು।

ದುಕನಿಕ್ಖೇಪಕಥಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೪. ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡಂ

ತಿಕಅತ್ಥುದ್ಧಾರವಣ್ಣನಾ

೧೩೮೪. **ನಯಮಗ್ಗನ್ತಿ** ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನೀಯಾದಿನಯಗಮನಂ ಅನುಲೋಮಾದಿನಯಗಮನಞ್ಚ। ತಮ್ಪಿ ಹಿ ಏತ್ಥ ಅತ್ಥೇಸು ನಿಚ್ಛಿತೇಸು ಸುಖಂ ಸಮಾನೇನ್ತಿ। **ಪಞ್ಹುದ್ಧಾರನ್ತಿ** ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸಾಯ ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸಾಯ ನವಸು ನವಸು ಚ ಪಞ್ಹೇಸು ಲಬ್ಭಮಾನಸ್ಸ ಉದ್ಧರಣಂ, ತೇಸುಯೇವ ಲಬ್ಭಮಾನಾನಂ ಗಣನಾನಂ ಠಪನಂ **ಗಣನಾಚಾರೋ। ಅತ್ಥುದ್ಧಾರನ್ತಿ** "ಇಮೇ ನಾಮ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾದಯೋ ಅತ್ಥಾ ಕುಸಲಾದಿಕಾ"ತಿ ಉದ್ಧರಣಂ। **ಕಣ್ಣಿಕಂ ಕಣ್ಣಿಕನ್ತಿ** ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡರೂಪಕಣ್ಡೇಸು ವಿಭತ್ತೇ ಪಸಟೇ ಧಮ್ಮೇ "ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು ಕುಸಲಂ ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ"ತಿಆದಿನಾ ರಾಸಿರಾಸಿವಸೇನ ಸಹ ಗನ್ಥೇತ್ವಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಘಟಗೋಚ್ಛಕಾ ಕಣ್ಣಿಕವೇವಚನಾನೇವ। ಏತ್ಥ ಪನ **ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು ಕುಸಲನ್ತಿ** ಏಕವಚನನಿದ್ದೇಸೋ ಚತುಭೂಮಕಾನಂ ಕುಸಲಫಸ್ಸಾದೀನಂ ಕುಸಲಭಾವೇ ಏಕತ್ತೂಪಗಮನತೋ। ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡರೂಪಕಣ್ಡೇಸು ಚತುಭೂಮಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾದಿವಸೇನ ವಿಞ್ಞಾತಧಮ್ಮಸ್ಸ ವಸೇನಾಯಂ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರದೇಸನಾ ಆರದ್ಧಾತಿ ತತ್ಥ ಯಂ ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು ಕುಸಲಂ ವಿಭತ್ತಂ ಯಾವ ವಿಞ್ಞಾತಂ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಕುಸಲಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಯದಿಪಿ ಕುಸಲತ್ತಿಕವಿತ್ಥಾರೋ ಪುಬ್ಬೇ ವಿಞ್ಞಾತೋ, ತಥಾಪಿ ತತ್ಥ ಧಮ್ಮಾ ಸಮಯವಸೇನ ಫಸ್ಸಾದಿಸಭಾವವಸೇನ ಚ ವಿಭತ್ತಾ ಭಿನ್ನಾ ವಿಞ್ಞಾತಾ, ನ ಪನ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಲಕ್ಖಣೇ ಸಮಾನೇತ್ವಾ, ತಸ್ಮಾ ತತ್ಥ ವುತ್ತಂ ಸಮಯಾದಿಭೇದಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬಭೇದಭಿನ್ನಾನಂ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕುಸಲಾದಿಲಕ್ಖಣೇ ಸಮಾನೇತ್ವಾ ಬೋಧನತ್ಥಂ ಇಧ ಕುಸಲತ್ತಿಕನಿದ್ದೇಸೋ ಪುನ ವಿಭತ್ತೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಏಕವಚನೇನ ಕುಸಲನಿದ್ದೇಸಂ ಕತ್ವಾ ಬಹುವಚನೇನ ನಿಗಮನಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ವುತ್ತಮೇವ। ಯದಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಕುಸಲತ್ತೇ ಏಕತ್ತೂಪಗಮನಂ, ಕಸ್ಮಾ ಏಕವಚನೇನ ಪುಚ್ಛಾಪಿ ನ ಕತಾ? ಉದ್ದೇಸೇ ಕುಸಲ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಧಮ್ಮವಿಸೇಸನಭಾವತೋ ತಬ್ಬಿಸೇಸನಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಪುಚ್ಛಿತತ್ತಾ ತೇಸಞ್ಚ ಅನಿದ್ಧಾರಿತಸಙ್ಖ್ಯಾವಿಸೇಸತ್ತಾ, ನಿದ್ದೇಸೇ ಪನ ಚತೂಹಿ ಭೂಮೀಹಿ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವಿಞ್ಞಾತಾಹಿ ಕುಸಲೇ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತೀತಿ ಯುತ್ತಂ "ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು ಕುಸಲ"ನ್ತಿ ಏಕತ್ತಂ ನೇತ್ವಾ ವಚನಂ। ಕುಸಲಪದಞ್ಹಿ ಏತ್ಥ ಪಧಾನಂ, ತಞ್ಚ ವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಾನಪೇಕ್ಖಂ ಕುಸಲಾಕಾರಮೇವ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇ ಠಿತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಏಕತ್ತಮೇವ ಉಪಾದಾಯ ಪವತ್ತತಿ, ನ ಭೇದನ್ತಿ।

೧೩೮೫. **ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾತಿ** ಏತ್ಥಾಪಿ ಪಠಮಾಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಸಮಯಫಸ್ಸಾದಿವಸೇನ ಭೇದಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಭಾವೇ ಏಕತ್ತಂ ನೇತ್ವಾ ವುತ್ತೋ, ಏವಂ ಯಾವ ದ್ವಾದಸಮೋತಿ **"ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ **ಚತೂಸು ಭೂಮೀಸು ವಿಪಾಕೋತಿ**ಆದೀಸುಪಿ ಯಥಾಯೋಗಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। **ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾತಿ** ಏತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಉಪ್ಪಾದೋ, ಕಿಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ? ಚಿತ್ತಂ, ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದೋ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋತಿ ಏವಂ ಅವಯವೇನ ಸಮುದಾಯೋಪಲಕ್ಖಣವಸೇನ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ। ಏವಞ್ಹಿ ಸತಿ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕರಾಸಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋತಿ ಸಿದ್ಧೋ ಹೋತಿ। ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ "ಚಿತ್ತಮೇವ ಉಪ್ಪಾದೋ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ ಅಞ್ಞಸ್ಸುಪ್ಪಜ್ಜನಕಸ್ಸ ನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ಚಿತ್ತಗ್ಗಹಣಂ ಕತಂ, ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನಕಭಾವನಿವತ್ತನತ್ಥಂ ಉಪ್ಪಾದಗ್ಗಹಣಂ, ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡೇ ವಾ "ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತೀ"ತಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಭಾವೋ ಪಾಕಟೋತಿ ಕತ್ವಾ "ಚಿತ್ತಮೇವ ಉಪ್ಪಾದೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನಕಸ್ಸ ನಿವತ್ತೇತಬ್ಬಸ್ಸ ಸಬ್ಭಾವಾ ಉಪ್ಪಾದಗ್ಗಹಣಂ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಅಯಞ್ಚತ್ಥೋ "ದ್ವೇಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನೀ"ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ಚಿತ್ತಪ್ಪಧಾನೋ ನಿದ್ದೇಸೋತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೧೪೨೦. **ಛಸು ದ್ವಾರೇಸೂತಿ** ಏತ್ಥ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ, ಮನೋದ್ವಾರೇಪಿ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಜವನಂ ತದಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಖಾತಂ ಭವಙ್ಗಂ ಅನುಬನ್ಧತಿ। ತಞ್ಹಿ ಪರಿತ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋ, ವಿಪಾಕೋ ಚ ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಾನುಭವನಂ,

ಕಮ್ಮಾನುರೂಪೋ ಚ ವಿಪಾಕೋ ಹೋತೀತಿ ಪರಿತ್ತಕಮ್ಮವಿಪಾಕೋ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಸ್ಸೇವ ಅನುಭವನಂ ಹೋತಿ। ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ "ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯದಿ ಏವಂ ಮಹಗ್ಗತವಿಪಾಕೋಪಿ ಮಹಗ್ಗತಾನುಭವನಮೇವ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಚೇ? ನ, ಸಮಾಧಿಪ್ಪಧಾನಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಸಞ್ಞಾವಸಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ತಾದಿಸೇನೇವ ವಿಪಾಕೇನ ಭವಿತಬ್ಬತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ ಸಮಾಧಿ ಸುಖಾನುಭವನಭೂತೋ, ಸೋಪಿ ಕಮ್ಮಾನುರೂಪತೋಯೇವ ಕಮ್ಮಾರಮ್ಮಣೋ ಹೋತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಕಮ್ಮಾನುರೂಪತೋ ಏವ ಚ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಮಹಗ್ಗತಜವನಂ ನಾನುಬನ್ಧತಿ। ತತೋ ಏವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಆದಿಭೂತೋ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕೋ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಮ್ಪಿ ಪರಿತ್ತಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತಿ, ನ ಮಹಗ್ಗತಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಂ ವಾ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ವುತ್ತಂ "ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣೋ ಧಮ್ಮೋ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ, ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣೋ ಧಮ್ಮೋ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ, ನ ಚ ಮಹಗ್ಗತಪ್ಪಮಾಣವಿಪಾಕೋ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣೋ ಅತ್ಥಿ, ಇಧ ಚ ಸಬ್ಬಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಾನಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತಾವ ವುತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ಕಮ್ಮಾನುರೂಪತೋ ಮಹಗ್ಗತಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಪರಿತ್ತಕಮ್ಮಂ ಯದಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ದೇತಿ, ಕಮ್ಮಗತಿನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಮೇವ ದೇತಿ। ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ರೂಪಾದಿಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಮೇವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಖೀಣಾಸವಾನಂ ವಾಸನಾವಸೇನ ಸತಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತಹಸನಂ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಪರಿತ್ತೇಸ್ವೇವ ಪವತ್ತತಿ, ನ ಇತರೇಸು ಕಿಲೇಸವಿರಹೇ ತಾದಿಸಹಸನಪಚ್ಚಯಭಾವಾಭಾವತೋ। ತಸ್ಮಾ ತಸ್ಸ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾ। ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಅಸಕ್ಕಚ್ಚದಾನಾದೀನಿ ಆದರಾಕರಣವಸೇನೇವ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ, ನ ಕೋಸಜ್ಜಾದಿಅಕುಸಲವಸೇನ। ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಸಬ್ಬುಸ್ಸುಕ್ಕಾ ಹಿ ತೇ ಉತ್ತಮಪುರಿಸಾತಿ। ತೇಸಂ ಆದರಾಕರಣಞ್ಚ ನಿರುಸ್ಸುಕ್ಕತಾ ಏವಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೧೪೨೧. **ಅತಿಪಗುಣಾನ**ನ್ತಿ ವಚನಂ ನಿರಾದರಸ್ಸ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಸ್ಸ ವಿಸಯದಸ್ಸನಂ, ನ ತಸ್ಸೇವಾತಿ ವಿಸಯನಿಯಮನಂ। ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸಪಿ ಹಿ ಅತಿಪಗುಣಾನಂ ವಿಸಯತಾ ಸುಟ್ಠುತರಂ ಹೋತಿ ಏವ। ಯಥಾ ಪಗುಣಂ ಗನ್ಥಂ ಸಜ್ಝಾಯನ್ತೋ ದ್ವೇ ತಯೋ ವಾಚನಾಮಗ್ಗೇ ಗತೇಪಿ ನ ಸಲ್ಲಕ್ಖೇತಿ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಸತಿಮನ್ತೇನ ಸಜ್ಝಾಯಿತತ್ತಾ, ಏವಂ ಪಗುಣಜ್ಝಾನೇಸುಪಿ ಪವತ್ತಿ ಹೋತೀತಿ ಆಹ "**ಅತಿಪಗುಣಾನ**"ನ್ತಿಆದಿ। **ಕಸಿಣನಿಮಿತ್ತಾದಿಪಞ್ಞತ್ತೀ**ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ದಸ್ಸಿತಂ ಸಬ್ಬಂ ಉಪಾದಾಪಞ್ಞತ್ತಿಮಾಹ। ತಂ ಪನ ರೂಪಾದಯೋ ವಿಯ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೋ ವಿಜ್ಜಮಾನೋ ಚ ಅತ್ಥೋತಿ ಆಚರಿಯಾ ವದನ್ತಿ। ಸಮ್ಮುತಿಸಚ್ಚೇ ಪನ ವುಚ್ಚಮಾನಾನಂ ಕಸಿಣನಿಮಿತ್ತಾದಿ ವಾಚಾವತ್ಥುಮತ್ತತೋ ವಚನವೋಹಾರೇನೇವ ಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಸ ಹಿ ಪಞ್ಞಾಪನಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ ತಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತನ್ತಿ। ಅವಿಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಪನ ತಂ ವಿಜ್ಜಮಾನಮಿವ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಪರಿತ್ತಾದೀಸು "ಅಯಂ ನಾಮ ಧಮ್ಮೋ ಆರಮ್ಮಣ"ನ್ತಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ ತೇ ಏವ ಧಮ್ಮೇ ಉಪಾದಾಯ ಪವತ್ತಮಾನಾಯಪಿ ಧಮ್ಮೇಸ್ವೇವ ಅಟ್ಠಾನತೋ। ತಸ್ಮಾ ಸಾ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪರಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣಾತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾತಿ ವುತ್ತಾ। **ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ**ತಿ ಇದಂ ಪನ ವಚನಂ ಯಥಾಗಹಿತಾಕಾರಸ್ಸ ಸಞ್ಞಾವಿಸಯಸ್ಸ ನವತ್ತಬ್ಬತಂ ಸನ್ಧಾಯ ನವತ್ತಬ್ಬಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಏತೇಸನ್ತಿ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾ, ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾತಿ ಅಞ್ಞಪದತ್ಥಸಮಾಸಂ ಕತ್ವಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ವುತ್ತಂ।

ಚತುಪಞ್ಞಾಸಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ ರೂಪಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ **ಪಞ್ಚಪಣ್ಣಾಸಾಯ**। **ಕೇವಲ**ನ್ತಿ ವಿನಾ ಪರಾಮಸನೇನ। **ಅನಿಟ್ಠಙ್ಗತವಸೇನಾ**ತಿ ಅನಿಚ್ಛಯಗಮನವಸೇನ, ಅನಿಚ್ಛಯಂ ವಾ ದ್ವೇಳ್ಹಂ ಗತೋ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಅನಿಟ್ಠಙ್ಗತೋ, ತೇನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತಿ "**ಅನಿಟ್ಠಙ್ಗತವಸೇನ ಪವತ್ತೀ**"ತಿ ವುತ್ತಾ। ನಾನಾರಮ್ಮಣೇಸು ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಕ್ಖಿಪನಂ **ವಿಕ್ಖೇಪೋ**। ಅನವಟ್ಠಾನಂ **ಅವೂಪಸಮೋ**। ಗೋತ್ರಭುವೋದಾನೇ ಗೋತ್ರಭೂತಿ ಗಹೇತ್ವಾ "**ಗೋತ್ರಭುಕಾಲೇ**"ತಿ ಆಹ।

ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಚತುತ್ಥನ್ತಿ ಇಧ **ಸಬ್ಬತ್ಥ**-ಸದ್ದೋ ಸಾಮಿಅತ್ಥೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ಸಬ್ಬೇಸು ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಾದೀಸು ಪಾದಕಂ ಕಾರಣಂ ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕನ್ತಿ ಫಲಸ್ಸ ವಿಸಯಭಾವೇನ ನಿದ್ದೇಸೋ। **ಆಕಾಸಕಸಿಣಚತುತ್ಥ**ನ್ತಿ ಪರಿಚ್ಛೇದಾಕಾಸಕಸಿಣಚತುತ್ಥಮಾಹ। ತಞ್ಹಿ ರೂಪಾವಚರಂ, ನ ಇತರನ್ತಿ। **ಕುಸಲತೋಪಿ ದ್ವಾದಸವಿಧಂ ಕಿರಿಯತೋಪೀ**ತಿ ಚತುವೀಸತಿವಿಧತಾ ವುತ್ತಾ ಹೋತಿ। **ವಟ್ಟಸ್ಸಪಿ ಪಾದಕಂ ಹೋತಿಯೇವಾ**ತಿ ಕುಸಲಂ ಕಿರಿಯಞ್ಚ ಏಕತೋ ಕತ್ವಾ ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಕಿರಿಯಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಅವಟ್ಟಪಾದಕತ್ತಾ ಸಾಸಙ್ಕಂ ವದತಿ। **ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತೇ ಸಮೋದಹತೀ**ತಿ ಇದಂ "ಸೋ ಏವಂ ಸಮಾಹಿತೇ ಚಿತ್ತೇ"ತಿಆದಿನಾ ನಯೇನ ವುತ್ತಂ ಪಾಕಟಂ

ಪಾದಕಜ್ಝಾನಚಿತ್ತಂ ಪರಿಕಮ್ಮೇಹಿ ಗಹೇತ್ವಾ ಚಿತ್ತೇ ರೂಪಕಾಯಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಚಿತ್ತೇನ ಸಮೋದಹತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। **ಪಾದಕಜ್ಝಾನಚಿತ್ತಂ ರೂಪಕಾಯೇ ಸಮೋದಹತೀ**ತಿ ಇದಮ್ಪಿ ಯಥಾವುತ್ತಂ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಂ ರೂಪಕಾಯೇ ಸಮೋದಹಿತಂ ತದನುಗತಿಕಂ ಕತ್ವಾ ಅಧಿಟ್ಠಾತೀತಿ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ, ಇದಂ ಪನ ಅಧಿಟ್ಠಾನದ್ವಯಂ ಅದಿಸ್ಸಮಾನಕಾಯತಂ ದಿಸ್ಸಮಾನಕಾಯತಞ್ಚ ಆಪಾದೇತಿ। ಗನ್ತುಕಾಮತಾಪರಿಕಮ್ಮವಸೇನ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಸುಖಸಞ್ಞಾಲಹುಸಞ್ಞಾಭಾವತೋ ಗಮನಮ್ಪಿ ನಿಪ್ಫಾದೇತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ಸೋತಾಪನ್ನಸ್ಸ ಪಾಟಿಪುಗ್ಗಲಿಕಂ ಮಗ್ಗಫಲಚಿತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಮಾರಾದೀನಞ್ಚ ಭಗವತೋ ಚಿತ್ತಜಾನನಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಲಾಭೀ ಕಸ್ಮಾ ಸಾಸವಚಿತ್ತಂ ನ ಜಾನಿಸ್ಸತೀತಿ। **ಛಿನ್ನವಟುಮಕಾ** ಛಿನ್ನಸಂಸಾರವಟ್ಟಾ ಬುದ್ಧಾ। **ಮಗ್ಗಫಲನಿಬ್ಬಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣತೋಪೀ**ತಿ ಏತ್ಥ ಮಗ್ಗಫಲಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾನಿ ತಾವ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣೇನ ಮಗ್ಗಫಲೇಸು ಞಾತೇಸು ಪವತ್ತನ್ತಿ, ನಿಬ್ಬಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞ್ಚ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣೇಸು ಅಪ್ಪಮಾಣಧಮ್ಮೇಸು ಞಾತೇಸೂತಿ ಮಗ್ಗಾದಿಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾನಿ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಸ್ಸ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣತಂ ಸಾಧೇನ್ತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ। "ಅಪ್ಪಮಾಣಾ ಖನ್ಧಾ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ಇಚ್ಚೇವ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೨.೫೮) ಹಿ ವುತ್ತಂ, ನ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣೇನ ಏವ ಮಗ್ಗಫಲಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಕಿಚ್ಚೇ ವುಚ್ಚಮಾನೇಪಿ ನಿಬ್ಬಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣತಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ ಪನ ತಸ್ಸಪಿ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣತಾ ಅನುಞ್ಞಾತಾತಿ ದಿಸ್ಸತಿ। **ಕಾಮಾವಚರೇನಿಬ್ಬತ್ತಿಸ್ಸತೀ**ತಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಕ್ಖನ್ಧಜಾನನಮಾಹ। **ನಿಬ್ಬಾನಧಾತುಯಾ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯಿಸ್ಸತೀ**ತಿ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ಮಗ್ಗಫಲೇಹಿ ಕಿಲೇಸಪರಿನಿಬ್ಬಾನಭೂತೇಹಿ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯಿಸ್ಸತೀತಿ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ।

೧೪೨೯. **ಅಸಹಜಾತತ್ತಾ**ತಿ ಅಸಮ್ಪಯುತ್ತತ್ತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ನ ಹಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮೇಹಿ ಸಹಜಾತತಾ ಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಅಞ್ಞಾ ಅತ್ಥೀತಿ। "**ಅಞ್ಞಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಕಾಲೇ**"ತಿ ವುತ್ತಂ, ಮಗ್ಗಾರಮ್ಮಣಕಾಲೇಪಿ ಪನ ಗರುಂ ಅಕರಣೇ ಮಗ್ಗಾಧಿಪತಿಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

೧೪೩೩. **ನಿಯೋಗಾ**ತಿ ನಿಯೋಗತೋತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಸನ್ಧಾಯ "**ನಿಯಮೇನಾ**"ತಿ ಆಹ, ನಿಯೋಗವನ್ತೋ ವಾ **ನಿಯೋಗಾ,** ನಿಯತಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಕಣ್ಡೇ ಹಿ ಬೋಧಿತೇಸು ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಏಕನ್ತೇನ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣೋ ಕೋಚಿ ನತ್ಥೀತಿ।

೧೪೩೪. **ಕಮ್ಮಂ ವಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾವಾ**ತಿ ವುತ್ತಂ, ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಪನ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಯಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಭಾವಞ್ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದವಿಭಙ್ಗವಣ್ಣನಾಯಂ** ವಕ್ಖತಿ। ತಸ್ಮಾ ಇದಂ ಮನೋದ್ವಾರಚುತಿಯಂ ಅತೀತಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಗತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ಸತದಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚುತಿಯಾ ಪಞ್ಚಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾವಸಿಟ್ಠಾಯುಕೇ ಗತಿನಿಮಿತ್ತೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪವತ್ತಾಯ ಚತ್ತಾರಿ ಭವಙ್ಗಾನಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾನಿ, ಇತರತ್ಥ ಚ ಛ ಸನ್ಧಾಯಾಹ "**ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಕಾಲೇ ಚಾ**"ತಿ। ಯದಾ ಹಿ ಗತಿನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ ಜವನೇ ಪವತ್ತೇ ಅನುಪ್ಪನ್ನೇ ಏವ ತದಾರಮ್ಮಣೇ ಚುತಿ ಹೋತಿ ರೂಪಾವಚರಾರೂಪಾವಚರಸತ್ತಸ್ಸ ವಿಯ ಕಾಮಧಾತುಂ ಉಪಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ, ತದಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಪರಾನಿ ಛ ಭವಙ್ಗಾನಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ। ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ ಅಸ್ಸಾದನಾದೀನಿ ಸಪರಾಮಾಸಾನೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। **ಪಣ್ಣತ್ತಿನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಾನಞ್ಚ ಜವನಾನಂ ಪುರೇಚಾರಿಕಕಾಲೇ**ತಿ ಯೇಸಂ ಪುರೇಚಾರಿಕಕಾಲೇ ಏಕನ್ತೇನ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಅತೀತಾದಿಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ, ತೇಸಂ ವಸೇನ ನಯಂ ದಸ್ಸೇತಿ। ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಾನಮ್ಪಿ ಜವನಾನಂ ಪುರೇಚಾರಿಕಕಾಲೇ ಸಾ ತಥಾ ನ ವತ್ತಬ್ಬಾ, ನ ಪನ ಏಕನ್ತೇನ ಮಗ್ಗಫಲವೀಥೀಸು ತಸ್ಸಾ ಅನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ।

ಇಮೇ ಗನ್ಧಾತಿ ನನು ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ ಗನ್ಧಾ ಗಹಿತಾ, ಕಥಂ ಏತ್ಥ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣತಾ ಹೋತೀತಿ? "ಅಟ್ಠಾರಸವಸ್ಸಾಧಿಕಾನಿ ದ್ವೇ ವಸ್ಸಸತಾನಿ ಮಾ ಸುಸ್ಸಿಂಸೂ"ತಿ ಪವತ್ತಿತ್ತೋ, ಅನಾಗತೇ ಮಾ ಸುಸ್ಸಿಂ ಸೂತಿ ಹಿ ಅನಾಗತಂ ಗನ್ಧಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ

ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಚಿತ್ತವಸೇನ ಕಾಯಂ ಪರಿಣಾಮೇನ್ತೋ ಅಭಿಮುಖೀಭೂತಂ ತದಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಮೇವ ಕಾಯಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕರೋತೀತಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಚಿತ್ತಂ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಅತ್ತನೋ ಕಾಯಸ್ಸ ದೀಘರಸ್ಸಾಣುಥೂಲನೀಲಾದಿಭಾವಾಪಾದನವಸೇನ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಚ ಪಾಟಿಹಾರಿಯಸ್ಸ ಕರಣೇ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ । **ಏತ್ಥನ್ತರೇ ಏಕದ್ವೇಸನ್ತತಿವಾರಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ**ತಿ ಏತ್ಥನ್ತರೇ ಪವತ್ತಾ ರೂಪಸನ್ತತಿಅರೂಪಸನ್ತತಿವಾರಾ ಏಕದ್ವೇಸನ್ತತಿವಾರಾ ನಾಮಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಅತಿಪರಿತ್ತಸಭಾವಉತುಆದಿಸಮುಟ್ಠಾನಾ ವಾ "ಏಕದ್ವೇಸನ್ತತಿವಾರಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ। **ಉಭಯಮೇತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನ**ನ್ತಿ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋನ್ತಂ ಏತಂ ಉಭಯಂ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಸಂಹೀರತೀ**ತಿ ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠಾಭಿನನ್ದನಾಹಿ ಆಕಡ್ಢೀಯತಿ।

ಕೇಚೀತಿ ಅಭಯಗಿರಿವಾಸಿನೋತಿ ವದನ್ತಿ, ತೇ ಪನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣಂ ನ ಇಚ್ಛನ್ತೀತಿ "ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ವಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀ"ತಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ತಥಾ ಯೇ "ಇದ್ಧಿಮಸ್ಸ ಚ ಪರಸ್ಸ ಚ ಏಕಕ್ಖಣೇ ವತ್ತಮಾನಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ವದನ್ತಿ, ತೇಸಂ "ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ವಾ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ವಾ ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀ"ತಿ ವಚನಂ ನ ಸಮೇತಿ। ನ ಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ಖಣದ್ವಯೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಪರಚಿತ್ತೇನ ಸಹ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನಾಮಾತಿ। ಠಿತಿಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇಸು ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಏಕದೇಸಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ, ಏಕದೇಸಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಂ ಆಪಜ್ಜತಿ। ಯಞ್ಚ ವುತ್ತಂ "ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ರಾಸಿವಸೇನ ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಚಿತ್ತೇ ಆವಜ್ಜಿತೇ"ತಿ, ಏತ್ಥ ಚ ಮಹಾಜನೋ ಅತ್ತನಾ ಪರೇ ಅನೇಕೇ ಪುಗ್ಗಲಾತಿ ಪರೇಸಂ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಿಸ್ಸಾಮೀತಿ ಆವಜ್ಜನಪ್ಪವತ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯಾ। ಅಥಾಪಿ **ಪರಸ್ಸಾ**ತಿ ಮಹಾಜನಸ್ಸಾತಿ ಅತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವೇಯ್ಯ, ತಥಾಪಿ ತಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸೇವ ವಾ ಚಿತ್ತರಾಸಿಂ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ಏಕಸ್ಸ ಪಟಿವಿಜ್ಝನಂ ಅಯುತ್ತಂ। ನ ಹಿ ರಾಸಿಆವಜ್ಜನಂ ಏಕದೇಸಾವಜ್ಜನಂ ಹೋತೀತಿ। ತಸ್ಮಾ ತೇಹಿ "ಮಹಾಜನಸ್ಸ ಚಿತ್ತೇ ಆವಜ್ಜಿತೇ"ತಿಆದಿ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ।

ಯಂ ಪನ ತೇ ವದನ್ತಿ "ಯಸ್ಮಾ ಇದ್ಧಿಮಸ್ಸ ಚ ಪರಸ್ಸ ಚ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ, ತತ್ಥಾಯಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಸಿಯಾ - ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಲಾಭೀ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಞಾತುಕಾಮೋ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಅತೀತಾದಿವಿಭಾಗಂ ಅಕತ್ವಾ ಚಿತ್ತಸಾಮಞ್ಞೇನ "ಇಮಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಾಮೀ"ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಪುನ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಸಾಮಞ್ಞೇನೇವ ಚಿತ್ತಂ ಆವಜ್ಜಿತ್ವಾ ತಿಣ್ಣಂ ಚತುನ್ನಂ ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಾನಂ ಅನನ್ತರಾ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣೇನ ಪರಚಿತ್ತಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ ವಿಭಾವೇತಿ ರೂಪಂ ವಿಯ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನಾ। ತತೋ ಪರಂ ಪನ ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತೇಹಿ ಸರಾಗಾದಿವವತ್ಥಾನಂ ಹೋತಿ ನೀಲಾದಿವವತ್ಥಾನಂ ವಿಯ। ತತ್ಥ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನಾ ದಿಟ್ಠಹದಯವತ್ಥುರೂಪಸ್ಸ ಸತ್ತಸ್ಸ ಅಭಿಮುಖೀಭೂತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸಾಮಞ್ಞೇನ ಚಿತ್ತಂ ಆವಜ್ಜಯಮಾನಂ ಆವಜ್ಜನಂ ಅಭಿಮುಖೀಭೂತಂ ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಚಿತ್ತಂ ಆವಜ್ಜೇತಿ। ಪರಿಕಮ್ಮಾನಿ ಚ ತಂ ತಂ ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತಸಾಮಞ್ಞೇನೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಚಿತ್ತಜಾನನಪರಿಕಮ್ಮಾನಿ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಂ ಪನ ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಚಿತ್ತಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝನ್ತಂ ವಿಭಾವೇನ್ತಂ ತೇನ ಸಹ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಏವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತತ್ಥ ಯಸ್ಮಾ ಸನ್ತಾನಸ್ಸ ಸನ್ತಾನಗ್ಗಹಣತೋ ಏಕತ್ತವಸೇನ ಆವಜ್ಜನಾದೀನಿ ಚಿತ್ತನ್ತ್ವೇವ ಪವತ್ತಾನಿ, ತಞ್ಚ ಚಿತ್ತಮೇವ, ಯಂ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣೇನ ವಿಭಾವಿತಂ, ತಸ್ಮಾ ಸಮಾನಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ನ ಅನಿಟ್ಠೇ ಮಗ್ಗಫಲವೀಥಿತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಠಾನೇ ನಾನಾರಮ್ಮಣತಾ ಆವಜ್ಜನಜವನಾನಂ ಹೋತಿ। ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೋತಿ ಸಿದ್ಧಂ ಹೋತಿ। ಅತೀತತ್ತಿಕೋ ಚ ಏವಂ ಅಭಿನ್ನೋ ಹೋತಿ। ಅಞ್ಞಥಾ ಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಇಧ ವುಚ್ಚಮಾನೇ ಅತೀತಾನಾಗತಾನಞ್ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ, ತಥಾ ಚ ಸತಿ "ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿಆದಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ನ ಚ ತಂ ವುತ್ತಂ। "ಅತೀತೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ, ಪುರಿಮಾ ಪುರಿಮಾ ಅತೀತಾ ಖನ್ಧಾ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಅನನ್ತರ...ಪೇ॰... ಅನುಲೋಮಂ ಗೋತ್ರಭುಸ್ಸಾ"ತಿಆದಿವಚನತೋ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೮.೫) ಪನ ಅದ್ಧಾಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇಸ್ವೇವ ಅನನ್ತರಾತೀತಾ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಅತೀತಾತಿ ವಿಞ್ಞಾಯನ್ತಿ, ನ ಚ ಅಭಿಧಮ್ಮಮಾತಿಕಾಯ ಆಗತಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಪದಸ್ಸ ಅದ್ಧಾಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಪದತ್ಥತಾ ಕತ್ಥಚಿ ಪಾಳಿಯಂ ವುತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ ತೇಹಿ ಇದ್ಧಿಮಸ್ಸ ಚ ಪರಸ್ಸ ಚ

ಏಕಕ್ಖಣೇ ಚಿತ್ತುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾ। ಯದಾ ಪನ "ಯಂ ಇಮಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತಂ, ತಂ ಜಾನಾಮಿ। ಯಂ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ತಂ ಜಾನಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ವಾ ಆಭೋಗಂ ಕತ್ವಾ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಸಮಾಪಜ್ಜನಾದೀನಿ ಕರೋತಿ, ತದಾ ಆವಜ್ಜನಪರಿಕಮ್ಮಾನಿ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಞ್ಚ ಅತೀತಾನಾಗತಾರಮ್ಮಣಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ ಆವಜ್ಜನೇನೇವ ವಿಭಾಗಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ।

ಯೇ ಪನ "ಇದ್ಧಿಮಾ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಿತುಕಾಮೋ ಆವಜ್ಜೇತಿ, ಆವಜ್ಜನಂ ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ತೇನೇವ ಸಹ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತತೋ ಚತ್ತಾರಿ ಪಞ್ಚ ವಾ ಜವನಾನಿ। ಯೇಸಂ ಪಚ್ಛಿಮಂ ಇದ್ಧಿಚಿತ್ತಂ, ಸೇಸಾನಿ ಕಾಮಾವಚರಾನಿ, ತೇಸಂ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ತದೇವ ನಿರುದ್ಧಂ ಚಿತ್ತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ನ ಚ ತಾನಿ ನಾನಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಅದ್ಧಾವಸೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ"ತಿ ಇದಂ ವಚನಂ ನಿಸ್ಸಾಯ "ಆವಜ್ಜನಜವನಾನಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾತೀತಾರಮ್ಮಣಭಾವೇಪಿ ನಾನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾಭಾವೋ ವಿಯ ಏಕದ್ವಿತಿಚತುಪಞ್ಚಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾನಾಗತೇಸುಪಿ ಚಿತ್ತೇಸು ಆವಜ್ಜಿತೇಸು ಆವಜ್ಜನಜವನಾನಂ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಅನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾತೀತಾರಮ್ಮಣಭಾವೇಪಿ ನಾನಾರಮ್ಮಣತಾ ನ ಸಿಯಾ, ತೇನ ಚತುಪಞ್ಚಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾನಾಗತೇ ಆವಜ್ಜಿತೇ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಪರಿಕಮ್ಮಾನನ್ತರಂ ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಂ ಸಿದ್ಧ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ, ತೇಸಂ ವಾದೋ "ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣೋ ಧಮ್ಮೋ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಇಮೇಸಂ ಪಞ್ಹಾನಂ ಅನುದ್ಧಟತ್ತಾ ಗಣನಾಯ ಚ "ಆಸೇವನೇ ತೀಣೀ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ ನ ಸಿಜ್ಝತಿ। ನ ಹಿ ಕುಸಲಕಿರಿಯಮಹಗ್ಗತಂ ಅನಾಸೇವನಂ ಅತ್ಥೀತಿ।

ಏತಸ್ಸ ಚ ವಾದಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಭಾವೋ ಆವಜ್ಜನಜವನಾನಂ ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನನಿರುದ್ಧಾರಮ್ಮಣತಾವಚನಸ್ಸ ನ ಸಿಜ್ಝತಿ, ಯಂ ಪವತ್ತಂ ಯಂ ಪವತ್ತಿಸ್ಸತೀತಿ ವಾ ವಿಸೇಸಂ ಅಕತ್ವಾ ಗಹಣೇ ಆವಜ್ಜನಸ್ಸ ಅನಾಗತಗ್ಗಹಣಭಾವಂ, ತದಭಾವಾ ಜವನಾನಮ್ಪಿ ವತ್ತಮಾನಗ್ಗಹಣಾಭಾವಞ್ಚ ಸನ್ಧಾಯೇವ ತಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ। ತದಾ ಹಿ ಭವಙ್ಗಚಲನಾನನ್ತರಂ ಅಭಿಮುಖೀಭೂತಮೇವ ಚಿತ್ತಂ ಆರಬ್ಭ ಆವಜ್ಜನಾ ಪವತ್ತತೀತಿ। ಜಾನನಚಿತ್ತಸ್ಸಪಿ ವತ್ತಮಾನಾರಮ್ಮಣಭಾವೇ ಆವಜ್ಜನಜಾನನಚಿತ್ತಾನಂ ಸಹಟ್ಠಾನದೋಸಾಪತ್ತಿಯಾ ರಾಸಿಏಕದೇಸಾವಜ್ಜನಪಟಿವೇಧೇ ಸಮ್ಪತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಾವಜ್ಜನಜಾನನೇ ಚ ಅನಿಟ್ಠೇ ಠಾನೇ ಆವಜ್ಜನಜವನಾನಂ ನಾನಾರಮ್ಮಣಭಾವದೋಸಾಪತ್ತಿಯಾ ಚ ಯಂ ವುತ್ತಂ "ಖಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಚಿತ್ತಂ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀ"ತಿ, ತಂ ಅಯುತ್ತನ್ತಿ ಪಟಿಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಯಥಾವುತ್ತದೋಸಾನಾಪತ್ತಿಕಾಲವಸೇನೇವ ಅದ್ಧಾಸನ್ತತಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ನಾನಾರಮ್ಮಣತಾಭಾವಂ ದಿಸ್ವಾ ಆವಜ್ಜನಜವನಾನಂ ವತ್ತಮಾನತಂ ನಿರುದ್ಧಾರಮ್ಮಣಭಾವೋ ವುತ್ತೋತಿ, ತಮ್ಪಿ ವಚನಂ ಪುರಿಮವಾದಿನೋ ನಾನುಜಾನೇಯ್ಯುಂ। ತಸ್ಮಿಞ್ಹಿ ಸತಿ ಆವಜ್ಜನಾ ಕುಸಲಾನನ್ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ಅಞ್ಞಪದಸಙ್ಗಹಿತಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯವಿಧಾನತೋ "ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಆವಜ್ಜನಾ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ನ ಚ ವುತ್ತನ್ತಿ।

ಕಸ್ಮಾ ಪನೇವಂ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತಾ ವಿಚಾರಿತಾ, ನನು "ಅತೀತೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ, ಅನಾಗತೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಏತೇಸಂ ವಿಭಙ್ಗೇಸು "ಅತೀತಾ ಖನ್ಧಾ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಸ್ಸ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೮.೨), "ಅನಾಗತಾ ಖನ್ಧಾ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೭.೩-೪), ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಿಕೇ ಚ "ಅನುಪ್ಪನ್ನಾಖನ್ಧಾ, ಉಪ್ಪಾದಿನೋ ಖನ್ಧಾ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಗ್ಗಹಣಂ ಕತ್ವಾ "ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸಾ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ವಿಭಙ್ಗೇ "ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ ಖನ್ಧಾ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೮.೩), ಉಪ್ಪನ್ನತ್ತಿಕೇ ಚ "ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಖನ್ಧಾ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೭.೨) ಏತ್ತಕಸ್ಸೇವ ವುತ್ತತ್ತಾ "ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಚಿತ್ತೇ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಂ ನಪ್ಪವತ್ತತೀ"ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ಯದಿ ಹಿ ಪವತ್ತೇಯ್ಯ, ಪುರಿಮೇಸು

ವಿಯ ಇತರೇಸು ಚ ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣಗ್ಗಹಣಂ ಕತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾತಿ? ಸಚ್ಚಂ ಕತ್ತಬ್ಬಂ, ನಯದಸ್ಸನವಸೇನ ಪನೇತಂ ಸಂಖಿತ್ತನ್ತಿ ಅಞ್ಞಾಯ ಪಾಳಿಯಾ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। "ಅತೀತಾರಮ್ಮಣೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೯.೨೦), ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ। ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣೋ ಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸಾ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೯.೨೨) ಏತೇಸಞ್ಹಿ ವಿಭಙ್ಗೇಸು "ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣೇನ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಚಿತ್ತಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಾತಿ। ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ ಖನ್ಧಾ ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೯.೨೨), "ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣೇನ ಅನಾಗತಾರಮ್ಮಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಚಿತ್ತಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ…ಪೇ॰… ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಚಿತ್ತಸಮಙ್ಗಿಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಾತಿ। ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾ ಖನ್ಧಾ ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೧೯.೨೧) ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಿ ವುತ್ತಾತಿ। ತೇನೇವಾಯಂ ವಿಚಾರಣಾ ಕತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ತೇಸನ್ತಿ ತೇಸು ದ್ವೀಸು ಞಾಣೇಸೂತಿ ನಿದ್ಧಾರಣೇ ಸಾಮಿವಚನಂ। **ಕುಸಲಾ ಖನ್ಧಾತಿ** ಇದ್ಧಿವಿಧಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನಾಗತಂಸಞ್ಞಾಣಾಪೇಕ್ಖೋ ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸೋ, ನ ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞ್ಞಾಣಾಪೇಕ್ಖೋತಿ। ತೇಸಂ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾರಮ್ಮಣಭಾವಸ್ಸ ಅಸಾಧಕೋತಿ ಚೇ? ನ, ಅಞ್ಞತ್ಥ "ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಚ ವಿಚಾರೋ ಚ ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅನಾಗತಂಸಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೬.೭೨) "ಸವಿತಕ್ಕಸವಿಚಾರಾ ಖನ್ಧಾ ಚ ವಿತಕ್ಕೋ ಚ ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅನಾಗತಂಸಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೬.೬೯) ಚ ವುತ್ತತ್ತಾ ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣಾಪೇಕ್ಖೋಪಿ ಬಹುವಚನನಿದ್ದೇಸೋತಿ ಇಮಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ಸಿದ್ಧಿತೋ। ಏವಮಪಿ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞ್ಞಾಣಸ್ಸ "ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಚ ವಿಚಾರೋ ಚಾ"ತಿಆದೀಸು ಅವುತ್ತತ್ತಾ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾರಮ್ಮಣತಾ ನ ಸಿಜ್ಝತೀತಿ? ನ, ತತ್ಥ ಅವಚನಸ್ಸ ಅಞ್ಞಕಾರಣತ್ತಾ। ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞ್ಞಾಣೇನ ಹಿ ಕಮ್ಮಸಂಸಟ್ಠಾ ಚತ್ತಾರೋ ಖನ್ಧಾ ಕಮ್ಮಪ್ಪಮುಖೇನ ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ತಞ್ಹಿ ಯಥಾ ಚೇತೋಪರಿಯಞ್ಞಾಣಂ ಪುರಿಮಪರಿಕಮ್ಮವಸೇನ ಸವಿತಕ್ಕಾದಿವಿಭಾಗಂ ಸರಾಗಾದಿವಿಭಾಗಞ್ಚ ಚಿತ್ತಂ ವಿಭಾವೇತಿ, ನ ಏವಂ ಸವಿಭಾಗಂ ವಿಭಾವೇತಿ, ಕಮ್ಮವಸೇನೇವ ಪನ ಸಮುದಾಯಂ ವಿಭಾವೇತೀತಿ "ಅವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಮತ್ತಾ ಖನ್ಧಾ ಚ ವಿಚಾರೋ ಚಾ"ತಿಆದಿಕೇ ವಿಭಾಗಕರಣೇ ತಂ ನ ವುತ್ತಂ, ನ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾನಾರಮ್ಮಣತೋತಿ। ಇದಂ ಪನ ಅವಚನಸ್ಸ ಕಾರಣನ್ತಿ। ಕೇಚಿ ತತ್ಥಾಪಿ "ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅನಾಗತಂಸಞ್ಞಾಣಸ್ಸಾ"ತಿ ಪಠನ್ತಿ ಏವ। ನ ಹಿ ತಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಭಾಗಂ ವಿಯ ಸವಿತಕ್ಕಾದಿವಿಭಾಗಂ ಕಮ್ಮಂ ವಿಭಾವೇತುಂ ಅಸಮತ್ಥಂ। ದುಚ್ಚರಿತಸುಚರಿತಭಾವವಿಭಾವನಮ್ಪಿ ಹಿ ಲೋಭಾದಿಅಲೋಭಾದಿಸಮ್ಪಯೋಗವಿಸೇಸವಿಭಾವನಂ ಹೋತೀತಿ।

೧೪೩೭. **ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಪರಿಯಾಯಸ್ಸ ಅಭಾವೇನಾತಿ** ಸಭಾವಧಮ್ಮತ್ತಾ ಕೇನಚಿ ಪರಿಯಾಯೇನ ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಂ ಅಹೋನ್ತಂ ಸಬ್ಬಥಾ ಬಹಿದ್ಧಾಭಾವೇನೇವ "ಏಕನ್ತಬಹಿದ್ಧಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ನ ಅಸಭಾವಧಮ್ಮತ್ತಾ ಬಹಿದ್ಧಾಪಿ ಅಹೋನ್ತಂ ಕಸಿಣಾದಿ ವಿಯ **ನಿಯಕಜ್ಝತ್ತಮತ್ತಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವತೋ।** ಅಸಭಾವಧಮ್ಮತ್ತಾ ಏವ ಹಿ ಕಸಿಣಾದಿಅಜ್ಝತ್ತಧಮ್ಮಭೂತೋ ಚ ಕೋಚಿ ಭಾವೋ ನ ಹೋತೀತಿ ಅಜ್ಝತ್ತತ್ತಿಕೇ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತಂ ಸಬ್ಬಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಾದಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ "ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣ"ನ್ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಏತ್ಥ ಚ **ವುತ್ತನ್ತಿ** ಅನುಞ್ಞಾತತ್ತಾ ವಚನತೋತಿ ಏತೇಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಪಕಾಸಿತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಇದಾನಿ ತನ್ತಿ "ಏತಞ್ಹಿ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ **ತಂ**-ಸದ್ದೇನ ಆಕಡ್ಢಿತ್ವಾ ವದತಿ। ಯೋ ಪನಾಯಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತೋ "ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಏಕಮ್ಪಿ ಇಧ ವುಚ್ಚಮಾನಂ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ ತೇನ ಸಹೇಕಾರಮ್ಮಣತಮ್ಪಿ ಸನ್ಧಾಯ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾದೀನಂ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣತಾಯ ವುತ್ತತ್ತಾ ಇಧಾಪಿ ತೇಸಂ ನವತ್ತಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಭಾವಂ ದೀಪೇತೀತಿ ಕತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಂ ವುತ್ತೇ ತಾನಿಪಿ ವುತ್ತಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಿಸುಂ ನ ವುತ್ತಾನೀ"ತಿ,

ತಮಞ್ಞೇ ನಾನುಜಾನನ್ತಿ। ನ ಹಿ ಈದಿಸಂ ಲೇಸವಚನಂ ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡೇ ಅತ್ಥಿ। ಯದಿ ಸಿಯಾ, ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ ಯೇಸಂ ಸಮಾನಾರಮ್ಮಣಾನಂ ಪರಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣತಾ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ಚ ವುತ್ತಾ। ಪುನ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ ತೇಸು ಏಕಮೇವ ವತ್ವಾ ಅಞ್ಞಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ತಥಾ ವೇದನಾತ್ತಿಕೇ ಸಮಾನವೇದನಾನಂ ಯೇಸಂ ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ ವುತ್ತಾ, ತೇಸು ಏಕಮೇವ ಪೀತಿತ್ತಿಕೇ ಸುಖಸಹಗತನಿದ್ದೇಸೇ ವತ್ವಾ ಅಞ್ಞಂ ನ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ಏವಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತನಿದ್ದೇಸಾದೀಸು ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಲೇಸೇನ ಪನ ವಿನಾ ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡೇ ಅತ್ಥುದ್ಧಾರಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ ವಿಯ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾದೀನಮ್ಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇ ನವತ್ತಬ್ಬತಾಯ ಸತಿ ತಾನಿಪಿ ನವತ್ತಬ್ಬಾನೀತಿ ವತ್ತಬ್ಬಾನಿ, ನ ಪನ ವುತ್ತಾನಿ। ತಸ್ಮಾ ಅಭಾವನಾಸಾಮಞ್ಞೇಪಿ ಯಾಯ ಅಭಾವನಾನಿಟ್ಠಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಪವತ್ತಮಾನಂ ನವತ್ತಬ್ಬಂ ಜಾತಂ, ತಸ್ಸಾ ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವೇನ ತಾನಿ ನವತ್ತಬ್ಬಾನೀತಿ ನ ವುತ್ತಾನಿ। ಗಹಣವಿಸೇಸನಿಮ್ಮಿತಾನೇವ ಹಿ ಕಸಿಣಾದೀನಿ ಸಭಾವತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾನೀತಿ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಂ ಬಹಿದ್ಧಾಗಹಣವಸೇನ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣತಾ ವುತ್ತಾ। ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಪನ ನ ಬಹಿದ್ಧಾಗಹಣಭಾವೇನ ಪವತ್ತತಿ, ನಾಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಗ್ಗಹಣಭಾವೇನ ಪವತ್ತತೀತಿ ನವತ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಯೇನ ಪನ ಗಹಣಾಕಾರೇನ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಪವತ್ತತಿ, ನ ತೇನ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಮ್ಪಿ ಪವತ್ತತಿ। ಯದಿ ಪವತ್ತೇಯ್ಯ, ತಮ್ಪಿ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಮೇವ ಭವೇಯ್ಯ। ಯಥಾ ಹಿ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಗೋಚರಂ ಪವತ್ತಿವಿಸೇಸಞ್ಚ ಸಬ್ಬಂ ಜಾನನ್ತಂ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ನ ಯಥಾ ತೇ ಗಣ್ಹನ್ತಿ, ತಥಾ ಗಣ್ಹಾತಿ ತಸ್ಸಪಿ ಕಿಲೇಸಭಾವಾಪತ್ತಿತೋ, ಏವಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ ಚ ಪವತ್ತನಾಕಾರಂ ಯಥಾಸಭಾವತೋ ಜಾನನ್ತಂ ತಂ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಮಿವ ನ ಗಣ್ಹಾತಿ , ಕಿಮಙ್ಗಂ ಪನ ಅಞ್ಞನ್ತಿ। ತೇನ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾನಂ ನವತ್ತಬ್ಬತಾ ನ ವುತ್ತಾತಿ। ಅಯಂ "ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ ವಿಸಯಭೂತೋ ಅಪಗಮೋ ನಾಮ ಏಕೋ ಅತ್ಥೋ ಅತ್ಥೀ"ತಿ ಅನಿಚ್ಛನ್ತಾನಂ ಆಚರಿಯಾನಂ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ।

ವಿಪಾಕಂ ಪನ ನ ಕಸ್ಸಚಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ವಿಪಾಕಂ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ವಿಪಾಕಾದೀಸು ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನೇಸು ನ ಕಸ್ಸಚಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ಅತ್ಥೋ, ತಥಾ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಞ್ಚ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ। ಯಥಾ ಹಿ ವಿಪಾಕತ್ತಿಕೇ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮನೇವವಿಪಾಕನವಿಪಾಕಧಮ್ಮಧಮ್ಮಮೂಲಕೇಸು ಪಞ್ಹೇಸು "ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಕುಸಲಂ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಕುಸಲಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ, ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಕುಸಲಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಕುಸಲಸ್ಸ, ತಥಾ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಕಿರಿಯಸ್ಸ। ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಕಿರಿಯಂ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಕಿರಿಯಸ್ಸ। ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಕಿರಿಯಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಕಿರಿಯಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೦೬, ೪೧೦) ವುತ್ತಂ, ನ ತಥಾ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಮೂಲಕೇಸು "ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನವಿಪಾಕಾ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನವಿಪಾಕಕುಸಲಕಿರಿಯಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ವುತ್ತಾ। **ವಿಪಾಕತೋ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಭಿನೀಹಾರಾಸಮ್ಭವತೋತಿ** ವಿಪಾಕಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ಅಭಿನೀಹಾರಾಸಮ್ಭವತೋತಿ ಅತ್ಥೋ। ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ನತ್ಥಿ ಅಭಿನೀಹಾರೋತಿ।

ಅತ್ತನೋ ಖನ್ಧಾದೀನೀತಿ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧೇ "ಖನ್ಧಾ"ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ರೂಪಂ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಅಜ್ಝತ್ತಂ ವಾ ಗಯ್ಹಮಾನಂ ಅಹನ್ತಿ ಪಞ್ಞತ್ತಿಂ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಗಣ್ಹಾತಿ। ಏಸ ನಯೋ ಪರೇಸಂ ಖನ್ಧಾದಿಗ್ಗಹಣೇ ಚ। ಪುನ ಪಞ್ಞತ್ತಿಗ್ಗಹಣೇನ ಕಸಿಣವಿಹಾರಾದಿಅನಿನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧುಪಾದಾಯಪಞ್ಞತ್ತಿಮಾಹ। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ವಾ ಅಹಂ ಪರಂ ಪಣ್ಣತ್ತಿಗ್ಗಹಣೇ ಸಬ್ಬಂ ಉಪಾದಾಯಪಞ್ಞತ್ತಿಂ। ಕಮ್ಮಾದೀಸು ಕಮ್ಮಂ ಅಜ್ಝತ್ತಂ, ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಉಭಯಂ, ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಬಹಿದ್ಧಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅತ್ತನೋ ಸರೀರೇ ಏವ ಕಿಮಿ ಹುತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಗತಿನಿಮಿತ್ತಮ್ಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಸಿಯಾ। **ಮಲ್ಲಿಕಾಯ** ಕುಮ್ಮಾಸಂ ದದಮಾನಾಯ ರಞ್ಞೋ ಅಗ್ಗಮಹೇಸಿಟ್ಠಾನಲಾಭಂ, **ಸನ್ತತಿಮಹಾಮತ್ತಸ್ಸ** ಹತ್ಥಿಕ್ಖನ್ಧಗತಸ್ಸ ಅರಹತ್ತಪ್ಪತ್ತಿಂ, **ಸುಮನಮಾಲಾಕಾರಸ್ಸ** ಚ ಪುಪ್ಫಮುಟ್ಠಿನಾ ಪೂಜೇನ್ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚೇಕಬೋಧಿಸಚ್ಛಿಕಿರಿಯಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಭಗವಾ ಸಿತಂ ಪಾತ್ವಾಕಾಸಿ।

ಇಮಸ್ಮಿಂ ತಿಕೇ ಓಕಾಸಂ ಲಭನ್ತೀತಿ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾತೀತಾರಮ್ಮಣತ್ತಿಕೇಸು ಅಲದ್ಧೋಕಾಸಾನಿ ನವತ್ತಬ್ಬಾನೀತಿ ವುತ್ತಾನಿ, ಇಧ ಪನ ನವತ್ತಬ್ಬಾನಿ ನ ಹೋನ್ತಿ, ಅಜ್ಝತ್ತಾದೀಸು ಏಕಾರಮ್ಮಣತಂ ಲಭನ್ತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಏತಾನಿ ಹಿ ಪಞ್ಚ

ಸಬ್ಬತ್ಥಪಾದಕಾಕಾಸಾಲೋಕಕಸಿಣಚತುತ್ಥಾನಂ ಕಸಿಣಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ, ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಚತುತ್ಥಸ್ಸ ಪಣ್ಣತ್ತಿಆರಮ್ಮಣತ್ತಾ, ಆನಾಪಾನಚತುತ್ಥಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ **ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣಾನೀತಿ**। **ಸಕಾಯಚಿತ್ತಾನ**ನ್ತಿ ಸಕಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ, ತೇನ ಪಯೋಜನಂ ನತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ತಂ ಅಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। **ಅನಿನ್ದ್ರಿಯಬದ್ಧಸ್ಸ ವಾ ರೂಪಸ್ಸಾ**ತಿ ಏತ್ಥ "ತಿಸ್ಸನ್ನಂ ವಾ ಪಣ್ಣತ್ತೀನ"ನ್ತಿ ಇದಮ್ಪಿ **ವಾ**-ಸದ್ದೇನ ಆಹರಿತಬ್ಬಂ, ನಯದಸ್ಸನಂ ವಾ ಏತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಈದಿಸೇ ಹಿ ಕಾಲೇ ಬಹಿದ್ಧಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ।

ತಿಕಅತ್ಥುದ್ಧಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ದುಕಅತ್ಥುದ್ಧಾರವಣ್ಣನಾ

೧೪೭೩. **ಮಾನೋ ...ಪೇ॰... ಏಕಧಾವಾ**ತಿ ಇದಂ ಅವುತ್ತಪ್ಪಕಾರದಸ್ಸನವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ಅಞ್ಞಥಾ ಮಾನೋ ಕಾಮರಾಗಾವಿಜ್ಜಾಸಞ್ಞೋಜನೇಹಿ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ದ್ವಿಧಾತಿ ವತ್ತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ। ಏಸ ನಯೋ ಭವರಾಗಾದೀಸು। **ತಥಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ**ತಿ ಏತ್ಥ **ತಥಾ**ತಿ ಏತಸ್ಸ ಏಕಧಾವಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

೧೫೧೧. **ಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸೂ**ತಿ ಇದಂ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣಸ್ಸ ತೇಹಿ ನೀವರಣೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠಾನದಸ್ಸನಮತ್ತಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ನ ನಿಯಮತೋ ತತ್ಥ ತಸ್ಸ ತೇಹಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಥಿನಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಅನಿಯತತ್ತಾ। **ಹೇಟ್ಠಿಮಪರಿಚ್ಛೇದೇನಾ**ತಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಸ್ಸ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೇ ದ್ವೇ, ಅಞ್ಞೇಸು ಥಿನಮಿದ್ಧಕುಕ್ಕುಚ್ಚವಿರಹೇ ತೀಣಿ ಹೇಟ್ಠಿಮನ್ತತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಕತ್ವಾ "ದ್ವೇ ತೀಣೀ"ತಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯತ್ತಕಾನಂ ಪನ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ನೀವರಣಾ ಚೇವ ನೀವರಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚಾತಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ, ಹೇಟ್ಠಿಮನ್ತೇನ ತೇಸಂ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ದ್ವೇ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ತತೋ ಉದ್ಧಮ್ಪಿ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅಯಮತ್ಥೋ ಸಮ್ಭವತಿ ಏವಾತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ **"ತೀಣೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। **ದ್ವೇ ತೀಣೀ**ತಿ ಚ ದ್ವೇ ವಾ ತೀಣಿ ವಾತಿ ಅನಿಯಮನಿದ್ದೇಸೋತಿ ಚತ್ತಾರಿ ವಾ ಪಞ್ಚ ವಾತಿಪಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ಯತ್ಥ ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿ, ತತ್ಥ ನೀವರಣಾ ಚೇವ ನೀವರಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚ ಹೋನ್ತೀತಿ ಏತಸ್ಸ ವಾ ಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ದಸ್ಸನಮೇತನ್ತಿ। ಯತ್ಥ ಚತ್ತಾರಿ ಪಞ್ಚ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತತ್ಥ ಚಾಯಮತ್ಥೋ ಸಾಧಿತೋ ಹೋತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೇ ಚ "ದ್ವೇ ತಯೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಲಕ್ಖಣದಸ್ಸನವಸೇನ ಹಿ ಕಿಲೇಸಾ ಚೇವ ಕಿಲೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚ ವುತ್ತಾ, ನ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಸಮ್ಭವನ್ತಾನಂ ಸರೂಪೇನ ದಸ್ಸನವಸೇನಾತಿ।

ಯದಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಕಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ "ಉದ್ಧಚ್ಚನೀವರಣಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೇ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ? ಸುತ್ತನ್ತೇ ವುತ್ತೇಸು ಪಞ್ಚಸು ನೀವರಣೇಸು ಅಞ್ಞನೀವರಣರಹಿತಸ್ಸ ಉದ್ಧಚ್ಚಸ್ಸ ವಿಸಯವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ಛಟ್ಠಂ ಪನ ನೀವರಣಂ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಇತರೇಹಿ ಸಹಗತನ್ತಿ ತಸ್ಸ ಅಞ್ಞನೀವರಣರಹಿತಸ್ಸ ನ ಕೋಚಿ ವಿಸಯವಿಸೇಸೋ ಅತ್ಥಿ, ಅತ್ತನಾ ಸಹಗತೇಹಿ ವಿನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಟ್ಠಾನಾಭಾವಾ ತದುಪಲಕ್ಖಿತಸ್ಸ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಅಭಾವಾ ಚ ನತ್ಥೇವ ವಿಸಯವಿಸೇಸೋ, ತಸ್ಮಾ "ತಂ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೋ ಪನ ವುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಸೇಸಧಮ್ಮಾನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಾನುವತ್ತನಭಾವೇನ ತದುಪಲಕ್ಖಿತೋ ಉದ್ಧಚ್ಚಸ್ಸ ವಿಸಯವಿಸೇಸೋ, ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಸಾಮಞ್ಞೇನ "ಉದ್ಧಚ್ಚನೀವರಣ"ನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾಪಿ ತಂ ಅತ್ತನೋ ವಿಸಯವಿಸೇಸೇನ ಪಕಾಸೇತುಂ "ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೇ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ಆಹ। ಏವಞ್ಚ ಪಕಾಸನಂ ವಿಸಯವಿಸೇಸೇಸು ಲೋಭದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಸಸಙ್ಖಾರಿಕವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೇಸು ಪಞ್ಚ ನೀವರಣಾನಿ ವವತ್ಥಪೇತ್ವಾ ತೇಸಂ ಬ್ಯಾಪಕಭಾವೇನ ಛಟ್ಠಂ ಪಕಾಸೇತುಂ ಕತನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಕೇಚಿ ಪನ "ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೇತಿ ಸಾಮಞ್ಞೇನ ಸಬ್ಬಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ 'ಉದ್ಧಚ್ಚ'ನ್ತಿ ಗಹೇತ್ವಾ ತೇನ ಸಹಗತೇ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ"ತಿ ವದನ್ತಿ, ಅಯಂ ಪನತ್ಥೋ ನ ಬಹುಮತೋ ದ್ವಾದಸಮಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ವಿಯ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚೇನ ಅನುಪಲಕ್ಖಿತತ್ತಾ, ಸತಿ ಚ ಉಪಲಕ್ಖಿತತ್ತೇ "ಅಟ್ಠಸು ಲೋಭಸಹಗತೇಸೂ"ತಿಆದೀಸು ವಿಯ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ ನಿವತ್ತನತ್ಥಂ "ದ್ವಾದಸಸು ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೇಸೂ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬತ್ತಾ। ಉದ್ಧಚ್ಚಾನುಪಲಕ್ಖಿತತ್ತಾ ಪನ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣಂ

ವಿಯ ಇದಮ್ಪಿ “ಸಬ್ಬಾಕುಸಲೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ”ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ನ ಪನ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯಸ್ಮಾ ಚ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣಂ ವಿಯ ಉದ್ಧಚ್ಚನೀವರಣಞ್ಚ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ನಿಕ್ಖೇಪಕಣ್ಡೇ “ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣಂ ಉದ್ಧಚ್ಚನೀವರಣೇನ ನೀವರಣಞ್ಚೇವ ನೀವರಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಞ್ಚಾ”ತಿಆದಿ ವುತ್ತಂ। ತೇನ ಏಕಸ್ಮಿಂಯೇವ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಉದ್ಧಚ್ಚನೀವರಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ ಮಗ್ಗಿತಬ್ಬೋತಿ।

ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೇ ಲೋಭಾದೀನಿ ದಸ ಕಿಲೇಸವತ್ಥೂನಿ ಇಮಿನಾ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಇಧೇವ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಆಗತಾನಿ। ತಸ್ಮಾ ಇಧೇವ ವುತ್ತಸ್ಸ ಉದ್ಧಚ್ಚಕಿಲೇಸಸ್ಸ ಅತ್ತನಾ ಸಹ ವುತ್ತೇಹಿ ಕಿಲೇಸೇಹಿ ರಹಿತಸ್ಸ ವಿಸಯವಿಸೇಸೋ ನತ್ಥೀತಿ ವಿಸಯವಿಸೇಸೇನ ಪಕಾಸನಂ ಅಕತ್ವಾ “ಉದ್ಧಚ್ಚಞ್ಚ ಅಹಿರಿಕಞ್ಚ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಞ್ಚ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ”ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕಿಲೇಸಾ ಚೇವ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಪದನಿದ್ದೇಸೇ ಯಸ್ಮಾ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಪದಂ ಕಿಲೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಪದೇನ ಅಸಮಾನತ್ಥಂ ಕೇವಲಂ ಮಲೇನ ಉಪತಾಪಿತತಂ ವಿಬಾಧಿತತಞ್ಚ ದೀಪೇತಿ , ತಸ್ಮಾ ಕಿಲೇಸಾ ಚೇವ ಕಿಲೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಪದನಿದ್ದೇಸೇನ ಸಮಾನಂ ನಿದ್ದೇಸಂ ಅಕತ್ವಾ “ತೇವ ಕಿಲೇಸಾ ಕಿಲೇಸಾ ಚೇವ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಾ ಚಾ”ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೫೭೭. **ದ್ವೇ ತಯೋ ಕಿಲೇಸಾ**ತಿ ಏತ್ಥ **“ದ್ವೇ ತಯೋ**ತಿ ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕಾದೀಸು ವುತ್ತಾಧಿಕಾರವಸೇನ ರುಳ್ಹಿಯಾ ವುತ್ತ”ನ್ತಿ ಕೇಚಿ ವದನ್ತಿ। ಯದಿ ಅತ್ಥಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ರುಳ್ಹಿಯಾ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ಗನ್ಥಗೋಚ್ಛಕೇ ಚ “ಯತ್ಥ ದ್ವೇ ತಯೋ ಗನ್ಥಾ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ”ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ಯಞ್ಚ ವದನ್ತಿ “ಯತ್ಥ ದ್ವೇ ತಯೋ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಇಮಸ್ಸತ್ಥಸ್ಸ ಸಮ್ಭವತೋ ಏಕತೋ-ಸದ್ದೋ ಕಿಲೇಸಗೋಚ್ಛಕೇ ಸಾತ್ಥಕೋ, ನ ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕಾದೀಸು ತೇನ ವಿನಾಪಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಿಜಾನನತೋ”ತಿ, ತಮ್ಪಿ ನ, ಹೇತುಗೋಚ್ಛಕಾದೀಸುಪಿ ನಾನಾಉಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಹೇತೂ ಚೇವ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಾದಿಗ್ಗಹಣನಿವಾರಣತ್ಥತ್ತಾ ಏಕತೋ-ಸದ್ದಸ್ಸ, ತಸ್ಮಾ ರುಳ್ಹೀಅನ್ವತ್ಥಕಥಾರೋಪನಞ್ಚ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಯಥಾವುತ್ತೇನೇವ ನಯೇನ ಅತ್ಥೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋತಿ। **ಲೋಭೋ ಥಧಾ**ತಿಆದಿನಾ ಲೋಭಪಟಿಘಮೋಹಾನಂ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿದಸ್ಸನೇನೇವ ತೇಸಮ್ಪಿ ಲೋಭಾದೀಹಿ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ದಸ್ಸಿತಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಸೇಸಂ ಉತ್ತಾನತ್ಥಮೇವಾತಿ।

ಅಟ್ಠಕಥಾಕಣ್ಡವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಚತ್ತಾರಿ ಚ ಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಪುನ ತೀಣಿ ಸತಾನಿ ಚ।
ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಾ ಏತೇ, ಪದಾ ಲೀನತ್ಥಜೋತಕಾ॥

ಧಮ್ಮಮಿತ್ತೋತಿ ನಾಮೇನ, ಸಕ್ಕಚ್ಚಂ ಅಭಿಯಾಚಿತೋ।
ಆನನ್ದೋಇತಿ ನಾಮೇನ, ಕತಾ ಗನ್ಥಾ ಸುಬುದ್ಧಿನಾತಿ॥

ಇತಿ ಅಟ್ಠಸಾಲಿನಿಯಾ ಲೀನತ್ಥಪದವಣ್ಣನಾ

ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀ-ಮೂಲಟೀಕಾ ಸಮತ್ತಾ।